DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

JORGE AMADO

Dona Flor ve İki Kocası

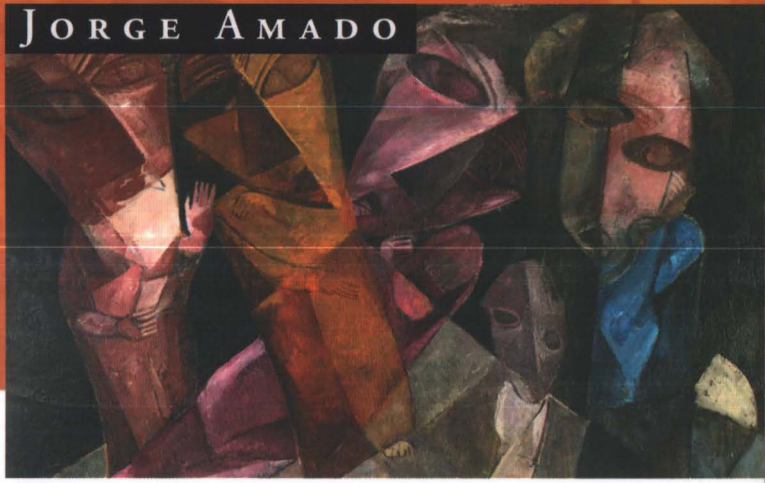

Dona Flor ve İki Kocası

ÇEVİRİ VE ÖNSÖZ
MUHİTTİN KARKIN

İletişim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

JORGE AMADO • **Dona Flor ve İki Kocası**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dona Flor e Seus Dois Maridos
© 2008 Grapiúna Produções Artísticos Ltda
Editora Companhia das Letras, São Paulo, Brazil tarafından yayımlanmıştır.
Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2845 • Dünya Edebiyatı 261
ISBN-13: 978-975-05-2765-4
© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2019, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYAN Barış Özkul
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Lasar Segall, "Eternos Caminhantes ", 1919
(yağlıboya, 138x184 cm) © Lasar Segall, 1889 Vilnius - 1957 São Paulo,
Collection of Museum Lasar Segall - IBRAM / Ministério do Turismo
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

JORGE AMADO

Dona Flor ve İki Kocası

Dona Flor e Seus Dois Maridos

ÇEVİRİ ve ÖNSÖZ
Muhittin Karkın

Ücretsiz PDF Kitap Sitesi - https://rantey.org

JORGE AMADO 1912'de Brezilya'nın Bahia eyaletine bağlı liman şehri Ilhéus'ta babasının işlettiği kakao plantasyonunda dünyaya geldi. Bahia eyaleti ve ortaokula gittiği Salvador şehrinin tropikal ortamı hemen her yapıtında bir arka plan öğesi olarak yer alır. İlk edebiyat eleştirileri 16 yaşında, ilk romanı *O pais do carnaval* (*Karnaval Ülkesi*, 1931) ise 19 yaşında yayımlandı. Rio de Janeiro'da hukuk öğrenimi gördüğü yıllarda sol siyasetle tanıştı ve giderek radikalleşti. Çocukluğunda tanıklık ettiği sahneleri anlattığı *Cacao* (Kakao, 1933) ve *Suor* (Alınteri, 1934) başlıklı romanlarında Brezilya işçi sınıfının mücadelelerini betimledi. 1935'te devrimci görüşleri nedeniyle tutuklandı; 1937'de Brezilya'dan sürüldü, kitapları yasaklandı. 1942'de Brezilya Komünist Partisi'nin karizmatik lideri Luis Carlos Prestes'in biyografisini kaleme aldı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Brezilya'da kurulan yeni rejimin kabinesinde komünistleri temsilen bulundu; 1948'de Komünist Parti'nin kapatılmasıyla görevi sona erdi. 1951'de Stalin Uluslararası Barış Ödülü'ne layık görüldü.

Amado'nun siyasete olan ilgisi 1940'lardan itibaren azalırken erken dönem yapıtlarında baskın olan siyasal protestonun yerini olay örgüsü, karakter çizimi ve üslupta yetkinliğe önem veren bir romancı duyarlığı aldı. 1943 ve 1944'te peş peşe yayımladığı *Sonsuz Topraklar* ve *Kızgın Topraklar* yeni bir gerçeklik ve üslup arayışını yansıtan geçiş romanlarıdır. 1958'de yayımlanan *Tarçın Kokulu Kız* ise Amado'nun erken dönem yapıtlarından gerek içerik gerek konu gerek anlatım bakımından farklıdır. *Tarçın Kokulu Kız*'da Amado toplumsal adalet, siyasal gerçeklik, isyan vb. temaları doğrudan ele almak yerine toplumsal değişim süreci içindeki bireyin çelişkilerini kurmaca düzleminde somutlaştırır. Amado'nun kişileri bundan böyle karikatür olmaktan çıkıp karakter haline gelirler. *Gecenin Çobanları* (1964), *Dona Flor e Seus Dois Maridos* (*Dona Flor ve İki Kocası*, 1966), *Mucizeler Dükkânı* (1969), *Tereza Batista: Savaş Yorgunu* (1972), *Tieta do Agreste* (*Tieta, Keçi Kız*, 1977), *Farda Fardão Camisola de Dormir* (*Kalem, Kılıç ve Gömlek*, 1979), *Tocaia Grande* (*Pusu*, 1984), *O Sumiço da Santa* (*Azizler Savaşı*, 1988), *A Descoberta da América pelos Turcos* (*Amerika'nın Türkler Tarafından Keşfi*, 1994) gibi yapıtlarında Amado, Latin Amerika edebiyatına özgü büyülü gerçekçilik akımının olanakları ve kendine özgü bir dinî senkretizm ışığında Brezilya'daki hayatın zengin bir tasvirini sunar.

Amado'nun romanları 55 ülkede 49 dile çevrildi, sinemaya ve televizyona uyarlandı. Kırk yıl süresince Brezilya Yazarlar Akademisi'nin onur üyesi olan Jorge Amado, İngiltere, Fransa, Portekiz, İsrail ve İtalya'daki çeşitli üniversiteler tarafından fahri doktorayla ödüllendirildi. 6 Ağustos 2001'de hayatını kaybetti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ
MUHİTTİN KARKIN

Dona Flor ve İki Kocası ("Dona Flor e seus dois maridos", 1966), Latin Amerika'nın yetiştirdiği en gözde yazarlardan biri olan Jorge Amado'nun "olgunluk çağı" diye adlandırabileceğimiz döneminde dünyaya armağan ettiği yapıtıdır.

1912'de Brezilya'nın güneydoğu sahilinde yer alan Bahia bölgesindeki Salvador (São Salvador da Bahia de Todos os Santos) kentinin 200 kilometre kadar güneyindeki Ilheus'da (Vila de São Jorge dos Ilhéus) dünyaya gelen Jorge Amado, on dokuz yaşından itibaren yazmaya başladığı ilk romanlarında (*O pais do carnaval*, 1931, "Karnaval Ülkesi"; *Cacau*, 1933, "Kakao"; *Suor*, 1934, "Alınteri"), içinde yetiştiği ortam olan kakao plantasyonlarında çalışan işçilerin yaşantılarını, yoksulluğunu ve mücadelelerini işledi. Ama 1935'te devrimci görüşleri nedeniyle tutuklandı ve 1937'de bir askeri darbeyle gelen Getulio Vargas diktatörlüğü döneminde tüm kitapları yasaklandı.

1940'ların başından itibaren Amado, toplumsal olguların bir devrimcinin gözünden ve bilincinden hareketle gerçekçi anlatımına dayalı tarzından uzaklaşarak, gene bu olguları bu kez bireylerin varoluş ve ruhsal-duygusal hallerinden hareketle tasvir etmeye girişti. Bu evreye geçişinin ilk örneği olan *Sonsuz Topraklar* ("Terras do sem fin", 1943) adlı romanında yeni üslup anlayışının iyi bir örneğini verdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Brezilya'da görece demokratik parlamenter bir sistem kurulur ama

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amado 1948'te milletvekilliği yaptığı Komünist Parti yasaklanınca Avrupa'ya geçmek zorunda kalır. Bu dönemde doğrudan politikadan uzaklaşmaya başlar, ne var ki toplumsal sorunları romanlarında işlemekten geri kalmaz. 1964'te Joao Goulart'ın gerçekleştirdiği yeni darbenin 1981'e kadar sürecek bir diktatörlük kurması Amado'nun edebiyatında da yepyeni bir dönemi tetikler.

İşte *Dona Flor ve İki Kocası* bu yeni döneminin başyapıtlarından birisidir. Düz bir okuyuşla roman üç temel karakter çevresinde dönerek gelişen bir aşk hikâyesidir. Bir kadın iki erkeğe birden âşık olabilir mi? Dona Flor (Florípedes Paiva Guimarães) çekici, hayat dolu, kendinden emin, alt orta sınıftan gelip kimi toplumsal alışkanlıklara kafa tutabilen bir kadındır. Evinde kurduğu Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu'nda her toplumsal kesimden kadınlara ders vermektedir. Mütevazi, sakin ve güvenlikli bir hayat anlayışına sahiptir. Buna karşılık ilk kocası Vadinho bir kumarhane, bar ve genelev müdavimidir. Tembelliği, yaramazlığı, içki ve kadın düşkünlüğü herkesçe bilinen biri olmasına karşılık aynı zamanda sevimli, dost ve asil kişiliğiyle tanınmaktadır. Yaşam tarzı ve alışkanlıklarının gerektirdiği harcamaları karşılayabilmek için sürekli para bulma derdindedir ve hatta bu nedenle karısı Dona Flor'u üzebilmektedir. Sabahlara kadar kocasının eve dönmesini bekleyen Dona Flor ise hem ona olan aşkı hem belki daha önemlisi yatakta son derece usta ve sınır tanımayan biri olan eşinin kendisine toplumsal ahlâk sınırlamaları nedeniyle başka bir yerde bulamayacağı zevkleri tattırıyor olması nedeniyle onu daima affetmektedir.

Ama bir gün Vadinho, henüz otuz yaşındayken, belki de kendisine yakışır bir biçimde, bir karnaval esnasında sokakta dans ederken kalp krizinden ölerek Dona Flor'u dul bırakır. Genç kadın içinde bulunduğu toplumun kendisinden beklediği şekilde uzun süre karalar bağlayarak kocasının yasını tutar. Başlangıçta toplumsal ahlâk ile bir sorunu yoktur, bir erkekle yatakta tattığı zevklerin kendisinde yarattığı mutluluk duygusu belki de sadece Vadinho gibi bir sevimli serseriyle yaşanabilecek bir durumdu ve tekrar yaşanamazdı. Ama genç bir kadındır, her gece aynı yatağa yalnız yatmak onu bu inancını sorgulamaya iter ve yakın dostlarının yardımıyla da yeni bir evliliğe doğru sürüklenir.

Böylece nikâhlandığı ikinci eşi doktor Teodoro Madureira, Vadinho'nun tam tersi bir kişiliğe sahiptir. Kendine ait bir eczane işletmekte

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olan doktor Teodoro son derece dürüst, titiz, disiplinli, ihtiyatlı ve muhafazakâr bir kişiliğe sahiptir. Toplumdaki prestiji yüksektir, iyi para kazanmaktadır ve üstelik "kaliteli" müzikle de ilgilenmektedir. Bu ikinci evliliği Dona Flor'a kocasının kanatları altında düzenli, istikrarlı ve güvenli bir yaşam sağlar. Ne var ki doktor Teodoro yatakta da aynı kişidir, yani düzenli, asla aşırıya kaçmayan ve hesaplı biri. Ona göre sadece çarşamba ve cumartesi günleri sevişmek gerekir (cumartesileri bir ikinci keze izin olabilir) ve o da çarşaf altında ve karanlıkta yapılmalıdır. Dona Flor bu kocasını da sevmektedir, ama zamanla serseri ilk kocasının tutkusunu özlemeye başlar. Çelişkileri artarak devam eder ve neticede, tüm aşk ve duygu öykülerinin doğaüstü ögeler içermesine özgü biçimde, araya Afrika ilahlarını koyarak Vadinho'yu aramaya yönelir.

Bundan sonrasını keşfetmeyi okuyucuya bırakalım. Ama *Dona Flor ve İki Kocası* ne salt bir aşk romanıdır ne de buraya kadar özetlediğimiz gerçek ve doğaüstü olaylar zincirinden ibarettir. Flor, Vadinho ve Teodoro'dan oluşan alegorik üçgen, 1940'lı diktatörlük yıllarının gerçekliğini temsil etmektedir. Bu üçlünün ortasında yer alan temel kişilik olan Dona Flor, Getulio Vargas diktatörlüğü tarafından topluma dayatılan politik ve moral gerçekliğe uyum sağlamaya çalışan yoksul melezler ülkesi olan Brezilya'nın ta kendisidir. Üçgenin bir köşesinde diktatörlüğün patriarkal ve baskıcı düzenini temsil eden doktor Teodoro, diğer ucunda ise bu düzenin moral kodlarını liberter kişiliğiyle tehdit eden ve bozan Vadinho yer almaktadır. Vadinho, Dona Flor'un geleneksel ve ilk bakışta pasif karakteri ile Teodoro'nun Flor'un iyiliği için uyguladığı disiplin düzeninin arasına giren ve ona gözdağı veren bir hayalettir. Flor bu hayaletle nereye kadar mücadele edebilecektir?

Bu açıdan bakıldığında *Dona Flor ve iki Kocası*'nı sosyal ve politik içerikli bir roman olarak niteleyebiliriz. Öykünün tümünde Brezilya kültürünün gastronomi, müzik ve toplumsal adetler gibi pek çok ögesi işlenmektedir. Aynı zamanda arka planda "iyi alışkanlıklar" anlayışının temelinde yatan ahlâki klişelerin satirik bir eleştirisi de yatar. Böylece ortaya çıkan bir edebi eser olmanın ötesine geçerek Brezilyalıların ülke tarihinin o anına özgü nevrotik ruh halinin portresine dönüşür. Son diktatörlüğün ardından Brezilyalı emekçilerin yarattığı özgürlük ortamı belki de Vadinho'nun hayaletinin herkesçe görülür hale gelmesidir. Bu satırların yazıldığı günlerde ülkenin başına bu kez ırkçı, kadın düşmanı ve diktatörlük dö-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nemlerine özlem duyduğunu açıkça ilan eden bir başkanın gelmiş olmasını, Vadinho ile Teodoro arasındaki kavganın hâlâ sürmekte olduğuna ve Flor'un nevrotik halinin devam ettiğine yorabilir miyiz acaba?

Amado'nun özellikle 1950 sonrası eserlerinde işlediği ve *Dona Flor ve İki Kocası*'nda da gözlemlediğimiz bir önemli özelliği de kadın figürünün işgal ettiği önemli yerdir. *Tarçın Kokulu Kız* ("Gabriela, crave e canela", 1958), *Tereza Batista* ("Tereza Batista cansada de guerra", 1972) ve *Tieta do Agreste-Pastora de cabras* ("Agrasteli Tieta – Keçi Çobanı", 1977) adlı yapıtlarında da özgürlükçü ve tutkulu kadınlarla karşılaşırız; karşılaşmanın da ötesinde, öykülerin temelinde bu kadınlar yer alır. Amado'nun bu kadınların çevresinde işlediği romanlarında kullandığı gündelik, kimi zaman doğal ve hatta erotik dil bir anlamda Brezilya'da feminizmin tartışılmasında önemli bir etki yaratmıştır.

Tüm doğallıklarıyla beliren bu kadınlar, Amado'nun romanlarında sıkça karşılaştığımız seks işçileri ve toplumun kıyılarında dolaşan serserilerle birlikte Brezilya'nın sokaklarını tasvir ettiği gibi, bu ülkede yaygın olan tutucu erkek egemen dünyanın içinde her zaman bir anaerkil damarın bulunduğuna da işaret eder. Dona Flor, Tieta ve Gabriela ile birlikte çeşitli toplumsal kesimlerden gerici ahlâk yargılarına esir olan ve/veya onlara aldırmayan ve karşı koyan pek çok kadına ve tabii bu arada sahneye fırlayan dişi ilahlara da rastlarız.

Brezilya gibi gerçekliğin anlatımının ancak büyülü bir gerçeküstülüğe başvurarak mümkün olabileceği bir ülkede toplumsal yapının tarihsel hücrelerine edebiyatla girebilmek herhalde ancak Jorge Amado'nun ustalığıyla mümkün olabilirdi.

Umarız ustanın *Dona Flor*'unu Türkçeye aktarırken onu utandırmamışızdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu Nisan ayının ılık yumuşaklığında, sakin akşamüstü vakti bahçede, kedilerle birlikte, Zélia için; ilk okumaların ve ilk düşlerin sabahında, João ve Paloma için.

Varlığıyla onurlandıran ve bu soluk sözcükleri aydınlatan, arızi karakter, dostum Norma dos Guimarães Sampaio için. Vadinho'ya[1] *içten hayran olan Beatriz Costa için. Doktor*[2] *Teodoro Madureira'nın fagotla çaldığı Ulusal Marş'ı dinleme ayrıcalığına erişmiş olan Eneida için. Ressam José de Dome'nin yağlıboyalarından birine, Dona Flor'un sarının tonları arasındaki ergenlik dönemi portresine sahip olan Giovanna Bonino için. Burada yazarın gönlünde bir araya gelen dört dost.*

Diaulas Riedel ve Luiz Monteiro için.

---

1 *Vadiar* fiilinden türetilmiş ad. Tembel, müptela, kumarbaz ve seks düşkünü kişiliğe gönderme – ç.n.

2 Brezilya'da üniversite bitiren herkese "doktor" diye hitap ediliyor – ç.n.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tanrı şişman
(bu dünyaya tekrar dönünce Vadinho'nun yaptığı ifşaat)

Yeryüzü mavi
(dedi Gagarin, ilk uçuşundan dönünce)

Her şey için bir yer ve her şey kendi yerinde
(Doktor Teodoro Madureira'nın eczanesinde duvara asılı beyit)

Ah!
(diye iç geçirir Dona Flor)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sevgili dost Jorge Amado: İyi düşünüldüğünde, benim manyok unundan hazırladığım tartanın hazır tarifi yok. Renato'nun, şu müze görevlisinin eşi Dona Alda bana bir şeyler tarif etmişti, ama asıl yapa yapa öğrendim, tam kıvamını keşfedene kadar başım çatladı. (Sevmeyi severek öğrenmemiş miydim? Yaşamayı yaşayarak öğrenmemiş miydim?)

Manyok hamurundan yirmi kadar ya da daha fazla, istenen büyüklükte yuvarlar yapılır. Celia Hanım'a tavsiyem büyücek hazırlamaktan çekinmesin, manyoka tartasını herkes sever ve hep daha fazla ister. Onların ikisi bile, çok farklı olmalarına rağmen manyokalı veya karimalı tartaya deli oluyorlar; bir tek bunda anlaşıyorlar... Yoksa öbür şeyde de mi? Ama bana öyle şeylerden bahsetmeyin Bay Jorge, dalga geçmeyin benimle, yoksa kızarım. Şeker, su, rendelenmiş peynir, tereyağı, hindistancevizi yağı, hem incesi hem kalınından, ikisi de gerekli. (Siz gazetelerde yazan birisiniz, bana söyleyebilir misiniz neden hep iki aşka ihtiyaç duyulur, neden gönül bir taneyle yetinmez?) Miktarlar yapanın zevkine göre, zira herkesin kendi damak tadı var, bazıları daha tuzlu sever, öyle değil mi? Hamur iyice kabarmış ve fırın sıcak olmalı.

Umarım size yardımcı olabilmişimdir Bay Jorge, işte reçete bu, reçeteden çok bir selamlama. Ekteki tartayı deneyin ve beğenip be-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğenmediğinizi bildirin. Sizinkiler nasıl? Biz burada iyiyiz. Eczanenin diğer kısmını da satın aldık ve yazın Itaparica'da bir ev kiralıyoruz, çok küçük bir yer. Öbür şey.... neden söz ettiğimi biliyorsunuz... Onunla ilgili tek söyleyeceğim, tek gözü kör olanın dinginliği olmaz. Kendi tedirginliklerimden hiç söz etmeyeceğim, saygısızlık olur. Ama şurası muhakkak ki, denizlerin üzerine ilk gün ışığını yakan kişi, hizmetkârınız Florípedes Paiva Madureira'dır, Dona Flor de Guimarães.

(Kısa bir süre önce Dona Flor'un romancıya gönderdiği not.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Birinci Kısım

DONA FLOR'UN İLK KOCASI VADİNHO'NUN ÖLÜMÜ MATEM GECESİ VE NAAŞIN DEFNİ

(küçük gitarda yüce Carlinhos Mascarenhas)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

RAHMETLİNİN MATEM GECESİNDE NE ZAMAN VE NE İKRAM EDİLİR?
(Dona Flor'un bir öğrencinin sorusuna yanıtı)

Yakınma, gözyaşı dökme ve keder gününün düzensiz geçmemesi için, matem gecesinin adına layık biçimde yaşanması gerekir. Eğer ev sahibesi ağlamaklı ve yıkılmış, kendinden geçmiş, acılara gark olmuş durumdaysa ya da tabutta yatan bizzat oysa, o zaman matem gecesinin düzenlenmesini bir aile yakını ya da dostu üstlenmeli, zira gece boyunca orada bulunup dayanışma gösteren zavallıları aç susuz bırakmak doğru olmaz. Gece nöbetinin canlı geçebilmesi ve başında beklediği merhumu onurlandırabilmesi için, onun vefatının bu ilk ve karmaşık gecesini daha dayanılabilir kılabilmek için duruma uygun davranabilmek, matemcilerin moralini ve iştahlarını gözetebilmek gerekiyor. Ne zaman ve ne ikram etmeli? Bütün gece boyunca, başından sonuna değin mutlaka kahve olmalı; tabii sade kahve. Komple kahve –süt, ekmek, tereyağı, peynir, kurabiye, bir iki tane manyok keki ve yumurtalı mısır ekmeği dilimleri eşliğinde– sadece sabahleyin ve orada sabahlayanlara verilir. Kahve suyunu hep sıcak tutmak uygun olacaktır, sürekli gelenler olacağından kahve eksik olmasın diye. Unlu tarta ve keklerle birlikte ikram edilmeli. Arada sırada peynirli, jambonlu ve salamlı sandviçler gibisinden tuzlu tepsisi dolaştırılmalı, zira daha mükellef bir masa için rahmetlinin anısına düzenlenen ziyafet yeter de artar. Ama eğer matem nöbetinin daha anlı şanlı ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ması isteniyorsa, hani şu paraya kıyılan matem gecelerinde olduğu gibi, o zaman gece yarısı birer fincan iyice yoğun ve sıcak çikolata ya da pirinçli tavuk çorbası ikram etmek gerekir. Ve ek olarak da balıklı ve diğer her türden kroketler ve kızartma türleri, çeşitli tatlılar ve kuruyemişler.

İçecek olarak, eğer varlıklı bir aileyse, kahvenin yanı sıra bir bardak ve o da çorbaya ve kızartmalara eşlik etmesi için bira veya şarap bulunabilir. Şampanya asla; bu koşullarda şampanya ikram etmek zevksizlik olur.

Zengin veya yoksul olsun, her matem gecesinin olmazsa olmazı güzelim *kaçasa*'dır,[1] sürekli ikram edilmelidir; her şey eksik olabilir, hatta kahve bile, ama *kaçasa*'sız olmaz; onun vereceği avuntu olmaksızın adına layık bir matem gecesi olmaz. *Kaçasa*'sız bir matem rahmetliye saygısızlıktır, ona karşı bir ilgisizlik ve sevgisizlik örneği olur.

1 Fermente edilmiş şeker kamışı özünün damıtılmasıyla elde edilen yüksek alkollü sert Brezilya içkisi – ç.n.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1

Dona Flor'un ilk kocası Vadinho, karnaval zamanının bir pazar sabahı Bahia kıyafetleri içinde, coşkulu bir grupla birlikte neşeyle samba yaparken, evinden çok uzak olmayan bir yerde, 2 Temmuz Caddesi'nde öldü. Gruba dahil değildi; dört arkadaşıyla birlikte yeni araya karışmışlardı; hepsi Bahia kıyafetli arkadaşlarıyla birlikte Cabeça Sokağı'ndaki bir bardan geliyorlardı. Moysés Alves adlı kakao çiftçisi, zengin ve serseri arkadaşlarının hesabına, viski su gibi akmıştı.

Kafilede gitar ve flütlerden oluşan küçük ve usta bir orkestra vardı; gitarcı Carlinhos Mascarenhuas'tı, *garçonnières*'lerin ünlü çelimsiz, harika gitarcısı. Erkekler Çingene, kızlar ise Macar ya da Romanyalı köylü kıyafetleri giyinmişlerdi; ama gençliklerinin en serpilmiş ve en baştan çıkarıcı çağında olan bu melez güzellerinin bedenlerini çalkaladıkları gibi çalkalayabilen tek bir Macar ya da Romen –hatta Bulgar ya da Slovak– olamazdı.

Aralarındaki en coşkulu kişi olan Vadinho, topluluk caddenin köşesinde belirince hızla öne atılmış ve boyalı saçlı, şişman ve bir kilise gibi anıtsal –San Francisco Kilisesi bile olabilirdi, zira vücudu sarı yaldızlı pullarla kaplıydı– bir Romen'in yanına yerleşip, "İşte buradayım, benim Tororólu Rus güzelim," demişti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kendisi de boncuklar ve pullarla kaplı olan ve kulaklarından şenlikli halkalar sarkan "Çingene" Mascarenhas gitarına abanmıştı; flütler ve gitarlar inlemeye başlamış, Vadinho da, çalışmanın dışında sahip olduğu tüm becerilerine özgü coşkuyla samba yapmaya atılmıştı. Kafilenin ortasında zıplayıp dönüyor, melez güzelin önünde bedenini çalkalıyor, yarence ona doğru yaklaşıyor ve küçük omuz darbeleri atıyordu; ta ki, birdenbire boğuk bir hırıltı çıkarana değin; o an bacakları titremeye başlamış, sonra bir yanına doğru eğilip ağzından yere sarı salyalar dökülmeye başlamış ve sonunda ölüm şaşkınlığı, bu bir zamanların onulmaz eğlence düşkününün keyifli gülümsemesini tamamen söndürmüştü.

Arkadaşları bunu zengin çiftçinin viskilerine değil, *kaçasa*'ya bağladılar; Vadinho gibi bir içkiciyi o dört beş kadeh alt etmiş olamazdı. Ama, Belediye Meydanı'ndaki Zafer Barı'nda karnavalın başladığını resmen ilan ettikleri bir önceki öğlen vaktinden beri bedeninde birikmiş olan *kaçasa* bunu becerebilirdi; sonra içtikleriyle birlikte birleşince de son derin uykusuna dalmasına yol açmıştı. Ama şişman melez bunu yutmamıştı: Meslekten hemşire olarak ölümle epeyce haşır neşirdi, ona hastanede sıklıkla rastlıyordu. Elbette, kendisine omuz darbecikleri atan, göz kırpan ve onunla dans eden bu vakadaki kadar mahrem düzeyde değil. Vadinho'nun üzerine eğilmiş, elini boynuna bastırmış ve karnında ve sırtında duyduğu ürpertilerle titremişti:

"Aman Tanrım, ölmüş!"

Diğerleri de adamcağızın bedenine dokunmuş, uzun sarı saçlı başını kaldırmış ve kalp atışlarını bulmaya çalışmışlardı. Ama hepsi boştu, Vadinho, Bahia Karnavalı'ndan sonsuza değin ayrılmıştı.

2

Kortejdeki ve sokaktaki kargaşa büyüktü, çevrede oluşan karışıklık da öyle. Maskeliler ortalığı "Tanrı bizi korusun!" nidasıyla inletiyorlardı. Dahası, romantik ve isterik öğretmen şamatacı Anete, bu eşi bulunmaz fırsattan feryat figan bayılmak için yararlanmıştı: Her an baygınlık geçirmeye hazır yapmacıklı Anete'nin bütün

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bu gösterisi, gördüğünde iç çekip inlediği Carlinhos Mascarenhas içindi, kendisinin aşırı hassas olduğunu söylüyor ve adam gitarını çınlattıkça bir kedi gibi tüyleri diken diken oluyordu. Alet şimdi sessiz ve işe yaramaz halde sanatçının elinde sarkıyordu, sanki Vadinho son akortlarını kendisiyle birlikte öbür dünyaya götürmüşçesine.

Her taraftan koşa koşa insanlar geliyordu, haber hemen çevreye yayılmış, San Pedro'ya, Sete Caddesi'ne, Campo Grande'ye ulaşmış ve meraklıları harekete geçirmişti. Cesedin çevresinde, birbirini dirsekleyen ve yorumlar yapan küçük bir kalabalık oluşmuştu. Sodré'de oturan bir doktoru çağırmışlardı, bu arada bir trafik polisi durmaksızın düdük çalarak Vadinho'nun sonunu tüm kente, tüm karnavala duyurmaktaydı.

"Ama bu Vadinho, vah zavallı," dedi maske olarak başına naylon geçirmiş biri, neşesini yitirerek. Herkes ölüyü tanımıştı, zira Vadinho şamatalı neşesiyle, kısa bıyığıyla, kibirli dalavereciliğiyle tanınan popüler bir simaydı. Özellikle içki içtiği, kumar oynadığı ve eğlendiği yerlerde kabul gören biriydi. Üstelik orada, evinin hemen yakınında onu tanımayan kimse yoktu.

Çuval kıyafetli ve başına ayı kafası maskesi geçirmiş bir başkası, sıkışık grubun önüne ilerleyerek ölüye yaklaşmayı ve onu görmeyi başarmıştı. Bunun üzerine maskesini çıkarıp kederli yüzünü, düşük bıyıklarını ve kel başını açığa vurmuş ve

"Vadinho, kardeşim benim, sana ne yaptılar böyle?" diye mırıldanmıştı.

Herkes birbirine "Ne oldu? Nasıl öldü?" diye soruyordu. Birisi, "*Kaçasa* yüzünden," diye yanıtladı. Bu denli beklenmedik bir ölüm için fazlasıyla kolay bir izah. İki büklüm bir ihtiyar kadın da rahmetlinin önüne gelip, "Ne de genç! Neden bu kadar gençken ölünür ki?" dedi.

Sorular ve yanıtlar ortalığı kaplıyordu, bu arada doktor kulağını Vadinho'nun göğsüne dayamış, nihai ve nafile bir teşhis gerçekleştiriyordu.

"Neşeyle dans ederken bir anda yana devrildi, daha düşmeden ölüm içine girmişti," diye izah ediyordu, *kaçasa*'nın etkisinden arınmış, bir anda ayılıp kederlenmiş, bir o kadar da Bahialı kadın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıyafeti, kırmızı boyalı yanakları ve yanık mantarla karartılmış göz altı halkalarıyla acayip görünümlü arkadaşlarından biri.

Bahia kıyafetleri giyinmiş olmaları, erkeksilikleriyle tanınmış olan bu beş delikanlı hakkında kötü fikirlere yol açmamalı. Böyle kıyafetlere bürünmüş olmaları biraz daha fazla eğlenmek için, gülünçlüğü ve muzipliği sevdikleri içindi$ kadınsı oldukları için ya da muhtemel zevklere yatkın oldukları için değil. Aralarında ibne yoktu, Tanrı korusun! Vadinho hatta kolalı beyaz kombinezonunun altına koca bir manyoka kökü bağlamıştı ve her adımda eteğini kaldırarak bu muazzam ve pornografik ganimetini sergiliyor, çevredeki kadınların yapmacık utançla elleriyle gülümseyen yüzlerini örtmelerine sebep oluyordu. Şimdi ise manyoka kökü açık kalçasından sarkıyordu, ama kimseyi güldüremiyordu. Arkadaşlarından birisi yaklaşıp kökü Vadinho'nun belinden çözdü. Ama bu haliyle bile rahmetli, edepli ve vakur bir görünüm kazanamamıştı: O bir karnaval ölüsüydü, onu bu maskara görünümünden kurtaracak ne bir mermi yarası ne de hançerlenmiş göğsünden akan kan vardı.

Dona Flor, önde ilerleyerek yolu açan ve çevreye talimatlar veren Dona Norma'nın ardından, polislerle birlikte aynı zamanda geldi olay yerine. Kadın dostlarının kollarında köşeyi döndüğünde herkes onun rahmetlinin dul eşi olduğunu anladı, zira inleyerek, gözyaşlarını saklamaya bile gerek görmeden ağlamaklı bir halde geliyordu. Üstelik üzerinde, evde temizlik yapmak için kullandığı oldukça yıpranmış sabahlık, ayağında da terlikleri vardı, henüz saçını başını da toparlamamıştı. Gene de güzeldi, hoş görünümlüydü: ufak tefek ve tombul, şişmanca ama yağ birikintisiz, *caboverde* tonunda yanık tenli, mavi sanılacak denli koyu siyah renkli düz saçlı, iltifat hak eden gözleri ve beyaz dişlerinin üzerinde yarı açık tombul dudaklı. Vadinho'nun, belki çok ender ama bu nedenle de unutulmaz sevecen anlarında söylemeyi âdet ettiği gibi iştah kabartıcı. Belki de eşinin mutfak faaliyetleri nedeniyle, bu müşfik lahzalarında ona "Benim yeşil mısır koçanım, mis kokulu *acaraje*'m[2], tombul pilicim" derdi; bu tip gastronomik benzetme-

2 Beyaz fasulye ve soğandan hazırlanıp içine karides doldurularak kızartılan ekmek türü. Brezilya'ya özgü bir kahvaltı yiyeceği – ç.n.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ler, Dona Flor'un sakin ve uysal görünümünün ardında saklı bir tür büyüleyici ve evcil cazibesine dair haklı bir fikir veriyordu. Vadinho onun zayıf yönlerini biliyor ve açıkça belirtiyordu: utangaçça zapt ettiği, özenle gizlediği, ama özgürce ifade ettiği anlarda şiddetli ve hatta önlenemez hal alan arzusu. Vadinho eşref saatinde olduğunda, ondan daha cazip biri olamaz ve hiçbir kadın ona direnemezdi. Dona Flor, son sıralardaki bir olaydan ötürü kızgın, kırgın olsa bile onun çekiciliğine dayanamazdı. Ama birçok kez de ondan nefret eder hale gelmiş ve kaderini bu bohem adamla birleştirdiği güne lanet etmişti.

Dona Flor, yaslar içinde, beklenmedik şekilde vefat eden merhumla buluşmaya giderken kafası bomboştu. Hiçbir şey hatırlamıyordu, ne şefkat dolu anları ne de endişe ve yalnızlıkla geçirdiği acımasız günleri; sanki kocası, tükenip gittiğinde bütün kusurlarından arınmış ya da "bu gözyaşları vadisinden kısacık geçişinde" herhangi bir kusura sahip olmamış gibiydi.

"Bu gözyaşları vadisinden geçişi kısacık oldu," diye yalancıktan ve çabucak tamamladı sözlerini saygıdeğer öğretmen Epaminondas Souza Pinto; bu arada müteveffanın dul eşini daha o kocasının naaşının yanına gelmeden selamlamayı ve başsağlığı dilemeyi ihmal etmemişti. Buna rağmen, kendisi de öğretmen olan ve hatta bir oranda saygıdeğer olarak da kabul edilen Dona Gisa, hem kendini tutup gülmemeyi hem de meslektaşının bu aceleciliğini örtmeyi başardı. Vadinho'nun bu yaşamdan geçişi gerçekten kısa idiyse –otuz birini yeni doldurmuştu– onun için bu dünya, Dona Gisa'nın iyi bildiği gibi, bir gözyaşları vadisi değil, bir komedi, şamata, yalanlar ve günahlar sahnesi olmuştu. Bunlardan kuşkusuz güçlüklerin ve yanılgıların ürünü olan bazıları onun yüreğini sınavlarla, bunaltılarla ve korkularla sıkıştırmıştı: ödenmesi gereken borçlar, tahsil edilemeyen senetler, ikna edilmesi gereken kefiller, üstlenilmiş taahhütler, bankalar ve tefeciler, hoşgörüsüz çehreler, kendisinden kaçan arkadaşlar ve tabii Dona Flor'un fiziki ve moral sıkıntıları. Zira, diye akıl yürütüyordu Dona Gisa kırık Portekizcesiyle (yarı Amerikalıydı; Brezilya'ya yerleşmişti ve kendini Brezilyalı hissediyordu, ama şu Allah'ın belası dil, bir türlü tam anlamıyla kıvıramıyordu), Vadinho'nun hayattan kısacık geçişinde göz-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yaşları var idiyse, bunlar Dona Flor'unkilerdi ve çiftin ikisine de yetip artacak kadardı.

Dona Gisa, ani ölümü karşısında Vadinho'yu nostaljiyle anmaktan kendini alamıyordu: Her şeye karşın ona sempati duyuyordu, bazı açılardan nazik ve çekiciydi. Ama bu yüzden, 2 Haziran Caddesi'nde aniden ölüp Bahia kıyafetleri içinde sokakta boylu boyuna kaldı diye onu hemen aziz düzeyine çıkaracak, gerçekliği çarpıtacak ve tutarlı yekpare bir Vadinho icat edecek değildi. Komşusu ve mahrem dostu Dona Norma'ya böyle izah etti düşüncesini, ama arkadaşından beklediği desteği bulamadı. Dona Norma Vadinho'ya birçok kez ağzına geleni söylemiş, onunla kavga etmiş, büyük hırlar çıkarmıştı, hatta bir gün onu polisi çağırmakla tehdit etmişti. Ama bu son ve acılı anda, müteveffanın ağır basan ve tatsız özelliklerinden söz etmek istemiyor, sadece iyi yanlarını, doğal nezaketini, dostlarına olan bağlılığını ve sadakatini, su götürmez eli açıklığını (özellikle başkasının parası söz konusu olduğunda), sorumsuz ve sonsuz yaşama keyfini övmek istiyordu. Ayrıca Dona Flor'a eşlik ve yardım etmekle o kadar meşguldü ki, Dona Gisa'nın dile getirdiği gerçeklere kulak verecek hali bile yoktu. Dona Gisa öyleydi: gerçek her şeyin üzerindeydi, bazen bu yanı onun kaba ve katı biri gibi görünmesine sebep oluyordu; bu belki de aşırı iyi niyetli olmasına karşı bir savunmaydı, zira saçmalık derecesinde saftı ve herkese güveniyordu. Hayır, o Vadinho'nun kötü yanlarını onu eleştirmek ve mahkûm etmek için anımsamıyordu. Vadinho'dan hoşlanıyordu ve bazen ikisi derin sohbetlere girişiyorlardı, zira Dona Gisa onun hareket ettiği yeraltı dünyasının psikolojisini bilmek istiyordu ve Vadinho, bir yandan onun sivri ve benekli göğüslerinin çatal çizgisini gözlerken bir yandan da bir dizi olay anlatıyordu. Belki de Dona Gisa onunla Dona Norma'dan daha iyi anlaşıyordu, ama onun tersine Vadinho'nun tek bir kusurunu bile affetmiyordu ve şimdi de sırf öldü diye yalan söyleyecek değildi. Dona Gisa, çok gerekli olmadığı sürece kendine bile yalan söylemezdi. Tabii mevcut durum da böyle bir gereklilik doğurmuyordu.

Dona Flor, Dona Norma'nın kalabalık içinde dirsekleri ve tanınmışlığı sayesinde açtığı yerden ilerleyerek insanların arasına dalmaktaydı:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Açılın arkadaşlar, izin verin geçsin zavallı..."

Orada, kaldırım taşlarının üzerindeydi, gülümseyen dudaklarıyla, beyaz ve sarışın, masum ve huzurla dolu. Dona Flor bir an için durdu, sanki kocasını tanımakta ya da daha doğrusu, muhtemelen, onun ölümünü kabul etmekte zorlanıyormuşçasına gözlerini ona dikti. Ama sadece bir an için. Sonra kuyunun derinliklerinden bir feryatla çıktı, kendini Vadinho'nun üzerine attı; saçlarını, pudralı yüzünü, açık haldeki gözlerini, fiyakalı bıyığını, sonsuza kadar ölmüş olan dudaklarını öpmeye başladı.

3

Karnavalın yapıldığı o pazar akşamı, kim bir şenlik yerine gitmeye ya da eğlenceye katılmayı planlamamıştı ki? Kimin o gecenin ilerleyen saatleri için bir programı yoktu ki? Evet, buna rağmen Vadinho'nun matem gecesi, Dona Norma'nın doğrulayıp ilan ettiği gibi tam bir başarı olmuştu.

Sağlıkçılar cesedi yatak odasındaki yatağın üzerine bıraktılar; daha sonra komşular onu salona taşıdılar. Morg görevlilerinin acelesi vardı; karnavalda bir sürü başka görev onları bekliyordu. Diğerleri eğlenirken onlar ölülerle, kaza ve kavga kurbanlarıyla uğraşıyorlardı. Cesedi saran kirli bezi çıkardılar ve müteveffanın duluna ölüm sertifikasını teslim ettiler. Vadinho izdivaç yatağında Tanrı'nın onu dünyaya getirdiği şekilde çırılçıplak kalmıştı: başlığı ve ayakucu dövme demirden yapılmış, altı yıl kadar önce evlendiklerinde Dona Flor'un bir mezattan satın almış olduğu ikinci el yatağın üzerinde. Dona Flor salonda tek başına zarfı açtı ve bir süre doktorların dediklerine göz gezdirdi. Kim derdi ki? Görünüşte o kadar güçlü ve sağlıklı, henüz çok gençken!

Vadinho asla hasta olmamakla, sekiz gün ve sekiz gece hiç uyumadan kumar oynamak ve içki içmekle ya da kadınlarla yatıp kalkmakla övünürdü. Ve hakikaten bazen sekiz gün boyunca eve uğramaz, Dona Flor'u deliler gibi çaresizliğe mahkûm etmez miydi? Bütün bunlara rağmen, Fakülte doktorlarının hazırladığı ölüm sertifikası işte oradaydı; ölüme mahkûm olmuş biriydi: Karaciğeri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

helak olmuş, böbrekleri işlemez hale gelmiş, kalbi saatli bombaya dönmüştü. Tıpkı şimdi öldüğü gibi, herhangi bir an aniden ölebilirdi. *Kaçasa*, kumarhane geceleri, şamatalı eğlenceler, kumar parası bulmak için giriştiği delicesine yarışlar, o güzel ve güçlü organizmayı mahvetmiş, geriye sadece onun zevahirini bırakmıştı. Evet, dışarıdan bakıldığında kim onun bu denli ani biçimde tarumar olacağını söyleyebilirdi ki?

Dona Flor kocasının cesedine bir süre dalgın dalgın baktıktan sonra, hizmet etmeyi sabırsızlıkla bekleyen komşularından onun giydirilmesi görevinde kendisine yardım etmelerini istedi. İşte orada yatıyordu, çırılçıplak, tıpkı her zaman yatakta olmak istediği gibi, kolları ve bacakları sarımsı tüylerle kaplı, göğsünde bir tutam sarı kıl, sol omzunda bıçak yarası iziyle. O kadar güzel ve eril, zevkler dünyasında o kadar bilgeydi ki! Genç dul kadının gözleri tekrar yaşlarla doldu. Düşündüğünü düşünmemek için gayret gösterdi. Matem gününe uygun şeyler değildi.

Ama onu böyle yatağın üzerine uzanmış çırılçıplak halde gördüğünde, Dona Flor ne kadar çaba gösterirse göstersin, onun gemlerinden boşanmış zevk anlarında nasıl olduğunu anımsamadan edemiyordu: Vadinho böylesi kritik anlarda bedenlerinin üzerinde herhangi bir giysi olmasına tahammül edemiyordu, ne de üstlerinde mütevazı bir çarşafın bulunmasına: Tevazu onun harcı değildi. Dona Flor onu yatağa teşvik ettiğinde, "Gel sevişelim yavrum," derdi. Zira onun için sevişmek sonsuz bir neşe ve özgürlük şenliğiydi ve o kendine özgü coşkusu ve farklı sınıf ve koşullardan sayısız kadınca dile getirilmiş olan üstün yeteneğiyle kendini bu şenliğe bırakırdı. Evliliğinin ilk zamanlarında, Vadinho onun tamamen soyunmasını istediğinde Dona Flor çok gerginleşirdi.

"Gecelikle sevişildiği nerede görülmüş? Neden kendini saklıyorsun? Sevişmek kutsal bir şeydir, cennette Tanrı için icat edildi, bilmiyor musun?"

Onu çırılçıplak soymakla yetinmez, bedeninin her tarafını yoklar, geniş kavisleri ve gölge ile ışığın gizemli bir maharetle kesiştiği derin kıvrımlarıyla oynaşırdı. Dona Flor örtünmeye çalışır, ama o gülerek çarşafı çeker alır; sert göğüslerini, nefis kalçalarını, hemen hemen tüysüz bacak arasını açıkta bırakırdı. Ona san-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ki bir oyuncakmış gibi davranıyordu; bir oyuncak ya da her zevk gecesinde kendisinin açtığı bir gonca gülmüşçesine. Dona Flor yavaş yavaş utangaçlığını üzerinden atmaya ve kendini şiddeti giderek artan bu şehvet şenliğine teslim etmeye, kışkırtıcı ve yürekli bir sevgiliye dönüşmeye başlamıştı. Ama utangaçlığı ve sıkılganlığı asla tümüyle üzerinden atamadı; onu her seferinde yeniden fethetmek gerekiyordu, zira o çılgınca gözü pekliklerden ve baygınlık inlemelerinden uyanır uyanmaz, tekrar utangaç ve sıkılgan eş haline dönüyordu.

O an, Vadinho'nun ölüsüyle baş başayken, Dona Flor bütün sonuçlarıyla birlikte dul kalmış olduğunun farkına vardı. Artık onu yanında göremeyecekti, ne de bir daha kollarında kaybedebilecekti. Zira trajik söylentinin ağızdan ağıza yayılmaya başlamasından akşamüzeri pikabın eve gelmesine kadarki sürede, mutfak sanatı öğretmeni bir tür kötücül ama aynı zamanda heyecan verici bir düş içinde yaşamıştı: haberin çarpıcılığı, 2 Temmuz Caddesi'ne kadar hıçkırıklar içindeki yürüyüş, cesetle karşılaşış, onu çevreleyen, avutmaya çalışan, ona dayanışma ve teselli sunan kalabalık, Dona Norma, Dona Gisa ve tavernadaki İspanyol profesör Epaminodos y Mendez tarafından neredeyse taşınır halde eve dönüş. Her şey o kadar ani ve karmakarışıktı ki, düşünmeye, onun ölümünü gerçekmiş gibi algılamaya bile vakit olmamıştı.

Cesedi Largo'dan morga nakletmişlerdi, ama buna rağmen bir an olsun bile sükûnete kavuşamadı. Birdenbire sadece sokağın değil, karnavalın pazar günü olmasına rağmen çevre sokakların bile ilgi merkezi haline gelmişti. Onu çarşaflara sarılı halde renkli bir bohçayla birlikte –Bahia kıyafeti– eve getirene kadar Dona Flor, komşu, tanıdık, arkadaş akını ortasında sürekli başsağlığı dileklerine, dostluk, şefkat gösterilerine gark oldu. Dona Norma ve Dona Gisa, zaten karnaval nedeniyle ihmal ettikleri evlerindeki işlerini tamamen bırakmışlar, öğlen ve akşam yemeklerini sabırsız gündelikçilerinin takdirine emanet etmişlerdi. İkisi de, giderek daha hassaslaşan ve yardıma muhtaç hale gelen Dona Flor'un yanından bir an için olsun ayrılmamıştı.

Dışarıda, tuhaf maskelileriyle, lüks veya komik fantezi kıyafetleriyle; bir dizi orkestranın çaldığı müziklerle, *zapereira*'larla, şama-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tacı karnaval gruplarıyla, davulları ve trampetleriyle yüklü çalgıcı ekipleriyle birlikte karnaval devam ediyordu. Bazen Dona Norma dayanamayıp pencereye koşup dışarıyı seyrediyor, arada bir atılan bakışları göze alıyor, tanımadığı bir maskelinin iltifatına cevap veriyor, Vadinho'nun ölüm haberini iletiyor, orijinal bir kıyafeti veya ışıltılı bir grubu alkışlıyordu. Bazen de, köşeden şen şakrak çarpıcı yeni bir grup çıktığında Dona Gisa'yı çağırıyordu. Ve akşamüstünün ilerleyen saatlerinde "Deniz Çocukları Çalgıcıları" hayranlık uyandıran figürleri ve arkalarından dans ederek gelen kalabalıkla birlikte sokağa girince, gözyaşlarını zar zor saklayan Dona Flor bile pencereye yaklaşıp, gazetelerde o denli duyurusu yapılan bu gösteriyi, Bahia Karnavalı'nın bu paha biçilmez şaheserini seyretti. Seyrediyordu, ama Dona Gisa'nın geniş omuzlarının ardına gizlenmiş halde, kendini göstermeden. Dona Norma ise, ölüyü ve duruma uygun olup olmadığını unutmuş, hararetle alkışlıyordu.

Aynı şey bütün gün boyunca, haberin ortalığa yayılmasından itibaren böylece sürdü. Sokağın yeni komşusu, Bernabó adında seramik fabrikası sahibi zor bir insanla evli olan, Arjantinli Dona Nancy bile hep arka planda kalmayı yeğlemesine rağmen lüks evinden ve kendini gördüğü yüksekliklerden inip Dona Flor'a başsağlığı dilemiş ve bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sormuş, böylece sempatik ve terbiyeli biri olduğunu göstermiş, Dona Gisa'yla hayatın kısalığı ve belirsizliği üzerine felsefi görüş alışverişinde bulunmuştu.

Görüldüğü gibi Dona Flor'un yeni durumu hakkında ve varoluşundaki değişikler konusunda düşünmeye zamanı olmamıştı. Sadece Vadinho'yu morgdan getirip çiftin onlarca kez seviştikleri yatağa çıplak halde bıraktıklarında, işte o zaman ve sadece o zaman kocasının ölümüyle baş başa kaldı ve kendisini dul olarak hissetti. Asla dönüp kendisini demir yatağın üzerine fırlatmayacak, elbiselerini, kombinezonunu ve mahrem çamaşırlarını çıkarmayacak, yatak örtüsünü şifonyerin üstüne bırakıp bedeninin her köşesini onu çıldırtana dek okşamayacaktı.

"Ah, asla!" diye düşündü Dona Flor, boğazı düğümlenmiş, bacakları titremişti. İşte o zaman her şeyin bittiğini anladı. Orada öylece kalakaldı; sessiz ve gözleri kuru, herhangi bir uyarıma kapalı, ölüyü çevreleyen tasvirden uzak halde. Sadece o ve çıplak na-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aş, o ve Vadinho'nun mutlak yokluğu. Bir daha asla onu sabahlara kadar beklemeyecek, ne öğrencilerinden kazandığı paraları ondan gizleyecek, ne kendisinden daha güzellerle olan ilişkilerini gözleyecek, ne sarhoş ve keyifsiz günlerinde dayağını yiyecek, ne komşuların tatsız dedikodularını işitecekti. Ne de onunla birlikte yatakta yuvarlanacak, kendisini onun isteklerine terk edecek, soyunacak, yatak örtülerini açıp alçakgönüllülüğü bir kenara bırakarak kendini unutulmaz şenliğe terk edecekti. Boğazındaki düğüm onu boğuyordu, göğsündeki ağrı ise sert bir yumruk gibiydi.

"Flor, onu giydirmemiz gerekmiyor mu?" Salondaki Dona Norma'nın aceleci sesi oda kapısının ardından duyuluyordu. "Birazdan ziyaretler başlayacak..."

Dul kadın kapıyı açtı; şimdi ciddi, suskundu, gözleri kuru, hıçkırmadan, soğuk ve ağırbaşlı. Misafirler yardıma hazır halde içeri girdiler. "Çiçekli Cennet" cenaze şirketinden Don Vivaldo'nun bizzat kendisi getirdi ucuz tabutu –tabutları ve mezar taşlarını pey olarak masaya sürdüğü rulet ve bakara partilerinde Vadinho'nun arkadaşı olması nedeniyle özel bir indirim yapmıştı– ve bohemi eli yüzü düzgün bir ölüye dönüştürmek için tüm mahareti ve tecrübesiyle yardımcı oldu. Dona Flor bütün yapılıp edilenlere tek kelime etmeden ve gözyaşı dökmeden eşlik etti. Dünyada yapayalnızdı.

4

Vadinho'nun naaşı tabuta kondu ve sandalyelerle derme çatma bir katafalkın kurulduğu salona taşındı. Don Vivaldo cenaze şirketinin bağışladığı çiçekleri getirdi, Dona Grisa da mevtanın birleştirilmiş ellerinin parmakları arasına bir dua kâğıtçığı iliştirdi. Don Vivaldo içinden bunun saçmalığını düşündü: ölünün parmakları arasına asıl konması gereken kumar fişiydi, dua kâğıdı değil, ayrıca duyulmakta olan karnaval müziği ve kahkahaları değil de rulet gürültüsü, burnundan konuşan krupiyenin sesi, oyuncuların asabi yorumları ve fişlerin tıngırtısı olsaydı, Vadinho'nun tıpkı gerçek hayatta karşılaştığı zorlukların üzerinden gelişi gibi ölümü de

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

üzerinden fırlatıp atarak tabuttan kalktığına ve fişini şans numarası olan 17 üzerine koyduğuna tanık olunabilirdi. Dua kâğıdını ne yapacaktı ki o? Birazdan basıp gidecekti ve hiçbir rulet dua kâğıdını kabul etmeyecekti.

Don Vivaldo fazla beklemedi; müzmin karnaval düşkünü, festivalin yapıldığı o pazar günü cenaze evini sadece Vadinho gibi bir dostu için açmıştı. Müteveffa Vivaldo değil de bir başkası olsaydı ne yapar eder durumu ayarlar, karnavalı kaçırmazdı.

Pek çok kişinin karnaval planı altüst olmuştu. Gece boyunca bohemin başında durmak için pek çok kişi gelip gitti. Bazıları Vadinho'nun önemli bir ailenin, Guimarãeslerin yoksul ve piç bir dalından olması hasebiyle geliyordu. Ecdadından biri eyalet senatörü ve önde geleni idi. Chimbo lakaplı bir amcası birkaç ay süreyle vali yardımcılığı yapmıştı. Guimarãesler içinde Vadinho'yu yasal akraba olarak kabul eden tek kişi olan bu amcası ona Belediye'de bir iş ayarlamıştı: Bahçe denetçisi, oldukça mütevazı, çok az ücretli bir iş, kazandığı para Tabaris'te sıkı bir gece için bile yeterli değildi. Genç belediye memurunun görev ihmaline değinmeye bile gerek yok: Asla herhangi bir bahçe denetlemedi. İşyerine sadece üç beş kuruşluk maaşını almak ya da şefinden kendisine kefil olmasını istemek veya iş arkadaşlarından kırk elli *mil-reis*[3] koparmak için gidiyordu. Bahçeler onun ilgisini çekmiyordu, çiçeklerle bitkilerle kaybedecek vakti yoktu; kentteki bütün bahçeler yok olsa farkına bile varmazdı. Gece kuşunun işyeri kumar masalarıydı, çiçekleri ise Vivaldo'nun gayet iyi gözlemlediği gibi fişler ve oyun kâğıdı desteleriydi.

Guimarães soyadı nedeniyle gelenlerin sayısı parmakla sayılacak kadardı: Bunlar şüpheli ve zorlama akrabalardı. Sayısız insanın katıldığı geçit töreninin geri kalanları Vadinho'yu uğurlamak, yüzüne son bir kez daha bakmak, keyifli bir anıları nedeniyle ona gülümsemek, elveda demek için gelmişlerdi. Onu sevdiklerinden çılgınlıklarını affediyorlar ve sadece onun iyi yanlarını hesaba katıyorlardı.

O gece ilk gelenlerden biri, daha sonra iddialı üç kızıyla birlikte büyük bir kulüpte dans etmeye gideceği için fiyakalı giyinmiş,

3 1942'ye değin Brezilya'nın para birimi – ç.n.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Portekiz doğumlu, banker ve ihracatçı binbaşı Celestino idi. Ama sanki sıkıcı bir mecburiyeti yerine getiriyormuşçasına odaya girip çıkması bir oldu. Salonda kalarak sohbet etmeyi, Vadinho'ya ait hikâyeler anlatmayı, daha sonra Dona Flor'u kucaklayıp bir ihtiyacı olup olmadığını sormayı yeğledi. Belediye'nin bu küçük memuruna, her daim borçlu kumarbaza sevgisi nereden geliyordu?

Vadinho inandırıcı biriydi, hem de ne inandırıcılık! Bir seferinde Portekizliden birkaç milyon *réis*'lik senedine kefillik için imza koparmayı başarmıştı. Ama borcunu ödemeyi unutmadı, bankalarla tefeciler adına imzaladığı belgelerin vadelerini asla unutmazdı. Ödeyemezdi, ama o başka bir şeydi. Genellikle hiç ödeyemezdi ya da ödemezdi; ama gene de belgelerin sayısı, kefillerin sayısıyla birlikte gün geçtikçe artardı. Nasıl başarıyordu bunu?

Celestino bir daha ona kefil olmadı, aynı hikâyeyi iki kez yutmazdı. Ama bazen, Vadinho cebi delik ve o gün bir bankaya saldırma kararlılığıyla, umutsuzluk içinde yanına geldiğinde, ona yüz, iki yüz, hatta beş yüz *mil-reis* verdiği olurdu. Ama başkaları ona iki, hatta üç kez kefil olurlardı, sanki o banka tarihinin en dakik borçlusuymuş gibi. Hepsi onun becerisi, dramatik ve inandırıcı lafazanlığı karşısında yenik düşerdi.

Dona Norma'nın kocası, Aşağı Şehir'de ayakkabıcılık yapan, dalgın, ziyaretçilerle, komşularla içlidışlı olmaya fazlaca yatkın olmayan –karısının tam tersine– Sampaio bile birkaç kez Vadinho tarafından aldatılmıştı, ama buna rağmen ne ona olan sempatisini yitirmiş ne de ayakkabı dükkânındaki kredisini kesmişti. Bir sabah en şık ve pahalılarından birkaç çift veresiye ayakkabı almış ve onları hemen, Sampaio'nun çalışanlarının şaşkın bakışları altında, biraz yakındaki yeni açılmış rakip dükkâna acayip ucuza satmıştı. Vadinho'nun spor toto oynamak için acilen trink nakit paraya ihtiyacı vardı.

Ama ayakkabıcı, düzenbazın bu davranışını değerlendirirken, bu dalavereyi izah ve affedebilecek belirli hafifletici nedenleri göz önünde tutmuştu.

O akşamüzeri Vadinho ona şen şakrak bütün gece boyunca rüyasında Dona Gisa'yı gördüğünü anlatmıştı; devekuşuna dönüşmüş olan Dona Gisa sonsuz bir çayırlıkta onu kovalamaktaydı,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

amacı otlakların orada onunla boğuşmak mı –dişi bir devekuşuydu ve gözlerinde çapkın bir ifade vardı– yoksa parçalayıp yemek mi bilememiş, ama kocaman ve tehditkâr gagası açık halde arkasından koşup durmuştu. Yürek sıkıntısıyla uyanan Vadinho daha keyifli şeyler düşünerek tekrar uyumaya çalışmış ama azimli öğretmen sapkın gözleri ve korkunç gagasıyla tekrar peşine düşmüştü. Eğer Dona Gisa her zamanki dünyevi bedeni içinde olsaydı kaçmaz, tehdidi göğüsler ve hemen orada çimlerin üzerinde o şeytansı *gringa*'nın[4] tüm yabancı şivesi ve psikoloji bilgisiyle birlikte hakkından gelirdi. Ama öyle, tüyleriyle ve tuhaf bir devekuşuna dönüşmüş haliyle, Vadinho'ya utanç verici bir geri çekilmeden başka bir seçenek kalmıyordu. Kâbus dört beş kez yinelenmişti, sabahleyin o kadar koşmaktan yorgun düşmüş, tere batmış haldeyken birden içinde bir güvenç duygusu doğmuştu, üstelik tek bir kuruşunun olmadığı bir anda. Tüm evi didik didik aramıştı; Dona Flor meteliksizdi, bir gece önce Vadinho onun bozuk paralarına kadar el koymuştu. Tanıdık birilerinden bir şeyler koparırım umuduyla evden çıkmıştı ama piyasa oldukça kesattı, Vadinho zaten yetersiz kredisini hemen tümüyle yitirmişti. İşler böyleyken Sampio'nun zengin çeşitli ayakkabı dükkânı Casa Stela'nın önünden geçerken, acilen biraz para edinebilmenin tek yolu olarak birkaç dakikasını bu saygın ve dürüst dükkânda harcamak gibi parlak ve keyifli bir fikir gelmişti aklına. Görünüşte sahtekârca ve çirkin, ama kesinlikle zekice ve kârlı olan bu ticari operasyonu gerçekleştirmeseydi kendini asla affetmezdi, zira rulet devekuşunda durmuş –Dona Gina rüyada bile yalan söylemezdi– ve önemli bir miktar kazanmıştı. Müteşekkir ve efendi bir şekilde hemen Zé Sampaio'nun dükkânına gitmiş ve çalışanların şaşkın bakışları altında, sabahleyin aldığı malların piyasa değerini hemen ödemiş, kahkahalarla ilginç olayı anlatmış ve onu kadeh tokuşturmaya davet etmişti. Sampaio daveti reddetmiş ama ona kızmamıştı, ilişkisini de kesmemiş, ona indirimli ve vadeli ayakkabı satışları yapmayı sürdürmüştü. Bir önceki faturayı ödemek ve her seferinde bir çift ayakkabıyla sınırlı olmak üzere ona veresiye vermeye ve fatura değerinde yüzde onluk indirim uygulamaya devam etmişti.

4 Gringo/a, Latin Amerika'da ABD'liler için kullanılan aşağılayıcı tabir – ç.n.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Vadinho'nun prestijinin daha da çarpıcı bir kanıtı, Sampaio'nun başsağlığına gelmiş olmasıydı. Gerçekten de, birkaç dakikalığına bile olsa bu, tüccarın son on yıldan beri gittiği ilk başsağlığı ziyaretiydi. Ne türden olursa olsun tüm sosyal vecibeler, özellikle de cenaze merasimleri, matem geceleri, mezarlıklar ve yedinci gün ayinleri onu dehşete düşürüyordu; tam da bu nedenle, haftalık cenaze merasimlerinden birinde Dona Norma'ya eşlik etmeyi reddettiğinde kadın ona, "Sampaio, sen öldüğünde tabutunu taşıyacak kimse olmayacak... Utanç verici durumda kalacaksın," diye bağırmıştı.

Sampaio ise ona kızgın gözlerle bakmış ama cevap vermemiş, bu tip durumlarda hep yaptığı gibi sağ elinin ortaparmağını dişlerinin arasına götürerek dul kadının devam etmekte olan asabiyeti karşısında boyun eğmişti.

Böylece, başsağlığı ziyaretine Celestino, Sampaio, akraba Chimbo, mimar Chaves, doktor Barreiros, hukuk dünyasının önemli siması ve şair Godofredo Filho gibi bütün önemli şahsiyetler geldi. Belediye'deki arkadaşları da (Vadinho hepsine küçük miktarlarda borçluydu) topluca geldiler. Bunların başını, Parklar ve Bahçeler Dairesi'nin belagatli ve ağırbaşlı, siyah takım elbiseli sayın müdürü çekiyordu. Zengini, fakiri ve orta hallisiyle komşular da oradaydı. Ve nihayet Bahia'nın Vadinho'nun düşkünü olduğu tüm kumarhane, kabare, piyango bayilikleri, şen kadın evleri müdavimleri de geldi: Mirandão, Curvelo, Pé de Jegue, Waldomiro Lins ve genç kardeşi Wilson, Anacreon, Cardoso Pereba, Arigof ve kuş profilli ve Ifa inancı gizemleriyle dolu Pierre Verger. Doktor ve gazeteci Giovanni Guimarães gibi bazıları her iki kesime de dahildi, hem büyüklere hem küçüklere, hem saygıdeğerlere hem de sorumsuzlara.

Önemli şahsiyetler Vadinho'yu tebessümlerle anıyor, onun fesat ve melanetle dolu hikâyelerini, eğlendirici hadiselerini, gözü pek dalaverelerini, kavgalarını ve rezilliklerini, ama aynı zamanda iyi kalpliliğini, kibarlığını, züppece şıklığını anımsıyorlardı. Komşuları da onu öyle ve her daim sınırsız bir bohem olarak anımsıyorlardı. Hepsi birden gerçekliği abartıyor, ayrıntılar uyduruyor, ona çeşitli hadiseler ve maceralar yüklüyorlardı: Efsane hemen oracık-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ta, bedeninin yanı başında, neredeyse öldüğü andan itibaren doğmaya başlamıştı. Yukarda andığımız doktor Giovanni Guimarães kesin tarih ve yer kanıtlı hikâyeler icat ediyor, hadiseleri allayıp pulluyordu:

"Dört yıl kadar önce Mart ayında bir gün Vadinho'ya 'Três Duques'te on yedi oynarken rastladım. Üzerinde sadece bir pelerin vardı, çarşafın altında öylece çırılçıplaktı. Her şeyini yardımlaşma sandığına bırakmış, oynayabilmek için her şeyini feda etmişti, ceketini; pantolonunu, gömleğini, donunu, her şeyini. Ramiro, 'Yetmiş Yedi'nin o pinti İspanyol'u, sadece pantolon ve ceket kabul ediyormuş. Yakası sökük gömleği, eskimiş donu, yıpranmış kravatı ne yapacakmış ki? Ama Vadinho hepsi için, ayakkabısı hariç çoraplarına kadar her şeyi için kredi almayı başarmış. Lafları öylesine etkileyiciydi ki, bildiğiniz canavar Ramiro bile ona 'Três Duques'e giderken sokakta çıplak kalmasın diye bir de neredeyse yeni bir pelerin vermiş."

"Kazandı mı peki?" diye sordu Sampaio ve Dona Norma'nın genç oğulları Artur; lise son sınıf öğrencisi ve Vadinho hayranı genç çocuk, gazetecinin anlattığı hikâyeyi ağzı açık dinlemekteydi.

Doktor Giovanni oğlana bakıp şöyle bir durdu, bu arada yüzü gülümsemeyle aydınlandı:

"Nasıl? Sabaha karşı İspanyol'un pelerinini de kaybetti, onu eve gazete kâğıtlarına sarılmış halde götürmek zorunda kaldılar..."

Ardından doktorun tebessümü gürültülü ve bulaşıcı bir kahkahaya dönüştü; bulaşıcıydı, zira bir topluluğu Giovanni kadar şenlendirebilecek başka biri olamazdı.

Tam o sırada içeri anlaşılmamış kişilik Robato giriyordu; gazeteci, kahkahaların ortasında sanki dediklerinin nihai kanıtıymışçasına ekledi:

"İşte yalan söylemediğimi kanıtlayacak kişi geldi... Hâlâ hatırlar mısın Robato, Vadinho'nun eve nasıl çıplak döndüğünü, gazeteye sarılı halde?"

Robato tereddüt eden biri değildi: Etrafa bir göz attı, dişi ve boşboğaz kulakların duymasından korkarak ve bu gibi anıların acılı dulun kulağına gitmeyeceğinden emin olmak için salonun köşesinde toplanmış gruba yöneldi. Ama bunların hepsini hiç tered-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düt etmeden yaptı, zira o zorluklardan kaçan değil, eninde sonunda kolay çıkış yolları bulan biriydi, kendisine sorulan sorunun son kısmından başladı:

"Çıplak, gazeteye sarılı halde mi? Ah, tabii hatırlıyorum!" Kulak tırmalayıcı sesini belirginleştirebilmek ve hayal gücünü harekete geçirmekte zaman kazanabilmek için gırtlağını temizledi. "Tabii ki, gazete benimdi... Tek-Diş-Eunice genelevindeydi; bizden ve Vadinho'dan başka hatırlıyorum, Carlinhos Mascarenhas, Jennery ve Viriato Tanajura da vardı... Bütün gece çok içilmişti, kafayı acayip bulmuştuk..."

Robato denen bu kişi Vadinho'nun tayfasından bir gece kuşuydu, ama başka bir cinsten. Ne kumara dadanmıştı, ne de işten kaçıyordu; tam tersine ekip insanıydı ve çalışkan ve yetkin olarak tanınıyordu. Takma diş imal eden, radyo ve pikap tamir eden, kimlik kartları için fotoğraf çeken, her türden makineden rahatlıkla anlayan becerikli ve kalifiye biriydi. Onun ruleti, iyi ölçülü ve iyi kafiyeli şiirdi (zengin kafiyeler), gazinosu ise sabahlara kadar kaldığı barlar ve kabarelerdi –diğer azimli edebiyatçıların ve diğer ilham perisi arayıcıları ile vericilerinin eşliğinde–, oralarda kasideler, özgürlükçü ilahiler, lirik ve şehvet dolu şiirler ve aşk sonatları okurdu. Artık keyfine göre. Kendisini "dünya sonat kralı" diye adlandırıyordu ve bilinen bütün rekorları kırmıştı, o tarihe kadar bizzat kendisinin yazdığı, on hecelilerden on dört hecelilere, kısasından uzununa kadar, hatta tersten okumalı olanlarına kadar 20.865 sonat vardı. Tepesinde görülen kellik başlangıcı şairin siyah saçlarını tehdit etmekle birlikte, çevreye yayılan sempatisine zarar vermiyordu.

O konuşurken sanki Vadinho gazete kâğıtlarına sarılmış halde salondan geçmiş gibi olmuştu.

Genç Artur onu hep böyle, *La Tarde* gazetesinin sayfalarına sarınmış halde, yasak ve büyüleyici dünyanın kahramanı olarak anımsayacak, asla unutmayacaktı.

Bir yandan hikâyeler böylece devam ederken bir yandan da Dona Norma, Dona Gisa, Regina'nın kasiyeri ve diğer genç kızlar ve bayanlar pastacıklar eşliğinde kahve, *kaçasa* ve meyve likörü dağıtıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Salonda, koridorda ve sokak kapısının önünde oturmakta olan önemli şahsiyetler Vadinho'yu hikâyeler ve kahkahalarla anmaya devam ediyorlardı. Onun kumar ve eğlence ortağı olan diğerleri ise salonda onun naaşının yanında ayakta bekliyorlar, onu sessizce, ciddiyet ve efkârla yâd ediyorlardı. İçeri girdiklerinde Dona Flor'un önüne gelip, sanki Vadinho'nun maceralarının sorumlusu kendileriymiş gibi kederle elini sıkıyorlardı. Çoğu Dona Flor'u o ana değin görmemişti bile, ama onun hakkında o kadar çok şey duymuşlardı ki Vadinho'nun bazen günlük kumar masraflarını bile ondan edindiğini biliyorlardı; Pálace'da, Tabaris'te, Abaixadinho'da, Zezé Meningite'nin ve Abilio Moqueca'nın kulüplerinde, kentteki bir dolu yasadışı rulette, hatta siyahi Paranaguá Ventura'nın kötü şöhretli, prensip olarak sadece bankerin kazanabildiği barında yaptığı harcamalar Dona Flor'dan çıkıyordu.

Siyahi Paranaguá Ventura vahşi ve ürkütücü bir tipti; sayısız defalar polise düşmüş –hakkında bir dolu kanıtlanamamış suçlama vardı–, hırsız, tecavüzcü ve katil namlı biri. Cinayetten yargılanmış, ama delillerin değil hâkimlerin cesaret yetersizliğinden ötürü beraat etmişti. Söylendiğine göre iki cinayeti daha vardı, tabii Ladeita de San Miguel'de gün ortasında bıçakladığı kadının yanı sıra; bu davadan beraat nedeni ise kadıncağızın canını kıl payı kurtarmış olmasıydı. Paranaguá'nın ininin müdavimleri profesyonel katiller, işaretli kâğıt kumarbazları, hırsızlar, yankesiciler, kaybedecek bir şeyi olmayanlardı. İşte böyle: Vadinho azıcık parası ve şen tebessümüyle buraya bile gidiyordu ve bir iki defa Paranaguá'nın sahte zarlarıyla bile kazanmayı başaran sayılı şanslı kişiden biri olmakla övünebilirdi (Siyahinin zaman zaman, gözdesi olan bazı suç ortaklarının kazanmasına izin verdiği biliniyordu).

Dona Flor'un hemen tüm öğrencileri de gelmişti. Yeni ve eski öğrencileri sevgili ve yetenekli öğretmenlerini, o kadar iyi ve zavallı hocalarını teselli etmekte elbirliği etmişlerdi. Her üç ayda bir genel mutfak (sabahları) ve Bahia mutfağı (öğleden sonraları) kurslarında fırın ve ocak konularında eğitim görüp mezun oluyorlardı. Ardından öğrenciler diploma alıyorlar ve adları Sete Caddesi'ndeki bir vitrine asılı tabelada sergileniyordu. Ama bu diploma isim listesi işi, Portekiz Hastanesi'nde çalışan Oscarlinda adlı zayıf ve ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dukça çekici, kendini kaybedip hadise çıkarmakla ünlü hemşirenin grubuyla başlamıştı. Oscarlinda diploma ve adının yazılı olduğu bir liste istemiş, bu amaçla tüm sınıf arkadaşlarını harekete geçirmiş, imzalar toplayarak müthiş bir kampanya başlatmış, hatta bedava bir grafiker de bulmuştu. Bunca baskı karşısında Dona Flor tüm talepleri kabul etmişti, Oscarlinda'nın tanıdığı grafiker dahil, tabii bu arada şimdi ne yazık ki Nazareth das Farmhas'ta ikamet etmekte olan kardeşi Héctor'un görüşünü de almıştı – Ladeira do Alvo'dayken okulun afişini yapan sanatçı. Her şeye rağmen Dona Flor diplomada ve isimler tabelasında büyük tipografik harflerle:

LEZZET VE SANAT MUTFAĞI

ve daha altta süslü karakterlerle:

Müdür: Floripedes Paiva Guimarães

yazılarını okuyunca gururu okşanmıştı.

Görece erken kalktığı sabahlarda Vadinho evde kalıp öğrencilerin arasında dolaşır, aşçılık derslerine müdahale edip ortalığı karıştırırdı. Öğrenciler şen şakrak öğretmenin çevresinde toplanıp, çalışılan yemek tarifindeki karideslerin, palmiye yağının, öğütülmüş hindistancevizinin, *do reino* biberinin tam miktarlarını kaydediyor, balık ve etin nasıl hazırlandığını, yumurtanın nasıl çırpıldığını öğreniyorlardı. Vadinho, yumurtalara ilişkin çifte anlamlı bir laf ediyor ve edepsizce gülüşmelere sebep oluyordu. Evet, hepsi birer edepsizdi. Dona Flor'a dostluk gösterip övgüler yağdırıyorlardı, ama gözleri aslında üçkâğıtçının üzerindeydi. Vadinho yaramaz ve mağrur ifadesiyle bir iskemlenin üzerine yayılmış ya da mutfak kapısının basamağına boylu boyunca uzanmış öğrencileri yukardan aşağı süzer, utanmaz bakışlarını onların bacakları, dizleri, koltukaltları, göğüsleri üzerinde gezdirirdi. Kadınlar bakışlarını aşağı çevirir, ama adına ne diyelim, o çevirmezdi.

Dona Flor pratik derslerinde tuzlu menüler ve kekler, tartalar ve tatlılar hazırlıyordu. Vadinho görüş belirtiyor, alaycı şakalar yapıyor, şekerlemelerden atıştırarak kadınların etrafında dolanıyor, en güzelleriyle sohbet etmeye çalışıyor, en cesaretlilerinden biri kendisine yaklaştığında cüretli elini kullanma riskini göze alıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dona Flor ise sinirlenip yapımı zor *manuê* tartasını hazırlarken eritilecek tereyağı miktarını şaşıracak derecede gerginleşiyor, Vadinho'nun sokağa çıkıp sürtmesi, hatta kumarhaneye gitmesi, ama öğrencileri rahat bırakması için Tanrı'ya yalvarıyordu.

Şimdi cenaze evinde Dona Flor'un çevresini sarmışlar, onu teselli ediyorlardı, ama içlerinden birisi, küçük Ieda, asık suratlı kedicil yüzüyle gözyaşlarını zor tutuyor ve gözlerini müteveffanın yüzünden ayıramıyordu. Dona Flor onun bu abartılmış duygusallığını derhal fark etti ve yüreği ağzına geldi. Aralarında bir şey olmuş olabilir miydi? Şüpheli bir duruma rastlamamıştı, ama okulun dışında buluşup bir otele gitmediklerinin garantisi neredeydi? Vadinho, fingirdek Noêmia olayından sonra görünüşte kızlara sarkıntılık etmeyi bırakmıştı. Ama çok kurnazdı, şıllığı köşede bekleyip onunla laflamaktan kimse alıkoyamazdı onu... ve hangi kadın Vadinho'nun muhabbetine dayanabilirdi ki? Dona Flor Ieda'nın bakışlarını takip ediyor, titrek dudaklarını gözlüyordu. Hey Allahım, şüphe yoktu! Bu Vadinho iflah olmazdı...

Kocasının çıkardığı bütün tatsızlıklar arasında bakire Noêmia hadisesindekiyle kıyaslanabilecek bir başka örnek yoktu; saygın bir aileden gelen şu küçük şıllık, üstelik nişanlıydı da, aman Tanrım ne felaket! Ama Dona Flor matem gecesinde, Vadinho'nun yüzünü son kez dikkatle seyrederken, bu eski acıyı anımsamak istemiyordu. Hepsi geçmiş, uzakta kalmıştı, kız evlenmiş, Alberto adındaki gazeteci müsveddesiyle çekip gitmişti, oğlan erken yetenekli biri olacak ki onca genç yaşında boynuzlanmıştı. Üstelik kendini beğenmiş kız evlenince birdenbire çirkinleşmiş, inanılmaz göbekli biri olup çıkmıştı.

Bütün o hadise mucize eseri mutlu sonla bitince, Vadinho yatağın ve barışmanın ılıklığında, "Her daim kadınım olarak sadece sana dayanabiliyorum. Gerisi sadece zaman öldürülecek *xixica*'dan başka bir şey değil," demişti. Cenaze odasında onca insanla ve şefkatle sarmalanmış olan Dona Flor artık unutulmuş o hadiseyi anımsamak istemiyordu, ne de hıçkırıklarına hâkim olamayan, sırrını gözyaşlarıyla açığa vuran küçük Idea'nın hareketlerini, yüz ifadesini gözlemek. Ölmüş gitmiş, artık neyin önemi var ki, açığa çıkarmak, hesabını sormak, suçlamak ve kederlenmek neye yarar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ki? O ölmüş, her şeyin hesabını ödemişti, hatta o kadar genç yaşta ölmekle faiziyle birlikte. Dona Flor kendisini kocasıyla barışık hissediyordu, görülecek hesabı kalmamıştı.

Başını eğdi ve kızın hareketlerini kontrol etmeyi bıraktı. Gözlerini indirdiğinde sadece Vadinho'nun elini, yataklarında vücudunu okşarkenki halini ve kulağına, "Bütün *xixica*'lar sadece vakit geçirmek için; sürekli olarak sadece sen varsın, Flor, benim fesleğen çiçeğim, senden başka hiç kimse," diye fısıldayışını hatırladı. *Xixica* ile neyi kastediyordu acaba? diye sordu birden kendi kendine Dona Flor. Zamanında sormadığına hayıflandı, ama her ne olursa olsun iyi bir şey değildi. Gülümsedi. Hepsi *xixica*; her daim sadece sen, Flor, Vadinho'nun solgunlaşmış ellerindeki çiçek.

5

Ertesi gün sabah saat onda cenaze büyük bir kalabalığın arasında evden çıkarıldı. Karnavalın o pazartesi günü sabah vakti ortalıkta, önemi ve canlılığı bakımından Vadinho'nun cenazesiyle kıyaslanabilecek ne sokak orkestrası ne de karnaval korteji vardı. Kıyaslamak mümkün bile değildi.

"Bak... hiç olmazsa pencereden gözle..." dedi Dona Norma Sampaio'ya, onu kolundan tutup sürüklemekten vazgeçerek. "Bak da gör, ilişki kurmayı bilen insanın cenazesi nasıl olurmuş. Senin gibi vahşinin biri değildi o... Eğlence düşkünü, kumarbaz, ahlaksızın tekiydi, ama bak işte... Ne kadar insan gelmiş, ne kadar doğru dürüst insan... Ve üstelik Karnaval vakti... Sen Sampaio, sen öldüğünde tabutunu taşıyacak kimse olmayacak..."

Sampaio cevap vermedi, ne de pencereden dışarı baktı. Eski pijamaları içinde yatakta, elinde sabah gazeteleriyle büyük parmağını dişlerinin arasına sokarak mırıldanmakla yetindi. Sanal bir hastaydı, ölümden delicesine korkuyordu, hastane ziyaretleri, cenaze merasimleri ve definler onu dehşete düşürüyordu ve o sırada da kendini kalp krizinin eşiğinde hissediyordu. Dünden beri öyleydi, karısının Vadinho'nun kalbinin aniden duruverdiğini bildirmesinden beri. Geceyi atardamarlarının patlamasını bekleyerek çok kö-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tü geçirmişti, soğuk terler içinde yatağında dönüp durmuş, eliyle sol göğsüne sürekli masaj yapmıştı.

Dona Norma kestane renkli güzelim saçlarının üzerine günün anlamına uygun olarak siyah bir şal geçirip lafını acımasızca tamamladı:

"Benim cenazeme en azından beş yüz kişi gelmezse boşuna yaşamışım derim, en az beş yüz..."

Bu ilkeden hareket edilecek olursa Vadinho kendini şampiyon addedebilirdi ve mutlu. Bahia'nın yarısı cenazesindeydi, siyahi Paranaguá bile boğucu inini bırakmış kalkıp gelmişti, parlak kolalı beyaz takım elbisesi, siyah kravatı, sol kolunda siyah bandı ve elinde kırmızı gül buketiyle işte oradaydı. Tabutun kollukların-dan birini tutup Dona Flor'a başsağlığı dilerken herkesin düşüncesini Vadinho'nun tanık olabileceği en kısa ve güzel cenaze duası halinde özetledi:

"O müthiş biriydi!.."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ara

KISA BİR HABER (BELKİ DE GEREKSİZ).
ANONİM BİR ŞİİRİN MUHTEMEL
YAZARINA İLİŞKİN OLARAK
ETRAFA YAYILAN VE BARDAN BARA SIÇRAYAN
POLEMİK HAKKINDADIR BU HABER.
SÖYLENTİYE GÖRE ŞAİR AĞLAMAKTADIR
VADİNHO'NUN ÖLÜMÜNE – BÖYLECE
SOMUT KANITLARA DAYANARAK
AÇIĞA ÇIKMAKTADIR GERÇEK KİMLİĞİ
BU BİLİNMEYEN OZANIN.

(Roberto Filhol'un resitali)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hayır. Zamanın akışı içinde çözülemez kelimelerden oluşan bir sırra kesinlikle dönüşmeyecekti; yüzyıllar sonra üniversiteleri ve bilginleri, araştırmacıları ve biyografları, filozofları ve eleştirmenleri uğraştıran gizemli bir bilmece, doktor ve doçentler, enstitüler, hocalar, tarihçiler ve kolay hediye edilmiş başarı peşinde koşanlar için bir araştırma malzemesi haline asla gelmeyecekti. Bu yeni bir Shakespeare olayına dönmeyecek, konuya ve şiirin ilhamına sebep olan küçük hadise kadar önemsiz bir şüphe olmanın ötesine geçmeyecekti: Vadinho'nun ölümü.

Bununla birlikte Salvador edebiyat çevrelerine bir soru doğdu ve bunun etrafında bir polemik başladı: *Waldomiro Dos Santos Guimarães, Vadinho'nun fahişeler ve dostları için onulmaz vefatı* adlı şiiri kentteki şairlerden hangisi yazmıştı –ve tabii dolaştırmıştı–? Tartışma hızla yoğunluk kazanıyordu, çok geçmeden de şiddetlendi; düşmanlıklara, cezalandırmalara, nüktelere, hatta bazı tokatlamalara sebep oldu. Ama bunların hepsi –tartışmalar ve kızgınlıklar, kuşkular ve kesinlikler, doğrulamalar ve yalanlamalar, hakaretler ve dalaşmalar– anlaşılmamış genç yeteneklerin (o yeni ve nihai kuşağın mutlu doğumuyla birlikte tüm geçmiş edebiyatı ve sanatı yerle bir etmek için), ama aynı zamanda şirret, fosilleşmiş, yeniliklere dirençli, kelime oyunları, taşlamaları, gürültülü lafazan-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lıklarıyla yazar bozuntularının buz gibi bira bardaklarının çevresinde toplandıkları bar masalarıyla sınırlı kaldı; hepsi de –sinek-kaydı tıraşlı dehalar ve tıraşsız edebiyatçılar– son imalatları olan ve Allah izin verirse her biri Brezilya edebiyatını devrime uğratacak nesir ve koşuklarını aynı hiddetli kararlılıkla okuyordu.

Gene de polemiği Bahia eyaletiyle (başkent değil, eyalet) sınırlamamak gerekir, zira tartışma kakao bölgesi belediyelerine de yayıldı (Ilhéus Edebiyat Akademisi yıllıklarında sorunun incelenmesine ilişkin düzenlenen bir gece etkinliği hakkında inandırıcı referanslara rastlanır); sözlü tartışmalar gazetelerin eklerine ve dergi sayfalarına sıçradı. Her şeye rağmen, Vadinho'nun önemli bir kişiliği, birinci plandaki bir kahramanı temsil ettiği, Dona Flor ve iki kocasının hikâyesini anlatırken, bu garip ve bazen tatsız tartışmanın dikkat ve ilgi çekmiş olması kaçınılmazdı.

Kahraman mı? Daha ziyade rezilin biri, kadıncağızın, bizim hikâyemizde kendisini kocasına adamış ve sadık Dona Flor'a azap çektirmiş haydut demek daha doğru olmaz mı? O başka bir sorun, şairlerin ve nesir yazarlarının uğraşmakta olduğu edebiyat sorunundan daha farklı bir durum: bu naçizane sayfaların sonuna gelene değin yanıtını bulmak size düşmüş olan, belki daha zor ve derin bir sorun.

Ama Vadinho'nun şiirin tartışılmaz kahramanı olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu: Beyitlerden, "Yıldızlarla, zarlarla ve fahişelerle bu denli içlidışlı bir başka büyücü hokkabaz bulunamaz," biçiminde ölçüsüz övgüler taşıyordu. Ve şiir eğer –tartışmalarda olduğunun tersine– edebiyat sayfalarında yer almamışsa bunu hak etmediğinden değildi. Eyalet ozanlarının üzerinde bir federal şair, Odorico Tavares adlı biri şiirin daktilo edilmiş nüshasını okuyunca hayıflanmıştı:

"Ne yazık, basılamaz..."

"Anonim olmasaydı..." diye ekledi bir başka şair Carlos Eduardo.

Yakışıklılığıyla övünen bu genç adam, Carlos Eduardo, eski eserler uzmanı ve oldukça karanlık eski tablo ticaretinde Travers'in ortağıydı. En başarısız edebiyatçılar ve en tutkulu genç yetenekler, Odorico'nun haftalık ekinde adını basılı görme umudunu yitirmiş herkes, bu Carlos Eduardo'yu, başını ünü olduk-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ça karanlık, Vadinho'nun arkadaşı ve onunla aynı tarikattan Mario Cravo'nun çektiği bir uzman hırsızlar grubu tarafından kiliselerden çalınmış eski aziz heykelcikleri ticareti yapmakla suçluyordu. Zayıf ve bıyıklı bu düzenbaz Cravo, otomobil yedek parçaları, hurda demir ve bozuk makine işiyle uğraşıyordu: Bütün bu hurdaları eğip büküyor, yeniden şekillendiriyor, sonra onlara sanatsal değer biçiyordu; bu da, o demir parçalarını modern heykel olarak değerlendiren, yapımcısını da göklerden inmiş değerli ve devrimci bir sanatçı addeden şairlerin ve diğer bilgiçlerin alkışlarıyla karşılanıyordu. Burada, bu sayfalarda yeri olmayan bir başka sorun daha var: Cravo ustanın gerçek değeri, zira burada onun eserlerini incelemenin olanağı yok. Sadece bilgi olarak verelim, onun yapıtları eleştirmenlerce kutsanmış ve bazı yabancı kalemşorlerce incelenmiştir. Ama o sıralar henüz kabul edilmiş bir sanatçı olmaktan ziyade henüz başlangıç safhasındaydı, belirli bir kabul görmekle birlikte bunu daha çok aziz biblolarına ve dalaverelerine borçluydu. Aşırı derecede meteliksiz olduğu bir sefer Vadinho da, anlatıldığına göre, kâfir Mario Carvo'nun Recôncavo Kilisesi'ne düzenlediği gizli ziyarete bizzat katılmıştı. Aşırılan parçalardan biri, Aziz Benito'nun heykeli, Keşiş Agostinho da Pidades'e atfedildiğinden ve bu yüzden rahipler yeri göğü inlettiklerinden, kilisenin soyulması oldukça dedikodu konusu olmuştu. Şimdi bu değerli eser, o dönemde donsuz olup lirik şiirle olduğu kadar kutsal ticaretle de uğraşmakta olan Odorico ve Carlos Eduardo'nun bağışı sayesinde Sur'un sanat müzesinde bulunmaktadır.

O sabah kahvaltıdan önce yayın odasında Carlos Eduardo'nun cebinden çıkarıp Odorico'ya okuduğu şiirden ve kutsal eserlerden söz ediyorlardı.

Yayımlanamamasına üzülen –"anonim olduğundan değil, bir ad uydururuz... ama çok kaba dilli,"– Tavares ısrar ediyor, "Ne yazık..." ve yüksek sesle şiiri bir daha okuyordu:

"Bahia'nın kumarbazları ve siyahi kadınları yas tutuyor."

Arkadaşına sordu:

"Yazarı hemen tanıdın, değil mi?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"O mu sence? Ama bana göre..."

"Çok ortada, dinle: 'Tüm ruletlerde bir dakikalık saygı duruşu, bütün kerhanelerde bayraklar yarıya indirildi, umutsuz kalçalar ağlamaklı'."

"O böyle şeyler yazabilir..."

"Yazabilir mi? Tabii ki kesinlikle o," diye ekledi gülerek. "Edepsiz moruk..."

Edebiyat çevreleri bu kadar emin değildi. Şiiri değişik şairlere atfediyorlardı: bazıları tanınmış ozanlara, diğerleri acemi gençlere. Sosigenes Csta, Carvalho Filho, Helio Simões, Eurico Alves adı geçen adaylar arasındaydı. Çoğu kişi ise muhtemel yazar olarak Robato'ya işaret ediyordu. Üstelik kiplemelerdeki güçlü sesiyle bizzat kendisi bunu avaz avaz belli etmiyor muydu?

"Onunla doğdu şafak, mehtap dörtnala koşarken."

Robato'nun başkasının şiirini okuyacağına kimse inanmıyordu, o çevrelerde pek rastlanmayacak bir durumdu bu; dörtlükçünün cömert karakterini, başka bir eseri beğenmeye ve alkışlamaya yatkın oluşunu hesaba katmıyorlardı.

Bu arada, şiirin başarısının ve onunla birlikte doğan tartışmaların ilk başlangıç anının, İtalya'dan gelmiş uzman bir profesyonel ve kültür düzeyi zanaatkârlığının (ayrıca, bilgisi ve tüm dünyayı dolaşmış olmasıyla ünlü, tam bir bilge olan Néstor Duarte'ye göre "harika" idi) ötesinde biri olan Carla'nın, "şişko Carla"nın randevuevinde keyifli bir gece olduğu söylenebilir; Carla D'Annunzio'yu okumuş ve bazı şiirlerine delice âşık olmuştu. Bir süre birlikte olduğu bıyıklı Carvo onu "inek gibi romantik" diye tanımlıyordu. Carla dramatik tutkusuz yaşayamıyor, iç çekişler ve iniltilerle, kıskançlıktan deliye dönmüş halde, iri mavi gözleri, *prima donna* göğüsleri, kocaman kalçalarıyla bir bohemden öbürüne seğirtip duruyordu. Carla daha ziyade şairleri tercih etmekle birlikte, Vadinho da onun hizmetlerinden ve üç beş kuruşundan sebeplenmişti. Yağcı Robato'nun dediği gibi hatta, "Dante'nin tatlı dili ve biraz da şevk ve ilhamla" ona şiirler okumuştu.

Her perşembe gecesi Carla geniş salonlarında bir tür edebiyat oturumu düzenliyordu. Geceye şairler, sanatçılar, bohemler ve Ai-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rosa gibi bazı önemli kişilikler katılıyordu, bu arada evin kızları bir yandan içki ve pasta dağıtırken bir yandan da okunan şiirleri alkışlıyor, satirlere gülüyorlardı.

Yastıklarla dolu bir divanda yarı yatık, Yunan tuniği giyinmiş veya sadece değerli taşlarla örtülü halde (tiyatro salonundan yeni çıkmış Hollywood figüranı bir Atinalı ya da Mısırlı gibi) Carla *soirée*'ye başkanlık ederdi. Şairler şiirlerini okur, karşılıklı taşlamalar yaparlar, hâkim bey de bütün hafta boyunca zar zor hazırladığı bir belitini dile getirirdi. Sohbetin doruk noktası, evin sahibesi ulu Carla'nın sahte taşlarla örtülü tonluk ak etlerini yastıklardan sıyırıp, o denli anıtsal bedenine son derece aykırı ince sesiyle son aşkına dair şekerli bir İtalyanca şiirini okuduğu andı. Bu yaşanırken sanatçı Cravo ve diğer materyalist terbiyesizler salonun yarı karanlık halinden yararlanırlar –şiirleri loş ortamda daha iyi dinlemek ve hissetmek için ışık bu şekilde ayarlanırdı– ve o denli yüksek ruhaniliğe, o denli içkin duygusallığa saygı göstermeksizin kızları utanmazca ellemeye başlarlar, randevuevinin gişesi hilafına bedava hizmetler elde etmeye çalışırlardı.

Eğlence gecenin sonlarına doğru hep şiirden pornografiye doğru kayardı. O zaman Vadinho, Giovanni, Carlinhos Mascarenhas ve özellikle de, göçmen bir ailenin evladı olan, zürafa bedenli, bitmez tükenmez bir repertuara sahip ve iyi konuşmacı çapkın yeni mimar Lev sahne alırlardı. Telaffuz edilemez Rusça bir adı vardı, bu nedenle de kızlar onu, belki de anlattığı hikâyeler nedeniyle Gümüş Dilli Lev diye vaftiz etmişlerdi. Belki de...

O "şık ve duygusal toplantıların" birinde, Robato titrek sesiyle, o "nefis aşk ve şiir ortaklığı" müdavimlerinin dostu Vadinho'nun ölümüne dair şiiri bazı duygusal eklemeler yaparak okumuştu. Bu arada şairin, "reklam ve şanın güneşinden ziyade bilinmezliğin gölgesini tercih ettiğine" değinmişti.

Robato şiirin bir kopyasını, gene Vainho'nun yakın dostu olan, askeri polis subaylarından yüzbaşı Crisóstomo'dan edinmişti. Ama yüzbaşı şairin kimliği konusunda başka bir bilgiye sahip değildi.

Pek çok kişi şiiri Robato'ya atfetti, ama onun kesin reddi karşısında kentteki bir dolu başka şairin adı ortalıkta dolanmaya başladı, özellikle de gece hayatları ve bohemlikleriyle tanınmış olanla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rınki. Bununla birlikte Robato'nun inkârına inanmayanlar da vardı, bunu onun tevazuuna atfediyorlar ve şiirin yaratıcısı olarak onu göstermekte ısrar ediyorlardı. Bugün bile hâlâ şiirin belli bölümlerinin yazarının o olduğunu düşünenler bulunmaktadır.

Tartışmalar giderek sertleşmiş ve edebiyatın ve nezaketin sınırlarını aşarak, Model Pazarı'ndan satın aldığı purosunu ağzından düşürmeyen zehir dilli taşlama şairi Clóvis Amorim'in, yeteneği ve gramer bilgisi bakımından yeterli görmediği Hermes Climaco'ya anılan şiirin yazarı olma olasılığını hiçbir biçimde tanımadığı zaman sille tokatlı kavgalara dönüşmüştü.

"Climaco mu? Saçmalama... O olsa olsa yedi hecelik dörtleme yazabilir. Nezleli bir şair o."

Belki de şansızlık, o an kahvenin kapısında her daim siyah takımı, paltosu ve şemsiyesiyle şair Climaco belirmiş ve hiddetlenerek atılmıştı:

"Nezleli senin anandır..."

Ve karşılıklı hakaretlerle sille tokat birbirlerine girmişlerdi, tabii kazançlı çıkan daha belagatlı ve sağlam atlet Amorim olmuştu.

İlginç ve kayda değer bir başka olay da, konuya daha uzak bazılarının şiirin yazarı olarak gösterdiği, iki ince şiir kitapçığı yazarının başına gelendi. Önceleri bunu kararlılıkla reddetmişti; sonra ısrarlar devam edince inkârları yumuşaklaşmış ve en sonunda çekinceli ve utangaç hale gelmişti, öyle ki inkârı utangaç bir kabul gibi görünmeye başlamıştı.

"Onun, bunda şüphe yok," diyorlardı onun ellerini ovuşturan, gözlerini yere indirip gülümser ve mırıldanır halini görenler:

"Doğru, benim mısralarıma benziyor. Ama benim değil..."

Hep reddediyordu, ama öte yandan da tartışılan bölümlerin bir başkasına atfedilmesine asla izin vermiyordu. Böyle bir girişim olduğunda da, o varsayımın imkânsızlığını kanıtlamak için çırpınıyordu. Ve eğer inatçı biri savında ısrar ederse, bitirici ve gizemli bir biçimde tersleniyordu:

"Neyse, geçelim... bana mı anlatacaksın?.. Bildiğim bir şey var herhalde..."

Şiirin her okunuşuna ağır ağır eşlik ediyor, kelime hataları yapıldığında metne sadakat adına ve eser sanki kendisininmiş gibi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıskançlıkla hemen düzeltiyordu. Ancak daha sonraları, şairin gerçek adı ortaya çıktığında gayrimeşru iddiasından vazgeçecekti. O zaman da hemen şiir hakkında kötü kötü konuşmaya, ona herhangi bir güzellik veya değer atfedilmesine karşı çıkar olacaktı: "Kerhane ve çöplük şiiri."

Bunca tartışmanın ortasında şiir kendi yoluna devam ediyor, okunuyor ve beğeniliyor, akşam olup *kaçasa* beyzadelerin kanını kaynatmaya başladığında bar masalarında dillendiriliyordu. Okuyucular sıfatları ve fiilleri değiştiriyor ve bazen belirli bölümleri bozuyor veya yutuyorlardı. Ama doğru ya da değiştirilmiş, *kaçasa*'ya bandırılmış, kabarelerin zeminine dökülmüş halde olsun şiir Vadinho'yu methetmeye devam diyordu.

Onu kim yazmış olursa olsun şiir Vadinho'nun ergenlik çağından beri takıntı ve bir tür sembol haline gelen o yeraltı dünyasının genel duygularını dile getiriyordu. Şiir, kumarbaza yapılan övgülerin doruk noktasıydı. Onca övgü dolu ve nostaljik ifadeleri duyuyor olsaydı asla kulaklarına inanamazdı. Hayattayken asla o denli methiyenin ve iltifatın hedefi olmamıştı; tam tersine, kulakları sürekli olarak kötü yaşamına ve kötü duygularına dair azarlamalarla, nasihatlerle ve vaazlarla dolu olarak yaşamıştı.

Öte yandan, günahlarına ve özendiği yeteneklerini ortalık yerde hep açığa vurmuş olmasına gösterilen hoşgörünün onu bir şiir kahramanına ve neredeyse efsanevi bir kişiliğe dönüştürmesi kısa sürdü. Ölümünden bir hafta sonra sular mecrasına geri döner oldu ve ahlak ve edepten sorumlu muhafazakâr sınıf görüşleri, geleneklerin ve rejimin altını canice oymaya çalışan genelev ve kumarhaneler çetesinin uygulamaya koyduğu anarşist ince methiyenin etkisini silebilmek için komşu kadınlarca dile getirilmeye başladı.

Böylece, sanki şiirin sahibinin kim olduğu yetmezmiş gibi ortaya yeni bir sorun daha çıktı.

Şiirin sahipliğiyle ilgili olarak, nihayet adı belli olan ve vatan edebiyatının altın kitabına ebediyen kayıt edilen yazarın gerçek kimliğine ilişkin kanıtların var olduğu garantisi verildi.

Vadinho'nun ölümünden yıllar sonra şair Odorico, şahane lüks baskılı, Calazans Neto'nun ağaç baskı çizimleriyle resimlendirilmiş ve yazarca imzalanmış sadece yüz nüsha baskılı *Kirli Ağıtlar*'ın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kendine düşen cildini aldığında –şaire bedava olarak yollanan üç ciltten biri– Carlos Eduardo'ya döndü ve nefis kitabı ona verdi.

Çok sonraları bir gün iki arkadaş yayın odasında oturuyorlardı, şiir kitabını okumuşlar ve tartışmışlardı. Artık ikisi de göbekli ve saygıdeğer, koleksiyonlar ve gayrimenkuller sahibi –ve zengin, çok zengin– iki beyefendiydi.

Odorico anımsattı:

"O zaman sana dememiş miydim? Yazar oydu." O zamanki aynı tebessüm ve kelimelerle tamamladı sözlerini: "Edepsiz moruk..."

Carlos Eduardo da, kendinden memnun ve sakin, samimice güldü güzelim baskıya hayranlıkla bakarak. Kapakta taşbaskıyla yazarın adı görülüyordu: Godofredo Filho. Ağır ağır sayfaları çevirirken kendi kendine sordu: "Ünlü şair ve zavallı serseri, hangi gizli sokakları ve kaldırımları, hangi alacakaranlık yolları, hangi korkulu inleri birlikte keşfettiler ve sevdiler ki aralarında böylesi tuhaf bir dostluk çiçeği yetişmiş olsun?" Bu sırları düşünerek Carlos Eduardo, belki de siyahi, kadifemsi gece tenli bir kadının tenini okşuyormuşçasına kitabın sayfalarına dokunuyordu. Cildi oluşturan beş ağıttan dördüncüsü Vadinho'nun ölümüne adanmıştı, "Çuhada Unutulmuş Mavi Fiş".

Söz verilmiş olduğu gibi, bir sorun çözülmüştü. Ama bir başka sorun ortaya çıkmış ve önem kazanmıştı, çözümünü kim bilir kim bulacaktı: "Vadinho gizemi". Sizlerin anlayışınıza kalmış durumda.

Kimdi Vadinho? Gerçek çehresi neydi? Tam olarak hangi oranlarda? Erkek çehresi güneşle mi yıkanmıştı, yoksa gölgelerle mi örtülüydü? Kimdi o, ağıttaki hokkabaz, Paranguá Ventura'nın deyişindeki müthiş kişi ya da vicdansız bir hain mi, iflah olmaz bir asalak mı; komşularının, Dona Flor'un dostlarının dediği gibi kötü bir koca mı? Onu en iyi kim tanımıştı ve şimdi onu en iyi kim tarif ediyordu? Santa Teresa Kilisesi'ndeki altı ayinine katılan bağışlayıcı dindarlar mı, yoksa Tabaris'in iflah olmaz müdavimleri mi ("rulette dönen top, deste ve zarlar, son bahis")?

İkinci Kısım

DULLUĞUN İLK EVRESİ,
HÜZÜNLÜ VE ACILI YAS DÖNEMİ ÜZERİNE,
UMUTLARIN VE HATALARIN, AŞKIN VE NİKÂHLARIN,
EVLİLİĞİN ANILARIYLA BİRLİKTE,
VE DONA FLOR VE FİŞLER VE ZARLAR,
VE ŞİMDİ UMUTSUZ ACI BEKLEYİŞ HAKKINDA
(VE DONA RIZALDA'NIN
CAN SIKICI VARLIĞI ÜZERİNE)

(Kemanda Edgard Cocô, gitarda Caymmi
ve sihirli flütüyle doktor Walter de Silveyra ile birlikte)

YENGEÇ BUĞULAMA
(Dona Flor'un tarifi)

Teori dersi:

MALZEMELER (8 kişi için): Bir çay bardağı saf Hindistancevizi sütü, su katılmamış; bir çay bardağı palmiye yağı; bir kilo taze yengeç; sosu için: 3 diş sarımsak, isteğe göre tuz, bir limon suyu, kişniş, maydanoz, yeşil soğan, iki kuru soğan, yarım çay bardağı hafif zeytinyağı, bir yeşilbiber, bir kilo domates. Daha sonra eklenmek üzere 4 domates, bir kuru soğan ve bir yeşilbiber.

Pratik dersi:

2 soğan rendeleyin, sarımsakları havanda ezin. Soğan ve sarımsak kokmaz, hayır hanımlar, onlar yeryüzü meyveleridir, parfümlü. Kişnişi ince ince kıyın, maydanozu da öyle, bir iki domates, yeşil soğan ve yarım biber doğrayın. Hepsini hafif zeytinyağına katın ve bu zengin aromalı sosu bir kenara koyun.

("Bu aptallara göre soğan kötü kokuyor, saf kokulardan ne anlar onlar? Vadinho çiğ kuru soğan yemeyi severdi ve öpücükleri o denli yakıcıydı.")

Yengeçleri bütün halde limon suyunda yıkayın, iyi yıkamak gerekir onları, biraz daha yıkayın, pislikleri aksın, ama deniz kokusunu yitirmemelerine dikkat ederek. Ve şimdi baharatlayalım onları, teker teker, sosun içine yatırarak; daha sonra tavaya konacak-

lar, teker teker, her biri kendi sosuyla. Geri kalan sos, yengeçlerin üzerine serpilecek büyük bir dikkatle, zira hassas bir yemektir bu.

("Hey gidi hey, Vadinho'nun en sevdiği tabaktı bu!")

Şimdi dört domates, bir yeşil biber ve bir kuru soğan seçin. Halkalar halinde kesin onları ve hepsinin üzerine yerleştirin, güzellik katsın diye. İki saat boyunca dolapta dinlenmeye bırakın. Daha sonra tavayı ateşe koyun.

("Yengeçleri almaya kendisi giderdi, Pazar'da tanıdığı biri vardı...")

Yengeçler hemen hemen piştiğinde, ama sadece o zaman hindistancevizi sütünü ekleyin ve son anda da palmiye yağını, ateşten çekmeden birazcık önce.

("Gidip gelip sosun tadına bakardı, onun kadar lezzet düşkünü biri daha olamazdı.")

İşte size leziz, muhteşem bir yemek, mutfakların en iyisinden; onu kim yaparsa haklı olarak övünebilir usta bir aşçı olmakla. Ama yeteneği yoksa girişmesin daha iyi, herkes anasından ocak sanatçısı olarak doğmaz.

("Vadinho'nun favori yemeğiydi, bir daha asla masamda bunu ona servis yapamayacağım. Yengeci öyle bir ısırırdı ki, dişleri palmiye sütüyle altın gibi parlardı. Hey gidi hey, dudakları, dili bir daha asla; kuru soğanla kavrulmuş ağzı bir daha asla!")

1

Şimdi gelelim Santa Teresa Kilisesi'nde düzenlenen yedinci gün ayinine –kilisenin nefi yakındaki denizden gelen mavi ve saydam nefis sabah ışığıyla dolmuştu, sanki mabet demir almaya hazır bir tekneymişcesine–, mihrabın önünde ilk sırada dizleri üzerine çökmüş vaziyette durmakta olan Dona Flor fısıltılı sözcüklerle ifade edilen sevgi ve dayanışma halesindeydi; tamamen siyahlar içindeydi, Dona Norma'dan ödünç aldığı tığ örgü bir şalla saçlarını ve gözyaşlarını örtmüş, elinde tespihiyle. Ama dedikoduların insafına uğramış olmasının nedeni kocasını yitirdiği için değil, tam tersine sahip olmuş olduğu içindi. Dua bankında diz çökmüş olan Dona Flor hiçbir şey duymuyordu, sanki mabette ondan, rahipten ve Vadinho'nun hiçliğinden başka kimse yokmuş gibi.

Köşedeki tütsülüğün yanında toplanmış, merhamet ve tebessümün kindar düşmanları, yaşlı kilise fareleri kutsal fitneler mırıldanmaktaydılar:

"Beş paralık duaya bile layık değildi kâfir adam."

"Karısı azize gibi biri olmasaydı, ayin yerine eğlence düzenlerdi. Danslı manslı..."

"Ölümü onun için kurtuluş sertifikası oldu..."

Kürsüde, kutsal kitapların üzerinde geçirdiği gecelerin yumuşatıp sarkıttığı çehresiyle Vadinho'nun ruhuna adanmış ayini yönetmekte olan Don Clemente, sabahın o erken saatlerinin büyülü ortamında bir tür cenabet, kötücül bir hava hissediyordu, sanki bir tür bir şeytan, Lucifer veya *Exu*, muhtemelen *Exu*, kilisenin içinde dolaşıyormuş gibiydi. Neden Vadinho'yu rahat bırakmıyorlar, rahat uyusun istemiyorlardı? Don Clemente onu yakından tanımıştı: Vadinho kilisenin bahçesine gelip onunla sohbet etmeyi severdi; bahçeyi çevreleyen duvarın üzerine oturur ve kimi zaman o duvarların saygınlığıyla uyuşmayan hikâyeler anlatırdı, ama rahip her türlü insani tecrübeyi hep dikkat, merak ve anlayışla dinlerdi.

Nef ile kilisenin kutsal eşyalarının saklandığı oda arasındaki koridorda bir tür kürsü vardı, kürsüde de muhtemelen 17. yüzyıldan kalma, anonim bir sanatçıya ait ahşaptan oyulmuş ve sanki sanatçının model olarak Vadinho'yu kullanmış olduğu sanılabilecek bir melek büstü bulunuyordu; aynı masum ve arsız sima, aynı küstah, sevimli çehre. Melek, çok daha yeni ve barok Santa Clara figürünün önünde diz çökmüş ve ellerini ona doğru uzatmış haldeydi. Bir keresinde Don Clemente meleği göstermek için Vadinho'yu oraya kadar götürdü, bohemin benzerliği fark edip edemeyeceğini merak ediyordu. Vadinho heykelcikleri görünce gülmeye başladı.

"Neden gülüyorsunuz?" diye sordu rahip.

"Tanrı beni bağışlasın peder... Melek sanki aziz efendimize üçkâğıt yapmaya çalışıyormuşa benzemiyor mu?"

"Üçkâğıt mı? Ne biçim laflar bunlar Vadinho?"

"Kusura bakmayın Don Clemente, ama bu melekte tam bir jigolo suratı var... Meleğe benzemiyor bile... Şu bakışa bakın... Bakışları şehvet dolu..."

Kutsama için ellerini kaldırıp müminlere doğru döndüğünde rahip onların nasıl homurtularla kaynaşıp durmakta olduklarını gördü: İşte cenabet oradaydı, kötülük oradaydı, ah! Kirli ve kötücül ağızlar, ah! Ekşi kokuşmuş ruhlu beslemeler, bayağı ve haris bakireler, hepsi Dona Rozilda'nın güdümü altında... "Tanrı onları sonsuz şefaatiyle affetsin!"

"Ondan çok çekti zavallıcık. Şeytanın yoğurduğu ekmeği yedi..."

"İstedi çünkü. Ben kendisine hep söyledim... O kadar fingirdek olmasaydı kulak verirdi bana... Ben elimden geleni yaptım..."

Böyle nutuk çekiyordu Dona Rozilda, Dona Flor'un annesi, doğuştan üvey anne kişilikli kadın, mesleğini şevkle yerine getirmeye çalışarak.

"Ama o örümcek ısırmış gibiydi... bacaklarının arası alev alevdi... Tanrı beni affetsin... Beni dinlemek istemedi, karşı koydu... Dayanacak birini buldu... Saklanabileceği bir ev..."

Bunu söylerken diz çökmüş dua etmekte olan kardeşi Dona Lita'ya doğru baktı ve ekledi:

"O işe yaramaz herif için ayin düzenlemek boşuna masraf, sadece rahip efendinin göbeğini şişirmeye yarıyor..."

Don Clemente buhurdanlığı alıp müminlerin ağzından çıkmakta olan şeytanın kokuşmuş nefesine tütsü serpti. Daha sonra kürsüden indi, Dona Flor'un önünde durup elini şefkatle onun omzuna koydu ve melanet korosunun zehirli kocamışlarının duyabileceği şekilde, "Kovulmuş meleklerin de Tanrı efendimizin yanında yeri vardır," dedi.

"Melek mi?.. Lanetin teki, cehennem şeytanı o..." diye homurdandı Dona Rozilda.

Don Clemente, hafif iki büklüm, nefi geçip kutsal odaya doğru yöneldi. Koridorda durup bir süre, anonim sanatçının yaptığı o tuhaf heykelciğe işlediği sevimli ve ikiyüzlü çehreyi seyretti. Onu bunu yapmaya hangi duygular itmişti, ne tür bir mesaj vermek istemişti? İnsancıl tutkuların pençesindeki melek, azizi şehvani gözleriyle yiyip bitiriyor gibiydi. Bakışları şehvet dolu demişti Vadinho kendi hoş lisanıyla, edepsizce bir tebessüm, ahlaksız bir çehre, onulmaz biri. Tıpkı Vadinho gibi, bu kadar benzerlik olamaz. Don Clemente çok mu abartmıştı; Vadinho'yu Tanrı efendinin yanına koymakla fazlaca ileri mi gitmişti?

Taş duvardaki pencereye yaklaştı ve kilisenin bahçesine baktı. Vadinho orada otururdu hep, duvarın üzerinde, teknelerin geçmekte olduğu deniz ayaklarının altında. Bir seferinde şöyle demişti:

"Peder, Tanrı gücünü gerçekten göstermek isteseydi, arka arka-

ya on iki sefer 17 çıkarırdı. İşte bu müthiş bir mucize olurdu. O zaman ben de bütün kiliseyi çiçeklerle donatırdım..."

"Tanrı kumar oynamaz evladım..."

"O zaman neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmiyor demektir. Rulette dönen topu izlemenin ve elindeki son fişi yatırmanın heyecanı, yüreğin ağzına gelmiş halde..."

Sonra da rahibe bir sır veriyormuşçasına:

"Tanrı bunu nasıl bilmez peder?"

Avludan Dona Rozilda'nın sesi yükseldi:

"Boşuna masraf... Hiçbir ayin onu kurtaramaz. Tanrı adildir!"

Acılı yüzünü şalının arkasına gizlemiş olan Dona Flor, Dona Gisa ve Dona Norma'ya yaslanmış halde arkalardan çıkıp ilerlemeye başladı. Sabahın mavi aydınlığında kilise seyir halindeki taştan bir tekneye benziyordu.

2

Vadinho'nun ölüm haberi, Dona Rozilda'nın, kaynanasının diktatörce yönetimi altında çile doldurmakta olan Demiryolları'nda memur evli oğlu ile birlikte ikamet ettiği Nazareth das Farinhas'a ancak karnavalın salı gecesi ulaşmıştı. Zaman kaybetmeksizin, Büyük Perhiz'in ilk günü olan o çarşamba hemen Bahia'ya gitti, diğer damadı Antonio Morais'e inanılacak olsa ona benzer bir gündü: "O bir kadın değil, Büyük Perhiz günü, insanın keyfini kaçırıyor." Morais'in birkaç yıldan beri Rio de Janeiro'nun varoşlarında yaşamasının nedeni hiç kuşkusuz kendi evi ile kaynanasının evi arasına mümkün olan en büyük mesafeyi koyabilmekti. Yetenekli bir makine ustası olan Morais bir dostunun davetini kabul edip şansını denemek için Sur'a gitmiş ve burada palazlanmıştı. "Cadaloz ortalığı kokuttuğu sürece" Bahia'ya gezinti için bile olsa dönmek istemiyordu.

Buna karşılık Dona Rozilda, Antonio Morais'ten nefret etmiyordu, gelininden bile. Ama Vadinho'dan nefret ediyordu ve onun otoritesine ve kararlarına karşı düzenlenen bir komplo sonucu onunla evlenen Dona Flor'u asla affetmiyordu. Morais'in onun ho-

şuna gitmemiş olsa da küçük kızı Rosalía ile çıkmaya başlamasına, ardından nişanlanmasına karşı çıkmamıştı. Ne onunla ne de geliniyle pek geçinebiliyordu, zira Dona Rosalia'nın karakteri, etrafındakilerinin hayatını cehenneme çevirmesine yol açıyordu. Karşı çıkacağı biri olmazsa kendini işe yaramaz ve mutsuz hissediyordu.

Vadinho ile durum farklıydı: İstenmeyen adayın daha Dona Flor ile flört ederken, onu ne tür bir aldatmacalar ve dalavereler ağıyla sarmaladığını fark ettiğinden beri ona hınç duyuyordu. Ondan müzmin biçimde nefret etmeye başlamıştı, adını duymak bile istemiyordu. Damadından söz edildiğinde, serseriden bir haber var mı diye sorulduğunda veya ona selam gönderildiğinde, "Bu ülkede adalet olsaydı, o alçak şimdi hapiste olurdu," derdi.

Çok arada sırada Dona Flor'u ziyarete gittiğinde amacı ona gününü zehir etmekten başka bir şey olmaz, Vadinho'nun dalaverelerinden, serbest yaşamından, utanç verici olaylarından, her gün sürekli olarak çıkardığı skandallardan başka bir laf etmezdi.

Daha gemiden inmeden şirretleşmeye başlamış, Dona Flor'un ricası üzerine Bahia rıhtımında onu beklemekte olan Dona Norma'ya bağırmıştı:

"Nihayet nalları dikti kâfir!"

Rıhtıma yanaşmakta olan vapur bohçalarını, sepetlerini, torbalarını ve meyve, manyok unu, tatlı patates, kuru et, balkabağı dolu her türlü yüklerini sırtlamış yolcularla doluydu. Dona Rozilda uzaktan seslenerek vapurdan inmişti:

"Kalp krizi ha?.. Çoktan gebermeliydi zaten!"

Dona Norma kendini yıkılmış hissediyordu; Dona Rozilda onu yanıt verecek gücü kalmamış, morali tamamen bozulmuş halde bırakabilecek yeteneğe sahipti. Dona Flor'un bu yardımsever komşusu rıhtımda sabahlamıştı; âlicenap çehresinden, yaslı ve ağlamaklı kayınvalideyi teselli etmeye, yüreklendirmeye hazır ışıltı yayılıyordu, bu dünyanın geçiciliğine onunla birlikte hayıflanmaya hazırdı: İnsan bugün canlı ve hareketliyken yarın tabutun içinde olabiliyordu. Rozilda'nın acı yerinmelerini dinleyecek, ona Tanrı'nın takdiri önünde boyun eğmenin tesellisini sunacaktı. O ne yapacağını bilir! Sonra, anne ve dost olarak birlikte, genç yaşında dul ve yalnız kalmış Dona Flor'un yeni durumu

hakkında konuşacaklardı. Dona Norma buna hazırlıklıydı: Jestler, kelimeler, davranışlar, hepsi samimi ve içten, onun varlığında en ufak bir ikiyüzlülüğe yer yoktu. Dona Norma herkes için kendini biraz sorumlu görürdü, mahallenin iyilik meleği gibiydi, çevresindekilerin bir tür acil yardım görevlisi. Bütün komşular onun evinin kapısına dayanırdı (mahalledeki en güzel ev: Sadece, seramik fabrikası sahibi Arjantinli Bernabós'larınki onunkiyle kıyaslanabilir ve belki biraz daha lükstü); herkes gelip tuz ve biberden yemeklik kap kacağa, bayramlarda giyilecek elbiseye kadar ödünç bir şeyler isterdi.

"Dona Norma, annem bir kap un rica ediyor, tarta yapıyor da ona lazım. Daha sonra ödeyecek..."

Anita'ydı bu, komşu doktor Ives'in eşi, piyano eşliğinde Arapça şarkılar söyleyen Emina'nın kızı.

"Ama yavrum, annen dün çarşıya gitmemiş miydi? Hımm!.. Ne unutkan kadın!.. Bir kap yeter mi? Söyle yetmezse tekrar göndersin seni."

O değilse, Dona Amelia'nın yamağı, cırlak sesli siyahi çocuk gelirdi:

"Dona Norma, patron Don Sampaio'nun siyah kravatını rica ediyor, papyon bağlı olanı, Ruas Bey'inkini güve yemiş de..."

O olmasa, dramatik, her zamanki mahcup ifadesiyle Dona Risoleta yardım isterdi:

"Normacığım, yetiş Tanrı aşkına..."

"Ne oldu kadın?"

"Sarhoşun biri dayandı kapıya, kovmanın imkânı yok, ne yapayım?"

Dona Norma oraya gidip adamı görünce gülmeye başlamıştı:

"Yahu bu *kaçasa*cı Bastiáo canım... Hadi git Bastiáo, çık oradan, git evin garajında uyu biraz..."

İşte bütün günleri böyle geçerdi: borç isteyen mektuplar, bir hasta için yardım dileyen aramalar, iğne almak isteyen komşular. Dona Norma bedavadan doktorlar ve eczanelerle rekabet ediyordu, veterinerlerle de tabii, çevredeki bütün kediler doğum yapmak için evin bir köşesine siner, orada yardımın ve yiyeceğin eksik olmayacağını bilirlerdi. Dona Norma, doktor Ives'in sağladığı numu-

ne ilaçlar dağıtır; elbiselik patron ve kumaş keser (kesim ve konfeksiyon diploması vardı); hizmetçilerin mektuplarını yazar, nasihatler verir, şikâyetleri dinler, evlilik projelerine eşlik eder, sevgilileri birleştirir, çok çeşitli anlaşmazlıkları halleder ve bunların hepsini memnuniyetle yapardı. Onun için Zé Sampaio, "Kıçında iğne var sanki, tuvalette bile oturmaya sabrı yok..." der ve büyük parmağını dişlerinin arasına sokardı.

Bu iyi yürekli komşu, yaslı Rozilda'yı karşılamayı kabul etmişti, onu başını göğsüne dayayıp teselli edecekti. O ise saçma bir duyarsızlıkla inmişti vapurdan, damadının ölümü sanki bir bayram haberiymişçesine. İşte orada merdivenlerden iniyordu, elinde kavrulmuş ve kokulu klasik Nazareth unu paketi, bir de vapurda satın aldığı yengeçlerin içinde oynaşmakta olduğu sepet, öbür elinde de bavulu ve şemsiyesiyle. Allahtan büyük bavul değil, diye geçirdi içinden Dona Norma, hani şu uzun kalmaya delalet eden cinsten; aksine, ahşap küçük bir bavuldu, birkaç günlük kısa ve hadi-hoşça-kal ziyaretlerinde kullanılan tiptendi. Yardım etmek ve şaşaalı bir taziye kucaklaması için ilerledi; hayatta hiçbir şey onu acılı başsağlığı dileme görevinden alıkoyamazdı.

"Başınız sağ olsun..."

"Benim mi? Hayır canım. Kibarlığınızı boşa harcamayın. Benim için çoktan gebermiş olmalıydı, eksikliğini hissetmezdim. Şimdi elimi yüreğime koyup ailemde tek bir serseri yok diyebilirim. Üstelik ne utanç verici bir durum ha? Karnavalın orta yerinde ölmeyi seçti, şenlik kıyafetleriyle... Kasten..."

Dona Norma'nın yanında durup onu daha iyi görebilmek için bavulunu, sepeti ve paketi yere bıraktı, onu şöyle bir yukardan aşağı süzdükten sonra kasıtlı iltifatta bulundu:

"Evet, işte böyle... Pohpohlamak gibi olmasın ama, birazcık toplamışsınız... Hoş, latif, tombik, lokum gibi, Tanrı sizi sevdiklerine bağışlasın, kem gözlerden korusun..."

Yengeçlerin kaçmaya çalıştığı sepetini düzeltti ve inatla ısrar etti:

"Ben böylesini severim, moda saçmalıklarına kulak asmayan bir kadın... Zayıflamak için rejim yapmaya kalkıp veremliye dönenler gibi değil... Hanımefendi..."

"Öyle demeyin Dona Rozilda. Oysa ben zayıfladığımı sanıyor-

dum... En zorlu rejimlerden birini yapıyorum. Akşam yemeklerini kestim, bir aydan beri de kuru fasulyenin tadını unuttum..."

Dona Rozilda ona tekrar tenkitçi gözle bakmaya başlamıştı:

"Pek öyle görünmüyor da..."

Dona Norma'nın yardımıyla eşyalarını yeniden yüklendikten sonra birlikte Lacerda Asansörü'ne doğru yürümeye başladılar, bu arada Dona Rozilda makineli tüfek atışına devam ediyordu:

"Ya Don Sampaio? Boyuna yatakta mı? Onun kadar uyuşuk birine rastlamadım. İhtiyar köpekler gibi..."

Benzetme Dona Norma'nın hoşuna gitmemişti, kinayeyle gülümsedi:

"Karakteri öyle, öyle biri o... Durgun..."

Dona Norma ise insani zaafları affeden biri değildi:

"Tanrı korusun... onun gibi içine kapalı bir koca ceza gibi bir şey. Benimki... rahmetli Gil... Pek bir şey olduğunu söyleyecek değilim, bir aziz değildi... ama seninkiyle kıyaslandığında... Benimki öyle olsaydı dayanamazdım vallahi. Dışarı çıkmayan, bir amacı olmayan, her zaman mızmız, boyuna evde..."

Dona Norma lafı değiştirmeye, daha mantıklı bir yola çekmeye çalışıyordu: Neticede Dona Rozilda bir damadını kaybetmişti ve bu yüzden başkente gelmişti; konuşmaları gereken bu yeni acılı hadiseydi, onu rıhtıma karşılamaya gidişinin nedeni de oydu:

"Flor oldukça kederli ve bitik. Çok acıyorum."

"Şaşkının, salağın teki de ondan. Hep öyleydi, sanki benim kızım değilmiş gibi. Babasına benzedi, hanımefendi, rahmetli Gil'i siz tanımadınız. Övünmek gibi olmasın ama evin erkeği bendim. O ağzını bile açmazdı, işleri halleden hep bendenizdim. Flor ona çekti, zayıf çıktı, iradesiz; öyle olmasaydı onu alan koca gibisine kim dayanırdı bu zamana kadar?"

Dona Norma içinden, rahmetli Gil de lapa gibi, iradesiz biri olmasaydı herhalde böyle bir eşe uzun zaman katlanamazdı, diye düşündü ve Dona Flor'un babasının kaderi için hayıflandı. Dona Flor'unki için de, şimdi annesinin sürekli ziyaret tehdidi altında kalacaktı, hatta –kim bilir – dul kızıyla birlikte oturmaya, Sodré ve çevresindeki samimi havayı bozmaya bile kalkabilirdi.

Vadinho'nun zamanında Dona Rozilda ziyaretlerini yıldırım hı-

zıyla yapardı, sanki oradan geçiyormuşçasına, damadı hakkında kötü kötü konuşmaya yetecek kadar; sonra da serseri, pis şakalarıyla peydahlanmadan hemen dönüş yolunu tutardı. Zira Vadinho karşısında Dona Rozilda katiyen tutunamazdı; asla onun hakkından gelememiş, hatta bir kez bile olsun sinirlendirememiş ya da kızdıramamıştı. Onu çok az görüyordu, genellikle kendi kendine söylenerek, bu da hovarda herifi güldürüyor, memnun ediyordu, sanki en sevdiği ziyaretçisi kaynanasıymış gibi.

"Bakar mısınız kim burada: sevgili kayınvalidem, benim ikinci anam, altın kalpli, narin güvercin. Ya o dil ne âlemde? İyi bilenmiş mi? Şöyle oturun azizem benim, sevgili damatçığınızın yanına, ki Bahia'nın tüm kirli çamaşırlarını didikleyelim..."

Sonra da gülerdi, o kendine özgü, sinsi ve hayatından memnun adamların şen kahkahasıyla: O kadar senedin gelmiş vadeleri, her tarafa olan o kadar borç, o denli cebi deliklik ve o denli acil para ihtiyacı onu kederlendirememiş ve öfkelendirememişse, Dona Rozilda'nın bunu başarma şansı ne kadar olabilirdi ki? Bu yüzden ondan nefret ediyordu ve kızıyla olan ilk sevgililik döneminde kendisine yaptıklarından ötürü.

Sonra öfke kriziyle savaş alanını terk eder ve damadının kahkahaları arasında acısını Dona Flor'dan çıkarır, onu sokak ortasında heyecanlı kalabalıkların önünde bas bas azarlardı:

"Bu eve bir daha asla ayak basmayacağım, kahrolası kızım! Kal köpek kocanla, annene hakaret etmesine izin ver, sana verdiğim süt haram olsun... Kalkıp beni dövmeden gidiyorum... Ben senin gibi sopadan hoşlanan biri değilim." Vadinho'nun gülüşleri onun peşini bırakmaz, sokakları alaycı kahkahalarla doldururdu ve Dona Rozilda çılgına dönerdi. Bir keresinde kendini iyiden iyiye kaybetmiş, ağırbaşlı bir dul hanımefendi olma durumunu unutma derecesine getirmişti: İnsan dolu sokakta durup damadının gülmekten çatlamakta olduğu pencereye dönerek çıplak koluyla "siktir" hareketi çekmiş, bu terbiyesizce davranışına bağıra çağıra bela okumalar ve hakaretler eşlik etmişti:

"Al sana domuz herif, al da bir tarafına sok..."

Yoldan geçenler şaşkınlığa uğramışlardı, aralarında ağırbaşlı profesör Epaminondas ile hanımefendi kadın Dona Gisa da vardı.

"Ne görgüsüz kadın..." dedi profesör.

"İsteriğin biri..." hükmünü verdi öğretmen hanım.

Dona Rozilda'nın bu ve benzeri başka hiddetlenmelerine şahit olduğu için onu tanımasına rağmen; onun zorlu karakterini biliyor olmasına rağmen, Asansör'e binmek için kuyruktayken Dona Norma bir kez daha şaşıracaktı. Kayınvalide ile damat arasındaki kinin ölümün ötesine geçebileceği, Dona Rozilda'nın rahmetli hakkında, içinden gelmese de sadece kibarlık olsun diye yarım ağızla bile olsa tek bir iyi söz etmeyeceği asla aklına gelmemişti. Bırakın onu, "Serseri nalları diktikten sonra buranın havası bile yumuşadı," demişti.

Dona Norma kendini tutamadı:

"Kutsal Maria! Hanımefendi, Vadinho'ya neden bu kadar kinlisiniz?"

"Bak sen! Kin tutmamak için bir neden var mıydı? Çulsuz aylağın tekiydi; ayyaş, kumarbaz, işe yaramazın teki... Ailemin içine sızdı, kızımı baştan çıkardı, zavallıyı evden çıkarıp sırtından geçinmeye başladı..."

Kumarbaz, sarhoş, kötü koca... Hepsi doğruydu, diye düşündü Dona Norma. Ama ölümün ötesinde nasıl nefret edilebilir ki? Cenaze törenlerinde dargınlıkları ve anlaşmazlıkları unutup gömmek gerekmez miydi? Ama Dona Rozilda aynı fikirde değildi:

"Bana ihtiyar dedikoducu derdi, asla bana hürmet etmedi, gözümün önünde benimle alay edip gülerdi... Beni tanıdığında beni aldattı, beni aptal yerine koydu, bana acı çektirdi... Neden unutacakmışım? Sırf öldüğü, mezarlıkta olduğu için mi? Sırf onun için mi?"

3

Yukarda anılan Gil ehven ahirete göç ettiğinde, iradeden yoksun bu lapa beyefendi ailesini oldukça güç, sıkıntılı bir durumda bırakmıştı. Onun durumunda ehven ahiret lafı basmakalıp sayılamaz, herkes için geçerli değildir; tamı tamına onun gerçekliğini ifade eder. Onu öbür tarafta ne bekliyorsa beklesin, aydınlık, mü-

zik ve ışıltılı meleklerle dolu bir cennet veya kaynayan kazanlarla dolu karanlık bir cehennem; ya da cehennemin puslu eşiği; ya da yıldızların çevresine yolculuklar ya da hiçbir şey, sadece yok oluş; herhangi Dona Rozilda ile birlikte yaşamaktan çok daha tercih edilebilecek bir durumdu.

Zayıf ve sessiz, her geçen gün biraz daha zayıf ve sessiz, Don Gil, klanını ancak geçimlik bir gelir getiren, alıcısı son derece az ürünleri pazarlayarak ayakta tutuyordu: gündelik harcamalar, Ladeira do Alvo'daki ilk dairenin kirası, çocukların kılık kıyafeti ve burnu havada, önemli ailelerle ilişki kurma ve paralı kişilerin çevresine girme hırslısı Dona Rozilda'nın burjuva hevesleri. Dona Rozilda komşuların çoğuyla çatışmalı haldeydi, onlardan yana şansı yoktu: dükkân, depo tezgâhtarları, büro yazıcıları, kasiyerler ve terziler. Yoksulluklarını gizlemekten aciz bu ayaktakımını küçümsüyordu; onların karşısında burnu havada, sadece Ladeira'nın bazı sakinleriyle, "mümtaz ailelerle" ilişki kuruyordu; müteveffa Gil'e hep bunu hatırlatırdı, özellikle de onu Alvo'nun en şüpheli kiracılarından, bahisçi ve dolandırıcı Cazuza Embudo'nun pek de makbul olmayan yarenliğinde bira içerken suçüstü yakaladığında. Embudo'nun[1] onun soyadı olmadığını belirtmeye gerek var mı? Hep açık haldeki gırtlağına, bitmez tükenmez susuzluğuna gönderme yapan bir takma addan başka bir şey değildi.

Peki Gil neden tanınmış doktor Carlos Passos ile; Yollar İdaresi'nde sekretarya şefi mühendis Vale ile; postacılık mesleğinde doruk noktaya ulaşıp emekliliğin eşiğine gelmiş, yaşlıca beyefendi telgrafçı Peixoto ile; henüz genç olmasına rağmen yazılarında "Bahia ticaretinin yılmaz savunuculuğunu" üstlendiği *Modern Esnaf* sayesinde üç beş kuruş biriktirmeyi beceren gazeteci Nacife ile ahbaplık etmiyordu? Bunların hepsi de Ladeira sakinleriydi ve mümtaz kişilerdi. Salak koca, arkadaşlarını seçmeyi bile bilemiyordu; Embudo ile birlikte değilse, hayatının belki de yegâne keyfi olan tavla ya da dama oynamak için Antenor Lima'nın evine gidiyordu. Taboão'nun yerleşik esnaflarından olan Antenor Lima, Gil'in en iyi arkadaşlarından biriydi ve eğer önceleri aşçısı olan siyahi Juventina'yı kapatma olarak almasaydı mümtaz kişiler listesinde yer

1 (İsp.) Huni.

alabilirdi. Şimdi kadın esnafın evinde, her işine bakan hizmetçisiyle pencereye yerleşmiş küstah ve hazırcevap biri haline gelmişti; Dona Rozilda ile münakaşaları Ladeira do Alvo'da ün salmıştı. İşte Gil, yağcı herif, bu şıllığın sokak kapısına oturur, ona sanki nikâhı hâkim veya rahip tarafından kıyılmış hanımefendi muamelesi yapardı.

Dona Rozilda'nın onu mümtaz arkadaşlıklara doğru yönlendirmekteki çabaları hep nafileydi: Eski bir politikacının soyundan gelen ve Matatu'da devasa bir arazi sahibi olan Costa ailesi (politikacının adı bir sokağa bile verilmişti ve torunu Nelson banker ve sanayiciydi); Feira de Sant'Analı, Gil'in gençken onların dükkânında çıraklık yaptığı, Marinho Falcâolar (Gil'e başlangıç sermayesini Don João Falcão vermişti borç olarak); devlet dairesinde müdür, doktor Luis Henrique Dias Tavares –gazetelerde köşe yazıları çıkan parlak bir zekâ–, Dona Rozilda onun dolgun soyadını ağzını doldura doldura telaffuz eder, sanki hecelerine ailevi bir tat katardı: "Kendisi vaftiz babamızdır, Hector'umu vaftiz etti."

Bu nüfuzlu ilişkilerine değinirken Gil'inkilere öfkelenir, kendini dinleyenler, komşulara, bütün bir Ladeira'ya, kente ve tüm dünyaya, Tanrı'nın kendisine mutena, soyuna yakışır bir hayat sağlamaktan aciz bu kocayla cezalandırması için ne günah işlediğini dramatik bir şekilde sorardı. Mümtaz ticaret insanları zenginleşmekte, dükkânlarını genişletmekte ve müşterilerini çoğaltmakta, aylık satış miktarlarını artırmakta, yeni ve önemli kazançlar sağlamaktaydılar. Çoğu ev sahibi olmuştu ya da eninde sonunda üzerine bir ev inşa ettikleri araziler edinmişlerdi. Hatta bazıları otomobil alma lüksüne bile erişmişlerdi, tanıdıkları olan Rosalvo Medeiros gibi, adam kısa bir süre önce Alagoa eyaletindeki Maceió'dan cascavlak gelmiş ama şimdi bir Studebaker sahibi olmuştu. Bu Rosalvo'nun burnu o kadar büyümüştü ki, bir gün kaldırımda kibar kibar yürürken onu görüp selamlamak için arabasının önüne çıkan Dona Rozilda'yı tanımamış ve onu ezmesine ramak kalmıştı. Adam korna çalarak onu sadece korkutmakla kalmamış, ama üstüne üstlük bağıra çağıra hakaret etmişti:

"Gebermek mi istiyorsun uyuz böcek?"

Üç dört yıl içinde bu kaba herif tatlı dil, güler yüz ve eczacılık

ürünleriyle otomobil aldı, Bahia Tenis Kulübü üyesi oldu, politikacı ve zengin dostlar edindi, hani denir ya, tam bir beyefendi olup çıktı, burnu havalarda, gôbek de krallara layık. Dona Rozilda dişlerini gıcırdatıp sorardı: Peki ya salak Gil ne yapıyor?

Aah, ah! Gil geviş getiriyordu, elinde suspansuar, jartiyer, ceket ve gömlek kolluğu eşantiyonları, yürüyerek ya da tramvayla oradan oraya yol aşındırıyordu; modası geçmiş eşyalar uzmanıydı ve müşterileri az sayıdaki mahalle dükkânları ile antikalaşmış merserizecilerden oluşuyordu. Bütün hayatı boyunca çalışsa bir yere varamazdı. Herkes onu yeteneksiz biri addediyordu, kendisi bile.

Günün birinde onca şikâyet ve azardan, ne sonuç ne de neşe veren onca çabalamadan yorgun düştü. Karısının eniştesi, Rozilda'nın kız kardeşi Lita'nın kocası Pôrto da sıkıntıdaydı, Pripénin uzaklarında zanaatkârlar için açılmış bir taşra kuruluşunda çocuklara matematik ve çizim dersleri veriyordu. Her sabah güneşle birlikte erkenden kalkıyor ve eve akşam olunca dönüyordu. Ama Pazar günleri boyaları ve fırçalarıyla kentin sokaklarına çıkıyor ve rengârenk resimler yapıyordu, bu iştigal ona o kadar keyif veriyordu ki kimse onu asık suratlı veya melankolik bir halde gôrmemişti. Tabii ki Lita ile evlenmişti, Rozilda ile değil; Lita, kardeşinin tam tersine, kimse için ağzından tek bir kötü laf çıkmamış, azize gibi bir insandı.

Gil, tavla veya damada bile ilerleyemiyordu. Antenor Lima onunla ancak karşısına daha kuvvetli biri çıkmadığı zaman oynamayı kabul ediyordu. Ama Ladeira şampiyonu Zeca Serra o zaman bile, zaman öldürmek için olsa bile onunla oynamıyordu: O denli sıradan, dikkatsiz ve dalgın biriyle oynamanın bir anlamı yoktu. Ve dahası, Dona Rozilda onun Cazuza Embudo ile ilişkilerini tamamen koparmasını istedi, hem de dostunun en fazla dayanışmaya ihtiyacı olduğu bir zamanda – bahisçilikten takibat altına alınıp yargılanan Embudo kafesten yeni çıkmış, düşkün bir haldeydi. Ve Gil, karısının emrine riayeten, onunla karşılaşmamak için korka korka yolunu değiştiriyordu.

Nihayet Gil emeklerinin hiçbir işe yaramadığı sonucuna ulaştı ve çok rutubetli bir kış gününden yararlanarak zatürre oldu ve yıldızlara göç etti – "Çifte zatürre bile değil," dedi dalga geçerek dok-

tor Carlos Passos. Sessizce, kısık ve utangaç bir öksürükle. Başka biri kurtulabilir, hastalığın üstesinden gelebilirdi, gripten birazcık daha ağır bir hastalıktı. Ama Gil yorulmuştu, öyle yorgundu ki daha ciddi ve ağır bir hastalığı beklemek istemedi. Üstelik hiçbir beklentisi, hayali yoktu: Asla çarpıcı, önemli, moda, pahalı, gazetelerde mevzu bahis olacak bir hastalığa tutulamayacaktı. En iyisi, sıradan bir zatürreyle yetinmekti. Öyle yaptı ve veda etmeden öldü, nihayet dinlenebilecekti.

4

Epeyce bir süreden beri Dona Rozilda komisyonlardan gelen azıcık parayı dikkatle kontrol ediyor, ticari temsilciye haftalık olarak sadece tramvay bileti ve iki günde bir bir paket Aromáticos sigarası alabilecek kadar, son kuruşuna kadar hesaplanmış para veriyordu. Buna rağmen eldeki para defin, yas ve matem gecesi harçamalarına zar zor yetişmişti. Son satışlar hemen hiç kâr bırakmamıştı –gülünç bir rakam– ve Dona Rozilda'nın başında lise sonda okuyan yetişkin bir oğul ve iki genç kız vardı –Flor henüz yeni ergenlik yaşına girmişti– ve başka hiçbir geliri yoktu.

Ama karakterine –kekre ve kaba–, münasebetsiz ve güç bir insan oluşuna bakıp olumlu yanları, kararlılığı, irade gücü ve çocuklarını yetiştirmek ve en azından kocasının bıraktığı pozisyonda kalmak, Ladeira do Alvo'dan aşağılara bir sokak köşesine veya Pelourinho'nun zevksiz evlerine doğru yuvarlanmamak için harcadığı çabalar göz ardı edilemez.

Evine hırçın bir inatla tutundu. Daha ucuz bir eve taşınmak toplumda yükselme hayallerinin sonu demek olacaktı. Hector'un okumaya devam ederek liseyi bitirmesi ve daha sonra bir iş bulması ve kızları evlendirmesi, iyi birileriyle evlendirmesi gerekiyordu. Bunun için mevki kaybetmemeli; çıplak, açık seçik, sanki cezalandırılması gereken bir suç gibisine utanç verici yoksulluğa sürüklenmemeliydi.

Neye mal olursa olsun Ladeira do Alvo'daki evde oturmaya devam etmeliydi. Bunu, Dona Lita'nın bir kenarda biriktirdiklerini

borç olarak vermek için gelen eniştesine de söylemişti (Dona Rozilda daha sonra borcunu son kuruşuna kadar ödeyecekti, hakkını yememek lazım). Ne dünyanın bir ucundaki Plataforma'da hallice bir ev, ne Lapinha'da bir bodrum katı, ne de Portas do Varmo'da ikinci el kira bir oda bir salon: Ladeira do Alvo'da, özellikle hiçbir mülkü olmayan biri için pahalı sayılabilecek kiralı, yükseklerdeki evinde ayak diredi.

Oradan, birinci kattaki geniş balkonlarından geleceğe güvenle bakabilirdi: Her şey yitirilmiş değildi. Eski planlarını iddialarından vazgeçmeden gözden geçirecekti. Hemen yelkenleri suya indirip dayalı döşeli, mobilyalı, halılı ve perdeli evini terk eder ve herhangi bir mezbeleliğe giderse, umutları ve hayalleri suya düşerdi. Öyle yaparsa çok geçmeden Hectór'u bir barın ya da en iyisinden bir dükkânın tezgâhında bulacak, hayatı boyunca dar gelirli bir ücretli olarak kalmaya mahkûm olacaktı. Kızları da benzer bir kader bekleyecekti, tabii sonunda barlarda veya kahvehanelerde garsonluk yapmaya başlamaz, patronların ve müşterilerin hizmetinde, "mahallenin" yolunu tutmuş giderken sokaklardaki iffetli kadınları utandırıp hayrete düşürmezlerse. Oradan, yükseklerdeki evinden bütün bu tehlikeleri göğüsleyebilirdi. Orayı terk etmek dövüşmeden teslim olmaktı.

Bu nedenle, Antenor Lima'nın Hector için bir dükkânda bulduğu iş teklifini reddetti. Gene aynı nedenle, Rosalia, esmer ve ince bıyıklı İspanyol Andrés Gutiérrez'in en farklı biçimleriyle fotoğraf sanatını icra ettiği, Ayakkabıcılar Yokuşu'ndaki iyi getirimli "Şık Foto" dükkânında bir tür resepsiyonist ve sekreter olarak çalışmaya hazır olduğunu söylediğinde, bunu kızıyla konuşmayı bile reddetti; Andrés Gutiérrez kimlik kartları için şipşak ve profesyonel (24 saatte teslim) fotoğraflardan, "tam renkli kıyaslanamayacak büyütmeler, gerçek birer harika"lara, her boydan portrelere, vaftiz, komünyon, nikâh ve aile albümlerinin sararmış ebediyetine layık bütün diğer tören resimlerine kadar her türlü işi yapıyordu. Nerede bir fotoğrafa ihtiyaç varsa, aletleri ve yaşı belirlenemeyecek denli ihtiyarlamış, buruşuk suratlı ve şüpheli Çinli yardımcısıyla oraya gidiyordu. Andrés, onun "Şık Foto"su, yardımcısı ve uğraşının boyutları hakkında ortalıkta dolaşan söylentiler kulağı

delik olan Dona Rozilda'ya kadar ulaşmıştı. Dendiğine göre Çinlinin kapalı zarflar içinde sattığı, natüralist sanatın şaheserleri olan "artistik çıplaklar" kartpostalları onun çalışmasıydı. Komşu kadınlara göre bu fotoğraflar için, birkaç kuruş karşılığında bazı yoksul ve hafif genç kızlar poz veriyordu. Bu arada kızlardan Andrés de, belki Çinli de yararlanıyordu; kutsanmış hanımlar fotoğraf stüdyosuna ilişkin korkunç hikâyeler anlatıyorlardı. Bu yüzden, gönüllü saf kızı İspanyol'un teklifini ilettiğinde Dona Rozilda'nın kızması nedensiz değildi:

"Bana bir daha o serseriden söz edersen dayağı yersin, haberin olsun..."

Andrés'i de, tüm etkili tanıdıklarını sayıp dökerek hapse yollamakla tehdit etti: Pele bir kızıyla uğraşmaya devam etsin o zaman gününü görürdü sıçt...nın *gellego*'su,[2] anlardı o zaman pisliklerinin, fotoğraflarının sonucunu; Dona Rozilda hemen polise gitmeye hazırdı...

Ateşli ve hazırcevap biri olan Andrés de aynı hiddetle cevap vermişti. Çingenenin Dona Rozilda'nın babası olduğunu söyleyerek başladı. Kendisi, terbiyeli ve iyi bir insan olan, daha iyi bir eşi hak etmiş olan Don Gil'in vefatından sonra ailenin içine düştüğü duruma acıyıp, neredeyse hiç tanımadığı kızına sırf yardım olsun diye iş teklif etmiş, buna karşılık isterik moruk karı dükkânının kapısına dayanıp avaz avaz bağırmaya, tehditler savurmaya, yalanlar, iftiralar uydurmaya başlamıştı! Eğer o çirkef ağzını hemen kapatmazsa bizzat kendisi onu cehenneme yollayacaktı, asıl yetkililere gidecek olan kendisiydi; kendisi yasalara saygılı, tek kuruş vergi borcu olmayan iyi bir vatandaştı; kendisi sapına kadar Endülüslü'ydü, cadı karının dediği gibi *gallego* falan değil!.. O arada Çinli, tartışmaya ilgisiz, pençe gibi uzun tırnaklarını kibritle temizlemekteydi; öylesine tırnaklar ki, bazı kötücül ağızlara göre...

Anlatılan heyecan verici hikâyeler doğru ya da yalan olsun, Dona Rozilda nazik ve hanımefendi kızlarını, Endülüslü, Çingene veya Çinli olsun fark etmez, Andrés Gutiérrez gibi birinin kaprisleri için yetiştirip okutmamıştı... Kızları şimdi kaderin çarkını dön-

2 *Gallego*: "Galiçyalı", Latin Amerika'da İspanyol asıllılara verilen küçük düşürücü ad – ç.n.

dürüp onu yükseklere çıkaracak olan manivelaları, tırmanma basamaklarıydı. Rosalía ve Flor'un iyi niyetli addettikleri başka iş önerilerini de reddetti; kızlarının tehlikede ve ortalık yerde görünür halde olmalarını istemiyordu. Bir genç kızın yeri kendi yuvasıydı, amacı ise evlenmek olmalıydı Dona Rozilda'ya göre. Kıytırık bir dükkânda tezgâhtar, sinemanın birinde gişe görevlisi veya bir muayenehanede veya diş kliniğinde kabul görevlisi olmalarını kabul etmesi, teslim olması, yoksulluğunu itiraf etmesi, bu en iğrenç, pis irinli yarasını teşhir etmesi anlamına gelecekti. Tabii ki kızları çalışacaktı, ama evde, gelecekteki nişanlılarını, kocalarını düşünerek, öğrenmeye başladıkları ev işlerindeki yeteneklerini artırmak için. Dona Rozilda için önceleri projesinin ayrıntılarını oluşturan bu yetenekler ve evlilik meselesi, şimdi planlarının ana eksenini oluşturuyordu.

Gil hayattayken oğlunun okumasını, doktor, avukat veya mühendis olmasını isterdi, o zaman doktor unvanıyla, fakülte diplomasıyla seçkinler katına yükselebilir, dünyanın güçlü insanları arasına girebilirdi. Parmağında ışıldayan mezuniyet yüzüğüyle Hector, "yüksek" insanlar dünyasının, Victoria'nın, Canela'nın, Gracia'nın uzağındaki o kapalı dünyanın kapılarını açan anahtar haline gelecek, böylece kızlar da oğlanın iyi giyimli ve parlak gelecekli doktor arkadaşlarıyla evlenebileceklerdi.

Gil'in ölümü bu uzun vadeli planı imkânsız kılmıştı: Héctor hâlâ lisedeydi, bitirmek için iki yılı vardı, bazı sınavlardan geçememiş, işi uzatmıştı. İster uzun ister kısa bir kariyer olsun, onu dört beş yıl üniversitede nasıl okutacaktı? Çaba ve fedakârlıkla liseyi bitirmesine kadar dayanabilirdi – parasız devlet okulu olan Bahia Lisesi'nde okuyordu. Lise mezunu olursa, bütün ömrünü metrolarda geçireceği kıytırık bir ticaret işine mahkûm kalmayabilirdi. Belki bir bankada bir iş bulurdu ya da neden olmasın, belki de memur olup devlet arpalığına kapak atar; zamları, ikramiyeleri, hediyeleri ve diğer ek gelirleriyle birlikte sağlam bir işi olurdu. Dona Rozilda oğluna böyle bir memuriyet ayarlayabilmek için nüfuzlu tanıdıklarına güveniyordu.

Ama artık üst mevkilere yükselebilmek için doktor unvanına –zümrüt, yakut ya da safir taşlı mezuniyet yüzüğüne– bel bağlaya-

mazdı. Çok yazıktı, ama yapacak bir şey yoktu; kocası olacak boktan herif o salakça ölümüyle gene planlarını bozmuştu.

Ama artık matem günlerinde geliştirdiği yeni planlarını bozamazdı. Bu yeni projeye göre refah ve saadet kapılarını açacak olan anahtar Rosalía'nın ve Flor'un evlenmeleriydi. Onları, önemli ailelerin soyadlarını taşıyan gençlerle, albay çocuklarıyla, varlıklı, bankada kredileri olan çiftlik çubuk sahibi veya büyük tüccarların –tercihan toptancı– oğullarıyla evlendirmeliydi ("yerleştirmek" derdi Dona Rozilda). Eğer hedef buysa, kızların kıytırık işlerde dökün tü halde ortalıkta görünmelerine nasıl izin verebilirdi; bu durumda güzellikleri ve gençlikleri zengin ve önemli kişilerde nişan veya evlilikle alakasız, sadece bayağı duygular, günahkârca zevkler uyandıracak ve tabii adi teklifler almalarına yol açacaktı.

Dona Rozilda kızlarının terbiyeli terbiyeli evde oturup çalışkanlıkları ve davranışlarıyla evin ve ailenin hali vaktinde görünümünün, aman aman olmasa da en azından ağırbaşlı ve terbiyeli kişiler kurgusunun korunmasında kendisine yardımcı olmalarını istiyordu. Kızlar tanıdık aileleri ziyaret etmek veya pazar sabahları biraz dolaşmak veya tanıdık birinin evinde düzenlenen bir eğlenceye gitmek için evden çıktıklarında sahte varlıklı vâris görüntüsünü verebilmek için daima iki dirhem bir çekirdek giyiniyorlardı... Dona Rozilda hesabî biriydi, evin bütçesini denk getirebilmek için her şeyi kuruşuna kadar hesaplıyordu, ama ne kızlarının kılık kıyafetinde, ne de evinin mahremiyetinde en ufak bir kusurun bulunmasına izin veriyordu. Kızların her an ortaya çıkabilecek yakışıklı prensle karşılaşmaya hazır mükemmellikte olmalarını şart koşuyordu. Bunun için de hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyordu.

Bir keresinde Rosalía, nüfuzlu bir doktor olan João Falco'nun kızının doğum günü partisine davet edilmişti: kristallerle dolu, gümüşlerle kaplı, birçok hizmetkârın bulunduğu saraycık benzeri bir evdi onlarınki. Diğer misafirlerin hepsi önemli kişiler, paraya doymuş, toplumun kaymak kesiminden insanlardı. Ama Rosalía bir anda cazibe merkezi olmuştu: Aralarında en şık, en zarif olanı oydu, öyle ki evin kibar hanımefendisi Detinha'nın iltifatına mazhar kalacaktı:

"Hepsinden daha latifi... Bu Rosalía afet biri, bebek gibi kız..."

Evet, öyle gözüküyordu, zengin ve aristokratik. Ama bu arada en zengin ve mahalli asilzadelerin en aristokrat, mavi kanlı meslek sahiplerinin ve doktorların, memurların ve bankerlerin, ticaret erbabının kızları oradaydı. Siyahi-Hint melezi, yumuşak ve soluk mat teniyle, güneş yanığının bütün tonlarını sergileyen bütün diğer Bahialı rafine beyazların arasındaki en sahici beyaz oydu (Aramızda kalsın, melezliğin en zarif ve güzel örnekleri).

Onu bu denli şık görünce kimse onun kıyafetinin, partinin bu en zarif elbisesinin kendisinin ve Dona Rozilda'nın eseri olduğunu söyleyemezdi; bütün kıyafeti, hatta eski bir çift pabucun saten bir başyapıta dönüştürülmesi bile kendi çabalarının ürünüydü. Kesim, dikiş, tığ ve şiş örgü gibi pek çok becerisinin arasında Rosalía'nın en yetkin olduğu iş terzilikti.

Evet, ayakta kalabilme mucizesinin yaratıcıları, Dona Rozilda'nın sıkıyönetimi altında emek veren kızlardı. Héctor liseyi bitirmeye çalışıyordu; birinci kattaki evlerinin kirası, radyonun ve yeni ocağın taksitleri tıkır tıkır ödeniyordu, hatta ufak tefek tasarruflar yüklüklerde yavaş yavaş biriken çeyizliklere, düğün kıyafetlerine, şallara ve çiçekli başlıklara, çarşaf ve yorgan kılıflarına, geceliklere ve kombinezonlara ayrılabiliyordu.

Dışarı işlerini kızlar yapıyordu, Rosalía elbise kesimlerini yapıyor, pedallı makinesiyle dikiyor, narin bluzların kenar dantellerini örüyordu, Flor ise aile toplantıları ve küçük kutlamalar –doğum günleri, komünyonlar– için tatlı ve tuzlu tepsileri hazırlıyordu. Rosalía'nın becerisi dikişse, mutfakta yıldızı parlayan evin küçük kızıydı: Sanki damak tadı ve çeşni hazırlama yeteneğiyle doğmuştu. Daha küçükken tartalar ve yemekler yapmış, sürekli mutfakta dolaşmış, son derece müşkülpesent biri olan Lita teyzesinin yüksek mutfak sanat sırlarını öğrenmişti. Pôrto enişteşinin pazar günleri resim yapmak dışında, güzel yemek düşkünlüğünün dışında başka bir tutkusu yoktu. Yahnicilerin ve güveççilerin müdavimiydi, lezzetli bir *feijoada*[3] veya bol sebzeli bir türlü gördüğünde deliye dönerdi.

Biri dikiş makinesinin, kesim ve prova tezgâhının, diğeri mut-

3 Brezilya'ya özgü kurutulmuş domuz etli kara fasulye yemeği – ç.n.

fakta fırının ve ocağın başında ve Dona Rozilda dümende idare edip gidiyorlardı. Mütevazı, vasat bir şekilde yaşıyorlar, bir eğlence veya gezinti sırasında karşılarına, biri Rosalía'yı, diğeri Flor'u kapıp –nikâh marşının eşliğinde– mihraba ve kudretli insanların şen dünyasına götürecek unvan veya para yüklü beyefendilerin çıkmasını bekleyerek. Önce Rosalía olmak üzere, o daha büyüktü.

Dona Rozilda her köşeyi dönüşünde dikkatle çevresine bakınıyor, elmaslarla donanmış altın ve gümüşten damadıyla karşılaşmayı umuyordu. Bazen umutsuzluğa düşüyordu: Ya yakışıklı prens ortaya çıkmazsa ne olacaktı? Belirmesinin vakti gelmişti artık, hayat boyunca beklenemezdi, kızlar erkekleri cezbedecek endişeli yaşa varmaktaydılar. Rosalía pencereden dışarı taşan yirmi yaşıyla dikiş makinesinin pedalından bıkmış, o beklenen kontu, dükü veya baronu arzuluyor, gelip kendisini ne zaman kurtaracağını soruyordu. Gecikme uzuyor, beklemek usandırıyordu... Öyle ki çok kısa bir süre sonra Rosalía kendini müzmin bekâr olarak kuyunun dibinde bulacaktı, Pôrto enişteşinin baldızının aristokratik takıntılarıyla gülerek dalga geçerken kastettiği o bezgin bakirelere özgü kekre kokuyla sarmalanmış halde.

Rosalía zaman zaman özlenen damat adayını görür gibi oluyordu: ender danslı partilerde; teyzesinin Río Vermelho Mahallesi'ndeki evine kadar olan seyahatlerinde; sabah sinemalarında: bir pazar yarışında, tamamen beyazlar giyinmiş halde bir arabanın direksiyonunda; ya da koltuğunun altında koca koca bilim kitaplarıyla şakacı bir üniversiteli veya bilim adamı olarak veya oynak bir tangonun eşliğinde beceriyle kıvırtan bir Arjantinli ya da bir gece seranadının büyüsü altında romantik bir genç.

Dona Rozilda da bekliyor, sabırsızlığı her geçen gün artıyordu: Ne zaman peydahlanacaktı sabırsızlıkla beklenen damat, o milyoner, o asilzade, o püsküllü ve cüppeli doktor, Alt Kent'in o bankeri, o kakao veya tütün üreticisi, o süpermarket hatta alışveriş merkezi sahibi veya haydi olmadı bakkaliye toptancısı o terli *gringo*? Ne zaman?

5

Öylece hazır ve nazır halde uzun zaman beklediler –haftalar, aylar, yıllar boyunca–, ama hiçbir asilzade peydahlanmadı; ne Barralı veya Graçalı bir genç aristokrat, ne Cacaolu bir aristokrat evladı, ne bir toptancı, ne de pazarlarda ve fırınlarda çalışıp çabalayarak zengin olmuş *gallego*. Gelen bir tek Antonio Morais olmuştu; atölye sahibi, kendi kendini yetiştirmiş becerikli makine ustası, yağlarla siyahlaşmış onurlu tulumuyla. Tam zamanında gelmişti ve bu nedenle gayet iyi karşılanmıştı. Rosalía zaten o zamana kadar yalnızlığa mahkûm bakirelere özgü pek çok gözyaşı dökmüş, Dona Rozilda'nın da artık karşı çıkacak gücü kalmamıştı. Dikiş makinesinin veya fırının başında geçirilen uzun gece nöbetleri boyunca hayal edilen damat değildi. Ama yirmi (ve biraz daha üstü) yaşının ateşiyle koca isteyen Rosalía'nın dik başlılığına, tehdit edici hiddetine karşı çıkmanın, ikna edici laflar bulmanın imkânı kalmamıştı.

Öte yandan, Antonio Morais zengin veya önemli biri değildi, ama herhangi bir patrona da bağlı değildi; küçük ve işlek bir atölyesi vardı ve karısını, çocuklarını idare edebilmek için yeterince kazanıyordu. Dona Rozilda kaderin karşısında boyun eğdi, biraz buna mecbur kalmıştı, ama netice itibariyle boyun eğdi, başka ne yapabilirdi ki?

O zamanlar Héctor vaftiz babası doktor Luis Henrique'nin aracılığıyla Nazareth Demiryolları'nda bir işe girmiş ve Recôncavo şehrinde yaşamaya başlamıştı, başkente çok ender olarak geliyordu. Geleceği olan bir işti ve Dona Rozilda artık onun için endişelenmiyordu. Öte yandan Don Flor genç kızlara ve yetişkin kadınlara mutfak dersleri vermeye başlamıştı, iyi para ve yetkin hoca unvanı kazanmaktaydı. Şimdi evi o geçindirmekteydi, zira Rosalía yaşlanıyorum korkusuyla kazandıklarını kendine bakıma, giysilere ve ayakkabılara, parfümlere ve dantellere harcar olmuştu.

Rosalía, Antonio Morais'in dikkatini Olimopia Sineması'nda bir gündüz seansı sırasında çekmişti; sinemada iki filmin yanı sıra sinema sahibi Don Mota'nın Bahia'dan geçmekte olan bazı sanatçı gruplarının dağılmakta olan elemanları –iç kesimlerdeki turnelerinden dönmekte olan oldukça vasat, aç yıldızlar– arasından seçip

getirdiği bazılarının gösterisi de vardı. Mücadele etmekten, sahne ışıklarından ve randevuevi yataklarından yorgun düşmüş olan Polonyalı saygın sanatçı, "Varşova'nın romantik rüyası Mirabel" yaşlı kalçalarını kıvırtarak genç oğlanları çılgına çevirirken –oraya eğitim amaçlı gelmişlerdi–, Antonio Morais Dona Rozilda ve iki kızını gözlemekteydi: Rosalía heyecanlı ve gergin, Flor ise sanki elbisesinin göğüs ve kalça kesimleri patlayıp açılacakmış gibi bir haldeydi.

Makine ustası "Varşova Rüyası"nın zavallı kıvırtmalarına bir daha dönüp bakmadı bile. Çıkışta anne ve kızlarını Ladeira do Alva'daki burjuva konutlarına kadar dikkatli bir mesafeyle takip etti. Rosalía bir an için balkonda belirdi ve dudaklarından çevreye bir gülümseme yayıldı.

Ertesi gün akşam yemeğinden sonra Antoni Morais Rosalía'nın evinin önünde bir aşağı bir yukarı çile doldurmaya başladı, kapının önünden geçerken bir an için durup yukarı bakıyordu. Rosalía ise pencerenin önünde imalı bir biçimde pusuya yatmış haldeydi. Oğlan gözleri yukardaki balkona sabitlenmiş halde gelip gidiyor, bu arada sanki birini çağırıyormuşçasına ıslık çalıyordu. Bir süre sonra Rosalía, Glor'un koruması altında merdivenlerde belirdi. Morais Usta, şahin havalar da bir iki adım atarak yanlarına yanaştı. Her an teyakkuz halindeki Dona Rozilda sinemadaki kesişmenin farkına varmıştı. Rosalía'nın da hevesli ve dik başlı halini fark edince, çıkıp oğlan hakkında bilgi toplamaya başlamıştı; Antenor Lima onu tanıyordu ve hakkında doğru bilgiler verdi: Makine ustası, çok yetenekli, Gales'te kendi atölyesi var, çok çalışkan biri. Antonio Morais dokuz yaşındayken bir otobüs kazasında annesini ve babasını kaybetmiş ve sokaklarda yetişmişti, ama haylazlar takımına takılıp serserilik yapacağına, kötü hayata atılacağına, ayı gibi iri bir makine ustası ve iyi bir tip olan siyahi Pé de Pilão'nun atölyesine girmişti. Zencinin atölyesinde irili ufaklı her türlü işi üstlenmiş, tek başına becermeye başlamıştı. Sabit bir ücreti yoktu, ama orada yatıp kalkıyor, yaptığı işlerden çoğu zaman bahşiş alıyordu, bazıları epeyce dolgun bahşişler. Tek başına okuyup yazma öğrenmişti; mesleği ise Pé de Pilão'dan öğrenmiş ve daha çok genç yaşta, çok az kazanmakla birlikte kendi hesabına çalışmaya başlamıştı. Elleri çok becerikli, kafası ise müthiş işlekti: Otomobil mo-

torları ondan hiçbir sır saklayamıyordular. Doğru, doktor değildi, ne de geleceği çok parlak bir genç, ama onunla rekabet edebilecek çok az makine ustası vardı. Güvenli bir kazancı vardı ve birinci sınıf bir koca olabilirdi "üstelik ne bir prenses ne de kakao arazileri olan Rosalía ondan daha iyisini bulabilir miydi?" diye soruyordu küstah Lima kendini beğenmiş ve asık suratlı komşusuna.

Diğer tanıdıklar da esnafın dediklerini doğruluyordu ve Dona Rozilda, Ruy Barbosa gibi âlim biri olan ve kendisine hep çok kıymetli nasihatlerde bulunan doktor Luis Henrique'ye danıştıktan ve artı ve eksileri hesapladıktan sonra, makine ustasından yana olumlu karara vardı. Rüyalarındaki damat, asil kanlı ve altın sandıklı prens o değildi, diye tekrarlıyordu. Morais'in kanına asalet çok eski bir atasından, Afrikalı kabilelerin birinden Bahia'ya köle olarak getirilen Obitikô'dan geliyordu; onun mavi kanı daha sonraları Portekizli köylülerin ve Hollandalı paralı askerlerin pleb kanıyla birleşmişti. Bu karışımdan ortaya tatlı gülüşlü açık kahverengi bir ten, sempatik bir esmer çıkmıştı. Altın sandığına gelince, ustanın yastığı altında biriktirdikleri şu anda yeni bir ev açmaya bile yetmiyordu. Ama Rosalía'nın salakça tutkusu takılıp kalmıştı ve oğlanın tartışmalı geçmişine, mütevazı mesleğine ve gelirinin üç-beş kuruş olmasına aldırış etmiyordu. Ve Rosalía'nın saldırgan, ters ve iğneli cevapları karşısında boyun eğdi Dona Rozilda. Böylece Dona Rozilda, Morais'in evin önünde peydahlanmalarının beşinci veya altıncı gecesinde –kolalı beyazlar içinde, şapka yana yatık, çift renkli ayakkabılarıyla dayanılmaz yakışıklı halde!– onun karşısına dikildi. İki âşık büyülenmiş halde birbirlerinin gözünün içine bakarak, el ele, delidolu konuşurlarken Dona Rozilda merdivenlerin gölgesinden ansızın sıyrılıp sorgulayıcı ve tehdit edici bir sesle sordu:

"Rosalía, kızım, beyefendiyle tanıştırır mısın beni?"

Tanıştırma safhası bitince –Rosalía'nın dili dolanıyor, Morais ise ne yapacağını bilemiyordu–, Dona Rozilda selama sabaha kalmadan lafa doğrudan girdi:

"Benim kızlarım sokakta, merdiven altlarında erkeklerle ilişki kurmaz, ne de sevgilileriyle tek başlarına dolaşmaya çıkarlar; ben onları uyanıklar eğlensin diye yetiştirmedim..."

"Ama ben..."

"Benim kızıma ilgi duyan önce niyetini açıklamalı."

Antonio Morais kesin bir dille asıl niyetinin tamamen dürüst ve evlilikle ilgili olduğunu belirtti; o, genç kızları ayartmaya kalkan biri değildi. Ve Dona Rozilda'nın ayrıntılı sorularını kesin ve mütevazı bir dille yanıtlayarak onun önceki araştırmalarını, özellikle de atölyenin gelirine ilişkin olanları doğruladı.

Makine ustası onaylanmış ve evin kapısının önüne gelmesine resmen izin verilmişti, o konuşmadan sonra Rosalía onu kapının yanında iskemlede oturarak bekleyecekti. Dona Rozilda ise pencereden evin iffetini gözetliyordu: hiçbir serseri onun kızından faydalanamazdı. Böylece, Morais ne zaman elini sevgiyle genç kızın elinin üzerine koysa yukardan Dona Rozilda'nın azarlayıcı sesi duyulur oldu:

"Rosalía!"

Bu durum sevgililik evresini kısalttı. Zira Morais daha özgür bir ilişkinin, daha az gözetlenen bir mahremiyetin tadına varmak istiyordu. Artık resmi bir sevgili olarak eve girip çıkmaya, Rosalía ile Pazar günleri sinemaya gündüz seanslarına gitmeye, ama bu arada sevgilileri gözetleyip denetlemesi ve öpüşmeleri ve okşamalarını engellemesi için kesin emirler almış olan Flor'u da beraberinde götürmeye başlamıştı: Dona Rozilda kesinlikle saygın bir ilişki istiyordu. Flor ise polis muhbiri olmak için doğmamıştı; anlayışlı ve mahzun halde başka tarafa bakıyor, kendini filme veriyor, sakız çiğniyor ve sevgilileri elleri ve dudakları birleşmiş halde kendi ateşli havalarında rahat bırakıyordu.

Kur ve sevgililik döneminde Dona Rozilda karakterinin en belirgin yanlarını gizleyerek elinden geldiğince kibar davranmaya çalıştı. Kızlarını evlendirmek zorundaydı ve Rosalía yaş sınırına gelip dayanmıştı. Ama ortalık koca arayan genç kızla doluydu ve buna karşılık evlenmek isteyen genç erkek çok azdı. Kızlar arasında müthiş bir savaş hüküm sürmekteydi, Dona Rozilda bunun farkındaydı. Hemen tüm tanıdıkları makine ustasının iyi bir fırsat olduğu görüşündeydiler. Tanıdıklarından, bakireliğe mahkûm üç geçkin ucube kızı olan Dona Elvira, üçünü birden imalı gülücükler ve bakışlarla Morais'in önüne bile sürmüştü; bir tek onu, tatlarına zaten bakılmış, iskeletimsi pervasızların yatağına sürüklemediği kal-

mıştı. Üstelik Morais çalışkan ve ciddi biriydi ve evlendikten sonra kayınvalidenin onu denetimi, kendi iradesi altına alması zor olmayacaktı. Ama işte bunda yanılmıştı: Damat onu şaşırtacaktı.

Makine ustası ancak evlendikten sonra Dona Rozilda'nın gerçek yüzünü tanıyacaktı. Ladeira do Alvo'daki evin birinci katında birlikte yaşamaya karar verdiler, bu ekonomik ve duygusal bir çözümdü, daha az masrafları olacaktı ve birlikte yaşamaya devam edeceklerdi, zira Dona Rozilda olduğu kadar Morais de hep birlikte olmayı ister gibiydiler. Rosalía bu ürkütücü plana karşı koymadı; "evli evinde gerek" diye düşünüyordu arada, ama annesi ile kocası arasındaki bu balayına nasıl karşı çıkabilirdi?

Bu balayı daha henüz altıncı ayını doldurmadan, damadın tanıdıklara ifşaatıyla bu birlik dağıldı: "Dona Rozilda ile birlikte yaşamak için peygamber efendimiz olmak lazım, o bile garanti değil; işkencelerden geçmesi gerekirdi ki dayanıp dayanamayacağını anlasın. Belki o bile dayanamazdı."

Böylece dünyanın öbür ucuna, neredeyse bir taşra bölgesi olan Cabula'ya taşındılar. Morais işe gitmek için, ağzına kadar dolu ve yavaş yol alan, ikide bir raydan çıkan ve daima geciken, bitmez tükenmez tramvay yolculuğuna razıydı; Ladeira dos Gales civarındaki atölyesine zamanında ulaşabilmek için evden sabahın köründe çıkıyordu; kayınvalidesiyle birlikte yaşamaya dayanmaktansa, zehirli yılanlarla ve kötücül zebanilerle dolu ormanlardan geçmeyi yeğliyordu. Yılanlar ve zebaniler daha tercih edilebilir şeylerdi.

Ladeira do Alvo'nun birinci katında, dik memeli ve küstah kalçalı, narin yüzlü güzel bir kadın haline gelmeye başlayan genç Flor ile giderek daha da kekreleşen, defalarca yenik düştüğü sosyal yükselme mücadelesinde şimdi artık sadece bu kızının inayetine ve emeğine bağımlı hale gelen Dona Rozilda yalnız kaldılar.

Ama hâlâ gücünden bir şey kaybetmiş değildi; yükselme, kendisini zenginler dünyasına taşıyacak basamakları tırmanma hırsını yitirmemişti. Uykusuz geçirdiği gecelerde (az uyuyup planlarını evirip çeviriyordu) elinde kalanı bir başka Morais'e kaptırmamaya karar verdi. Flor'un kaderi daha iyi biri olmalıydı, kaliteli bir genç, seçkin bir beyaz, doktor veya zengin bir tüccar. Bu son mevzisinde dişleri ve tırnaklarıyla direnecek, Rosalía'yla olanın tekrarlaması-

na izin vermeyecekti. Flor sadece daha itaatkâr ve aklı başında biri olmakla kalmıyor, aynı zamanda bekâr kalmaktan da korkmuyordu; evlilikten söz etmiyor, annesi sekreterlik, tezgâhtarlık gibi işlere girmesini menedince ona karşı çıkmıyordu. Söylenmeden itaat ediyor, annesine karşı sesini yükseltmiyor, geleceğinden endişeli Dona Rozilda'nın aşağı kesimden herhangi biriyle görüşmesini yasakladığında dayanamayıp patlayan Rosalía'nın bir keresinde yaptığı gibi intihar edeceğini söyleyerek kendisini odaya kilitlemiyordu. Sonuç: Rosalía şaklaban Morais ile evlenmişti, adsız sansız biri, tezgâhtar bile değil, basit bir zanaatkâr, bir amele, ne felaket ya Rabbi, sosyal açıdan kendilerinden bile beter. İşinde yetkin, iyi bir koca ve şen bir hayat arkadaşı olabilir, ama gerçek şu ki kız toplumda yükseleceğine aşağılara inmişti; böyle düşünüyordu acı acı Dona Rozilda. Ama Flor'un durumu farklı olacaktı, aynı hatayı tekrarlamayacaktı.

Dona Rozilda planlarını yapmaya devam ederken, Flor aşçılık hocası olarak, özellikle Bahia mutfağı konusunda ün kazanmaya başlamıştı. Çeşniler ve baharatlar üzerine büyük bir kabiliyeti vardı ve daha küçük yaşlardan itibaren sos ve yemek tariflerini inceliyor, tatlılar yapmayı öğreniyor, bol bol tuz ve şeker harcıyordu. Epeyden beri Bahia yemeği siparişleri alıyordu, ikide bir kendisini *vatapas* ve karidesli acılı güveç, balık çorbası ve *xinxins* yapımında yardım etmesi için arıyorlardı; hatta Cosme ve Damián'ın *caruru*'ları için teklifler alıyor, evleri onlarca misafirle dolup taşmasına rağmen bir o kadar insan için daha yemeğin arttığı Lita teyzesi ve Dona Dorothy Alves tarafından yardıma çağrılıyordu. Yıllık *caruru*'larda ikiz azizler ve *ibejé'lere* adaklar adanıyordu.

Zamanla ünü yayılıyor, gelip kendisinden tarifler isteniyor veya en zor yemeklerin ve çeşnilerin nasıl hazırlanacağını göstermesi için zenginlerin evine davet ediliyordu. Tanıdık olmalarıyla Dona Rozilda'nın pek övündüğü Dona Detinha Falcão, Dona Ligia Oliva, Donas Laurita Tavares, Dona Ivany Silviera ve diğer "önde gelen" kadınlar onu arkadaşlarına tavsiye ediyorlardı, öyle ki Flor hepsine birden yetişemiyordu. Ona okul fikrini veren bu *snob* ve paralı kadınlardan biri olmuştu; Flor'dan kendisine teorik tariflerde ve pratik gösterimlerde bulunmasını isteyen bu hanım ona pa-

rasını öderken, herhangi bir aşçıya aylığını değil, mükemmel bir öğretmene ve iyi bir dosta hakkını verdiğini belirtmişti. Oldukça safsatacı ve epeyce "bak ama dokunma" kabilinden bir hanımefendi olan Luisa Silveira'nın kibar mecazlarından biriydi bu.

Sistemli bir biçimde okulunu kurmaya başlayan Flor, ders vermeye ancak Rosalía ve Morais'in Río de Janeiro'ya taşınmalarından sonra başladı. Makine ustası, Cabula tepeleri ile Ladeira do Alvo arasındaki mesafenin yeterli olmadığını görmüş ve evi ile kayınvalidesi arasına bir de koca bir deniz koymak istemişti. Dona Rozilda'ya, "ruhsuza", fena halde tiksinmişti, "Vebadan, açlıktan ve savaştan daha beter" diyordu onun hakkında.

Flor'un okulu kısa sürede gelişmeye başladı; Canela ve Gracia'dan, hatta Barra'dan bile hanımlar gelip yumuşak zeytinyağı ile palmiye yağının sırlarını öğrenmek istiyorlardı. Kurslara ilk katılanlardan biri de, çevresi çok geniş biri olan ve Flor'un yeteneklerinin propagandasını yapmaya gönüllü Dona Magá Paternostro idi.

Zaman öylece akıp gitti, yıllar birbirini kovaladı, ama Flor'un hâlâ kendine sevgili bulmakta bir acelesi yoktu; şimdi endişelenmeye başlayan ise Dona Rozilda'nın kendisiydi, zira küçük kızı artık çocukluktan çıkmıştı. Flor ise omuz silkiyordu, onu asıl ilgilendiren okuluydu. Erkek kardeşi Nazareth'e yaptığı ziyaretlerden birinde renkli bir afiş yapmıştı –herkes onun çizim yeteneğini takdir ederdi– ve afiş şimdi balkonda asılıydı:

LEZZET VE SANAT MUTFAĞI OKULU

Héctor gazetelerde, ABD'den gelen Anisio Teixeira diye birinin "Bilgi ve Sanat" adı altında kurduğu deneysel bir okul hakkında bolca haberler okumuştu. Moda haline gelen bu adı bir kelimesini değiştirerek kız kardeşine uygun hale getirdi. Bu kelimelerin yanında yer alan, hoş bir şekilde çapraz halde birleştirilmiş kaşık, çatal ve bıçak çizimi afişi tamamlıyordu. (Bugün olsaydı Héctor bireysel bir sergi açıp resimlerini iyi fiyatla satmayı düşünüyor olabilirdi; ama artık zaman değişmişti ve demiryolları memuru kız kardeşinin, annesinin ve Flor'un öğrencilerinden gözleri yaşlarla dolu Celeste'nin övgüleriyle yetindi.)

Mutfak dersleri evi geçindirmeye ve anne ile kızının ufak tefek giderlerini karşılamaya yetecek gelir getiriyordu, hatta gelecekteki evliliği düşünerek kenara bir şeyler koymaya imkân veriyordu. Ama daha da önemlisi Flor'un zamanını dolduruyor, onu Dona Rozilda'dan ve onun, çocuklarını, o başarılı küçük kızını, büyütmek ve yetiştirmek için ne denli fedakârlıklar yaptığı, şimdi onu Ladeira de Alvo'dan ve ocağın başından çekip kurtararak Barra, Gracia, Victoria'nın güzelliklerine götürecek zengin bir koca bulmaya ne kadar ihtiyacı olduğu yolundaki dırdırından birazcık da olsa kurtarıyordu. Ama Flor ne sevgili bulmakla ne nişanlanmakla falan ilgileniyor gibiydi. Eğlencelerde biriyle ya da öbürüyle dans ediyor, kur yapanlara müteşekkir şekilde gülümsüyor, ama bunun ötesine geçmiyordu. Tıp öğrencilerinden tatlı ve şık, Parálı bir delikanlının tutkulu taleplerine bir yanıt vermemişti. Dona Rozilda'nın bütün heyecanına rağmen –nihayet bir öğrenci, yakında doktor olacak ve ondan kızını isteyecekti– yüz vermedi çocuğa.

"Beğenmedim..." dedi Flor, kararlılıkla. Şeytan gibi çirkin.

Duruma hiddetlenen Dona Rozilda'nın ne nasihatleri ne azarları görüşünü değiştirmeye yetti. Anne panik halindeydi: Rosalía'nın başına gelen tekrar mı edecek? Flor da onun gibi inatçı mıydı, sevgili ve evlilik meselesini kendi başına mı halledecekti acaba? Küçük kızının karakterinin, kendisine itaat eden rahmetli Gil'inkine benzediğini sandığı bir sırada Flor, tekneler ve adalar, kauçuk tarlaları, kestane ormanları, vahşi yerli kabileleri ve devasa nehirler sahibi Parálı toprak ağasının oğlu doktor adayından hoşlanmadığında ısrar eder olmuştu. Adam altınla kaplıydı. Bunu öğrendiğinde Dona Rozilda araştırma yapmaya gitmiş ve döndüğünde kendini Amazon ormanlarında, arazilerin kraliçesi gibi melez halkı ve yerlileri yönetiyormuş gibi hayal etmeye başlamıştı. Sonunda yakışıklı prens peydahlanmıştı işte, beklemesi, o denli fedakârlıklarda bulunması boşuna olmamıştı. Teknesini Amazon Nehri'nde Graça'nın şık villaları önünde demirleyecek, o evlerdeki insanlar kendisine dalkavukluk edip yaltaklanacaklardı.

Flor, yuvarlak zarif, mat renkli çehresiyle gülümsüyordu; yanaklarındaki güzelim gamzelerle, hayret dolu gözleriyle gülümsüyor ve okşayıcı ve bezgin sesiyle tekrar ediyordu:

"Hoşuma gitmiyor... Gudubetin biri..."

Dona Rozilda kriz geçiriyordu. "Ne sanıyor ki bu?" Flor evliliği sanki beğenip beğenmemekle alakalı bir şeymiş gibi düşünüyordu, sanki çirkin ve güzel erkek varmış veya sanki Ladeira do Alvo Pedro, Borges benzeri taliplilerle dolup taşıyormuş gibi.

"Aşk birlikte yaşayarak doğar, benim Caca kontesim, ortak çıkarlarla, çocuklarla. Yeter ki tiksinme, iğrenme olmasın. Nefret mi ediyorsun ondan?"

"Ben mi? Tanrı korusun. Tersine, iyi bir çocuk olduğunu bile sanıyorum... Ama ben sadece beğendiğim bir adamla evleneceğim... Pedro böcek gibi biri..."

Flor "Gençlik Kütüphanesi" romanlarını yutar gibi okuyor ve fakir ama yakışıklı, cüretli ve sarışın bir erkek hayali kuruyordu. Dona Rozilda ise hiddet ve öfkeyle köpürüyordu. Cırtlak sesi tüm sokağa yayılıyor, tartışmanın konusunu komşulara kadar ulaştırıyordu.

"Çirkin mi? Nerede görülmüş çirkin veya güzel erkek ayrımı? Erkeğin güzelliği, salak kızım benim, yüzünde değil karakterindedir, sosyal mevkiindedir, malında mülkündedir. Erkeğin güzeli çirkini mi olur?"

Flor'un çirkin dediği Borges'i (aslında o kadar felaket de değildi çocuk, uzun boylu ve güçlü kuvvetliydi, cildinin biraz pütürlü olmasına rağmen) Rio Vermelho'nun cebi delik bütün o utanmaz ve küstah gençler sürüsüne, nerede geberecekleri belli olmayan aylaklarına değişmezdi. Doktor Borges –daha şimdiden unvanını adına ekliyordu– beyefendi bir delikanlıydı, halinden tavrından bu hemen anlaşılıyordu, ailesi de Pará'nın önde gelenlerindendi; önde gelen ve paraya batmış bir aile. O, Dona Rozilda bunu gayet iyi biliyordu: Belén'deki konutları saray gibiydi, bir düzineden fazla da hizmetkârları vardı. Bir düzine, duydun mu aptal kızım, kaprisli, deli, kibirli, salak kızım. Bütün katları mermerden, merdivenleri de. Sonra da ellerini teatral bir jestle havaya kaldırıyordu:

"Erkeğin güzeli çirkini mi olur?"

Flor ise gülümsüyor, gamzeleri tüm güzelliğiyle beliriyordu. Evlenmek için herhangi bir acelesi yoktu. Ardından da cevaplarıyla annesinin ağzını kapatıyordu:

"Erkekleri paralarına göre değerlendiren fahişelerden biriymişim gibi konuşuyorsunuz... Beğenmiyorum ve işte hepsi bu..."

Durumdan rahatsız ve rahatsız edici, sinirden delirmiş haldeki Dona Rozilda ile sanki hiçbir şey olmamış gibi sakin Flor arasındaki, Pedro Borges'in amaç ve ödül olduğu bu didişme yıl sonu üniversite kutlamaları nedeniyle doruk noktasına ulaştı. Öğrenci onları törene ve baloya davet etti.

Fakülte'nin Şeref Salonu'ndaki tören için Dona Rozilda kayınvalide kıyafetleri giyindi, fırfırlı kollu taftalar içine sıkıştırılmış bedeniyle tavuskuşu misali haşmetliydi, başına da İspanyol dansözlerine özgü bir tarak geçirmişti. Yıl sonu balosunda ise Flor dantel ler ve tüller içinde ışıldıyordu ve bir dakika bile dinlenmeye vakti olmadı. Erkekler onun tek bir parçada bile yerine oturmasına izin vermediler. Ama gene de yeni mezun delikanlıya hiçbir ümit vermedi.

Uzaklardaki Amazonya'ya gitmeden hemen önce, iyi intiba uyandırmak için babasıyla birlikte ziyaretine geldiğinde bile. Parálı beyefendinin adı Ricardo idi, sesi gök gürültüsüne benzeyen, parmakları Dona Rozilda'yı onca değerli taşı görünce bayılacak hale getirecek kadar ziynetle dolu, dev gibi bir adamdı. Mücevherlerden biri de, kocaman, en azından elli *contos* kıymetinde bir karaelmastı, aman ya Rabbim!

Yaşlı adam arazilerinden, Pasifik Hint Adaları'ndan, reçineden, Amazon Nehri hikâyelerinden bahsetti. Oğlunun tıp diploması alıp doktor olmasından duyduğu memnuniyetten de söz etti. Şimdi her dürüst, ağırbaşlı ve nezih delikanlı gibi sıra evliliğe gelmişti; zengin olması önemli değildi; o yeterince para biriktirmişti – derken salonu ışıldatan pırlantalarıyla parmaklarını oynatıyordu. Onun istediği gelininin ona, Belen'deki mütevazı mermer evini şenlendirecek torunlar vermesiydi; Pedro'nun üniversiteye gittiği bütün o yıllar boyunca ihtiyar dul Ricardo yalnız yaşamıştı o evde. Konuşurken, bir kelime, bir jest, bir tebessüm beklercesine Flor'a bakıyordu: Eğer bu kız isteme değilse Dona Rozilda da bu işlerde tam cahil demekti. Heyecan ve kaygı içinde titriyordu, işte ilahi an gelmişti: Amacına hiç bu kadar yakın olmamıştı. Allah'ın enayisi kızına bakıyor, belli belirsiz de olsa kesin bir kabul jesti bek-

liyordu. Ama Flor, bezgin sesiyle, "Pedro mutlaka evleneceği hoş ve dürüst bir kız bulacaktır, buna layık biri. Umarım buradan biri olur, nikâh ziyafetini ben hazırlarım," demekle yetindi.

Pedro Borges cebinde hazırlamış olduğu altın alyansı bir şey demeden yerinde bıraktı, yaşlı adam da öksürüp lafı değiştirdi. Dona Rozilda ise fenalaşmıştı, hızlı hızlı nefes alıp veriyor, yüreği ağzından çıkacak gibi oluyordu. Aniden öfkeyle salondan çıktı, kızı gebersin istiyordu, nankör, hayvan, salak, anne düşmanı, sersem! Doktor'un teklifini nasıl reddedebilirdi –şimdi gerçek bir doktordu–, zengin çocuk, adaların, nehirlerin, yerlilerin, mermer yığınlarının, ışıltılı yüzüklerin vârisi! Aman Tanrım! Nasıl cüret edebildi buna salak piç kurusu!

Ay Tanrım! Anne ile evladı arasında ne büyük bir kin ve düşmanlık, ne affedilmez bir anlayışsızlık, ne fena bir nefret duvarı yükselmişti, onları sonsuza kadar birleştiren ve sonsuza dek ayıran bir duvar, tabii eğer o yılın başlarında, mümtaz Borges'in ayrılışından biraz sonra ortaya Vadinho çıkmamış olsaydı! Ah, ah! Vadinho'nun diplomaları, konumu ve serveti yanında –Dona Rozilda Vadinho ve onun bazı arkadaşları tarafından uzun uzadıya bilgilendirilmişti– Parâlı delikanlı, mermerden sarayı ve bir düzine hizmetkârıyla bile fakir kalıyordu. Tüm arazileri ve sularıyla birlikte yoksulun biri.

6

Kibarca, hafifçe eğilerek selam verdikten sonra Mirandão sevimli bir çehreyle Dona Rozilda'dan izin isteyerek onun yanına oturdu. Duvara dizili hasır sandalyeler salonu çevreliyordu. Kronik öğrenci (Agronomi Okulu'ndaki yedi yılını anımsattıklarında "azimli" diye düzeltiyordu) ayaklarını uzatıp dikkatle pantolon çizgilerini düzeltti ve zor figürlü, neredeyse akrobatik adımlı Arjantin tangosu yapan çiftlere baktı. Sonra memnuniyetle gülümsedi: Hiç kimse dans etmekte Vadinho ile yarışamazdı, kimse onun klasında değildi. "Allah bağışlasın, Allah nazardan saklasın!" dedi batıl inançlı Mirandão. Açık melez tenli ve yakışıklıydı, yirmi sekiz yaşında Ba-

hia kerhanelerinin ve kumarhanelerinin en popüler siması olmuştu. Dona Rozilda'nın kendisine bakmakta olduğunu hissederek, en baştan çıkarıcı gülümsemesiyle ona doğru döndü ve eleştirel, analiz edici bir gözle incelemeye koyuldu. Esefle, "içi geçmiş" teşhisi koydu. Yaşı nedeniyle değil. Mirandão epeyden beri davranış kuralları arasına hiç kimseyi olgun veya yaşlı diye küçümsememek yolunda yeni bir paragraf eklemişti, zira bu çok yanıltıcı olabilirdi. Formunu ve gençliğini garip ve hayranlık uyandırıcı biçimde koruyan, şaşırtıcı, beklenmedik türden "maharetler" gösteren elli yaşın üzerinde kadınlar vardı. Kendi deneyleriyle sabitti ve şimdi Dona Rozilda enkazını gözlerken, Celia María Pía dos Wanderleyes e Prata'nın (bücürün tekini anmak için bunca ad) bedensel ihtişamını hatırlamıştı, yüksek sosyeteden, cingöz kadın, tam bir şehvet ateşi. Altmış yaşında hâlâ doymak bilmiyordu, kocasını ve tüm sevgililerini boynuzluyordu. Otuzluk torunları, evlilik yaşına gelmiş torun çocukları vardı... ve o hâlâ hayırseverlik işleriyle uğraşıyordu, hem de ne hayırseverlik! Hayatını muhtaç genç öğrencilere adamış alev alev, yanardağ gibi bir dişi. Mirandão komşusunu görmemek için gözlerini kıstı, işe yaramaz iskeletin tekiydi, bir yandan da Celia María Pía dos Wanderleys e Prata'nın bacak arasını ve unutulmaz coşkusunu, tabii bu arada müteşekkir, zengin ve eli açık kadının torbasının cebine gizlice koyduğu elli bin *reis*i gözlerinin önüne getirdi. Hey gidi hey! Ne güzel günlerdi onlar, Mirandão'nun agronomi öğrenimine ve geceleri de çıraklık yaparak hayatın sırlarını keşfetmeye başladığı, María Pía dos Wanderleys'in de boynunun kırışıkları arasına ve bedeninin alt taraflarına gerçek Fransız parfümü sürdüğü o güzelim günler.

Gözlerini tekrar açtı ve salona bir göz attı, hâlâ unutulmaz büyükannenin parfüm kokusunu alıyordu; yanında ise, cadı suratlı dökünтü –yanakları sarkık, saçı briyantin yüklü– minnacık gözleriyle kendisini süzmeye devam ediyordu. Umacı gibi biriydi ve kombinezonun altında mutlaka çürümüş et gibi kokuyor olmalıydı. Mirandão uzak anılarında kalan son Fransız parfümü kalıntılarını arzuyla içine çekti. Ah ah! Soylu Wanderleys, şimdi nerelerdesin acaba büyükanne? Ama iskemledeki moruk... Ne cadaloz bir şey öyle!

Ama kibar biri olduğu ve öyle görünmeye çalıştığı için, kadim agronomi öğrencisi Dona Rozilda'ya gülümsedi. Eskimiş pösteki görünümlü, kuru çiroz artığı, seksi ne bir eyleme ne de bir düşünceye yarayacak sürtüğün tekiydi, ama sırf öyle olduğu için saygı ve ilgiye mazhar olmayacak değildi: Muhtemelen bitip tükenmiş bir ev kadınıydı, görünüşe göre de bir dul. Ve Mirandão kumarhanelerin iflah olmaz ahlak düşkünüydü. Üstelik çok keyifli bir anındaydı.

"Güzel bir eğlence, değil mi?" diye sordu Dona Rozilda'ya, böylece tarihi diyaloğunu başlatmış olacaktı.

Sık sık kafayı bulduğunda hep aynı şey olurdu. İlk cümlesi neşeli bir girizgâh oluştururdu. Dünya mükemmel ve güzel, yaşam erinçli ve kolaydı ve o tür anlarda Mirandão bunu kavrar ve değer verirdi; kendisi ve diğer varlıklar arasında, hatta komşu iskemledeki leş kargasıyla bile tam bir cemaat ortamı yaratırdı. Bu tip anlarda nazik ve konuşkan birine dönüşür, tahayyül gücü sınır tanımaz hale gelirdi. Kendi kendine yarattığı ve onunla geçindiği yoksul öğrenci, "kadim ve her daim susuz öğrenci" tipi yerini genç, önemli ve başarılı bir okul öğretmeni, haydi o olmadı iyi gelirli, mesleki basamaklarda hızla yükselen ve kadınları baştan çıkaran agronomi mühendisine bırakırdı. Bıkıp sıkılmadan hikâyeler anlatırdı, hem de ne anlatış! Sözel anlatıda kişilik ve gerilim yaratıcısı müthiş bir ustaydı, latif mısra cambazı tam bir klasik.

Ama kafayı çekmeye devam ederse gecenin sonlarına dolu iyimserliği ve coşkusu yavaş yavaş yok olur ve sonunda Mirandão ağlaşıp sızlanmaya, yakınmaya başlar, kendi düşkünlüğünden ötürü azap çektirdiği eşini, aç biilaç vaziyetteki dört çocuğunu, yaşadıkları evden kovulma tehlikesini anımsar, sonra da bütün bunlar olurken kendisinin kumarhanelerden ve genelevlerden çıkmadığını söyleyerek dövünürdü. Ama bu ikinci ve acılı sahne seyrek yaşanırdı, sarhoşluğu doruk noktasına ulaştığında.

Ama Devlet Askeri İnzibat Komutanlığı'ndan binbaşı olarak emekli yaşlı Pergentino Pimentel'in evinde verilen o parti sırasında henüz yirmi üç yaşındaki Mirandão çok keyifliydi ve kendini Dona Rozilda ile kibar ve yararlı bir fikir alışverişine girmeye hazır hissediyordu. Yemek salonunda tabağını bütün çeşitlerle, hatta

bazılarını ikinci kez doldurarak doya doya yiyip içmişti. Fazlasıyla, ziyan olacak derecede yemek vardı, tam bir Bahia mutfağı sergisi gibiydi: *vatapá* ve biber soslu kerevitler, *abará* köftesi ve *carurú*, taze yengeç *moqueca*'sı, kalamar ve balık çorbası, baklalı kroketler, tavuk yahnisi ve *haussá* pilavı, ayrıca ızgara piliçler ve hindiler, domuz bacağı ve palmiye yağını takdir edemeyecek bir enayi varsa onun için de yağda kızarmış balık çeşitleri (zira Mirandão'nun yüksek sesle ve küçümseyerek söylediği gibi, bu dünyada her türden ahmak ve rezilliğe amade insan bulunuyordu). Yiyecekler *kaçasa*, bira ve Portekiz şarabıyla desteklenmişti. Binbaşı, böbreklerindeki taşlarca ölümle tehdit edilen karısının on yıl önce *orişalar*[4] *tarafından kurtarılmasından sonra her yıl candomblé*[5] geleneğinin tüm şartlarını yerine getirerek bu şenliği düzenlemekteydi. Masraftan kaçınmıyor, bütün yıl boyunca o gece keyifle harcamak için para biriktiriyordu. Mirandão patlayacak derecede tıkınmıştı, çatalı kuvvetli biriydi, bekriliği daha da iyi. Şimdi doymuş, yiyip içmekten yorgun düşmüş haldeydi ve tek ihtiyacı midesindekileri hazmetmesine yardımcı olacak güzel bir sohbetti.

Salonda çiftler, piyanoda Joãozinho Navarro'nun eşliğinde Arjantin tangosu yapmaktaydılar. Bahia'da onun kadar arzu edilen başka bir piyanist daha yoktu ve Coqueijo soyadlı hâkim gibi müzikten çok iyi anlayan bazıları radyoyu sadece popüler müzik saatinde onu dinlemek için açıyorlardı. Ve sabaha karşı Tabaris'te insanları coşturan da onun piyanosu değil miydi? Onu herhangi bir şenliğe getirebilmek oldukça zordu, zira bu tip özel kutlamalara ayıracak pek vakti yoktu. Ama binbaşının düzenlediği davetlere eksiksiz katılmıştı, zira bazı iyiliklerini gördüğü bu insanı kızdırmak istemezdi.

Mirandão dans edenleri keyifle izliyor, Joãozinho'nun –ustanın!– icrasını alkışlayıp başıyla onaylayarak Dona Rizaldo'ya gülümsüyordu. Bu arada partiye dışardan sızmış kimsenin olmadığına dikkat etmişti, tabii kendisinin ve Vadinho'nun dışında. Yegâne kahramanlar onlardı! Binbaşı Tiririca'nın (Rio Varmelholu gençle-

4 *Orişa*, Afrika mitolojisinde Tanrı'nın alametlerinden biri – ç.n.

5 Brezilya'da Afrika animizminin Katolik ve büyücülük ayinleri ve törenleriyle birleştirildiği fetişist bir kült – ç.n.

rin cesur Peregentino'ya verdikleri addı bu) partisine sızmak imkânsız bir heves diye bilinir, bu konuda bahislere tutuşulurdu. Mirandâo kendini bahis kazanmış gibi hissediyordu. Sonunda başarmışlardı, o ve Vadinho binbaşının koyduğu bariyeri aşmışlar ve kilitli, sadece davetliler için açılan –hepsi ev sahibince tanınan insanlar, eski dostlardı– ağır meşe kapının kendisi ve arkadaşı için açılmasını becerip içeri alınmışlardı. Sadece o da değil: Her ikisi de binbaşı ve davetlilerin kalitesi konusunda kocasından daha titiz olan Dona Auroa tarafından kucaklanarak karşılanmışlardı. Dışarıda kalıp heyecanlı bir bekleyiş içinde olan diğer aforozlular onların, kapıda binbaşı Tiririca ile kısa bir konuşmadan sonra aşılmaz eşiği aşıp içeri nasıl girdiklerini görüp, Dona Aurora'nın içeriden duyulan sevinçli karşılama çığlıklarını duydukça hınçtan ölüyorlardı. Bunu nasıl başarmışlardı?

Mirandâo karnı doymuş halde iç geçirip tatlı tatlı gülümsüyordu. İşte oradaydı Vadinho, salonda dans ediyordu; kollarındaki siyah saçlı hoş kadın –topluca, balıketinde ve "kemikten hoşlanan köpektir" dedirten cinsten–, zeytin gözlü ve bakır tenli, güzel kalçalı ve göğüslü biriydi.

"Ne çekici, ne hoş biri!" dedi Mirandâo arkadaşıyla dans etmekte olan kadını işaret ederek.

Hilkat garibesi birden savunma vaziyeti aldı, sandalyesinde dikleşip savaşçı bir tonla:

"O benim kızım..." dedi.

Mirandâo en ufak bir bozuntuya vermedi:

"Vallahi sizi kutlarım hanımefendi. Bir bakışta tam bir hanım kız, iyi bir aile kızı olduğu anlaşılıyor. Arkadaşım..."

"Onunla dans eden arkadaşınız mı?"

"Arkadaş mı? Daha fazlası hanımefendi, candan dostum..."

"Peki kim o, söyleyebilir misiniz?"

Mirandâo sandalyesinde toparlandı, cebinden parfümlü mendilini çıkarıp alnından ablak çehresine süzülmekte olan ter damlacıklarını silip daha da güleç ve mutlu bir ifade takındı: Onu kazık atmaktan, eğlenceli bir hikâye uydurmaktan daha çok mest eden başka bir şey yoktu.

"İzin verin önce kendimi tanıtayım: Doktor José Rodrigues de

Miranda, tarım mühendisi, vilayet emniyet amirliği müfettişi..." dedi kibarca elini uzatarak.

Son bir güvensizlikle Dona Rozilda, hasmane bir bakışla muhatabını dikkatle inceledi. Ama Mirandão'nun hoş fizyonomisi ve samimi güleçliği, herhangi bir kuşkuyu, herhangi bir direnci kıracak türdendi; rakibinin elinden silahlarını almaya ve onu fethetmeye yetiyordu, hasmı kötücül ve meyus Dona Rozilda olsa bile.

7
Chimbo ve Chimbo'nun Rita'sı Parantezi

Aynı gün akşamüzeri hava müthiş rutubetli ve sıcak, atmosfer betonarme gibi sıkıcıydı, Vadinho ve Mirandão San Pedro'daki Alamenda barında günün ilk *kaçasa* kadehlerini devirip o akşam Río Vermelho'da verilen partiye ilişkin planlar yaparken, barın kapısında, Vadinho'nun önemli akrabalarından, o dönemde vilayet emniyet amiri, yani ilin en önemli ikinci polisi olan Chimbo'nun terli yüzü belirdi.

Medeni sicil kâtibi, iktidar partisinden ünlü bir politikacının oğlu, ama babasının sade yaşamıyla ilgisi olmayan, Vadinho'nun bu uzaktan akrabası, Guimarães'in yerli zenginlerinden, işe yaramaz biri, müzmin bir miskin, sıkı bir içici, zar ve hayat kadını düşkünüydü; tek kelimeyle tam bir alık. Son sıralarda biraz durulmuş, doğal içgüdülerini frenleyip kendini işine vermeye çalışır olmuştu. Aslında yaptığı işi hep yapmayı düşünmüyordu, özgürlüğü herhangi bir işe tercih ederdi ve onu hiçbir mevki ya da unvanla değiştirmeye gönüllü değildi.

Eskiden de, bölgenin toprak ağalarından ve senatörü olan babasının, doğum yeri olan Belmonte vilayetinde uyduruk bir seçimle ayarladığı belediye başkanlığını da kısa bir süre sonra bırakmıştı. İşi, mevkisi, görevleri ve ayrıcalıkları için ödemesi gereken bedel çok yüksekti. Belmonteliler onun gerçek yönetici yetenekleriyle yetinmiyorlar, başkanlarından geleneklere kusursuzca saygı göstermesini istiyorlardı, bu da izin verilemeyecek bir tacizdi.

Bütün gün konuşup duruyorlardı, tam bir dedikodu fırtınası, o

da bu küçük kentin monotonluğuna, yalnızlığına son verebilmek için Bahia'dan bazı siyahi kadın dostlarını davet ettiği içindi. Tabaris gecelerinin ünlü şenlendiricisi Chimbo'nun Rita'sını getirmişti. Chimbo'nun diye adlandırılmasının nedeni, Chimbo ile Rita arasında bohemlerin diline ve mısralarına düşmüş olan tutkuya ilişkin eski ve sürekli dedikodulardı. Kavga ediyorlar, birbirlerine ağızlarına geleni söylüyorlar ve "kesin olarak" ayrılıyorlar, ama birkaç gün sonra barışıp tekrar bir araya geliyorlardı, tam bir tutku. Bu nedenle Rita adının başına aşkının adını eklemişti, tıpkı nikâhlanan kadınların kocalarının soyadını alması gibi. Chimbo'nun belediye başkanının savunmasız halk üzerinde yaşam ve ölüm haklarını kullanan darağaçları ve kılıçların efendisi olduğunu öğrenince, Rita ona telgraf çekip onun otoritesini paylaşmayı talep etti. Bu dünyada güçle, iktidarla kıyaslanabilecek başka bir zevk var mıydı ki? Şehvetli Rita da tatmak istiyordu onu. Yapacak bir iş, zaman öldürecek bir şey olmadığından daha da uzayan Belmonte gecelerinde kendini çok yalnız hisseden Chimbo, onun acı yakarışına kulak verdi ve genç kadını yanına çağırdı.

Chimbo belediye başkanıydı, kentin kralı, Chimbo'nun Ritası kente herhangi biriymiş gibi gidemezdi; başkanın gözdesiydi, baş cariye. Bu nedenle maiyetinde üç güzelle birlikte davet edildi, birbirinden farklı ama üçü de birbirinden afet üç arkadaşıyla birlikte: Zuleika Marron, salınan kalçalarıyla trafiği durduran ve yayaları şaşkınlığa uğratan, fantezilerin ve tesellilerin melez kadını; Amalia Fuentes, mistik eğilimli, yumuşak sesli ve gizemli Perulu; Zizi Culhudinha, tüm haliyle çevresine ima yayan, kırılgan ve altın sarısı mısır tanesi. Bu küçük ve latif kervan –ne yazık ki!– Belmonte'de hak ettiği türden bir karşılamayla değil, tam tersine hanımların ve hatta beyefendilerin bariz düşmanlığıyla karşılaştı. Bazı sosyal gruplar –genellikle tüyü yeni bitmiş öğrenciler, ender gececiler, *kaçasa*cılar– ve bireyler hariç tutulacak olursa, halkın mesafeli ve hasımca bir tutum takındığı söylenebilir.

Dahası, Chimbo'nun Rita'sının, belediye sarayının merdivenlerinde sarhoş halde olduğu ve kenti zengin bir münasebetsiz sıfatlar repertuarı ile selamladığı görüldü. Ortalıkta ürkütücü haberler dolaşıyordu: Yaşlı büyükbaba ve tüccar Abraáo gülünç şekilde Zulei-

ka Marron'un ayaklarına kapanmış, torunlarının mirasını cariyeyle birlikte içki âlemlerinde tüketiyordu. Ve Berceo, o zamana değin ağırbaşlı ve namuslu olarak bilinen genç posta memuru ve Vakıf İşleri Başkanı, kendisinde masumiyet ve dindarlık özü keşfettiği Amalia Fuentes'e âşık olmuştu. Ona nişan yüzüğü sunduğunda da anlayışsız ailesinde çaresiz bir kahra sebep olmuştu. Skandal, Culhudinha'nın tüm lise öğrencilerinin tutkusu, düşü ve kraliçesi, mücadele bayrağı ve ideal sevgilisi haline geldiğinde doruk noktasına ulaştı. Belmonte gecelerinin sarışını işte oralarda, yeniyetmelerle çevrelenmiş halde dolaşıyordu... Ve şair Sosígenes Costa ona soneler adamıştı. Tanrım, ne rezalet!

Kaba, cırtlak sesli mahalle papazı, ibne rahip, Chimbo karşıtı bir vaaz vermiş, onun iğrenç sefahat düşkünlüğünü kınamış, o gözde kadınları "metropollerin süslü çöp tenekeleri" ve "şeytanın köleleri" diye tanımlamıştı, zavallı kadınlar! Ne ateşli vaaz! Pazar ayininde, kilise ağzına kadar dolu halde ve papaz efendi Chimbo'yu faziletli Belmonte'yi Sodom ve Gomora'ya dönüştürmekle suçluyor: yıkılmış evler, tahrip olmuş aileler, o soysuz belediye başkanının, "çıplak donlu Neron"un afetine uğramış zavallı kent. Chimbo mizah duygusu olan biriydi ve papazın kindarlığı onu güldürüyordu. Ama kızlar ağlıyor, Chimbo'nun Rita'sı ise intikam yemini ediyordu. Neticede, Guimarâeslerin koşulsuz taraftarı ve yağcılığıyla ünlü belediye sekreteri atılgan Arap Manuel Turco, kadınları yatıştıracak bir teklifte bulundu: güvenilir iki kabadayı o sapık rahip efendinin cüppesinin tozunu alıp ona uygar davranış biçimlerini öğreteceklerdi.

Chimbo, Rita'nın gözyaşlarını silip Suriyeli'ye teşekkür etti ve iki kabadayıyı da –Ilhéus'dan firari katiller– hizmetleri için ödüllendirdi: Sakin görünüşünün ardında ihtiyatlı ve becerikli biriydi ve politik kurnazlıktan da yoksun değildi. İhtiyar senatörün onu kiliseye karşı savaş açmış, bir iki fahişeyi yatıştırmak uğruna papazı pataklatır halde gördüğünü düşünün! Üstelik bu tip bir mesele karşısında rahip efendinin kendi gerekçeleri de vardı. Onu çıplak donlu Neron diye adlandırırken, onu bir gece sevgili hizmetçisi ve gözde mümini saf Maricota ile yatakta bastığında evine apar topar, üstünde sadece donla dönmesini kastediyordu.

Chimbo'nun hakarete uğramış misafirlerini toparlayıp Chimbo'nun Ritası'nın koluna girerek onları Bahia vapuruna bindirmekten başka çaresi kalmamıştı. Böylece işinden, huzur hakkından ve kabarık komisyonlarından ayrılmış, Belmonte'yi idari yeteneklerinden ve başkent güzellerinin nezaketinden mahrum bırakmıştı. Chimbo'nun yönetici olarak yeteneklerinin örnekleri, rıhtımın restorasyonu, okul binasının genişletilmesi ve mezarlık duvarlarının onarımıydı. Dört fahişenin kısacık anısı uzun süre Belmontelilerin rüyalarını rahatsız etmeye devam edecekti.

Bunların ardından Chimbo, kimsenin onun ayak izlerini takip etmediği adalet hizmetlisi görevinin gölgesine sığındı. Tekrar gece hayatına daldı, Tabaris'ten (tekrar Chimbo'nun Rita'sı'nın saltanatı altında) Pálace'a, Abaixadinho'dan Três Duques'e, Carla'nın randevuevinden Helene Picaflor'unkine kadar. Zaman zaman senatör babası onu eğlence gecelerinden ve yağlı ve ehemmiyetsiz görevinden –medeni sicil kâtipliği– çekip alıyor, ona başkalarının ağzını sulandıran mevkiler ve maaşlar ihsan ederek politik manevralarında kullanıyordu; ama Chimbo bunların hiçbirine yüz vermiyordu, onun istediği kafasına göre yaşamaktı.

Chimbo, Vadinho'ya sadece uzak akrabalık bağından ötürü değil, ama daha ziyade genç rulet ve kabare arkadaşının yeteneklerinden ötürü yakınlık duyuyordu. Bu nedenle Vadinho hakkında tembel, işsiz güçsüz, cebi delik diye konuşulduğunu duyunca ona mütevazı Bahçeler Denetçiliği işini ayarlamıştı, "zira bir Guimarâes toplumda ayrıcalıklı bir mevkiye sahip olmalı" idi.

"Berduşluk yapan bir Guimarâes olamaz."

Bu çelişkiler sempatik Chimbo'nun özelliğiydi, görünüşe ve protokole son derece boş veren, ama aynı zamanda ailesine o denli düşkün ve güçlü Guimarâes klanının yılmaz savunucusu.

İşte böyle, o akşamüzeri Vadinho ve Mirandão Sao Pedro'da Başkomiserliğe gitmekte olan emniyet amiri Chimbo'ya rastladılar. Hayattan bıkmış, koyu renkli kalın merasim kıyafetleri içinde bir Chimbo; yakıcı, rutubetli, boğucu derecede sıcak ölümcül bir şubat günü bütün gırtlaklar buz gibi bir bira ararken, cenaze veya nikâh kıyafetleri –kolalı gömlek, yelek, altın başlıklı baston– içinde şık bir Chimbo.

"Bizi ancak kutup rüzgârı kurtarır..." dedi Vadinho koruyucu akrabasını kucaklayarak.

Chimbo yüzünü hiddetle kırıştırdı, sade bir ifadeyle hiddetini dile getirdi: "Ne boktan bir hayat bu, ne boktan iş bu, emniyet amirini köşe bucak izlemek zorundayım, bütün kutlamalarda, seremonilerde, bütün o bok püsür işlerde...". Görmüyorlar mıydı Portekizli subaylar gibi giyinmek zorunda kaldığını? Bu gece sırf görevi nedeniyle Tıp Fakültesi'nde bilimsel bir kongreye –Ulusal Jinekoloji Kongresi– katılmak zorundaydı, doğumlar ve kürtajlar üzerine bir dolu tez, tartışma falan, tam bir kafa ağrısı. Chimbo birasını çabuk çabuk içiyor, sıcaklığını ve hiddetini yatıştırmaya çalışıyordu. Babası da kafasını onu politikada kullanmaya takmıştı!..

Ve üstüne üstlük –şu şansızlığa bak– kongrenin açılışı binbaşı Pergentino'nun, binbaşı Tiririca'nın, Rio Vermelho'da verdiği partiyle aynı geceye rastlamıştı. Kimden söz ettiğini mutlaka anlamışlardır. Kendisi binbaşıya bir iyilikte bulunmuştu –ıkınıp pırt diye gaz çıkarttı– ve binbaşı şimdi onun yakasını bırakmıyor, illa ödeyeceğim diye onu partiye davet ediyordu. Dendiğine göre Tiririca'nın partileri olağanüstüydü, çatlayana kadar yenip içiliyordu. Ve kendisi, Chimbo, şeref misafiriydi, düşünün ne eğlence!

"Buna karşılık ben doktorların doğum falan zırvalarını dinleyeceğim... Babamın hıyarlığından!"

Valinin bile karşısında titrediği senatörü oğlunu rahat bırakması için ikna etmenin imkânı mı vardı? Vadinho'nun gözleri ışıldadı, Mirandão gülümsedi. Chimbo bilmeden zaferin ve binbaşının evinin kapısını açmıştı onlara.

8

Akşamleyin partinin verildiği konutun kapısında iki düzenbaz diğer iki üçkâğıtçıyla baloya girip sanki şeref misafiriymişçesine karşılanacaklarına dair bahse tutuştular ve girdiler ve sanki birer melekmişlercesine büyük bir itibarla karşılandılar ve ağırlandılar, zira Vadinho kendini binbaşıya ve Dona Aurora'ya maalesef gelemeyen emniyet amirinin yeğeni ve Mirandão'yu da Chimbo'nun ger-

çekte var olmayan özel sekreterlik makamının sahibi olarak tanıttı.

"Amcam doktor Airton Guimarães valiyle birlikte Jinekoloji Kongresi'ne gitmek zorunda kaldı. Ama davetinizi reddetmek durumunda kalmamak için kendisini temsilen beni ve sekreteri doktor Miranda'yı gönderdi. Bendeniz doktor Waldomiro Guimarães..."

Binbaşı, emniyet amirinin özür dileme ve temsilcilerini yollama nezaketi karşısında duygulandı. Davete icabet edememesine üzülmüştü, amacı onu memnun edebilmekti, bu nedenle de kendisi ve eşi dostunun temsilcisini memnuniyetle kabul edeceklerdi. Binbaşı el sıkışmak için Vadinho'ya elini uzatırken Mirandão müdahale etti:

"Araya girdiğim için özür dilerim binbaşım, emniyet amirinin temsilcisi naçizane bendenizim, doktor Rodrigues de Miranda, Agronomi Okulu yardımcı profesörü, doktor Airton'un yardımcısı... Arkadaşım doktor Waldomiro, emniyet amirinin yeğeni olmakla birlikte onu değil sayın valiyi temsil etmektedir..."

"Valiyi mi?" dedi hayretle binbaşı onca onurdan bunalmış halde.

"Evet," diye söze girdi Vadinho, "Vali Bey emniyet amirinin sekreterinden ve yeğeninden binbaşının davetine icabet etmelerini istediğini duyduğunda ona –ki kendisi sayın valinin maiyetindendir– 'dostu Pergentino'yu kucaklama ve sayın eşine selamlarını sunma' emrini verdi."

Binbaşı ve Dona Aurora azametten şişmiş halde yeni davetlilere yol açtılar, onları diğer davetlilerle tanıştırdılar ve kendilerine derhal tabak ve kadeh getirilmesini emrettiler; Vadinho ve Mirandão için ne yapsalar azdı.

Dışarıda kalan diğer üçkâğıtçılar gözlerine inanamıyorlardı. Alçaklar ne dolap çevirmişlerdi ki içeri alınmışlardı? O güne kadar, davetlerini sadece iffetini ve şanını garanti edebilecek dostlarıyla sınırlı tutmasıyla ünlü binbaşının kapısından içeri dalan bir davetsize rastlanmamıştı. Muzaffer rütbeleri adına yemin edip övünürdü: "Benim partime biri mi sızacak? Ancak cesedimin üzerinden geçebilir!" En şaşaalı ve önemli eğlencelerine davetsiz olarak dalabilmiş, hatta binbaşının evinde verilen partinin onların yanında basit bir danslı mahalle eğlencesi gibi kalacağı Hükümet Sara-

yı'nda ve doktor Clemente Mariani'nin evinde verilen resepsiyonlara sızabilmiş kentin en ünlü dalaverecileri bile her yıl denemelerine rağmen binbaşının partisine girememişlerdi. Kimse onun yasak bölge sınırını aşabilmiş değildi.

Kimse demek abartma olur. Bir keresinde, uyanık bir öğrenci olan Edio Gantois, kendi benzeri bir kurnazla, daha önce de adı geçen –o zamanlar henüz öğrenciydi– Lev Lengua ile anlaşmış ve birlikte eğlenceye sızıp aşağı yukarı bir saat kadar kalmayı başarmışlardı. Ama daha sonra sille tokat dışarı atılmışlardı: Güçlü kuvvetli biri olan Edio davetlilerle göğüs göğüse mücadele etmiş, Lev de binbaşıyla tekmeleşmişti.

Ne olmuş da içeri girdikten sonra foyaları meydana çıkmıştı? Bu da başka bir hikâye, ama Vadinho ile Mirandão'nun başarısını daha iyi anlayabilmek için anlatmakta fayda var. O zamanlar Bahia'ya Konservatuvar'da sadece iki konser vermek üzere bir dolu ilan ve reklamla uçuk bir solist gelmişti, çaldığı alet daha da garipti: iyi akort edilmiş bir piyano kadar melodik bir el testeresi. Rus olan müzisyenin tuhaf bir adı vardı: Reklam afişlerinde ve gazetelerde duyurulduğu üzere "Sihirli Testereli Rus." Edio'nun eski bir marangoz testeresi vardı, Lev'in babası Rus'tu ve adı da eksantrikti. Sıkı bir dümen çevirmek için yanıp tutuşan iki kafadar testereyi bir kartona sardılar ve birkaç kadeh *kaçasa* atıp "Testereli Rus" ve temsilcisi olarak binbaşının kapısına dayandılar. Uyanıkları karşıladığında binbaşının altıncı hissi uyanmıştı: Burnuna kötü kokular geliyordu. Lev ve Edio'yu gördüğü an içinden bir ses ona dikkatli ol diyordu.

Ama "Sihirli Testereli Rus"un geldiğini duyan davetliler bir resital dinleme ümidiyle heyecanlanmaya başlamışlardı bile. Kuşku içinde olan binbaşı bir şey demeyip kapıyı açtı ve düzenbazları içeri aldı. Ama bir yandan da onları gözlemeye koyuldu. Onların açgözlülükle yemek salonuna geçişlerini, testereyi bir koltuğa bırakışlarını ve tıka basa yiyip içişlerini izledi. Sahnenin pek iç açıcı olmadığını kendisi de fark eden Dona Aurora ile göz göze geldikten sonra binbaşı, heyecanlı bir bekleyiş içinde olan diğer davetlilerin de yüreklendirmesiyle hemen bir resital talep etti: önce konser, ardından yemek. Edio tüm kandırma yeteneklerini kullanarak

felaket saatini geciktirmeye çalışsa da bunu başaramadı. Kendisine herhangi bir erteleme imkânı tanınmamıştı.

Üstelik, tuhaf bir istihale nedeniyle Lev'e ilham gelmiş gibiydi, rolünü öylesine gerçekçi bir biçimde oynamaya koyuldu ki kendisi bile kendini Rus müzisyen sanmaya başladı. Böylece daha fazla rica ısrar ettirmeden alkışlar ve bravolar arasında eski testereyi eline aldı. Bunu öylesine güzel yaptı ki –ince uzun bedenini hafifçe öne eğerek, dağınık saçları, bir başka evrene bakmakta olan gözleriyle dinleyicileri selamladı, tam bir usta gibi!– herkesi kendine inandırdı, hatta binbaşı ve Dona Aurora kuşkularından kuşku duymaya başladılar; ta ki bir kahve kaşığının sapını testerenin tırtıllarına sürtmeye başlayana kadar. İlk darbenin ardından –daha sonra Edio'nun anlatımıyla– oradaki istisnasız herkes bunun bir sahtekârlık olduğunu anlamıştı. Ama Lev ısrarla devam ediyor, her seferinde daha tutkulu bir hırsla kaşığı testereye sürterek ortalığı inletiyordu, ama ne binbaşının, ne karısının ne de davetlilerin bu denli yüce bir gayrete ve sanata değer verdiği vardı.

Sonunda binbaşı, arkasında bu tip kötü şakalardan hiç hazzetmeyen bazı arkadaşlarıyla birlikte ileri atıldı. Sokak kapısına açılan koridordaki ilerleyiş efsaneviydi, gerçekten unutulmazdı, Edio ve Lev bunu hayatları boyunca hatırlayacaklardı. Yumruklar, tekmeler, ayağı takılanlar, düşenler. Dona Aurora çocukların gözlerini oymaya çalışıyordu, ama binbaşı onları toplananların önünde sokağa atmakla yetindi (Ve ikisi de henüz yerde sürüklenirken üzerlerine sesi sedası kesilmiş testereyi fırlattı).

Bu tip bir şey Vadinho ile Mirandão'nun başına gelmedi; ne binbaşı ne de Dona Aurora en ufak bir şüphe duydular. Vadinho salonda dans ederken Mirandão, Chimbo, binbaşı ve Dona Aurora'nın şereflerine kadeh kaldırıp kaldırmamayı düşünüyordu. Dona Rozilda'nın kızıyla dans edenin kim olduğunu sorduğunda gülümsemekten kendini alıkoyamadı. Daha etkili olsun diye soruyu bir başka soruyla yanıtladı:

"Binbaşı onu sizinle tanıştırmadı mı?"

"Hayır, ben içerideydim, geldiğini görmedim."

"O zaman sevgili hanımefendi, kendisinin doktor Waldomi-

ro Guimarâes olduğunu size bildirmekten şeref duyarım; emniyet amiri, senatörün torunu doktor Airton Guimarâes'in yeğeni..."

"Ciddi mi? Senatör Guimarâes mi? Hani adı çok duyulan şu..."

"Bizzat kendisi hanımefendi. Gündemi oluşturan sertliği ile ünlü, politikanın efendisi, bizzat kendisi, bendenizin vaftiz babası..."

"Vaftiz babanız mı?"

"Evet, vaftiz. Ve Vadinho'nun büyük babası."

"Vadinho?"

"Küçükken öyle çağırırlardı onu. Senatörün en gözde torunudur."

"Öğrenci mi?"

"Doktor olduğunu söylemiştim. Doktorasını yaptı hanımefendi, avukat, Vali'nin maiyetinden yüksek memur, müfettiş..."

"Ekonomi müfettişi mi?"

Bu bilgiler, Dona Rozilda'nın en korkunç hayallerinin ötesine geçiyordu.

"Bahisler müfettişi sayın hanımefendi." Daha sonra fısıltıyla devam etti: "En çok gelir getiren teftiş kolu, her ay bir hazine, tabii ayrıca işletme sahibinin ikramları da var, şundan bir fiş, ondan başka bir fiş... Az değilmiş gibi Vali'nin yanında da bayağı yükseldi..."

Daha sonra cömertlik gösterisine girişti:

"Hanımefendi, işe ihtiyacı olan bir akrabanız var mı? Varsa adını söyleyin yeter..." Kendinden memnun derin bir nefes aldı ve yılmaz bir biçimde devam etti: "Görüyorsunuz nasıl dans ediyor... Gelecek seçimlerde milletvekili seçilirse şaşırmamak gerekir..."

"Üstelik bu genç yaşta!.."

"Ne sandınız hanımefendi? Altın beşiğe doğdu, her şeyi hazırda buldu, güller üzerinde yürüdü."

O muhteşem günde Mirandâo kendini şairmiş gibi hissetti ve Río Vermelho'nun ünlü yabanisi Dona Aurora'nın bile gözyaşlarını tutamadığı doğaçlama bir nutuk çekti.

Dona Rozilda daha iyi görebilmek için küçücük gözlerini iyice kıstı, bu arada alnında sarımtırak bir tutku alevi ışıldamaya başlamıştı, Joâozinho Navarro bir parçayı bitirmekteydi ve Vadinho ile Flor birbirlerine gülümsemekteydiler. Dona Rozilda heyecanla titredi: Kızının yüzünü hiç böyle görmemişti, onu iyi tanıyordu. Ve

oğlan da –diye sordu kendi kendine– etkilenmiş miydi acaba? Vadinho'nun çehresi öylesine bir masumiyet, saflık, öylesine bir içtenlik halesiyle çevriliydi ki, duygulandı. Ah, Mucizeler Azizi Bonfin! Göklerin ona nasip ettiği zengin ve önemli damat o muydu acaba? Topraklarıyla, nehirleriyle, bir düzene hizmetkârıyla birlikte Parâlı Pedro Borges'ten daha da zengin ve önemli biri. Senatör torunu olan, devletin sırlarına vâkıf, hükümet gibi bir damat sahibi olmak! "Ah Bakire Capistola Anamız, duy beni! Bahşet mucizeni bana Aziz Bonfin! Lavatorio ayin alayına çıplak ayakla katılacağım, elimde çiçekler ve saf su ibriğiyle."

Binbaşı kendisine yaklaşmaktaydı. Dona Rozilda Mirandão'ya verdiği bilgiler için teşekkür edip ev sahibine doğru döndü ve Vadinho, Flor, Dona Lita ve Porto'nun salonun bir köşesinde oluşturdukları gruba işaret etti. Mirandão ihtiyar dedikoducunun manevrasını fark edince bir gayret ayağa kalktı ve bira bulmaya gitti. Dona Rozilda binbaşıya:

"Binbaşım, beni şu gençle tanıştırın..." dedi.

"Tanımıyor musunuz onu? Dostum emniyet amiri Doktor Airton Guimarães'in bir yakını..." Gururla gülümseyip ekledi: "Aramızda kalsın, Chimbo... Bir gün bana, 'Pergentino, bana Chimbo de. Dost değil miyiz biz?' dedi. Lafı dolandıran biri değildir, doğrucudur... Bana büyük bir iyiliği dokundu..."

Herkesin duyacağı şekilde yüksek sesle konuşuyor, amirle olan dostluğunu herkes işitsin istiyordu. Dona Rozilda delikanlıya elini uzatmıştı bile, tanıştırmayı Flor yapıyordu.

"Annem... doktor Waldomiro..."

"Dostlar için Vadinho..."

"Doktor Waldomiro sayın başkanımızın, valinin gölgesidir. Onun maiyetinde çalışıyor..." diye ekledi ev sahibi.

"Valinin size büyük sevgisi var binbaşım. Bizzat bugün bana, 'Can dostum Pergentino'yu benim için kucakla..' dedi."

Binbaşı havalarda uçuyordu:

"Çok teşekkür ederim doktor..."

Onca saray mahremiyetinin arasında biraz utanmış olan Pôrto, "Büyük sorumluluk... Ama aynı zamanda çok önemli..." dedi.

Vadinho mütevazı havalardaydı:

"Geçici bir şey... Sarayda devam edip etmeyeceğimi bile bilmiyorum..."

"Neden?" diye sordu Dona Rozilda.

"Dedem," dedi Vadinho sır verircesine, "senatör..."

"Senatör Guimarães," diye fısıldadı Dona Rozilda.

Vadinho gülümseyerek ona baktı, yüzünde bir masumiyet halesi dolaşıyordu; sonra son derece hoş, melankolik bir tebessümle Flor'a yöneldi:

"Dedem Rio'ya gitmemi istiyor, orada bir iş teklif etti..."

"Kabul edecek misiniz?" diye sordu Flor, zeytuni gözleri korkuyla dolmuştu.

"Burada beni tutan bir şey yok... Hiç kimse... O kadar yalnızım ki..."

Ve Flor göğüs geçirdi: "O kadar yalnız ki..."

Yemek salonundan binbaşıyı çağırıyorlardı, dinlenecek bir dakika vakti yoktu –halis bir ev sahibi olarak–, sürekli misafirleriyle ilgileniyordu. Biraz sonra biri ellerini çırparak davetlileri sessiz olmaya çağırdı: Doktor Mirandão ev sahiplerinin şerefine kadeh kaldıracaktı. Açılan şampanyanın, fırlayıp tavana çarpan mantarın sesi duyuldu. Vadinho ve Flor gülümseyerek söylevin verileceği yere doğru ilerlediler: "Mirandão'nun söylevi," dedi Vadinho Flor'a, "kaçırılacak bir şey değildir". Dona Rozilda, sevgililiğe doğru ilerleyen gençleri kalp çarpıntıları içinde izleyerek Dona Lita ve Thales Pôrto'ya fısıldadı:

"Mükemmel bir çift oluşturuyorlar, değil mi? Size de sanki birbirleri için doğmuşlarmış gibi gelmiyor mu? Tanrı kabul ederse..."

"Sakin ol kadın! Birbirlerini daha yeni tanıdılar, ama sen daha şimdiden evlilik tasarıları kurguluyorsun!" dedi Lita başını sallayarak; kız kardeşinin, kızına zengin koca bulma takıntısıyla yarı delirmiş olduğunu düşünüyordu.

Dona Rozilda başını sertçe dikleştirip, kötümser kardeşine kibirle baktı. Yemek salonundan kadeh kaldırma törenini başlatanın tok, birayla yıkanmış sesi geliyordu. Dul kadın, umut dolu olarak oraya doğru yöneldi. Tam o anda Mirandão'nun hoş bir cümlesini kutlayan alkış sesleri yükseldi; konuşmacı devam ediyordu:

"Tarihin ölümsüz sayfalarında, baylar bayanlar, binbaşının, son-

suz erdemlerle yüklü bu yurttaşın adı altın harflerle yazılacaktır." (Dediklerinin etkisini artırmak için bir an sesini titretti). "Ve onun asil eşinin adı, Boa Terra toplumunun bu eşsiz incisinin, Dona Aurora'nın, bu melek insanın adı... Evet, sayın baylar bayanlar, katıksız..." (sözcüğü müzikal bir tonla birkaç kez tekrarladı) "niteliklerle dolu bir melek, sadık bir eş, bir azize...."

Salonun ortasında Mirandão kolunu kaldırmış elinde şampanya kadehiyle tüm davetlilerin ve ev sahiplerinin üzerinde egemenlik kurmuştu, herkes onun ağzının içine bakıyordu. Binbaşı mutlulukla gülümsüyordu, sadık eşi, azize kadın ise gözlerini yere indirmiş, duygulanmıştı: Hiçbir davetinde bu denli başarı tahtına yükseltilmemişti.

"... Dona Aurora, sevgilerin kadını, azize, kutsal azize..." Kutsal azizenin gözlerinden yaşlar dökülüyordu.

9

Flor ve Vadinho'nun aşkları doğrudan doğruya evlilikle sonuçlandı, ne sözlülük ne nişanlılık evresi yaşadılar, tüm ailelerin önemsediği alışılmış usullerin dışında kalan bu anormalliğin nedenini ileride göreceğiz. Aşkları, birbirinden net biçimde ayrılmış ve her biri kendi özelliğine sahip iki evreye ayrılmıştı. İlki tatlı ve şen, mavimsi ve pespembe, bulutsuz bir gökyüzü, gerçek bir şenlik, evrensel uyum evresiydi. İkincisi ise, şaşkınlık ve kuşatılmışlık, gizlilik, yeryüzü cehennemi, ilan edilmiş savaş evresi oldu. Birinci evrede Dona Rozilda tanınmaz haldeydi, tam bir kibarlık ve anlayışla kendini ilişkinin başarısına adamıştı. Ama daha sonra Dona Rozilda'nın taraflara nefret, kin ve intikam yağdırdığı –resmedilmeye değer ama oldukça keyifsiz sahneler–, kızının o iğrenç "böcek, çiçekbozuğu, irin külçesiyle" evlenmesini engellemek için elinden geleni yaptığı görülür oldu. Bütün bu sıfatlar –"böcek, çiçek bozuğu, irin külçesi"– Vadinho içindi, önceleri Bahia'nın en mükemmel bekâr genci, ideal talip, yakışıklı ve sempatik, zengin kalpli, ince delikanlı, örnek karakterli, elmas insan olan Vadinho için.

Binbaşı Tiririca'nın davetinde Mirandâo'nun uydurduğu düzmece hikâyeden kaynaklanıp beklenmedik gelişmeler sayesinde doğrulanan ve serpilip gelişen harika aldatmaca sürdüğü müddetçe Dona Rozilda mutluydu. Neredeyse iki ay boyunca, siyahi Juventina'dan müşterilerinin giderek artmakta olduğu Carlos Passos'a kadar tüm Ladeiro do Alvo ve çevresini topuklu ayakkabılarıyla ve hanımefendi havalarıyla arşınladığı iki unutulmaz mutluluk ayı boyunca. Hükümet çevreleriyle, üst mevkidekilerle olan yakınlığını ve nüfuzunu, Vadinho'da kişileşen iktidarla kurduğu mahremiyet ilişkilerini sergiliyordu. Ve özellikle de kızına âşık delikanlıya, civelek letafetini, hoşsohbetliğini, keyifli lafazanlığını, numaracılığını sergiliyordu. Onda Kutsal Evlat'ı görüyordu, o her şeydi onun için. Ve onun için her şey azdı. Dona Rozilda, delikanlıyı hoş tutmak, büyülemek, bağlamak için elinden ne geliyorsa yapıyordu.

Dona Rozilda'nın bu denli bir körlük içinde kalmasına tuhaf bir yanılgı katkıda bulunmuştu.

Flor'un arkadaşları arasında eski okul arkadaşlarından Celia adlı bir kız vardı; zavallı Celia, yoksul olmasının yanı sıra engelli idi, bir ayağı sakattı, topaldı. Zar zor –Dona Rozilda'nın deyişiyle "dili dışarıda ayağını sürükleyerek"– devlet lisesini bitirip öğretmen olmuştu. Bölge ilkokullarından birine atanmayı bekliyor, aylardan beri eğitim müdürüyle görüşebilmek için nafile yere çabalıyordu. Dona Rozilda bu kızı seviyor ve ona yardımcı oluyordu, belki de o denli fakir ve mütevazı bir gencin yanında kendini ve Flor'u zengin birileri gibi gördüğünden ötürü. Aksak kızın hayattan ve bu dünyanın güçlülerinden şikâyetlerini, memurlar hakkındaki sövgülerini, siyahlaşmış çürük dişleri arasından ıslık gibi çıkardığı sesiyle onları "eğitimin vampirleri" diye adlandırışını anlayışla dinliyordu. Orada atama elde edenler sadece kendilerini teslim edenler, Amarelinha'da, Pituba'da, Itapoã'da gece gezintileri, mahrem eğlence davetleri kabul edenlerdi... Hepsi birer fahişeydi! Şerefli bir kızın hiç şansı yoktu, bekleme salonlarının deri koltuklarında çürüyüp gidiyorlardı. Bu kadar çürümüşlükten ötürü Celia, eğitim dairesi memurları ve şefleri hakkında kötücül hikâyeler deposu haline gelmişti; tabii başta eğitim müdürü olmak üzere, Celia bu şahsı henüz görememiş olmakla birlikte onun hakkındaki her

şeyi biliyordu: âdetleri, mal varlığı, zevkleri, karısı, çocukları, âşığı. Gözünden hiçbir şey kaçmamıştı. Ama bir türlü onun tarafından kabul edilmeyi ve acıklı hikâyesini anlatmayı başaramamıştı.

İşte o zaman kur döneminin ilk gecelerinden birinde, umutsuz öğretmen (yeni pedagogların atanma süresi o hafta doluyordu) Flor'un evine geldiğinde Vadinho'yla karşılaştı ve tanıştırıldı. Dona Rozilda genç kızın işe girmesini çok istiyordu, üstelik komşuları karşısında delikanlının, damat adayının, atamalar ve bütçeler konusunda, devlet daireleri üzerinde sahip olduğu nüfuzu keyifle göstermeyi daha da çok istiyordu.

Kuşkusuz dul kadın, kızının etrafında dolanan atmacayla ilgili kandırmacalar ağına takılıp kalmıştı; ama onun temiz karakteri hakkında tanıdıklarına anlattıklarında yanılmıyordu, çok iyi kalpli biriydi: Vadinho için her türlü ıstırap haksızlıktı ve menfur bir şeydi. Böylece, Dona Rozilda, Celia'nın hikâyesini, engelliliğine değinmeden ("istese bile atama yapan serserilerin hovardalık davetlerini kabul edemezdi: O iş için yeterince cazip değildi") daha da dramatikleştirerek, adaletsizlikleri abartarak, kızcağızın ve beş kardeşinin, romatizmalı annesi ile gece bekçisi babasının yoksulluğunu kat kat büyüterek bir çırpıda anlatır anlatmaz Vadinho davaya sahip çıktı ve kızın kurtarıcısı kesiliverdi. Gerçekten de kumar arkadaşlarıyla konuyu konuşmaya karar verdi, bazıları bir miktar nüfuz imkânına sahipti. Dona Rozilda'ya ve Flor'a ertesi sabah hemen valiyle görüşürken eğitim müdüründen Celia'nın derhal atanmasını isteyeceğini söyledi. Bir gün daha gecikemezdi bu iş: Ertesi gün öğleden sonra Celia gidip müdürü görsündü, atanması çıkmış olacaktı.

"Sen işi bana bırak..."

"Sen işi ona bırak..." diye onayladı Dona Rozilda.

Flor ağzını açıp bir şey söylememişti, Vadinho'nun o denli prestij sahibi olup olmaması onu ilgilendirmiyordu, hatta daha az yetkili, daha az meşgul biri olmasını tercih ediyordu. Bazı günler hiç ortalıkta gözükmüyordu, ne de merdiven başında sohbet etmeye geliyordu, geldiğinde de yüzü şişmiş, uykulu halde oluyordu (tabii valinin bürosunda uykusuz geceler geçirmiş olmasından ötürüydü bu).

Vadinho öğretmen adayının tam adını ve diğer bilgilerini istedi. Celia bir kez daha o soğuk edebiyatı bir kâğıt parçasına dökmek zorundaydı; umutsuzca; pek çok kez yapmıştı bunu. Kabadayı, hovarda görünümlü bu uyanık çapkın şeytan nasıl ona iş ayarlayacaktı? Eğer rahip Barbosa bile ona müdüre hitaben yazılmış bir mektup vermiş ve bir şey elde edememişse Flor'un bu hercaisi ne yapabilirdi ki? Kim nüfuzunu nerede kaybetmiş ki bu adam onu bulmuştu? Bir bakışta belli oluyordu o uykulu suratıyla, utanmazın tekiydi. Celia, sakat ayağını Eğitim Müdürlüğü'nün garazlı salonlarında sürüklemekten kötümserlik ve yılgınlıkla yüklü hale gelmişti. Başkalarının mutluluğu onu etkilemiyordu, kendisine yardımcı olmak isteyen, kaderi için üzülen az sayıdaki insanın mutluluğu bile. Yüreği kurumuş, taşlaşmıştı ve annesinin babasının adlarını, doğum ve mezuniyet tarihlerini karalarken vakit kaybediyormuşçasına tereddütle ve kendini zorlayarak hareket ediyordu, bu züppe hiçbir şey elde edemeyecekti; bu tip kibirli palavracılardan gına gelmişti, bir sürü vaat sonra avcunu yala. Ama ne yapabilirdi ki? Dona Rozilda bu çalımlı adamın ağzının içine bakıyordu; doktor Waldomiro aşağı, doktor Waldomiro yukarı; onun, Celia'nın derdi ise kendine iş aş sağlayacak birini bulabilmekti. Bu tipe gelince, suratına bakmak amacının ne olduğunu anlamak için yetiyordu; Flor'un tasarruflarını yemek, sonra yallah, elveda.

Celia, Vadinho'ya haksızlık ediyordu, zira genç adam verdiği sözü yerine getirebilmek için o gece her türlü kumarhaneyi ve gazinoyu dolaştı, hem de çifte şanssızlıkla: Hem cüzdanındaki her şeyi kaybetti, hem de öğretmenin küçük dramını anlatıp işe müdahale etmesini isteyebileceği tek bir kişiye rastlayamadı. Ne Giovanni Guimarães, ne Mirabeau Sampaio, ne de adaşı Waldomiro Lins; hiçbiri ortalıkta değildi, sanki tanıdığı nüfuzlu kişiler kumarı bırakmışlar, rulet, bakara, alt üst, poker masalarını terk etmişler gibiydi. Bütün geceyi böyle geçirmiş, rastlayabildiği tek önemli kişi Mirandão olmuş, onunla da geceyi tanrıça Oxun'un kızı Andreza'nın gecekondusunda nefis bir yahni yemeği yiyerek kapatmayı kararlaştırmıştı.

"Kız gerçekten kötü durumda..." diye anlattı Vadinho öğretmenin hikâyesini Mirandão'ya, siyahi *Oxun*'un yerine giderlerken. "Hem topal, hem gudubet, üstelik bir de bu şanssızlık..."

Mirandâo Vadinho'ya hiç zahmet etmemesini salık verdi; hayatta böyle bahtsız insanlar vardı, onlara yardıma kalkmakla da bir şey elde edilemezdi. Üstelik dertlenmek iştah kaçırırdı ve Andreza'nın yahnisi bir sanat eseriydi, bu konularda tam bir otorite olan doktor Godofedo Filho tarafından bile alkışlanmıştı. Vadinho sorunu ertesi gün halledebilirdi. Kız o kadar beklemişti, bir gün erken bir gün geç, intihar edecek değildi ya. Andreza'nın yahnisine gelince, nasıldı Godofredo'nun o cümlesi, daha doğrusu mısrası?

Ve kime rastladılar tanrıçanın kızının evinde? İşte oradaydı şair Godofredo'nun bizzat kendisi, Andreza'nın yemeğine övgüler düzüyor, aşçıyı ve kullandığı baharatları alkışlıyordu, gerçek bir siyahiydi o, imparatorluk palmiyesi, sabah meltemi, gemi pruvası. Andreza bir yandan tabağı süslemek için karabiber öğütüyor, bir yandan da asilzadeler gibi gülümsüyordu.

"Bakın kim burada!" dedi Mirandâo selamlayarak. "Benim ebedi ustam, irfanınız önünde dizlerimin üzerine çökerim." "Hepimiz bu kutsal yahninin önünde diz çökelim," dedi şair iki gencin elini sıkarak.

Birlikte masaya oturdular ve Andreza Vadinho'nun bir derdinin olduğunu anlamakta gecikmedi. Her zaman şen ve haşarı, esprili, canlı biri olan Vadinho kaygılıydı. O kadar asık suratlı, melankolik halde olması için ne olmuştu acaba? Anlat bana, canım, boşalt içini, dök derdini. Kollarında bilezikleri, boynunda kolyeleriyle sarılara bürünmüş olan Andreza, bütün şefkati ve güzelliğiyle Oxun'un ta kendisiydi. Anlat bana akça oğlanım, üzüntülere gark olma, işte senin zencin burada, seni dinlemek, seni teselli etmek için.

Yahnilerini yiyip Santo Amaro'dan getirilmiş saf *kaçasa*'larını içerlerken –yemek örtüsü silhat kokuyordu, bütün bir ev de mersin yapraklarıyla parfümlenmişti– Vadinho bahtsız okul öğretmeninin talihsiz hikâyesini bir bir anlattı. Masada başköşeye oturmuş olan siyahi kadın kederlenmiş, elini üzüntüyle göğsüne dayamıştı. Zavallı kızcağız, hem sakat hem aç, çalışmak istiyor, iş peşinde! Godo'nun adı gazetelerde çıkıyor, yüksek dereceli memur, o birilerine bir şeyler söyleyemez miydi acaba, kızla ilgilenemez miydi? Andreza'nın dudakları yalvarırcasına titriyordu... Vadinho haklıy-

dı... Biri bu denli acı çekerken, bu denli berbat bir hayat sürerken insan nasıl neşeli olabilirdi ki? Kızcağız atanana kadar keyiflenebilmesinin imkânı yoktu. Şair Godofredo işe el atmaya söz verdi, kim bilir, belki bir şeyler becerebilirdi, kız ne zaman müdürle görüşmeye gidecekti? Ertesi gün mü? Hayır, bugün öğleden sonra, sabah olmaya başladı bile... Öyle yapmasını söylemişti ona. O zaman gitsindi, Godofredo bir şeyler yapmaya gayret edecekti... Müdürün yakın akrabası ve can dostu olduğunu, bir lafının emir yerine geçeceğini söylememişti. Şair övünmekten hoşlanmıyordu, hatta şiirlerini bile çok ender yayımlıyordu. Tek isteği Andreza'ya tebessümünü iade edebilmekti; onun tebessümü olmaksızın geceler hüzünlü, dünya soğuk bir çöl oluyordu.

Böylece ertesi gün öğleden sonra Celia kötümser halde ama inatla ayağını merdivenlerden yukarı doğru sürükleyip eğitim müdürünün bekleme odasına girdiğinde, bir zamanların soğuk ve asık suratlı müdür sekreterinin kendisini hararetle selamladığını görünce nasıl şaşırmış olmasın ki?

"Bayan Celia, ben de sizi bekliyordum. Kutlarım sizi, atamanız çıktı, imzalandı..."

"Efendim!.." diye titrekçe geveledi öğretmen: "Nasıl yani?"

Her seferinde biraz daha kibarlaşan sekreter emin tarzda ekledi:

"Dediğim gibi... Müdürün gelir gelmez yaptığı ilk iş oldu... Muhtemelen yukarıdan gelen bir emir oldu. Son boş kadrolar kalmıştı ve hepsi rezerve edilmişti... Bir tavsiyede bulunayım mı? Hemen gidip atamanızı alın, vakit kaybetmeden."

Gitti ve atamasını aldı, bir iğne bir iplik kalmış ailesinin yanına döndü ve teşekkür etmek için Alvo'daki evin birinci katına çıktı. "Yukardan bir emir gelmiş", dedi. Dona Rozilda bu kelimeleri ağzına doldurmuş, damağında evire çevire tadarak tekrarlıyordu: İktidar sahibi olmak tatlı bir şeydi. Keyifle titriyordu. Bu denli çabuk, ani bir sonuç beklemiyordu. Bu denli hızlı bir atama ancak doğrudan validen gelmiş olmalıydı, bir başkasından olamazdı; kuşkusuz Vadinho vilayette güç ve yetki sahibiydi.

Haber bütün Ladeira'da yayıldı ve aynı gece Vadinho Flor'la merdiven karanlığında yalnız kalabilmek için onun evine gidince komşuların kutlamalarıyla karşılaştı, neredeyse bir miting düzen-

lemişler gibiydi, herkes takdirlerini sunmak istiyordu. Vadinho bu kadar teşekkür, kucaklama ve iltifat ve Dona Rozilda'nın hezeyanlı abartmaları karşısında şaşırmayıp da ne yapacaktı? Bütün günü uyuyarak geçirmişti ve nafile adayın bahtsızlığıyla ilgili tek bir şey hatırlamıyordu.

"Yok, önemli bir şey değil, hiçbir şey borçlu değilsiniz bana. Lütfen ama!"

Şair sözünü tutmuştu. Söz vermişti, ondan ziyade Andreza için olsa bile. Ama, gerçeği nasıl söyleyecekti, yanlışlığı nasıl düzeltebilirdi? Dona Rozilda ve komşuları, zavallı öğretmen ve yüzü gözü kir içindeki, sıska aile fertleri, bütün orada toplanmış insanlar, bu dünyadaki yolların dolambaçlı olduğunu asla anlayamazlardı; Celia'nın atamasını, ondan daha yoksul olan, deniz kıyısında Agua de Meninost'taki bir gecekonduda yaşayan ve tayfalara ve rıhtım hamallarına yemek pişiren siyahi bir aşçıya, Oxun'un zenci Andreza'sına borçlu olduğunu asla anlayamazlardı.

Haber her tarafa yayıldı ve istekler yağmaya başladı. Bir haftadan daha kısa bir süre içinde okul öğretmenlerinden sekiz istek geldi. Tramvay vatmanından vergi müfettişine kadar Ladeira do Alvo'daki evinin kapısını çalıp Dona Rozilda'ya ricada bulunulmayan meslek dalından kimse kalmadı. Hatta, daha henüz boş olmamasına rağmen Conceiçao da Praia Kilisesi zangoçluğuna atanma için başvuran bile oldu. Vadinho'nun kendisi bile o an vali ve başpiskopos olsa, o zaman bile bu isteklerle baş etmek mümkün değildi.

10

Dona Rozilda iktidarın zirvelerine dokunuyor, şöhretin eşsiz tadına varıyordu. Ve Vadinho merdiven karanlığında Flor'un sert memelerine dokunuyor, genç kadının aç ve ürkmüş ağzının eşsiz tadına varıyordu; dudaklarını ısırıyor, ona hiç bilmediği yasak zevklerin dünyasını tanıtıyor, her gece onun savunma alanlarından, bedeninden, masumiyetinden, gizlediği yüreğinden yeni yerler fethediyordu. İhtirası onu alevler içinde yakıp tüketiyor, karnında kızgın lavlar akıyordu, ama Flor kendini tutmayı, bastırmayı başa-

rıyordu. Bu arada her geçen gün iradesini biraz daha kaybettiğini fark ediyordu, savunması zayıflıyor, direnci azalıyor ve gözü pek delikanlının esiri haline geliyordu, oğlan daha şimdiden neredeyse alev alev yanan tüm bedeninin sahibi olmuştu, Tanrım ne çaresizlik!

Cüretkâr Vadinho! Ona âşık olduğunu bile söylememişti, ne de duygusal bir iltifatta bulunmuştu, hatta sevgili olmak için ondan izin bile istememişti. Şiirsel cümleler, şık laflar yerine duyduğu yalnızca kuşkulu sözler, ikircikli göndermelerdi. Flor ile birlikte Ladeira do Alva'ya çıkarlarken (Pergentino'nun partisinden birkaç gün sonra Lita teyzenin Rio Vermelho'daki evinden dönerlerken) cüretkâr delikanlı Mutfak Okulu'nun tabelasını okuyunca kızın kulağına, sanki tamamen masum bir istekmiş gibi fısıldamaya başladı:

"Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu..." dedi tekrarlayarak: "Lezzet ve Sanat..." Sonra sesini daha da kısarak ve bıyığıyla kızın kulağını okşayarak devam etti: "Ah! Senin lezzetini tatmak istiyorum..." Sadece tatsız bir şakanın kelime oyunu değildi bu, aynı zamanda niyeti hakkında, yaptığı planlar hakkında açık bir uyarıydı. Flor'un hiç böyle bir sevgilisi olmamıştı, diğerlerinden bu denli farklı, böyle kur yapılabileceğini bile aklından geçirmemişti. Nasıl olup da hemen reddetmemişti?

Flor o yüzsüz pencere âşıklarından, köşelerde, merdiven altlarında veya kapı karanlıklarında sevişen arsız sevgililerden biri değildi. O güne değin hiçbir çapkın ondan utangaç bir öpücük almanın ötesine geçmeye cesaret edememiş, Pedro Borges ise sadece yanağını okşayabilmişti. O mahrem okşamalara müsaade eden bir kadın değildi. Hele bir cüretkâr, elini uzatıp ona dokunmaya kalksın, Flor anında kızar ve adamı yanından uzaklaştırırdı, kendini gerçekten onu sevecek kişiye saklıyormuşçasına. Ama ya o? Ondan hiçbir şeyini esirgemeyecekti. Ve o, Vadinho idi. İşte onu diğerleri tarzında reddetmemesinin nedeni buydu; bayağı veya rezilce değil, ama kararlı ve azimkâr bir biçimde.

İlk seferinde bile reddetmemişti ve buna karşılık daha o zaman onu yeterince tanımıyordu bile. Tiririca'nın evindeki partinin ertesi günü, karnavaldan bir hafta önceki pazar günü Duyuru Alayı sı-

rasında olmuştu. Flor arkadaşlarıyla birlikte geçit alayını izlemeye çıkmış ve orada birden yanında Vadinho belirmişti. Diğerleri gülüşerek onlardan uzaklaşmışlardı... Gerçekten de, bunun kaçınılmaz aşk ilanının yapılacağı an olduğu düşünülebilir (taliplinin kişiliğine ve ilham gücüne bağlı olarak az veya çok tutkulu ve seçilmiş kelimelerden oluşan bir ilanı aşk; daha tabansız bazıları bunu yazılı olarak, hatta gerekirse "Âşıklar Sekreterliği"nden yararlanarak hazırlamayı tercih ediyorlardı). O yanlarına gelmeden önce kızlar delikanlının âşık olmasından söz ediyorlardı: Davet sırasında sadece Flor'u bir dakika bile yalnız bırakmamış, onun yegâne ve sürekli dans partneri olmuştu. Şimdi sıra teklife gelmişti. Karar anıydı; genç kadın ya evet diyecek ya da düşünmek için süre, genellikle yirmi dört saat isteyecekti. Flor arkadaşlarına Vadinho'ya birkaç gün ıstırap çektireceğini söylemişti, ama öbürleri bundan kuşkuluydular: Bunu yapacak cesarete sahip miydi?

Vadinho'nun ağzından herhangi bir teklif lafı çıkmadı, sohbet çeşitli konular üzerineydi; hep şakacı ve keyifli bir tonda... Ne şaşırtıcı biriydi bu Vadinho! Saint Anna Kilisesi'nin duvarının yanına geldiklerinde şenlikli ve birbirine rakip iki karnaval alayıyla karşılaşmışlardı, insanların o tarafa doğru koşarak yığılmalarından faydalanarak Vadinho, Flor'un arkasına geçmiş, vücudunu sarmalayıp elleriyle göğüslerini korumaya almış ve iştahla ensesini öpmüştü. Titremeye başlayan Flor gözlerini kapamış ve korkudan ve keyiften bayılır halde kendini olan bitene bırakmıştı.

Resmi herhangi bir teklif ve resmi herhangi bir kabul olmadan geçen bu ilk günler unutulmaz nitelikteydi. Her yıl yazları mahalle şenliği kutlanırken Flor çok sevdiği eniştesinin evinde birkaç gün geçirirdi. Mutfak Okulu şubat ayında kapanır ve o, ayın 2'sinde çiçeklerle yüklü tekneler gelip yüklerini suların, fırtınanın, balık avının, denizde yaşamın ve ölümün anası Dona Janaina'ya sundukları *Yemanjá* geçit alayına katılmaya giderlerdi. Flor da tarak, bir şişe parfüm ve fantastik bir yüzük sunardı. Río Vermelho'da ikamet eden *Yemanjá*'nın tapınağı sahildeydi ve okyanusun üzerine doğru uzanıyordu.

Oranın diğer genç kızlarıyla birlikte Flor şenlikli ve yoğun bir program yaşardı: sabahları plaj; akşamüzerleri Farol de Barra ve

Amarila'da, bazen Pituba'ya kadar yapılan yürüyüşler; eğlenceli karnaval organizasyonu ve provaları; Itapôa'da Pôrto enîştenin arkadaşı olan doktor Natal'ın evinde düzenlenen gitarlı şarkılı piknikler; konfeti savaşları... Akşamları Largo de Sant'Ana'da veya Mariquita'ta rengârenk barakalar arasında yürüyüşe çıkarlar veya bir arkadaşın evine dans etmeye giderler, bazen de bu amaçla "baskın" düzenleyerek danslı bir salona doluşurlardı.

Enîştenin sarmaşıklarla ve akasyalarla kaplı evi Ladeira do Papagalo'daydı ve her pazar günü Portô, kendisi gibi sessiz sakin bir diğer resim heveslisi olan ve Sergipe asıllı olup Largo'da ikamet eden José de Dome ile birlikte mezraların ve kırların resmini yapmaya çıkardı. İki yıl kadar önce Rosalía ve Antonio Morais Rio'ya gittiklerinde yalnız kalan hüzünlü Flor, ressama hafif bir eğilim duymuştu; olgunluk çağına erişmiş olan ressam kırkına dayanmış olmakla birlikte daha genç gösteren sert ve kuru bir melezdi. Bir gün utangaçlığını yenen José de Dome, Flor'a portresini yapmayı önermiş, hatta yapmaya başlamış, hardal ve çiğ sarı renklerden oluşan fonda Flor'un mat renkli çarpıtılmış figürü belirmeye başlamıştı. Sanatla ilişkisi takvim resimlerinin ötesine geçmeyen Dona Rozilda, "Ancak bir delinin eseri olabilir bu, saçmalığın daniskası; hayalcinin teki o adam," diye mahkûm etmişti çalışmanın renk ve ışık cümbüşünü görünce. Ama José de Dome portreyi tamamlayamadı. Zamanı olmadı, zira Flor'un Ladeira do Alvo'ya dönmesi gerekiyordu ve her pazar gelmeye söz verdiyse de bu sözünü asla tutmadı. Aslında kendisi de Sergipe[6] tarzı resimden bir şey anlamıyordu. Ressam, tebessümü ve yalnızlığıyla ona sempatik geliyordu. Ama bu bir dostluk ilişkisiydi, aşk değil; poz verdiği sıralarda saatlerce süren sessizliklere ve arada sırada beliren tebessümlere böyle bir nitelik atfetmek yanlış olur. Sadece yaz günlerinde yaşanan ve ressamın utangaçlığını bir türlü yenemediği geçici bir eğilimden öteye geçmedi. Flor, Río Vermelho'ya dönüp enîştesinin dostuyla yeniden karşılaştığında ilişkileri gene samimiydi, ama önceki yaz tatillerinin çekiciliği kaybolmuştu ve aralarında sanki hiçbir şey geçmemiş gibiydi. Tamamlanmamış resme gelince, bugün hâlâ ressamın Largo de Sant'Ana'nın köşesindeki es-

6 Brezilya'nın kuzeydoğusunda yer alan, ülkenin en küçük eyaleti – ç.n.

ki bir binada kurulu olan atölyesinin duvarında asılıdır; isteyen gidip görebilir tabloyu, tabii kırık dökük merdivenleri tırmanmaya cesaret edebilirse.

Vadinho ile ne kadar farklı! O önüne kattığı her şeyi sürükleyen, egemenliği altına alan, kaderini belirleyen bir çığ gibiydi. Río Vermelho'daki o eşsiz ve baş döndürücü günler bittiğinde, Flor delikanlının coşkusu, neşesi, delice varlığı olmaksızın yaşayamayacağını anlamıştı. O ne istediyse yapmaya başladı: Eğlencelerde bir başkasıyla dans etmedi; Largo kermesini onunla el ele dolaştı ve onun isteği üzerine gece karanlığında plaja inip özgürce öpüştü; oğlanın elinin elbisesinden aşağı kalçalarına doğru tüm bedenini okşayarak inişini tüyleri ürpererek hissetti.

Dona Rozilda'nın bu kadar demokrat, bu kadar liberal olduğunu kim tahayyül edebilirdi ki? Âşıkların o denli kontrolsüz, o denli frensiz oynaşmaları, besbelli aşırıkları karşısında gözlerini kapatıyordu, öyle ki, tutucu geleneklerle pek de ilgisi olmayan Lita teyze bile kaygılanıyor ve onu uyarıyordu:

"Rozilda, sence Flor kendini oğlana fazlaca bırakmıyor mu? Sanki nişanlıymışlar gibi her tarafa birlikte gidiyorlar, sanki tanışalı daha birkaç gün olmamış gibi..."

Dona Rozilda ise, sanki kavga ediyormuşçasına hiddetle cevap veriyordu:

"Neden Vadinho'ya bu kadar karşısınız, anlamıyorum. Sırf oğlan zengin ve mevki sahibi olduğu için herkes hakkında dedikodu yapıyor, neden kafayı ona takıyorlar anlamıyorum... Buna karşılık o zavallı ressam özentisi hepinizi heyecanlandırmıştı, iş size kalsaydı hemen onunla evlendiriverecektiniz. Sanki ben kızımı o böceğe verirdim. Ama Vadinho hakkında hep kötü düşünüyorsunuz. Flor'la eğlenmesinde ben bir mahzur görmüyorum, kız evlenme çağına geldi... Aziz Bonfin dualarımı duydu da bizlere iyi bir aday gönderdi, ama sen ve Pôrto yaygara edip duruyorsunuz... Yok şöyleymiş, yok böyleymiş... Rahat bırakın beni ya!"

"Ben yaygara etmiyorum canım benim, sakin ol. Sadece değindim... Ne kadar alıngansın. O kadar sıkıydın, o kadar 'aman bana dokunmacı'ydın ki, genç bir kız bir erkekle çıksa hemen kızı düşkün ilan ederdin... Şimdi de tam tersi, kızın iplerini koyuverdin..."

"Benim kızım düşkün mü yani? Bunu mu demek istiyorsun? Söyle..."

"Sakin ol Rozilda, biliyorsun ki öyle bir şey demiyorum..."

Dona Rozilda tartışmayı bitirmek için:

"Ben ne yaptığımı biliyorum, o benim kızım ve Tanrı'nın izniyle bu yıl evlenecekler..." dedi.

"İnşallah..."

"İnşallah mı? Öyle olacak, bak göreceksin, bir genç kızla bir delikanlının birlikte yalnız dolaştıklarını gördüğünüzde hemen hikâyeler uydurmaya başlıyorsunuz... Aslında sizin Vadinho'ya antipatiniz var..."

Ama hayır, delikanlıya antipatileri yoktu; oğlan lafazanlığı ve fantezileriyle onları cezbetmişti, önce Rio de Vermelholuları, ardından da Ladeira do Alvoluları. Dona Rita ve Pôrto onu dost diye kabul etmişlerdi ve Flor'la evlenmesine iyi gözle bakıyorlardı. Dona Rozilda ise sadece onun arzularını yerine getirmek, kaprislerini tatmin etmek için yaşıyordu.

Vadinho'nun kaprislerine gelince, onun tek bir isteği vardı: Flor'la yalnız kalmak, onu kollarına almak, direncini ve çekingenliğini kırmak, her buluşmada onu biraz daha fethetmek, arzu bağlarıyla sarmalamak, ama aynı zamanda onu kendisine bağlamak, o şahane zeytuni gözleri, o arzu dolu ama ihtiyatla kendini saklayan titrek ve sıkı vücudu ele geçirmek. Vadinho, Flor'un evcilliğinin, aile atmosferinin, yuva ortamının, kızın sade hoşluğunun, sessiz güzelliğinin esiri olmuştu; bu atmosfer ona müthiş büyüleyici geliyordu.

Delikanlı hiç aile hayatı yaşamamıştı. Onu doğururken ölen annesini hiç tanımamış, babası ise kısa bir süre sonra ortalıktan yok olmuştu. Vadinho, hali vakti yerinde küçük burjuva bir ailenin büyük oğlu ile oda hizmetçisinin rastlantısal ilişkisinin ürünüydü; daha önce de söylediğimiz gibi Guimarãeslerin uzaktan akrabası olan babası, bekâr kaldığı müddetçe Vadinho'nun bakımını üstlendi. Ama daha sonra iyi bir evlilik yaptı ve hemen piçten kurtulmanın yollarını aramaya başladı; cahil ve dindar biri olan karısı "veledi zina" karşısında dehşete düşmüştü. Böylece babası onu bir rahipler okuluna yatılı olarak verdi; Vadinho burada düşe kalka li-

se sonuncu sınıfa kadar geldi, ama bitiremedi, zira bir pazar ziyareti sırasında okul arkadaşlarından birinin annesine tutuldu; Cidade de Baixa'daki bir tüccarın karısı olan kırklarındaki bu seçkin hanımefendi aynı zamanda başkent yüksek sosyetesinin en kolay fahişesi olarak ün salmıştı. Vadinho'nun ona duyduğu müthiş arzu karşılıksız kalmayacaktı.

Bu, romantik yanları olan bir arzuydu. Kadın arada sırada ona göz atıyor, Vadinho da hapishane kadar iç karartıcı okula –sefil bir çocuk hapishanesi– yaptığı ziyaretler sırasında onun çevresinde dolanıyordu. Kadın ona kendi çocuğu için getirdiği paketin içinden çekip çıkardığı çikolataları ve bisküvileri veriyordu. Vadinho da ona gizlice, rahiplerin serasından çaldığı orkideleri hediye ediyordu. Bir çıkış günü (ayın ilk pazar günü; Vadinho o güne kadar hiç çıkmamıştı, zira ne onu almaya geleni vardı ne de gidecek bir yeri) kadın onu Largo de Graça'daki saray yavrusu evine yemeğe götürdü, kocasıyla tanıştırdı:

"Zezito'nun bir arkadaşı, yetim ve öksüz, ailesi yok..."

Yarım akıllı bir çocuk olan Zezito'nun tutkusu kobay yetiştirmekti ve eve çıktığı pazar günlerini evin bodrum katında beslediği hayvancıklarına hasrediyordu. Öğleden sonra siestası sırasında tüccar horlamaya başlayınca Vadinho kendini üst kattaki dikiş odasına doğru sürüklenir ve orada öpücükler, okşamalar arasında ve nihayetinde sahiplenilir halde buldu. "Küçüğüm benim, müridim, öğrencim benim, ben senin öğretmeninim, ay benim delikanlım!" Ustalığının farkında olan kadın delikanlıya öğretmenliğe başladı... Hem de ne öğretiş! Tutku giderek arttı, doyulmaz ve şiddetli bir ihtirasa dönüştü. Kadın iç geçirmelerle inliyor ve sıkılmadan rahatlıkla ardı ardına vaatlerde bulunuyordu; Vadinho onun ilk sevgilisiydi ve bu dünyada istediği tek şey onunla birlikte kaçıp büyük aşkını yaşamaktı. Okula yatılı kapatılmış olması ne büyük talihsizlikti...

"Okuldan ayrılırsam benimle birlikte yaşamaya gelir misin?"

Ve bir gün, gecenin ilk saatlerinde, sevdiği kadını ona o denli acı çektiren, sahiplenirken onu o denli aşağılayan "burjuva canavardan" kurtarmak üzere okuldan kaçtı. Son sınıf bir otelde sefil bir oda bulmuş ve ekmek, salam, şarap etiketli bir tür şurup ve bir

demet çiçek alınıştı. Durumu bilen ve onun okuldan kaçmasını ve aşkını desteklemek için aralarında para toplayan en yakın arkadaşlarının verdiklerinden geriye birkaç *mil-reis* daha kalmıştı. Onlar için Vadinho müthiş biriydi.

Delikanlı evi basınca sevgili bayanımız neredeyse korkudan ölecekti, o sırada kocası diğer salonda dişlerini karıştırarak gazete okuyordu. Sinirlenen kadın ona delirmiş olduğunu söyledi. O bir maceraperest değildi, evini, kocasını, çocuğunu, rahatını ve sosyal mevkisini terk edip küçük beyin cariyesi gibi sefalet ve düşkünlük içinde yaşayacak değildi. Vadinho aklını başına toplamalı, okula dönmeliydi, belki de hâlâ kaçtığını fark etmemişlerdi ve gelecek pazar ziyaretinde, ah! Sözü sözdü...

Vaatler Vadinho'yu yatıştırmaya yetmedi, gazaba gelmişti, kendini dalga geçilmiş, aldatılmış hissediyordu. Tüccarın boynuzlarının ne kadar yakında olduğuna bakmadan *madam*ı uzun ve oksijenli saçlarından kavrayıp tokatlamaya ve hakaret etmeye başladı, öyle bir patırtı kopardı ki sadece kocası değil hizmetkârlar, hatta Largo de Graça'nın kibar komşuları bile anında bitiverdiler. Daha sonraları Vadinho o gün bir erkek haline geldiğini söyleyecekti. Ebediyen yaralanmış bir erkek.

Böylece, henüz on yedi yaşındayken bir skandal vesilesiyle kentin gece hayatına girmiş oldu. Delikanlıya sempati duyan ünlü dolandırıcı ve ince stilli kumarbaz Anacreon onu koruması altına aldı. Tecrübesiz delikanlıya *ronda*'nın, yirmi birin, bakaranın ve pokerin inceliklerini ve nüanslarını öğretecek ve onu rulet masalarının diliyle ve zarların gizemiyle tanıştıracak daha iyi biri olamazdı. Zira Anacreon sadece bu alanlarda yetkin biri değil, ama aynı zamanda hayata korkusuzca karşısından bakan sadık bir yürek ve bir tür Don Kişot'tu. Vadinho babasıyla kısa bir görüşme yaptı ve okula dönmeyi reddetti, sefil Guimarães ise ona onay vermeyi ve para yardımında bulunmayı reddetti: "Bir asiyi besleyecek parası yoktu." Zengin kadınla evlendikten beri cimrileşmiş ve ahlakçı olup çıkmıştı. Üstelik artık adının sosyete haberlerinde geçmeye başladığı bir dönemde, Vadinho'nun babalığını kabul etme konusunda kuşku duyar hale gelmişti. Gerçekten onun oğlu muydu? Rahmetli Valdete, öpücükler arasında onu kendisini iğ-

fal edip hamile bırakmakla suçlamıştı. Ama bir hizmetçinin sözleri inanılır bir belge değeri taşır mıydı? Asla bir başka erkek tanımamıştı, böyle söylemişlerdi ağlamaklı arkadaşları cenazesinin yanında. Ama diğer hizmetçilerin lafının da pek bir önemi yoktu, onların dedikleri her ne olursa olsun kanıt olarak kabul edilebilir miydi? Olayın üzerinden çok zaman geçmişti, o zamanlar henüz sorumsuz bir yetmeydi, aklı bir karış havada biri... Belki onun çocuğuydu, belki de değil. Kim bunu kanıtlayabilirdi ki? Nasıl emin olunabilirdi ki? Kuşku duyulamayacak yegâne şey orospunun tekinin çocuğu olduğuydu: daha şimdiden "arkadaşının annesine, onu sanki kendi oğluymuş gibi evine kabul eden saygın bir hanımefendiye baskı uygulayan" bir sümüklü. Vadinho'nun babası denilen bu adam, Chimbo'nun deyişiyle Guimarâeslerin "çürümüş dalı"ndandı; ailenin tarzından ve cömertliğinden hiçbir şey almamıştı.

Vadinho o zamandan itibaren aile havasından hiçbir şey tatmadı, güçlü ve derin hiçbir aşk yaşamadı. Zengin ve çok çeşitli gönül yaşamı esas olarak randevuevlerinde ve kabarelerde geçiyordu ve çeşitli yaşlardan, sosyal mevkiden ve renkten bir dolu âşığı vardı; birkaç evli kadınla yaşadığı maceralar da dahil olmak üzere girdiği bu ilişkilerin hiçbirinde aşk duygusu yoktu. Geçici aşk ilişkilerinin hiçbiri onda hayatı doya doya yaşadığı duygusu uyandırmadı ve bir ilişkinin sona ermesi, hayatında bir kadının olmaması veya giriştiği bir dalaşma kendini hüzünlü, boş veya kirlenmiş hissetmesine sebep olmadı. Bir ilişkiyi bitirdiğinde, favori numarası 17 gelmediğinde kumar masasını değiştirmesine benzer rahatlıkla bir başka bedene yöneliyordu.

Binbaşının partisinde Flor'la karşılaşması onda bir anda yeniden masası kurulmuş, temiz çarşaf örtülü yataklarıyla yuva ihtiyacını canlandırdı. Sabit bir mekânı bile yoktu, bir pansiyondan öbürüne geçiyor, ödeme zorluğu nedeniyle her ay taşınıyordu. Kumar için cebinde o kadar az sermayesi kalmışken kira ödeyerek parayı çarçur etmenin âlemi var mıydı?

Flor hayatına yeni bir tat, bir sükûnet, aile duyarlığı tadı getirmişti.

"Evcilliğinden ötürü çok hoşuma gidiyordun canım benim..."

Annesine dayanacak derecede kapılmıştı Flor'a. Ne felaket, çekilmez bir moruk, ne saçma sapan biri! Kızın basitliğini, tatlı karakterini, sakin neşesini ve ılımlılığını seviyordu. Her gün direncini kırmaya, erdemini aşmaya çalışmakla birlikte onun böyle faziletli ve ciddi olmasından hoşlanıyor ve gurur duyuyordu. Çünkü o fazileti egemenliği altına alma, o erdemliliği bir zevke dönüştürme hakkı sadece ona ait olmalıydı. Ruletin karşısında birden durup düşüncelere daldığında, fişini ileri sürmeyi unuttuğunda Vadinho'nun arkadaşları onun gözlerinde yeni bir ışıltı görüyorlardı.

Mirandão gibi yakın dostları artık Vadinho'nun, karnaval sırasında Río Vermelholu ailelerin düzenlediği ve gazete satıcısı kıyafetleri giyinmiş kadınlı erkekli gençlerin *Diario de Bahia, Diario de Noticias* veya *Imparcial* diye çığlıklar atarak yürüdükleri "Şen Gazeteciler" alayına katıldığını gördüklerinde şaşırmamışlardı. Bir konfeti ve tüy karnavalı, parfüm şişelerinin koklamak için değil kızları ıslatmak için kullanıldığı bir kurdeleler ve şarkılar karnavalı, *kaçasasız* bir karnaval, Vadinho'nun karnavallarının zıddı bir karnavaldı oysa o. Onunkiler aslında cumartesiden çarşambaya kadar durmaksızın, tek bir sarhoşluk hali biçiminde dört gün boyunca süren, orospuların da katıldığı maskeli grupların sokak ortasında dans ederek geçit yaptığı, içkinin su gibi aktığı karnavallardı. Her gecenin sonunda bölgenin genelevlerinden birinde sarhoş yığılıp kalırdı.

"Bak kim var orada, şu alayın içinde, davulcuyla birlikte, Vadinho bu alayın içinde, kim derdi ki!" Böyle hayret ederlerdi onu karnaval şenlikleri sırasında tamamen sakin, dinlence halinde görmeye alışmış hayranları. İşte oradaydı, yanında Flor ile birlikte, konfetilere ve aşkına gömülü halde.

Ama bu onun gece yarısı Flor'u uğurladıktan sonra en düşkün kuburlarda yıkanmasını ve gövdesini kalitesiz *kaçasa*yla doldurmasını engellemiyordu. Doğruca Tabriz'e, Meia-Luz'a, Flozó'ya gidiyordu. Pazartesi günü vilayet sarayındaki acele bir iş bahanesiyle gecenin onunda çıkıp gidiyordu. Andreza ve diğer esmer hatunların saten ve kadife kıyafetleri ve pamuktan peruklarıyla Maria Antoinette tarzı saray kadınları gibi süslendikleri büyük Pinguelo gayda balosuna geç kalamazdı.

En önemli tutku anlarında, aile sıcaklığını, yuva sevecenliğini duyumsadığı zamanlarda bile Vadinho hayatını değiştirmeyi, yeni âdetler edinmeyi, kendini yenilemeyi düşünmedi. Mirandão zaman zaman tehdit ederdi:

"Kardeşim, kendimi yenileyeceğim... Yarından itibaren..."

Vadinho hiç böyle laflar etmedi. Flor'u tutkuyla seviyor ve onunla evlenmeyi planlıyordu, ama o durumda bile resmi taahhütlerinden, kumarından ve gündelik serseriliklerinden, sarhoşluklarından, kavgalarından, kumarhanelerden ve genelevlerden vazgeçmeyi düşünmüyordu.

11

Gül bahçesi, sonsuz ufuklar, gök mavisi, dünya barışı ve onun tatlılığı; Flor ve Vadinho birbirlerine âşıklar. Ve birdenbire fırtına, tayfun, kapalı gökyüzü, amansız savaş, nefret, Flor ve Vadinho üzerine konan yasaklar.

Gelişmelerden kendini sorumlu hissedip üzüntüye kapılan –en ufak bir araştırma nefesine dayanamayan kâğıttan kalenin yıkılmasına yol açan o değil miydi?– Mirandão, felsefe heveslisi ahlakçı, düşünüyordu:

"Bak gördün mü... Nasıl garanti edilebilir ki? Edilemez... Kamyon motoru aldığında bile altı aylık garantisi var... Buna karşılık biri hayatını kurduğunu, işlerin en nihayet yola girdiğini düşündüğünde, pat her şey yerle bir oluyor, taht devriliyor ve geriye molozları kalıyor..."

Mirandão Vadinho'nun tahtının devrildiğini ve geriye molozlarının kaldığını, molozların da çöpe atıldığını düşünüyordu. Dona Rozilda'nın gözünde prestijini kurtarmasının imkânı yoktu, artık bir kere "kabinedeki resmi görevinden istifa etmiş" durumdaydı. Onun hakkında oluşturulmuş olan kavrayış Flor karşısında da tehlikedeydi... Kendisini aldatmış olan dalavereciyi şimdi nasıl kabul etsindi ki? Mirandão o tip yumuşak başlı insanları tanırdı: Bir kez güvenlerinin suiistimal edildiğini anladıklarında bunu gurur meselesi yaparlar ve artık asla geri adım atmazlardı.

"Bir kez kızdıklarında yapacak bir şey yoktur..." diyordu kötümserlikle.

Aşağılık, haysiyetsiz, rezil, sapık herif! Dona Rozilda için dilde bu denli alçak bir insan türünü açıklayabilmek için yeterince enerjik ve eril sözcük bulunmuyordu; oysa daha düne kadar ideal damat adayı olan, tahtlara oturtulmuş, övgülere gark edilmiş biriydi o. Kızı gerekirse bir polisle ya da hatta hapsolup cezasını çekmiş eski bir caniyle bile evlenebilirdi, ama o sefil dalavereciyle asla. Alvo mahalle sakinlerinin ağzından bu acı düşüncüleri öğrendikten sonra Mirandão umutsuz ve gerçekçi şekilde başını sallıyordu: Eğer Vadinho hâlâ onunla sevgililiği sürdürmeyi düşünüyorsa kadınlar hakkında hiçbir şey bilmiyor demekti. O kadar zeki olmasına rağmen şimdi tutkusundan gözleri kör olmuştu, gerçeğin farkına varamıyordu: Her şey berbat olmuştu. Ve mutsuz Mirandão üzüntüsünün üstesinden gelebilmek için Triunfo Barı garsonundan bir kadeh içki daha istiyordu.

Dona Rozilda'nın gözünde prestijini tamir etmek, ihtiyar şeytanın, o çekilmez hortlağın infialini savuşturmak Vadinho'nun pek derdinde değildi, safranın tekiydi o. Ama Flor'dan kopmak, onun tatlı tebessümünü, sessiz sevecenliğini, kesik kesik göğüs geçirmelerini yitirmek istemiyordu. Tam tersine, şimdi onunla evlenmeye karar vermişti. Nihayetinde önemli olan iki tarafın birbirine duyduğu şefkat, anlayış, gerçek sevgi ve aşktı: Gerisi saçma bir şakadan başka bir şey değildi. Flor kimden hoşlanıyordu? Ondan, bizzat kişi olarak ondan mı, yoksa uydurulmuş işinden, işgal etmediği mevkiinden, olmayan parasından mı?

Bütün bu hikâyede hoşuna gitmeyen tek bir şey vardı: Maskesinin Celia, koruması altına aldığı, kendisi sayesinde şimdi öğretmenlik yapmakta olan o paytak tarafından düşürülmüş olması. Dona Rozilda'ya gammazlayıp bütün bu şamatanın kopmasına ve foyasının ortaya çıkmasına sebep olan oydu.

"Yukardan gelen emir mi?" O dolandırıcı vilayet sarayının merdivenlerinden bile çıkmadı; onun bildiği tek saray Pálace'dır, kumar ve sefahat sarayı, hayat kadınları sarayı... Fors mu? Onun forsu sadece en adi fuhuş sokaklarında, orospular ve dolandırıcılar arasında geçer. "Valinin erkânından mı?" Valinin makamına gir-

meye cesaret etse onu oracıkta tutup kodese tıkarlar. "Öğretmenin atamasını çıkarması mı? Bunu düşünmemek daha iyi, o dalaverecinin ne dolaplar çevirebileceğini kim bilebilir ki?"

Ama nasıl oldu da o önemsiz ilkokul öğretmeni bütün o aldatmacalar ağını açığa çıkardı, oyunun bütün ayrıntılarını öğrendi? Öyle ki hiçbir kuşkuya yer bırakmamış, karalara bürünen Dona Rozilda'ya kim-bilir-belki-de gibisinden tutunacak bir dal kalmamıştı. Hokkabazı, gönül avcısını gammazlamak ve maskesini düşürmek için neden bu kadar istekliydi?

Vadinho şaşırmış, yaralanmıştı:

"İşe bak, hem de kim... O kızcağıza benim hiçbir kötülüğüm olmadı ki. Tam tersine..."

Belki de tam o yüzden. Vadinho kendisine iş ayarladığında Celia kendini hem müteşekkir hem incinmiş hissetti. Aslında onu tam da kendisini yanıltmış olmasından ve burnuna gelen kötü kokulardan hareketle beklediği jigolo çıkmamasından ötürü affetmiyordu; zor yaşamı onu kıskanç ve kötü biri haline getirmişti. Her gün kendini biraz daha az müteşekkir ve biraz daha fazla hakaret edilmiş hissediyordu, o adam bir dümenler çeviriyordu... Nihayet bir rastlantı sonucu bir ipucu yakaladı. Böylece sağa sola başvurup didik didik araştırmalar yapmaya başladı, Mirandão'nun binbaşının evinde başlattığı, gelişmesinden Vadinho'dan çok hayatın sorumlu olduğu aldatmacalar yumağını çözdü. Hayali hikâyenin bölümleri bir kez ortaya çıktığında Celia kendini ödüllendirilmiş hissetti: Onu kimse öyle kolayca aldatamazdı, gözü iyi görür, burnu iyi koku alırdı: Onu aldatabilmek için iş temin etmekten, atama çıkarmaktan daha fazla bir şeyler gerekirdi. Kötücüllüğünden memnun, mutluydu, Dona Rozilda ile Flor'un çeyiz için dikiş diktikleri evin ikinci katına çıkarken merdivenlerde sakat ayağı artık ona ağır gelmiyordu. "O tip sefil bir jigolodan başka bir şey değil." Onun, Celia'nın bundan hiç şüphesi olmamıştı. Seciyesiz çehresi ışıldıyordu; neredeyse hiç bu denli mutlu hissetmemişti kendini: O gün çok insan ağlayacak, şeytana küfürler yağdıracak, dişlerini gıcırdatacaktı. Dünyada bundan daha şahane ve heyecan verici bir şey, başkalarının acısıyla kıyaslanabilecek bir başka sahne daha olabilir miydi? Celia için bu değerde başka bir şey yoktu. O gü-

ne değin tek bir erkek bile vücuduna istekle bakmış değildi; kimse ona sevgiyle gülümsememişti, okuldaki çocuklar ondan korkuyordu, ondan kaçıyorlardı.

Sinirden titremeye başlayan Dona Rozilda öldürmek ve ölmek istiyordu, inleyerek kendisine bir bardak su getirmelerini istedi. Flor onu önemsemedi, ahlarına oflarına yüz vermeyip Celia'ya döndü:

"Defol buradan köpek, bir daha da geri dönme!"

"Ben mi Flor? Ciddi mi diyorsun? Ama neden?"

"Dedikleriniz doğru olsa bile buraya dedikodu yapmaya gelmemeliydiniz, o size iş sağladı... Yapmanız gereken, onun hakkında tüm bildiklerinizi kendinize saklamak olmalıydı; açlıktan ölüyordunuz ve o size iş sağladı..."

"Ne bileceğim onun olduğunu? Kim gördü? Bence Barbosa'nın babasının mektubu..."

Flor sesini neredeyse hiç yükseltmiyordu, ama sözleri öfke ve aşağılama yüklüydü:

"Çıkın buradan, yoksa ben size öğretirim başkalarının hayatına burun sokmak neymiş, serseri köpek."

"İyi o zaman, al da hayrını gör, doya doya keyfini çıkar; utanmaz karı."

Ve insanların nankörlüğüne verip veriştirerek merdivenlerden aşağı indi.

Savaş, evet. Başka ne kelime, ne tabir kullanılabilir ki? Ve acımamacasına savaş. Dona Rozilda ile Flor arasındaki savaş hemen oracıkta o an başladı. Celia'nın suratına kapatılan kapının sesini duyar duymaz Dona Rozilda şikâyet etmeyi bıraktı. Bayılmaktan vazgeçti ve öğretmenin arkasından bağırdı. Vadinho hakkında konuşmaya devam etmek, yarayı kaşımak istiyordu:

"Celia! Celia! Gitme, dur..."

Flor sert bir sesle:

"Şimdi kovdum onu..." dedi.

"O sana iyilik yapmak için geldi ve sen teşekkür edeceğine kovdun onu."

"O fitneci bir daha bu eve ayak basmayacak..."

"Ne zamandan beri sen evin efendisi kesildin?"

"O girerse ben giderim..."

Mirandão Vadinho'nun Dona Rozilda karşısında artık hiçbir kredisinin kalmadığını söylerken haklıydı. Ama Flor'un tepkisi konusunda yanılıyordu, hem de tamamen. Flor tabii ki memnun değildi, hayal kırıklığına uğramıştı, ah şu kafasız Vadinho... O kadar yalan niçin? Ama hiçbir an onunla ilişkisini koparmayı, sona erdirmeyi aklından geçirmedi. Onu seviyordu, işi, mesleği, sosyal konumu, politikadaki önemi neymiş önemsemiyordu.

Bunu aynen ona da söyledi, Dona Rozilda'nın bütün tehditlerine rağmen sokağın öbür köşesine çıkıp onunla konuşurken. Açıklamalarını dinledi ve kabul etti, biraz da gözyaşı döktü... "Deli, aklın yok senin, güzel salağım benim." Bunun üzerine Vadinho ilk kez ona aşktan söz etti, onu nasıl sevdiğini ve istediğini, ona nasıl özlem duyduğunu anlattı... Ve onu karısı olarak görmek istediğini. Ve bu Flor için, ona gereksiz yere yalanlar söylemiş ve aldatmış olmasından kaynaklanan dertlerini, bütün acısını unuttturan bir şey oldu.

Sabırlı olmaları ve beklemeleri gerektiğini söyledi Flor. En azından on ay sonra yirmi bir yaşını doldurana dek; henüz reşit değildi ve annesine bağlıydı. Ve Dona Rozilda'nın evliliğe onay vermesini Vadinho hiç beklemesindi... Annesini hiç bu kadar öfkelenmiş ve köpürmüş halde görmemişti. Buluşmak bile bundan sonra kolay olmayacaktı; annesini şüphelendirmeden görüşmenin bir yolunu bulmaları gerekiyordu. Dona Rozilda tarafından kolayca kabul edilen ve savunulan buluşup eğlenmeceler bitmiş, kesinlikle yasaklanmış, onun yerini şimdi yeraltı gizliliği almıştı: Vadinho'nun Ladeira do Alva'da beş kuruşluk kredisi kalmamıştı. Vadinho çevreden geçenlere aldırmadan kızın gözyaşlarını öpücükleriyle sildi.

Dona Rozilda hayvanları ve itaatsiz evlatları yola getirdiği meşin kırbacıyla nefes nefese bekliyordu. Epeyden beri onu kullanmamıştı; onun acısını en fazla çeken, başarısız öğrenci Hector olmuştu. Rosalia da birkaç kez dayak, Flor ise küçükken zaman zaman bir iki şaplak yemişti. Salonun duvarında asılı olan epeydir kullanılmamış kırbaç, zalim anne otoritesini temsil etmeye yarıyordu. Flor kapıdan içeri girer girmez Dona Rozilda kırbacı havaya kal-

dırdı; ilk şaklama kızın boynuna ve ensesine indi, bıraktığı savaş izinin yok olması bir haftadan fazla sürecekti.

Flor ağlamadan dayandı, yüzünü elleriyle kapayıp aşkında ısrar etti. "Ben yaşadığım sürece onunla evlenmeyeceksin," diye bağırıyordu Dona Rozilda. Ertesi gün Flor neredeyse yataktan kalkamayacak haldeydi; tüm vücudu ağrıyor, boynundaki kırmızı leke yerinde duruyordu. Tüm Ladeira olan biteni konuşuyordu; siyahi Juventina penceresinden sarkmış gelen geçene ayrıntıları dağıtıyor, doktor Carlos Passos ise Dona Rozilda'nın öfkelenmek için yeterince nedeni olduğunu kabul etmekle birlikte eğitim yöntemlerini eleştiriyordu.

Vadinho her zamanki saatte geldi; birinci kat tamamen kapalı, balkon boş, merdiven kapısı ise kilitliydi. Flor'un oda penceresi yan sokağa bakıyordu ve jaluzilerin arasından dışarı ışık huzmeleri yansıyordu. Bir süre sonra rastladığı birilerinden akşamüstü yaşanan dayak faslını öğrendi; arkadaşlarına göre Flor odasına kilitlenmiş, hapsedilmişti.

Vadinho, Antenor Lima'nın kapatması siyahi Juventina'nın Dona Rozilda'yı mükemmel şekilde tarif ettiği laflarıyla hemfikirdi: "Vahşi hayvanın teki o, Don Vadinho." Vadinho haberleri sessizce dinledi, sonra hoşça kal deyip gitti.

Gece yarısı geri döndü ve serenatların en hoşuyla Ladeira ve yan sokaklardaki evlerde herkesin uyanmasına ve tüm pencerelerinin açılmasına sebep oldu; orada ve bütün diğer kentlerde çok az duyulmuş tatlılıkta ve tutkuda bir serenat. Duyanlar onun silinmez anısını hâlâ kulaklarında ve kalplerinde taşımaktadırlar.

Ayrıca... tabii ki aksi olamazdı! Vadinho, Flor için var olan bütün güzellikleri bir araya toplamıştı. Altın mandolinci sıska Carlinhos Mascarenhas'ı, Marianinha Pentelhuda'nın genelevindeki rahat döşeğinden kaldırıp beraberinde getirmişti. Kemancı ünlü sanatçı Edgar Cocô'ydu, bir benzerine ancak Río de Janeiro'da veya yurtdışında rastlanabilecek sınıflar üstü bir usta. Flütü hukuk mezunu Walter de Silveira çalıyordu – hem de ne ustalıkla. Vadinho onu kitaplarının başından kaldırıp getirmişti, zira yeni mezun olmuştu ve hâkimlik sınavlarına hazırlanıyordu; kısa bir süre sonra saygın cüppesini giyince sihirli flütünü artık ortalık yerde çalama-

yacak, ilham perilerini ilahi bir güzellikten yoksun kılacaktı. Gitarı çalan delikanlı, terbiyesi ve neşesiyle, mütevazı ve aynı zamanda asil tavrıyla, içkici yeteneğiyle, kibar halleriyle ve kuşkusuz yaptığı müzikle sevilen ve sayılan biriydi; sanat yeteneği ve gizemli ve latif sesi biricikti, eşine benzerine rastlanamazdı. Radyoda çalıp söylemeye başlamış ve başarılı olmuştu. Adı, Dorival Caymmi, zamanla anılır olmuştu ve yakın dostları yayımlanmamış bestelerini yere göğe sığdıramıyorlardı; bu besteler bir kez ortaya çıktığında esmer delikanlı müthiş bir üne kavuşacaktı. Vadinho'nun yakın arkadaşıydı, ilk içkilerini birlikte içmeye başlamışlar ve ilk sabahlamaları birlikte yaşamışlardı. Yedekte soluk çehreli kabare şarkıcısı Jenner Augusto'yu ve ek olarak da Mirandâo'yu –daha şimdiden sarhoş– getirmişti.

Ladeira'da birkaç dakika ayakta durdular; Edgar Cocô ilk tüyler ürpertici akortları tınladı. Onu mandolin, flüt ve gitar izledi. Ve Caymmi, Vadinho ile birlikte düete başladı; Vadinho sadece cıvıldayabiliyordu, ama davası, tutkusu devasaydı: sevgilisinin acılarını dindirmek, hüznünü hafifletmek, uykusunu daha tatlı kılmak, ona aşkının kanıtı olan müziğin tesellisini taşımak istiyordu:

İlerlemiş gecede, şen gökyüzünde
sessizlik sanki bir rüya,
ormanın üzerine mehtap
düşmekte ender güzellikte
bir yağmur gibi...
Ama sen uyuyorsun, duymuyorsun
sana şarkı söyleyeni...

Cândido das Neves'in ağıtı Ladeita yokuşunu onlardan daha hızlı tırmanıyor ve pencerelerde müziğin ve Caymmi'nin sesine koşuşan meraklı çehreler beliriyordu. Siyahi Juventina alkışlayarak tempo tutuyordu, zira o Flor ile Vadinho'nun tarafındandı, ayrıca serenatları deli gibi seviyordu. Bazıları öfkeyle uyanıp protesto etmeye hazırlanıyor, ama şarkının tatlı nağmelerine yenik düşüyor ve aşk çağrısını dinleyerek uyuklamaya devam ediyorlardı. Doktor Carlos Passos onlardan biriydi: Yataktan infialle fırladı; er-

tesi gün bir dolu işi vardı, her sabah saat altıda hastanede oluyor ve bazen evine akşam dokuzdan önce dönemiyordu. Ama yatak odası ile pencere arasında öfkesi giderek yatışır oldu ve iyi duymak için pencereden göğsüne kadar sarkıp mırıldanarak şarkıya eşlik etmeye başladı.

Gönder mehtap gümüş ışığını
ki sevgilim uyansın...

Şimdi Flor'un evinin önündeki köşede, sokak lambasının ışığı altında durmuşlardı. Vadinho, ışığın üzerinde spot etkisi yapması ve daha iyi görülebilmesi için grubun biraz önüne çıktı. Doktor Silveira'nın flütünün nağmeleri duvarı tırmanıyor, mandolinin tınıları balkondan içeri sızıyor, Edgar Cocô'nun kemanı genç kızın oda pencerelerini açıyor ve onu ürpertiyle yataktan kaldırıyordu. "Aman Tanrım, Vadinho!" Pencereye koştu, jaluziyi kaldırdı ve işte oradaydı, ışığın altında, sarı saçları ve yukarı uzanan kollarıyla:

Tutkularımı öldürmek istiyorum,
onu öpücüklerimle boğarak...

Birkaç gececi yanaşıp onları dinlemeye başlamıştı. Cazuza Embudo müziğin cazibesine kapılıp ve grupta belki de bir şişe bir şey vardır umuduyla pijamayla dışarı çıkmıştı. Dona Rozilda birinci katın balkonunda karanlıkların içinden çıkarak belirdi ve hiddetiyle müziği ve ağıtı böldü:

"Aylaklar! Serseriler!"

Ama şarkı onun sesinden daha güçlüydü, Caymmi'nin sesi yıldızlara ulaşıyordu:

Şarkı söylüyorum...
ve onca sevdiğim kadın
beni duymuyor, uyuyor...

Flor nereden bulmuştu o koyu kırmızı gülü? Vadinho onu havada kaptı. Romantik gece, âşıklar gecesi, gökte sarımsı mehtap, havada kuşdili kokusu, tüm yokuş hep bir ağızdan Flor için, odasında hapis genç kız için şarkı söylüyordu:

Orada yükseklerde mehtap kayıyor
Gökyüzünde ne kadar düşünceli
Ve yıldızlar ne kadar sakin...

Ve Dona Rozilda sokak kapısını ardına kadar açarak dışarı çıktı, saçı başı dağınık, eskimiş sabahlığına sarılı ve öfke dolu halde. Grubun önüne gelerek hiddetle bağırmaya başladı:

"Defolun! Defolun buradan! Yoksa polis çağırırım, karakola şikâyet edeceğim sizi, it sürüsü!"

Beklenmedik şekilde ve hiddetle ortaya çıkıvermesi bir an için şaşırmalarına ve müziği kesmelerine sebep oldu. Dona Rozilda sokaktaki sessizliğin ortasında muzaffer bir edayla diklendi:

"Defolun! Köpek herifler, defolun!"

Ama bu sadece bir an sürdü. Derhal doktor Silveira'nın alaycı tondaki flütü duyuldu, sanki katır anırması, âlem müziği kıvamında:

Aiai bırak beni
Çık bu yokuştan...

Ve o sırada Vadinho göründü, müstakbel kaynanasına doğru yaklaşıyordu, önünde durdu ve flütün eşliğinde, mükemmel bir incelikle ve topuk ve beden hareketleriyle *boceta* step dansı yapmaya başladı, ünlü ve zor *boceta* step dansı. Birden paniğe kapılıp boğulur halde susan Dona Rozilda son gücünü topladı, zar zor merdivenlere ulaşıp yukarıya kaçtı.

Gecenin ve sokağın galibi serenat sabaha kadar yoluna devam etti. Gececi içkiciler koroya katıldılar. Sokaktan geçen bekçi durup onları dinledi ve alkışladı. Cazuza Embudo'nun tahmin edip beklediği şişe ortaya çıktı. Repertuar çok çeşitliydi. Vadinho ve Caymmi şarkı söylediler; Jenner Augusto da; doktor Walter de bas sesiyle şarkılar söyledi... Ve hayali radyoda şarkı söylemek olan gece bekçisi de. Bütün sokak, üst pencereden sarkan, şallara ve dantellere sarılmış, ay ışığıyla yıkanan Flor için serenat yapıyordu. Aşağıda ise beyefendi kibarlığıyla Vadinho, elinde koyu kırmızı gülle. Aşkının gülü.

12

Flor, Vadinho ile evlenmek amacıyla evden kaçtığında ve takip edildiğinde aradığı yuvayı ve şefkati Lita teyzesi ile onun kocası Thale Portô'nun evinde buldu.

Portô buna çok gönüllü değildi, eline silah alıp her şeyi yapabilme yeteneğine sahip Dona Rozilda ile başı derde girsin istemiyordu. Önceki yaz tatilinde, Vadinho'yu henüz yere göğe sığdıramayıp delikanlıyı kurtarıcı Tanrı, İsa bebek yerine koyduğu sıralarda, yengesi onu ve Dona Lita'yı yeğeninin gönül eğlendirmelerine karşı çıkmakla suçlamıştı. Çokbilmiş, kibirli, takıntılarla dolu ve kindar biriydi Dona Rozilda. Ama Flor saçı başı dağınık, ağlayarak ve yanında ciddi çehreli, resmi ve ne yaptığını bilen edalı bir Vadinho ile birlikte kapıya dayandığında ne yapılabilirdi ki? Geri dönüşü olmayanı itiraf etmeye gelmişlerdi: Delikanlı genç kadının utanç duvarını aşmış, meyvesini tatmıştı, evlenmeleri gerekiyordu. Dona Rozilda ister kabul etsin ister etmesin, Flor ister reşit yaşta olsun ister olmasın evlenmeleri gerekiyordu. Flor artık genç bir bakire değildi ve çalınan onurunu şimdi ancak evlilikle geri kazanabilirdi.

Flor iki gözü iki çeşme ağlayarak teyzesinden ve eniştesinden özür diliyordu. Sıkı aile ilkelerini dikkate almayıp bu denli ileri gittiyse, korkularını ve utancını yenip bekâretini sebatkâr bahçeler müfettişine teslim ettiyse, bunun yegâne suçlusu dalavereleri ve inatçılığıyla kızın sevgilisiyle her türlü ilişkisini engellemiş, onu evde hapsetmiş olan Dona Rozilda'ydı, sanki reşit olmaya az bir şeyi kalmış olan Flor yetişkin bir kadın değil de küçük bir çocukmuş gibi davranmıştı. Hatta onu dövmüştü bile. Bu denli eziyete kim dayanabilirdi? Nihayetinde Vadinho dejenere biri değildi, ne de bir sapık veya çılgın veya Limpiáo çetesinin bir gangsteri; on beş yaşında, hayata dair hiçbir şey bilmeyen saf cahilin biri de değildi.

Evin masraflarını Flor karşılamıyor muydu, kirayı ve yiyecek içecek parasını ödeyen o değil miydi? Annesinin katkısı pek azdı, zira Rosalia'nın evden ayrılışından beri dikiş atölyesine çok az iş geliyordu. Buna karşılık Mutfak Okulu gelişmişti ve anne kız oradan kazanılan parayla yaşıyorlardı.

O zaman neden Dona Rozilda her şeye karar verme yetkisini kendinde görüyor, Lita teyze veya Don Antenor Lima, hatta önceleri hep sözüne saygı duyup uyduğu, Hector'un vaftiz babası doktor Luis Henrique gibi aklı başında insanlara kulak asmayıp onları mahkûm ediyordu? Bu kez doktorun öğütlerini şiddetle reddetmişti. Thales Pôrto başıyla onaylıyordu, görümcesi sağduyusunu tamamen kaybetmişti.

Ne Flor ne de Vadinho'nun duruma tahammül edecek halleri kalmıştı. Delikanlı için durum nihai ve heyecan verici bir iddiaya dönüşmüştü. Rulette veya zar atışında olduğu gibi şansıyla karşı karşıyaydı. Flor'u istiyordu ve bu istek ona baştan aşağı tümüyle egemen olmuş, sanki dünyada bir başka kadın yokmuş, Bahia'nın en güzel ve en istenir dişisi –dolgun vücudu ve oval yanaklarıyla–, onun susuzluğunu giderebilecek, yalnızlığına çare olabilecek yegâne insan oymuş gibi tüm zihnini ele geçirmişti. "Hayır, ben hayatta olduğum sürece asla," diye tekrarlayıp duruyordu Dona Rozilda, Vadinho'nun akrabalar ve dostlar aracılığıyla defalarca gönderdiği evlenme tekliflerini reddediyordu.

Birkaç gün önce bizzat Lita teyze işe müdahale etmiş, ama ağız dolusu küfürlerle karşılaşmıştı, bir taşlanmadığı kalmıştı:

"Tanrı bana hayat ve sağlık verdiği sürece o aşağılık herif benim kızımla evlenmeyecek. Kız bu kadar ilgiye, kaygıya layık olduğundan değil, o da salağın, nankörün teki, doğuştan köle yaradılışlı. Ama bana bağlı olduğu sürece ona izin vermeyeceğim. O serseriyle evlenmesindense ölsün daha iyi."

Lita kardeşini ikna etmek ve nefret duvarını yıkabilmek için tartışmaya çalışmıştı: Aşk mucizeler yaratabilirdi, neden Vadinho'nun kendini yenileyebileceğine inanmıyordu ki? Dona Rozilda suçlayıcı biçimde söylenmeye başlamıştı:

"Senin Portô ile evlenerek aileye verdiğin tatsızlık yeter. Daha sonra o kendine çekidüzen verdi... Ama ya vermeseydi? Hayat boyu rezilin teki olarak kalsaydı ne olacaktı?"

Rezil lafını vurgulayarak telaffuz ediyor, sözcüğün düşkünlük ve töhmetle yüklü olmasına gayret ediyordu.

Portô'nun geçmişini kastediyordu. Portô gençken Río de Janeiro'nun tiyatro ortamlarında dolanmış, ülkenin iç taraflarında ge-

zinmiş, ama hiçbir kentte yerleşmeyip gezici tiyatro kumpanyalarında sahne düzenleyiciliği ve koreograflık yapmıştı; şartların zorlamasıyla da bazen aktörlük ve suflörlük, direktörlük ve dekoratörlük işleri üstlenmişti. Evlendikten sonra durulup Bahia'da bir işe girmişti. Kandiller altındaki yaşamından geriye bir kupürler albümü ile bir avuç anekdot kalmıştı. Albümünü göstermek ve hikâyelerini anlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı.

"Gördün mü, doğru olmamış mı?" diye cevap vermişti Dona Lita, aslında kocasının bohem geçmişiyle gurur duyuyordu. "Daha mutlu bir başka evlilik biliyor musun? Ayrıca, tiyatroculuk yapmış olmasından hiç de utanmıyorum. Hırsızlık yapmıyor, kimseyi aldatmıyordu, ne de genç kızları iğfal ediyordu..."

"Nasıl edecekti ki, zaten hepsi metresti, hepsi cevizi kırdırmıştı? Genç kıza nerede rastlayacaktı ki? İstemediğinden değil, öyle sağlam pabuç falan değildi."

Kardeşinin tersine nazik ve saygılı biri olmasına karşılık Dona Lita kocasına laf edilmesine dayanamaz, kanı başına sıçrardı:

"Lütfen kelimelerine dikkat et, kocam hakkında böyle konuşma, senin hakaretlerini dinlemek için gelmedim buraya..."

Dona Rozilda o zaman kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırıp bir iki özür sözcüğü mırıldanmıştı. Hayatta saygı ve sevgi duyduğu tek insan Dona Lita idi ve asla onunla dalaşa girmezdi.

"Buraya geldim çünkü Flor'u çok seviyorum, kendi çocuğum gibi... Neden kızın evlenmesine izin vermiyorsun? Kız oğlandan hoşlanıyor, oğlan da onun için deli oluyor. Senin kafana taktığın gibi mükemmel, kudretli biri olmadığı için mi?"

"Benim kafaya bir şey takmadığımı çok iyi biliyorsun; onlar beni istismar ettiler, sefiller." (Korkunç aldatmaca onu çılgına çeviriyordu.) "Sana bir şey diyeyim mi? Bu konuşmaya son versen daha iyi olur. Bana bağlı olduğu sürece o işe yaramaz herifle evlenmeyecek. Yirmi birine geldiğinde, hâlâ istiyorsa gidip kendini mahvedebilir. Ama daha önce ben izin vermeyeceğim, bu kadar."

"Kendi kendine aranıyorsun... Bak göreceksin..."

Böylece son elçinin de başarısızlığa uğramasının üzerine Flor aklın sesini dinlemeye karar verdi. Yani Vadinho'nun kendisini pratik, geçerli ve mümkün tek yolun bulunduğuna ikna etme-

ye çalışırken fısıldadığı ve aynı zamanda aşk ve güven kanıtı olan sevecen ve tatlı sözlere uymaya karar verdi. Nihayet ikna oldu ve bacaklarını açıp çoktan beri kendisine yalvarmakta olan delikanlıya kendisini teslim etti. Ayrıntılara girmeden (ne de kahramanımızın okuyucuların gözündeki masumiyetini ve nezahetini korumak iyi niyetiyle onu dayanılmaz Don Juan'ın saf bir kurbanı gibi göstermeye kalkmadan) doğruyu söyleyecek olursak Flor kendini teslim etmek için yanıp tutuşmaktaydı ve içindeki alevler tüm bedenini ve ihtiyatını sarmış yakıp tutuşturuyordu. Vadinho'nun o dönemde bekâr ve âlem düşkünü zengince bir arkadaşı ona Itapoã yakınlarındaki gizli bir evini bırakmıştı. İşte o evde rüzgârlar Flor'un düz kara saçlarını çözdü ve güneş onların üzerine mavimsi ışıklar düşürdü. Dalgaların ve rüzgârın mırıltıları eşliğinde oğlan kızın giysilerini tek tek, öpücük öpücük çıkardı, onu bir yandan soyarken bir yandan da ele geçiriyordu:

"Örtülüyken nasıl sevişilir bilemiyorum, çarşaf altında olsa bile, hele elbiselerle. Neden utanıyorsun sevgilim? İnsanlar bunun için evlenmezler mi? Öyle olmasa bile sevişmek Tanrı'nın emri, insanların sevişmesini emreden o. 'Gidin, evlatlarım, gidin sevişin, çocuk yapın,' diyen o, emrettiği en iyi işlerden biri de oydu."

"Tanrı aşkına Vadinho, günaha girme..."

Ve Flor kırmızı yatak örtüsüne sarınıyordu. Odadaki her şey tahrik ediciydi: duvarlarda çıplak kadın resimleri, su perilerini izleyen ve iğfal eden yarı insan yarı keçi orman tanrıları reprodüksiyonları ve yatağın hemen önünde dev bir ayna. Mario denen kişi belli ki çok masum biriydi, tuvalet masasındaki parfümler ve buz gibi içkilerle tam bir günah evi atmosferi kurmuştu. Flor karnındaki tüylerin ürperdiğini hissetti.

"Eğer o sevişilmesin isteseydi herkesi hadım yaratırdı, çocuklar da anasız babasız öksüz ve yetim doğarlardı... Deli olma, bırak şu örtüyü..."

Kırmızı örtüyü kaldırdı ve altından çarşaf beyazlığındaki Flor belirdi. Vadinho keyifli bir hayretle haykırdı:

"Vay canına, oran tüysüz sevgilim, neredeyse tamamen tüysüz... Ne delice, ne hoş bir şey!"

"Vadinho!"

Oğlan kızın utancını bedeniyle örttü ve kız gözlerini kapadı. Itapoã denizi üzerinde haleluyalar yükselmeye başladı; aşkın iniltileri meltemler gibi esmeye başladı ve balıkların ve sirenlerin sessizliğinde Flor'un haleluya iniltileri duyuldu. Denizlerde ve karalarda haleluya; cennette ve cehennemde haleluya!

O sabah Flor, zengin öğrencilerinden Dona Magá Paternostro'ya doğum günü yemeği hazırlamakta yardımcı olmak için evden çıkmıştı; elliden çok insan için yemek ve ayrıca akşamüzeri için tatlı ve tuzlu çörekler hazırlanacaktı. Oradan da Vadinho'yla buluşmaya gitmiş ve böylece olması gereken olmuştu. Dona Rozilda onu Dona Magá'nın evinde sanıyordu, o ise Itapoã'da Vadinho ile haşır neşir olmaktaydı.

O günden sonra Flor'un hayatı, Vadinho ile tekrar o sahil evine gidebilmek için mazeretler uydurma çabası haline geldi. Öğrencilerine ve arkadaşlarına başvuruyordu: "Eğer annem seninle mi çıktığımı sorarsa, evet de." Öyle de yapıyorlardı, zira hepsi onu seviyordu ve çoğu da davasının aktif savunucusuydu. Dersten sonra bazıları, "Matine için Flor'u davet edeceğim, garibimin unutmaya ihtiyacı var..." diyordu.

Ve unutulmuşa benziyordu; öyle olduğunu düşünüp ferahlıyordu Dona Rozilda. Son zamanlarda Flor surat asmıyor, pencereye çıkmak için o utanmaz herifin gelmesini beklerken –tabii o rezil o sırada siyahi Juventina ile kapı önünde sohbet ederek vakit geçiriyordu– kendisini odasına kilitlemiyordu.

O kaltaklar ve diğer bazı utanmaz komşular, sevgililere suç ortaklığı, arabuluculuk yapıyorlardı. Dona Rozilda onları bellemişti, bir gün yaptıklarını faiziyle ödeyeceklerdi. Flor penceresinden oğlana mektuplar atıyor ve eliyle öpücükler yolluyordu. Ta ki Dona Rozilda öfkeden çıldırıp kızına ve sevgilisine küfürler yağdırmaya başlayana kadar, ikiyüzlü herif de köşede kıs kıs gülüyordu.

Ama son günlerde Dona Rozilda değişiklik sinyalleri almaya başlamıştı. Flor'un davranışları değişmişti, artık hüzünlü *modinha*'lar söylemiyor, ne iğrenç çapkının adını anıyor, hatta ne de o sokakta görünüyordu. Flor tekrar gülümsemeye, günaydın demeye başlamış, Dona Rozilda bir şey söylediğinde yanıt verir olmuştu.

Kunduracılar Yokuşu'nda rastladığı bir arkadaşı ayrılırken ona, "Dikkatli ol!" diye tavsiyede bulunmuş ve suç ortaklığı edasıyla gülmüştü...

Flor ve Vadinho da gülüyorlardı; taksinin içinde saklanmışlar, –hep aynı taksiydi, delikanlının arkadaşı taksici Cígano'nun arabası– el ele, ara sıra öpüşerek tüm hız Itapoã'ya doğru yol alıyorlardı. Cígano akşamüzeri almak için geri gelecek ve Flor başını Vadinho'nun omzuna dayamış, siyah saçları esintiyle dalgalanır halde, sevgililer acele etmeksizin, bir gevşeklik, bir sevecenlik havası içinde, hep birlikte olma arzusuyla geri döneceklerdi. Neden birbirlerinden ayrılsınlardı ki?

Vadinho her seferinde biraz daha fazlasını istiyor, bütün bir geceyi onunla birlikte geçirmeyi arzuluyordu. Onu yanında görmek ve ona sahip olmak artık yetmiyordu; onun soluklarını dinleyerek gözlerini yummak, onun rüyalarının yakınında uyumak istiyordu. Flor da bütün bir geceyi onunla yaşamak, kendini ona saatlerin, sayılı dakikaların, her seferinde özlemleri karşısında kısalan zaman dilimlerinin ötesinde teslim etmek istiyordu.

"Ama..." dedi bir akşamüstü Vadinho'nun ısrarı karşısında, "geceyi dışarıda geçirirsem eve dönemem..."

"Peki neden döneceksin ki? Birlikte yaşayalım, bitti gitti. Ama sen işi kökünden halletmekte isteksizsin, neden bilemiyorum..."

"O zaman evlenene kadar nereye gideceğim?"

O zaman, Flor için ikinci bir yuva olan Lita teyzesi ile Pôrto eniştesinin evine gitmesini kararlaştırdılar. Buna bir kez karar verdiklerinde ertesi gün dersten sonra Flor odasına kapandı ve eşyalarını iki çanta ile bir bavula doldurdu. Daha sonra Kunduracılar Yokuşu'ndaki Yansã Çarşısı'na gideceğini söyleyerek kapıyı çarpıp çıktı. Dışarıda Vadinho onu takside bekliyordu. Ve Cígano onları bir kez daha taşıdı, ama bu kez geri getirmek için ertesi sabaha kadar bekleyecekti.

Dikiş işlerini ve yeni haberleri almak için gelen bir tanıdığına Dona Rozilda, "Flor alışveriş için dışarı çıktı, dönmek üzere," dedi. "Allah'tan artık o tipten söz etmiyor, daha sakin şimdilerde..."

"Sonunda unutacak... Hep böyle olur..."

"Unutmak zorunda, ister istesin ister istemesin..."

Dona Rozilda misafirle sohbete devam etti ve yokuşa yeni yerleşen Amargosalı yeni komşularından söz etti.

"Neyse. Flor gecikecek, ben gideyim. Selamlar..."

Ve Dona Rozilda yalnız kaldı, Flor'u bekliyordu, başlangıçta biraz meraklanmış, daha sonra ise endişelenmeye başlamıştı, akşam olduğunda da Flor'un aklını yitirdiği ve evden kaçtığına karar verdi. Mektup açacağıyla kızın oda kapısının kilidini zorlayarak açtı ve dolu çantaları ve bavulu gördü. İkiyüzlü kendisini aldatmıştı, serseriden sanki ayrılmış gibi davranmıştı, sırf onunla çıkabilmek için deli karı, ahlaksız. Dona Rozilda ışıkları tüm gece açık bıraktı ve elinde kırbacıyla sabaha kadar bekledi. Ah, keşke dönmeye cesaret etse!

Ertesi gün sabah kahvaltısından sonra kız kardeşi ve enişteşi geldiklerinde –Don Pôrto ellerini nereye koyacağını bilemiyordu– saçını başını yolarak tam bir kıyamet kopardı:

"Hiçbir şey bilmek istemiyorum... Buraya düşük kadınlar giremez, orospuların yeri kerhanedir..."

"Lütfen saygılı ol. Flor benim evimde ve benim evim kerhane değil. Eğer kızın mutluluğunu önemsemiyorsan bu senin bileceğin iş. Ama ben ve Thales önemsiyoruz. Flor'un evleneceğini bildirmek için geldim sana. İstersen nikâh burada yapılır, böylece her şey doğru ve olması gerektiği biçimde yapılır. İstemezsen de benim evimde evlenirler, hem de memnuniyetle..."

"Kaltaklar evlenmez, kuma olurlar..."

"Dinle kadın..."

Lita teyzesinin bütün dil dökmeleri ve Pôrto enişteninin suskunluğu bir işe yaramadı. Ne nikâha gelecek ne de onay verecekti, isterlerse gitsinler mahkemeye döndürdükleri dolapları anlatsınlar, nankörün ahlaksızlıklarını açıklasınlar, ondan yetki alsınlardı. Edepsizliklerini örtmek, ahlaksızın iffetsizliğini gizlemek için ondan medet ummasınlardı.

Ve ertesi gün Nazareth'e, onu pek de gönüllüce karşılamayan oğlunun evine gitti. Héctor da evlenmeyi tasarlıyordu, ama şimdilik hâlâ bekârdı zira maaşı evlilik yapmaya yetmiyordu. Maaşını artırdıklarında ve biraz para biriktirdiğinde evlenecekti. Müs-

takbel biri de vardı: Flor'un eski öğrencilerinden biri, buğulu gözlü Celeste.

13

Kiralık bir eve bakmak için Sodré'ye giderken Flor yolda bir başka öğrencisine rastladı: Aşağı Şehir tüccarlarından birisinin karısı olan Norma Sampaio. Saygın bir hanımefendi olan Dona Norma neşeli, sevimli ve yenilik heveslisi biriydi, iyi kalpliliği ve cömertliğiyle tanınırdı. Evi yakınlardaydı.

Flor'un baktığı ev ihtiyaçlarına uygundu, hem konut hem okul lokali olarak kullanılabilirdi, üstelik kirası da görece düşüktü. "O zaman kendini kiracı addedebilirsin," diye güvence verdi Dona Norma. Ev sahibini tanıyordu ve Flor'u yeğleyeceğinden emindi. İşi ona bıraksın, dert etmesindi.

Flor bütün o dönem boyunca Dona Norma'dan teselli ve anlayış gördü. Eski öğrenci Flor'un pek çok sorununu bizzat üstlendi ve hepsini halletti.

İlk önce Flor'un bozulmuş moralini düzeltmeye girişti. Flor ona başından geçenleri ayrıntılarıyla anlattı. Dona Norma ayrıntılardan keyif alır, bölümleri atlana atlana koşarcasına anlatılan hikâyelerden hoşlanmazdı. Flor herkesin kötü geçmişini öğrenmiş olduğunu düşünerek azap çekiyordu ("kötü geçmiş" Lita teyzenin hassasiyetle kullandığı bir tabirdi), sanki suratının ortasına yalancı damgası vurulmuş gibiydi: erkekleri tanıyan ve bekar genç kız numaraları yapan ahlaksız bir kadın.

"Boş ver yavrum, aptal olma... Kim biliyor ki kendini verdiğini? Dört beş kişi, en çok yarım düzine insan, hepsi bu... Telli duvaklı evlenmek istiyorsan, kim buna itiraz edebilir ki? Annen seyahate çıktı; bak o işte isterse gelip kilisenin kapısında rezalet çıkarabilir..."

Flor utancını saklayamıyordu. İyi yapmamıştı, ama başka çaresi kalmamıştı. Dona Norma'ya göre olan biten her şey bir kaşık suda fırtına koparmak gibi bir şeydi:

"Evlenmeden önce bekâreti teslim etme sık görülen bir durum, en iyi ailelerde bile oluyor bu canım benim..."

Ve Flor'u teselli etmek için bir dizi ilginç örnek vermeye başladı. Bilmem ne fakültesinden doktor bilmem nenin kızı evlenmeden hemen önce damadın bir arkadaşıyla yatmamış, ona kaçıp hemencecik onunla evlenmemiş miydi? Ve şimdi adı boyuna gazetelerde çıkan, sosyetenin gözdesi değil miydi? "Bayan Filanca dostlarını kabul etti filan diyerek..." Ve öbür falanca, Barra fenerinin arkasında sevgilisiyle –bu en azından nişanlı sevgilisiyleydi– sevişirken yakalanmamış mıydı? Fener görevlisi onları iş üstünde basmıştı, ama neyse ki onları polise şikâyet etmemişti, zira oğlandan hemencecik iyi bir bahşiş koparmıştı. Ama günahkâr kızın altlığını herkese göstermişti, bu arada siyah dantelden şahane bir altlıktı. Ama gene de, iç çamaşırının bütün bu teşhirine rağmen kız telli duvaklı evlenmişti, nefis bir gelinlikle, zevk ve para sahibiydi. Ya öbürü, babası Dona Rozilda'yı bile bastırabilen, kızlarını avcunun içinde tutup, yavrucukları korku içinde eve hapseden o kızcağız? Babasının arkadaşı evli bir erkekle Ondina'da cürmümeşhut halinde basılan kız? Daha sonra garibin biriyle evlenmişti ve şimdi önüne gelenle yatıyordu. Sloganı "ne kadar çok, o kadar iyi" idi. "Pek çok kadın yavrum, kendini evlenmeden önce vermiyor çünkü ya onun ne kadar güzel bir şey olduğunu bilmiyor ya da sevgilisi ısrar etmiyor, onun için. Nihayetinde, önce veya sonra, ne farkı var ki?" Arkadaşı onu teselli edebilmek için sadece yaptığı hatayı hafifletmeye çalışmıyor ama aynı zamanda kiraladığı eve zaruri eşyaları almakta ona eşlik ediyor, mobilyalar ve mutfak eşyaları konusunda akıl veriyordu. Bunların arasında demir başlıklı ve ferforje ayaklı nikâh yatağı da vardı, yatağı Ruy Barbosa Sokağı'nda antika ve eski eşyalar satan ve tabii Dona Norma'nın arkadaşı olan Jorge Tarrap'tan almışlardı. Uzun boylu, esmer, yarı felçli biri olan Suriyeli Jorge Tarrap iyi bir insandı; Flor'un kısa bir süre sonra evleneceğini öğrenince yatağa ek olarak ona yarım düzine likör kadehi hediye etti. Dona Norma da bir çift birinci kalite Alagoa el ve banyo havlusuyla katkıda bulundu. Ayrıca mor salkımlı leylaklar işlemeli ortanca mavisi enfes bir yatak örtüsü bağışladı. Río'daki teyzelerinin hediyesi olan örtü, Dona Norma'nın kabarık çeyizinin en gözde parçasıydı. Ama takıntılı Don Sampaio örtüyü kafasına takmıştı; nefis ortanca mavisi ona göre aslında cenaze kırmızısına

benziyordu ve böyle bir örtüyle ancak tabut örtülebilirdi. Allah'ın belası örtü nedeniyle gerdek gecesi neredeyse birbirlerine gireceklerdi. Eğer Dona Norma o gece olabilecekleri merak etmekten ölüyor olmasaydı Sampaio'nun mızmızlanmalarına ve saçmalıklarına tepki gösterebilirdi. Sampaio örtü kaldırılmadan yatağa girmeyi reddediyordu, neticede örtü bir daha çıkarılmamak üzere sandığa saklanacaktı. Dona Norma, Şili Sokağı'nda değeri bir servet olabilecek o örtüyü bir daha hiç kullanmadı.

Örtülerden laf açılmışken söyleyelim: Vadinho'nun çeyize tek katkısı, parça parça hazırlanmış renkli bir yatak örtüsüydü. Örtü, çiçekbozuğu çehreli ve Bahia'nın en genç madamı –ama bu en az deneyimlisi demek değildi– olan melez Inácia'nın genelevindeki kadınların eseriydi. Vadinho zaman zaman onun yatağına misafir olur ve orada günler ve haftalar boyunca kalırdı. Flor'un yıllarca süren çalışmalarının ürünü olup şimdi hızla tükenmekte olan birikimleriyle yapılan onca zorunlu masrafın karşısında Vadinho'nun katkısının bir örtüden ibaret olması onun suçu değildi. Vadinho elbette bütün masrafları veya en azından önemlice bir kısmını isterdi ve bunu başarabilmek için de çok gayret gösterdi. Arkadaşları onu rulet başında hiç bu kadar sinirli ve ısrarcı görmemişti. Ama on yedi –onun numarası– bir türlü gelmiyordu, sanki masadan silinmiş gibiydi. Büyüklü küçüklü ruletlerde, ronda ve bakarada da denemişti, ama şans hep aleyhine işliyordu, üzerine sanki büyü yapılmış gibiydi. Borç istemediği kimse kalmamış, en son çare olarak sevgilisine başvurup bir yüzlük koparmıştı.

"Şansızlığın ilelebet sürmesi mümkün değil sevgilim. Bu sabah araba yükü parayla geleceğim ve sen Bahia'nın yarısını satın alacaksın, nikâh günü için yarım düzine şampanyayı da unutmayacağım elbette."

Ne para ne de şampanya getirdi. Gerçekten şansı çok kötüydü. Ne kadar sürecekti üzerindeki bu kem göz?

Böylece, teyzenin evinde yapılan nikâh töreninde sadece şampanya vardı. Thales Portô bir şişe açtı ve nikâh hâkimi yeni evliler ve ailenin şerefine kadeh kaldırdı. Lita teyze ve Portô enişteninin yanı sıra sadece Flor'un birkaç yakın dostunun, elbette bu arada Don Antenor Lima ve Dona Norma'nın katıldığı dini merasim de

basit ve hızlı oldu. Milyoner Dona Paternostro gelememişti, ama sabahleyin hediye olarak bir dizi mutfak eşyası yollamıştı, işte bu gerçekten işe yarar bir hediyeydi. Vadinho tarafından nikâha sadece il parklar ve bahçeler müdürü katıldı; Vadinho nikâhı bahane ederek iş arkadaşlarından olduğu kadar bu hımbıl memurdan da borç para koparmıştı. Mirandão ile zayıf ve sarışın yaşlıca bir kadın olan eşi de oradaydı ve Chimbo. Emniyet müdürünün orada oluşu, Thales Portô'nun Dona Lita'ya söylediği gibi, o iki aylağın Dona Rozilda'yı kandırmak için uydurdukları hikâyenin bütünüyle yalan olmadığını gösteriyordu. En azından Vadinho'nun bu önemli Guimarães ile akraba olduğu, en azından bu, uydurulmuş bir yalan değildi.

Dini merasimi Dona Norma'nın ricası üzerine Santa Tereza rahibi Don Clemente ifa etti. Vadinho cazibeli kabare kibarlığını sergiledi; Flor ise mavilere bürünmüştü, gülümseyerek gözleri yere çevrili haldeydi. Dona Norma onu beyazlar giyinmeye, duvak takmaya ikna edememişti, korkak buna cesaret edememişti. Alyansları Mirandaõ getirmişti, biraz önce ödünç almıştı. Sabaha karşı Tabaris'te Vadinho'nun Renot'daki bir kuyumcuda beğendikleri nikâh yüzüklerini alabilmesi için para toplamıştı. Yarım saat sonra ise Vadinho bunu son kuruşuna kadar Três Duques'te kaybetmişti. Gene de eğer isteyip gitseydi yüzükleri daha sonra ödemek üzere alabilirdi. Bu işlerde uzman olarak tanınmasına karşın kuyumcu delikanlının lafazanlığı karşısında asla direnemezdi, daha önceleri de ona borç para vermişti. Ama tüm gecenin yorgunluğu üzerinde olan Vadinho bütün bir sabah boyunca uyuyakalmış ve daha sonra apar topar Cígano'nun taksisiyle Río Vermelho'ya koşturmuştu.

Kiliseden çıkarlarken elinde bir demet menekşeyle banker Celestino belirdi. Onu Flor'la, artık şimdi evli bir kadına yakışır şekilde Dona Flor'la tanıştırdılar. Banker onun elini öptü ve geç kaldığından ötürü özür diledi, haberi çok yeni almıştı ve bir hediye almaya bile vakti olmamıştı. Gizlice Vadinho'nun cebine para bıraktı, bu arada başta Chimbo ve Don Clemente olmak üzere diğerleri beyefendiye saygılarını sunmak için sıraya girmişlerdi.

Yeni evliler kilisenin bahçesinde diğerleriyle vedalaştılar. Sadece Dona Norma onlara yeni evlerine kadar eşlik etti; evin duvarına

Lezzet ve Sanat Mutfağı afişi asılmıştı. Evin kapısında Dona Flor komşusunu içeri davet etti:

"Girin, biraz sohbet edelim..."

Dona Norma şeytanca gülmeye başladı:

"Ölsem girmem..." Ve denizin üzerinde toplamış kara bulutları göstererek: "Akşam oluyor, uyku vakti..."

Vadinho da aynı fikirdeydi:

"Az ve öz konuştu komşu. Aslında bu iş için ben her zaman hazırım, gece veya gündüz, fark etmez, fazla mesai de istemem..."

Daha sonra Dona Flor'u belinden kavrayıp birlikte içeri girdiler, bu arada bir yandan da hızla düğmelerini açıyor ve soyuyordu onu.

Yatak odasına gelince onu ortanca mavisi yatak örtüsünün üzerine itti ve kombinezonunu ve altlığını çıkardı. Dona Flor yatağın üzerinde çırılçıplak kalmıştı. Dikleşmiş göğüslerinin üzerinde akşamın ilk gölgeleri uçuşuyordu.

"Aman Tanrım!.." dedi Vadinho. "Sana hediye ettikleri bu örtü kefene benziyor sevgilim. Kaldır onu, cavlağım benim, kareli olanı getir, onun üzerinde daha da seksi olursun. Öbürünü birine veririz, oldukça yüklü para eder..."

Renkli kareli örtü üzerinde çıplak ve gizlenmeden, sadece tan vaktinin gölgesine bürünmüş halde yatıyordu Dona Flor, nihayet evlenmişti. Dona Flor kocası Vadinho ile birlikte; daha tecrübeli kişilerin dediklerine kulak asmadan ve annesinin ısrarına karşın onu bizzat kendisi seçmişti. Hatta kim olduğunu bile bile evlenmeden önce kendisini ona teslim etmişti. Belki de bir delilikti bu, ama eğer yapmasaydı yaşayamazdı. Vadinho'nun ağzından, nefesinden püsküren alevle yanmış, eti onun parmaklarının altında tutuşmuştu. Artık şimdi evliydiler ve demir yatağın üzerinde yanına uzanmış ona bakıyor, gülümsüyordu. Altın sarısı tüylerle kaplı kolları ve bacaklarıyla, göğsündeki bir avuç sarı kılla ve sol omzundaki kara, tüysüz bıçak yarası iziyle güzelim kocası. Onun yanında uzanmış yatıyordu Dona Flor, sanki siyahi gibiydi, siyahi ve tüysüz. İçinden de soyunmuş haldeydi, istekle yanıyor, acele etmeksizin titreyerek bekliyordu, Vadinho sanki onun ruhunu da soyuyordu. Ve durmadan konuşuyordu, çılgınca şeyler söylüyordu.

Yorulana kadar seviştiler, sonra Dona Flor örtüyü üzerine çekti, uyuklamaya başladı. Vadinho gülümsüyor ve onun saçlarını okşuyordu. Vadinho, kocası. Yakışıklı ve güçlü, sevecen ve iyi yürekli.

Dona Flor gece geç vakit uyandı. Saat ikiyi gösteriyordu. Vadinho yatakta değildi. Kalktı ve evde onu aradı. Ama ortalıktan kaybolmuştu o, bankerin verdiği parayla kumar oynamaya gitmişti. Hem de nikâh gecesi. Bu kadarı fazlaydı.

Ve Dona Flor ilk evlilik gözyaşlarını döktü, yatağında dönüp duruyor, dişlerini hınç ve arzuyla gıcırdatıyordu.

14

Dona Flor'un nikâh gecesi döktüğü o ilk gözyaşlarından, Vadinho'nun maskeli karnaval alaylarının arasında samba yaparken cansız yere düşüğü o hüzünlü pazar günkü ağlamalarına değin yedi yıl geçmişti. Onun Largo Dois Julho'daki musalla taşının üzerinde yatan cesedinin yanı başında Dona Gisa'nın –doğru yerde ve doğru zamanda dosdoğru konuşmasıyla tanınan hanımefendi– haklı olarak dediği gibi:

"Bu yedi yıl boyunca kendi önemsiz günahları ve kocasının çapkınlıklar ve cürümlerle yüklü günahları için çok ağladı, ama hâlâ akıtacak gözyaşı var, utanç, azap gözyaşları döküyor."

Esas olarak gece dökülen gözyaşları. Çorak geceler, Vadinho'suz, uykusuz geçirilen, sanki şafağın cehennemin sınırlarına kadar çekildiği uzun geceler. Bazen yağmurun evin çatısını tekdüze şekilde tıkırdattığı, soğuğun genç adamın bedeninin, kıllı göğsünün, güçlü kollarının sıcaklığını arattığı geceler. Dona Flor uyuyamıyordu. Mümkün değildi, onu yanında görme arzusu açık bir yara gibiydi. Titriyor, ürperiyor, çaresiz üzüntülere kapılıyor, bütün bir geceyi uykusuz, kendine sadece endişe ve terk edilmişlik duygusu veren o yatakta tek başına geçiriyordu.

Vadinho'nun onunla birlikte olduğu zamanlarda ise... Ah! Vadinho ile birlikteyken ne üşüyordu ne de mutsuzdu. Ondan yayılan neşeli sıcaklık ayaklarından yüzüne kadar yayılıyor, gece şenleniyordu. Dona Flor o zaman şenleniyor ve sanki bir kadeh şa-

rap veya likör içmiş gibi biraz sorumsuzca kendini ona bırakıyordu. Geceleri onun varlığı Dona Flor'u sarhoş edici bir şarabın tadı gibi keyiflendiriyordu. O ağzın çekiciliğine, kelimelerine, tadına nasıl dayanılabilirdi ki? Coşku geceleriydi onlar, büyülü haleluya geceleri.

Ama akşam yemeğinden sonra çıkmayıp divana uzandığı, başını onun göğsüne yaslayıp radyo dinlediği, ona hikâyeler anlattığı, onu okşayıp oynaştığı, kışkırttığı, sonra da erkenden demir yatakta başlayan şenlikli gecelerin sayısı çok azdı.

Çok ender oluyordu bu. Ani ve öngörülemeyen bir nedenle üç, dört günlüğüne veya bütün bir hafta boyunca âlemleri, eğlenceleri, *kaçasa*yı ve kumarı bırakıyor ve evde kalıyordu. Zamanın çoğunu uyuyarak veya dolapları karıştırarak veya öğrencilerle dalga geçerek veya saat ne olursa olsun, hatta en uygunsuz anlarda bile Flor'u yatağa sürüklemeye çalışarak geçiriyordu. Onlar kısa ve dolu geçen, alev alev yanan, kahkahalarının koridorlarda yankılandığı, pencerede komşularla sohbet ettiği, Dona Norma'nın söylenmelerini dinlediği veya Dona Gisa ile uzun uzun tartıştığı, evi hayatla ve neşeyle doldurduğu, sokağı şenlendirdiği günlerdi. Ama o gecelerin sayısı parmakla sayılabilirdi, baş döndürücü ve coşku dolu geceler, içten kahkahalarla ve şakalarla, sevgi sözcükleriyle ve yatak âlemleriyle dolu geceler. "Benim hindistancevizli tatlım, fesleğen çiçeğim, hayatımın tuzu, tüysüzüm benim, oran benim bal peteğim," derdi ona. Aman aman! Neler söylüyordu neler! Anlatamam dostum!

Ardından sonsuz yalnız gecelerin tespihi çekilmeye başlıyordu. Dona Flor'un en küçük gürültüde sıçrayarak uyandığı veya hiç uyuyamadığı, sırtını yatağın başlığına dayayıp öfke ve acıyla dolu halde, onun henüz çok uzaktaki ayak seslerini duymayı beklediği ve nihayet kapının kilidinde dönen anahtarın sesini işittiği geceler. Kapıyı açış tarzından ne kadar *kaçasa* devirdiğini ve kumarın nasıl gittiğini anlayabiliyordu. Sonra gözlerini kapatıp uyuyormuş gibi yapıyordu.

Kimi zaman sabaha karşı geliyordu ve Dona Flor onu sevecenlikle, gecikmiş uykusunun verdiği sersemlikle karşılıyordu. Vadinho yorgun çehresi, halsiz tebessümüyle kendisini vücudunun

kavisleriyle sarmalıyordu. Dona Flor, Vadinho görmesin, hüznünü fark etmesin diye gözyaşlarını yutuyordu: Onun zaten yeterince derdi vardı, şansa karşı verdiği mücadelenin gerilimiyle sinirleri çökmüş haldeydi. Çoğunlukla içkili ve bazen de sarhoş halde geliyor ve hemen uykuya dalıyordu; ama önce onu uzun uzun okşayıp, "Tüysüz esmerim benim, bugün kaybettim, ama yarın bak göreceksin..." demeyi ihmal etmiyordu. Ve Dona Flor onu beklemeye ve arzulamaya, kendini Vadinho'nun bedeninde sarılmış halde hissetmeye, rüyalarında da onu gergin halde kumar oynamaya ve kaybetmeye devam ederken görmeye devam ediyordu. Sonra numaralar haykırmaya, rulete küfürler yağdırmaya başlıyordu: "On yedi, on sekiz, yirmi, yirmi bir," diye kader numaralarını feryat ediyordu. Ya da sinirle bağırıyordu: "Iska". Flor rüyalarını değiştirerek görmeyi sürdürüyor ve "Fransız tavşanı"oynadığına pişman oluyor, "ıska" geçmesi nedeniyle krupiyenin önünden fişleri çekip alışını görüyordu. Kumar oyunlarının bütün deyimlerini, tabirlerini, saçma matematiğini ve gizli cazibesini öğrenmişti. Öyle ki, sabahları onu tüm dünyaya karşı, fişlere ve zarlara karşı, krupiyelere karşı, kötü şansa karşı koruması altına alıyordu. Üzerini örtüyor, bedeninin sıcaklığını sunuyordu, bu halde uykuya dalan Vadinho sarışın bir yavruya, irice bir bebeğe benziyordu.

Sık sık eve hiç gelmediği de oluyordu, o zaman onu bütün gün boyunca bekliyor ve ertesi gece de beklemeye devam ediyor, bu denli aşağılanmadan ötürü kendini erimiş bitmiş gibi hissediyordu. Onu üzgün ve sessiz gören öğrencileri, utanç gözyaşları dökmesin diye ona rahatsız edici sorular sormaktan kaçınıyorlardı. Aralarında düzenbazın davranışlarından ve sürdürdüğü kötü hayattan söz ediyorlardı. Bu kadar iyi bir eşi ağlatmayı yüreği nasıl kaldırıyordu ki? Ama onun mekânı dolduruveren sesiyle, esprileriyle, şakalarıyla peydahlanması yetiyordu; o zaman hepsi eriyiveriyor, heyecanlanıyor ve onun cazibesine kapılıyordu.

Gün boyunca Vadinho tüm gücünü toplayıp koşuşturmaya başlıyor, bazen umutsuzca kumar için para bulmaya çalışıyordu; rulet masasında veresiye yoktu, fişler ancak peşin parayla alınabiliyordu. Bankaları dolaşıyor, müdürlerin ve müdür yardımcılarının

çevresinde dolanıyor, bir senetin vadesini uzatmaya çabalıyordu; ya da senete garantör olmasını istediklerini yumuşatıp ikna etmeye uğraşıyor veya bir tefecinin nekes tırnakları arasından zorla veya saçma sapan faizler karşılığında birkaç yüz *mil-reis* çekip almaya çalışıyordu. Bütün bir öğleden sonrasını cimri birinin, cüzdanını öyle kolayca çıkarmayan birinin yanında geçirebiliyordu; hatta onları yenmekten ve sonunda direnmeye dermanı kalmayıp kalemi alıp seneti imzalamalarını görmekten belli bir zevk bile alıyordu. Senete kefil olması veya nakit para vermesi onun için önemli değildi. Uyarılmış olan diğerleri ise durumu başka şekilde halledi yorlardı: Vadinho hamiline bir senetle gelip kefil olmasını istediğinde, kurbanı hemen bir yüzlük veya iki yüzlük *mil-reis* çıkarıp yakasını kurtarıyordu. Aksi takdirde seneti imzalamak zorunda kalıp otuz veya altmış gün sonra vadesi dolmuş ve ödenemez bir senetle karşılaşıyorlardı. Bu ciddi bir riskti, zira Vadinho kimsenin gözünün yaşına bakmazdı. Onun lafazanlığı karşısında cimrilikten fazlasına ihtiyaç vardı, acımasız olmak, güçlü ideolojik inançlara sahip olmak, hayatın acıları karşısında duyarsız olmak, kalpsiz bir fanatik olmak gerekiyordu; tıpkı Vadinho'nun tüm saldırılarına direnip Nuh deyip peygamber demeyen, Taboão Yokuşu'ndan efsanevi cimri İtalyan Guilherme Ricci gibi.

Parlak bir şekilde direnen bir başka kişi de, o zamanlar henüz zengin değil sadece kitabevinin yöneticisi olan kitapçı Dmeval Chaves idi. Ama bir gün sabah erkenden Vadinho ona yapıştı, birlikte kahvaltı ettiler ve akşamüstüne kadar ondan ayrılmadı; altı saat boyunca aralıksız onu yumuşattı, bu arada Mirandão kolundaki gerçek İsveç saatiyle süreyi kontrol ediyordu. Ta ki Dmeval teslim olana dek:

"Sana yemin ediyorum Vadinho, bu hayatta kefil olduğum ilk senet..."

"O zaman iyi bir başlangıç yapıyorsun adamım. Bundan daha iyi bir başlangıç olamaz. Birinci sınıf bir başlangıç, şimdi artık durmak yok. Üstelik benim bir senetime kefil olan bir daha ister, tadına doyamaz..."

Sonra bu saçma jesti neden yaptığını bir türlü anlayamayan, neden seneti imzalama salaklığını gösterdiğini kavrayamayan şişko

kitapçıyı tezgâha dayanmış, ağzı hayretle açık halde bırakarak koşarak bankaya seğirtti.

Tabaris'te öğleden sonra ve akşamları kumar oynanabildiği zamanlarda Vadinho eve akşam yemeği yemeye bile gitmiyordu. Kızarmış fasulye köftesi, haşlama karidesli sandviç gibisinden ayaküstü bir şeyler atıştırıyor, daha sonra sabaha karşı, son kumarhanenin son kapısı da kapanınca yemek yiyordu... En son sabahçılar –Giovanni, Anacreon, Mirabeau Sampaio, Yarım Porsiyon, Rus romanlarındaki gibi şık siyahi Arigof– birlikte çıkıp Pazar Rampası'na, Yedi Kapılar'a, Andreza'nın evine veya yaprak sarması, balık güveci, soğuk bira, saf *kaçasa* bulabildikleri herhangi bir tavernaya gidiyorlardı.

Şans eseri akşam yemeğine eve gittiğinde yemekten hemen sonra, saat dokuz olmadan aceleyle evden çıkıyordu. Böylece Dona Flor'un, onun da diğer kocalar gibi eve gelip pijamalarını giymesi, gazete okuması, güne dair hoşbeş etmesi, belki de onunla bir ziyarete veya bir sinemaya gitmesi yolunda kurduğu hayalleri hep boşa çıkarıyordu. Ne zamandan beridir sinemaya gitmiyordu? Bunun için Dona Norma'nın onu bir gündüz seansına sürüklemesi gerekiyordu, aksi takdirde Vadinho ile birlikte bir yere gitmesi çok nadirdi –nadir ve beklenmedik–, aylarca hiçbir yere çıkmadıkları oluyordu. Ama gene de o eve gelip paltosunu çıkarırken, kravatını gevşetirken her defasında soruyordu:

"Bugün çıkmıyorsun, değil mi?"

Vadinho cevap vermeden önce gülümsüyordu:

"Çıkacağım, ama hemen döneceğim canım. Çok gecikmem, birine sözüm var, ama kısa bir şey..." oluyordu her zaman cevap.

Bazen akşam yemeğinden önce geliyordu, ama başka bir amaçla. Bu hiç kimseden hiçbir şey koparamadığı, o akşamüzerine kadarki tüm çabalarının boşa gittiği, bahisler için beş parasının kalmadığı, banka müdürlerinin katı, muhtemel kefillerin yanlarına yaklaşılmaz olduğu, para koparacak kimseyi bulamadığı günlerde oluyordu. O kahrolası günlerde eve sıkkın giriyordu. Her zaman iştahlı, Dona Flor'un hazırladığı yemeklerin ve eşsiz reçetelerinin tutkunu olmasına rağmen öylesi günlerde sessizce ve huzursuz, ne yediğine dikkat bile etmeden azıcık bir şeyler yiyordu. Karısına hesapçı

bakışlar atıyor, ruh halini, ulaşılabilirliğini ölçüyordu. Zira elbette ondan para isteyecekti, hemen geri ödeme vaatleriyle, asla yerine getirmediği vaatlerle. Dona Flor ister güzellikle ister sertlikle olsun sonunda ona istediğini veriyordu; kimi zaman zorlanmış, acılı ve hatta çirkin bir biçimde. Onlar Vadinho'nun en kötü halinin görüldüğü günlerdi, her tarafından kabalık ve hiddet fışkırıyor, çekiciliği ve hoşluğu yerini acımasız bir ahmaklığa bırakıyordu.

Dona Flor, daha tek kelime bile etmeden onun kötü niyetlerinin farkına varıyordu. Sokaktan yenilmiş halde dönüyor, keyifsizliği yüzünden okunuyordu. Yıllar içinde onu, kilosundan ayakkabı numarasına, hatta herhangi bir kadına veya onu görünce şenlenen öğrencilerine veya Dona Gisa'nın göğüs çatalına bakarken veya kendisiyle birlikte sokakta yürürken çevreden geçen kadınları güzellikleri veya çirkinlikleriyle orantılı olarak aklından soyarken gözlerinde parlayan çapkın ışıltıya kadar, en ufak ayrıntılarıyla tanımıştı. Akşamüzerleri Vadinho bahisler için para bulma çabalarını yoğunlaştırıyor, daha sonra bazen keyifli bazen suratsız halde akşam yemeğine geliyordu; gece olduğunda da karanlık kaderine doğru demir alıyordu. Karanlık mı? Bu sıfat Vadinho'nun karakterine uygulanamazdı; bu denli abartmalı ve kederli tanımlar gerçekliğe uymuyordu. Gece kaderi evet, ama karanlık değil. Gölgeler ve karanlıklar, kumara karşı ustaca kampanyaların başını çekenlere keyif veren acılar ve dramlar Vadinho'ya has şeyler değildi. Fişleri ileri sürerken elleri titremiyordu, ne de sabah olduğunda pişmanlıkla ağlayıp sızlıyordu. Kuşkusuz top rulette dönerken heyecanlanıyor, kalbi endişeyle çarpıyordu, ama bu tatlı bir endişeydi. Aklından bir kez bile olsun intihar etmek geçmemişti; yüreği asla asil bir pişmanlık hissiyle ürpermemiş, ne de vicdanı trajik bir sesle uyarılmıştı. Kendini yeraltı dünyasının düşkünlüklerine kaptırmış olan zavallıların hayatını cehenneme çeviren o korkunç felaketlere karşı Vadinho bağışıktı. Vadinho'yu o sevimli ışık altında tanıtmak imkânsızdı: değiştirilemeyecek bir kaderce esir alınmış, kendinden nefret eden, kurtulmaya çalışan ama bunu beceremeyen ve son çare olarak gazinodan çıktığında şakağına bir kurşun sıkan kumarbaz.

Onun kaderi gergin ve hoyrattı, kesinlikle eril bir kader. Her gece her an o mücadeleyi vermek öyle zayıf insanların dayanabile-

ceği bir şey değildi; ama Vadinho o heyecan verici savaşımı asla musibet bir cürüm ve pişmanlıklar serisi, telafisi mümkün olmayan belalı bir bahtsızlık olarak görmemişti. Belalı mı? Onun hayatı zengin ve keyifliydi. Telafisi mümkün olmayan mı? Her zaman ona borç verecek birileri vardı; buna hazır bunca insanın olması inanılacak gibi değildi. Kim bilir, belki de bunu bizzat kendileri yasak kumarhanelere, kötü ünlü viraneliklere gitmeden kumar oynamak istedikleri için yapıyorlardı. Netice itibariyle, onun kaderi derin ve heyecan verici duygular yaşamaktı. Örneğin, kötü başlayan o ağustos gecesi: Dona Flor'dan para koparmaya çalışmış, o ise direnmiş ve ardından tartışmalar, hakaretler, suçlamalar, bağırıp çağırmalar ve saldırılar gelmişti. Nihayet Dona Flor zavallı bir otuz *mil-reis* çıkarıp fırlatmış, Vadinho da böylece zafer yürüyüşünü başlatmıştı. Abaixadinho'ya geldiğinde zarlar "Fransız tavşanı"nda yuvarlanmaktaydı. Vadinho büyüğün üzerine on *mil-reis* koydu –hep büyüğe yatırırdı– ve böylece para akmaya başladı. İster inanın ister inanmayın ardı ardına on dört kez büyük geldi, etrafına heyecanlı bir kumarcılar ve konsomatrisler grubu yığılmıştı ve Vadinho hep aynısına oynuyor, yüzyıllar boyunca da büyüğe oynamaya hazır görünüyordu. Öbür salonda rulet oynamakta olan Mirandão durumu anlayınca deli gibi koşup yanına geldi:

"Evlatlarının aşkına artık devam etme, şansın kaçacak."

Vadinho'nun çocuğu yoktu, tabii oyunu bırakmaya da hiç niyetli değildi, ama Mirandão kararlıydı, fişleri alıp arkadaşını iterek oradan uzaklaştırdı. Vadinho istemeye istemeye sürüklenerek bir dolu parayla kumarhaneden çıkarken masada küçük çıkmıştı, sonra ıska, sonra tekrar küçük ve tekrar ıska. Vadinho o gece cepleri dolu, bir yandan hıçkırıklar içindeki Dona Flor'la yaşadığı sahneyi hatırlıyor –"İyi yolda değilsin, bir işe yaramıyorsun, beni de birazcık bile sevmiyorsun"–, bir yandan da eve erkenden ve öyle ucuz herhangi bir şeyle değil, şaşalı bir hediyeyle gitmeyi planlıyordu. Bir kolye, bir yüzük, bir bilezik, değerli bir mücevher.

Ama, dükkânların kapalı olduğu bu gece vaktinde nereden bulacaktı? Kim bilir diye düşünüyordu Mirandão, belki de "bölgenin" sürtüklerinden gösterişli bir şey bulunabilir. Hayat kadınları bazen değerli hediyeler alabiliyorlardı; bir kakao albayıyla veya zen-

gin bir çiftçiyle birlikte olduklarında keselerini doldurabiliyorlardı, hatta bazıları işi bırakıp güzellik salonları veya butikler açabiliyorlardı. Mirandaõ böylece evlenip onurlu hanımefendilere karışan iki kadın tanıyordu.

İki arkadaş dere tepe, kabare kabare, kerhane kerhane, pansiyon pansiyon aramaya başladılar, gittikleri her yerde bira, vermut veya konyak deviriyor, herkese Vadinho'nun hesabına içki ısmarlıyorlardı. Onlarca kadına danıştılar, ıvır zıvırlarını incelediler, ama krom metalli, renkli camlı, teneke bijuteriden başka bir şeye rastlayamadılar... Ve gece ilerliyordu.

Vadinho, "Eve erken varmak istiyorum, sürpriz olsun," diyordu, acele ediyor, gece yarısı elinde hediyeyle içeri girdiğinde Flor'un takınacağı yüz halini tahmin edip keyifleniyordu. Sadece değerli bir mücevher bulmaya ihtiyacı vardı, öyle ikinci el bir takı değil, göz dolduran bir şey. Nihayet aradıklarını Sao Miguel Yokuşu'nda Madam Claudette'in –Mirandaõ'nun gösterişli tabiriyle– *boudoir*'ında buldular; Madam Claudette, Fransız olması ve son derece pariziyen, aristokratik havaları ve ucuzluğu sayesinde cezbettiği bir avuç öğrenci müşterisi sayesinde geçinen miadı dolmuş bir hanımefendiydi.

Mavi bir turkuaz gerdanlıktı, öyle ki Vadinho ve Mirandão takının soylu güzelliği ve çarpıcılığına hayran kalmışlardı. Tümüyle işlenmiş altındandı; yaşlı fahişe kolyeyi sanki koruyormuşçasına parmaklarının arasına sıkıştırmıştı. "Aileden kalma bir mücevherdi," diyordu kaltak sır verircesine, onu Avrupa'dan getirmişti. Anneannesi ve annesi takmışlardı onu, bu nedenle de iki kat değerliydi. Bu şaheserden –küçükken Lorena'da bıraktığı kayıp bir dünyayı anımsıyordu– ancak yüklü bir para karşılığında ayrılabilirdi. Sadece yüklü, çok yüklü bir miktar karşılığında. Elbette "*petit* Vadinho'nun" asla bu kadar parası olmadı, bir gün olsa da bir kadına hediye almak için harcamazdı. Vadinho ne zamandan beri paraya önem veriyor Madam? "Temiz", yoksul, cebi delik dolaşırken bile paraya önem vermemiş ve eğer bazen o saçma kaygıyla para bulmaya çalışmışsa, bunu rulete fırlatıp atmak için yapmıştı. Bunları söylerken bir yandan da hırsla cebinden deste deste para çıkarıyordu, ta ki neredeyse bütün cepleri boşalana dek. Madam Cla-

udette'in krem ve pirinç tozu maskesi ardındaki gözleri ışıldıyordu; zavallı mumya, yüzlük ve iki yüzlük destelerin karşısında titremeye başlamıştı.

Cígano'nun taksisi onu on bir kırkta, istediği gibi gece yarısından önce evin önünde bıraktı. Dona Flor daha yeni gözlerini kapamıştı ki Vadinho odaya girip karısının üzerindeki örtüyü çekip fırlattı, ışıl ışıl turkuazları dik memelerinin arasına bıraktı, bir yandan da neşeyle gülüyordu:

"Bana para vermek istemezsin ha, deli hanımefendi..." Bir yandan da cebindeki paraları yatağın üzerine fırlatıyordu, geriye hâlâ iki bin *mil-reis*'ten fazla para kalmıştı.

Bu denli neşeli bir kumarbaz, şansı olsun olmasın aynı şekilde tebessüm edebilen, yaşama sevinciyle dolup taşan biri için nasıl "karanlık kaderli" tabiri kullanılabilirdi?

Belki de Dona Flor'un bakış açısından, onun gözlemleri ya da daha doğrusu beklentileri açısından kaderi karanlıktı. Onu hep yatakta beklemekte olan Dona Flor için karanlıktı.

Yedi yıl boyunca onu bekledi, sanki bütün bir hayat boyunca. Bu yıllar boyunca çok gözyaşı döktü Dona Flor. Ama sevişerek de çok tadını çıkardı. Keyifli sevgi ve sahiplenme anları, acı yokluk ve aşağılanma saatlerini telafi edebiliyordu. Bir gün Dona Gisa, psikolog, psikiyatrist, psikograf ve diğer Amerikan icadı havalarıyla Dona Flor'a sıra dışı biriyle evli olduğunu söylemişti. Dona Flor'un anladığı manada sıra dışı değil, büyük, önemli, başkalarından üstün anlamında değil. İlgisi yok. Farklı, normal dışı, verili kalıplara sığmayan, sıradan ve monoton gündelik hayatın sınırları içine hapsolmamış biri anlamında. Dona Flor onu anlayabiliyor ve onunla mutlu olabiliyor muydu? Dona Gisa'nın laf oyunları diyordu Dona Flor, şüphesiz iyi bir dosttu, ama kafası karmaşık fikirlerle, kendisinin bile anlamadığı tabirlerle dolu bir laf ebesiydi.

Dona Flor herkes gibi olmak istiyordu, kocasının da diğer kocalar gibi olmasını. Belediyede zengin akrabası Airton Guimarães'in, takma adıyla Chimbo'nun, ona bulduğu bir işi yok muydu? İşten çıkıp kolunun altında gazetelerle ve bir paket bisküvi veya şekerlemeyle doğruca eve gelmesini, diğerleri gibi vaktinde akşam yemeğine oturmasını; bazı geceler onu koluna takıp dolaşmaya, mehta-

bı izlemeye çıkmasını; vakitlice yatağa girip uyumadan önce onunla oynaşmasını istiyordu ve sadece belirli günlerde de kumar oynamasını...

Ama var olanı kabul etmek mümkün değildi: Vadinho herhangi bir saatte geliyor, çoğu kez dışarıda, mutlaka berduş kadınların, eski dostlarının ve yeni sevgililerinin viranhanelerinde uyuyordu ve ne gün olursa olsun, gece çok geç saatlerde, saçma sapan anlarda onunla sevişmek istiyordu, saatsiz takvimsiz. Ne saati ne düzeni belliydi, ne de belirli bir alışkanlığı, onla paylaştığı bir âdeti vardı: hiçbir şey. Dayanılmaz bir karmaşa ortasında yaşamaktı bu: Bütün geceyi sokaklarda geçiriyor, Flor'un onun nerede ne yaptığından hiçbir haberi olmuyor, demir yatakta tek başına kalıyor, kıskançlıktan ölüyor, boynuzlanmanın azabını çekiyor, göğsü acı ve sıkıntıyla doluyordu. Neden öbür kadınlar kocaları karşısında haklarını koruyabiliyor da o bunu yapamıyordu? Neden Vadinho öbürleri gibi değildi? Neden düzenli, yürek çarpıntısız, dedikodusuz, kargaşasız, sonu gelmeyen beklemelerle dolu olmayan bir hayat süremiyorlardı? Neden?

Bütün bunlar –beklemeler, kumar, *kaçasa*, evin dışında geçirilen geceler, şiddet, hainlikler– zamanla âdet halini almıştı, ama Dona Flor buna bir türlü tam anlamıyla alışamamıştı ve alışmaktansa ölmeyi yeğlerdi.

Üstelik ölen de o oldu, karnavalda. Ve artık, ah! Ve artık bundan sonra kaygı içinde beklemeye, ümit etmeye bile hakkı kalmamıştı. Vadinho'nun yokluğu şimdi bir başka boyut kazanmıştı. Çektiği acı da şimdi bir başka nitelikteydi. Artık Dona Flor'un uyanık kalıp sokaktaki her sese kulak kabartmak, onun adımlarını –çoğu kez sarhoşların adımlarını–, kapının kilidinde sessizce dönen anahtarı, uzaktan gelen yitik bir şarkının nağmelerini işitmeye çalışmak zorunda değildi.

Evet, uzaktan gelen nağmeler. Çünkü, o yedi yıllık evlilik ve yalnız beklemeler boyunca bazı geceler Vadinho onu bir serenatla uyandırmıştı: gitar, mandolin, flüt ve trompet Alvo Yokuşu'nun o unutulmaz serenatını tekrarlarken Dona Flor sevgilisinin gerçek halinin farkına varıyordu: beş kuruşsuz, aylak bir memur, üçkâğıtçı, kavgacı, sarhoş, kaygısız ve kumarbaz.

15

Şimdi Dona Flor, demir yatağa uzanmış, sokak kapısında Dona Norma ile hararetli hararetli sohbet etmekte olan Dona Rozilda'nın dedikodularını duymamaya çalışıyordu. Uzaklarda kalmış anılarının içinden Alvo Yokuşu'ndaki o heyecan verici serenatın tınılarını çıkarıp işitmek istiyordu. Anıları zamanı doldursun ve artık beklemekle geçiremeyeceği gecelerde –çünkü kocası ölmüştü– yüreğini yatıştırmaya yardım etsin diye. Şimdi geriye sadece bir anılar dünyası kalmıştı ve Dona Flor oraya, arzu korlarını söndürebilecek hatıra küllerine sığınmaya çalışıyordu. Sanki onu dedikodulardan, mırıltılardan, gevezeliklerden, henüz yeni dul dünyasını rahatsız eden bütün yorumlardan, bu yeni yoklu:k gerçekliğinden ayıran bir duvar örmüş gibiydi. Matem döneminin ilk günlerinde varlığı yürek sıkıntısı ile acı, onu orada, yanında görmeye duyduğu ihtiyaç ile bunun imkânsızlığı arasında salınıp duruyordu. Ama o artık yoktu. Ve hiç olmayacaktı.

Anılarındaki müziğin ve şarkıların, Dona Rozilda'nın dırdırı ile öfkesi arasında boğulan Dona Flor hatıralarına sığınıyordu: ilk nağmeleri duyabilmek için pencereye çıktığı o geceyi. Bütün vücudu ağrıyordu, kırbaç boynunda iz bırakmıştı ve kendini çok halsiz ve aşağılanmış hissediyordu. Vadinho şarkı söyleyerek, kolları havada, yokuştan yukarı çıkıyordu. Diğerlerini de hatırlıyordu: eşi benzeri olmayan sesiyle Caymmi, mehtap altında daha da soluk gözüken Jenner Augusto; onların yanında, aletleriyle ve koro halinde Carlinhos Mascarenhas, Edgard Cocô, doktor Walter da Silveira ve Mirandão. O hemen koşup bir gün önce Lita teyzesinin bahçesinden kestiği o garip koyu kırmızı gülü bulmuştu. O zamanlar hayatındaki her şey karmaşıktı, belirsiz ve tamamen düzensizdi ve henüz Dona Rozilda'nın acımasız otoritesi altındaydı. Serenat ona cesaret ve güç vermişti. Birdenbire Vadinho'nun sefil bir işe mahkûm sıradan bir belediye memuru olması önemini kaybetmişti, kumar düşkünü olması da onu kaygılandırmıyordu.

Vadinho'nun artık bir daha gelip onu okşamayacağı, bedeninin korlarını tutuşturmayacağını bilmenin verdiği acı ve umutsuzlukla dolu geçen uykusuz gecelerini Dona Flor, o mehtaplı ve sevecen

geceninkine benzer anılarla hafifletmeye çalışıyordu. Uzun bekleme gecelerinde artık Vadinho'nun sokaktan gelen akortsuz serenatlarını duyamayacaktı.

Vadinho'nun bazen bütün sınırları aştığı anları da hatırlıyordu: Üst üste birkaç gece eve uyumak için gelmediği veya yeni evliyken, hiçbir şey söylemeden kira parasıyla kumar oynayıp onu yüzsüz borçlu yerinde bıraktığı zamanlar. Bu durumlarda Vadinho barışmaya gayret ederdi, ama Dona Flor onunla tek kelime konuşmaz, sanki onun varlığından habersizmiş, sanki kocası yokmuş gibi davranırdı. Vadinho kaygıyla onun etrafında dolanır, ona baştan çıkarıcı, davet edici, kışkırtıcı laflar ederek yatağa çekmeye çalışırdı. O ise, acının ve aşağılanmanın sınırlarında direnirdi.

Vadinho o zaman büyük oyunlara başvururdu: mesela sinemaya veya Dona Magá'nın veya Héctor'un vaftiz babası doktor Luis Henrique'in evine misafirliğe gitmek gibi. Ya da bir serenat düzenleyip onun uykusunu bölmek ve komşu evlerin ışıklarının yanmasına sebep olmak gibi.

Ama şimdi artık onunla birlikte ne gizemli sesiyle Dorival Caymmi, ne de doktor Walter da Silveira geliyordu. Caymmi Río'ya göçmüş, Carioca Radyosu'nda programlar yapıyor ve plak dolduruyordu. Ünlü şarkıcılar onun bestesi olan sambaları ve plaj şarkılarını seslendiriyordu. Doktor Walter ise iç kesimlerde hâkimlik görevine atanmıştı ve artık flütünü sadece çocuklarına ninni olsun diye çalıyordu. Her yıl bir çocuğu olmuştu, bazen de tek doğumda iki çocuk birden. Düşüncesizliklerle ve hatalarla dolu o boşa harcanmış zamanlarda, görevlerini –istisnasız bütün yükümlülüklerini– bu azimli ve kültürlü yargıç kadar büyük bir sorumluluk anlayışıyla yerine getiren bir başka kişi daha bulunamazdı.

Vadinho da artık gelmeyecekti! Bir daha hiç! Ne sesi, ne şamatalı kahkahası, ne cüretkâr eli, ne sarışın saçları, ne kaytan bıyığı, ne de fişlerle ve bahislerle dolu rüyaları. Dona Flor'a artık acılı bekleme saatleri bile kalmamıştı. Onu tekrar çileyle bekleyebilmek, sessiz gecede sokaktan gelen sesini işitebilmenin heyecanını hissedebilmek, *kaçasa*nın etkisi altındaki sarsak adımlarını duyabilmek için neler vermezdi! Dona Norma'nın sokak kapısında Dona Rozilda'yı anlayışlı olmaya davet etmesi hiçbir işe yaramıyordu:

"Vadinho'dan ne kadar az bahsedilirse o kadar iyi; unutmasına yardımcı olur. Flor hâlâ çok altüst olmuş durumda, zavallıyı kocasının kötülüklerini hatırlatıp hırpalamakta ne fayda var ki?"

Ama yararı yoktu, Dona Rozilda esasen konuyu deşelemek amacıyla gelmişti, başka bir teselli yöntemi bilmiyordu. O hak edilmemiş hıçkırıklara son verebilmek için serseri hakkında zehir kusmaktan başka bir yol var mıydı? Önce de söylemişti ve söylemekten usanmıyordu: Bu ölüm ağlamaya değil kutlamaya değerdi. O sohbet gecelerinde fikrini açıkça söylemişti, neredeyse bağırarak, kim duyarsa duysun.

Bir başka nedenle de yararı yoktu, zira Dona Flor'un, ne şamatayla ne sessizlikle, unutması mümkün değildi. Ne haksızlıkları ne de kötü davranışları unutabilirdi, özellikle de keyifli zamanları, onun müşfik anlarını, saçma sapan ama hoş laflarını, kendini toparladığındaki erkek gücünü ve onun vücuduna, şefkatine sığındığı anlardaki kırılganlığını.

Nerdeyse marazi, delirtici bir üzüntüydü, yaşama isteğini yok eden bir ıstırap. Bununla birlikte Dona Flor her gün kendini zorluyor, içindeki boşluğu aşmaya çalışıyor, gözyaşlarını tutup hayata devam etmeye gayret ediyordu. Yedinci gün ayininden sonra Mutfak Okulu'nu tekrar açmış, öğrenciler geri dönmüştü. Başlangıçta her zamanki şakaları yapmaktan, kötücül gülüşmelerden, iki reçete arasında birbirlerine anlattıkları hikâyelerden ve attıkları kahkahalardan kaçınmışlar, eskiden derse, odun ve kömür ocaklarının çevresine hâkim olan şenlikli atmosferi tekrar canlandırmaktan uzak durmuşlardı. Ama bu iç karartıcı sahne iki veya üç günden fazla sürmedi ve olağan şen hava geri döndü. Öyle olması Dona Flor'un da hoşuna gidiyordu, böylece her an Vadinho'yu düşünmeyebilecek, üzerindeki külleri silkeleyebilecekti.

Hepsi geri döndü, bir tek hırçın kedi suratlı ve sırrı açığa çıkmış Ieda dışında. Onunla, Dona Flor'la yüzleşmekten mi kaçınıyordu, yoksa Vadinho'nun neşesinden, kahkahalarından, iğnelemelerinden, küstahlıklarından yoksun kalmış o evden mi uzak durmak istiyordu?

Dona Flor açısından Ieda rahatlıkla dönebilirdi, zira artık öğrenmek istediği bir şey yoktu, ne de tartışmak veya suçlamak isti-

yordu. Sadece bir şey net olarak belli olsundu: İkiyüzlü kadın hamile miydi değil miydi, onun çocuğunu taşıyor muydu taşımıyor muydu?

Dona Flor'un çocuğu olmamıştı, ama bunun müsebbibinin o değil kendisi olduğunu biliyordu. Bunu ona doktoru Lourdes Burgos söylemiş, doktor Jair de bunu doğrulayıp kendisine basit bir ameliyat önermişti, kim bilir belki de tekrar velut hale gelebilirdi. Ama Dona Flor ürkek biriydi ve ameliyat olmaktan kaçınmıştı; ayrıca doktor Jair tam garanti de verememişti. Bu nedenle de kocasının serserilikleri içinde onu en fazla korkutan, şans eseri sokaktaki birinden çocuk sahibi olmasıydı.

Dona Flor asla Vadinho'nun çocuk sahibi olmayı isteyip istemediğini anlayamamıştı. Hastanelerden, bisturiden onca korkması mı onu bu konuyu açık açık konuşmaktan menetmiş, yüzeysel sorularla yetinmesine sebep olmuştu acaba? Kendisi de bilmiyordu bunu. Aslında birkaç kez sormuştu:

"Çocuk sahibi olmayı arzulamaz mıydın?"

Vadinho belki de onun kısır olduğunu ve ameliyattan korktuğunu biliyordu ve bu yüzden evde yaramazlık yapan bir çocuk sahibi olma isteğini gizliyordu; kendisininki gibi sarı perçemli bir oğlan veya onunki gibi siyah saçlı ve bakır tenli bir kız çocuğu. Bir keresinde, Vadinho'nun bir takvim resmindeki sağlıklı çocuk timsali tombul ve pembe tenli tatlı bir bebeği hayranlıkla övdüğünü işittiğinde zorlu konuya el atmıştı:

"Gerçekten çocuk sahibi olmak istiyorsan, ben ameliyatı göze alırım. Doktor Jair sonuç vermesinin mümkün olduğunu söyledi. Ama garanti edemiyor..."

Vadinho onu uzaktan birine kulak veriyormuşçasına dalgın dalgın dinlemiş, yanıt vermekte gecikmişti, bu yüzden de Dona Flor onu hayal dünyasının içinden çekip çıkarabilmek niyetiyle sesini kızgınlıkla bağırırcasına yükseltmişti:

"Sonuç vermezse, sabretmekten başka çare kalmaz... Ama en azından kimse sen çocuk istedin de ben bir şey yapmadım diyemez... Korkuyu önemsemiyorum, yeter ki sen evet de..."

Son cümlesi gözyaşlarıyla ıslanmış halde, hıçkırıklar arasında çıkmıştı ağzından. Ama Vadinho onun ağlamasına hiç dayanamaz-

dı, hemen ağlamaklı yüzünü okşamaya ve onu neşelendirebilmek için konuşmaya başlamıştı:

"Deli kadın, deli sevgilim benim... Karanfilini kestirmeye ne de meraklısın. Rahat bırak bal kutunu sevgilim benim; kadifende dolaşıp gevşetmelerini veya içinden bir şeyleri burmalarını istemiyorum... Çıkart kafandan çocuk sahibi olma hikâyelerini..."

Sonra konuyu unutturmak istercesine onu kollarına alıp yatak odasına götürmüş, neticede onun veremediği, başkasından kolaylıkla yapabileceği evlat hayalleri kurup kurmadığına dair bir şey söylememişti. Böylece, sabahın o erken saatlerinde onunla sevişerek sorular ve cevaplar anını geçiştirmiş ve aralarına giren o olmayan evlat görüntüsünün giderek silinmesini ve nihayet tamamen yok olmasını sağlamıştı.

Çocuk isteyip istemediğine gelince, ah, hem de nasıl istiyordu! Keşke bir çocuğu olsaydı, onu hiçbir oyuncağa değişmezdi; onu gördüğünde adını haykıran, koşup onu karşılamaya gelen bir evlat. Vadinho çocuklarla birlikte olduğunda kendini onlardan biri gibi hissederdi, sanki aynı yaştaymışçasına; çocuklara tahammülü sonsuzdu. Mirandão onu ve Dona Flor'u dört çocuğundan en küçüğünün vaftiz annesi ve babası yapmıştı, çocuk da küçüklüğünden beri vaftiz babası için deli olurdu; onu görür görmez fırın gibi kocaman ağzını açar, kollarını uzatıp annesinin kucağından Vadinho'nun kucağına geçmek isterdi. Saatlerce birlikte oynarlardı. Vadinho vahşi hayvan sesleri çıkarır, kangurular gibi hoplayıp sıçrar, mutlulukla kahkahalar atardı. Çocukları bu kadar seven biri nasıl evladı olsun istemezdi? Ama bunu asla itiraf etmedi, belki de karısını ameliyatın belirsiz sonuçlarını göze almaya zorlamamak için.

Dona Flor dul yatağının içinde acı bir pişmanlık duygusu hissediyordu. Nihayetinde, her iki doktorun da belirgin kötümserliğine karşın ameliyatı deneyebilirdi. Dona Gisa'nın diğer komşularca, hatta teyzesince paylaşılan tavsiyelerinin etkisinde mi kalmıştı acaba? Dona Gisa, Dona Flor kendini kısırlıkla ve faydasız biri olarak eleştirdikçe, kalıtım konusundaki teorilerini izah ederdi – onu teselli etmek için mi? Hatta iyi yürekli biri olan ve Vadinho'nun serseriliklerine mazeretler bulmaya çalışan Lita teyzesi bile birçok kez ona başka akıllar vermişti:

"Beterin beteri var evladım. Diyelim ki çocuk yaptın, ya aklı Vadinho'dan daha beter çıkarsa? Bunu düşündün mü? Tanrı bilir ne yapacağını..."

Thales Pôrto da karısını desteklerdi:

"Aynen öyle. Lita haklı. Mutlu olabilmek için evlada gerek yok. Bak bize... Çocuğumuz olmadı..."

Ve gerçekten de mutluydular, kendilerini birbirlerine adamışlardı; Pôrto pazar günkü tabloları, Lita da bahçesindeki çiçekleri ve yaşlı ve şişko, mırıldanıp duran, tıpkı bir çocukmuşçasına sevecen kedisiyle birlikte.

Bu kadar insanın kendisini teselli etmek için söyledikleri Dona Flor'un korkusunu artırmaktan başka bir işe yaramıyordu; korkusunu ve –neden saklayalım?– egoizmini. Demir yatağına uzanmış, Dona Rozilda'nın tatsız yaygaraları ile serenadın tatlı nağmeleri altında Dona Flor, aslında ameliyat korkusunun ötesinde bir şeylerin var olduğunun farkına varıyordu. Çocuk sahibi olma isteği Vadinho'nunki kadar güçlü olsaydı mutlaka doktorları ve ameliyatı göze alma cesaretine sahip olurdu. Ama o evlat hayali kurarak yaşamamıştı, evi gürültüleri ve kahkahalarıyla dolduran bir bebek hayali yoktu onda. Kendini Vadinho'ya adayarak yaşamıştı; evet, evladı oydu aslında; evde olmasını istediği oydu, kocası ve yavrusu, "koca bebeği".

Kapıda Dona Norma kararlı ve kibar bir şekilde vurguluyordu:

"Unutmaya ihtiyacı var, asıl ihtiyacı bu. Ve henüz çok genç... Hayatını yeniden kurabilir..."

"O sefille kendi istediği için evlendi..." dediği du uluyordu Dona Rozilda'nın.

"Evet, Vadinho işe yaramazın biriydi, bu yüzden de ondan bahsetmemek gerekir. Neden rahmetliyi rahat bırakmıyoruz? Yapmamız gereken, zavallıcığı oyalamak, hatırlayıp durmasını engellemek. Okul var, ama yetmez, çıkması, eğlenmesi, unutması gerekir..."

Dona Norma'nın iyi yürekli sözleri, Dona Rozilda'nın homurdanmalarını örtüyordu:

"Hiç olmazsa bir çocuğu olabilseydi..."

Bu sözler Dona Flor'un ulağına kadar ulaştı... "Hiç olmazsa bir çocuğu olabilseydi." Evet, çok daha kolay olurdu. Bu kadar yal-

nız, bu kadar boş, yaşamak için bu kadar amaçsız kalmazdı. Sokakta, evinin çevresinde, ayin sırasında, pazarda, çarşı yerinde, Dona Rozilda'nın sopası altında, arkadaşları ve tanıdıkları arasında Vadinho'nun anısına sövgüler korosu yükseliyordu, bu kadar kötü birini anlatmaya kelimeler yetmezdi. Dona Flor, eski serenattan başka bir şey duymamak için kulaklarını tıkıyordu. Demir yatakta, kocasının yokluğunda tek başınaydı, ebediyete kadar sürecek olan bir yokluk! Ve onu teselli edecek bir evladın yokluğunda.

O yedi yıl boyunca olan bitenlerin içinde, Terreiro yakınlarında yaşayan bir melez olan Dionisia'nın doğurduğu çocuğun Vadinho'nun çocuğu olduğuna dair gelebilecek bir haber kadar korkutan başka bir şey olmamıştı. Hep onun bir başkasından çocuğu olduğu haberinin gelmesi korkusuyla yaşamıştı, uğruna kendisini bırakabileceği bir başkasından. Vadinho'nun herhangi bir çapkınlığına, kalıcı bir ilişki doğurabilecek bir aşkına, genelevlerde geçirdiği gecelerden daha anlamlı bir macerasına dair bir haber geldiğinde, kadının hamile kalmış olabileceği, kollarını Vadinho'ya uzatan bir bebeğin doğabileceği korkusuyla yüreği daralırdı.

Başka kadınlardan korkmuyordu, sadece kıskanıyordu: "Zaman geçirmek için gönül eğlendirmeden başka bir şey değil," derdi Vadinho, özür dilemek için değil, Dona Flor anlasın ve korkmasın diye. Ama ya çocuk olursa? Çocuğa karşı mücadele etmenin imkânı yoktu, herhangi bir umuda yer kalmazdı. Dona Dinorá –hep Dona Dinorá, nasıl da hep haberi oluyordu?– ima yoluyla ve ağlamaklı halde kendisine falancanın adını, olayın detaylarını, hatta bazıları mahrem ve iğneleyici ayrıntılarını ilettiğinde nasıl da deliye dönmüş, ne yapacağını bilemez hale gelmişti. Çocuk ihtimalini aklına getirip korkudan tir tir titriyordu, kendisinin veremediği, ha aynı zamanda vermek istemediği bir çocuk.

Dona Dinorá gelip de kendisine Vadinho'nun "en son" macerasını haber verdiğinde yaşadığı şok tahmin edilebilir. Habercıye göre Vadinho'nun, güzelliğiyle ün salmış, zaman zaman model olarak poz veren (Carybé adlı modernist bir ressama poz vermiş, o da toplumun beklentisi tersine onu kraliçe kıyafetleri içinde resmetmişti) melez Dionisia'dan bir çocuğu olmuştu. Kadın

zaman zaman da, kentin en hareketli yeri olan Luciana Meydanı'ndaki demokratik ve müşterisi bol genelevin hazinesi ve süsü oluyordu.

Dona Dinorá bu haberleri iyilik olsun diye taşıyordu, gammazlık veya dedikodu amacıyla değil. O öylelerinden değildi. Arkadaşı karşısındaki görevini yerine getiriyor, o denli iyi yürekli ve sevilen biri olan zavallı Dona Flor başkaları arkasından gülerken hiçbir şeyden habersiz kalmasın diye.

"Çocuğu olacak o aşüfteden..."

Daha ağır bir söz söylememek için "aşüfte" demişti. Zira Dona Dionorá düşünceli biriydi ve söz konusu olan, evli birinden hamile kalan, başkasının kocasıyla karnını şişiren biri bile olsa, herhangi bir kişiyi incitmeyi, hakkında kötü konuşmayı asla istemezdi. "Ben öbür dedikoducular gibi değilim, kimseye kötülük edemem," derdi Dona Dinorá, inananı da yok değildi.

Dul yatağında, serenadın son nağmeleri, şarkıcıların ve koyu kırmızı gülün silinmeye başlayan anıları karşısında Dona Flor, o korkulu günleri ve aldığı o denli acı kararı anımsayıp sarsıldı. Vadinho'yu kaybetmemek, yanında tutabilmek, kumar ve kadın düşkünü olmasına, orada burada, bir genelev kadınından çocuk yapabilmesine rağmen onunla birlikte olabilmek için neler yapmamıştı ki. Neler yapabildiğini zamanında göstermişti.

16

Haziran ayının bir pazar günü, güneşli ve serin sabah vakti Sao Francisco Kilisesi'nden çıkıp kararlı adımlarla Terreiro de Jesús Meydanı'ndan geçerek Pelourinho'nun dolambaçlı eski dar sokaklarına doğru ilerlerken, boş tatlı tenekelerine vurarak samba yapmakta olan çocuklar, onların arkasından şarkı söylemeye başladılar:

Hey koca sepetli kadın!
Hey koca sepetli!
– Ne güzel sepet o!

Dona Norma arkadaşına dönüp homurdandı:

"Bu sümüklüler neden analarının kıçına takılmıyorlar ki?"

Belki de basit bir rastlantıydı bu, belki de sümüklüler onların zenginliklerinden ilham almış değillerdi; ama gene de Dona Norma her ihtimale karşı yaramazlara doğru kızgın bir bakış fırlattı. Ama bakışları üç yaşlarında, hırpani, yüzü çapak ve sümükle kaplı, hepsinin ortasında dans eden çocuğa takılınca birden yumuşayıverdi:

"Şuna bakar mısın Flor, ne güzel bir çocuk, şu dans eden tatlı şeytan..."

Dona Flor pasaklı çocuklar güruhuna baktı. Birçoğu yoğun halk meydanının orasına burasına dağılmış, seyyar fotoğrafçıların arasına karışmış halde portakal, greyfurt, mandalina, erik ve kivi sepetlerinden meyve aşırmaya çalışıyordu. Bazıları, çirkin bir kravat gibi boynuna astığı yılanla birlikte sihirli ilaçlar satan bir şarlatanı alkışlıyorlardı. Ya da Largo'daki beş kilisenin kapısı önünde, zengin müminlerden neredeyse üstlerine atlayarak sadaka istiyorlardı. Diğerleri ise zengin bir gündüz müşterisi beklentisiyle bahçenin çevresinde dolanan uykulu, çoğu gencecik fahişelerle müstehcen sohbetlere girişiyorlardı. "Mahalle" kadınlarının evsiz ve babasız evlatlarından, hırpani ve küstah çocuklarından oluşan bir güruhtu. Terk edilmiş halde sokaklarda yaşıyorlar, çok geçmeden de polis karakollarını tanıyıp hapse düşüyorlardı.

Dona Flor ürperdi. Oraya kadar bunlardan birini, yeni doğmuş bir bebeği almaya gelmişti, böylece bebek ve annesinden emin olmak istiyordu. Ama Terreiro Meydanı'ndaki başıboş çocukları görünce yüreği acıyla, asil ve saf bir duyguyla kabardı; o an, mümkün olabilseydi, hepsini, sadece Vadinho'nun çocuğunu değil, onların hepsini evlat edinirdi. Zaten Vadinho'nun çocuğunun bu hayattan kurtulabilmesi için ona ihtiyacı yoktu. Vadinho onu asla terk etmezdi, bir çocuğu aç sefil bırakmak onun karakterine özgü değildi, üstelik eğer söz konusu olan kendi kökeninden, kendi kanından biriyse. Babalığı inkâr etmek yerine onu üstlenir, herkese duyurur, bununla iftihar ederdi.

Dona Norma kesinlikle biliyordu –kuşkuya yer kalmaksızın–, kocasının bütün suskunluklarına ve çekincelerine karşın, bir ev-

ladının olması onun için en büyük olaydı, gerçek bir piyango, eşsiz bir voliydi. Bu nedenle bunu ona Dinorá'nın verdiği haberiyle onca sarsılmıştı. En büyük tehlike, en korkunç tehdit buydu. Neresinden bakılırsa bakılsın Vadinho çok az ona aitti, o esas olarak kumara ve bohem yaşama bağlıydı... İkisinin arasına bir de dar sokakların gizli bir köşesinden, bir aşüftenin yatağından ona seslenen bir çocuk girerse geriye ne kalırdı?

Haberi alınca umutsuzluğa kapıldı, Dona Norma'nın bile aklını oynattığı bir acıya gömüldü. Her zaman becerikli, her an karşısına çıkabilecek sayısız soruna derhal çareler bulabilen biri olan Dona Norma o durum karşısında bir çıkış yolu veya çözüm göremiyor, kafası karışmış halde acıyla kıvranıyordu.

"Ya gebe kaldığını söylesen ona?"

Bu ucuz yalandan başka bir şey gelmiyordu aklına.

"Neye yarayacak ki? Doğru olmadığını anlayınca, daha da fena..."

Bulmacayı çözmenin yolunu bulan Dona Gisa oldu, hem de sadece onurlu bir biçimde değil, onun yanı sıra kimbilir başka sorunlara da çare olabilecek bir öneriyle. *Gringa* bu tip psikolojik ve diğer metafizik meseleler karşısında müthiş biriydi; profesör Epaminondas Souza Pinto bile onun önünde şapkasını çıkarıyordu, "Çok âlim bir kadın", diyordu. Ve profesör Epaminondas Souza Pinto öyle herhangi biri değildi; pek fazla satmasa da verdiği akıllar bakımından zengin bir dergi olan *Paulo Nacife*'nin gramer önerileri bölümünü kaleme alıyordu –gönüllü olarak, karşılıksız– ve zamirlerin kullanımında şimdiye kadar en ufak bir hata yapmış değildi.

Durum Dona Gisa'ya iletildiğinde –Dona Flor dertli, Dona Norma şaşkın– o derhal çözümün nerede olduğunu gördü ve bozuk Portekizcesiyle arkadaşlarına talimatlar vermeye başladı. Eğer Vadinho, Dona Flor kısır ve doğuramıyor diye sokaktan birinden, bir fahişeden yapacak denli çocuk sahibi olmak istiyorsa ve ona çocuğu bir başka kadın veriyorsa, bu durum Vadinho'nun tamamen kaybedilmesiyle sonuçlanabilirdi. Dolayısıyla Dona Flor'un kocasını elinde tutup yuvasını yıkılmaktan kurtarmasının tek yolu vardı: Vadinho'nun piç çocuğunu evine getirmek, onun annesi olmak, çocuğu sanki kendi doğurmuşçasına yetiştirmek. Neden ol-

masındı? Dona Flor neden bu kadar feryat figan ediyor, milyoner Amerikalı kadınlar gibi bağırıyor çağırıyor, asla olmaz, başkasının, utanmaz bir orospunun çocuğu asla olmaz, diye yemin billah ediyordu ki? Eğer Brezilya'nın en hayran olunacak yanlarından biri –diye düşünüyordu *gringa*– anlayış ve ortak yaşama kabiliyetiyse, bu kadar tantana çıkarmaya ne gerek vardı? Kocalarının gayrimeşru çocuklarını yetiştiren onca kadın vardı... Kendisi bizzat tanıyordu bunlardan hem yoksul hem zengin olanlarını. İşte orada, aynı sokakta, Dona Abigail kocasının başka bir kadından yaptığı çocuğa bakmıyor muydu, hem de kendi karnından çıkardığı dört çocuğuna gösterdiği aynı sevecenlikle? Ne kadar şahaneydi! Tabii ki şahane! Bu nedenlerden ötürü Dona Gisa Brezilya'ya hayrandı ve bu nedenlerle Brezilya vatandaşlığına geçmişti. Çocuğun ne kabahati, ne günahı vardı? Zavallıyı, kocasının kanından olan bir çocuğu neden yoksulluğa mahkûm edecek, aç sefil, sokakta, Pelourinho'nun kuburlarında bir fare gibi, eğitimden yoksun halde yaşamaya terk edecekti ki? Üstelik Dona Norma haklı olarak Vadinho'nun çocuğuyla birlikte olabilmek için onun anasının yanında olmayı tercih edebileceğinden korkmuyor muydu? Eğer Dona Flor gidip o çocuğu alır ve kendi çocuğuymuş gibi ona bakarsa, bundan daha inandırıcı bir sevgi kanıtı olabilir miydi? Başka bir kadından doğmuş olan o yavrucuk, Vadinho ile Flor'u artık bir daha ayrılmazcasına birbirlerine bağlayan aşk halkası olur, kıskançlık ve korkuya artık yer kalmazdı.

Ve kim bilir, o çocuk evde Dona Flor'un sevgisiyle sağlıkla büyür ve eğitim alırsa ve Vadinho'ya sürekli bir neşe ve aynı zamanda sorumluluk kaynağı olursa, kim bilir belki de serseri adam hayat tarzını değiştirir, kumarı ve zirzopluğu bırakıp ciddi, efendi bir hayata başlayabilirdi.

Evet, böylesi çok var, diye doğruluyordu Dona Norma ve "Ne akıllar var şu *gringa*'da," diye ekliyordu. Sonra da onları adları ve adresleriyle sayıyordu: "Şu Santo Amarão'daki doktor Cícero Araujo'dan daha kumarbaz, daha *kaçasa* düşkünü biri var mıydı? Karısı Dona Chiquita'ya ne eziyetler çektiriyordu, ama günün birinde kadın hamile kalıverdi, çocuk doğar doğmaz da doktor Cícero hayatını değiştirip saygın bir vatandaş oluverdi. Ya Don Manuel, fa-

hişenin biri için deli divane oluyordu... Tamam, onun aslında çocuğa ihtiyacı yoktu, evlenir evlenmez örnek bir kocaya dönüştü."

Dona Gisa sorunun çözümünü bulmuştu: Dona Flor'un yuvasının esenliğine bir tehdit olarak gördüğü o çocuk sihirli bir değneğe dönüşüp onun güvencesi, aşkının garantisi haline gelebilir, hatta Vadinho'yu değiştirip yeniden yaratabilirdi. Üstelik ne yazık ki –diye düşünüyordu Dona Gisa–, bir kez yenilendiğinde Vadinho ilginç biri olmaktan çıkacak, izah edilemez gizemini, hovarda çekiciliğini yitirecekti.

Dona Flor'un gözleri ardına kadar açıldı. Anlamıştı. Çehresi neşeyle aydınlandı, minnetle arkadaşının kollarına atıldı. Birlikte ince ve ayrıntılı bir plan hazırladılar. Kolay değildi, tam tersine. Dona Norma'nın yardımı olmasaydı belki de Dona Flor yitik kadınlar mahallesine, gazetelerin polisiye haberlerinde anlatılanlar biçimiyle ürküntü veren o "seviyesiz fuhuş" sokaklarına tek başına gitme gücünü kendinde bulamazdı. Kendi başına planı yürürlüğe koyamazdı: gidip Dionisia'yı bulmak, ondan yeni doğmuş bebeği istemek, noterde şahitlerin ve geçerli imzaların eşliğinde hazırlanacak resmi belgelerin aracılığıyla çocuğu alıp dönmek. Dona Norma hemen dostça ona eşlik etmek istedi ve onu yüreklendirdi. Bunu merak niyetiyle de yaptığını söylemeliyiz; çoktan beri fuhuş mahallelerini, fahişelerin yaşadıkları yerleri, onların düşkün yaşam tarzlarını görmek istiyordu. Böylesi bir yasak geziyi yapabilmek için o güne değin herhangi bir gerekçeye rastlayamamıştı.

"Zavallı Dona Flor'u o tehlikeli sokaklarda nasıl yalnız bırakabilirim?" diye soruyordu şaşırıp kendisini bundan vazgeçirmeye çalışan kocası Don Sampaio'ya.

"Ben çocuk değilim. Yetişkin ve saygın bir kadınım. Kimse beni rahatsız etmeye cesaret edemez."

Ve nihayet karısının iradesinin üstesinden gelemeyip yelkenleri indiren Don Sampaio'ya haber verdi:

"Pazar sabahı gideceğiz. Evlatlığımın, João Alves'in torununun ziyaretine gelmişim gibi yapacağım. Sonra João'dan o kadının evine kadar bize eşlik etmesini isteyeceğim. Biliyorsun João *capoeira*[7] ustasıdır..."

7 Brezilyalı kölelerin icat ettiği, müzik ve dans eşliğindeki bir dövüş sanatı – ç.n.

Ve öyle yaptılar. Pazar günü Sao Francisco Kilisesi'ndeki ayine katıldılar (Dona Flor, her şeyin yolunda gitmesi için adak olarak çiçeklerle süslenmiş bir mum taşıyordu), ardından Terreiro'yu geçip João Alves'in Tıp Fakültesi gezisindeki boyacı kulübesine yöneldiler. Etrafı çocuklarla çevriliydi, hepsi, saçı melezler gibi açık ve koyu farklı tonlarda kıvır kıvır siyahi ile buğday sarısı saçlısı dahil bütün çocuklar ona dede diyordu. Bunların hepsi, orada olanlar ve olmayanlar dahil, Terreiro de Jesús ve Kunduracılar Yokuşu mahallelerindeki bütün çocuklar onun torunlarıydı. Siyahi João Alves'in çocuğu yoktu, ne kendi karısından ne de başka kadınlardan çocuğu olmuştu, ama her zaman etrafını saran o torunlarına analıklar buluyor; yiyecek, kullanılmış giyecek, hatta alfabeli kitaplar, defterler sağlıyordu. Yakınlardaki bir bodrum katında, şikâyetleriyle, büyüleriyle, görünürdeki saldırganlığıyla, küfürleriyle ve torunlarından bazılarıyla birlikte yaşıyordu. Bodrumun yeşil bir vadiye açılan bir kapısı vardı ve João Alves mağarasından Bahia'nın renklerini ve ışığını seyredebiliyordu.

"Aman, aman! Bakın kim geliyor! Ne mutlu sizi görene dostum Dona Norma... Don Sampaio nasıllar? Söyleyin ona, bugünlerde dükkânına gidip çocuklar için ayakkabı bakacağım..."

Çocuklar iki kadının etrafını sarıvermişti. Dona Norma hazırlıklıydı, elinde şekerleme dolu bir paket vardı. João Alves ıslık çaldı, bazı çocuklar daha koşarak geldiler, aralarında dört beş yaşlarında bir sümüklü de vardı. Siyahi adam çocuğun başını okşadı:

"Analığından seni takdis etmesini iste, yaramaz..."

Dona Norma çocuğu takdis edip eline on metelik sıkıştırıverdi, bu arada zenci onları buraya hangi rüzgârların attığını soruyordu.

"Bir ricada bulunmaya geldim dostum, hassas bir iş."

"Hassas iş bana göre değil, bildiğiniz gibi oldukça sakar biriyim ben..."

"Netameli iş demek istedim, aramızda kalmalı."

"O zaman oldu, ne gevezeyim ne de dedikoducuyumdur. Söyleyin dostum..."

"Buralarda yaşayan Dionisia diye birini tanıyor musunuz? Emin değilim, ama bu civarda yaşadığını söylemişlerdi."

"Onunla ne işiniz var ki?"

"Ben değil. Bu arkadaşımın onunla halletmesi gereken bir mesele var..."

João Alves Dona Flor'u yukardan aşağıya süzdü:

"Dionisia Oxóssi ile halledilecek bir mesele mi?"

"Belki de odur... Hoş biri olduğunu duydum..."

João Alves başını kaşıdı.

"Hoş mu? Kusura bakma dostum ama o kelime hafif kalır. Hoş, herhangi bir beyaz olabilir, ama Dionisia kalitesindeki melezler bu dünyada çok azdır, haydi haydi yarım düzine..."

"Son sıralarda çocuğu olan..."

"O zaman odur. Yeni doğurdu, hâlâ işe dönebilmiş değil..."

Dona Flor ilk defa ağzını açıp sordu:

"Ne iş yapıyor?"

João Alves onu tekrar bir süzüp bu denli bir cehalet karşısında küçümseyerek cevap verdi:

"Konsomatristir kendisi, mesleği budur küçükhanım."

Dona Norma konuşmanın kontrolünü tekrar kendi ellerine aldı:

"Onu tanıyor musunuz? Nerede yaşıyor, biliyor musunuz?"

"Nasıl bilmem ki? Burada, yakında yaşıyor, Maciel'de."

"Bizi ona götürürseniz çok memnun olurum. Arkadaşım onunla konuşup bir meseleyi halletmek istiyor..."

João Alveres bir kez daha uzun uzun Dona Flor'u inceleyip tekrar başını kaşıdı, sanki her şey ona pek şüpheliymiş, karanlıkmış gibi geliyordu:

"Niye tek başına gitmiyor ki? Evini göstereyim ben..."

"Aman dostum, insaf edin. İki hanımın bu sokaklarda yalnız başlarına yürümelerine izin verebilir misiniz? Utanmazın teki oradan geçip dalaşmaya başlarsa..."

Kimse João Alves'in kibarlığından şüphe edemezdi:

"O zaman ben götüreyim sizleri, ama size garanti ederim kimse takılmaz sizlere. Burada herkes saygılıdır..."

Daha sonra kalkıp kulübesini torunlarına emanet etti. Uzun boylu ve iriyarı bir siyahiydi, saçlarına ak düşmeye başlamıştı; boynunda, siyah ve beyaz renkli boncuklardan oluşan bir *orixá* kolyesi vardı ve sadece çekikleşmiş gözleri *kaçasa* ile olan muhabbetini ele veriyordu. Ayağa kalkınca sordu:

"Dostum, söyle bana, bu küçükhanımın..." Küçükhanımı ironik bir tarzda söylemişti. "Dío ile halledeceği mesele nedir?"

"Kötü bir şey değil..."

"Size saygım sonsuz, ama eğer kötü bir iş için gidiyorsa ben gelmem sizinle... Zaten bir işe de yaramaz, zira azize Dionisia kudretlidir ve Orixá'ya hürmeten parmaklarının ucuyla yere dokundu. Okê Arô Oxóssi! Ona kötülük taşıyacak bir haber ne de bir durum olabilir, ona yönelen kem göz kendine döner..."

"Beni ne zaman bir *macumba*'ya götüreceksiniz? *Kandomble*[8] görmeyi çok istiyorum..." Dona Norma'nın eski bir merakıydı bu.

Böylece, büyücülük üzerine sohbet ederek fahişeler bölgesine girdiler. Pazar sabahı olduğu ve cumartesi cümbüşü sabaha kadar sürdüğü için sokaklarda hemen hiçbir hareketlilik yoktu. Sadece, erkek müşteri aramaktan çok gün ışığı görmek için kapıda oturan veya pencereden sarkan birkaç kadın görülüyordu. Öylesine bir sessizlik ve sakinlik vardı ki, neredeyse pazar huzurundan söz edilebilirdi. Dona Norma kendini hayal kırıklığına uğramış hissediyordu, iş saatleri olmasını yeğlerdi, bu uykulu sabah vaktinde burası ile aileli mahalleler arasında bir fark göremiyordu. Üstelik Dionisia'nın evi mahallenin hemen girişindeydi, bölgenin içlerine dalamamışlardı bile.

Karanlık merdivenlerden çıktılar. Önlerinden koşarak dev bir fare geçti. Birisi, zayıf sesiyle bir *modinha*[9] söylüyordu. Üçüncü katın sahanlığına ulaştıklarında burunlarına, yeni bir yavrunun varlığına işaret edercesine, buhurdanlıkta yakılan lavanta kokusu geldi. Nihayet bir koridordan ilerleyip hayat kadınının kapısının önüne geldiler. João Alves parmaklarıyla kapıya vurdu.

"Kim o?" diye sordu sıcak ve uyuşuk bir ses.

"Barış içinde, Dío... Benim, João Alves, seninle konuşmak isteyen iki hanımla birlikte. Birisini tanıyorum, dostum Dona Norma, sevip saydığım iyi bir insandır..."

"Girin, girin, kusura bakmayın ortalık pek dağınık, odayı toplamaya vaktim olmadı..."

---

8 *Macumba* veya *kandomble*, Brezilyalı siyahilere özgü, Afrika animizmi ile Katolikliği ve büyücülüğü dansların ve müziğin eşliğinde birleştiren fetişist kült – ç.n.

9 7. yüzyılda Portekiz'de moda olup Brezilya'ya sıçrayan müzik türü. Bahia'daki ilk Brezilya müzik türü olarak kabul edilir – ç.n.

Siyahinin ardından içeri girdiler. Dar odada iki kişilik bir yatak, topal bir gardırop, emayesi dökülmüş demirden bir musluk ve yatağın ayakucunda bir lazımlık vardı, hepsi tertemizdi. Duvarda kırık bir ayna ile kutsanmış kurdelelerle süslü Aziz Bomfin resmi asılıydı. Dip taraftaki bir pencereden içeri aydınlık ve hüzünlü *modinha* sızıyordu.

Yatağın bir çarşafla yarı yarıya örtülü baş tarafında yarı oturur halde, üzerinde dik göğüslerini açığa vuran dantelli sabahlığıyla Dionisia de Oxóssi beklenmedik ziyaretçilere içten bir şekilde gülümsüyordu. Kolundaki yavru, ana göğsünün sıcaklığında uyuyordu. İrice, oldukça esmer bir bebekti. Bir sandalyenin altındaki buhurdanlıkta yanmakta olan lavanta, yavrunun sandalyenin hasırdan sırtına asılı giysilerini parfümlüyordu. Sandalyenin öte tarafında ipek kâğıtla kaplanmış iki gaz tenekesi tabure işlevi görüyordu. Dip taraftaki duvarın bir köşesine Oxóssi'nin silahları olan ok ve yay, *erukeré*, Aziz Corc'un canavarı öldüren resmi, muhtemelen *Yemanjá* fetişi olan yeşil bir taş ve mavi turkuaz boncuklu bir kolyeden oluşan bir sunak kurulmuştu.

"Don João," diye canlı bir sesle rica etti, "lütfen sandalyedeki giysileri alıp dolaba koyuverin; banyodan sonra bebeğe giydireceğim. Genç hanıma da şu iskemleyi verin," diyerek Dona Norma'yı gösterdi; sonra Dona Flor'a dönüp gülümseyerek devam etti: "Siz daha gençsiniz, kusura bakmayın, tabureye oturmak durumundasınız."

Yatağında yarı yatık, sakince ve güler yüzle, ani ziyaretin nedenini sormaya bile gerek görmeden odada yapılan düzenlemeleri, sandalyeleri ve gaz kutularını oradan oraya taşıyan boyacının hareketlerini yönetiyordu. Onu bu denli dingin gören biri Carybé'nin neden onu kraliçe kıyafetleriyle *afoxé* tahtına oturttuğunu anlayabilirdi.

Dona Norma siyahi boyacıdan önce davranıp giysileri ve alt bezlerini alarak dolaba yerleştirdi, bir yandan da melez güzelin dolaptaki giysilerini, bluzlarını, ayakkabılarını ve sandaletlerini inceleyiverdi.

"Siz de bir kutu alın Don João, oturun lütfen."

"Ben ayakta durabilirim Dío, rahatım böyle."

"En iyi sohbet oturarak ve sakince yapılır Don João, ayakta aceleyle konuşmak anlaşılmaya yardımcı olmaz."

Gene de siyahi adam pencerenin pervazına ilişip, giderek daha da ışıldamaya başlayan sabah vaktini gözlemeyi tercih eti. Dışarıdan içeri bir şarkının nağmeleri süzülmekte, kederle Dionisia'nın yatağına konmaktaydı.

Aşkının zincirleriyle
köleleşmiş, hizmetindeyim,
efendim benim.

Dona Norma ve Dona Flor yerlerine yerleştikten sonra ortalığa bir an sessizlik hâkim oldu, ama Dionisia hemen sıcak sesiyle işi ele aldı, güzelim aydınlığa doğru dönerek henüz sokağa çıkamıyor oluşundan yakındı:

"Şakır şakır yağmurların yıkadığı günlerde bile evde duramazken şimdi bu kadar güzel bir günde, ışıl ışılken ortalık..."

Dona Norma da benzer şeyler geçiriyordu aklından, böylece bir süre güneşten ve yağmurdan, Itapoã veya Cabula'daki mehtaplı gecelerden söz ettiler, daha sonra laf kendiliğinden Recife'den açıldı; orada Dona Norma'nın Pernambucanaslı bir mühendisle evli bir kız kardeşi yaşamaktaydı, Dío da önceleri birkaç ay kadar orada ikamet etmişti:

"Yedi aydan fazla kaldım orada. Buraya tutulduğum bir avarenin, deli herifin birinin peşine takılarak geldim. Ama daha sonra çekip gitti..."

Bu hoşbeş –laf olsun diye gevezelik ederek– böylece devam etseydi kim bilir laf nerelere, hangi uzak limanlara varacaktı, ama Dona Flor, Terreiro Kilisesi'nin öğlen vaktini bildiren çan seslerini duyup irkildi ve sohbeti kesmek zorunda kaldı:

"Normacığım, epeyce geç oldu..."

"Bence hiçbir mahzuru yok, sizlerle sohbet bir zevk..." dedi Dionisia.

"Başka bir fırsatta daha uzun geliriz," diye söz verdi Dona Norma. "Bugün belirli bir amaçla geldik..."

"Buyurun, sizi dinliyorum..."

"Bu arkadaşımın, Dona Flor'un çocuğu yok, olamayacak da. Kesinleşti, netice itibariyle..."

"Ay, öyle mi? Yumurtalıkları ters dönmüştür."

"Aşağı yukarı..."

"Ama çaresi var... Marildes, bir tanıdığım düzeltti durumu."

"Ama Dona Flor'un durumu çaresiz, doktorlar söyledi."

"Doktorlar mı?" dedi Dionisia kahkaha atarak. "Doktorlar sadece güler yüzle konuşup kötü yazıyla reçete yazmayı bilirler. Hanımefendi gençse gidip Paizinho'ya görünmeli, şipşak halleder o. Öyle değil mi Don João?"

João Alves doğruladı:

"Paizinho mu? Elini karnınızın üzerinde biraz gezindirdiğinde durmadan doğurmaya başlarsınız."

Dona Norma, ünlü büyücüyü tüm *babalaô* şöhretiyle bir kenara bırakıp lafı değiştirmeye karar verdi. Bir an önce sadete gelip bebeğin Vadinho'nun çocuğu olup olmadığını öğrenmek gerekmiyor muydu?

Aslında o kadar da esmere benzemiyordu. Ama Dona Flor, utangaç insanlara özgü kararlı tonla sesini yükseltip söze girdi:

"Buraya ciddi bir konuyu konuşmaya geldim, bir teklifte bulunup anlaşıp anlaşamayacağımızı sormaya..."

"Söyleyin o zaman genç hanımefendi, elimden geleni yapmaya hazırım."

"Bebek..." dedi Dona Flor ve ardından ne söyleyeceğini bilemeden kaldı.

Sözü Dona Norma aldı:

"Birkaç gün önce doğurdunuz, değil mi?"

Dionisia yavruya bakıp gülümsedi, keyifle doğruladı.

"Arkadaşım sizinle konuşmaya geldi... Biliyor musunuz? Ölüm halindeyken bir adakta bulundu, eğer Aziz Bonfim kendisini sağlığına kavuşturursa ilk çocuğunu rahip yapacaktı. Dona Norma lafı geveleyerek konuşuyordu, zira daha o sabah kararlaştırdıkları bu hikâye onu pek tatmin etmemişti. Sonunda Tanrı onu duydu ve iyileştirdi, mucize misali."

Melez kadın dikkatle dinliyor, genç hanımın hastalığının ve Aziz Bonfim'in çocuğuyla ilgisinin ne olabileceğini merak ediyordu. Dona Norma huzursuzluk verici görevini tamamlamak için aceleyle devam etti:

"Ama çocuğu olamayacaksa, vaadini nasıl yerine getirecek? An-

cak bir evlat edinmesi, onu kendi çocuğuymuşçasına büyütüp yetiştirmesi, sonra da eğitimi için bir manastıra göndermesi gerekiyor. Sizin çocuğunuzdan söz edildi ve böylece..."

Dionisia tatlı tatlı gülümsedi, bebeğine bir iltifat değil miydi bu? Dona Norma onun tebessümünü kabul addedip açıklamasını sürdürdü:

"Bebeği evlat edinmek istiyor, ama gerçek anlamda evlat edinmek, belgeleriyle, yasal olarak ve daimi şekilde. Alıp kendi evladı gibi yetiştirmek için."

Dionisia gözlerini kısıp hareketsiz kaldı. Dona Norma'nın dediklerini iyi anlamış mıydı, yoksa sadece uzaktan gelen şarkıyı mı dinliyordu?

İsterdim
senin kollarında ölmek,
ölmeyi yeğlerdim
böyle yaşamaktansa...

"Ölmeyi yeğlerdim," diye mırıldandı kendi kendine, sonra gözlerini tekrar açınca bakışlarındaki nezaket kaybolmuş, camsı bir hava belirmiş, dudakları kıvrımlanmıştı.

"Peki neden?" diye sordu sesini yükseltmeden. "Neden benim bebeğim? Neden özellikle benimki?"

Müthiş acı çekiyor olmalı, insanın dayanabileceğinin ötesinde, diye düşündü Dona Norma. Hangi anne yavrusundan ayrılmak ister ki? Yoksul, sefalet içinde yaşıyor olsa bile, yürekler acısı.

"Birileri sizin yavrunuzdan söz etti, güçlü, sağlıklı olduğunu söyledi... Ve sizin ona bakacak durumda olmadığınızı..."

"Eğer yavrunun iyiliği için olmasaydı," diye düşünüyordu, "eğer söz konusu olan Vadinho'nun çocuğu ve bunun yol açacağı sonuçlar olmasaydı, Dona Norma buraya gelip kelimeleri zar zor telaffuz ederek böyle bir teklifi yapmanın aracısı olmazdı. Ama gerçekten Vadinho'nun çocuğu muydu? Bu Dionisia kirli rahimli bir kadındı. Bebek ondan da kara çıkmıştı. Neredeydi Vadinho'nun sarı saçları?" Dona Norma tekrar tüm gücünü topladı, bebek için en iyisi bu olacaktı, geleceği garanti altına alınmış olacaktı:

"Terreiro sokaklarda dolaşan çocuklarla dolu ve dostum João

Alves'in bir dolu manevi torunu var, ben de birinin manevi annesiyim. Hepsi aç sefil, çöplüklerde yaşıyorlar, dileniyorlar, hatta çalıyorlar... Arkadaşım tabii ki milyoner değil, ama yaşamasına yeterli geliri var, yavrunun geleceği bir başka olur, bir başka hayatı olur. Aç kalıp sonunda hapislere düşmez, din adamı olup ayinler yönetir..."

Sanki Dona Norma'nın vaazını duyup anlamış gibi bebek ağlayarak uyandı. Dionisia sabahlığının önünü açıp göğsünü dışarı çıkardı, bebeği yerleştirip emzirmeye başladı. Misafirini sessizce dinliyordu, sanki bütün savlarını tek tek tartıyor gibiydi. Dona Norma ise yavrusunu nasıl bir geleceğin beklediğini anlatmaya devam ediyordu, refah ve sevgi içinde büyüyecek, hiçbir şeyi eksik olmayacaktı. Tabii ki annenin kendisini feda etmesi gerekiyordu, ama iyiliksever bir insan kendini önerirken sadece bencil bir anne çocuğunu açlığa, sefil bir hayata mahkûm edebilirdi... Dona Flor çok iyi bir insandı, daha iyi bir insana rastlamak mümkün değildi...

Dionisia neredeyse tamamen boşalmış memesini tekrar bebeğin ağzına yerleştirdi. Yanıt vermek için siyahi João Alves'in başından beri dikilmekte olduğu pencereye doğru döndü ve sanki oradaki iki kadınla ilgilenmiyormuş gibi ona doğru konuşmaya başladı:

"Gördünüz mü João, yoksullara nasıl muamele ediyorlar. Şuradaki kadın," dedi dudağıyla Dona Flor'a işaret ederek, "çocuk doğurmaktan aciz ve adağını yerine getirebilmek için son sıralarda nerelerde çocuk doğduğunu araştırmış. Sağlıklı ve yoksul fahişe Dionisia de Oxóssi'nin doğurduğunu öğrenince hemen arkadaşına kalk gidip şunu bulalım demiş... Neredeyse teşekkür edecek, pis karı..."

Dona Norma onun sözünü kesmeye çalıştı:

"Haksızlık etmeyin..."

Melez kadın sakin sakin (dingin, neşesi kaçmış halde, ürperti ve hararet basmaları arasında) devam etti:

"Ama kendi başına konuşacak cesareti bile yok; şu arkadaşından, dostundan avukatlığını yapmasını istemiş. 'Kalk gidip Dío'nun bebeğini bulalım, çok güzel bir bebekmiş, ileride din adamı olacak. Anası açlıktan ölüyor, çocuğu kâğıtlar falan imzalayıp

bize verir. Hatta yükten kurtuldum diye sevinir. Eğer vermek istemezse işe yaramaz biri olduğundandır, sadece orospuluk yapmaya yarayan pisliğin teki olduğundandır.' Aynen bunu söyledi Don João, siz de duydunuz. Biri eğer yoksulsa duygusu da olmaz sanıyor; eğer biri fahişeyse ve zorlu bir hayat sürüyorsa, çocuğunu yetiştirme hakkına bile sahip olamaz diye düşünüyor..."

Dona Norma tekrar açıklamaya gayret etti:

"Öyle söylemeyin..."

Bebek emmeyi bitirmiş, geğirtiler çıkarıyordu, Dionisia kucağında bebekle yataktan kalktı. Dimdik, tüm güzelliği ve hiddetiyle tam bir kraliçeydi. Bir yandan konuşuyor, bir yandan da bebeği muslukta yıkıyor, pudralayıp altını bağlıyor ve lavanta kokulu atletini giydiriyordu.

"Ama adresi şaşırmışlar, ben kendi çocuğuma bakıp onu saygın bir insan olarak yetiştirebilirim ve bunun için kimsenin sadakasına da ihtiyacım yok. Belki sonunda bir din adamı olamaz, hatta hırsız bile olabilir. Her şey olabilir. Ama onu yetiştirecek olan benim ve nasıl istersem öyle yetiştiririm. Bölge'nin delikanlısı olacak. Kimse onunla dalga geçemeyecek ve onu, çocuk doğurabilmek için gayret etmeyen bir varlıklı hanımefendiye vermeye de hiç niyetim yok..."

Gülümseyerek bebeğe baktı ve fısıldadı:

"Üstelik sana sahip çıkacak bir baban olduğunu da unutma..."

İşte o zaman Dona Flor patladı, neredeyse haykırarak ve her şeyi göze alarak kesip attı:

"Doğru, yalnızca şu ki, onun babası benim kocam... Ben sizin çocuğunuzu değil, kocamın çocuğunu istiyorum... Onun çocuğuna sahip çıkmaya hakkınız yok, onunla bir macera yaşadınız zira bunu siz istediniz. Kocamdan çocuk sahibi olma hakkı sadece bana aittir."

Dionisia sanki şamar yemiş gibi afalladı:

"Onunla evli olduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz? Gerçekten evli mi?"

Patlamış ve yüreğindeki ağırlığı atmış olan Dona Flor tekrar çekingen haline geri döndü, alçak sesle ve umutsuzca devam etti:

"Üç yıldan beri evliyiz... Özür dilerim, sadece bu nedenle yavru-

yu kendi çocuğummuş gibi yetiştirmek istedim, ona çocuk veremediğimden... ama şimdi görüyorum ki siz haklısınız, bebeği yetiştirmesi gereken sizsiniz, onun annesi... Ayrıca neye yarardı ki? Buraya geldim zira kocamı çok seviyorum ve çocuğu olduğunda beni bırakmasından korktum. Bu yüzden geldim. Gerisi, hepsi yalan. Ama şimdi sizi gördükten sonra çocuklu veya çocuksuz, o siz hanımefendiyi asla bırakmayacaktır..."

"Ben hanımefendi falan değilim, sadece bir hayat kadınıyım. Ama çocuğumun başı üzerine size yemin ederim, evli olduğunu bilmiyordum. Bilseydim ondan çocuk yapmazdım, ne de onunla ilişki kurar, sokak hayatını bırakıp onunla yuva kurmayı ve karı koca hayatı yaşamayı düşünürdüm..."

Çocuğu sonunda giydirmişti. Dona Norma havluyu alıp katladı, hava biraz yumuşamıştı. Dona Flor mırıldandı:

"Yemin ederim Vadinho benim kocam, herkes bunu biliyor..."

"Asla bana söylemedi..." Dío gömleği Dona Norma'nın elinden aldı ve bebeği giydirmek için yatağa koydu. "Neden bana söylemedi? Neden beni böyle kandırdı?" dedi düşünceli düşünceli. Çehresindeki öfke kaybolmuştu, Dona Flor'a kibarca, neredeyse saygıyla hitap etti: "Herkesin evliliğinizden haberi olduğunu söylüyorsunuz hanımefendi... Olabilir... Ama neden bunu bana kimse söylemedi? Bütün ahbaplarını tanıyorum, hepsini, annesini bile..."

"Vadinho'nun annesini mi? Annesi çoktan öldü..."

"Evet, annesini tanıyorum, anneannesini de... Kardeşini de tanıyorum, şu marangoz olan Roque'yi..."

"O zaman o benim Vadinho'm değil..." dedi Dona Flor neşeden delirmiş halde gülerek. "Oh! Ne aptallık, ne saçma şey ve ne kadar güzel! Normacığım, başka bir Vadinho o!.. Ağlamak istiyorum..."

Aynı anda Dionisia de Oxóssi bebeği yatağa bırakıp odada dans etmeye, João Alves'i kolundan tutup sunağa kadar sürükleyerek *orixá*'nın etrafında *iawo* dansı yapmaya ve Oxóssi'ye şükranlarını sunmaya başladı. *Okê*, babacığım, *arô ôkê*!

"Benim Vadinho'm değil! Benim Vadinho'm evli değil! Onun tek kadını Dionisia, melez kadını Dío!"

Birden durdu, Dona Flor'a baktı. (Dona Norma bebeği almış, kucağında sallıyordu):

"Siz yoksa adaşın karısı mısınız?"

"Hangi adaşın?"

"Benim Vadinho ve o birbirlerine hep böyle hitap ederler, ikisinin adı da Vadinho. Sadece, benimkinin adı Valdemar olduğu için Vadinho, öbürkünün adı nedir bilmiyorum. Deli gibi..." Lafını tamamlamayıp kesiverdi.

Tamamlayan Dona Flor oldu:

"...kumar düşkünü olan... Evet, işte o benimki. Waldomiro'dan Vadinho olan, benim Vadinho'm."

"Ve size benden çocuğu olduğunu söylediler... Ne kötü insanlar var..."

O ara kapı açıldı ve kapkara genç bir siyahi belirdi, gülümseyen çehresinde bembeyaz dişleri ve tatil sabahı gözleri ışıldıyordu:

"Herkese günaydın..."

Dionisia dans etmeyi sürdürerek ona doğru atıldı, onca korkunun, hiddetin ardından başını onun göğsüne dinlenircesine yasladı. Kollarını uzattı ve bebeği Dona Norma'dan alıp babasının ellerine verdi.

"Bu benim Vadinho'm, kamyon şoförü, çocuğumun babası," diye onu Dona Norma ve Dona Flor'la tanıştırdı. "Bu hanım João'nun dostu, öbür hanım ise, bil bakalım kim?"

"Nereden bileyim?"

"Öbür Vadinho'nun karısı."

"Adaşın mı?"

"Aynen öyle..."

"Bebeğin onun, kendi kocasının çocuğu olduğunu sanıp gelmiş, almak için, bizim yavrumuzu alıp anlı şanlı rahip yapmak istemiş..." Gülerek, daha da sakin bir sesle devam etti: "Adınız neydi? Flor? Tamam, benim çocuğumun vaftiz annesi... Bir çocuk sahibi olmak için geldiniz... Ama size bebeğimi veremem, zira tek evladım var, ama size bir manevi evlat bahşedebilirim..."

"Vaftiz anam Dona Flor..." dedi şoför.

Dionisia bebeği ondan alıp Dona Flor'a geçirdi. Gökyüzünden bir kuş sürüsü geçti, gidip başpiskoposluğun damına kondular.

Dulluğunun ilk dönemlerinde, o acılı ve yoğun yas günlerinde Dona Flor hep siyahlar giyiniyor, kimselerle konuşmuyor, rüya ile kâbus arasına, dostlarının giderek artan mırıltıları ile yedi yıllık evliliğinin anıları arasına sıkışmış karmaşık bir ruh hali içinde yaşıyordu. Bir dolu kadın dostu vardı, on, yüz, bin, hepsi sürekli mırmırcı ve hepsi yılan dilli; Dona Rozilda'nın peşine takılıp geliyorlar, onu hikâyelerle, dedikodularla sarmalıyorlar, Vadinho hakkındaki suçlamalarla koro halinde seslerini yükseltiyorlardı. Dona Rozilda koronun solisti gibiydi ve hemen onun ardından Dona Dinorá geliyordu.

Acısının, kaygılarının içine gömülü haldeki Dona Flor anılarının içinde yüzüyor, neşeli anlarını ve kederli saatlerini yeniden yaşıyor, hayalindeki Vadinho'nun görüntüsünü dondurmak, evin içine, ama özellikle de yatak ve sevişme odasına yayılıp genleşen gölgesini sabitlemek istiyordu.

O sayısız dostlar neticede ne istiyorlardı? Komşuları, ahbapları, öğrencileri, dostları ne bekliyorlardı? Bu kötü zamanında ona eşlik etmek için Nazareth'ten gelmiş olan annesi ne istiyordu? Hatta Dona Norma'nın bir tanıdığı olan ve sanki kocası, çocukları, ev işleri yokmuş gibi Xame-Xame'den kalkıp gelen ve başsağlığı dilemek adına Vadinho'nun kötü yanlarına verip veriştirmekte olan Dona Enaide adındaki o ağırbaşlı hanım ne istiyordu? Ne istiyorlardı? Kurumuş yaraları kaşımakla, eski azap ocaklarını yeniden harlamakla ne amaçlıyorlardı? Neden Dona Enaide, teselli etmek bahanesiyle onun kulağına, şimdi şişko ve evli bir kadın (kocası gazetelerde makaleler yayımlıyordu) olmasına rağmen çekmecesinde hâlâ Vadinho'nun fotoğrafını saklayan cilveli Noêmia'yı yakından tanıdığını fısıldıyordu?

Dona Flor güzel ve acı anılar arasında yaşıyordu. Herkes ona yasının ağırlığına dayanmasında, o gri renkli umutsuzluk ve yokluk dönemini atlatmasında, o küller çölünü aşmasında yardımcı oluyordu. O alaycı tebessümlü ve ikiyüzlü eski öğrencisininki gibisinden tatsız anılara ve imgelere takıldığında bile; onun gibi dikenler tarafından tekrar sokulup eski aşağılanmalarını anımsadı-

ğında bile, bir tür acı bir teselli hissine kapılıyordu; sanki imgeler ve anılar, dikenler ve aşağılanmalar, Vadinho ile birlikte yaşadığı her şey, bu eza için, şimdi yaşamakta olduğu bu derin ve telafisiz keder için bir yatıştırıcı işlevi görüyor gibi geliyordu ona. Zira nihayetinde kim galip gelmişti, bu bahisten kim muzaffer çıkmıştı, ona sonuna kadar kim sahip olmuştu? Bir gün bıçak kemiğe dayanıp Dona Flor ültimatom verdiğinde Vadinho kimi seçmişti? Ya o ya da bir başkası. İkisi birden olmazdı: İstediğini seçmeli ve onunla kalmalıydı (adi kadın Vadinho'yla macerasını ele güne duyurup duruyordu) ama bir an önce, hemen karar vermeliydi... E ne oldu, ne karar verdi? Noêmia mutfak sanatını öğrenmeye koyulmuştu. Evlenmek üzereydi ve damat eşinin tüm yemek sanatının teorisine ve pratiğine sahip olmasını istiyordu. Damat Bey bir *snob* idi; sinema ve edebiyat dünyasına dalmış, kendinden çok memnun ve bilgiç, durmadan yazarlardan ve usta eleştirmenlerden alıntılar yapan bir tip, kütüphane kapısına düşen zafer güneşinin aydınlattığı bir genç yetenekti. Zevk sahibi olduğuna inandığından da Noêmia'nın *batapá* ve *caruru* sanatına hâkim olmasını istiyordu. "Burjuva hanımefendinin proleterleşmesini istiyorum..." Fikir onun da hoşuna gitmiş ve Lezzet ve Sanat Okulu'na kaydolmuştu.

Graçalı zengin ve kibar, geleneksel bir ailenin kızı olan Noêmia'nın rafine bir entelektüelin eşi olmak hoşuna gidiyordu; ama birden ortalığa dostane havalı ve rüyalı bakışlarıyla Vadinho'nun çıkması daha da hoşuna gitti. Mümtaz aile ve genç yetenek durumun farkına vardıklarında Noêmia'nın öğrenmekte olduğu yemek yapma sanatı değil, Vadinho ile birlikte Amarildes randevuevinde uyguladığı utanmazlıklardı, hem de en âlâ cinsinden olanları. Böylece yer yerinden oynadı, olay boyutları tarifsiz bir skandala dönüşmeye başladı. Allah'tan damat adayının makul karakteri anlık hezeyanlarına üstün geldi. Olayı olgun ve diplomatik bir tarzda yönetmeyi başardı: Önyargıların etkisi altında kalıp altın yumurtlayacak tavuğu feda etmemek gerekiyordu. Ama iyi niyeti ve anlayışlı tavrı yetmiyordu, karı "adi macerasına" son vermek istemiyor, yatak işlerinde çok becerikli olduğuna inanıyordu.

Damadın ve ailenin cehenneme kadar yolu vardı. Noêmia'nın istediği Vadinho ile kaçıp gitmekti. Bunu istemeyen Vadinho oldu.

Olay sonuçta patlayıp eğlence dedikoducu kamuoyunun konusu haline gelince ve Dona Flor, ender ve şiddetli gürlemelerinden birinde ondan hemen karar vermesini istediğinde –ya o, ya öbürü–, Vadinho kadını sahibine, şimdi yeteneğini ve bilgiçliğini boynuzlarla taçlandırarak daha bir *snob* ve çekici hale gelmiş olan, böylesi kolay bulunmayan olağanüstü bir sevgili kişiliği kazanan damat adayına iade etti.

Dona Flor hiddetinin doruk noktasında karşısına çıkıp derhal karar vermesini talep ettiğinde, "Zaman geçirmek için gönül eğlendirmeden başka bir şey değil," diye yanıt verdi. Noêmia ile çekip gitmeyi asla aklından geçirmemişti, bütün bunlar, orospunun teki olmanın yanı sıra koca bir yalancı olan ahlaksız karının uydurmalarıydı.

Daha ne istiyorlardı o kadınlar? Dona Rozilda, Dona Dinorá, Xame Xame'den kalkıp gelmiş olan Dona Enaide ve uğursuz bir koro halinde karalamalara girişmiş olan diğer onlarca, yüzlerce, binlerce fitneci, daha ne istiyorlardı? Dona Flor'un aldatılmışlığının, Vadinho'nun kocaların en kötüsü olduğunun kanıtıymışçasına neden o olayı hatırlatıp duruyorlardı? Tam tersine, o olay aşkının, bir başkasını ona tercih etmeyeceğinin en önemli kanıtı değil miydi? Noêmia denen o kadın para ve zarafet sahibi değil miydi, Graça'da bir saray yavrusu, çek defterleri, banka hesabı –ve Vadinho o ara kumarda epey para harcamıştı–, şoförlü otomobili, jimnastik dersleri, kırık dökük de olsa Fransızcası ve son moda parfümleri, Río'dan getirttiği elbiseleri ve ayakkabıları var değil miydi? Sonunda Vadinho kimi tercih etmişti, seçmek zorunda kaldığında kimi yeğlemişti? Ne çek defterleri, onu oraya buraya götürüp getiren şoförlü otomobili, ne Río'dan getirilmiş giysiler, Paris kaynaklı parfümler, Bahia Fransızcasıyla söylenen "*Mon cheri, mon petit cocó, merde, quelle merde*", "*á lócé de parler*" gibisinden şık laflar bir işe yaramamıştı...

Ne bekâret kaybı ne yalvarmalar Vadinho'yu ilgilendirmişti: "Bana onurumu borçlusun," Ne de tehditler: "Görürsün, babam seni cezalandıracak, seni hapse tıkacak." Seçim anı geldiğinde bir an bile tereddüt ermemişti. "Nasıl böyle bir saçmalığı aklına getirebilirsin? Ben seni bırakıp o döküntüyle nasıl yaşayabilirim?" Da-

mat adayının övündüğü boynuzları bir kenara atıp Dona Flor'la birlikte yatağa gitmişti. Ah! Ne muhteşem dirlik ve bağışlama gecesiydi! "Bütün *xixica*'lar sadece vakit geçirmek için; sürekli olarak sadece sen varsın Flor, benim fesleğen çiçeğim, senden başka hiç kimse..."

Kadınlar için Vadinho dünyada olabilecek en kötü kocaydı ve Dona Flor kadınların en mutsuzu. Ağlamaya, kederlenmeye hakkı yoktu, onu zamanlıca böylesi bir ezadan kurtardığı için Tanrı'ya şükretmeliydi. Ama kuşkusuz Dona Flor iyi bir insandı ve Vadinho'nun ani ölümü nedeniyle sevinmesi, bunu bir şölenle kutlaması gerektiğini ona ancak Dona Rozilda önerebilirdi. Ne kadar kötü biri olursa olsun, eninde sonunda onun kocasıydı. Ama zorunlu matem seremonilerinin ötesinde duyguların bu denli abartılması, bu denli acılı bir yas tutulması, bu anlamsız matem; o şaşkın ve ağlamaklı çehre, o kendi içine dönmüş ve sadece ufkun çok ötelerine, sonsuzluğa, boşluğa kitlenmiş bakışlar: Bütün bunlar kadınlarca kabul edilebilir şeyler değildi.

Dona Rozilda ve Dona Norma, Dona Dionorá ve Dona Gisa, gerçek dostlar ve basit dedikoducular, sadece tek bir şeyde anlaşıyorlardı: Dona Flor'un derhal o mutsuz yılları unutmaya, Vadinho'nun görüntüsünü sanki hiç var olmamışçasına silmeye ihtiyacı vardı. Onlara göre matem dönemi gereğinden fazla uzuyordu ve bu nedenle de onun çevresini sarıp tanrısal merhameti nasıl hak etmiş olduğuna onu inandırmaya çalışıyorlardı. Vadinho'nun davranışlarına her zaman özürler bulmaya hazır Lita teyzesi bile şaşkınlığını gizleyemiyordu:

"Bu kadar üzüleceğini hiç sanmazdım..."

Dona Norma da hayranlığını belirtiyordu:

"Görüldüğü kadarıyla hiç unutmayacak... Zaman geçtikçe daha da fazla acı çekiyor..."

Dona Gisa, psikoloji bilgilerinden hareketle, onların kötümserliğini paylaşmıyordu:

"Doğal bir şey... Daha birkaç yıl sürer bu, ama bitecek, sonunda unutacak ve tekrar hayata dönecek..."

"Doğru, öyle..." diyordu Dona Dinorá, o da aynı görüşteydi. "Zamanla Tanrı'nın yardımına yetişmiş olduğunu anlayacak..."

Ama ona en iyi ne şekilde yardım edilebileceği konusunda görüşleri farklıydı. Dona Gisa'dan da destek gören Dona Norma, Vadinho'nun adının ağıza alınmamasını öneriyordu. Dona Rozilda'nın çelik yönetimi altındaki diğerleri ise –Dona Dinorá bu savaşçı topluluğun çavuşu rolündeydi– onu tekrar huzurlu ve mutlu, müreffeh ve güvenli bir hayat sürebileceğine inandırabilmek için entrikalara, karalamalara ve şikâyetlere başvuruyorlardı. Her ne olursa olsun, ister merhametli bir sükûnet içinde olsunlar, ister ortalığı yergilerle inletsinler, Dona Flor'un unutmanın yollarını bulabilmesi gerekiyordu. Henüz daha çok gençti, önünde hâlâ koca bir hayat vardı...

"Eğer o isterse, çok uzun süre dul kalmasına gerek kalmaz..." diye kehanette bulunuyordu Dona Dinorá; başkalarının hayatından bahsederken hep bir altıncı hisse, öngörü yeteneğine, bir tür duru görülüğe sahip olurdu. Ayrıca evinde (bir İspanyol subayından miras kalmıştı), üzerinde sabahlığıyla trans halinde fal bakar ve kristal küresinden geleceği okurdu.

Neden diye soruyordu Dona Flor kendi kendine, hiçbiri gelip de Vadinho'nun iyi bir şeyinden söz etmiyorlar? Ne de olsa, sayısız karanlık işlerinin yanı sıra bazen iyi şeyler de yapmış, gönlü bolluk, adalet, sevgi gösterebilmişti. O zaman neden hep Vadinho'yu kötülük cetveliyle ölçüyorlar, şer terazisiyle tartıyorlardı? Üstelik her zaman öyleydi. Onun çevresinde dedikoducular hep var olmuşlar, Dona Flor'a o denli acı veren tatsız haberleri kolaylıkla yaymışlardı. "Zavallı kadıncağız! O doğru dürüst, kendisine iyi davranan ve saygı duyan bir kocaya layık aslında!" Buna karşılık, işini gücünü bırakıp evden koşa koşa çıkarak Dona Flor'a Vadinho'nun iyi bir davranışını neşeyle bildirmeye gelen tek bir kadın dahi olmamıştı.

"Dinle Flor, ama kimseye benim söylediğimi söyleme... Vadinho'ya piyangoda para vurdu ve bütün parayı sana doğum günü hediyesi bulması için Dona Norma'ya verdi... Doğum gününe hâlâ epey zaman var, biliyorum, ama parayı harcamaktan korktu ve hediye için garanti altına almak istedi..."

Bu bir keresinde gerçekten olmuştu ve Dona Norma Vadinho'ya bu sırrını saklayacağına söz vermiş olmakla birlikte bütün kadın-

lar durumu öğrenmişlerdi. Uzunca süre, yirmi günden çok, sessiz kalma yeteneğine sahip olamaması nedeniyle sözünü tutamamış olmasaydı, Dona Flor'un Vadinho'nun bu jestinden haberi olmayacaktı. Diğer kadınlar ise ağızlarını sıkı tuttular, iyi haberleri iletmek için zahmete girmeye değer mi? Güzel haberler için ne aceleye ne heyecana gerek vardı; hiç kimse kötü olmayan bir haberi yetiştirmek için sokağa fırlamıyordu. Kötü bir haberi yaymak için fazlasıyla yaralı kadın vardı ve işini gücünü bırakacak, uykusuz kalmayı göze alacak, zahmete katlanacak insan eksik olmuyordu. Ne heyecan verici bir şeydi kötü bir haberi yerine yetiştirmek!

Bir akşamüzeri, eğer bir rastlantı söz konusu olmasaydı, Dona Flor başını alıp geri dönmemecesine gitmiş olacaktı. O sefer Vadinho iyiden iyiye rezilleşmiş, en adi yüzünü açığa çıkarmıştı. Dona Flor bavullarını bile hazırlamıştı (Rio Vermelho'da, teyzesinin evinde her zaman gidebileceği bir odası vardı). Çekip gitmesine, Vadinho'dan hepten ayrılmasına kıl payı kalmıştı. O sırada sokak, çığlıklar ve hıçkırıklar duyup gelen komşu kadınlarla doluydu. Hepsi birden o ara Cígano'nun gelip titrek bir sesle söylediklerini duymuşlar, Vadinho'nun tepkisine tanık olmuşlardı.

Onlardan herhangi biri olan biteni Dona Flor'a anlatmış, Cígano'nun dediklerini iletmiş miydi? Ne gezer! Sanki hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey işitmemiş gibi tek kelime etmemişlerdi. Tam tersine, işgüzar kadınlar onun kararını destekliyorlar, adi heriften hepten ayrılmasını gerektiren gerekçelerini onaylıyorlardı. Hatta bazıları bavullarını hazırlamasına bile yardım etmişti.

18

O akşamüzeri Vadinho eve geldiğinde Dona Flor bu beklenmedik ziyaretin nedenini hemen anladı. Onun davranışlarını gözlemledikçe buna daha da inandı: Öğrencileriyle hiç bu kadar mesafeli olmamış, salonun bir köşesine büzülüp onların mutfaktaki pratik çalışmalarını –bir doğum günü pastası– tamamlamalarını bekliyordu. Yeni dönemin öğrencileri olan kadınlar kendi aralarında gülüşüp meraklarını açığa vuruyorlar; hocalarının ünlü, kendi çapında

önemli bir şöhrete sahip olan kocasını tanıma isteklerini belli ediyorlardı. Ders bittiğinde hocalarını tebrik ettiler ve bu arada Dona Flor onlara pasta ve kakao likörü sundu –Dona Flor'un gurur duyduğu özel ürünüydü; yumurtalı ve meyveli likörleri salçaları kadar ünlüydü–, sonra da çalımlı bir havayla kocasını tanıştırdı:

"Vadinho, eşim..."

Vadinho hiçbir şey söylemedi, ne çift anlamlı bir cümle, ne bir göz kırpma. Gayet ciddi, hatta biraz mutsuz gibiydi. Dona Flor onun bu ruh halini biliyordu ve korktuğunun başına geldiğini düşündü. Ah! Keşke öğrencileriyle sohbeti bütün bir akşam, hatta bütün bir gece boyunca sürdürebilseydi, hatta hınzırın şıllıklardan birine takılıp onunla birlikte çıkma tehlikesini bile göze almaya hazırdı. Ah! Keşke, yüzüne bakmaya bile cesaret edemeyen, niyetinin ağırlığıyla iki büklüm haldeki Vadinho ile yüz yüze kalıp konuşma tehlikesini savuşturabilseydi... Ama öğrenciler, yoğun sosyal hayata dâhil genç kızlar ve hanımefendiler, likörlerini hızla içip vedalaşarak gittiler.

Bir gün öncesinde Dona Ligia Oliva, San Pablolu bazı beylerin onuruna verilecek bir resepsiyon için oldukça yüklü bir tatlı ve tuzlu pasta siparişinde bulunmuş ve ödemesini yapmıştı. Evlendiklerinden beri Dona Flor okuldaki faaliyetlerini belirli sınırlar içinde tutmuştu ve genellikle sipariş almıyordu, ama değer verdiği bazı kişiler için istisnalar yapabiliyordu: "Dona Ligia'yı sever sayarım," demişti bu boyutta bir sipariş için söz verdiğinde.

Her zaman Vadinho'nun yokluğunda gelen bu tip ek işlerden elde ettiği kazancı Dona Flor beklenmedik harcamalar, yüklü alışverişler, hastalık durumları gibi ihtiyaçlar için bir kenara ayırırdı. Böylece birkaç bin *reis* biriktirmiş, bu parayı desteler halinde evin çeşitli köşelerine saklamıştı. Ev eşyaları, doğum günü hediyeleri ve dikiş makinesinin taksitleri bu paralarla ödeniyordu, önemlice bir bölümü de Vadinho'nun yüz ya da iki *yüz mil-reis*'lik borçlarının kapatılmasına gidiyordu...

Bu sefer, işte şans bu, o salonda yorgun bir çehreyle otururken doktor Zitelmann Oliva ödemesini bizzat kendi eliyle yapmak için (ki, hepsi de önemli ve parlak sekiz iş birden üstlenmişti) çıkagelmişti:

"Üç gündür para cebimde dolaşıyorum... Bugün Ligia hâlâ ödemeyi yapmadığımı fark edince neredeyse beni dövecekti..."

"Aman doktor, ne önemi var..."

"Siz söyleyin Don Vadinho," diye şakalaştı doktor Zitelmann. "Karınızın her seferinde daha da gençleşmesi ve güzelleşmesi için ne yapıyorsunuz?"

Dona Flor'u çocukluğundan beri tanırdı ve Vadinho'yu da epeyden beri tanıyordu, arada sırada kendisinden para sızdırmaya çalışmıştı (pek sonuç alamamıştı, zira doktor Zitelmann'ın eli epeyce sıkıydı).

"Gül gibi yaşadığından doktor, gül gibi. Benim gibi başını ağrıtmayan, dert çıkarmayan bir kocayla evlenmiş... Seviliyor, sayılıyor; mutlu, huzurlu yaşıyor..." Ardından da keyifli keyifli gülmeye başladı, kocasının bu küstahlığı karşısında Dona Flor da gülüyordu.

O gün kendisinden para istemedi. Büyük olasılıkla biraz önce kumarda kazanmıştı ve hâlâ cebinde biraz para vardı. Ama ertesi akşamüzeri birden eve çıkageldi, gözleri yerde, suratı asıktı, Dona Flor hemen neden geldiğini anladı: Para isteyecekti. Öğrenciler likörlerini içip pastaları tadar, şen şakrak halde durgun delikanlıyı gözlerlerken Dona Flor sessiz, yüreği sıkışmış durumda derhal bir karar vermesi gerektiğini düşündü. O parayı vermeyecekti, ne tamamını ne de bir kısmını, tek bir kuruş dahi vermeyecekti. Onu yeni bir radyo almak için ayırmıştı. Radyo dinlemek Dona Flor'un en büyük keyiflerinden, kafasını dinlendirme araçlarından biriydi: Sambalar ve şarkılar, tangolar ve bolerolar, eğlence programları ve hepsinden çok da radyo tiyatroları en sevdiği programlardı. Onları Dona Norma, Dona Dinorá ve diğer komşularıyla birlikte dinliyor, hep birlikte yoksul mühendise âşık kontesin kaderini heyecan ve merakla izliyorlardı. Onlara sadece, bu denli düşkün bir edebiyatı bilgiççe küçümseyen Dona Gisa katılmıyordu.

Çeyiziyle birlikte getirdiği radyo artık eskimişti ve iyi çalışmıyordu; her gün bozulup masraf çıkarmaktan başka bir işe yaramıyor, en dramatik anlarda, en heyecan verici sahnelerin orta yerinde susuveriyordu. Günaşırı gereksiz tamire ve masrafa sebep oluyordu. Bu yüzden Dona Flor'un yeni fırsattan yararlanma kararı ke-

sindi: Elini sıkı tutacak, her ne olursa olsun tasarruflarını boş yere harcamayacaktı. Bu istismara artık bir son vermeliydi.

Öğrenciler kahkahalar arasında dağıldılar ve gittiler, biraz da hayal kırıklığına uğramışlardı: Demek başı öne eğik bir köşede sessiz sessiz oturan o tip, öğretmenlerinin meşhur kocasıydı, tehlikeli ve dayanılmaz dedikleri, Noêmia Fagundes da Silva olayının kahramanı olan adam. Açıkçası onlara o kadar ilginç biri gibi gelmemişti, hakkında yaratılan efsaneden oldukça uzak görünüyordu. Onlar gittiklerinde Dona Flor, Vadinho ve kendi korkularıyla yalnız kaldı, ağzı kurumuş ve yüreği sıkışmış halde. Vadinho kendini zorlayarak kalktı, masaya doğru yöneldi ve bir kadehe likör doldurup konuşmaya başladı:

"Bu likör oldukça güzel, ama hemen çarpıyor, hemen sarhoş edip başağrısı yapıyor... Tıpkı kınakına likörü gibi..."

Sakin ve sıradan görünmeye çalışıyordu; ona yaklaştı, kibarca ve içtenlikle kadehi uzattı:

"Dene canım..."

Ama Dona Flor reddetti, bluzunun dekoltesinden aşağı göğüslerine doğru inen elinin okşamasını da geri çevirdi. "İkiyüzlü, ikiyüzlülükten başka bir şey değil, direncimi kırmak, reddetmemi önlemek için okşuyor; zayıf kadın yanımla oynayan okşamalar bunlar." Tüm gücünü topladı ve eski aşağılanmaları, radyo gibi küçük bir arzusunu düşündü... Ve kızgın ve rahatı kaçmış, ayağa kalktı:

"Neden lafı dolandırmayıp niçin geldiğini söylemiyorsun? Bilmediğimi mi zannediyorsun?"

Vadinho'nun ciddiyeti ve keyifsizliği yüzünden okunuyordu. Gelmişti çünkü gelmesi gerekiyordu, çünkü hiçbir yerden hiçbir şey elde edememişti, ama neşeyle gelmemişti, içten gülücükler dağıtmak için gelmemişti... Ah, mümkün olsaydı da hiç gelmeseydi!

Dona Flor'un o parayı ne için ayırdığını o da biliyordu. Don Edgard Vitrola henüz gelmemişti, zira radyo hâlâ salondaki yerinde duruyordu, kapıyı açar açmaz görmüştü. Ama her an koltuğunun altında yeni bir dünya harikasıyla beliriverebilirdi: fildişi ahşap ve mekaniğin en yeni icadı kromlu metal malzemeden yapılmış bir mobilya şaheseri, dalgaları ve kanallarıyla, kilovatları ve voltajla-

rıyla Japonya'dan Avusturalya'ya, Adisababa'dan Hong Kong'a kadar, tabii bu arada yasaklandıkça daha da aranır olan yıkıcı yayınlar merkezi Moskova'ya kadar bütün uzak yayınları kapabilen bir alet. Dona Flor, tambura sanatçısı ve Vitrola'nın ayrılmaz dostu Camefeu aracılığıyla Don Edgar'a acil sipariş vermişti.

Önce tramvayda, içindeki önsezilerle ve utançla, sonra sokakta yürürken Vadinho bütün yolu moral bozukluğu içinde katedip gelmişti. Bir yandan radyo satıcısından önce eve ulaşmak istiyordu, zira yüreği hiç bu kadar daralmamıştı; bir yandan da Edgar'ın ondan önce eve uğramış olmasını arzuluyordu, zira böylece ortada ne eski radyo ne de karısının kan ter içinde kazanmış olduğu Dona Ligia'nın parası kalmış olacaktı: Dona Flor, yoğun bir günün ardından bütün geceyi fırının önünde geçirmişti. Kendini ikiye ayrılmış gibi hissediyordu; tramvayda, yolda yürürken, eve girerken, kapıyı açarken: ikiye parçalanmış... Eğer Don Edgar henüz gelmemişse... Önsezilerini doğrulayacak bundan daha kesin bir kanıt olabilir miydi? Ama eğer yeni radyoyla karşılaşırsa o gece evde kalacak, Dona Flor'un yanında açıp müzik dinleyecek, beraber şakalaşıp gülüşeceklerdi. Böylece eve ikiye yarılmış halde geldi, hem de tam ortadan.

Don Edgar neden daha önce gelmemişti ki? Artık başka çaresi kalmamıştı...

"Seni sadece kendi çıkarım için mi okşadığımı sanıyorsun?"

"Sadece çıkarın için, başka bir şey için değil..."

Dona Flor sertleşmişti: sadece kendi çıkarı, adi çıkarı...

"Neden hemen söylemiyorsun?"

O günbatımı vakti, hüznün ufuktan kopup küller halinde ve kızıl rengiyle içeri dolduğu, her şeyin ve her canlının günle birlikte biraz daha ölmekte olduğu o saatlerde, ikisinin arasında bir duvar çekilmiş gibiydi.

"Madem istiyorsun, daha fazla zaman kaybetmeyeyim. Bana iki yüz *mil-reis* kadar borç vermelisin."

"Tek kuruş bile vermem... tek bir kuruş bile göremeyeceksin... Benden hâlâ para istemeye nasıl cesaret edebiliyorsun? Ne zaman tek kuruş geri ödedin? O parayı Don Edgar'dan paşka kimseye vermem."

Yemin ederim yarın ödeyeceğim, bugün gerçekten ihtiyacım var, ölüm kalım meselesi. Yemin ederim yarın ben kendim gidip aynı radyoyu alacağım, hem de başka ne istersen... Hiç olmazsa yüz *mil-reis*...

"Tek bir kuruş bile yok..."

"Böyle yapma canım, sadece bu kez..."

"Tek kuruş bile yok..." diye tekrarlıyordu Dona Flor, sanki başka bir laf bilmezmiş gibi.

"Bana bak..."

"Tek kuruş bile yok..."

"Dikkat et, benimle oynama, iyilikle olmazsa kötülükle..." deyip paranın nerede saklanmış olabileceğini araştırmak için etrafına bakınmaya başladı. O an Dona Flor kendini kaybetti ve hınçla, paraları yıpranmış parçaları arasına gizlediği radyoya doğru koştu. Vadinho da onun arkasından gitti, ama Dona Flor paraları eline almış meydan okuyarak bağırıyordu:

"Bunları kumarda harcayamayacaksın. Ancak cesedimi çiğnersen..."

Bağırtıları akşamüzeri vaktini yarıp komşulara kadar ulaşıyordu, duyanlar sokağa çıkmıştı:

"Vadinho bu, Flor'dan para koparmaya çalışıyor, zavallıcık..."

"Kudurmuş köpek! Cehennem zebanisi!"

Gözleri kararan Vadinho, Dona Flor'un üzerine çullandı, aklını yitirmiş, hiddetten köpürmüş haldeydi, yapmakta olduğu şeyi yapıyor olmaktan doğan bir hiddetti bu.

"Bırak şunu elinden!"

İlk vuran Dona Flor oldu. Vadinho'dan kurtulup tekrar çullanmasını engellemek için onun göğsünü yumruklamaya başladı, sonra da suratını tokatladı. "Orospu karı, ödeteceğim bunu sana!" diye bağırdı Vadinho, Dona Flor ise, "Bırak beni adi herif, vurma, öldür daha iyi," diye haykırıyordu. Vadinho kadını itti ve Dona Flor iskemlelerin üzerine yıkıldı, "Katil herif! Sefil herif!" diye bağırıyordu. Ve Vadinho onu tokatlamaya başladı. Bir, iki, dört tokat attı. Tokatların şakırtısı sokaktaki kadınlar grubu içinde isyana yol açtı. Dona Norma kapıyı açıp izin istemeden içeri girdi:

"Vadinho, ya bırakırsın onu ya da polis çağırırım."

Vadinho sanki onu görmemişti bile: Paraları eline almış, gözleri yuvalarından fırlamış, saçı başı dağınık halde, Dona Flor'un kesik kesik hıçkırıklarla ve inleyerek yatmakta olduğu yere dehşetle bakmaktaydı. Dona Norma hemen onun yardımına koştu ve Vadinho paraları parmaklarının arasına sıkıştırmış halde kapıdan çıktı. Onu fark eden komşu kadınlar, sanki cehennemden gelen bir zebani görmüşçesine kaldırımdan geri çekildiler.

Tam o anda Cígano'nun taksisi evin önünde fren yaptı. Vadinho onu görünce gülümsedi: Bu, önsezilerinin yanılmaz şekilde işaret etmiş olduğu bir diğer durumdu. Sokaklarda sakin sakin yürürken içinde önseziler belirmeye başlamış, bunu o akşamüzeri veya o gece kesin ve mutlak olarak, herhangi bir riske veya kötü şansa yer kalmaksızın kentteki bütün kumar masalarında, Tabaris'in ruletlerinden başlayıp Paranguá Ventura'nın karanlık inine kadar tek tek hepsinde yüklü paralar kazanacağına yormuştu. Bu inancı giderek güçlenmiş, onu egemenliği altına alıp kendiliğinden harekete geçmesini, para bulmak için işe yaramaz ziyaretleri bir kenara bırakıp, kendi iradesine karşın gidip Dona Flor'dan borç istemeye mecbur etmişti.

Ama karısını tokatladıktan sonra içinde bir boşluk hissetti, o inanç duygusu yok olmuş, önsezileri kaybolmuştu. İçi boşalmış gibi hissediyor ve o parayla ne yapacağını bilemiyordu, sanki her şey boşunaymış gibiydi. Ama sokağa çıktığında bir mucizeymişçesine önünde beliren Cígano'nun taksisini görünce –zira asrın maratonuna başlamak için acele ediyordu– tekrar kendine geldi. Önsezilerini doğrulayan yanılmaz göstergelerden biriydi bu diye düşündü, ellerine hararet basmış ve içinde acele gitme hissi uyanmıştı. Şimdi gözlerinin önünde sadece rulet masaları, dönmekte olan top, krupiye, 17 numara, bahisler, her zamanki gibi sol yanındaki Mirandão'nun heyecanlı bakışları, fişler vardı; şimdi tekrar onun için sadece kumar vardı. Taksiye girecekti, ama Cígano arabadan dışarı atladı, komşuların çevresinden dolanıp telaşla yanına yaklaştı. Ağlamış olduğu belliydi ve sesi kaygı yüklüydü.

"Vadinho, kardeşim, benim ihtiyar öldü, anneciğim... Sokakta haber aldım, şimdi evden geliyorum, ölürken göremedim, ağrıları tutunca adımı sayıkladığını söylediler..."

Vadinho önce arkadaşının sözlerine önem vermedi, ama hemen ardından vaziyeti anladı ve Cígano'nun koluna yapıştı. Neler uyduruyordu? Ne saçma bir hikâye anlatıyordu?

"Kim öldü? Dona Agnela mı? Deli misin sen?"

"Üç saat kadar önce. Benim ihtiyar, Vadinho..."

Vadinho birçok kez, evlenmeden önce bekârken ve sonra da Dona Flor ile birlikte Dona Agnela'nın Brotas İstasyonu'ndaki evine *feijoada* yemeye gitmişti. Çok şişman ve içten bir kadındı ve ona oğlu gibi muamele ediyordu; genç kumarbazı seviyordu ve serbest hayatını mazur görüyordu. Sapsarı saçlarına kadar eşinin, Cígano'nun babası şanlı hovarda Aníbal Cardeal'in bir kopyası değil miydi?

"Tıpkısının aynısı... Birbirinin eşi iki serseri..."

Vadinho tekrar havasız kalmış, eli ayağı kesilmiş gibi hissetti, ne tatsız bir gün, ne delilik! Önce keçi inadıyla Flor, şimdi de gün batarken Dona Agnela'nın ölüsüyle Cígano...

"Peki ama ne oldu? Hasta mıydı?"

"Onu hiç hasta görmemiştim, hiç hatırlamıyorum hasta olduğunu... Bugün kahvaltıdan sonra evden çıktım, kurnanın başında çamaşır yıkıyordu. Şen şakrak şarkı söylüyordu... Biliyorsun bugün arabanın son taksitini ödedim. Kıtı kıtına param vardı. Sabahleyin ikimiz beraber paraları sayıyorduk... Ay boyunca biriktirdiğini anlattı onluk desteler halinde. Artık arabanın gerçekten benim olacağından çok sevinçliydi, ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Dediklerine göre birden göğsünde bir ağrı duymuş. Ancak benim adımı söyleyebilmiş, sonra da ölüvermiş... Beni en fazla üzen orada olamayışım, arabanın parasını ödüyordum... Isidro, barcı adam, meydana beni bulmaya geldi... Koşa koşa geliyordu... Ah, kardeşim, anacığımın cesedi soğumuştu bile, gözleri dışarı fırlamış gibi... Şimdi sana geldim, zira cebimde beş kuruş para yok, bütün para arabaya gitti... Benim param da, ihtiyarınkiler de..."

Çevredeki kadınlar onun titrek sesini duyuyorlar mıydı? Vadinho, şiddetle kirlenmiş parayla birlikte zafer önsezilerini Cígano'ya teslim ettiğinde, batan güneşle birlikte gölgelerin altında soluklaşan komşu kadınlar da biraz ölüyorlardı.

"Bütün param bu..."

"Benimle geliyor musun? Yapmam gereken..."

"Nasıl gelmem ki?"

Vadinho ortalıktan yok olunca kadınlar eve girmeye başladılar; odada Dona Flor bavullarını hazırlıyor, Dona Norma ise onu caydırmaya çalışıyordu. Dedikoducular Dona Norma'nın gerekçelerini anlamıyorlar, kabul etmiyorlardı. Haklı olan sadece Dona Flor'du, hem de sonuna kadar haklı. Dedikodu fısıltıları arasında dedikleri duyuluyordu:

"Ne adaletsizlik! Bir insana nasıl böyle muamele edilebilir?"

"Yapması gereken bir an önce çekip gitmesi..."

"Dayak atmak da ne demek? Aman ya Rabbim, ne felaket!"

Dona Flor onların Cígano ile konuşulanları, ölüm haberini duymadıklarına asla inanmadı. Eğer cenazeci Don Vivaldo söylemeseydi Dona Flor'un Dona Agnela'nın vefatından haberi olmayacaktı, ne de Vadinho'nun o parayla ne yaptığından. Don Vivaldo bir rastlantı sonucu oralardaydı. Yakınlarda olduğundan Dona Flor'a uğrayıp Katalan yemeği *bakalao*'nun tarifini vermeyi düşünmüştü; masalarında sekiz on çeşitten az yemeğin bulunmadığı Taboadaların evinde sık yapılan çeşnilerden biriydi bu. Dona Flor'un yaşlarla dolu gözlerini görünce acılı haberden söz etti: zavallı Dona Agnela! Yolda Vadinho ile Cígano'ya rastlamış, haberi yeni almıştı, tabutu kendisi ısmarlayacaktı, hemen hiçbir kazanç beklemeden. Dona Agnela buna layıktı: Her zaman köle gibi çalışmış biriydi, her zaman taze, çok iyi bir insandı. Don Vivaldo bir keresinde Vadinho ile birlikte gidip onun *feijoada*'sını tatmıştı...

Ancak ondan sonra Dona Dinorá ve diğer kadınlar Vadinho ile Cígano'nun konuşmalarını ve akşamüzerinin gölgesi altındaki para değiş tokuşlarını ilişkilendirebilmişlerdi. En azından öyle dediler; artık kim inanırsa.

Don Vivaldo, tarifini almak için çok uğraştığı ve bunun için dolgunca bir bahşiş verdiği –Tabadoalar'ın aşçısına rüşvet vermek zorunda kalmıştı, zira Dona Antonieta mutfak sırları konusunda çok nekesti– İspanyol yemeğini tatmak için tekrar uğrayacağına söz verip veda ederek gitti.

Dona Flor, Dona Agnela'yı nişanlılığının o son mutlu döneminde, evlenmeden hemen önce Vadinho ile Itapoã'daki gizli evde ak-

şamüzerlerini geçirdiği zamanlarda tanımıştı. Gündüzleri tütün işiyle uğraşan hovarda ev sahibi gecelerini sabahın ölü saatlerine kadar kadınlara ayırıyordu. Ama bir gün bir Brezilyalı afet Bahia'ya uğramıştı ve sadece o öğleden sonrası boştu. Ve Vadinho bir mesaj almıştı: O gün gizli konutu kullanmasındı.

Taksinin içinde nereye gideceklerini düşünmeye başladılar. Flor sinemayı istemiyordu, gündüz matinesinde elleşmek tehlikeli olabilirdi; Vadinho da müstakbel eşini randevuevine götüremezdi. Río Vermelho'ya gidip Rita teyzeyi ziyaret etmek? Ama ya birden Dona Rozilda çıkıverirse? Cígano Fona Agnela'ya gitmelerini önerdi, kadın yeni gelin adayını tanımayı çok istiyordu. Böylece o öğleden sonrasını şişman çamaşırcıyla sohbet ederek ve kahve içerek geçirdiler; bu arada Vadinho Dona Flor'u öpmeye çalışıyor, o ise büzüldükçe büzülüyordu. Dona Agnela genç kızı pek sevmiş, bir dizi nasihate girişmişti:

"Bu deliyle evleneceksiniz... Tanrı sizi korusun ve sabırlar versin, epey ihtiyacınız olacak buna. Dünyadaki en fena insanlar kumarbazlardır kızım. Tıpkı buna benzeyen biriyle on yıl yaşadım... Bununki gibi sarı saçlı, beyaz, mavi gözlü, kumar delisi biri, herkesle yatıp kalkıyordu. Annemin bana bıraktığı bir madalyonu bile sattı deli herif kumara yatırmak için. Boyuna kaybediyor ve deliriyordu, beni görünce de bağırıp çağırıyor, dövüyordu..."

"Dövüyor muydu?" diye sordu gergin bir sesle Dona Flor.

"Çok içtiği vakit sanırım... Ama sadece çok içtiğinde..."

"Peki siz buna dayanabiliyor muydunuz? Ben izin vermezdim... Hiçbir erkeğe..." Dona Flor bunu aklına getirdiğinde bile hiddetle irkiliyordu. "Asla izin vermem."

Dona Agnela anlayışlı ve tecrübeli bir edayla gülümsedi. Dona Flor henüz o kadar gençti ki, daha yaşamaya bile başlamamıştı!

"Ne yapabilirdim ki, onu seviyordumsa, benim kocam idiyse? Onu bu pis hayatta yapayalnız bırakıp çekip gitse miydim? Şofördü, Cígano gibi, hep başkaları için çalışıyordu, yüzde hesabıyla. Asla para biriktiremedi bir araba alabilmek için savruk herif. Benim bütün biriktirdiğimi o kumarda kaybediyordu, zorla da olsa benden alıyordu. Züğürt ölüp gitti. Bıraktığı tek şey, tek başıma büyütmek zorunda kaldığım evladım oldu..." Dona Flor'a şefkat

ve hüzünle baktı. "Ama size bir şey söyleyeyim evladım... Bugün çıkagelse, tekrar onunla birlikte olurum. O öldüğünden beri hiçbir erkeğe bakmadım, üstelik istekliler de olmadı değil, hatta evlenmek isteyen bile oldu. Seviyordum onu, ne yapabilirdim ki evladım, eğer kaderim bu idiyse?"

"Kaderim buydu, seviyordum onu..." Ya şimdi ne yapabilirdi Dona Flor? "Söyle Normacığım, ne yapabilirim?" "Bavulları boşaltmak, siyahlar giyinmek ve Dona Agnela'nın cenazesine gitmekten başka?" "Ne yapabilirim ki eğer kaderim buysa, onu seviyorsam?"

Evet, Dona Norma da onunla birlikte gidecekti. Dona Norma iyi hazırlanmış matem ortamlarından, gözyaşlarından, kırmızı çiçeklerden, yakılı mumlardan, abartmalı başsağlığı kucaklamalarından, dualardan, hikâyelerden ve anılardan, fıkralardan ve gülüşmelerden, sıcak kahveden, kurabiyelerden, sabaha karşı içilen likörden çok hoşlanırdı, onun için cenaze ortamları gibisi yoktu.

"Hemen elbise değiştirip geliyorum..."

"Ne yapabilirim söyle Normacığım, eğer bu benim kaderimse... Onu yapayalnız mı bırakayım? Ne yapabilirim söyle, eğer onun için deli oluyorsam, eğer onsuz yaşayamayacaksam?"

19

Onsuz yaşamayı bilmiyordu, yaşayamazdı. Peki, ya şimdi, gün ışığının metalsi akşam vaktinin külleriyle sarmalanmış olduğu, yaşayanların ve ölmüşlerin aynı hatıralarda birbirlerine karıştığı şimdi buna nasıl alışacaktı? Vadinho'nun çevresindeki onca görüntü, onca gülüşme ve gözyaşı ve kalabalık, sıcak, fişlerin tıkırtısı ve krupiyenin sesi. Sadece anıların derinliklerinde hayat belirtisi vardı, sabah güneşinin ve gece yıldızlarının ışığında aydınlanarak can çekişmekte akşamüstüne galip gelen hayat.

Dona Flor, demir yatağında uykusuz, terk edilmişliğin ve yokluğun acısını çekiyor, esenlik rıhtımları ve fırtınalı denizleriyle geçmişin içinde yol alıyordu. Değişik anları, adları, kelimeleri, bir müziğin hafif tınısını birbirine katıyor ve takvimi yeniden oluştu-

ruyordu. Bu akşam vaktinin çelikten kuşatmasını kırmak, ardındaki iş gününe ve huzur gecesine ulaşmak istiyordu. Gri bir zaman içinde, matem döneminde, bu boğucu bataklıkta, Vadinho'suz bu hayatta yaşamak istemiyordu. Ölümün bu kuşatması nasıl kırılabilir, bu yoksunluk zamanının dar kapısından nasıl geçilebilirdi? Onsuz nasıl yaşayabileceğini bilmiyordu.

Kimi zaman Vadinho kadın dostlarının, Dona Rozilda'nın, Dona Dinorá'nın ve diğer dedikoducuların dedikleri kadar rezil biri oluyordu, ama diğer zamanlarda da kadınlar ona haksızlık ediyorlar, gereksiz yere onu suçluyorlardı. Dona Flor'un kendisi bile bazen böyle davranmıştı.

Örneğin bir gün Vadinho beklenmedik bir seyahate çıktı; Dona Flor bundan son anda haberdar oldu ve en kötü ihtimali aklına getirdi, onu kesin olarak kaybettiğini düşündü. Gizemli ışıklarıyla, insan kaynayan caddeleriyle, kumarhaneleriyle, hazır yüzlerce kadınıyla ışıldayan Río de Janeiro'dan bir daha dönmeyeceğine inanıyordu. Vadinho'dan kaç defa duymamış mıydı: "Bir gün çekip Río'ya gideceğim, orada daha güzel yaşanıyor, bir daha da dönmeyeceğim..."

O seyahat tamamen bir uydurmaydı. Mirandão bunu para bulmak için icat etmişti: Tatil sırasında Río de Janeiro'nun eğitim merkezlerini ziyaret etmek için tarım öğrencilerinden bir grup oluşturmuştu. Bunun için beş arkadaşıyla birlikte ticarethaneleri dolaşarak bir dolusundan para koparmış ve bunu yaldızlı bir deftere kaydetmişti. Bankerlerden, sanayicilerden, şirket ve dükkân sahiplerinden, iktidardaki ve muhalefetteki politikacılardan bir dolu para sızdırmıştı. Birkaç gün içinde önemlice bir meblağa ulaşmış ve ciddi bir sorun yaratmıştı: Politikacılara şirin gözükmek için, içten samimi vaatlerle grubun adını üç kez değiştirmişti. Şimdi bu üç parlak isimden hangisini seçecekti? Mirandão çok basit bir çözüm düşündü: parayı organizatörler arasında paylaştırıp grubu dağıtmak, eğitim merkezleri gezilmiştir diyerek işin içinden sıyrılmak. Ama diğer beş arkadaşı hep birlikte buna karşı çıktılar: O geziyi yapmak ve Río'yu tanımak istiyorlardı. Hatta, eğer fırsat olursa Tarım Okulu'nu ziyaret edip gezmekten yanaydılar. Devlet Tarım Müsteşarlığı'nca temin edilen bedava biletlerini aldıktan son-

ra –müsteşara hürmeten grubun adı dördüncü kez değişmişti– hareket günü, neredeyse vapurun hareket edeceği saatte bir fire verdiler; altı düzenbazdan biri sıtmaya yakalandı ve doktor tarafından geziden menedildi, öyle ki artık gruba yeni bir öğrenci davet etmenin veya kullanılamayacak olan bileti birisine satmanın imkânı da kalmamıştı. Vadinho Mirandão'yu geçirmek için rıhtıma kadar gelmişti ve olay patlak verdiğinde oradaydı. İşte o an öbürü ona sordu:

"Neden sen de gelmiyorsun, hazır bilet var?"

"Ben öğrenci değilim ki..."

"Yahu bunun önemi yok, şu andan itibaren öğrencisin ama acele etmen gerekir, vapurun kalkmasına iki saat kaldı..."

Koşa koşa eve gidip üst baş değiştirmek, bir iki gömlek ve mavi kaşmir takım elbisesini almak için ancak vakit vardı, bu arada her fedakârlığa hazır dostu Mirandão Dona Flor'un gözyaşlarını dindirmeye çalışacaktı.

Emindi, geri dönmeyecekti. O eğitim gezisine çıkan öğrenci grubu saçmalığına inanacak kadar aptal değildi. Vadinho öğrenci falan değildi, bir üniversite grubuna nasıl katılacaktı? Onun aldığı tek eğitim *Önseziler Kitabı*'ndan öğrendikleriydi, kumarda kazanmak isteyenler için zorunlu rüya ve kâbus tabirleri kitabı. Mutlaka bir şıllığın peşine takılmış, Río de Janeiro uçurumuna doğru sürükleniyordu. Mirandão annesinin ve çocuklarının başı üzerine ne kadar çok yemin ettikçe Dona Flor o kadar daha fazla kuşkulanıyordu... Öyle bir hikâyeye inanamazdı... Mirandão neden gelip böyle bir rolü üstlenmiş, tadını kaçırmış, bu denli adi bir yalanla duygularıyla dalga geçmişti? Kendisine hiçbir saygısı yoksa neden ondan çocuğunun vaftiz annesi olmasını istemişti? Eğer Vadinho onu terk edip bir şıllığın peşinden Río'ya göçecekse en azından adam gibi davranmalı ve masal anlatması için arkadaşını yollamak, dostluğunu istismar edip onu aptal yerine koymak yerine gelip bizzat kendisi gerçeği söylemeliydi. "Ama anacım, gerçekten doğru, hakikaten, yemin ediyorum bir ay içinde geri döneceğiz." Bu komediye ne gerek vardı? Vadinho asla geri dönmeyecekti, bundan emindi.

Ama buna rağmen belirlenen tarihte grupla birlikte döndü. Aslında grubun varlığı Dona Flor'u inandırmıştı, zira öğrencisi olan

Dona Sinhá Terra'nın büyük oğlu geziye katılmıştı ve annesine yazdığı bir mektupta Vadinho'nun "harika bir arkadaş" olduğundan bahsetmişti. Vadinho sadece dönmekle kalmadı, ithal malı, son derece güzel ve pahalı bir ipek şal getirdi. Rulette şansı vardı herhalde diye düşündü Dona Flor ve gezintileri, eğlenceleri, Río'nun yenilikleri ve gece âlemleri arasında onu unutmadığının işareti olmuştu bu. "Nasıl seni unuturum canım benim, sadece çocuklara iyilik olsun diye gittim, grup eksik gidemezdi ki." Üzerinde Brezilyalılara has bir ceketle gelmişti ve gayet düzgün konuşuyordu. Pek çok insan tanımıştı, adlar veriyordu: Beatriz Costa Tiyatrosu'nun yıldızı, şarkıcı Silvio Costa.

Silvio'ya onu şarkıcının sözleşmesi bulunduğu Urca Gazinosu'nda Caymmi tanıştırmıştı. "İnsanın o olabileceğine inanası gelmediği fotoğraflarındakinin tıpkısı, geldiğinde göreceksin. Mart'ta geleceğini söyledi ve senin adına yemeğe davet ettim, her türlü Bahia yemeği olacak dedim. Yemek düşkünü kendisi," diyor ve sadeliğinden ve tevazuundan dem vuruyordu. Bu uzak ihtimal günün birinde gerçekleşirse Dona Flor ne kadar da memnuniyetle sofra hazırlardı ona, radyodan hep dinlediği onun o denli Brezilyalı sesine hayrandı!

Omuzlarından dökülen, onları bir örtüp bir açığa çıkaran şalı ve Vadinho'nun geri dönüşünden duyduğu memnuniyetle Dona Flor yatakta gülücükler ve iç geçirmeler arasında sevişerek ferahlıyordu. O sevişme anı, birazcık hissettiği pişmanlıkla daha da tatlı bir hal alıyordu: onu, "öğrencilerin en güzelini..." yanlış değerlendirmiş, ondan kuşkulanırken saldırgan ve haksız davranmıştı.

Dona Flor'un asla öğrenemeyeceği şey, Mirandão'nun onu ne büyük güçlüklerle Josi'nın kollarından koparıp dönüş vapuruna sürüklemiş olduğuydu. Josi, Beatriz Costa Portekiz Revüsü Kumpanyası'nın korosundan Portekizli Josefina'nın takma adıydı ve Bahialı delikanlıya delice âşık olmuştu. Cumhuriyet tiyatrosuna bedava bilet edinen Akademik Elçilik Grubu gösteri sonrasında Beatriz'i, sanatçılarını ve korosunu tebrik etmek üzere soyunma odaları bölümüne geçtiğinde tanışmışlardı. Henüz balıkçı kıyafetini çıkarmamış olan Josi, Vadinho'ya göz koymuş ve sahte öğrenciyi yukardan aşağı süzmüştü; her ikisi birbirlerine gülümsemişler

ve yarım saat sonra da birlikte *bakalao* yemek için yakındaki bir tavernaya gitmişlerdi. Daha sonra da hep yapacağı gibi bu ilk seferde de hesabı Josi ödemişti. Zamanını Portekizli kadın ile kumarhaneler arasında paylaştıran Vadinho geri dönüş tarihini, saatini, hatta Bahia'ya geri dönüleceğini tamamen unutmuştu. Mirandão onu ikna edebilmek için duygularına başvurmak zorunda kalmıştı:

"Yeter artık, Dona Flor'u bir daha ağlar halde görmek istemiyorum... Sensiz gidersem, bana ne der?"

Dona Flor'un bütün bunlardan hiç haberi olmadı, ne de Fransız ipek şalın Río'da satın alınmayıp, vapur Salvador'a varmadan bir gün önce ceplerinde para kalmamış grup üyelerinin aldıkları hediyeleri pey olarak sürdükleri poker masasında kazanıldığından. Vadinho o ipek şalı öğrencilerin birinden kazanmıştı, bir ötekisinden de cilalı parlak bir çift ayakkabı ve son moda mavi renkli bir papyon. Onun kumarda ileri sürdüğü ise Josi'nin renkli, altın yaldızlı çerçeveli şahane bir fotoğrafıydı; resimde, tiyatro sahnesinde Josi külot ve sutyeniyle, bir ayağı havaya kalkmış halde görülüyordu. Üzerinde kargacık burgacık yazıyla bir de ithaf vardı: "Sevgili Bahialıma, senin özleminle, Josi". Uzun bir çekişmenin sonunda resim bir diğer öğrencide kaldı, hikâyeleriyle ve başkentteki müthiş zaferinin kanıtıyla arkadaşlarını kıskandırmak isteyen genç bir avukatta. Böylece Josi, Vadinho'nun geri dönüşünü de finanse etmiş ve şimdi kocasının kollarında keyfeden, şalı yatağının ayakucuna düşmüş olan Dona Flor'un neşesine katkıda bulunmuştu.

Onsuz nasıl yaşayabilecekti? Onun yokluğundan bunalmış, sislerin arasında çırpınarak, zincirlenmiş halde, imkânsız arzunun sınırlarını nasıl aşacak, güneşin ışığına, günün ısısına, sabah serinliğine, akşamın meltemine ve gökyüzünün yıldızlarına, insan çehrelerine nasıl yeniden kavuşabilecekti? Hayır, onsuz nasıl yaşanacağını bilmiyordu ve bu nedenle onu tekrar hüznün, gülüşmelerin ve heyecanların arasında, onun her zaman şaşırtan bu dünyasında yeniden bulmak istiyordu.

Kadın arkadaşlar kötü anları, acı tartışmaları, para işlerindeki aldatmacaları, eve gelmediği, sarhoş, bilmem hangi kadınla, kumar masaları başında geçirdiği geceleri hatırlayabilirlerdi. Ama neden Silvio Caldas'ın Bahia'da kaldığı ve Dona Flor'un bir an için bile

dinlenmeye, ama aynı zamanda kederlenmeye zamanının olmadığı o heyecan verici günleri hatırlatmak için ağızlarını açmıyorlardı? Kusursuz, tek bir tatsızlığın yaşanmadığı bir hafta; Dona Flor bütün ayrıntıları hatırlıyor, bir neşe ve mutluluk hazinesi gibi saklıyordu. Bu bir hafta boyunca, tabir yerindeyse, ayaklanmış mahallenin kraliçesi gibiydi, Cabeça'dan Largo 2 de Julio'ya, Areal de Cima'dan Areal de Baixo'ya, Sodré'den Santa Teresa'ya, Preguica'dan Mirante dos Aflitos'a kadar. Evi izin isteyip giren önemli insanlarla dolup taşıyordu, ama gerçekten önemli insanlar. Pálace Hotel'in davetlisi olmasına rağmen Vadinho'nun evinde kalan Silvio gayet rahat, sanki kendi evindeymiş ve Dona Flor onun ağabeyiymişçesine gelenleri ağırlıyor, onlarla sohbet ediyordu. Banker Celestino, doktor Luis Henrique ve hatta Clemente Nigra gibi Bahia'nın en önemli şahsiyetleri, ya efsanevi yemeğe katılmak, ya misafiri selamlamak veya başka zamanlar onun elini sıkmak için geliyorlardı. Dona Rozilda'yı heyecandan bayıltacak, havalara uçuracak misafirlerdi bunlar, ama ne yazık ki Hector'un nihayet ilk çocuğunu beklediği haberi üzerine Nazareth das Farinhas'a gidip –Hector'un ifadesine göre– gelininin hayatını cehenneme çevirmişti.

Dona Flor o yemek davetinden sadece berrak bir anı değil aynı zamanda gazetelerden kestiği yazıları da saklıyordu. Vadinho'nun tanıdığı iki gazeteci, kahkahaları ve icat ettiği olaylarla ünlü Giovanni Guimarães ile genelevlerde ün salmış kadın düşkünü, Batista adında bir siyahi –her ikisi de pisboğaz–, olayı gazetelerinde anlatmışlardı. Giovanni "Belediyenin yorulmak bilmez memuru Bay Waldomiro Guimarães ile sayın eşi, eşsiz mutfak sanatını iyi kalpliliği ve misafirperverliğiyle birleştiren Dona Florípedes Paiva Guimarães'in ünlü şarkıcıya sundukları eşsiz davet" diye yazmıştı.

João Batista da masadaki çeşitlerin miktarına hayran kalmıştı: "... Titizlikle hazırlanmış çeşit çeşit, eşi benzeri bulunmaz taamlar, Bahia mutfağının başta gelen yemekleri, ayrıca farklı farklı tatlılar, mutfağımızın ve Bayan Flor Guimarães'in yeteneklerinin yüceliğini kanıtlayan bir davet; Dona Flor, Belediyemizin en çalışkan ve vasıflı memurlarından Waldomiro Guimarães'in eşidir." Görüldüğü gibi iki obur yeterince doymuş ve memnun kalmış olacaklar ki, sadece yemekleri ve Dona Flor'un becerisini övmekle kalma-

mışlar, Vadinho'yu inanılmaz bir abartmayla yorulmak bilmez, çalışkan ve vasıflı memur katına yükseltmişlerdi.

Kadın dostları neden o pazar davetini de hatırlamıyorlardı? Ev tıka basa insanla, masa ise çeşit çeşit yemeklerle doluydu. Boş zamanlarında müzikle uğraşan, mahkeme üyesi doktor Coquejo, Dona Flor'un mutfak yeteneğini öven bir açılış konuşması yapmış; şair Hélio Simões, "büyük geleneklerin koruyucusu, *dendê*'nin ve baharatların hamisi, sevgili ev sahibesi"nin soslarına adanmış bir sonat yazmaya söz vermişti. Ve üstelik bütün kadın arkadaşları oradaydılar, durmadan dedikodu yapıyorlar, her şeyi kaydediyorlardı. Akşamüstü saat beş civarlarında bütün davetliler ve içeri sızanlar hâlâ bira ve *kaçasa* içiyorlar, kendilerini kıramayan sanatçıdan yeni şarkı isteklerinde bulunuyorlardı.

Ama en güzeli, yüksek sesle dile getirilmiş ve gazetelerde yazılmış olan övgülerden daha da önemlisi, Dona Flor'un Silvio Caldes'in gökleri ve denizleri sükûnete ve huzura eriştiren şarkılarından da üstün tuttuğu şey Vadinho'nun davranışıydı. Davetin tüm masraflarını üstlenmekle kalmamış –nerden bulmuş olabilirdi onca parayı? (bu denli bir mucizeyi ancak Vadinho'nun belagati mümkün kılabilirdi)–, ama aynı zamanda o gün sarhoş olmamış, ölçülü içmiş, tüm misafirlerle ilgilenip gerçek bir ev sahipliği yapmıştı. Ve şarkıcı, daha kimse rica etmeden, içtenlikle bu dostlar evinde çalıp söylemeyi isteyerek gitarı eline alıp Dona Flor'a hitaben "Florcuğum, kardeşim benim..." dediğinde Vadinho onun yanına oturup elini avcunun içine almıştı. Dona Flor'un gözleri yaşarmış, fazlasıyla yoğun bir heyecan duymuştu. Onsuz nasıl yaşanabilir? Onsuz, mutluluğa ve sürprizlere nerede rastlanabilir, buna nasıl alışılabilir? O seferinde akşam gazetelerinde şarkıcının Pálace ve Tabaris'te program yapmak üzere kısa bir süreliğine geleceğini okumuştu. Belediyenin davetlisi olarak da Campo Grande'de de okuyacak, halkın kendisini görmesine, dinlemesine ve onunla birlikte şarkılar söylemesine fırsat yaratacaktı. Vadinho onu karşılamaya gitmiş miydi, yoksa geleceğinden haberi yok muydu? Birkaç ay önce Río'dan döndüğünde Silvio Caldas'ın adı ağzından düşmüyor, ondan başka bir şeyden bahsetmiyordu. Dona Flor adına onu yemeğe davet etmişti. Saçma bir şey... Gazetelerin manşet-

lerinden ve dergilerin kapağından düşmeyen o denli meşhur biriydi ve bir haftalığına Bahia'ya geliyordu... Verdiği bütün sözleri yerine getirmeye ve zenginlerin davetlerine katılmaya bile yeterli zamanı olmayacaktı; istese bile ne zaman vakit bulup da bir fakirin evine yemeğe gidecekti?

"Yüksek sosyeteden şahsiyetler, büyük sanatçının aramızda bulunuşunu kutlamak amacıyla bir dizi tören düzenlemekteler," diye yazıyordu gazete. Tabii ki ona yemek hazırlamak için elinden gelen her şeyi yapmak isterdi; hatta, böylesine bir misafiri evinde ağırlamak ve ona hakiki Bahia lezzetlerini sunmak için kenarda köşede biriktirdiği azıcık parayı (demir yatağın ayağına gizlenmiş) harcamaya, aylık masrafı buna ayırmaya, gerekirse borç bulmaya da hazırdı. Río'da kurulan dostane ilişkiden kuşkusu yoktu. Şarkıcı, kumar masalarının sabit müdavimlerinden biri değil miydi? Ama onunla, ünlü birinin evine misafir gelmesi arasında çok büyük mesafe vardı. Ne var ki, Vadinho için herhangi bir türden mesafe bulunmazdı, onun için hayatta imkânsız diye bir şey yoktu, her şey çok kolaydı. Dona Flor bir tür hüzünle durumu Dona Norma'ya açtı:

"Vadinho'nun saçmalıkları... Uyduruyor, Silvio Caldas'ı yemeğe davetmiş..."

Ama Dona Norma heveslenmişti:

"Kim bilir... Belki de gelir. Harika bir şey olur bu..."

Dona Flor çok daha azıyla yetinmeye hazırdı:

"Ben onun konserine gideyim yeter... Tabii bana eşlik eden olursa... Olmazsa, o bile mümkün değil..."

"Eşlik etme meselesine kafanı takma, ben de gideceğim nasıl olsa. Sampaio gitmek istemezse evde tek başına kalır. Artur'la giderim..."

Saat on yedi haberlerinde radyoda şarkıcının ilk konserinin haberi vardı, o gece Pálace Hotel'in kumar salonlarının hemen yanındaki şık aile salonunda açılış yapacaktı; sabaha karşı saat ikide de Tabaris'te bohemler ve hayat kadınları için okuyacaktı. Dona Flor şarkıcıyla ilgili bütün bu hareketlilikle ilgili olarak tek bir şeyin kesin olduğunu düşünmekle yetindi: O gece Vadinho'nun eve dönmesini beklemenin yararı yoktu. Silvio Caldas'ın kentte olması, onun kocasının olmaması anlamına geliyordu. Onlar sabaha karşı

kabareden çıktıklarında onları hâlâ Pelourinho'nun gizemleri, Yedi Kapılar'ın yolları, Pazar Yokuşu'nun mavnaları ve deniziyle birlikte son Bahia gecesi çıkartması bekliyor olacaktı.

Uyudu ve bir düş gördü. Mirandão, Silvio Caldas ve Vadinho ile kardeşi Héctor ve Dona Rozilda'nın birbirlerine karıştığı karmaşık bir düş. Hepsi birlikte Nazareth das Farinhasta'ydılar ve hamileydi ve bir zincirle kaynanasının şemsiyesine bağlanmış görümcesine yardım ediyordu. Radyo ve gazete haberleri ile kardeşinin mektubu da bütün bu karmaşaya katılmıştı, ne garip bir düştü! Fena halde kızgın Dona Rozilda, Silvio Caldas'ın hangi nedenle Nazareth'te bulunduğunu soruyordu. O da oraya Vadinho'nun peşinden sadece ve sadece Dona Flor'a serenat yapmak için geldiğini anlatıyordu. "Serenatlardan nefret ederim," diyordu Dona Rozilda. Ama o gitarını alıyor ve kadife sesiyle Paraguacu gecesinde Recôncavo halkını uyandırıyordu... Şarkıya âşık olan Dona Flor gülümsüyordu.

Sokaktan sesler yükseldi ve Dona Flor'u uyandırdı; ama rüyasını bir mucize izlemişti, şarkı giderek yakınlaşıyordu. Düş mü, gerçek mi? İnsanlar kalkmış, duymak için pencerelere çıkmışlardı. Dona Flor aceleyle sabahlığını giydi ve pencereyi açtı.

İşte oradaydılar: Vadinho, Mirandão, Edgard Cocô, Carlos Mascarenhas, Aracaju kabarelerinin soluk benizli solisti Jenner Augusto. Ve aralarında, göğsüne dayalı gitarıyla Silvio'nun sesi işitiliyordu, Dona Flor için söylüyordu:

...Tutkulu melodinin nağmelerinde,
Sedalı gitarın tellerinde...

Aşka gelmiş sokakta serenat yapıldı; pazar günü, gazetelerde çıkan yemek gerçekleşti; pazartesi günü Silvio akşam yemeğini hazırlamak üzere bütün malzemelerle birlikte geldi: Üzerine önlük geçirip mutfağa girdi... ve gerçekten pişirmesini biliyordu. Onu izleyen iki gün boyunca da sık sık geldi, sanki kendi eviymişçesine girip çıktı ve bir keresinde de hep birlikte *capoeira* izlemeye gittiler. Ama o hafta olan bitenlerin içinde en güzeli, salı günü Silvio'nun Recife'ye gitmek üzere ayrılmasından hemen önce düzenlenen halk festivali oldu. Silvio, Campo Grande'de kurulan sahnede dolunay altında alanda toplanmış halk için okudu.

Dona Flor, Vadinho'ya gidip gitmeyeceğini dahi sormadı; o arkadaşının yanından hiç ayrılmıyordu. Sadece Dona Norma ve Don Sampaio ile birlikte gideceğini duyurmakla yetindi; ayakkabıcı, serenatın etkisiyle müzmin yorgunluğunu dahi unutmuştu.

O zaman Dona Flor, akşam yemeğinden sonra Silvio ve Mirandão Vadinho ile birlikte Cígano'nun taksisiyle kapıya dayandıklarında nasıl olur da şaşırmazdı? Onu almak için gelmişlerdi. "Ya can kardeşim?" diye sordu Dona Flor, Mirandão'ya. O oğlanlarla önden gitmişti, orada olmalıydı. Dona Flor hazırlanırken onlar da kendilerine limonata hazırlamışlardı.

O ve Vadinho yetkililere ayrılan yerde oturdular. Vali gelememişti zira grip olmuş yatakta yatıyordu, ama hazret ve eşi dinleyebilsinler diye vilayet sarayının yakınına hoparlörler yerleştirilmişti. İl müdürü ve eşi, polis şefi ve annesi ile kardeşleri, il eğitim müdürü, askeri polis ve itfaiye şefleri ve aileleri, doktor Jorge Calmon ve diğer şahsiyetler de iskemlelerdeki yerlerini aldılar. Dona Flor bütün o zevatın arasında gülerek Vadinho'yla konuşuyordu:

"Ne yazık, annem bunu göremiyor, inanamayacak. İkimiz vilayet yetkilileriyle birlikte oturuyoruz..."

Vadinho alaycı gülüşüyle:

"Annen ihtiyar cadının teki, hayatta yegâne değerli şeyin sevgi ve dostluk olduğunu bilmiyor. Geri kalanı hep boş, gösteriş, değmez..."

Birden gitarın akort sesleri duyuldu ve meydandaki neşeli gürültü kesiliverdi. Silvio Caldas'ın sesi. Dolunay, yıldızlar ve meltem, parkın ağaçları, halkın sessizliği: Dona Flor gözlerini yumdu, başını kocasının omzuna dayadı.

Nasıl yaşanabilir onsuz? Onsuz bu çöl nasıl aşılabilir, gecenin ötesine nasıl geçilebilir, bu bataklıktan nasıl kurtulunabilir? Onsuz her şey boş, her şey gösterişti, hiçbiri yaşamaya değmezdi.

20

Demir yatağında yarı oturur haldeki Dona Flor'u sabit bir düşünce ezip bitiriyor, onu kendi derinliklerine sürüklüyor, yüreğini li-

me lime ediyordu: Vadinho'su artık asla yanında olamayacaktı. Asla. Bu gerçeklik onu yaralıyor, kahrediyordu; yüreğine gömülen ve kalbini zehirleyen, yaşama sevincini, gençliğini, ayakta durma isteğini yok eden ağır bir yumruk gibiydi bu. Demir yatağında intiharın eşiğindeki Dona Flor. Onu bundan meneden yegâne şey anılarının varlığı ve onlara duyduğu arzuydu. Neden onlara ihtiyacı vardı, eğer bir yararı yok idiyse? Neden içinden bir alev gibi, içini dağlayan bir ateş gibi fışkıran ve onu hayatta tutan bu arzuyu duyuyordu? Eğer bir yararı yoksa, eğer serseri sevgilisi gelip üzerindeki giysileri ve kombinezonunu veya dantelli külotunu çekip çıkaramayacaksa ne gereği vardı? O geri gelip onu soyamayacak, tüysüz çıplaklığını açığa çıkaramayacak, Dona Flor'un anılarında bile söylemeye utandığı delice ve uygunsuz, ama aynı zamanda o denli hoş şeyler söyleyemeyecekti. Ah! Gelip boynunu, kalçalarını, karnını okşayamayacak, onu arzular âleminde uyandıramayacak, uyutamayacak, onu perişan eden ve körelten bir fırtına, sevecen bir meltem, bir fısıltılar yeli gibi esemeyecek, baygınlıkların ardından tekrar uyanamayacaktı. Ah! Asla! Sadece arzular ve anılar kalacaktı.

"Mezarlık gibi rutubetli ve loş evin içinde hayalet gibi dolaşıyordu." Duvarlarda, çatılarda ve evin içinde küf kokusu, örümcek ağlarına terk edilmiş bir soğuk. "Vadinho'nun hatırasıyla birlikte gömüldüğü bir mezar." Karalar içinde, içinden ve dışından matemde, perişan haldeki Dona Flor. Arkadaşı Dona Norma ona:

"Yeter artık Flor," diyordu. "Yeter artık. Bir ay oldu, sen hâlâ hayalet gibisin, evin içinde dolanıp duruyorsun. Şu evin haline bak, her yer dandini, ortalık küften geçilmiyor. Allah affetsin ama kendini mezara kapamış gibisin. Kendine gel, bitir artık şunu, bırak artık yas tutmayı..."

Öğrencileri, gülüşmelerin ve şakalaşmaların sahtelik izlenimi uyandırdığı o atmosferde kendilerini boşlukta hissediyorlardı. Derslerin gündelik nezaketi ve keyifli anlar duygusu nasıl korunabilirdi– Bu iki unsurdu Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu'nun gerçek başarısını borçlu olduğu nedenler. Ya eğer öğretmenin gülümsemesi zoraki idiyse, o zaman ne olacaktı? Eski öğrencilik günlerinde milyoner Dona Magá Paternostro, komik okul çocuğu poz-

larında birinci katın balkonundan *Alsaslı Öğrenci*'nin uydurulmuş bir versiyonunu söylerdi:

Yaşasın güler yüzlü ve özgür okulumuz
Ve onun genç ve afacan hocası...

O zamandan beri okula yazılmak isteyenlerin sayısı hızla artmıştı, zira her kadın öğrenci kendi başına bedavadan reklam yapıyor ve okulu arkadaşlarına tavsiye ediyordu: "Olağanüstü, pişirmede üstüne yok, öğretmesini iyi biliyor ve çok tatlı bir insan. Dersler çok neşeli geçiyor, iki saat sürekli gülüşülüyor, şakalar yapılıyor, fıkralar anlatılıyor. Zaman geçirmek için ideal."

Kimi zaman, üç aylık dönemlerde iki sınıf olarak düzenlediği kurslara talipli sayısı çok olduğunda bazı talepleri geri çevirmek zorunda kalıyordu. Ama şimdi üç genç kız kursu bırakmıştı ve hatta okulun yakında kapanacağı dedikodusu dolaşıyordu ortalıkta. Neredeydi o "genç ve afacan hoca"? Neredeydi o "iki saat boyunca yapılan şakalar ve fıkralar"? Dersin orta yerinde öğrenciler gülüşürken Dona Flor birden sanki yok oluyor, bakışları donuklaşıyor, çehresi kaygıyla doluyordu. Kim isterdi bir başkasının ölüsüyle kederlenmeyi, sanki mezarlıklar yokmuş gibi, günlerini bu ölüyle geçirmeyi?

Şimdi artık dostu olan Dionisia Oxóssi de ziyaretine geldi, şeytan yavrusu bebeğini de getirdi. Nezaket icabı o da karalar giyinmişti ama gülümsüyordu, zira yaklaşık bir ay geçmişti ve bu üçüncü ziyaretiydi. Dona Flor'un hüzünlü hali onu endişelendiriyordu, dostu bu melankoli haliyle devam ederse sonu fena olacaktı.

"Göm gitsin artık adaşı, yoksa kokmaya başlayacak, buradaki her şeyi heba edecek, sizi dahil..."

"Ne yapacağımı bilemiyorum. Sadece onu hatırlayınca ferahlayabiliyorum..."

"O zaman alın adaşın bütün hatıralarını, alın size bıraktığı bütün acıları ve hepsini kalbinizin en derin yerine gömün. İyi kötü her şeyi alıp hepsini gömün, sonra yatın ve rahat rahat uyuyun..."

Her zamanki gibi koltuğunun altındaki kitapları, benlerini ve sağlığını açığa vuran rahat yazlık elbisesiyle Dona Gisa, Dona Flor'un akıl hocası, onu azarlıyordu:

"Bu ne bu? Bu gösteri ne kadar sürecek?"

"Ne yapabilirim? İstediğimden değil ki..."

"Nerede sizin irade gücünüz? Yarın yeni bir güne başlıyorum deyin kendinize; kapayın geçmişin kapılarını ve yaşama dönün."

Bütün kadınlar hep bir ağızdan mırıldanıyorlardı:

"Artık şimdi, o kokuşmuş kocası artık ortadan çekilmişken, tekrar mutluca yaşayabilir... Tanrı'ya şükretmeli..."

Kilisenin bahçesinde Don Clemente Nigra, sonsuz bir mavi yeşil denizin önünde, onun kapkara, acılı matemine, bitkinliğine, ezikliğine bakmış, hüzünlü yüzünü okşamıştı. Dona Flor vefatın birinci ayı nedeniyle ondan bir ayin düzenlemesini rica etmeye gitmişti.

"Kızım," diye fısıldadı fildişi cüppeli rahip, "nedir bu dertli halin? Vadinho neşeli bir insandı, her zaman gülmeyi severdi... Onu her gördüğümde en ağır günahın keder olduğunu düşünmüşümdür, hayata en büyük küfürdür o. Seni böyle görse ne derdi? Hoşuna gitmezdi, senin kederli olmanı istemezdi. Onun anısına sadakat göstermek istiyorsanız, hayatı neşeyle kabullenin..."

Mahallenin dedikoducuları söyleniyorlardı:

"Artık şimdi neşelenebilir; köpek herif cehennemde artık."

Odanın derinliklerinde figürler bale yaparmışçasına kımıldanıyorlardı: Dona Rozilda, Dona Dinorá ve kilise kokulu kadın müminler ve Dona Norma, Dona Gisa, Don Clemente ve bebeğiyle birlikte gülümseyen Dionisia Oxóssi:

"Göm adaşın acılarını yüreğine can dostum ve yat ve uyu."

Ama bedeni kabul etmiyor, onu istiyordu. Kuruyor, düşünüyor, dostlarını duyup onlara hak veriyordu, buna bir son vermesi, her gün biraz daha ölmeyi bırakması gerekiyordu. Ama bedeni bunu kabul etmiyor ve umarsızca onu istiyordu. Sadece anılar onu geri getiriyor, onu yanı başına taşıyordu, onun Vadinho'sunu, kaytan bıyığı, alaycı kahkahaları, çirkin ama bir o kadar hoş lafları, sarı saçları ve suratındaki bıçak yarasıyla. Onunla gitmek, tekrar onun koluna girmek, oyunlarıyla –hem de ne kadar çoktu!– tedirgin olmak, bir öpücüğüyle çekinmeden inlemek, kendinden geçmek istiyordu. Ama, ah! Kendine gelmeli ve yaşamalı, evini ve sıkılı dudaklarını açmalı, salonları ve yüreğini havalandırmalı, onun bıraktığı acılar yükünü alıp gömmeli, hem de en derinlere gömmeliydi.

Kim bilir, belki de böylece arzusu da hafiflerdi. Hep bu tip zevklerden, günahkârca düşüncelerden uzak durması, arzularının kuru ve yararsız bir çiçek gibi yaşlanıp ölmesi gerektiğini söylerlerdi. Dulların arzusu çeyiz sandığı ile birlikte mezara gitmeli, onunla birlikte gömülmeliydi. Sadece kocasını sevmemiş utanmaz bir kadın hâlâ bu tip hayâsızlıkları aklına getirebilirdi. Ne felaket! Vadinho neden onu tüketen bu ateşi, memelerini sıkıştıran, karnında bir tatminsizlik ağrısı yaratan bu çaresizliği de alıp kendisiyle birlikte götürmemişti ki? Artık onun ölüsünü, bıraktığı bütün acılarla birlikte tekrar gömmenin zamanı gelmişti: kötü muamelelerini, kötülüklerini, utanmazlıklarını, neşesini, hoşluğunu, gönlü bolluğunu ve Dona Flor'un dinginliğinde ekip yetiştirdiği her şeyi, tutuşturduğu yangınları, o acılı kaygıyı, o delice aşkı ve o ateşli arzuyu, ah! Ahlâksız dulun o günahkâr arzusunu, hepsini gömmeliydi.

Ama daha önce en azından bir kez daha ve son kez, onu hatıralarının içinde aradı ve buldu ve koluna girip yürüdü. Evlenmeden önceki zamanlarda olduğu gibi şık giyinmişti, o ve Rosalía, iki gariban, varlıklı burjuvaların evlerinde düzenlenen partilere gittikleri ve onların aralarında en şıkları olup diğerlerinin azametinin üstesinden gelmenin tadına vardıkları zamanlarda olduğu gibi.

Ah! Özellikle bir gece, hepsinden daha güzel ve müthiş, yeniliklerle ve sürprizlerle, korku ve coşkuyla, aşağılanma ve zaferle dolu o gece! Dans salonu ile kumar salonunun heyecanları, yıpranmış sinirler, yürek çarpıntıları! Ne şahane geceydi o!

Son kez onunla, ağır ağır. Adım adım yeniden kuruyordu o yıldızsız gecenin saçma güzergâhını: Dona Gisa ile birlikte evden çıkışları, akşam yemeği, tango, melez kadınların bedenlerini titreterek yaptıkları dans, siyahilerin şarkısı, rulet, bakara, yorgunluk, sevecenlik; eski zamanlarda olduğu gibi Cígano'nun taksisiyle eve dönüş ve Vadinho'nun onu sabırsızlıkla, hemen oracıkta, gülümseyen Dona Gisa'nın önünde öpüşü. Yatak odasına girer girmez aceleyle şık elbisesini yırtarcasına çekip çıkarmıştı:

"Bugün sende ne var bilemiyorum canım, acayip çekicisin, deli oluyorum senin için. Haydi, acele et... Sevişmek neymiş göreceksin, sanki şimdiye kadar hiç tatmamışçasına. Gün bugün, hazırla kendini. Benden istediğini verdim sana, şimdi sıra sende..."

Demir yatağına uzanmış haldeki Dona Flor ürperdi. O gece safra bala dönüşmüş ve acı tekrar üstün bir zevk halini almıştı; hiçbir zaman azgın damızlığının üzerine bu denli şiddetle bindiği bir kısrak olmamış, ne de bu denli hayâsız bir iştahla sevişen bir orospu olmuştu; şehvetinin esiri haline gelmiş, arzunun tüm yollarını, çiçekli zevk bahçelerini, nemli gölgeli ormanları, yasak geçitleri aşıp son sığınağa varmıştı. En dar ve kapalı kapıları geçip, hayâ duygusunun son siperinde teslim olduğu o akşam. Oh! *Deo gratias*, haleluya! O seferinde safra bala; acı, tuhaf, lezzetli ve ilahi zevke dönüşmüştü: karşılıklı tam teslimiyet gecesi.

Dona Flor'un doğum günüydü, kısa bir süre önce, geçen Aralık, hemen paskalyadan önce.

21
Siyahi Arigof ve Yakışıklı Zéquito Mirabeau ile Parantez

Vadinho geç uyandı, on birden sonra. Eve sabaha karşı dehşet sarhoş halde gelmişti. Tıraş olurken evde alışılmamış bir sessizliğin olduğunu fark etti, sabah dersi öğrencilerinin evde olmadığı belli oluyordu. O gün neden ders yoktu? Genç kızların arasında ufak tefek, zayıfça, küçük bir sarışın melez vardı, arada sırada gözlerini ona kaydırıyor, sevimli sevimli konuşuyordu. Vadinho bir vakit bulduğunda ve canı çektiğinde onu şöyle bir yürüyüşe çıkarıp boş sahillerin vahşi güzelliğini ve denizin çekiciliğini tanıtmayı aklına koymuştu. Ama o zamana kadar güler yüzlü ve cilveli Ieda kuyrukta sırasını bekleyecekti. Şimdilik, üç uyanık Catunda kardeşlerin en sezdirici olanı Zilda Catunda'nın erotik-duygusal isteklerini tatmin etmekle uğraşıyordu; ama bu başağrısının sonunun gelmekte olduğunu sezinliyordu, çalımlı kadın onun adımlarını kontrol etmeye, ona hükmetmeye çalışıyordu, hatta kıskançlık numaraları yapıyor, küstah karı Dona Flor'u bile kıskanmaya cesaret ediyordu. Ama bayram değil, seyran değildi, neden ders yoktu? Banyodan çıktığında bir şenlik havasıyla karşılaştı. Dona Norma mutfakta yardım ediyor, Lita teyze mobilyaları temizliyor, Thales

Pôrto da tembel tembel, bir elinde gazetesi öbüründe likör kadehiyle bir koltukta oturuyordu. Havada bir kutlama yemeği kokusu vardı... Bu nedensiz kutlamanın nedeni neydi acaba?

Ev, arkadaşlarla doldu ve zengin bir sofra kuruldu, Vadinho'nun gözde zevklerinden olan o pazar şölenlerine layık bir sofra. Mali durumu o denli kötü olmasaydı dana kuyruğu ve yahni, tereyağlı manyok ve *vatapá* ziyafetlerini daha sık tekrarlamak isterdi. Şansı biraz dönünce bir *feiojada* veya sütlü püreli kuru et partisi düzenlemeyi tasarlıyordu; tabii bu arada Eylül'deki Kosme ve Damyan gününde klasik caruru'yu ve Aziz Yahya gününde de tavuklu türlüyü ve *jenipapo*'yu unutmamak kaydıyla.

Ama havaya kokusu yayılan, kendisinin haberi bile olmadığı bu yemek ne ziyafetiydi ki? Dona Norma ona bağırarak yanıt verdi:

"Vadinho, hâlâ bir de soruyor musunuz? Bugün karınızın doğum günü olduğunu hatırlamıyor musunuz?"

"Flor'un mu? Bugün günlerden ne? On dokuz Kasım mı?"

Komşu kadın şakayla karışık söylendi:

"Hiç utanmanız yok mu sizin Allah aşkına? Haydi söyleyin, ne aldınız ona, ne hediye edeceksiniz azize karınıza?"

"Hiçbir şey... Dona Norma..." Hiçbir şey almamıştı, azarı da daniskasıyla hak ediyordu; ama yahu, o doğum günlerini hatırlayabilen, dükkânlardan hediyeler seçen bir insan mıydı ki? Ne yazık, ona ufak bir hediye getirerek iltifat toplama fırsatını kaçırmıştı... Dona Flor geçen seferki doğum günündeki gibi sevinçten deliye dönerdi, o sefer Dona Norma'ya epey öncesinden bir dolu para verip ondan şahane bir hatıra almasını, bu arada onun çok sevdiği Royal Priar parfümünü de unutmamasını rica etmişti.

Olayı atlamış olmak ne talihsizlikti! Üstelik şu sıralarda olağanüstü bir şans döneminden geçtiği, dört beş gündür üst üste kazanmakta olduğu bir sırada. Sadece rulette, bakarada ve zarda değil, bahislerde de kazanıyordu; haftaya ilk iki gün üst üste binlik kazanarak başlamıştı.

O kadar parası vardı ki, protesto edilecek bir senedini kurtarmış, böylece senede kefil olan kişiye vermiş olduğu sözü tutup inanılır görünmeyi başarmıştı. Üstelik salak herif arkadaşı bile değildi, sadece barlardan ve kabarelerden tanıdığı şarlatanın biriydi.

Onun dışında ona sadece Tabaris'te rastlamış, zilzurna sarhoş haldeki enayi, içten bir cömertlik ve tuhaf bir hevesle senedine otuz günlük kefalet imzası atmıştı.

Bir aydan biraz daha fazla bir süre sonra Vadinho, seneti yatırdığı bankanın müdürü tarafından çağrıldı. Hemen randevuya icabet etti, banka müdürleri ve müdür yardımcılarıyla ilişkilerini iyi tutmaya özen gösteriyordu.

"Bay Vadinho," dedi cellat, aslında iyi bir tipti Don Jorge Tarquinio. "Burada vadesi dolmuş bir senediniz var..."

"Benim mi? Ama kimseye borcum yok ki benim... Bir bakabilir miyim?"

"Bakın ve ödeyin," diyerek senedi uzattı. Vadinho kendisinin ve kefilin imzasını tanıyıp kabul etti.

"Ama Don Tarquinio, senedin kefili var. Neden beni korkuttunuz borçlu olduğumu söyleyerek? Raimundo Réis'ten tahsil edebilirdiniz, çok zengin biri, mülkü var, şekercilikten yetişme, avukatlık tahsil etti, her yıl Avrupa'ya gidip geliyor, onu çağırmanız gerekirdi."

"Tabii ki ilk önce onu çağırdık, kendisi kefil ama hiçbir şekilde ödemeyeceğini söyledi. Reddediyor..."

Bu yüzsüzlük karşısında Vadinho önce şaşırdı, sonra şamataya başladı:

"Ödemeyi ret mi ediyor? Şuraya bakın Don Tarquinio, bu dünyada her istediğini elde edebilen biri... Ne ikiyüzlü, ne terbiyesiz adam! Kabarede zengin ayaklarında poz yapıyor: Dönüm dönüm arazileri, hayvan sürüleri ve şeker plantasyonları varmış, istediğini yer istemediğinin yanında yatarmış, bir keresinde Paris'te üç kadınla birlikte yatmış; kasıntı milyonerin teki, eh tabii, insan ister istemez güveniyor, üçkâğıtçının tuzağına düşüyor, doğru bir insanmış gibi kefilliğini kabul ediyor. Sonuç: Vadesi dolmuş, ödenmemiş bir senet, şimdi benim kredibilitem kuşku altında ve siz beni çağırıyorsunuz..."

"Ama Vadinho, sonuçta borcu alan sizsiniz..."

"Bakın Bay Tarquinio, Allah aşkına, eğer o spekülatör verdiği garantiyi yerine getirme niyetinde değilse neden bunu başlangıçta kabul etti ki? Netice itibariyle sorumluluğu yüklenen o, yoksa

değil mi? Benim ödememem durumunda borcu ödeme yükümlülüğünü üstlendi mi üstlenmedi mi? Yüklendi, ben de içim rahat, ona güvendim... Ve şimdi de bu... Haksızlık bu... İnsanları banka önünde kötü durumda bırakanlar işte böyle tipler... Eğer biri bir senede kefil oluyorsa onu ödemeye hazır demektir Bay Tarquinio. Bu Raimundo Réis hapiste olmalı, dolandırıcının biri o, serserinin teki..."

Bütün bu saçma sapan laflardan amaç, diye düşündü yorgun düşen Tarquinio, onu yumuşatmaktan başka bir şey değildi, senedin vadesini uzattırmaya çalışacaktı. Ama birden Vadinho'nun elini cebine atıp inanılmaz bir deste para çıkardığını görünce nasıl şaşırmazdı ki?

"Gördünüz mü Bay Tarquinio bu tipin beni nasıl zarara soktuğunu. Şarlatanlarla iş yapmanın sonucu bu işte... Oysa ben hep kefillerimi mercek altında inceleyip seçmişimdir... Raimundo Réis, kim derdi ki? İnsan yaşaya yaşaya öğreniyor..."

Ama kendini "dolandırılmış" hissetmedi: Şansı kendisine gülmeye devam ediyor, renkli fişler halinde para yağıyor ve cebinde deste deste parayla çıkıyordu; gece ziyafetleri, bol içki, şaheser âlemlerle dolu bir hafta.

Bir gün öncesinde doruk noktasına ulaşan bir şans yağmuruydu. Rüyasında Zé Sampaio'yu gören Vadinho önseziler kitabına danışmaya gerek görmemişti. Neden bakacaktı ki? Mutlaka cürete işaret ediyordu. Ve doğruydu: cüreti yüzlükte, onlukta ve grupta kazanç getirdi. Kazancı daha sonra Tabaris'te, "Fransız tavşanı"nda ve bakarada daha da büyüdü. Krupiyeler için kara bir geceydi, zira Vadinho durmadan kazanıyordu, abartmadan ama kesintisiz olarak, bu arada siyahi Arigof, o sabaha karşı bedenine yerleşmiş şeytan sayesinde, rulette on dakika içinde doksan altı *contos* kaldırmıştı.

Siyahi, gecenin sonlarında, artık krupiyenin son topu atmaya hazırlandığı sırada gelmişti. Öncesinde Três Duques ininden kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış halde çıkmıştı, zira *ronda*'da[10] son kuruşlarını da kaybetmişti. Daha sonra Abaixadinho'ya ve Cardoso Pereba'nın kumarına uğramış, oradan da içler acısı yolculuğun son durağı olan Tabaris'e geçmişti.

10 Açık poker tipi bir tür İspanyol kâğıt oyunu – ç.n.

Tabaris dünyanın köşesi gibi bir yerdi, yarı kumarhane, yarı kabare biçiminde... Pálace Hotel sahiplerince işletiliyordu. Pálace'nin işe aldığı iyi sanatçılar ve tabii bu arada ikinci sınıf olanları da program yapıyordu; aralarında mesleğinin sonlarına gelmiş yaşlı enkazlardan henüz ergenlik çağındaki genç kızlara kadar her türlüsü vardı, hepsini işletmenin açık çek sahibi müdürü Don Tito koruması altına almıştı. Birincilere acıyordu; sözleşmesiz yaşlı bir sanatçıdan daha melankolik ve daha trajik bir şey olamazdı. Diğerlerini ise pis yazı masasının önünde deniyor, ne yapmaları gerektiğini söylüyor, sahnede işe yaramaz bulduklarını da sadece konsomatris olarak çalıştırıyordu. Gecenin ilerleyen saatlerinde Tabaris'e Pálas'ın genellikle paralı ve mevki sahibi müdavimleri düşmeye başlıyordu, tabii bu arada gazino özentili Abaixadinho ile Paranguá Ventura'nın yeraltı ininin çeşitli cinslerden ayyaşları da uğruyorlardı. Hepsi son bir girişimle, son bir umutla, geceyi orada bitiriyorlardı. Arigof içeri girince zaferden zafere koşmakta olan Vadinho'yu gördü, etrafı onun bakaradaki yeteneklerini takdir eden meraklılarla çevriliydi, solunda Mirandão zaman zaman önünden bir fiş çekip alıyor, sağında ise aralarında Catunda kardeşlerin de bulunduğu kadınlar dizili duruyordu. "Selam kardeşim, bana bir fiş ver acele, kapatmak üzereler," dedi acınası bir sesle Arigof. Vadinho elini cebine attı, ne kadarlık olduğuna bile bakmadan bir fiş uzattı. Ufaklıklardandı, beş *mil-reis*, ama siyahi zaten daha fazlasını istemiyordu. Rulete koştu ve ianesini 26'ya koydu, kazandı, aynı numarayı iki kez daha tekrarladı. On dakika sonra oyun kapanmış, Arigof doksan altı *contos*, Vadinho ise, dostunu kollayan Mirandão'nun onun önünden çekip cebine attığı bir *conto* ve üç yüz *mil-reis*'in dışında, on iki *contos* kazanmıştı. Arigof'un muhteşem gecesiydi o; İngiliz kibarlığı ve grandük edasıyla, en kaliteli İngiliz beyaz keteninden altı takım elbise ısmarladı ve kumaş ve dikiş ücretlerini hemen peşinen ödedi. Rulet masaları için deli olan ama oynamaktan da çok korkan terzi Arístides Pitanga'ya epeyden beri altmış *mil-reis* borcu vardı. Cimri terzi bir gece içinde bir iki mütevazı bahisten ileri gitmiyordu. Masaları dolaşıyor, diğerlerinin bahisleri için endişeleniyor, öngörülerde bulunuyor, iyi ve kötü şanslar üzerine yorumlar yapıyordu.

Terzi, alacağından epeyden beri umudunu kesmişti, ama hem borcunu ödemeyen hem de gösterişli ısmarlamalarda bulunan müşterisi karşısında sükûnetini ve hüsnühalini yitirdi, kazançlar ve kayıplar defterini çıkarıp kalan borcunu bildirdi ve hemen oracıkta, dostlarının ve davetlilerin önünde ödemesini istedi, hem de haşin bir tarzda. Siyahinin kılı bile kıpırdamadı:

"Altmış *mil-reis* mi? Hangi elbise? Söyleyin Pitanga, beyaz ketenden bir takım elbise için şu anda ne kadar alıyorsunuz?"

"Normal keten mi?"

"İngiliz S 120 keteni, 'yumurta kabuğu'. Piyasanın en iyisi."

"Aşağı yukarı... yaklaşık üç yüz *mil-reis*..."

Arigof cebinden birkaç beş yüzlük çıkardı:

"Tamam, burada iki *contos* var... Bana altı yeni takım yapın. Altmış *mil-reis*'inizi de alın, geri kalanını da bir müşterinizden hesabı almak için kumar masasına kadar gelme zahmeti göstermenizin telafisi olarak kabul edin..."

Paraları terzinin yüzüne fırlattı ve diğeri kadınların alayları arasında heyecanla paraları yerden toplarken, sırtını döndü.

Bu Arigof giysileri ve davranışlarıyla tam bir asilzadeydi, iyi bir asilzade olarak da hayatında kumar oynamaktan başka bir şey yapmazdı; Job gibi yoksul, kömür gibi kara, *capoeira* ustası, Pálace Hotel'e girmesi yasak biriydi. Bir keresinde Pálace'da, viskisinin etkisiyle ırkçılığı azmış şımarık bir beyzade, beyazlar giyinmiş şık Arigof'u görünce gülüp etrafına "Sirkten kaçmış maymuna bakın," deyince Arigof dehşetli bir tantana koparmıştı. Salon tarumar olmuş, esprili hovarda da yüzünde çiçek gibi açılan bıçak yarasıyla kalmıştı.

Arkadaşlar şanslarını Chimbo'nun başkanlığı altında bir akşam yemeğiyle kutladılar. Masada Mirandáo, Robato, Anacreoni Pé de Jegue, mimar Lev Lengua-de Plata, gazeteciler Curvelo ve João Batista ve bekâr Tiburcio Barreiros'un yanı sıra davet sahipleri ve bir grup hayat insanı ve –ne diyelim– sanatçı vardı; grup, Catunda kardeşlerin isteği üzerine şişman Carla'nın genelevinde toplanmıştı. Carla'nın evine takılan sosyeteye ve orada icra edilen sanata hayran olan bu Catunda kardeşler –kalemşör Batista'nın *O Imparcial*'de yazdığı şekilde "çok yönlü yetenekli sanatçılar–, aynı ana, Jacinta Apanha-o-Bago, ile farklı babalardan olma üç genç kadın-

dı. En büyükleri hemen hemen siyahi, en genci hemen hemen beyaz, ortancaları ise enfes bir melez idi; analarından ve akortsuzluklarından başka ortak bir yanları yoktu. Şarkı söylerken vasat, ama yatakta mükemmeldiler; João Batista'nın gazete maaşını ve şuradan buradan topladığı paraları girişimci kardeşlerle birlikte harcayarak tanık olduğu gibi, orada gerçekten çok yönlü yeteneklerini açığa vuruyorlardı; gazeteci bu üçlüyü tek tek gayet iyi tanımasına rağmen, hangisinin daha uzman ve bilimsel olduğuna karar verememişti. Ortanca Zilda'nın Vadinho'ya zaafı vardı.

Lev Lengua de Plata ile avukat yemeğin daha da parlak olması için "The Honolulu Sisters"ı da davet etmek istemişler ama başaramamışlardı. "Sisters" ana tarafından bile kardeş değillerdi, ne de Honolululuydular; kömür karası, ama mükemmel plastik kalitesinde siyah tenli iki Amerikalıydılar: narin ceylan havalı, büyüleyici Jó ile hünerli panter, adaleli Mó. Nefis vücutlarının yanı sıra ortak bir diğer yanları da tatlı sesleri ve tuhaf davranışlarıydı: gezinti, yemek, serenat. Itapoã'da deniz banyosu veya Abaeté'de mehtap seyri davetlerini kabul etmiyorlar, hiçbir müşterinin masasında içki içmiyorlardı. Nazik, kibar, cebi para dolu, çevresinde kadınların dolandığı iyi bir delikanlı olan banker Fernando Goes bile, sadece onları seyretmek için Pálace'a gidip litrelerce şampanya harcamış olmasına rağmen bunu başaramamıştı. Jó ve Mó ruhani şarkılar ve caz söylüyorlar, göğüslerini ve kalçalarını teşhir ederek dans ediyorlar, ama sahneye çıkana kadar hep köşede bir masada birlikte ve tek başlarına el ele tutuşmuş halde ve aynı kadehten içerek bekliyorlardı. Gösterileri bittikten sonra da kimseyle konuşmadan odalarına çıkıyorlardı.

Akşam yemeği, şarapların ve şampanyanın eşliğinde ve Catunda kardeşlerin sanat yeteneklerinin doruğundaki gösterileriyle müthiş görkemli oldu. Herkes coşkuluydu, sadece bekâr Barreiros Amerikalıların, "şirret böceklerin", reddinden hâlâ rahatsız, hiddetle içiyor, şişman Carla'nın yatıştırıcı laflarına ve şiirlerine aldırış etmiyordu. Hesabı ödeme zamanı geldiğinde Arigof, sembolik biçimde de olsa masrafı paylaşmak isteyen Vadinho'yu şiddetle engelledi. Hâlâ coşku halindeki siyahi, herhangi bir katkı girişiminin şerefine ağır bir hakaret olacağını duyurmuştu.

Dona Flor'un doğum günü bu muhteşem ve kısmetli haftaya denk gelmişti. Vadinho'nun cepleri parayla doluydu, öyle ki ev masrafları için bir miktar para vereceğini –oldukça ender ve istisnai bir durum– duyurdu ve sonra da sözünde duracaktı.

Dona Norma azarlayarak hâlâ bilmek istiyordu:

"Karınıza ne hediye edeceksiniz?"

Vadinho gülümseyerek cevap verdi:

"Ne mi hediye edeceğim? Benden ne isterse, ne isterse, canı neyi çekerse..."

Dona Norma şölen sahibini bulmaya gitti: "Canım, ne istiyorsan söyle." Dona Flor ellerini önlüğüne kurulayarak mutfaktan çıktı:

"Sahi mi Vadinho, ne istersem hediye mi edeceksin? Benimle alay etmiyorsun, değil mi?"

"Dile benden ne dilersen..."

"Vazgeçmeyeceksin ama, değil mi? Ne istersem mi?"

"Bir şey vaat ettiğimde biliyorsun, sözümde dururum canım..."

"O zaman, istediğim hediye, seninle birlikte Pálace'da yemeğe gitmek..."

Bunu neredeyse titreyerek söylemişti, zira Vadinho onun kendi çevresiyle temas etmesini asla istemezdi. Kumar dünyasındaki onca insan arasından Dona Flor'un sadece kocasının can dostu Mirandão ile arkadaşlığı vardı, evi sık sık sadece o ziyaret ederdi. Bazılarını yalnızca bir iki kez görmüştü, diğerlerinin ise sadece rahatsızlık verici adlarını duymuştu. Vadinho'nun o denli yakınlık duyduğu Anacreon bile o yedi yıl boyunca Vadinho'nun evine ancak beş veya altı kez uğramış, Arigof ise sadece bir pazar günü yemeğe gelmişti. Dona Flor'un dünyası, sokağı, mahallesi, öğrencileri ve eski öğrencileriydi, Río Vermelho, Ladeira do Alvo ve Brotas ile sınırlıydı. Sadece doğru dürüst insanlarla ilişkileniyordu, kocasının düzensiz hayatıyla bir ilgisi yoktu. Vadinho, Dona Flor'un kuşkulu kumar çevrelerine, ruletlerin ve zarların alanına girmesine asla izin vermemişti. Karısının yeri evdi, o tür çevrelerde ne işi vardı?

"Çaçaronlar için ben yeter de artarım. Oraları senin için değil."

Pálace Hotel'in kibar bir yer, yüksek sosyetenin buluşma noktası olarak bilindiği yolundaki hatırlatmaları işe yaramıyordu. Gösterişli salonunda yemek yemek, ülkenin en iyi orkestrasının eşliğin-

de dans etmek ve Río'dan ve Sâo Paulo'dan gelen radyo ve tiyatro yıldızlarını seyretmek kulağa çok hoş geliyordu. Orada Graçalı ve Barralı bayanlar son model giysileri sergiliyorlar, en cüretlileri de rulette birkaç fişlik riske giriyorlardı. Kumar salonu dans salonunun uzantısı gibiydi ve kemer biçimli geniş bir koridor iflasın görünmez sınırını oluşturuyordu.

Neden bu denli reddediyordu? Neden Vadinho? Dona Flor ricadan talebe, yalvarıştan azarlamaya geçiyordu.

"Oynaştığın kadınları keşfetmeyeyim diye götürmüyorsun beni..."

"Seni oralarda görmek istemiyorum..."

Dona Norma, ilginç bir program olduğunda Don Sampaio ile birkaç kez gitmemiş miydi? Seramikçi Arjantinliler, onlar her cumartesi gidiyorlar, Bernabó'nun her türlü kumara karşı olmasına rağmen. Gidip yemek yiyorlar, dans ediyorlar, sanatçıları alkışlıyorlardı. Ama Vadinho bir türlü ikna olmuyordu, söyleyecek bir şeyi kalmadığında da, yarın ağız vaatte bulunuyordu:

"Bir başka fırsatta..."

İşte şimdi nihayet o hep ertelenen fırsat çıkmıştı. Dona Flor inanamıyordu... Beklemediği ve reddetmek için neden bulamadığı bir anda, istemeye istemeye de olsa kabul etti:

"İstediğin oysa, nasılsa bir gün olacaktı..."

Durum böylece karar altına alındıktan sonra projenin ifasına geçildi, önce davet Dona Norma –ve onun aracılığıyla Zé Sampaio'ya– ve Dona Gisa'ya da açıldı. Lita teyze teşekkür etmekle birlikte kabul etmedi: Çok isterdi, ama Pálace'a uygun giysiyi, *toilette*'i nereden bulabilirdi ki? Dona Norma çok daha istekliydi, zira Pálace'da bir gece müthiş olurdu, ama Dona Sampaio çok katıydı: Dona Flor mükemmel bir komşuydu, sevip saydığı bir kişi, Vadinho'ya da sempati duyuyordu. Davete teşekkür etti, ama onu mazur görsünlerdi, icabet edemeyecekti. Hafta içinde Don Sampaio akşam dokuzda yatıyordu, zira ayakkabıcı dükkânındaki hayhuy arasında sabahın altısından itibaren hep ayaktaydı. Bir cumartesi suaresi veya pazar akşamüstü olsaydı memnuniyetle giderdi. Dona Flor'un önerdiği haliyle Dona Norma'nın Pálace'a onsuz gitmesi ise, onu affetsinler ama saçma bir varsayımdı, düşünülemezdi.

Onun gibi kumar ve içki ortamlarına girmek iyinin kötüyle karışması, aileye en ufak bir saygısı olmayan düşkün kadınlar ile hovarda erkeklerin arasına karışmak olurdu.

Ayakkabıcının –Dona Norma'nın bir Fransız eşcinseli dinlemeye heveslenerek sürüklemesiyle– çok ender gidişlerinden birinde (Don Sampaio o güne değin o kadar kadınsı bir eşcinsel görmemişti, ama kadınlar ona bayılıyordu), tatsız bir olay olmuştu. Sampaio'nun su dökmek için bir anlığına masadan ayrılmasıyla birlikte, cüretkârın biri yaklaşıp Dona Norma'yla sohbet etmek istemiş, sanki hafif bir kadınmış gibi onu piste dansa davet edip tuvaletinin ve yusyuvarlak gözlerinin güzelliğinden söz etmeye başlamıştı. Don Sampaio adama dersini vermedi, zira ailesini tanıyordu, annesi Dona Belinha ve iki kardeşini, saygın insanlardı ve dükkânının iyi müşterileriydi; ayrıca küstahın kendisi kumarhanelerin ve bohem hayatın müdavimlerindendi: Zéquito Mirabeau, daha ziyade hayat kadınlarınca anıldığı üzere "Yakışıklı Mirabeau".

Böylece Dona Norma'ya eşlik edecek kişi olarak sadece davetten son derece memnun Dona Gisa kalmıştı ("The Honolulú Sisters"ı dinleyebilecek ve psikanalist ve sosyolog gözleriyle düşkün sefahat dünyasını inceleyerek metafizik sonuçlara ulaşabilecekti).

Dona Flor günün geri kalan kısmını Dona Norma ve Dona Gisa'nın yardımlarıyla elbisesini ve etolünü, eldivenlerini ve şapkasını, ayakkabısını ve çantasını seçmekle meşgul halde geçirdi. O gece Pálace'ın salonundaki herkesten daha güzel, herkesten daha şık olmalıydı, kimse onunla rekabet edememeli, kendisini onunla kıyaslayamamalıydı, Río'dan elbiseleriyle Graçalı kadınlar bile, ne de bankerlerin veya kakao ağalarının Paris ziynetli kapatmaları. O gece nihayet yasak kapıdan geçecekti.

22

Dona Flor Vadinho'nun kolunda heyecandan titreyerek Pálace Hotel'in salonunun kapısından içeri girdiğinde ne tesadüf orkestra, ikisinin Yemanjá ayini haftasında Río Vermelho'daki festi-

valler sırasında Binbaşı Tiririca'nın evinde ilk rastlaştıkları akşam Joãozinho Navarro'nun orkestrası eşliğinde dans ettikleri aynı eski ama hiç eskimeyen tangoyu çalıyordu. Dona Flor yürek çarpıntıları içinde gülümseyerek kocasına sordu:

"Hatırladın mı?"

Salon, zevksiz bir dekorasyon anlayışıyla her biri renkli kâğıtla kaplanmış lambaların soluk ışığı altında yarı karanlık haldeydi. Dona Flor ise her şeyi çok hoş buluyordu, yarı karanlık, krep kâğıdından çiçeklerle ve mumlarla bezenmiş masalar, ne güzel Tanrım! Vadinho aklına hiçbir anı gelmeksizin etrafına bakındı. Her şey ona çok bildik geliyordu, ama bunların hiçbirinin Dona Flor ile bir alakası yoktu.

"Neyi hatırladım mı canım?"

"Çalan müziği. Tanıştığımızda dans ettiğimiz parça... Binbaşının evinde, hatırladın mı?"

Vadinho gülümsedi: "Doğru..." dedi. Pistin üzerinde, dans ve kumar salonlarını ayıran kemerin hemen önündeki masalarına oturdular. Oradan oturdukları yerden Dona Flor ve Dona Gisa olup bitenleri, dans edenlerin hareketlerini ve kumarbazların heyecanlı davranışlarını izleyebiliyorlardı. Hâlâ ayakta duran Vadinho pisti inceledi, dans eden sadece iki çift vardı, ama öyle güzel tango yapıyorlardı ki, kimse çıkıp onlarla boy ölçüşmeye cesaret edemiyordu. Dans eden kadınlar Catunda kardeşlerdi.

Siyahi, daha büyük olanı, uzun boylu ve romantik görünüşlü, son moda giysili, Güney Amerika filmlerinden fırlamış artist benzeri, jigolo tipli biriyle dans ediyordu. Vadinho daha sonra tanıştırıldıklarında Bahía'dan geçmekte olan São Paulolu, Barros Martins adında dürüst bir kitap yayıncısı olduğunu öğrenecekti, tabii tüm yayıncılar gibi aynı zamanda çok zengin biri olduğunu. Profesyonel tangocu gibiydi sanki, dansın en zor ayak oyunlarını kolaylıkla becerebiliyordu.

Kız kardeşlerden beyaz ve daha genç olanı ise Zéquito Mirabeau'nun, Zé Sampaio ile tatsız bir olay yaşamış olan, genelevlerin "Yakışıklı Mirabeau"sunun kollarındaydı. Bahialı delikanlı da geri kalmıyordu: Gözlerini tavana doğru dikmiş, zaman zaman dudaklarını ısırarak ve arada bir elini sinirlice saçlarından geçirerek

yumuşak hareketlerle dans ediyor, São Pauloluyla barok tangonun ince hareketleriyle rekabet ediyordu.

Vadinho sahneyi inceledikten sonra gene gülümseyerek elini Dona Flor'a uzattı ve iskemlesinden kalkmasına yardım ederek onu dansa davet etti:

"Canım, şu züppelere bir ders verelim mi? Tangonun nasıl yapılacağını onlara öğretelim mi?"

"Bilmem yapabilir miyim? O kadar zamandır dans etmiyorum ki, eklemlerim sertleşmiş olabilir..."

Altı ayı geçkin bir süredir dans etmiyordu. En son bir mucize sonucu Vadinho onu Dona Emina'nın evinde düzenlenen bir doğum günü partisine götürdüğünde dans etmişti. Vadinho bir dans ustasıydı, Dona Flor da iyi dans ederdi, hoşuna giderdi dans etmek. Ona sürekli tatsızlık veren şeylerden biri Vadinho'nun onunla hiç dans etmemesiydi, arkadaşlarının evinde düzenlenen partilere gittiğinde kocası ona çok ender olarak eşlik ederdi. O da, kocası olmaksızın, tatlı masalarındaki sohbetlere, şakalara, dedikodulara katılmakla yetinirdi; bir başka erkekle dans etmek gibi sapkın bir düşünce aklından bile geçmezdi, bir kadın böyle bir şeyi ancak kocasının açık onayı ve onun gözlerinin önünde yapabilirdi.

Vadinho ise keyif salonlarında, kabarelerde ve balolarda, Pálace'da, Tabaris'te, Flozó'da, yapışkan ve ayyaş kadınlarla istediği gibi gönlünü eğlendirebilirdi.

Komşularının evlerinde birlikte gerçek samba, mambo, *rancheras* ve *mariachi*[11] gösterileri yapmışlardı. Doktor Ives ve Dona Emina onlara eşlik etmeye çalışmışlar –bir şeyi becermeye çalışmak herkesin hakkıdır– ama Flor ve Vadinho ile rekabet edebilmek için fazlasıyla kalın kalmışlardı.

Ama doğum günü partilerinde dans etmek bir şey, Pálace'ın salonunda dans etmek ise başka bir şeydi, hem de taşra tangosunun zorluklarıyla. Her şey yedi yıl önce Vadinho'nun onu binbaşı Pergentino'nun evinde aynı tangoyu yapmak için dansa kaldırışıyla başlamıştı. Bu kadar zaman sonra gene öyle dans edebilir miydi, hem de ilk kez geldiği Pálace'ın bu sihirli salonunda? Bu ilk se-

11 Meksika folklor müziği ve dansları – ç.n.

ferin son sefer olacağından kuşkusu yoktu, ikinci bir kez olmayacaktı, bu tek geceydi ve tekrarlanmayacaktı.

Ancak şimdi, anıları ve arzularıyla tek başına, o rüyalar gecesinde her ayrıntının, en ufak ayrıntıların bile ne kadar önemli olduğunu fark ediyordu: salona girişinden sonsuz zevkin son anına, demir yatakta Vadinho'nun Pálace daveti doğum günü hediyesi karşılığı olarak aldığı bedeninin ıslak kayganlığına kadar tüm ayrıntıların.

Vadinho'nun hem müşfik hem de buyurgan iki jesti Dona Flor için o büyülü gecenin başlangıcı ve sonu anlamına gelmişti. Birincisi, gülümseyerek onu dansa davet etmesi, el ele onu dans pistine götürmesiydi. İkincisi ise, darmadağın yatakta onu sırtüstü yatırıp sahiplenmesiydi... Ama bunu daha sonra hatırlamak istiyordu: Vadinho'nun bu hareketini zamanı geldiğinde, onunla birlikte doğum günü gecesinde yaptığı gezintinin son anında canlandıracaktı anısında. Çünkü anılarında yavaş yavaş, ayrıntı ayrıntı, her adımı ağırdan atarak ilerlemek istiyordu. Şimdi dans pistindeydi, Vadinho'nun kolu onu sarmalamıştı ve müziğin ritmiyle birlikte onun bedeninin hafif değişlerini hissediyordu. Daha sonra içinde Río Vermelho'daki tatiller sırasındaki o genç kızı aradı, Sergipeli ressamın tablosundaki o sessiz, yalnız, utangaç, Lita teyzesinin bahçesinde çiçek toplayan ve daha sonraları kermes gecelerinde Vadinho'nun ellerinin göğüslerini ve kalçalarını, dudaklarının ise dudaklarını yakmaya başladığında açılıp serpilmeye başlayan o genç kızı.

Pálace'ın salonunda işte bu iki genç ve masum sevgili, ama aynı zamanda o denli ateşli iki âşık, tatlı ve tutkulu bir tango yapacaklardı. Sanki binbaşının evindeki o muhteşem geceye, ilk karşılaşmanın, ilk bakışmanın çarpıcılığına, karşılıklı gülümsemelerin heyecan vericiliğine dönmek gibiydi; aynı zamanda yedi yıl sonraki olgun sevgililerdi: acı çekmek ve sevmek için uzun bir süre. Dona Flor, masum genç kızlıktan serpilmiş kadınlığa, kocası Vadinho'nun sayesinde ateşli dişiliğe geçmişti. Hiç böyle bir tango yapmamıştı, bu denli saydam bir sevecenlik, bu denli karanlık bir şehvetle. Öyle ki, kumarhanedeki insanlar bile onları izlemek için yaklaşmışlardı.

São Paulolu kitapçı kendi kentindeki, Río ve Buenos Aires'teki kabarelerdeki deneyimlerine, Zéquito Mirabeau da tüm cüretkârlığına rağmen yenilgilerini kabul ettiler ve pisti boşaltıp meydanı tutkulu gecelerinde Dona Flor ve Vadinho'ya bıraktılar.

Kimdi Vadinho'nun kollarındaki kadın, diye soruyordu müdavimler. Bazıları biliyordu ve haber hızla yayıldı: "Karısı, buraya ilk defa geliyor..." En hoşu da Candida kardeşlerin ortancasıydı, küçümseyici bir ifade takınıp kıskançlıktan dudaklarını ısırmaya başlamıştı.

Tango bitince masalarına döndüler, Vadinho yiyecek ve içecekleri ısmarladıktan sonra Dona Gisa'nın sorularını yanıtlamaya, oradaki şeyler ve kişiler hakkında bilgi vermeye koyuldu, bu arada Dona Flor'un etrafındaki merak havası devam ediyordu, sanki kaçamak bakışlar ve sessiz yorumlarla sarmalanmış, sanki sosyetenin kaymak tabakasından kadınların, Graçalı baroneslerin, en pahalı ve mesleklerini belli etmeyen hayat kadınlarının zevklerine göre düzenlenmiş o salonun atmosferine uymuyormuş gibi.

Dona Flor salonda, oturduğu yerde bir tür baş dönmesi hissetti. Şaşırmış gibiydi, sevinç ile korku arasında gidip geliyor, göz ucuyla bakışların, kaçamak hareketlerin anlamından emin olamıyordu; o tebessümler sempatiden mi yoksa alaydan mı ötürüydü? Vadinho'nun anlattıklarını neredeyse dinlemiyordu bile:

"Altmış yaşın üzerinde... Bakaradan başka bir şey oynamaz ve sadece beş *conto*'luk fişler sürer. İki yüzden fazla kaybettiği geceler oldu... Bir keresinde çocukları geldi –iki erkek bir kız, kocasıyla birlikte–, zorla alıp götürmeye kalktılar, bir sürü gürültü patırtı. En kötüsü kızıydı, yılan gibi biri, kardeşlerini ve boynuzlu kocasını kışkırtıp durdu... Şimdi mahkemelikler, ihtiyar bunamış mı, parasını idare edemez durumda mı diye..."

Dona Gisa daha iyi görebilmek için boynunu uzattıp ince ak saçlı, neredeyse bir deri bir kemik kalmış, ama güçlü bacaklı, kendisini sadece kumar canlı tutuyormuşa benzeyen yaşlı adama baktı.

"Neticede bütün parayı çalışıp kazanan o değil miydi?" diye sordu Vadinho, yaşlı adamın ailesine kızmıştı. "Ya çocukları ne yaptı para harcamanın dışında? Hepsi ehlikeyif, bir işe yaramazlar. Şimdi de babalarını bunak göstermeye, zavallıyı eve veya düşkünler

evine kapatmaya çalışıyorlar... O alçakların hepsini hapse tıkardım ben, başta da manda bozması kızını, hepsini dayaktan geçirmek üzere."

Dona Grisa farklı görüşteydi: Para işinin ciddi sonuçları vardı. Yaşlı adam, ona göre, servetini kumarda tüketebilmek konusunda pek de o kadar yetki sahibi olamazdı, tabii ki ailenin bazı yasal hakları vardı...

Dona Grisa'nın ekonomi politik dersi São Paulolunun Vadinho ve Dona Flor'u selamlamak için masaya gelmesiyle yarıda kaldı.

"Vadinho, bu arkadaşım seninle tanışmak istiyor; sizden bahsedildiğini çok duymuş, burada da dans ederken gördü... São Paulo'nun ileri gelenlerindendir..." Zéquito Mirabeau tarafları tanıştırdı ve São Paulolu'ya dönerek: "Biliyorsunuz Vadinho..." Dona Flor'un varlığı lafını yutmasına sebep oldu..., "şey, iyi bir dosttur..."

Vadinho da resmi bir tarzda masadaki hanımları tanıştırdı:

"Eşim ve bir dostumuz, Dona Gisa, Amerikalı, bir bilgi küpüdür kendisi..."

Dona Flor el sıkışmak için parmak uçlarını uzattı, kendisini sıradan bir köylü gibi hissetmişti.

São Paulolu eğilerek onun elini öptü:

"José de Barros Martins kulunuz. Tebrik ederim sizi hanımefendi, bir tangonun bu kadar güzel yapılabildiği ender görülür... Hayranlık verici!"

Ardından Dona Gisa'nın elini öptü ve orkestra meşhur bir samba çalmaya başladığından, sordu:

"Samba yapar mısınız? Yoksa Amerikalı olarak bir *blues* mu tercih edersiniz?"

Vadinho São Paulo'nun tüm kibarlığını yerle bir ederek lafa girdi:

"Nasıl? Bu *gringa* öyle bir kıvırtır ki, harika..."

"Vadinho, neler diyorsun, terbiyeli ol," diye azarladı onu Dona Flor alaycı bir tebessümle.

Dona Gisa tereddüt etmedi; yüzü kızaracağı yerde, sanayicinin koluna girip ince kalçalarını kıvırtarak ve utanmazın dediklerini haklı çıkarırcasına dans pistine doğru yürüdü. Ama Vadinho'nun çehresi birden gölgelenivermişti ve Dona Flor bunun nedenini hemen keşfetti: Zéquito Mirabeau'nun masasındaki üç melez kadın-

dan biri, bakmaktan zevk alınan güzel bir kadın onların masasına doğru yaklaşmaktaydı. Dona Flor'u meydan okurcasına baştan aşağı süzüyordu, Mirabeau'nun lafını keserek yaltaklanırcasına araya girdi:

"Ne oluyor sevgilim, bu bizim sambamız değil mi? Bekliyorum seni, hemen gel..."

Dona Flor'a küçümsercesine, Vadinho'ya kızgınlıkla baktı, Zéquito'ya ise meleksi ve kışkırtıcı bir tebessümle:

"Haydi zencim benim..." dedi.

Dona Flor, Vadinho'ya bakmamayı yeğledi. Aralarına rahatsız bir sessizlik çökmüştü; Dona Flor gözlerini kapayarak dans pistine doğru döndü, Vadinho da gözlerini kumar salonuna dikti. Karısı neden gelmeye kalkmıştı diye soruyordu içinden Vadinho. Bu tip nedenlerden ötürü onu getirmeyi hep reddetmişti. Şimdi ise, doğum günü eğlencesinden uzaklaşmışlardı, kadıncağız eğleneceği yerde ağlamamak için dudaklarını ısırıyordu. Orospu Zilda bunu pahalıya ödeyecekti. Vadinho iskemlesini onunkine yaklaştırdı ve sevgiyle elini eline aldı, Dona Flor bunun hakiki olduğunu hissetmişti.

"Canım benim, böyle yapma. Gelmeyi sen istedin, burası sana göre bir yer değil, deli güzelim benim... Bu salaklar için üzülmeye değer mi? Burada benimle birlikte eğlenmeye geldin, burada ikimizden başka kimsenin olmadığını tahayyül et, hiç kimse... O şıllığı unut, onunla bir ilgim yok benim..."

Dona Flor hemen ikna oluverdi, ona inanmak istiyordu, gözlerinden yaşlar dökülürken kırık bir sesle konuştu:

"Gerçekten bir ilgin yok mu onunla?"

"Benim arkamdan koşan o, görmüyor musun? Unut gitsin sevgilim, bu gece bizim gecemiz, sadece sen ve ben, eve döndüğümüzde göreceksin... Bu akşam kumara bile gitmeyeceğim, sadece senin yanında olabilmek için..."

Melez kadın "Yakışıklı Mirabeau"ya yapışmış halde kırıtarak yanlarından geçiyordu, adam ise gözlerini tavana dikmiş dudaklarını ısırıyordu. Dona Flor:

"Biz de dans edelim mi?" dedi.

Böylece samba yaptılar, ardından da *pasodoble*. Sonra Dona Flor kumar salonunu görmek istedi, Vadinho da onun isteklerini yeri-

ne getirebilmek için onu oraya götürdü. Dona Gisa da onlara eşlik etti, meraktan zıplıyor, her şeyi öğrenmek, bilmek istiyordu. Ne oyun kâğıtlarının değerinden haberdardı, ne de hayatında zar görmüştü.

Dona Flor ise sessizdi, yasak bir gizli mabede girenlere özgü biçimde büzülmüş haldeydi. Vadinho'nun milyoner ve dilenci, kral ve köle olduğu bu gizemli ülkeye nihayet gelmeyi ve girmeyi başarmıştı. Bunun sadece gecenin bir bölümü, o karanlık denizde sadece bir kıyı parçası olduğunun farkındaydı: bu, düş ve azap evrelerinin ilk başlangıç noktasıydı. Pálace'ın salonları bu dünyanın, bu tarikatın, bu kastın zengin ve ışıklı başkentiydi. Daha ötede, gecenin karanlık patikalarında, bu âlemler ve elemler, fişler ve kadınlar, alkol ve uyuşturucular (kokain, eroin, afyon, marihuana, Dona Flor bu adları hatırladığında bile titriyordu) ülkesinin devamı kabarelere, yeraltı kumarhanelerine, kerhanelere, randevuevlerine, gizli inlere, bir sineklik kadar pis ve iğrenç izbeliklere, marihuana içicilerinin karanlık kuytularına kadar uzanıyordu. Dona Flor rulet masasının önünde bu dünyanın bir köşesine tevazuuyla dokunuyordu.

Pálace'ın, reklamlarda dendiği gibi "tamamen ailevi" ortamının, onun ışıklarının ve gölgelerinin –her masada bir mumluk vardı–, kristal bezemelerinin, birinci sınıf orkestrasının, yüksek sosyeteden hanımlarının, lüks fahişelerinin, sahiplilerinin ve bağımsızlarının, kakao albaylarının, bohem delikanlılarının ve dolandırıcılarının ötesinde, Pálace'ın çok ötelerinde, zavallı ve çıplak keyifler gecesinin yol ayrımlarında Vadinho'nun gizemi, onun son gerçeği başlıyordu. Dona Flor hızlı bir geçişle bu delice geometriyi, gözyaşları denizini, gergin bekleyişinin, ıstıraplı aşkının vadilerini ve dağlarını gözlemledi. Dona Grisa ise, tersine, kumarbazların çehrelerinden, hareketlerinden etkilenmiş halde ağırdan alıyordu. Biri kendi kendine konuşuyordu, belli ki kendine kızmıştı. Kendine kalsaydı öğretmen hanım oradan ayrılmazdı. Ama garson çocuk gelip Vadinho'ya yemeklerin servis edildiğini ve atraksiyonların başlamak üzere olduğunu bildirdi.

Dans salonunun önünde Mirandão ile karşılaştılar, yeni gelmişti. Ne mucizeydi, dostu Dona Flor Pálace'taydı! Kumarhane gişesini soymaya mı gelmişti?

Ne? Yaş günü müydü? Tanrım! Nasıl olmuş da unutabilmişti? Yarın hemen hanımından oğlanla çıkıp bir hediye almasını isteyecekti. "Zahmete sokma hanımını ve oğlanı," dedi Dona Flor Mirandão'yu böyle bir vaatten kurtarmak için, üstelik bu yaş gününde hediye almıştı ve bir başka hediye istemiyordu: Vadinho ile birlikte işte oradaydı, başka bir şey istemiyordu.

Yemek ahım şahım bir şey değildi, tuzsuz pilav, tatsız bir et yemeği, ama Vadinho ne büyük bir incelikle ona servis yapıyor, tavuğunun en nefis parçalarını onun ağzına doğru uzatıyordu! Dona Flor artık korkmuyordu, gerginliği de yok olmuştu.

Işıklar tamamen söndürülüp hemen ardından tekrar yakıldı ve seremoniler ustası Julio Moreno gösterileri duyurdu. İlk önce sahneye göğüslerini ve kalçalarını sergileyerek Catunda kardeşler çıktı – ne zavallı bir ses:

Tüm gece dans edeceğim
Ranchera
Ranchera

İçlerinde en beceriklisi ve neşelisi biraz önceki şıllıktı, Dona Flor'un bunu kabul etmemesi mümkün değildi, ayan beyan gerçeği reddedemezdi. Ama Vadinho melez kadınlara bakmıyordu bile, önündeki tatlıları tatmakla meşguldü. Şimdi küçümseyerek bakan Dona Flor'du; kocasının elini eline aldı ve kız kardeşler renkli ışık oyunlarının altında mavi göğüsleri ve kızıl kalçalarıyla numaralarını yaparken kocasıyla konuşmayı ve gülüşmeyi sürdürdü.

Ardından "The Honolulú Sisters" sahne aldı ve zincirlenmiş siyahi kölelerin acısını ve yoksulların isyanını anlatan güçlü ve hüzünlü şarkılarını söylediler. Seks bile, bu kadar güzel bedenler bile hüzünlü geliyordu Dona Flor'a. Umutsuz ağıtlarıyla Jó ve Mó ile karşılaştırıldıklarında akortsuz ve mütevazı Catunda kardeşler, kastanyet şakırtılarını, kuş cıvıltılarını, güneş ışığını, sağlıklı ve bereketli bedenleri temsil eder gibiydi. Catunda kardeşler Afrika kökenli ve Bahía'da giderek daha fazla taraftar toplayan neşeli ve insana yakın siyahi Orixa tanrılarına adanmış danslar yapmışlardı. Buna karşılık Amerikalı siyahi kadınlar, efendilerin kırbaç zoruyla kölelere kabul ettirdikleri ciddi ve uzaklardaki beyaz tanrılara hi-

tap etmişlerdi. Birileri kahkahalara boğarken öbürleri acı gözyaşlarına sebep oluyordu.

"Şunlara bakın, birbirlerinin sevgilileri," diye bilgilendirdi Vadinho.

Dona Flor bu tip kadınların var olduğunu duymuştu, ama hiç inanmamıştı ve hâlâ Vadinho'nun dediklerinin şaka, saçma bir icat, dedikodu olduğunu düşünüyordu.

"Değişik erkekler yok mu canım? Onlar gibi, sadece kadınlardan hoşlanan kadınlar da var..."

"Ne yazık," dedi, Mirandão, "bunlar gibi iki dişi olacaksın ve erkeklerle ilişkiye girmek istemeyeceksin."

Dona Gisa da bunu doğruladı: "İleri uygarlığa ulaşmış ülkelerde oldukça sık rastlanan" bir durumdu bu. "Kim bilir, belki de sadece çok ciddi kadınlardır," diye savunmak istedi onları Dona Flor. Masum ve acıklı şarkıyı, onun güzelliğini kadınların niteliğiyle, hastalıklı durumlarıyla, kaderleriyle karıştırmadan dinlemek istiyordu. Kırbaçların döktüğü kanın müziği.

"Canım şuraya kadar gidiyorum, hemen döneceğim..."

Vadinho hızla kumar salonuna doğru yöneldi, Dona Flor'u kölelerin hüzünlü şarkısıyla baş başa bıraktı.

Işıklar tekrar yandı ve alkışlar duyuldu, Dona Flor, Mó ile Jó'nun el ele tutuşarak lanetli aşklarına doğru çekilişlerini izledi. São Paulolu tekrar dans etmek için piste çıkarken Zéquito Mirabeau kumarcıların yanına yöneldi.

Mirandão da Vadinho ve Mirabeau ile gitmek isterdi, ama arkadaşı onu hanımlara eşlik etmek için bırakmıştı, bu yüzden masayı terk edemezdi ve öğretmen hanım saçma sorular sormayı sürdürüyordu; kumarın cinsel yetersizliğe yol açıp açmadığını nereden bilecekti ki? Bakın, sevgili hanımefendi... Mirandão neredeyse kumar masasında doğmuştu ve bu konuda ona söyleyebileceği tek şey erkek, tam bir erkek olduğu ve kumarın herhangi birini yumuşattığına ilişkin herhangi bir şey duymamış olduğuydu. Dona Flor öbür salondaki Vadinho'yu gözlüyordu; kocası rulet masasının önünde bahis sürüyordu, çevresi kadınlarla ve erkeklerle çevriliydi. Melez kadın onun yanına gelmişti, bir an elini onun omzuna koydu ve Vadinho gergin halde masada ciddi ve kararlı bir şe-

kilde dönen topu izlerken öylece orada tuttu. Neredeyse öfkeyle yerinden kalkacaktı. O gece her şeye muktedir hissediyordu kendini, gerekirse harekete geçebilir, skandal çıkarıp şiddet kullanabilirdi, tıpkı en cani ve şıllık sokak orospuları gibi. Ama sonra hemen gülümsedi, zira krupiyenin kazanan numarayı ilan etmesiyle birlikte Vadinho utanmaz Zilda Catunda'nın hareketinin farkına varıp omzunu geri çekmişti. Ve ona tatsız bir şey söylemiş olacak ki arsız kadın bir anda yok oluverdi. Vadinho, Dona Flor'a doğru baktıktan sonra elleri fişlerle dolu halde ona doğru yürümeye başladı. Masada, Dona Gisa'nın sosyo ekonomik cinsel sorularıyla boğuşmakta olan Mirandão cehaletini tatlı bir vermutla yatıştırmaya çalışıyordu. Vadinho eğilip Dona Flor'un kulağına fısıldadı:

"Dinle canım, sadece bir iki bahis daha, sonra gidiyoruz. Geç kalmam, Cígano'ya arabada hazır beklemesini söyledim bile. Hazırlan, yatakta sana öyle bir dayak atacağım ki..."

Ardından ağzını daha da yaklaştırarak kulağını hafifçe ısırıp yaladı, rüzgârlar ve yangınlar harekete geçmişti.

Dona Flor bedeninin ıslak bir ürpermeyle sarmalandığını hissetti, iç geçirdi. İşte Vadinho, biri görse ne demezdi ki? Despot Vadinho, yola gelmez Vadinho.

"Geç kalma..."

Vadinho dönüp, ellerinde sıkı sıkıya tuttuğu fişlerle birlikte tekrar rulet masasında krupiyenin önündeki yerini aldı. Hafif kamburu, sarı saçları, kaytan bıyığı, küstah tebessümüyle. Şahaneydi!

Dona Flor şimdi, anılarının içinde, uzunca süre Vadinho'yu izledi. Daha sonra o gecenin bütün ayrıntılarını ve onunla hayatının her anını, hiçbirini atlamadan tek tek, acılı olanlar kadar neşeli anlarını da anımsadı.

Rulet masasından Vadinho işaret etti: Son bahsi oynuyordu; Cígano'nun taksisi hazır bekliyordu... Sadece birkaç dakika. "Hayır, sevgilim, seninle bir daha o yaş günü gecesine dönmeyeceğim." Dona Flor, Vadinho'nun rulet masasının önünde fişini 17 numaraya koymuş haliyle görüntüsünü ebediyen hafızasına kaydetti. Ardından tüm kâbuslarını birleştirip kalbine gömdü. Sonra yatağında yüzüstü dönüp gözlerini kapadı ve nihayet derin bir uykuya daldı.

23

Vadinho'nun ölümünün birinci ayı dolduğunda Dona Flor ayine katıldıktan sonra Cabeça'daki Çiçek Pazarı'na yöneldi. Ölüm haberini aldığı o karnavalın pazar gününden beri evinden ikinci kez çıkıyordu. Birinci seferki yedinci gün ayinine katılmak içindi.

Kiliseden eve, insanların meraklı bakışları arasında yürüyerek döndü. Barın önünden geçerken Mendez tezgâhından onu selamladı, Portekizli lokantacı Don Moreira da bağırarak mutfakta çalışmakta olan karısını çağırdı: "Çabuk gel María, bak dul hanım geçiyor." Sokakta, aralarında kibar Arjantinli Barnabo'nun da bulunduğu üç dört adam şapkalarını çıkartarak onu selamladılar.

Köşedeki kasapta siyahi kadın Vitorina köftelik dolu sepetlerinin arkasında ayağa kalktı... "Tanrılar seni korusun, atótó, atótó!" Bilimsel Eczane'nin kapısında eczacı doktor Teodoro Madureira, eğilerek taziyesini ve üzüntülerini belirten ciddi bir reverans yaptı. Profesor Epaminondas Souza Pinto ise terli koltuğunun altındaki kitapları ve defterleriyle ve her zamanki aceleci ve dalgın haliyle ona elini uzattı:

"Sevgili hanımefendi, hayat, kaçınılmaz olan..."

Tavernada sabah aperatifini almakta olan içkiciler –muhteşem atıştırmaları için meze seçmekte olan zengin Moysés Alves dahil– onu görmek için dışarı çıkıyorlar ve sessizce eğilerek selamlıyorlardı. Thales amcanın arkadaşlarından aziz heykelcikleri satıcısı Alfredo yontmakta olduğu ağacı bir yana bırakıp dükkânının resimlerle kaplı kapısına çıkmıştı:

"İyi günler Flor. Bir şeye ihtiyacınız var mı?"

Pazar çiçek satıcılarıyla dolmuştu. Gül ve karanfil, glayöl ve menekşe, yıldızçiçeği ve unutmabeni çiçekleri satın aldı. Taksi durağında şoförlerin ve tamircilerin dikkatle ve saygıyla dinlemekte olduğu ince ve uzun boylu, keskin profilli ve gizemli çehreli, görece genç bir siyahi, Dona Flor'u tanıyıp elindeki çiçeklerle nereye gitmekte olduğunu tahmin eder etmez onun yanına yaklaşarak "sadece bir anlığına" bir iki çiçek rica etti. Biraz şaşıran Dona Flor ona bizzat adamın işaret ettiği renkli demetten üç sarı karanfil ve dört

unutmabeni çıkartarak uzattı. Kimdi bu adam ve neden bu çiçekleri istemişti?

Siyahi adam ceketinin cebinden hasırdan örülmüş bir kordon, bir *mokan* çıkarıp elindeki karanfilleri ve unutmabenileri bağlayarak küçük bir demet haline getirdi.

"Vadinho'nun mezarına gittiğinizde bunu ona veriniz. Tanrısı yatışsın diye." Ve sonra sesini alçaltarak *nagó* lehçesiyle ekledi: "*Aku abó!*"

Adam *babalaô* Didi idi, Ossain mabedinin koruyucusu, Ifá kâhini; ancak çok sonraları Dona Flor onun adını ve yetilerini, geleceği görme ününü, Amoreira'da *egus* tanrıları sunağındaki *Koriacoé Ulukótum* görevini öğrenebilecekti.

Dona Flor baştan aşağı siyahlara bürünmüş halde koyu bir matem içindeydi, zira kocasının ölümü üzerinden sadece bir ay geçmişti. Ama artık daha önceleri gibi neredeyse mavimsi kara saçlarını örten şalıyla yüzünü kapatmıyordu ve çehresinden de intihar hüznü yayılmıyordu. Evet hâlâ kederliydi, ama umarsız ve kayıp halde değil. O berrak sabahın hafif esintisiyle, güzelim ve insancıl ışığıyla sarmalanmış olmak yaşamın bir ayrıcalık olduğunu hatırlatıyordu, Dona Flor gözlerini yerden kaldırdı ve sokağın sergilediklerine ve günün rengine tekrar baktı. Yol boyunca erkekler şapkalarını çıkartıyor ve eğilerek selam veriyorlardı ve Dona Flor, kentin kalabalığı içinde, yoldan geçen, sohbet eden, gülüşen insanların arasından elinde çiçekleriyle Vadinho'nun mezarına doğru ilerlerken her adımında onların taziyelerini ve sevgilerini ifade eden jestlerini ve sözlerini alıyordu. Mezarlığa doğru ilerliyordu, ama gerçekte yeni bir yaşama girmekteydi. Hâlâ yaralıydı, ama geri dönüyordu.

Kuşkusuz eski Dona Flor değildi. Bazı heyecanlarını ve duygularını, arzusunu, aşkını, yatak ve kalp meselelerini gömmüştü, zira dul ve saygın bir kadındı. Ama yaşıyordu, zira güneşin ışığını ve esintinin latifliğini hissedebiliyordu, tebessüm ve neşeyle tekrar barışabilecekti, çaresiz.

Üçüncü Kısım

YARI MATEM ÜZERİNE,
GENÇ VE ARZULU KADININ ÖLÇÜLÜ VE UYKUSUZ
HAYATININ MAHREMİYETİ ÜZERİNE;
VE MÜTEVEFFANIN YÜKÜ OMUZLARINDA
AĞIRLAŞTIĞINDA,
SAYGIN VE GÖSTERİŞSİZ İKİNCİ EVLİLİĞİNE
NASIL VARDIĞI HAKKINDA

(ve Dona Dinora'nın kristal küresi hakkında)

KAPLUMBAĞA YAHNİSİ
ve diğer bilinmeyen yemekler üzerine

Birkaç gün önce birisi (sanırım Dona Carvalho idi, zira kendisi iyinin âlâsını yapmak ister), rafine, snob damaklı, çok talepkâr bir misafire, haydi söyleyeyim, lezzetli ama tuhaf, ender görülen yemeklerden hoşlanan bir sanatçıya ne sunulabileceğini sordu. Evet, böyle durumlarda nefis bir yemek önerebilirim: kaplumbağa yahnisi. Bunun için sizlere, soslar ve çeşnilerini hocam Dona Dias'tan öğrendiğim bir tarif vereceğim, bugüne kadar gizli tuttuğum bir tarif. Defterden kopya edebilirsiniz. Şunu ekleyeyim, yanlış hatırlamıyorsam kaplumbağa yahnisi *candomblé*'lerin kutsal yemeğidir, bunu bana Oxóssi'nin kızı dostum Dionisia söylemişti, kaplumbağanın Xangó'nun en beğendiği yemek olduğunu.

Kaplumbağanın yanı sıra genelde av etleri, özel olarak da kişniş ve biberiyeyle lezzetlendirilmiş taze kertenkele eti yahnisi önerilebilir. Mümkünse kokulu yapraklar içinde fırınlanmış bütün bir yabandomuzu, ah, yemeklerin kralı, ormanların ve özgürlüğün tadıdır o.

Ama misafiriniz daha şaşırtıcı ve mükemmel, iyinin âlâsı, asla ulaşılamayacak bir av eti istiyorsa, ona neden genç ve güzel, matem ve yalnızlığın gözyaşları içinde, inziva ve yas sosuyla yasak arzular fırınında suç ve günah lezzetinde pişmiş bir dul kadın sunmuyorsunuz?

Ay, ben böyle bir dul tanıyorum, ballı ve biberli, her gece ağır ateşte pişirilmiş ve servis edilme noktasına gelmiş biri!

KAPLUMBAĞA YAHNİSİ
(Dona Flor'un, Dona Carmen Dias'tan aldığı ve öğrencilerine kopya edip deneme izni verdiği tarif)

Kaplumbağa iki yanından kesilmek (barbarca) suretiyle kurban edilir, bu arada zırhına zarar vermemeye dikkat edilir. Daha sonra arka ayaklarından asılıp kafası kesilir ve bir saat boyunca kanının akıp boşalması için öylece bırakılır. Sonra, hayvan karnı yukarı gelecek şekilde yatırılır ve ayakları uç kısımlarından kesilir, bacaklarına ("botları") dokunulmaz, üzerindeki kalın koruyucu deri sıyrılarak alınır. Ardından eti, sakatatı (karaciğeri ve kalbi) ve (eğer varsa) yumurtaları çıkartılır, bağırsakları da çekip alınır, bu işlemler özel dikkat gerektirir, her biri ayrı ayrı yapılmalıdır. Et ve sakatat güzelce yıkanıp aşağıda belirtilen malzemelerle yoğurulduktan sonra hafif ateşe konur ve koyu altın rengi alana ve özel bir koku yaymaya başlayana kadar pişirilir.

Malzemeler: tuz, limon, sarımsak, soğan, domates, karabiber ve tuz, isteğe göre hafif zeytinyağı. Bu yemek haşlanıp tuzlanmış patatesle veya kişniş örtülü beyaz manyok unuyla servis edilir.

1

Dulluğunun altıncı ayı dolduğunda Dona Flor, o zamana değin evde ve sokakta dekoltesiz karalar giymesini zorunlu kılan yoğun yasını hafifletti. Bu kadar kara rengin arasındaki tek farklı olan duman renkli çoraplarıydı. Bu yüzden o sabah öğrenciler (kalabalık ve sempatik yeni dönem öğrencileri) onu koyu halelerle bezeli açık renk bir bluz, boynunda sahte inci kolye ve dudakları hafifçe boyanmış halde görünce "yaramaz hocalarını" yürekten alkışlamaya başladılar. Yeşil ve pembe, sarı ve mavi, taba ve kırmızıyı, moda olan diğer yeni ve çarpıcı renkleri (kral mavisi, cam mavisi, ortanca, deniz mavisi) kullanana değin bir altı ayın daha geçmesi gerekecekti.

Evet, "yaramaz hoca." Dona Magá Paternostro'nun, zengin hanımefendinin dizesinde olduğu gibi. Zira gerçekte Dona Flor içindeki yası da hafifletmiş, ölümün gölgesinden kurtulmuş, birinci ay ayininin hemen öncesinde müteveffanın kederini içine gömmüştü. Âdetlere ve komşulara saygı amacıyla karalar giyinmeye devam etmiş, ama yumuşak tebessümünü, hassas kibarlığını, günlük işlere olan ilgisini, evinin dikkatli sahibesi durumunu yeniden takınmıştı. Hâlâ zaman zaman bir tür melankoli gölgesi ona düşün-

celi bir hava veriyordu, bu da onun evcil güzelliğine yeni bir nitelik, bir çeşit nostaljik hoşluk kazandırıyordu. Ama aynı zamanda çevresinde dönen yaşama olan merakının devam ettiği görülüyordu, bu da ilk ay boyunca ihmal ettiği "Mutfak Okulu"nun yeniden canlanmasını olanaklı kılıyordu.

Müteveffanın adını bir daha ağzına almadı; onu tamamen unutmuş gibiydi, sanki krizden ve saplantıdan sonra, Dona Dinorá ve arkadaşlarının dediği gibi, serserinin ölümü onun için bir kurtuluş vesikası olmuş, dul kadın ve softa hanımlar uzlaşmışlar gibiydi. En azından öyle görünüyordu.

Yıldönümü ayini nedeniyle mezarlığı ziyaret edip kocasının mezarına çiçekleri koyduktan ve Ossain *mokan*'ı kâhinin talimatını yerine getirdikten sonra eve dönünce, oturma odasının pencerelerini açtı, nihayet güneşin evin içini aydınlatmasına ve gölgeleri ve ruhları süpürüp götürmesine izin verdi. Süpürgeyi, toz bezlerini ve fırçaları alıp işe girişti. Dona Rozilda da ona yardım etmeye hazırdı, ama ev tertemiz olmuştu, bu durum karşısında Nazareth das Farinhas'a dönmeye karar verdi, tam da oğlu ve gelininin daha iyi günler görmeyi ümit etmeye başladıkları bir anda. Zira dul kızının evine gitmişti, elbette onu hep yanında görmeye, ana şefkatine ve yardımına en çok ihtiyacı olan, kısa bir süre önce dul kalmış acılı evlattan başka kim olabilirdi ki? Dona Flor yalnızdı, savunmasızdı, durumu pek çok tehlikeye çok açıktı... Tecrübeli ve güçlü bir anne olan Dona Rozilda'nın tek başına kalmış kızıyla yaşaması, ona ev işlerinde ve bir dizi sorunun çözümünde yardımcı olması çok doğruydu. Belki de kim bilir bir mucize olur ve karı koca ve tüm Nazareth kenti anneden ve kaynanadan kurtulurdu, daha ziyade anneden çok kaynanadan. Bu dilekle Celeste, yani gelin ve köle, Angustias Bakiresi'ne adak vaadinde bulunmuştu. Ama duaları yanıt bulmadı; Dona Flor'un azizesi daha güçlü çıktı, onu hiç haberi olmadan *candomble* tanrıları *axé* ve *pejis*, dostu Dionisia'nın koruyucusu Ketu Kralı Oxóssi de korumuşlardı. Böylece Dona Rozilda'dan kurtulan dul kadın oldu; Dona Rozilda'nın daha önce gitmemesinin nedeni komşulara yönelik küstahlığı, huysuzluğu ve sırf onlara inat olsun diyeydi. Zira tüm arzusu onları yönlendirmek, kendi komşuluk koşullarını onlara dayatmaktı.

Öte yandan başkentte rahatsızdı, küçük bir evde, kendine ait bir oda olmaksızın yaşıyor, Dona Flor'un teorik dersler verdiği salonda portatif bir yatakta uyuyordu, eşyalarını koyacağı kendine ait bir dolabı bile yoktu; buna karşılık oğlunun evi daha genişti ve çok daha rahattı. Üstelik Nazareth'te –ki en önemlisi buydu– o, Dona Rozilda, bir kimliğe sahipti. Sadece demiryollarında çalışan önemli bir memurun (bu arada oğlu çizime merak sarmıştı; herhangi bir canlının çehresini aynen çizebiliyor, reklam çıkartmalarının reprodüksiyonunu yapabiliyordu) ve kentteki en iyi dama salonlarından birinin bulunduğu –müteveffa Don Gil'in biçare tutkusunu uyguladığı– Farinhese Sosyal Kulübü'nün ikinci sekreterinin annesi olarak değil. Zira Dona Rozilda orada, Nazareth'te, kendi başına önemli bir kişilikti, kentteki en iyi sosyetenin örneklerinden biriydi ve bu toplulukla olan ilişkileriyle övünüp caka satabiliyordu: Marinho Falcão ailesi, doktor Zitelmann Oliva ve Dona Ligia, gazeteci Nacife, Dona Magá, Matatu'daki varlıklarıyla sanayici Nilson Costa ve hepsinden önce de "altın kafalı", ülkenin gururu, dostu doktor Luis Henrique.

Buna karşılık başkentte basit küçük burjuva ortamda, İki Haziran Caddesi ile Santa-Tereza arasına sıkışmış mahallede –orada dahi değil– ona ne ilgi gösteriliyor ne de önem veriliyordu; tam tersine, ondan hoşlanmıyorlardı. Kızının en yakın dostları, Dona Norma, Dona Gisa, Dona Emina, Dona Amelia Ruas, Dona Jacy, onu kızının hayatını karartmakla suçlamaya cüret etmişler, huysuzluğundan, tenkitçiliğinden ve hakaretlerinden, rahmetli ile olan dalaşmalarından şikâyet etmişlerdi. Ya tavrını değiştirip müteveffa hakkında dedikodular yapmaktan ve ona lanet okuyup durmaktan vazgeçmeli ya da çekip gitmeliydi. Tam bir ültimatom.

Bu nedenden de Dona Rozilda bu kötü niyetli kışkırtmalara tepki olarak, evdeki rahatsızlığına ve komşuların düşmanlığına rağmen ziyaretini uzatmıştı (Hatta Dona Jucy, Dona Flor için bir yardımcı bulmuştu, Sofía, kendi evlatlıklarından biri). Ama yıldönümü ayininden sonra doktor dostundan, rahip Walfrido Moraes tarafından Nazareth Katedrali Yenileme Çalışmaları İçin Kampanya'nın birinci saymanlığına atandığı haberini alması üzerine aceleyle yol hazırlıklarına başladı; Kampanya'nın Yönetim Konse-

yi'nde mahkeme yargıcının karısı (başkan), belediye başkanı (birinci başkan yardımcısı), vali (ikinci yardımcı) ve bölgenin diğer önemli şahsiyetleri bulunuyordu. Epey zamandan beri Dona Rozilda Kadınlar Komisyonu'na girmek istiyordu, listenin en son sırasında olsa bile; şimdi ise birdenbire saymanlık gibi önemli bir göreve atanmıştı. Kuşkusuz İlahi Kutsal Ruh, o ana değin ısrarlarına yüz vermeyen peder Walfrido'yu aydınlatmıştı.

Rahip efendi böyle bir karar alabilmek için uzun süre tereddüt etmişti, ama devletten önemli bir miktar para koparabilmek için başvurduğu kişi yardımına karşılık Dona Rozilda'nın yardımsever sofu kadınlar cemaatinde önemlice bir göreve getirilmesini şart koşmuştu. Adice bir şantaj diye düşündü peder, ama baş eğmek zorunda kaldı, zira devlet yardımına acilen ihtiyaç vardı ve bürokrasi çarkını doktor Luis Henrique'den başka kim harekete geçirebilirdi?

Bunun öncesinde, doktorla kimi zaman dünyanın kaderi ve insanoğlunun kötülükleri üzerine sohbet eden Dona Gisela ona şöyle demişti:

"Dona Rozilda buradan gitmezse zavallı Flor başını dinleyemez, ne de kaybını unutabilir... Ve unutmaya ihtiyacı var, kafası karmakarışık; tuhaf bir hastalık durumu sevgili doktor, sadece psikanalizin açıklayabileceği bir durum... Hatta, Freud bir örnek verir..."

Onunla birlikte giden Dona Norma araya girmişti:

"Büyük bir iyilik etmiş olursunuz doktor. Yollayın buradan şu mendeburu, gönderin Nazareth'e, artık kimsenin tahammülü kalmadı..."

"Zavallı Hector, zavallı Celeste, zavallı çocuklar..." diye yüreği paralandı doktor ve çocukların vaftiz babasının. Ama dul ve Freudluk Dona Flor ile zaten yıllardan beri Dona Rozilda'nın sopasına alışmış çift arasında tereddüt etmedi: Recôncavo'ya yaptığı sık ziyaretler sırasında evlerinde yemek yediği oğulu ve kibar eşini kurban etmeye karar verdi.

"Her koyun kendi bacağından asılır," diye düşündü; Dona Flor yedi yıl boyunca kocası olacak o serseri yüzünden asılı kalmıştı. Şimdi bir de dulluğu sırasında Dona Rozilda'nın üzerine atılmasına, onu sadece asmakla kalmayıp biçip doğramasına izin vermek haksızlık olur.

Dona Rozilda gittikten sonra çevredeki cadılar, Dona Gisa'nın baskısıyla, serserinin adını çok ender olarak anar oldular, ayrıca Dona Flor uzun süre ortalıkta görünmedikten sonra normal hayata dönmüştü. Eskisi gibi değil, daha ziyade mutedil bir hayattı, zira şimdi kocası yoktu, ne de onun yarattığı durumlar: korkular, tatsızlıklar, kavgalar, umutsuzluk. Her şey sona ermişti ve Dona Flor geceleri hiç uyanmadan uyumaya alışmıştı. Kapıda arkadaşlarıyla oturup Dona Gisa'yla günün olayları, radyo programları ve filmler üzerine sohbet ettikten sonra oldukça erken yatıyordu. Bazen Dona Norma ve Don Sampaio, Dona Emina ve Western filmlerinin tutkunu doktor Ives ile birlikte sinemaya gidiyordu. Pazarları teyzesi ve enişte siyle birlikte yemek yemek için Río Vermelho'ya geçiyordu; Pôrto enişte her zamanki gibi kırlara düşkündü; Lita teyze ise yaşlanmaya başlamıştı, ama bahçesini ve kedilerini her zamanki güzellikleriyle korumaya devam ediyordu.

Dona Flor Dona Amelia'nın evindeki heyecanlı *briska* ve üç-yedi kâğıt oyunu partilerine katılmak istememişti (Dona Enaide bile öğleden sonra partilerine katılmak için Xame-Xame'den kalkıp geliyordu); *briska* ve üç-yedi tutkunları onu aralarına katabilmek için her yolu denemişler ama netice alamamışlardı, sanki mütevefta tüm aile oyunları kotasını tüketmiş, geriye ona hiçbir şey bırakmamış gibiydi. Kumara kendisinden daha düşman sadece bir kişi tanıyordu: Arjantinli seramikçi Don Bernabó. Karısı Nancy bir el *briska* oynayabilmek için canını verirdi, ama despot adam Nuh diyor peygamber demiyordu: En fazlasından ve o da bir taviz olarak, karısının arada bir fal açmasına izin veriyordu, hepsi o kadar.

İşte Dona Flor'un hayatı böyle geçiyordu, sakince, giderek daha fazla talep gören iki vardiyalı yemek dersleri ile durumunun izin verdiği mütevazı sosyal faaliyetler arasında. Yapması gereken şeyler öyle ilk bakışta görüldüğü kadar az değildi; bunlar tüm zamanını alıyor, üzüntüsünü aklına getirmeye pek vakit bırakmıyordu. Siparişleri hazırlamak –reddetmesi imkânsızdı–, partiler için aperatifler, şık yemekler hazırlamak, banketler ve resepsiyonlar düzenlemek onu sabahlara kadar mutfakta çalışmaya mecbur ediyordu. Ve kendisi hazırladıkları konusunda çok mükemmeliyetçi olduğundan, endişesine bir de yorgunluk ekleniyordu. Ona yar-

dım eden ergenlik yaşında bir kızcağız vardı; bir başka dulun, son karnavaldan beri Areal de Cima'da yaşayan ve hemen Dona Norma'nın salon sohbetlerine katılan, araziler ve kakao plantasyonları mirasçısı Dona María del Carmen'in on altı yaşındaki kızı. Esmer Marilda –soslar ve çeşniler konusunda bir umut– Dona Flor'u çok sevmişti ve ondan ayrılmıyordu, derslerinden boş kalan zamanlarında yemek ve tatlı çeşitleri hazırlamayı öğreniyordu. Gür saçlı, büyüleyici çehreli genç kızı evde şarkı mırıldanıp dolanırken gördüğünde Dona Flor gülümsüyordu; ne kadar da güzeldi, tablo gibi. Eğer serseri hayatta olsaydı, ne kadar dikkat edilse az olurdu, zira adamın yaş konusunda herhangi bir önyargısı yoktu.

Görüldüğü gibi, dulluk hayatında yapacak işi yok değildi ve zamanı o kadar azdı ki bazen taahhütlerini yerine getirmekte güçlük çekiyordu. Bunca iş, bir dolu şey, bütün gün meşguliyet: Bazen geceleyin geceliğini giyip yatağa girdiğinde gerçekte yorgun oluyor, dinlendirici bir uykuya ihtiyaç duyduğunu hissediyordu. Başını yastığa koyar koymaz da uyuyordu. Eğer hayatı bu kadar dolu idiyse, sürekli bir boşluk hissetmesinin, bütün yaptıklarının, onun tüm vaktini alan işlerin ve faaliyetlerin boş ve yararsız olduğunu düşünmesinin nedeni neydi? Mütevazı ve ölçülü yaşamı için yeterli olan her şeyi var idiyse, hatta bir köşeye bir şeyler biriktirebiliyorduysa, hayatı sakin ve hatta keyifli idiyse, bu boşluk, hiçlik duygusunun nedeni neydi?

2

Çevredeki sokaklarda yaşlı ve genç dedikoduculardan geçilmiyordu, bu tür bir mesleği ifa etmek için yaş koşulu aranmıyordu. Bu çalçenelerin başında Dona Dinorá geliyordu; bu alandaki faaliyetleri ona kâhin ünü kazandırmıştı. Anlatımımızda Dona Dinorá'yı yakınmaları, şikâyetleri, gammazlıklarıyla faal halde görmüştük, ama ondan henüz yeterince bahsedilmiş değil, şu ana kadar sadece softalardan biriymişçesine neredeyse anonim bir kişilik olarak kalmış durumda. Belki de Dona Rozilda'nın varlığı –Allah'tan şimdi nihayet Recôncavo'ya sürgüne gitmiş durumda– rakiplerine

öne çıkma şansı vermemiş olabilir. Ama yanlışı düzeltmenin ve bir haksızlığı gidermenin zamanı. Pek çok kişi için Dona Dinorá, on yıl kadar önce vefat etmiş zengin İspanyol tüccar Pedro Ortega'nın dul eşidir. Gerçekte hiç evlenmemişti, ne de bekâretini uzun yıllar korumuştu; genç kızlığa girer girmez evinden ayrılıp, bir anlamda parlak yeni serüvenine atılmıştı... Oldukça müstehcen bir hikâyedir bu. Ama kırk beşini geçip yoksulluk korkularına kapıldığı, geleceğine dair güvence aradığı bir sırada –Tanrı'ya şükürler olsun– İspanyol tüccarla tanışmasından sonra ondan daha ahlak ve edep düşkünü bulunamaz olmuştu. Gerçekte asla güzel biri olamamıştı, ama erkekleri cezbeden hoş bir müstehcen çekiciliği vardı, ki bu da yıllarla ve kırışıklarla geride kalmıştı. İşte o an tüccarla tanışma şansına, o zamanlar yakın dostlarına itiraf ettiği gibi, "büyük ikramiye biletine" sahip olmuştu. İspanyol ona saygınlık ve güvence kazandırmıştı, tabii bunların yanı sıra 2 Temmuz Caddesi yakınlarındaki evle birlikte.

Belki de zamanında yaşlanma ve yoksulluk korkuları çektiğinden, açıkça fahişelik mesleğine geçme durumuyla tehdit edildiğini düşündüğünden, Dona Dinorá tüccarın koruması altında hızla o ana kadar olduğunun tam tersine dönüşmüştü: saygıdeğer ve ahlak bekçisi bir hanımefendi. Onun bu eğilimi Pedro Ortega'nın ölümünden sonra daha da şiddetlenmişti. Adamcağız dualar ve çelenkler arasında çekip gittiğinde eski maceraperest ellisini geçmişti –tamı tamına elli üç– ve sekiz yıllık metresliği sırasında erdem ve ev hayatı tutkunu haline gelmişti.

Muhafazakâr sınıfların parlak bir örneği olan eşi, sadakati ve tadılmamış zevkler dünyasını tanıştırmış olması dolayısıyla (ne aptaldı! Hayatının en önemli yıllarını pastanesinin kasasında ve azize kılıklı muşmula karısının berbat vücudunun yanında harcamıştı) vasiyetnamesinde ona –günah aşklar yuvasının, kendi evinin yanı sıra– bazı devlet bonoları ve mütevazı bir gelir bırakmıştı; mütevazı ama kendisini tümüyle entrikalara ve kara çalmalara vakfedebileceği korkusuz bir yaşlılık vaat eden bir miktardı bu. Ve şimdi Dona Dinorá yetmişinin üzerindeydi: tiz sesi, irkiltici kahkahası, sürekli ajite haliyle. İhtiyar kadın görünüşte son derece iyiliksever ve anlayışlı biriydi; gerçekte ise, bu tip kadınların ebedi kurbanla-

rından biri olan Mirandão'nun yarı şiirsel deyişiyle "zehirli bir yılan, kuştüyleriyle süslenmiş bir zilli" idi. Bir keresinde, Silvio Caldas'ın ziyareti vesilesiyle Dona Flor'un evinde verilen davette, ahlak bekçisi yetmişlik dulu oradan geçerken gördüklerinde gazeteci Giovanni Guimarães'e demişti bunu. Ardından da ahlak felsefesi uzmanı edasıyla tamamlamıştı lafını:

"Gençken ne kadar orospuysalar, yaşlandıklarında da o kadar erdemli oluyorlar. Bakire ile aftozluk karışımı bir şey..."

"Şu moruk mu? Kim o?"

"Bizim zamanımızdan değil ama bir zamanlar çok ünlüydü. Ondan en çok bahseden Anacreon'dur, kendisini yakından tanır. Eminim sen de duymuşsundur ondan bahsedildiğini. Âli Göt Dinorá diye anılırdı."

"Bu mu? Âli Göt diye ün salan bu muydu? Aman Tanrım!"

Bu denli bir erdem gösterisi ve aynı derecede acınacak haldeki beden karşısında, dünyadaki şeylerin geçiciliğini kanıtlayan bu örneğe bakarak düşüncelere dalmışlardı. Kadın hakiki bir dulmuş gibi matem karalarına bürünmüş, boynunda kocasının resmiyle bezenmiş bir madalyon taşıyordu, sanki gerçek kocası ve hayatındaki tek erkekmiş gibi. Ve şimdi Anacreon –insan türünün utanç örneği– gibi tipler onun için hiç var olmamış gibiydi: Onları görmemezlikten geliyordu.

Kurnazdı, asla lafın aslına girmez, kimseyi yüzüne karşı suçlamazdı; tam tersine, insanlara gülümseyerek yaklaşır, sanki onları anlıyormuş ve tüm suçlarını affediyormuş gibi yapar, bazılarını över, diğerlerine acırdı. İyiliksever ve sempatik insan ünü ve kötülükler yolunda topladığı övgüler buradan geliyordu: "Ne iyi bir insan bu kadın!" Bir entrikası sırasında iş üzerinde yakalandığında ise hemen mağdur numarasına başvuruyordu. O aslında iyilik yapmaya çalışıyordu, ama nankörlüğe maruz kalıyordu.

Çekingen, akşamları kafasındaki sorunlar ve elinde günün gazetesi ve geçmiş dergilerle (eski dergiler ve yıllıklar okumaya bayılırdı) erkenden yatağa giden Zé Sampaio, Dona Dinorá'nın şamatasını duyduğunda panikle ellerini kulaklarına götürmüş, yorgun ama kararlı bir sesle, konuyu tartışmak istemeyen Dona Norma'ya:

"Bu kadın orospu evladının teki, buralardaki orospu evlatlarının en belalısı..." demişti.

"Ona antipati duyuyorsun da ondan... Aslında iyi bir kadın..."

Bu, Dona Dinorá'nın becerisini gösteriyordu: İtibarını sıfıra indiren, Dona Dionisia'nın oğluyla ilgili entrikasını unutturmayı başarmış ve yeniden Dona Norma'nın sempatisini kazanmıştı. Ama Dona Sampaio'nunkini değil.

"İyi bir orospu evladı... Lütfen, burnunu buraya, yatak odasına sokmasına izin verme. Uyuduğumu, yorgun olduğumu söyle... Öldü, de."

Ama, Dona Norma kim oluyordu ki Dona Dinorá'nın istediği yere burnunu sokmasını engelleyebilecekti? Saygın ve paralı insanların evlerine, sanki aileden biriymiş gibi istediği an girebiliyordu... Yoksulların karşısında iyilikseverdi, yüksekten ve mesafeli bir iyilikseverlik, muhtaçların koruyucusu edasıyla, ama her zaman onları ait oldukları yere (aşağılara) yerleştirerek, fazla şımartmadan. Koridora girmiş, odaya yönelmişti bile:

"İzninizle Dona Sampaio." Don Sampaio, o oksijenli kafadan ("fil kafası, Bahia'dakilerin en büyüğü" derdi), at dişlerinden, sesinden, tevazuundan nefret ediyordu. "Neden hep rahatsızsınız Dona Sampaio? Her zaman derim: o güçlü bedenine rağmen Don Sampaio'nun sağlığı oldukça narindir. En ufak bir şeyde hemen titreyip yatağa giriyor, sonra bir sürü ilaç. Hep düşünürüm: 'Don Sampaio kendine dikkat etmezse, günün birinde mevtayı bulabilir...'"

Don Sampaio'nun içinden kadını tekme tokat dışarı atmak geliyordu:

"Demir gibiyim Dona Dinorá..."

"O zaman neden yataktasınız Don Sampaio, neden çıkıp insanlarla sohbet etmiyorsunuz? O kadar bilgili bir insansınız, insanlara göre diplomanızın olmaması... Neyse, biliyorsunuz... İnsanlar saçma sapan konuşuyorlar... Onlara kulak verilecek olsa... Ben hiç aldırış etmiyorum... Orada burada konuşulanlar bir kulağımdan girer öbüründen çıkar..."

Don Sampaio kadının lafı nereye vardırmak istediğini biliyordu: baba parası yediği hercai ve serseri gençlik günlerine. Babası so-

nunda kızıp aylığını kesmiş, okuldan alıp işçi olarak dükkânında çalıştırmaya başlamıştı.

"Bırakın konuşsunlar Dona Dinorá, aldırış etmeyin onlara..." dedi.

"Başkalarının hakkımızda dediklerine aldırış etmemek gerekir mi diyorsunuz? Gerçekten mi?" Gözlerini iyiden iyiye açıp dikkat kesilmişti, sanki Don Sampaio yeni zaman peygamberiymiş gibi.

"En azından ben..." ve sonra bıkkınlık gelmişçesine birdenbire: "Size bir şey diyeyim mi Dona Dinorá? Benim istediğim huzur, sükünet... Ve birazcık huzur bulabilmek için haksızlara hak vererek yaşıyorum. Buna rağmen başaramıyorum... Buraya gelip benim huzurumu kaçırmayın... İzninizle..."

Sonra gazetesini alıp misafire sırtını döndü.

"Sampaio ne kaba adamsın," diye utançla düşündü Dona Norma; "ve Dona Dinorá'ya karşı, o kadar iyi insan!"

Ama hoyratlık da nafileydi, Dona Norma kovulmuş telakki etmiyordu kendisini, alaycı halde ısrarını sürdürdü:

"Don Vivaldo'nun başına gelenleri biliyor musunuz?"

Tanrım, ne şeytan kadın, ne cadı! Merakını uyandırmayı başarmıyor muydu? Ve Don Sampaio yenik, gazetesini bıraktı elinden.

"Vivaldo'nun mu? Bir şeyden haberim yok. Ne oldu ki?"

"Söyleyeyim... Don Vivaldo, doğru bir insan, iyi bir delikanlı, hım! Gringolara benziyor."

Ona göre Vivaldo, cenazeci, mezar taşlarına ve tabutlara en ufak bir saygı göstermeksizin cumartesi günleri öğleden sonra gümüş süslemeli kırmızı perdelerin arasında bir grup günahkârı toplayıp melun bir oyun olan poker oynuyordu, hem de büyük paralarla ve şişe şişe konyak ve cin içerek.

"Sizce saygısızlık değil mi bu? Başka bir yer bulabilirler o kumarbazlar..." Kısa bir aradan sonra: "Sizce, Don Sampaio, kumar iptilaların en kötüsü değil mi?"

Zé Sampaio hiçbir şey düşünmüyordu, düşünmek de istemiyordu... Biraz huzurdan başka bir şey istemiyordu. Ama Dona Dinorá bir kez başlamıştı: Don Vivaldo, kuşkusuz dürüst bir vergi mükellefi, eşsiz bir koca ve çok iyi bir aile babasıydı, ama bütün bunları tehlikeye atıyordu, zira kumarbazdı ve kontrolü kaybediyor, karı-

sını ve çocuklarını bile masaya sürüyordu. Sürmese bile vicdansızca onları Allah'ın inayetine terk ediyordu. Dona Flor'un kocasından daha iyi bir örnek olabilir miydi? Kumarhanelerin esiri olan kocası yaşadığı sürece kadıncağız neler çekmişti, kötü muameleler, terk edilmişlik, bir sürü eza, cefa... Ama buna karşılık bugün ne büyük değişiklik: Sonunda kurtulmuştu, endişesiz, tasasız bir hayat sürebilmekteydi.

"Dona Flor'dan söz açılmışken, Don Sampaio ve siz sevgili Normacığım, ne düşünüyorsunuz? Bu kadar genç ve güzelken, hâlâ dul olması haksızlık değil mi? Ve hiç takdir edilmeyen birinin dulu olarak? Öyle değil mi? Dona Norma, neden sevgili dostunuza öğüt vermiyorsunuz?" Bu arada kendisi, Dona Dinorá da yıldızlara, kristal küreye bakarak ve fal açarak –amatör uğraşısı– durumu inceleyebilirdi.

Amatörden kasıt, geleceği okurken bunu bedava, dostluk adına veya bir başka iyilik karşılığında yapıyor olmasıydı, yoksa falcılık konusunda değme profesyoneller onunla yarışamazdı bile. En azından herhangi bir türden kötülüğü keşfetmekte müthiş bir sezgiye, altıncı hisse, koku alma gücüne sahipti. Kehanet derecesine varan bir geleceği görme yetisiydi bu.

Ladeira da Preguica'da deniz üzerindeki saray yavrusunun duvarları ardına çekilmiş çok zengin ve fazlasıyla gururlu Leite ailesinin yaşadığı müthiş skandalı bir yıldan daha fazla bir süre önce öngörmüş olan o değil miydi? Bunu yağlı kâğıtlarında mı okumuş, sahte kristal küresinde mi görmüş veya sadece sadist içgüdüsüyle mi sezmişti?

Sacré-Coeur rahibesi havalı saf, meleğimsi Astrud, ablasıyla yaşamak için Río'dan kalkıp geldiğinde, Dona Dinorá, herhangi bir bariz neden olmaksızın, yaşanacak dramı önceden görmüştü:

"Bunun sonu kötü olacak..."

Bu kehanetini genç kızı, yerli ve yabancı büyük şirketlerin avukatı, viski düşkünü, büyük araziler sahibi ve birçok güçlü firmanın yönetim kurulu üyesi, asilzade ve kibirli enişte doktor Francolino Leite'nin –dar bir dost grubu için "satir Franco"– otomobiliyle geçerken gördüğü an yapmıştı. Kocaman Amerikan spor arabasının direksiyonunda, piposu ve atkısıyla adam Sodréli, Arealli,

Forcalı, Cabeçalı, İki Temmuz Caddeli basit insanları görmüyordu bile. Ama Dona Dinorá gözlerini adama dikmiş, ondan ayırmıyordu: Asilzadenin evindeki en küçük ayrıntıların bile bilgisine sahipti, evin aşçılarının, hizmetçilerinin, çocuk bakıcılarının, bahçıvanının ve şoförünün yakın dostuydu ve eniştenin ve baldızın adımlarını izleyip kara düşüncelere dalıyordu:

"Bunun sonu kötü olacak, hem de çok kötü... Ateşin yanında barut..."

Genç kızın masum havası onu etkilemiyordu:

"Yere bakan bir genç kız, fırsat bekleyen ahlaksızın tekidir..."

Bu o kadar haksız ve saçma görünüyordu ki, dedikodulardan pek hazzetmeyen ve belki de tatlı Astrud'a vurulmuş olan komşu delikanlının, Carlos Bastos'un ağır sözlerine maruz kalmıştı:

"İftira salyalarınla kızcağızın saflığını kirletme..."

İki yıla yakın bir zaman sonra skandal patlak verince (enişte satir Franco tarafından tadına bakıldıktan sonra Astrud, saf görünümü ve beş aylık şişkin karnıyla kızgın abla tarafından yuvadan kovulmuştu), konu tüm kentin ağzına sakız olmuştu. Böylece Dona Dinorá romantik Carlos Bastos'tan (belki de hâlâ âşıktı) intikamını alacaktı:

"Gördün mü koca salak? Beni kimse kandıramaz... İftira salyasından çocuk çıkmaz, çocuk ahlaksızlıktan çıkar..."

Gören ve öngören gözleri vardı ve köpeklere has koku alma yeteneği; duyarlarından hiçbir şey kaçmıyordu. Üstelik komşular, ondan fal bakmasını veya kehanetler küresine danışmasını istediklerinde hiç farkında olmadan ona kendi mahrem yaşamlarının tüm ayrıntılarını anlatıyorlardı. Onun için geçmiş, şimdi ve gelecek, kolayca okuyabileceği iskambil kâğıtlarından ibaretti.

Hakiki ve köklü büyücülük bilgisine sahip olsun veya olmasın, yıldızlardan fazlaca anlamayan bir amatör veya Doğu'nun gizli bilimlerinin gerçek bir ustası olsun, hakkını yememek gerekir: Dona Flor yasını hafifletip normal yaşamına, endişesiz, sorunsuz, evlilikle ilgili herhangi bir düşünceden veya tahayyülden uzak bir yaşama geri döndüğünde, onun yeniden evleneceğini ilk haber veren Dona Dinorá oldu.

İlişkiden söz edilmeye başlamadan önce, ortada herhangi bir be-

lirti veya karşılıklı ilgi olmaksızın, evlilik haberini ve damadın kim olabileceğinin sinyallerini verdi. Dona Flor'un adaya uzaktan da olsa bir ilgisi olmuş olsa dahi bundan kimsenin haberi olmamıştı, hatta belki kendisi bile bunu kendisine itiraf etmiş değildi. Ama işte, ister inanılsın ister inanılmasın, Dona Dinorá adamı ayrıntılarıyla tarif etmişti: esmer bir bey, orta yaşlarda, uzun boylu, güçlü, seçkin, gururlu, ciddi ve kibar davranışlı, sağ elinde sapından tutmuş şarap renkli bir gonca gül taşıyan kırk yaşlarında bir beyefendi. Kristal küresinde böyle görmüştü onu. Kızlar ve papazlar, valeler, kupa, sinek ve maça asları, damadın fizyolojik özelliklerine ve dürüst evlilik niyetine işaret etmiş, karo ası ise bunlara para, ekonomik istikrar ve doktor unvanı eklemişti.

3

Esmer olmanın dışında, "Prens" hiç de orta yaşlı değildi, ne de güçlü ve uzun boylu, gururlu, kırk yaşlarında bir beyefendi. Kendi çapında seçkin ve yakışıklı bir delikanlıydı, ama çok ilginç bir tarzda. Bu nedenle onu, ne kadar gayret edilirse edilsin, Dona Dinorá'nın kristal küresinde gördüğü ve bunu İki Temmuz Caddesi'ndeki halk kitlelerine açıklayıp mücadeleci entrikacılar sendikasında ayaklanma derecesinde hareketliliğe yol açtığı damat adayı kalıbına yerleştirmek zordu.

Narin, romantik şairlere ve jigololara özgü derecede solgun, briyantinli ve parfümlü düz siyah saçlı, melankoli ile cazibe arasında düşler dünyasına işaret eden tebessümlü, latif vücutlu ve şık kıyafetli, yalvarıcı iri gözlü "Prens"i tarif edebilecek sözcükler daha şatafatlı olmalıydı: "akça pakça", "kurşuni çehreli", "havai", "çekici", "mermer alınlı ve akik gözlü". Otuz yaşının üzerindeydi ama daha çok yirmilerinde gösteriyordu, çehresini gölgeleyen kederli ifadesi ise iş aletlerinin arasındaydı, hazırcevaplığı ve gizemli bakışları da öyle; bunlar, garip ve ender rastlanan uzmanlığındaki profesyonel yetkinliğini ve başarısını açıklayan özelliklerdi. Hemen söyleyelim: Alanındaki bütün kursları tamamlamış ve uzun bir pratiğe sahip bir dul uzmanıydı.

Dolandırıcılar âleminde ve polis kayıtlarında (görünüşte birbirinin zıddı ama gerçekte aynısı olan bu iki dünyayı ayıran sınırlar neredeydi?) genellikle "Prens" lakabıyla anılan kahramanımız bu unvanını kibar tavırları, doğal davranışları, ailevi geçmişi, vakarı sayesinde kazanmıştı. Ama genelevlerin sevecen ortamlarında, hayat kadınlarına özgü çevrelerde, yumuşak çehresi ve sıskalığı nedeniyle "Istıraplar Efendisi" diye anılıyordu. Asıl adı Eduardo idi ve kentin en etkili ve sempatik dolandırıcılarından biriydi. Parlak bir düzenbaz. Dona Flor ve iki kocasının öyküsünün gelişimi ve akıbeti açısından şimdi gerekli olmadığından, soyadını burada söylemeyeceğiz.

"Prens", soyadını gizliyordu. Bu garip delikanlıyı yakından tanıdığında polis de bunu açığa vurmadı; hapishaneleri (genellikle çok hızlı) ziyaretleri sırasında onunla karşılaştıklarında gazeteler de hazırladıkları haberlerde ona "Filan" diye değinmekle yetinirlerdi:

> Dün Praça da Sé'de, suç dünyasında "Prens" olarak adlandırılan Eduardo Filan, Barballo'da yaşayan dul bayan Julieta Filliol'un iyi niyetinden yararlanarak, nişanlanma ve evlilik sözüyle evine girip çıkmaya başlamak ve bu suretle saf âşığın mücevherlerini ve iki bin *reis*'ini çalmak suçuyla tutuklanmıştır.

Herkes dalaverecinin, Feira de Sant'Ana'nın geleneksel ve önde gelen erbabından olan ailesinin hatırına ağzını sıkı tutuyordu. Eğer otoriteler, yazılı ve sözlü basın ve ilgili şahısın bizzat kendisi böyle davranıyorsa, neden burada bir istisna yapıp saygın bir ailenin şerefi ve şanı üzerinde kamuoyunda ve dedikoducular ordusu içinde karalamalara yol açacak bir sansasyon yaratalım ki? Dona Dinorá ve softalar lejyonunun düzenbazın akrabalarının kim olduğunu öğrenmesinin ne felaketlere yol açabileceğini tahmin edin; üç göbek torunları bile büyük dedelerinin adlarını temizleyemez, (profesör Epaminondas Souza Pinto'nun deyişiyle) "kepazelik batağına saplanmış" olarak kalırlar.

Ama softalar "Prens"in tavırlarına ve dilbazlığına hayran kalmışlardı. Dona Dinorá bile belirli bir anda düzenbazın fiziksel görünümüne uyması için falında tarif ettiği özellikleri değiştirmeye kalkmamış mıydı? Diğerleri ise, Mirandão'nun karısı ve üç çocu-

ğu ile birlikte dostu Dona Flor'u ziyarete geldiğinde anılan kişinin tam bir şeceresini sunduğunda kedere bürünmüşlerdi: "O kişinin yegâne özelliği..."

"Prens"in ve şık çapkın edalarıyla mahallede dolaşmaya başlamasının öyküsü başından sonuna kadar karmaşık ve kuşkuluydu. Ama burası onun olağan atmosferiydi, içinde hareket edip eyleme geçmek için tercih ettiği bir atmosfer.

Dostlar ve dedikoducular Dona Dinorá'nın, geleceğin damat adayı "Prens"in sokakta belirip hüzünlü âşık havalarında ilerleyişine ilişkin –ve hızla mahalleli kadınlar arasında ağızdan ağıza yayılan– tarifini hâlâ heyecanla ve gülüşmeler arasında hatırlamaktaydılar.

Dona Norma, Dona Gisa, Dona Amelia Ruas ve Dona Emina şakalar yapıp gülüşüyorlardı; softalar ise yorulmadan, falcının tarif ettiği çapkını arayarak mırıldanmaktaydılar. Kendilerini umarsız biçimde aramaya hasredenlerin sadece onlar olmadığını belirtmek gerekir. Dona Gisa bile psikolojik gözlemlerini çevredeki erkekler âlemine dikmiş, "kırk yaşlarında gururlu beyefendi"yi keşfetmeye çalışıyordu; Dona Norma'ya gelince, kaliteli bir matem günü ve defin işleminden sonra en hoşuna gidecek şeyin güzel bir tanışma ve evlilik macerası olacağını söylemeye bile gerek yok. Sayısız delikanlının ve genç kızın evlenmesine müdahil olmuş, onları bizzat hâkimin ve rahibin önüne çıkarmış, zorlukları yenmiş, engelleri, yanlış anlamaları, ailelerin hiddetli muhalefetlerini aşmayı becermişti. Gerçekte, sadece, son derece kararsız damat adayı Valdeloir Rego ile içine kapalı, kibar komşusu María'yı evlendirebilmekte başarısızlığa uğramıştı. Ama gene de María'yı baş göz etme umudunu yitirmemişti; kim bilir, belki de aynı Valdeloir ile...

Softalar ve dostlar, hiç de yarım yamalak kehanetlerde bulunan ağzı sıkı falcılardan olmayan Dona Dinorá'nın tüm ayrıntılarıyla tarif ettiği fiziksel ve ahlaki özelliklere uyan saygın damat adayını kararlılıkla aramaktaydılar. Dona Dinorá gelecekteki adayı tarif ederken genel özelliklerle yetinmemiş ve büyük bir iştahla kişinin niteliklerine ve fizyonomik özelliklerine ilişkin detaylı bir çerçeve çizmişti. Belki de bu kadar ayrıntılı ve bir beyefendi profiline uy-

gun olması nedeniyle onu bulmak zordu. Bu kadar çok özellikleri kim kendinde birleştirebilir ki?

Softalar kendi mahallelerinde ve daha ötelerde her kişiyi tek tek inceliyor, ama tarife uygun herhangi birine rastlayamıyorlardı. Bazıları üniversite bitirmişti ve paralıydılar, ama aranana tam uymuyorlardı; öbürleri uyuyorlardı, ama ikincil özelliklerin yanı sıra esmer tenden ve diplomadan yoksundular. Buna rağmen bir dizi aday belirmişti, zira herkes kendi adayını sunuyordu, birden çok olmasa bile en az bir aday icat ediyordu.

Dona Flor keyifle gülümseyerek bunca saçmalıkla alay ediyordu: Sadece, neyle vakit öldüreceğini bilemeyen Dona Dinorá'nın kafasından çıkabilirdi bütün bu evlilik safsataları. Dona Flor'un aklında ise böyle bir şey yoktu, belki de kocasının ölümü üzerinden, matemi tamamlamak ve müteveffayı onurlandırmak için gerekli olan en az bir yılın henüz geçmemiş olması nedeniyle.

Ama matemin sekizinci ayı tamamlandığında bir karar almışsa o da bir daha tekrar evlenmeyeceğiydi. Gerekli her şeyi vardıysa, mutfak derslerinde yiyecek ve giyecek için gerekli olanı kazanıyorduysa; bunca iyi dostu hiç yanından ayrılmayıp şefkatle ona teselli veriyorduysa; erkek sıcaklığına ihtiyaç duymuyorduysa –bu tip şeyler ebediyen ölmüştü–, neden evlenecekti?

Melankolik gülümsemesi ve yılmaz kararlılığıyla kibar kışkırtmaları, Dona Norma ve Dona Gisa'nın ısrarlarını, dostluk tepsisinde ona sundukları muhtemel adayları savuşturuyordu.

Dona Gisa'nınki, özel ilkokullarda öğretmenlik yapan, boş zamanlarında da tarihle uğraşan müzmin bekâr Epaminondas Souza Pinto'ydu. Her zaman telaşlı ve terli, yelekli ve botlu beyaz giysileri içinde rahatsız, dalgın ve savruk, altmışlarında bir beyefendi. Dona Flor onu tanıyor ve takdir ediyordu, ama dul olarak kalma kararını bozacak olsaydı herhalde onun basit zevklerine göre fazlasıyla özgün ve hatip biri olan profesörün eşi olmayı tercih etmezdi (nezaket icabı gramer düşkününün çok dağınık biri olduğuna değinmeyelim). Dona Flor gülüp şaka yapıyordu: Dul ve yoksul olmasına rağmen henüz o kadar bozulmamıştı.

Arkadaşları gülüyordu: Dona Norma tanıdığı onca insan arasında kararsızdı; Dona Amelia'nın da bir o kadar adayı vardı; Dona

Emina ise, Suriyeli hemşerisi, antikacı ve aynı şekilde dul, eyaleti şehir şehir dolaşıp yıpranmış aziz heykelleri, topal iskemleler, kırık kristaller ve hatta eski oturaklar aradığı için fazlaca ortalıklarda görünmeyen komşusu Mamede için uğraş veriyordu. Mamede? Deccal gibi çirkindi; Dona Flor'a göre Epaminondas'tan da beterdi.

Dona Enaide bile cebindeki adayla kalkıp Xame-Xame'den gelmişti; San Francisco Nehri'nin kuzeyinde Tanrı'nın unuttuğu bir yerde noterlik yapan, kırk beş yaşında, kel ve bir o kadar sivri burunlu, ama neşeli ve şen şakrak enişte Alusio, üstelik çok da parası vardı... gerçek bir voli. Dona Enaide'nin sözüne güvenilecek olursa, bütün bunların arasında Dona Dinorá'nın tarifine en fazla o uyuyordu. Hatta doktor unvanı bile vardı, politikaya atılmadan önce bir sürü müşterisi olan bir avukattı.

Tek bir kusuru vardı: Sadece Kilise nezdinde bekârdı; kanunen ise evliydi. Karısıyla anlaşamamış ve on yıldan fazla bir zaman önce ayrılmıştı. Zamanında mason ve kilise karşıtı olduğundan evliliğini Kilise'ye onaylatmamıştı, ama şimdi gelinin karşı çıkmaması halinde dini nikâh yapmaya hazırdı. Dona Flor rahip karşısında evlenmekle neden yetinmesindi? Zaten pek çok insan için tek geçerli nikâh buydu, Tanrı'nın kutsaması yeterdi, buna karşılık kanuni nikâh hâkimin imzaladığı bir sözleşmeden başka bir şey değildi, neredeyse iş anlaşması gibi bir şey. Dona Enaide hatta aileye Dona Flor'un güzelliğinden ve iyiliğinden bahseden bir mektup bile yazmıştı. "Ne deli kadınsın! Ben evlenmek istemiyorum ki, hele hele kapatma olmayı hiç, ister Tanrı'nın kutsaması olsun ister olmasın." Bir de San Francisco Nehri'nin kıyılarında ya da ormanda, it geçmez kervan yürümez yerlerde yaşamaya gidecekmiş! Dona Flor kızmış gibi yapıyordu: Yani hem dostum diyor hem de ta Xame-Xame'lerden kalkıp bu yüz kızartıcı öneriyi yapmaya geliyordu. Bütün bunlar şakadan başka bir şey değildi, gülünecek şeyler, hepsi bu.

Her adayın Dona Dinorá'nın tarifindeki modele benzeyen bazı özellikleri vardı. "Prens" ise en az benzeyeniydi: Ne parası vardı ne de doktor unvanı, ne yaşı, ne güçlülüğü, ne de boyu uyuyordu. Sokakta belirip Arjantinlinin evinin önünde, Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu'nun camlarının karşısındaki kaldırımı endişeli adımlarla arşınlamaya başladığında Dona Flor şair havalı çapkının okul-

daki kızlardan birinin gözdesi veya evli utanmazlardan birinin âşığı olduğunu düşündü.

Sık sık kızlardan biri okula yanında çapkınıyla birlikte gelir, ders bitimine doğru da sevgilisi tekrar köşede belirir, fingirdeğin çıkmasını beklerdi. Evli olan diğerleri ise okulu utanmazlıklarına bahane ederler, daha az riskle gönül eğlendirebilmek için ders saatlerinden yararlanıp kocalarına bir çift boynuz takıverirlerdi. Bir derse girip diğerini kırarlar, o olmazsa dersin hemen başlangıcına katılarak evde derste bulunduklarını ispat edebilmek için Dona Flor'un anlattığı yemeğin içindekiler kısmını not ettikten sonra sıvışırlardı. Gerçekte yarım saati okulda, bir buçuk saati de otel odasında geçirirlerdi.

Bu yüzden onu sokak lambasının altında melankolik biçimde durmadan sigara içerken ve birini bekler halde gördüğünde Dona Flor kadınlardan birinin dalgası olduğunu düşündü, muhtemelen genç kızlardan birinin, zira oğlan da genç görünüyordu.

Ama günler geçip delikanlıyı yanında herhangi biri olmaksızın hep orada, çok değişik saatlerde, hatta akşamları bile bekler, o acayip saatlerde kendi pencerelerine bakar halde gördükçe, salağın bu ısrarının fırın ve ocak öğrencileriyle bir ilişkisinin olmadığı sonucunu çıkardı. Eğer adam okuldaki kızlardan biri için gelmiyorsa, o zaman gözetlemelerinin ve iç çekişlerinin hedefi, nedeni neydi?

Mutlaka Marilda'dır; orada bulunmasının bir başka nedeni olamazdı.

Kız zamanının çoğunu evinden ziyade okulda geçirdiğinden, adam onu Dona Flor'un kardeşi veya yeğeni sanmış olmalıydı: Her ikisinin de saçları eşi ender bulunan siyahlıkta ve yumuşacık, ciltleri kusursuz melezliğin, yerli kanının siyahi ve beyaz kanıyla birleşmesinin yarattığı mat ve çay pembesi rengindeydi.

Marilda çapkına yüz veriyor muydu, yoksa onu hor mu görüyordu? O şahane aşka yakalanma yaşındaydı; iki yıl içinde öğrenimini tamamlayacak ve nişanlanmaya, evlenmeye hazır hale gelecekti. O ise adamın ilgisinin farkına varmış, ama bunu başkalarına atfetmişti: güvenilmez María'ya, doktor Ives'in hoş kızlarına, yoksa öğretmen Balbina'ya mı, kim bilir? Ama bunlardan hiçbiri sokak lambasının karşısında yaşamıyordu, oradan onların pence-

releri gözükmezdi, buna karşılık Dona Flor'un sadece Marilda'nın kaldığı, radyo dinleyip "Çocuklar ve Gençler İçin" serisinden romanlar okuduğu salonları görülebiliyordu. Baygın bakışlı delikanlının gözetlemelerinin ve melankolik çehresinin nedeni o muydu?

İkisi birden pencere parmaklıklarının arkasından adamın hareketlerini gözlemeye başladılar: "Hoş çocuk," diye iç geçirdi Marilda, hercai gönlü, okul arkadaşlarından aynı yaştaki Mecenas'a olan aşkından vazgeçmeye hazırdı. Dona Flor da aynı fikirdeydi: "Çok güzel bir delikanlı;" henüz çok genç, yirmi üç yirmi dört yaşlarında olmalı, geleceğin öğretmeni için çok uygun. Hakkında bilgi toplamak gerekiyordu, liberal ve iyi gelir getiren bir mesleği var mıydı ya da bir banka veya şirkette sağlam bir işe sahip miydi? Herhangi bir saatte Dona Flor'un evinin önünde sokak lambasına dayanmış halde belirebildiğine göre belki de zengin biriydi.

Ama Marilda'nın gülümsemeleri bir işe yaramıyordu. Karşılık bulmuyordu. Kapıdan çıkıp Largo Caddesi tarafına doğru yürüyor veya Santa Teresa Kilisesi'nin bahçesindeki korkuluğun üzerinde düşünceli düşünceli oturuyordu; ilanı aşk ve evlilik teklifleri için bundan daha ideal bir yer olamazdı: yukarıda, hemen başın üzerinde, masmavi bir gökyüzü, altta koyu yeşil deniz ve tapınağın antika duvarları ve tabii ayrıca, büyük olasılıkla, günahkâr sinsi bir öpücüğün anlayışlı Don Clemente tarafından kutsanması.

Ama "Prens" onun ardından gitmiyordu, ne Largo Caddesi'nin kalabalığına giriyor, ne de denize bakan balkonsu çıkıntının sessiz huzuruna yaklaşıyordu. Sokak lambasından ayrılmıyordu, sanki oraya bağlanmış gibi durup gözlerini okulun pencerelerinden ayırmıyordu. O zaman, iç geçirmelerinin nedeni Marilda da değilse bu Dona Flor'dan başka kime atfedilebilirdi? Arkadaşları ve dostları bu sonuca ulaştılar, hatta yaşının ve tecrübesinin çok yetersiz olmasına rağmen Marilda bile.

"Göz koyduğu sanırım sizsiniz Flor," dedi.

"Ben mi? Deli misin sen?"

Birkaç gün sonra Dona Norma ile birlikte Şili Sokağı'nda alışverişe giderken adam onları takip etmeye başladı, aynı tramvaya bindi, ardı ardına sigara içerken suratından sevecen bir gülümsemeyi eksik etmedi, sanki şefkat bekliyor gibiydi. Durumu fark eden

Dona Norma, Dona Flor'un kendisinden sır sakladığını düşünerek neredeyse kızacak oldu.

"Çok güzel, bir taliplin var ve sen bana bir şey söylemiyorsun..."

"Bilmiyorum kim... Birkaç günden beri evin önüne gelip duruyor, onun kadar yapışkan birini görmedim. Benim öğrencilerden biriyle ilgili sandım, ama değil. Sonra Marilda dedim, ama onun da peşinde değil. Kızcağız neredeyse üzüldü. Ne diyeyim, bilemiyorum..."

Dona Norma müthiş heyecanlanmıştı, belli etmeden, kaçamakça attığını düşündüğü sabit ve uzun bakışlarla adamı inceledi:

"Salak herif bayağı da yakışıklı... Sadece epeyce genç birine benziyor..." Ardından adamı tekrar gözlemleyip düzeltti: "Göründüğü kadar genç değil ve benim zevkime göre fazlasıyla güzel biri..."

"Güzel ya da çirkin, beni ilgilendirmiyor..."

Tramvaydan indiler, adam da inip onları izlemeye koyuldu. Dona Norma adamın kendilerini gerçekten takip edip etmediğini anlamak için bir anda karmaşık bir yol izlemeye başladı. Ama hemen durum apaçık meydana çıktı, onların peşindeydi. Onlara yaklaşıp konuşmaya çalışmıyor, imalı gülümseyişi ve yalvarıcı bakışlarıyla aradaki mesafeyi koruyor, onları bir an bile gözden kaybetmiyordu. Kadınlar bir mağazaya girdiklerinde onları kapıda bekliyor; bir köşeyi döndüklerinde peşlerinden gidiyor; bir vitrinin önünde durduklarında en yakındaki bir başka vitrine bakmaya başlıyordu. Nasıl şüphe edilebilirdi ki?

Dona Flor'un arkadaşları tek tek ya da grup halinde gelip, lambanın altında dikilmekte olan adama bakmaya geliyorlardı. Yakışıklı ve hüzünlü olduğundan –şefkat bekler, bir bakış, bir tebessüm, bir umut dilenir gibiydi–, herkes ondan yanaydı, onu tutuyordu, hatta onu kristal kürenin vaat ettiği sevgiliye benzetmeye çalışıyordu. Esmer ve seçkin, meslek sahibi veya paralı biri görünümlü değil miydi? Yaş ve diğer fiziksel özelliklere gelince, aradaki fark belki de Dona Dinorá'nın miyop olmasından kaynaklanıyordu, gençlik yerine olgunluk, ince beden yerine azametli bir vücut, soluk bir sima yerine kanlı canlı bir çehre görmüş olabilirdi. En iyisi, diye düşündü eş dost, falcı kadın bir daha küresine ve kâğıtlarına danışmalı, bütün bu karanlık çelişkileri aydınlığa kavuşturmalıydı.

Ateşlenen mahallenin bu beklentisi üzerine Dona Dinorá da öyle yaptı; bu arada, elektrik direğine yapışmış, gözlerini Dona Flor'un evine, kiler kapısının önündeki basamaklara dikmiş bekleyen Eduardo'ya, "Dullar Prensi"ne yönelik sempati ve dayanışma dalgası giderek büyüyordu.

Ama ne var ki kristal küre ve kâğıtlar tekrar kırk yaşlarında enerjik ve mağrur, parmağında mezuniyet yüzüğü ve elinde şarap renkli gülü bulunan bir profil çizmişti. Tüm vahiylerde olduğu gibi görüntü sisler içinde olduğundan, Dona Dinorá adamın mesleğinin ne olduğunu anlayabilmek açısından yüzüğündeki taşın ne olduğunu çıkaramıyordu. Ama, büyük bir kesinlikle ve ne yazık ki köşedeki solgun delikanlının hilafına, gerçek âşık adayının, gelecekteki damat namzedinin henüz ortaya çıkmadığını, öbürüyle bir alakasının olmadığını söyleyebilirdi.

Tekrar tekrar temizlediği kürenin veya kâğıtların üzerine eğilip ne kadar kendini zorlasa da, Ganj Nehri'nin Hint buharları, Tibet tapınaklarının gizli efsaneleri üzerinde ne kadar konsantre olursa olsun, bir şey elde edememişti: Doğu büyüsünün gizli güçleri Prens Eduardo'ya (filan) geçit vermemekte ısrar ediyordu. *Candoblé*'lerin[1] büyülerinde, güvercin, horoz (hatta bir oğlak) adaklarında, Dionisia de Oxóssi'nin dostu Dona Flor'u kötülüklerden ve kem gözlerden korumak için düzenlediği ayinlerde de durum aynıydı; Exu tüm yolları kapıyor, dulların kimsesiz kalplerini çalıp onları teselli etmekte üstüne olmayan ve bu arada eşyalarını ve tasarruflarını, bakırlarını ve gümüşlerini, yüzüklerini ve ziynetlerini de götüren çapkın delikanlının yoluna engeller çıkarıyordu.

4

Acı dolu ilk ayı izleyen sekiz ay boyunca Dona Flor zamanını yoğun şekilde işi gücüyle uğraşarak ve masum eğlentilerle geçirdi. Yasını hafifletmeden önce dışarı çok az çıktı –Río Vermelho'ya ve

1 19. yüzyılda Bahia'da toplumun marjinal kesimlerinin kimlik ve kültürel direnişlerini ifade etmek üzere geliştirilen Afrika kökenli bir Brezilya inancı ve onun müritleri – ç.n.

en yakın arkadaşlarına birkaç ziyaret–, tüm zamanını okula, siparişlere, komşulara ayırdı. Haziran'da *canjica* konservelerini, *pamonha* keklerini, meyve likörlerini, ünlü *genipa* likörünü hazırladı. San Antonio ve San Juan geceleri salonlarını açamadı, hatta dulların koruyucusu San Pedro akşamında bile, zira sadece üç ay yas tutmuştu. Mahallenin delikanlıları onun kapısı önünde ateş yaktılar ve Dona Flor onlara kızarmış mısır ikram etti; Dona Norma, Dona Gisa ve diğer üç dört arkadaşı da, eğlencesiz, mahrem biçimde ona eşlik ettiler. Bütün o *canjica* kavanozlarını, kek tepsilerini, likör şişelerini teyzesi ile halasına, dostlarına ve öğrencilerine mısır şenliklerinin yapıldığı Haziran kutlamalarında hediye etmek için hazırlamıştı.

Altıncı aydan Aralık'ta "Prens"in ortalığa çıktığı ana kadar sosyal faaliyetleri oldukça arttı. İkiz kardeşler Cosme ve Damían'ın geleneksel kutsal *caruru* tarihi olan Eylül ayının ilk pazar gününün öncesinde yasını gevşetti. Vadinho hayattayken eğlenceler sabah havai fişek atışlarıyla başlar, gecenin geç vakitlerine kadar sürer, evin kapısı dostlara olduğu kadar yabancılara da açık kalırdı.

İbeje azizlerine saygısını koruyarak Dona Flor *carurú* pişirip bazı komşuları ve dostlarına dağıtarak müteveffa için yapmış olduğu adağı yerine getirdi. Mirandão eşi ve çocuklarıyla birlikte geldi, Dionisia de Oxóssi ise sadece çocuğuyla gelmişti, zira adaş yük götürmekte olduğu Aracaju, Penedo ve Maceió yollarında toz yutmakla meşguldü. Arkadaşları onu sürükleyerek alışverişe veya gezmeye çıkarıyor, sinemaya, misafirliklere götürüyorlardı; Procopio kumpanyasıyla birlikte Guaraní Tiyatrosu'na geldiğinde onun iki gösterisini izlemeye gitti. Birincisinde Dona Norma ve Don Sampaio ile birlikte, ikinci seferinde ise doktor Ives ve Dona Emina'nın eşliğinde, her ikisinde de katıla katıla gülmüştü.

Kimi zaman davetleri reddediyor ve evde kalıyordu, zira onca teklif onu yoruyordu ve bu yorgunluk, diye düşünüyordu, tanımlanması güç bir tatsız duygunun ürünüydü: sanki onca hareket, iş güç ve gülüşmeler hayatını doldurmaya yetmiyordu, birdenbire halsizleşiveriyordu, sanki bütün bunlar son derece yorucu şeylermiş gibi. Fiziksel bir yorgunluk değildi bu, keşke öyle olsaydı, o zaman işe yarıyordu böyle bir tatlı yorgunluk, zira o zaman bü-

tün gece uyanmadan dinlendirici ve kâbussuz bir uyku çekebiliyordu. Hayır. Hissettiği daha ziyade bir içsel tükenmişlik haliydi, bir tür tatminsizlik.

Bu hali herhangi bir üzüntüden veya sürekli bir melankoli durumundan kaynaklanmıyordu; hayatı aslında hiç o zamana değin olmamışçasına keyifli ve neşeliydi. Dışarı çıkıyor, dolaşıyor, bin bir işle meşgul oluyordu, tabii bir de ona zevkli bir sorumluluk yükleyen okul vardı. Onunki, zaman zaman üzerine binen keyifsizlik haliydi, sanki berrak ve coşkulu günlerinde üzerinden geçen bir bulut gibi. Arkadaşları vardı, onu seven teyzesi ve eniştesi de; Marilda da küçük kardeş gibi hiç yanından ayrılamıyordu, hatta hayallerini ve radyoda şarkı söyleme hevesini ona açan küçük kızı gibiydi; dolaşmaya çıkıyor, radyoda müzik dinliyor, radyo skeçlerini ve eğlence programlarını izliyordu; okul zamanlarından beri okuduğu "Hanımlar İçin" serisinden romanlar, eş dost gevezelikleri, Dona Dinorá'nın kehanetleri, komşularının ağızlarında ve gönüllerinde dolanan bir dolu taliplisi vardı. Sözde talipliler, erdemleri ve kusurları şamatalı ve keskin analizler sonucunda kahkahalar ve şakalar eşliğinde dile getirilip Dona Flor'un seçimine bırakılan bu köleler topluluğunun varlığından haberdar olsalardı acaba ne derlerdi? Seçilmişliklerinden ne haberi ne de böyle bir arzusu olan ve üstelik sistematik olarak reddedilen adaylar topluluğu:

"Don Raimundo de Olivera mı... Kim o? Don Alfredo ile çalışan şu heykelci çırağı mı? Kusura bakma Jasy, iyi bir insan, ama nedir o kederli surat, o hep kilisede yaşama takıntısı... Aman, başka birini bul ne olur..."

Başkalarını da beğenmiyordu; erkek güzelliği ile iyi vatandaş özelliklerine sahip olanlar, ah ne yazık ki hepsi evliydi, ilaç için bir tanesi bile boşta değildi: profesör Henrique Oswald, Güzel Sanatlar Okulu hocası, Arealli bir ailenin üyesi; mimar Chaves, yakınlarda inşaat yapan yakışıklı; Don Carlitos Maia, şöyle böyle işlese de turizm acentası sahibi; İspanyol Mendez; Don Vivaldo, cenazeci ve kızların gizliden gizliye gönül koydukları, ama kocasının bir an bile başkalarıyla oynaşmasına izin vermeyen Dona Nair'in eşi Genaro de Carvalho, kadın takımına inanılacak olursa sinema artistlerine taş çıkartan yakışıklı adam.

Dona Flor bu yeniden evlenme hikâyesini öylesine gırgıra alıyordu ki, sonunda oyun hız kesti ve projeler ve adaylar sahneyi terk etti.

Günleri böylece geçip gidiyordu, huzur ve aynı zamanda zevkli meşguliyetler içinde; yaz geldiğinde, sıcak bir Aralık günü "Prens" de geldi, sokak lambasına yapışıp kaldı, sanki oraya kök salmış gibi.

Dona Norma ile birlikte Şili Sokağı'ndaki alışverişten döndüğünde delikanlının göğüs geçirmelerinin ve süzgün bakışlarının ne amaca geldiği hiç kuşkuya yer bırakmaksızın ortaya çıktı. Dona Flor'a ateş bastı, çehresi öylesine al al olmuştu ki adamın ilgisi sanki onun varlığına bir hakaretmiş veya dulluğun gerektirdiği ihtiyatın ve ağırbaşlılığın sınırları içinde kalamadığının belirtisiymiş gibi gelmişti. Kendisi o kadar fingirdek ve havalı bir dul muydu ki sokak çapkınının biri kapısının önünde dolanmaya ve saatlerce penceresini gözetlemeye cüret edebiliyordu? Bu hakaretti, terbiyesizlikti... Ayrıca, ne bekliyordu ki?

"Mutlaka en kötü şeyleri," diye hayıflandı Dona Flor kapıları ve pencereleri sıkı sıkı örterek, bu arada Dona Norma acele sonuçlar çıkarmamasını tavsiye ediyordu. Dona Norma, kuşkusuz, anılan tipten hoşlanmış değildi, adamın solgun hoşluğu, çocuksu yüzü ve kurnaz havaları ona kuşkulu geliyordu. Ama ikisinin de yanılmadığından, adamın niyetinin iyi ve saf olmadığından, onun doğru, dürüst, Dona Flor'un ilgisini ve sevgisini hak etmeyecek biri olmadığından nasıl emin olunabilirdi ki?

Hak etsin veya etmesin, dul kadın hayatından memnundu ve yeniden evlenmek gibi bir niyeti yoktu, elbette ne de penceresinin önünde bekleyen bir koca adayını heveslendirmeye ve yasını otel odalarında terk ederek kocasının mezarını utançlara gark eden o fingirdek dullardan biri olmaya.

Dona Norma sakin olmasını söylüyordu. Bu şiddetli tepki, en azından şimdiye değin saygılı davranmış, sadece bakmakla ve uzaktan takiple yetinmiş olan bir gence yönelik bu infial niyeydi? Neticede Dona Flor çocuk değildi, kendini erkeklerin iyi niyetli olsun olmasın kurlarının, arzularının, niyetlerinin dışında, uzağında biri olarak görmesi mümkün olamazdı. Genç, güzel, yalnız biriy-

di, neden onu arzulamasınlar ve elde etmeye çalışmasınlar ki? Bu bir anlamda onun latifliğine bir armağan gibiydi, özelliklerinin ve hoşluğunun bir kanıtıydı. Ama Dona Flor dul olarak kalma kararından asla taviz vermeye niyetli değildi. Tamam, öyle olsun; ama Dona Norma, şimdi bunu tartışacak olmasa da, böyle bir saçmalıkla aynı fikirde değildi. Ayrıca, dürüst bir evlilik niyetiyle kendisine yaklaşan birine bu denli kötü davranmanın âlemi var mıydı? Neden onu kibarca reddetmiyordu ki? "Teklifinizden onur duydum, ama ben salağın tekiyim, benim cici artık çiş etmekten başka bir işe yaramıyor, evlenmekle ilgili bir şey duymak istemiyorum."

Dona Flor arkadaşının dilbazlığına gülüyordu, ama başlangıçta arkasında taliplisiyle birlikte her alışverişten dönüşte pencereleri hırsla adamın yüzüne kapatıveriyordu. Böylece aşağılanan kederli delikanlı birkaç dakika çevresine kararsız halde bakındıktan sonra çekip gidiyordu.

Olayı panjurlarının ardından gözleyen komşu kadınların hepsi Dona Flor'un bu davranışını yanlış buluyorlardı. Olup bitenin tanığı olan Dona Gisa bile; o kitap kurdu, o bilgili ve aynı zamanda insanlarla ilişkisinde alık derecesinde saf olan Dona Gisa. Dona Flor'un bu kaba hareketini gördüğünde "Ah!" diye söyleniyordu, bu nidası sanki hakarete uğrayan Don Juan'ın yaralarına şifa getirecekmişçesine. "Zavallı çocuk, feodal önyargıların ve geriliğin kurbanı."

Zavallı çocuğun istediği de tam buydu; orada, sokak ortasında, gözyaşları içinde ve tutkulu içtenlikle kalbini Dona Gisa'ya açıyor ve dürüst niyetini, reddedilen aşkını ve acılarını onun ellerine teslim ediyordu. Kendini takdim etmişti: "Kulunuz, Otoniel López, Itabunalı tüccar, finans işleriyle uğraşıyorum ve banka kredilerim mevcut, ek olarak da bir miktar kakao plantasyonum var." Bekârdı ama evlenmeye can atıyordu, zira artık otuzuna gelmiş durumdaydı. İş nedeniyle değil, ziyaret için başkente geldiğinde rastlantı eseri Dona Flor'u görmüş ve o andan itibaren de onun hayali peşini bırakmaz olmuştu; deliler gibi dolaşır olmuş, aklı başından gitmişti, ona öyle tutulmuştu ki, yalvarışlarına kulak vermezse artık onun için hayatın kıymeti kalmayacaktı. Ağırbaşlı bir dul olduğunu biliyordu, bu onun için yeterdi, başka bir şey istemiyordu. Eğer

yoksulsa daha da iyiydi: Onun, Otoniel'in, malı mülkü her ikisinin de rahatlıkla yaşamasına yeter de artardı.

Dona Gisa adamın hikâyesine canı gönülden inandı. "Prens" becerikli bir hilebazdı ve Dona Gisa'yı istediği bütün bilgileri alana kadar sorgulayıp durdu. Dona Flor yoksuldu ya da öyle denilebilirdi; elbette milyoner değildi, ama zavallı bir dilenci de değil. Okulu vardı, üstelik şimdi bütün kazancını elinden alan kocası da yoktu, kazandıkları ona yetiyordu ve tüm karıncalar gibi tasarruflarını başka işlere yatırmak veya banka faizine yatırmak yerine evinde tutmayı yeğliyordu. Geri fikirli insanlar, diye yargılıyordu Dona Gisa, düşüncelerini kendine saklamayı beceremiyor, gördüğü yanlışları veya ahmaklıkları eleştirmekten kendini alamıyordu. "Günün birinde hırsızlar evinde para sakladığının farkına varıp onu soyacaklar, iyi de yapacaklar." "Sadece adi bir alçak Dona Flor'u soymayı tasarlayabilir," diye yanıtladı Prens; böylece Dona Flor'a olan muhabbetini, mala mülke düşkün, hırslı biri olmadığını göstermiş oluyordu. Onun aradığı kadın tam böylesi bir eş, bir hayat arkadaşıydı, doğru ve basit biri. Bu tatlı sohbet içinde Dona Gisa yavaş yavaş adama Dona Flor'un tam bir kimlik dosyasını sunuyordu, hatta küçük dünyalığını bile: Avrupa turkuaz taşlı kolyesi; gerçek bir antika olan hakiki pırlantalı altın küpesi –Dona Lita'nın sahip olmuş olduğu yegâne mücevher– ve ayrıca kedileri, bahçesi ve kocasının suluboya resimleri. Dona Lita bu takıları hiç takmadığı ve yeğenine miras bırakmak istediği için, istediği zaman kullanması için onları Dona Flor'a emanet etmişti. Henüz tümüyle hediye etmiş değildi, yaşlı çiftin belki bir gün ihtiyaç duyabilecekleri yegâne garantiydi bu küpeler, ağır bir hastalığa tutulabilirler, hastaneye yatmaya veya ameliyata ihtiyaç duyabilirlerdi veya evde yangın çıkabilirdi, her neyse, herhangi bir felaket gelebilirdi başlarına, zaten bu dünyada kim beklenmedik bir ihtiyaçla karşılaşma tehlikesinden azadeydi ki?

Dona Gisa sonunda sahtekârın temsilcisi ve avukatı haline geldi. Dona Flor'un bu sahte Itabunalıyla görüşmesi ve ona kulak vermesi için elinden geleni yapacaktı, bunu sadece ona evlilik konusunda kesin bir hayır cevabı vermek için yapacak olsa bile. "Prens"in istediği sadece bir görüşmeydi, gururla kendine güveniyordu; ilti-

fat etme ve dümen çevirme konularında büyük bir deneyimi vardı; asla onu yanıltmamıştı bu yetenekleri. Bir buluşabilse dulu ve parasını avcunun içine alabilecekti, o güne kadar belagati karşısında kimse direnememişti.

Akşam olduğunda dersten sonra Marilda, Dona Flor'un evinde oturma odasının ışığını yaktı, radyoyu ve pencereleri açtı, ama sokak lambasının dibinde bu kez yorulmaz âşığı göremedi. Bunun üzerine arkadaşına seslendi: Manzara çapkınlardan temizlenmiş durumdaydı.

Dona Flor ona son olan bitenleri anlattı: Pencereyi yüzüne kapatarak adamı kovmuştu. Dona Flor bunları anlatırken bir yandan da gizliden sokağa göz atıyordu. Hayal kırıklığına uğramıştı: Delikanlının ilgisi ne kadar da zayıftı, ilk engel karşısında sahayı terk etmişti. Dona Flor henüz bekârken Pedro Borges'e bundan çok daha beterlerini yapmıştı. Adam onun elinden çok çekmişti: geri gönderilen mektuplar, reddedilen hediyeler, gerçek küstahlıklar, ama o, cebinde nişan yüzüğüyle ısrarından vazgeçmemişti. Gerçek tutku oydu işte. Ama bu, bir kere yüzüne pencere kapatıldı diye çekip gitmişti... Saatler ilerledikçe Dona Flor, istemiyormuş gibi görünse de, üç dört kez pencerenin önüne gelip davranışının etki gücünü ölçtü: Yok, adam bir daha geri gelmemecesine kaybolmuştu.

Yatağa girdiğinde Dona Flor, adam sen de dercesine omuz silkti; böylesi daha iyiydi. Gerçekten bir daha evlenmek istemiyorsa neden adamın bu kırılganlığı, duygularının bu denli zayıflığı konusunda kafa yoruyordu ki? Dul haline yakışmayan bir durumdu bu. O gece aylardan beri ilk defa bir çırpıda uyuyamadı, kendini dinlendirici bir uykunun kollarına bırakamadı. Gözleri açık, düşüncelere daldı. Bir daha evlenmeme, yeni bir evlilik macerasına atılmayıp huzur içinde yaşama kararlığı tahmin ettiği kadar gerçekten sağlam mıydı? Karar vermişti ve işte o kadar; artık yeterdi. Kendisiyle sohbeti bile uzatmak istemedi, kuşku duyulacak veya aydınlatılacak herhangi bir müphem nokta yoktu. Kararında o denli sağlamdı ki. Komşuları çeşitli adaylardan söz ederken veya Dona Dinorá "kırk yaşlarındaki beyefendi"nin görüntüsünü tarif ederken kahkahalarla gülüp şakalar yapıyordu. O zaman aptalın biri

pencerenin önünde gözükecek mi gözükmeyecek mi diye neden uykusu kaçmıştı?

Ertesi gün erkenden Dona Gisa geldi, bir sürü yeni haber getiriyordu; heyecanla ve tüm ayrıntılarıyla sözde Itabunalı sahte işadamıyla yaptığı sohbeti anlattı. Çok istediği halde dün gelememişti, akşam İngilizce öğrencileri vardı, haftada üç kez gelip hızlandırılmış ders alıyorlardı, bitap düşmüştü.

Kötü uyuduğundan ötürü başı ağrıyan Dona Flor arkadaşının anlattıklarını dinledi. Ama bu çok anlamsızdı: Eğer evlenmemekte o kadar kararlıysa, taliplilerle neden bu kadar ilgileniyordu? Dona Gisa bir sürü iddia ve savunmayla nihayet onun reddini erteletmeyi başardı. Dona Flor, arkadaşının hatırına cevabı üzerinde düşüneceğine ve anılan kişiye sert bir mesaj yollamayacağına söz verdi. Konuşmanın sonunda, yapacağı kek için kabartma tozu istemeye gelen Dona Norma içeri girdi ve derhal komploya dahil oldu. Itabunalı zengin işadamı mı? Bak, nasıl da yanılıyor insan... Dona Norma o sarımtırak tipin, ciddi, oturmuş, birinci sınıf bir aday olabileceğini aklından bile geçirmemişti. Kim derdi ki! O bok renkli suratıyla...

"Kusura bakma Flor, kırdıysam özür dilerim... Ama öyle değil mi? Çaylağın teki..."

Öğleden sonra "Prens" tekrar gözetleme yerindeki yerini kararlı bir şekilde aldı ve güleç bir ifadeyle pencerelere bakmaya koyuldu. İki üç kez, başında şık filesiyle Dona Flor'u görmeyi başardı, bu iyiye işaretti. O gün öğrencileri Dona Flor'da tuhaf bir asabilik sezinlediler, oysa hocaları genel olarak neşeli ve sakin bir insandı. Uykusuz, zor bir gece geçirmişti, başı ağrıyordu, çarpıntıları vardı, oldukça rahatsızdı. Hoş ve haşarı öğrencilerden, dilini bir türlü tutamayan Dona Dagmar, hemen iğneyi batırıverdi:

"Canım, dulların rahatsızlığı uyurken yanlarında erkek istemelerinden gelir. Çözümü kolay, evlenip alıverirsin bir tane..."

"Evlenmek mi? Allah korusun..."

"Şart da değil... Çare evlenmeden de bulunur. Ortalık erkekten geçilmiyor," deyip gülüyordu, onunla birlikte tüm sınıf da. Dona Flor yüzüne bir gün önceki aynı ateşin bastığını hissetti, sanki iş üstünde yakalanmış bir hırsız veya yalanı meydana çıkmış bir dü-

zenbaz gibi. Acaba, kendini ağırbaşlı ve ciddi bir dul gibi telakki ederken aslında erkeklere aç, kendine âşık bulmaya çalışan, kendini orada burada erkeklere sunan bir sokak kadını gibi mi görünüyordu? Acaba arkadaşlarıyla şakalaşıp gülüşürken, adaylarla, tahminlerle, söylentilerle alay ederken, onu bir koca veya sevgiliyle yatağa girmeye can atan biri olarak mı görüyorlardı? Ne büyük haksızlık! Ondan daha dürüst, ayıptan uzak bir dul daha olamazdı.

Bütün günü huzursuz geçirdi, her zaman Dona Norma'ya veya Marilda'ya seslenmek için çıkıverdiği pencerelere bu kez yaklaşmamaya çalışıyordu, zira adamın orada bulunmasının nedeninin kendisi olduğunu artık iyi biliyordu ve ayrıca sokak sanki bir anda heyecan verici haberlerle dolmuş gibi, pencere ona hiç bu kadar çekici gelmemiş olduğundan ötürü. Ne büyük çelişki, kafa karışıklığı!

Bu nedenle Dona Amelia gelip onu, kendisi ve Don Ruas ile birlikte çok acı ve gerçekçi, bu nedenle de tartışmalı olan ve büyük başarı kazanmış bir Fransız filmine gitmeye davet ettiğinde, tekrar uykusuz uzun bir gece geçirme korkusuyla hemen kabul etti. Sinemadan bazen uykusu gelmiş halde çıkar, hatta tramvayda uyuklamaya bile başlardı. İyi kalpli komşuları onu davet etmek için bundan daha iyi bir fırsat seçemezlerdi, tabii basında ve mahallede bir dolu tartışmaya ve yoruma konu olan film de cabası. Dona Emina filme hayran kalmıştı, doktor Ives için ise iğrençti... Tamamen pornografi! Dona Norma dilini damağında şaklatıp bazı sahneleri hatırlatıyordu: "... Öyle sahneler var ki canım, göl kenarında, adam kadının elbiselerini çekip çıkarıyor, kadının göğüsleri meydanda kalıyor, sonra birbirlerine sarılıp her şeyi yapıyorlar, milletin gözü önünde. Oracıkta çırılçıplak birbirlerine dolanmışlar, memeler açıkta, kız bas bas inliyor..." Marilda ise, sansür (ve Dona María del Carmen de) on sekiz yaşından küçüklerin filmi izlemesine izin vermediğinden küplere biniyordu. Gençliğe karşı uygulanan faşist bir önlemdi bu.

Ne zaman Don Ruas ile bir yere gitseler hep olduğu gibi sinemaya da epey geç geldiler. Reklamlar başlamış ve salon hıncahınç dolmuştu. Zorlukla ve ayrı sıralarda kendilerine birer yer buldular. Dona Flor arka sıralardan birinin en kenar koltuğunda kalmış-

tı, bir çift oturuyordu, muhtemelen sevgiliydiler; el ele tutuşmuş, başlarını birbirlerine yaslamışlardı. Fransız filminin başlamasıyla birlikte öğrencilerin haykırışları da başladı, sahne yarı çıplak kadınlarla dolu Pigalle kabaresinde geçiyordu. Dona Flor, yanındaki çiftin öpüşmelerine, inlemelerine ve birbirlerini okşamalarına aldırmamaya çalışarak filmin karmaşık örgüsüne dikkat etmeye çalışıyordu. Birden boynunda bir erkek nefesinin sıcaklığını hissetti, kulağına gelen salondaki bağırış çağırışın üzerine çıkan tatlı bir fısıltıydı bu, âşık olduğu zamanlarda hiç duymamış olduğu, gözlerinin, saçlarının güzelliğine, kendisinin latifliğine ilişkin aşk sözcükleri. Bu okşayıcı sesin ve tatlı iltifatların kime ait olduğunu bilmesi için arkaya dönmesi gerekmiyordu. Adamın ılık nefesi ensesini gıdıklıyordu. İltifat ve yalvarışlarla dolu o ses, kulaklarını sarmalayan hoş bir mırıltı gibiydi.

Dona Flor, kendisi ile "Prens"in boş bir koltuk bulmayı başardığı arka sıra ile arasına mesafe koyabilmek için öne doğru eğildi, ama sadece yanındaki âşıkları rahatsız etmeyi başarabildi: Adam da öne doğru kaykılarak ilanı aşkını sürdürmeye devam etti. Dona Flor onları duymak istemiyordu, ne de salondakilere aldırmayıp sevişmeye devam eden çifti görmeyi; sadece filmi izlemek, zor bir seks ve şiddet örgüsünden oluşan konusunu ve savını kavramak istiyordu.

Salondakiler giderek daha yüksek perdeden bağırıp çağırmaya başlamışlardı, zira göl kenarındaki sahneye gelinmişti: yıldız artist duygusal ve neredeyse çırılçıplak, göğüsleri açıkta; arızalı suratlı ve dev yapılı erkek artist de kadının üzerine kızgın erkek keçi gibi atılmış halde; yandaki çiftin sergilediği kadar edepsiz bir sahne. Dona Flor bundan daha utanmazını, hayâsızını görmemişti hayatında.

Arkadaki adamın fısıltıları aşktan bahsetmeyi sürdürüyordu, birlikte çıkma teklif ediyor, kendi konumunu, niteliklerini, amacını anlatabilmek için sadece tek bir buluşma dileniyor, yanıp kavrulmakta olan sadık kalbini onun küçücük ve güzel ayaklarının altına seriyordu.

Adamın yumuşak sesi, sesinin mırıltıları, şiir mısralarını andıran cümleleri, okşamaya benzeyen sözcükleri... Ah! Ne dayanıl-

maz bir sahne! Salonda haykıran insanlar, ahlaksız artistler, birbirlerine sarılmış o utanmaz ve şehvet dolu çift ve arkasındaki altüst edici görünmez varlık: Dona Flor kendini kuşatılmış, başı dönmüş, kapana kısılmış hissediyordu. Ay! O dürüst ve şerefli bir duldu.

Çıkışta onu şöyle bir gördü, kapıda, yalvarırcasına kendisini gözler halde. Dona Flor başı öne eğik halde Ruaslarla birlikte sinemadan çıktı. Dona Amelia filmden çok rahatsız olmuştu, kocası da onun eleştirilerini destekliyordu, ama pek de içten bir şekilde değil; onu sadece genç öğrencilerin, haylazların yaramazlıkları kızdırmıştı. Dona Flor ne fikirdeydi? Keşke gelmeseydi, bütün o bağırış çağırış onu serseme çevirmişti: Filmin konusunu zar zor izleyebilmişti, üstelik yanında oturan o utanmazlar –olgun bir kadın ile genç bir delikanlı–... ışıklar yandığında ahlaksızlıklar yaparken görmüştü onları... Sinemadan eve yorgun döndü –üstelik bir gece önce de doğru dürüst uyuyamamıştı–, uyuyabilmek için bir yatıştırıcı aldı. Ama rüyalarında bile çapkından, onun nefesinden, sesinden ve imalarından kurtulmayı başaramadı, ne de erkeklerle ve evlilikle ilgili meselelerden; bütün gece bunlara ilişin rüyalar görüp durdu. Ne saçma sapan rüyalardı!

5

Dona Flor, bir meydanda çocukların el ele tutuşarak yaptığı türden bir halkanın ortasında görülüyordu, ama halkayı oluşturanlar yetişkin insanlardı, dostlarının ve komşularının önerdikleri bir dolu koca adayı. Hepsi oradaydı, terli ve gösterişsiz profesör Epaminondas Souza Pinto'dan Arap antikacı Mamede'ye; aziz heykeltıraşçısı Raimundo Oliviera'dan Enaide'nin eniştesi avukat Alusio'ya kadar – bu sonuncusu iki çehreyle bulunuyordu: bir an için derli toplu bir tip, hemen ardından da salak bir berduş gibi görünüyordu. Ön planda, yukarıda anılan Itabunalı işadamı, yakışıklı Otoniel López, yani bizim sevgili "Prens Filan"ımız, "Dulların Eduardo'su" yer alıyor, yorulmaksızın kendine Dona Flor'un kalbine ve onun paralarına doğru giden bir yol açıyordu (adam onu cepleri

dolu ve mücevherlerle sarmalanmış olarak görüyordu); kadının alkışlanacak bir ihtiyatla, faiz aşkına bankaya veya bir şirkete yatırıp tehlikeye atmaktansa evde saklamayı yeğlediği paralar.

Bunların hepsi dev bir kristal küre içinde olup bitiyordu; kürenin dış tarafında takma dişleri ve gözlükleriyle, sahneyi gözleyip oyunu yöneten Dona Dinorá bulunuyordu. Halka yavaş yavaş dönüyor, adaylar şarkı söyleyerek ve dans ederek Dona Flor'un etrafında dolanıyorlardı:

Ay Florcuk, ay, Florcuk
gireceksin halkaya
kalacaksın tek başına...

Halkanın ortasında Dona Flor tüm taliplileri tek tek inceleyerek cevap verir:

Kalmam tek başıma
ne de kalmak zorundayım
profesörüm var çünkü
o olacak benim adayım...

Yeni eşi olarak seçtiği profesör Epaminondas Souza Pinto'yu sertçe halkanın ortasına çeker ve hoca şaşkınca dans edip çatlak bir sesle şarkı söylemeye başlar:

Gittim Tororó'ya su içmeye
su yoktu, ama onun yerine
rastladım güzel bir esmere
bıraktım onu Tororó'da yerli yerinde

Ona çeyiz sandığı içinde varlıklarını sunuyordu: açıklayıcı bir gramer kitabı, üzerine kurşunkalemle notlar düşülmüş bir *Lusolular*[2] kitabı ile *2 Temmuz* ve *Riachuelo Savaşı* kitapları. Bunların yanı sıra bazı ulusal bayram hatıraları da vardı, az kullanılmış bir general ve şişe içinde bir gemi ("Onunla denizlere açılacağız sayın Dona Flor"). Ama buz rengi botları içinde ayakları dolanır ve balerin şıklığı ile şemsiyesi yerle bir olur, bu arada onun sendelediğini gö-

2 16. yüzyıl Portekizli lirik şiir ve dram yazarı Luís de Camões'in, Vasco de Gama'nın Doğu'ya yaptığı ilk seferini anlatan eseri – ç.n.

ren Dona Flor gülmekten çatlar. Herkesin önünde rezil olur adamcağız: Gerçekte yalnızca Dona Gisa, ne davranış kurallarından haberdar ne de ciddi ve ağırbaşlı profesöre en ufak bir saygı duyan *gringa* onu aday olarak sunma cesaretini göstermiştir.

Dona Flor'a gelince, pek kendisi gibi görünmüyordu: Kontrolsüz, halkanın içinde yalpalayarak sağa sola koşuşturarak gelin adayının başörtüsünü ve elindeki taze portakal çiçeklerini kapmaya çalışan yaşlı çapkına acımadan, kontrolsüz bir şekilde gülüyordu. Sefahat âleminin orta yerindeki bir esmer güzeli gibi adamı tekrar iterek zavallının gösterisine son verdi. Zira, ağırbaşlılığını ve ciddiyetini yitirirken aynı zamanda bekâretini geri kazanmıştı. Bembeyaz danteller, tüller ve kadifeler içinde, tertemiz yası ve başındaki halesiyle Dona Flor, uzun kuyruklu gelinliği içinde çemberin içinde dolanıyor, kızlık kokuları içinde kendini sunan çehresi önünde adayların donup kalmasına sebep oluyordu.

Endişe ve telaşla her birine evlenme teklifinde bulunuyor, evlenmekten neredeyse umudunu kesmiş bir kaygıyla altüst olmuş geçkin bir bakire görünümü veriyordu. Erkeklerin birinden öbürüne gidiyor, onları sarsarak çemberin içinde kendisiyle dans etmeye davet ediyor, daha sonra bu kez hırsla meydan okuyordu:

"Haydi bakalım, kim bu portakal çiçeklerini ve bekâreti kapabilir, buketi ve Dona Flor'u yapraklarına ayırabilir? Elbette izdivaç belgesi kazanacak: Genç bir kız hazinesini öyle kolay kimseye hediye etmez."

Meydan okumasını, aynı zamanda teklif şarkısını söyleyip şuh dansözler gibi kalçalarını kıvırtarak ve iri memelerini hoplatarak sürdürüyor, tek tek adayların önünde göbek atıyor, kolay kadınlar gibi onları heyecana getirmeye çalışıyordu. İkiyüzlü ahlaksız bir fahişe gibi o kadar ısrar ediyordu ki, sonunda adamların kızıp ona acımasına sebep oluyordu.

Sonra Mamede'nin karnına bir göbeğiyle bir kıçıyla vurarak onu ortaya itti; adam, kendisi gibi beyefendi birinden beklenmeyecek şekilde hoplayıp zıplayarak dans etmeye başladı. Bir elinde bir kandil, diğerinde ise üzerinde mavi bir İngiliz manzarası ve hafif bir çatlak bulunan Macao yapımı nefis bir porselen lazımlık tutuyordu (kandil de hakiki gümüştendi). Açık artırmaya çıkarılmış

bekârete karşılık bu ikisini teklif ediyor, sadece para üstü olarak dört yüz elli *mil-reis* talep ediyordu. Ama elleri doluysa çiçekleri nasıl alacaktı? Dona Flor adamın etrafında dans ediyor, ona yaklaşıp karnına sürtünüyor, üzerindeki tozları silkiyordu... kahkahalar atıp alay eden bir Dona Flor.

Don Raimundo Oliviera da becerikli bir dansözdü. Getirdiği damat bohçasında bir dizi peygamber, *İncil*, eski ve modern azizler, ayrıca kutsal hayvanlar, eşek ve balıklar ve ikramiye olarak da on bir bin bakire vardı; ama bakirelerden bazıları eksikti: Üç dört tanesini, Cabeçalı aziz heykelcisi ve patronu olan Don Alfredo'ya hediye etmişti. Don Raimundo diğerlerini satmak istememişti, hepsi dokunulmamış ve mükemmel durumdaydı, oysa pek yüksek fiyatlar önerilmişti, mesela Mario Cravio, mimar Lev ve mühendis Adauto Lima gibi şahıslar, hepsi kendisine güzel sekreterler arıyordu. Don Raimundo'nun bu kadar çok bakiresi var idiyse, neden bir tane daha istiyordu? Aşırı bir iştahtan mıydı, yoksa gizli bir çıkarı mı vardı? Genelevi o kadar büyük ve o kadar çok müşterisi olan bir yer miydi acaba?

"Benim genelevim göklerdir ey Dona Flor! Ve tek istediğim o meyve kokulu ağzınıza bir öpücük kondurmaktır: Ben eski bir günahkârım, *Eski Ahit*'ten geliyorum ve doğrudan Kıyamet'e gidiyorum." "O zaman yolunuz açık olsun," diye cevap verdi Dona Flor.

Daha sonra ortaya Don Aluisio çıktı, şık taşra kıyafetli, kibarca dans eden ve belagatli, tropik ormanların onurlu insanı; Dona Flor'a nazikçe elini uzatan rafine bir insan; az daha elindeki çiçekleri alacaktı, ama Dona Flor aptal değildi, tam tersine, çok deneyimli bir kurnazdı, adamın kendisini komik ve neşeli, iltifatlarla dolu lafazanlığıyla şaşırtıp yakalamasına izin vermedi.

"Sayın hanımefendi, haydi kiliseye gidelim, her şeyi hazırladım: Papazdan gerekli nasihatleri ve kutsamaları aldım, hatta günah bile çıkarıp günahlarımdan arındım."

"Sayın beyefendi, beni boşuna oyalamayın, cicimin keyfini çıkarmak istiyorsanız nikâh hâkimi ve rahiple birlikte geliniz."

"Papaz yetmez mi, Tanrı'nın ve dinimizin kutsaması yeterli olmaz mı? Tanrı hemen elimizin altındaysa insanların yaptığı yasaların ne faydası olacak ki?"

"Sayın doktor, papazınız, kutsanmanız ve günah çıkarmanız sizde kalsın. Hâkim belgesi olmadan sayın bayım, cicime yaklaşamazsınız, dulun çiçeklerini yolamazsınız."

Bu kez "Sevgili dulum, sevgili dulum," diye aşkla fısıldayan yakışıklı, solgun benizli ve zayıf yakışıklı delikanlı halkanın ortasına ilerledi, halsiz ve dilenircesine Dona Flor'u nefesiyle sarmaladı, aşk ninnisiyle onu kendinden geçirmeye başladı:

Çek ayağını küçüğüm
koy benimkinin yanına
sonra yakınma bana
pişman olduğunda

Ve sanki bir kabare sanatçıymışçasına dans ediyordu; bilinen bir danstı, hangisiydi acaba? Dona Flor'un çevresinde dönerek, baştan çıkartıcı sesiyle konuşuyordu:

Faydalan güzel dul
bir gece bir şey değil
uyumazsan eğer
uyursun şimdi şafakta.

Şafak vakti, bakire veya dul. Bir anda Dona Flor'un, duvağı, şık beyaz gelinliği ve elindeki portakal çiçekleri yok oluvermişti. Şimdi yaslı dul kadın kıyafetleri içindeydi; sadece çorapları duman rengindeydi, geri kalan her şey siyahtı; peçesi yüzünü, şalı ise başını örtüyordu: hüzün ve keder. Elinde sadece tek bir çiçek vardı, neredeyse karaya çalan kızıl bir gül.

Beyaz kıyafeti, gelinliğiyle ne de hoştu; zamanında kullanamamıştı, zira evlilik imzası attığında zaten bekâretini kaybetmiş, çiçeğinin yaprakları Itapoâ rüzgârlarınca yolunmuştu. Arkadaşlarının ve dostlarının adaylarıyla, Dona Dinorá'nın kehanetleriyle dalga geçebilir, kendini erkek eli değmemiş, bozulmamış bir bakire gibi sunabilirdi, bunlar eğlenmek için yapılan şakalardı. Ama bu köşede bekleyen genç çapkınla mümkün değildi, o bir Prens'ti, o kadar genç görünen ve o kadar zengin bir asilzade, üstelik kendisi için ahlayıp sızlayan onca genç kız varken o dul ve yoksul Dona Flor için ahlayıp sızlıyordu. Sıradan bir duldan ziyade herhan-

gi bir genç kız için ideal bir aday olan Itabunalı işadamıyla alay etmek mümkün değildi: Onun sıcak nefesi etine işlemiş, sıcaklığı gamsızlığını tarumar etmiş, buzlarını eritmiş, o gibi şeyler için artık öldüğünü düşündüğü bir anda onu yeniden var etmişti. Nefesi Dona Flor'un kurumuş arzularını yeniden kamçılamış, huzurunu altüst etmişti. Onunla alay edilemezdi, ne de varlığı yok sayılabilirdi: Diğerleri gibi şakadan, arkadaşlarının uydurduğu, dostlarının bulduğu bir aday değildi, tam tersine sokak lambasına çivilenmiş, evine bakışlarıyla giren bir gerçeklikti: Eve ve dulun kollarına tamamen yerleşebilmesi için tek bir adım yeterdi. Onu sokakta takip ediyor, sinemadaki nefesi ve sözleriyle ateşlere veriyor, onun közlenmiş arzularını yeniden harlandırmayı vaat ediyordu. Dona Flor onca faaliyete, onca işe ve gelgite rağmen neden kendini hep işe yaramaz ve içi boş, bunalmış hissettiğini şimdi anlıyordu. Talipli onun etrafında dans ediyordu "Uyursun Şafakta" şarkısı eşliğinde. Dona Flor'un iyi bildiği bir danstı, bir balo ve kabare dansı, sıradan bir çember dansı değil. Ama hey Allahım, ne dansıydı bu, nereden hatırlıyordu bu dansı Dona Flor? Müzik önemli değildi, dans da, ne de yeri ve saati: Dona Flor bir anda peçesini çekip çıkardı, elini delikanlıya uzattı ve kristal küre kırılıp parçalandı: "Ben bir güzel esmerim, tek başıma devam etmeyeceğim, gel solgun genç, hemen evlenelim, hemen, güzelim benim, benim yakışıklı Prensim".

Ve birden hatırladı, evet biliyordu: Bu, genç kızken binbaşının evinde ve yedi yıl sonra Hotel Pálace'da yaptığı tangoydu ve karşısındaki solgun, aşk dilenen genç bir çapkın değildi. Genç adam birden, kristal küre ve Dona Dinorá ile birlikte havada kayıplara karıştı. Şimdi karşısındaki, anısı Dona Flor tarafından onurlandırılmayan rahmetli idi. Karşısında, ayakta kocası duruyordu: kızgınlıkla elini kaldırdı ve onu tokatladı. Dona Flor demir yatağın üzerine düştü, kocası onun dul kıyafetlerini çekip çıkardı, çiçeklerini yoldu; o, rahmetli kocası. Onu çıplak görmek istiyordu: "Giyinik sevişildiği nerede görülmüş?" Ah! Ne despot adam! Bunalan Dona Flor çabalayarak uyanmayı başardı, panikle dolu bir geceyle sarmalanmış haldeydi (Damlarda kızgın kediler mırıldanıyordu). Ay, ne saçma sapan bir rüya! Vah, kaybolan huzur!

6

Bütün gece düşündü: artısı eksisi, yalnızlık ve kahkaha, arzunun doruk noktası ve sabaha karşı bir damla gözyaşı. Henüz çok erkenden, şafak şüphe duvarlarını yıkarken Dona Flor giyinip taranmak için aynanın önüne oturdu. Daha sonra parfümlerini aldı, Lita teyzesinin küpelerini alıp taktı, çeşitli ziynetlerini, bluzlarını ve etekliklerini denedi; gene, Ladeira do Alvo'da zengin kıyafetleriyle sokağa çıktığı zamanlardaki koket haline dönmüştü. Sabahın kör ünde taranıp süslenmişti! Soluk benizli delikanlı pek çok kez daha kahvaltı vaktinden önce kapısına dayanmıştı. Ayrıca bugün pazardı, Don Clemente'nin vaaz vereceği ayin günü.

Ama sabahleyin kahvaltı öncesinde gelip öğlen yemeğine de kalan Mirandão oldu; karısı ve çocuklarıyla birlikte gelmişti. Çocuklardan aynı zamanda Dona Flor'un evlatlığı olanı ona sapot,[3] dantel örtü –annesinin gerçekleştirdiği ince bir iş– ve kroşe örgülü bir gerdanlık getirmişti. Bütün bunlar nedendi, nereden çıkmıştı bunca hediye? Yoksa Aralık'ın on dokuzu muydu, doğum günü? Aman dostlar, neden bu kadar zahmet ettiniz! Ayın kaçı olduğunu unutmuştu, artık yıldönümlerini düşünmeyi bırakmıştı. Mirandaõ'nun karısı inanamıyordu:

"Hatırlamadın mı? O zaman dostum, neden bu kadar şıksın, sabah sabah bayram kıyafetleri giyinmiş halde?"

Mirandão ise biraz nostaljik, anımsıyordu:

"Hatırlıyor musunuz analığım? Pálace'taki o gecenin üzerinden bir yıl geçti, sizin doğum gününüzü asla unutamam..."

Bir yıl olmuştu, tam bir yıl. İşte oradaydı Dona Flor, şık, saçları yapılı ve kurdeleyle bağlanmış, kulaklarında elmas küpeler ve göğsünde yoğun parfüm kokusuyla birlikte. Ama bunların hiçbirini doğum günü diye yapmamıştı, zira unutmuştu doğum gününü. Ama teyzesi ve eniştesi unutmamıştı, ne de Dona Norma, Dona Gisa, Dona Amelia, Dona Emina, Dona Jacy, Dona María del Carmeni; hepsi birbiri ardına gelmişlerdi, ellerinde sabun kutuları, kolonya şişeleri, sandaletler, kumaş parçalarıyla.

"Flor, ne kadar güzelsin... Ne kadar şıksın!" dedi Dona Amelia.

3 Kayısı benzeri bir Meksika meyvesi – ç.n.

"Geçen yıl gerçekten çok zarifti..." dedi Dona Norma, o da Pálace'a gidişini hatırlıyordu. "Hatta bir hediye bile kazanmıştı..."

"Ne hediyesi?" diye sordu Mirandão'nun eşi. Dona Emina ve Dona Amelia gülerek sırrı ifşa ettiler.

"Demeyin ya..."

"Doğru bir insandı," diye tamamladı lafını Dona Gisa, "iyi bir insandı."

Bu arada Mirandão Cabeça'nın barına kadar gitmişti, her pazar gibi o gün de zengin Ilhenseliler toplanmış, sermayedar Moysés Alves'in idaresi altında viski içiyorlardı. Evde ise, Dona Flor mutfakta şıklığını koruyan önlüğü ve Marilda'nın yardımlarıyla yemekleri hazırlarken salonda kadınlar sohbet edip gülüşüyorlardı. "Prens" ancak akşamüzeri çıkageldi, o da, sinemanın karanlığında yaptığı ilanı aşkın ve sabahleyin Dona Gisa'nın girişimlerinin meyvelerini toplamak için. Şıklığın ve solgunluğun, gemlenemez arzunun ve sabırsız bekleyişin muhteşem bir örneğiydi. Aziz Calvario'nun şehadetinde bile bu denli güzellik olamazdı.

Geçen gece, uğruna bir önceki dulun, histerik bir enkaz olan Ambrosina Aruda'nın son kuruşlarını da harcadığı yeni sevgilisi, delidolu ve şen şakrak Lu'ya söylemişti:

"Tatlım, bugün kaleye saldırıyorum, salona gireceğim ve dulu yatağa atana kadar durmayacağım."

Lu başını "Aziz Calvario"nun göçük göğsüne yasladı:

"Önceki kadar çirkin mi o da? Yoksa güzel mi?"

Kıskanç kadın kesin kuralı, Prens'in ahlak prensibini anlayamıyordu; ilkelerine bu kadar sadık ve bu denli uzman bir profesyonelle yaşamak için gerekli olan niteliklere sahip değildi.

"Güzel ya da çirkin, söylüyorum sana aptalım benim, hiç fark etmez. Görmüyor musun, iş bu, mali bir operasyon, hepsi bu. Beni ilgilendiren dulun bacak arası değil, akılsızım, kadının parası var, bir iki de incik boncuğu..."

Onu ilk gören Dona Emina oldu sütunun altında ayakta. Hemen nefes nefese diğerlerine haber vermeye koştu:

"Geldi..."

Onca gürültü, kadınların onca heyecanı ve koşuşturması, kızartmalardan ve tavuk yahniden oluşan mükellef öğlen yemeğin-

den sonra keyif yapmaya çekilen Mirandâo'nun huzurunu berbat etmişti. Kendine gelip o da komşu kadınların koşuşturup durdukları pencerenin önüne geldi. Ve o zaman sokağın karşı tarafında, Don Bernabó'nun kaldırımında halsizce durmuş, çapkınca gülümseyerek kibritle tırnaklarını temizlemekte olan melun Eduardo Filan'ı, "Prens"i gördü.

"'Istıraplar Efendisi' burada ne arıyor?"

"'Istıraplar efendisi' de kim?" diye sordu Dona Norma hayretle.

"'Prens' demek istiyorum, ünlü dolandırıcı, yedi düvel hırsızı..."

"Dullar kralı," diye ekleyecekti, ama kadınların ağır sessizliğini fark edince her şeyi anlayıverdi. Ama gene de hiçbir şeyin farkına varmamış gibi, o kendine has Bahia inceliğiyle gülümseyerek devam etti:

"Bu düzenbaz yalancının biridir, salakları ikramiye vurmuş piyango bileti, hastaneye yardım parası falan gibi şeylerle aldatır, gazetelerde çıkan o dolandırıcılıklar türünden şeyler..."

"O adam beni asla aldatamadı... yüzüne bakmam yetti..." dedi Dona Norma.

"Burada birilerini kandırmaya gelmiş olmalı, belki de Arjantinliyi ya da bir başka birini," diye tamamladı lafını Mirandâo.

"Arjantinliyi olmalı, ikisini konuşurken gördüm..." dedi tutkuyla Dona Norma, kendisi de Bahialıydı ve ifadesi anlayış ve sempati bekleyenlere yönelik o ince sempatiyle doluydu.

Dona Norma, onları hayattaki düş kırıklarına ilişkin sohbetlerinde bırakarak sessizliğe gömüldü, gözünden akan yaşı gizlemeye çalıştı, tek bir gözyaşı, bu aşağılanma, bu rezalet... daha fazlasını hak etmezdi. Şiddetle kapanan pencerenin kepenkleri ardından onu sahtekâr adamla konuşurken gördüler. "Prens" bir an için bile olsun gülümsemesini bırakmadı, karmakarışık açıklamaların içinde ipin ucunu kaçırdığı vakit bile.

Mirandâo enerjik bir hareketle aşağı şehre doğru inen yokuşu gösterdi. Komşu kadınlar kepenklerinin ardından bir dünya sineması sahnesi izlemekteydiler. "Prens" yenilgiyi kabul etmesini bilen biriydi, aklını kaybedip aptalca ısrar ederek kendini dayak ya da hapis tehlikesine atacak biri değil. Allah kahretsin, ne kötü şans: Mirandâo ustanın karısına rast gelmişti ve böylece işi bitir-

diğini sanıp sevinmişti. Cehaletini kabul ederken samimiydi: Eğer bilseydi, o sokaktan bile geçmezdi.

Böylece Pereza Yokuşu'ndan aşağı doğru hızlı adımlarla denize kadar yürüdü, gözlerini bir an olsun bile Dona Flor'un evine doğru kaldırmadı. Aşağı şehre gelmeden önce, Conceicáo da Praia Kilisesi'ne doğru ilerlemekte olan karalara bürünmüş bir dul gördü. Hemen adımlarını hızlandırıp kilisenin yeni kapısına yöneldi, çehresi gene solgun tebessümü ve yalvarıcı bakışlarıyla aydınlanmıştı... "Prens Filan" yeniden mesleğini icra etmeye hazırdı.

7

"Prens"in yanı sıra oralarda bir daha görülmeyen bir başka şey de, söylentiler, gülüşmeler, falcıların ve dedikoducuların koca adayları, Dona Flor'un yeniden evlenmesiyle ilgili şakalar ve alaylar oldu. Önceden bunların hepsine gülmüşse, eğlenmiş ve neşelenmişse, şimdi artık konuya ilişkin herhangi bir konuşmayı reddediyor, dulluğuna ve evliliğine ilişkin herhangi bir değinme karşısında hoşnutsuzluğunu ve tatsızlığını gizlemeden tepki gösteriyor, bunu bir kabalık ve hakaret olarak kabul ediyordu. Bir süre konuya hiç değinilmedi, sanki dostları ve komşuları sessiz bir anlaşma yapmış, dul kadının herhangi bir ilişkiye veya evliliğe karşı kararlı duruşunu kabul etmiş gibiydiler. Yaşlı kadınların arasındaki en dedikoducular bu önemli konu hakkında dillerini tutamayacaklarını hissettiklerinde, "Prens"in direğin altındaki görüntüsünün hatırası dudaklarını kilitlemeye yetiyordu: Sanki yalancı herif hâlâ oradaymış ve bütün mahalleye gülüyormuş gibiydi. Tabii bir de Dona Norma'nın, mahallenin hayat boyu başkanının ilan ettiği şiddetli yasak vardı; Dona Norma aslında liberal ve demokratik bir yöneticiydi, ama gerektiğinde müthiş bir diktatörlük uygulamaktan da çekinmezdi. O garip yıldönümünü izleyen haftalar Dona Flor'un hayatının belki de en çalkantılı dönemiydi: Bu haftalar boyunca bir an bile olsun dinlenmedi. Davetler birbirini izledi ve herkes onu bir şeylerle meşgul etmek, ona şefkat ve nezaket göstermek için didinip durdu. Ardı ardına bir dizi film izledi; hemen herkese ziyarete gitti

ve arkadaşlarıyla sık sık alışverişe çıktı. Akşamüzerleri dersler bittiğinde, bir başkası bir şey önermese kendi kendine iş çıkarıyordu:

"Normacığım, zenci güzelim benim, neden bu kadar şıksınız? Hayırdır, bir şey demeden böyle sessizce nereye gidiyorsunuz?"

"Beklenmedik bir cenaze güzelim. Şimdi haber verdiler, çok gecikmeli olarak. Lucas de Almeida hakkın rahmetine kavuşmuş, bir tanıdık, hatta Sampaio'nun uzaktan bir akrabası, kalp krizi. Sampaio'yu bilirsin, gitmez, utanmaz adam. Sen tanımıyorsun diye sana bir şey söylemedim. Ama istersen gel, görülmeye değer, birinci sınıf bir cenaze olacak..."

Dona Norma'yla birlikte matem gecelerine katılıyor, doğum günleri ve vaftizlerde ona eşlik ediyordu. Mutsuz anlarında da keyifli zamanlarında da dostu hep aynı canlılığı gösteriyor, daima onu yüreklendiriyor, katıldığı herhangi bir eğlencenin veya cenazenin güzel sonuçlanmasını sağlıyordu. Dümeni eline almış, gidilecek yolu belirliyordu, kahkahaların ve gözyaşlarının komutanı oydu: Teselli ediyor, yardım ediyor, sohbet ediyor, onunla birlikte neşeyle yiyip içiyor (tabii kararınca), neredeyse hep gülüyor, gerektiğinde de onunla birlikte ağlıyordu. Dona Norma gibisi yoktu, herhangi bir toplantıda, hatta saçma sapan konferanslarda bile onun kadar eklektik ve her daim hazır olan bir başkası bulunamazdı. "Müthiş biri," diyordu onun için Dona Enaide; "Abidesi dikilecek biri," idi hayranı Mirandão için; Dona Emina ve pek çok başkası için ise, "Dostların en iyisi."

"Sanki fırtına..." diye mırıldanıyordu o denli hareketten hoşlanmayan Zé Sampaio.

"Dünyanın en iyi kadınıyla evlenmişsiniz Don Sampaio; Normacığım mahallenin anası..." diye yanıt veriyordu Dona Flor.

"Ama ben bu kadar evlada dayanamıyorum Dona Flor ve bu kadar başağrısına..." diyordu kötümserlikle Dona Sampaio.

Dona Flor, Dona Gisa'dan gizleyerek, *gringa*'nın Freud ve Adler'den parçalar okurken, sosyo ekonomik konuları tartışırken veya samba yaparken gösterdiği aynı şevk ve inançla İngilizce ilahiler okuduğu Campo Grande Presbiteryan Kilisesi'ne gitmeye başlamıştı, bu durum tabii Don Clemente'den samimi ve içten bir azar işitmesine sebep oldu.

"İnanç değiştirdiğinizi söylediler Dona Flor, doğru mu bu?"

"İnanç değiştirmek mi? Ne saçma! Birkaç kez bir arkadaşa eşlik etmekten başka bir şey yapmadım, sırf meraktan ve zaman öldürmek için; dulların zamanı o kadar uzun ve boş ki peder."

Rualarla birlikte de bir hafta sonu geçirmek için keyifli bir tren yolculuğuyla dostlarının memleketi olan Alagoinhas'a gitti. Dona Dagmar ile, sanki sirklerdeki elastik kadınlar gibi bedenini her şekle sokabilen ufak tefek genç bir kadının verdiği bir yoga dersine katıldı. Yemek Okulu dersleri ile çakıştığı için Dona Flor çok istediği halde, "fiziksel ve zihinsel denge, madde ile ruhun kusursuz birlikteliği için, çevik ve dinç beden ve temiz ve sağlıklı zihin" propagandasının gerektirdiği kursa yazılıp zor beden hareketlerini öğrenmek olanağından yoksundu. Kurs broşürüne göre denge ve birliktelik olmadan hayat "iğrenç bir çöplük" olmaktan öteye geçemezdi, tıpkı Dona Flor'un son zamanlarda hissetmekte olduğu gibi: Ruh ve madde birbiriyle çatışmaya girdiğinde hayat "dehşet verici bir cehenneme" dönüşüyordu.

Bir seferinde de Dona María del Carmen ile birlikte, "Yeni Yetenekler Aranıyor" adlı bir yarışma programına gizlice kaydolan Marilda'ya eşlik etti; programda üç ay boyunca pazar günleri yarışmacılar, daha sonra sözleşmeli işe girme fırsatıyla "Radio Sociedad Tebliğleri" yarışmasına katılıyorlardı. Güzel genç kız çok içten, ama kötü bir telaffuzla bir Paraguay şarkısı söyledi, ama gayet güzel karşılandı ve teselli edici, aynı zamanda vaat edici bir ikincilik kazandı. Kendi programını yapmak ve dergilerde fotoğraflarını görmek hevesindeydi. Ama işin kötü yanı, Dona María del Carmen'in bu tip projelere ve radyo stüdyolarına iyi gözle bakmamasıydı. Ancak pek çok ısrar ve yalvarmadan sonra bu seferlik yarışmaya katılma izni vermişti, o da radyo direktörü Claudio Tuiuti'yi tanıyor olmasından ötürü. Onu ikna etmek kolay olmamıştı, Dona Gisa'nın mantıklı açıklamaları ve Dona Flor'un duygusal izahatları onun köklü önyargılarını kırmaya yetmiyordu. Ama kızını o tatlı haliyle mikrofonun önünde görüp kente yayılan sesini duyunca gurur ve heyecan gözyaşlarını tutamamıştı. Jürinin kararı ise onu kızdırmıştı, nerdeyse popüler programın sunucusu Silvio Lamenha'nın –ya da sadece Silvio– üzerine yürümeye kalkmıştı, zira ona

göre birincilik Marilda'nın hakkıydı, yarışmayı akortsuz berbat sesli João Gilbert kazanmışsa bunun nedeni sadece jüri tarafından himaye edilmiş olmasıydı.

Dona Flor dostu Dionisia ile *Axé Opó Afonjá* tapınağında Oxóssi kutlamasına katılma konusunda anlaşmıştı, beraberinde Dona Norma ve böyle şeylere pek meraklı *gringa*'yı da götürecekti, ama şiddetli bir soğuk algınlığı ve biraz da endişe nedeniyle gidememişti; endişesi, soğuk algınlığını ağır bir gribe çevirmişti. O tip kutlamalarda en iyisi hiç hareket etmemekti, zira bilindiği gibi sokaklar büyüyle, çok güçlü *evós*'larla, tehlikeli sihirlerle doluyordu; inanmak isteyen inansın, inanmak istemeyen de inanmasındı... Dona Flor, bu tip şeylere pek bulaşmak istemiyordu. Dionisia bir gün ona:

"Analığım, senin koruyucu meleğin Oxum."

"Peki Oxum nasıl biri Dionisia kardeşim?"

"Bak sana anlatayım nehirlerin *orixa*'sının kim olduğunu; ciddi görünüşlü bir hanım, çok uzaktaki bir evde yaşıyor; görünüşte çok mütevazı biri. Ama dikkat etmek gerekir, salak, sırıtkan koketin teki; dış görünüşü sütliman, ama içinde fırtınalar kopuyor. Şunu söyleyeyim yeter analığım: Bu ikiyüzlü, *Oxóssi* ve *Xangó* ile evlenmişti ve asıl ortamı su olmasına rağmen ateşle birlikte yaşıyor."

Onca koşuşturma, onca hareket... Hepsinin nedeni, "Prens"le birlikte dinginliğinin, iç huzurunun, o tatlı ve sorunsuz yaşamın, o geceleri kâbus görmeden deliksiz, dinlendirici düşlerle birlikte uyumaların da çekip gitmiş olmasıydı. O anlamsız çemberli rüyadan sonra tüm dinginliği yok olmuştu. Yavaş yavaş, günbegün Dona Flor'un tedirginliği artıyor, dulluğunun süresi uzadıkça kalıcı bir endişeye dönüşüyordu. Sinemadaki o geceden ve o rüyadan sonra bir daha asla önceki huzuruna, hayatı doya doya yaşama hissine kavuşamamıştı. O zamanlar belki hayatı boştu, ama keyifliydi. Dona Flor'un kendini köşesinde, işinde gücünde hissettiği o huzurlu günler geride kalmıştı. Hayatı görünürde sakin ve keyifliye benziyorduysa da –durgun sular gibi– bir daha hiç tam bir gün istirahat yüzü görmedi: Yüreği ateşler içinde yanıyordu.

Dürüst bir duldu, ama şimdi sükünetini koruyabilmek için çaba harcaması gerekiyordu. Uygunsuz bir teklifle karşılaştığında değil,

onu tanıyan kim böyle bir densizlik edebilirdi ki? Tanımadık insanlara, cüretkâr teklifçilere, sokak çapkınlarına gelince, onlar genellikle onu o denli ihtiyatlı ve ciddi gördüklerinde hemen susuveriyorlardı. Ama gene de onu yoldan geçerken gören bazıları cesaret edip yürüyüşüne ("O ne kalçalar öyle!") veya vücudunun ayrıntılarına ("Of, ne sert göğüsler onlar!) övgüler düzerek veya utanmazca tekliflerde bulunarak ("Koklaşalım mı güzelim?") edeplerini, görgülerini ve aynı zamanda vakitlerini kaybedenler de oluyordu; böyle durumlarda Dona Flor sanki sağır, kör ve dilsizmişçesine yürüyüp gidiyor, alçakgönüllülüğünü ve gururunu elden bırakmadan ölçülülüğünü kendine, yanlış düşüncelere, çirkin hayallere, etinde hissettiği o canlı ve yanar arzuya karşı savunuyordu. Yoga broşüründeki "ruh ile madde arasındaki uyum" kelamına göre tüm sağlıklı yaşamlarda gerekli olan "ruh ile madde arasındaki kusursuz dengeyi" yitirmişti. Onun özelinde madde ve ruh amansız bir savaşa tutuşmuştu: Dışarıdan örnek ve namuslu dul; ama içinde alev alev yanan ateş onu bitirip tüketiyordu.

Başlangıçta sadece zaman zaman ve o da sadece geceleri, şehvetli rüyalar görüyordu; onu bakirelere ve dullara yasak dünyalara taşıyan ve kadınsı temellerini zangırdatan, içgüdülerini ve sıkıntılarını canlandıran rüyalardı bunlar. Kendini zorlayarak uyanıyordu yürek çarpıntılarıyla, ağzı kurumuş halde. Uyumaktan korkuyordu.

Gün boyunca bir sürü işle kendini meşgul ediyordu, okulun işleri, romanlar, radyo, böylece kötü düşünceleri, kalp çarpıntılarını savuşturmak az çok mümkün oluyordu. Ama ya geceleri, savunmasız kaldığında, denetlemez rüyaların iradesine tabi hale geldiğinde kendisini nasıl tutabilir, frenleyebilirdi ki?

Zaman geçtikçe Dona Flor gündüzleri de kendini tuhaf fantezilere teslim etmeye, düşünceli ve melankolik bir hal almaya, umarsız halde iç geçirmeye başladı. En tehlikelisi de yalnız kaldığı zamanlardı: Bir anda bir dolu hatıranın içine yuvarlanıyor, hatta en şiirsel ve günahsız anılar bile onu bir an önce kendini kendine sunmak için demir yatağa ve ateşlere sürüklüyordu. Dul tevazusuna ne olmuştu?

Son sıralarda tuhaf sahneler tahayyül etmeye başlamıştı, dergilerde okuduğu roman fragmanlarından veya kadın arkadaşlarının

anlattıklarından, kendi evlilik yaşamından kalan anılardan oluşan sahneler. Sinemada "Prens"in nefesini yakıcı bir buhar gibi hissettiği andan beri bedenini arzu rüzgârları sarmalamıştı; bu kanına işlemişti ve olanaksızın özlemiyle işkence çekmeye başlamıştı, yoga edebiyatının "dehşet verici bir cehennemi"nden daha beter bir eziyetti bu.

Belli bir dönemden sonra kışkırtıcı bulduğu için, kendini kontesler ve dükler arasında hamakta tropik dünyanın zevklerine bırakma hayaliyle dolu genç Marilda'nın ruhsal gıdası olan kadın romanlarını okumayı bırakmıştı. Dona Flor en masum sayfalarda bile fesatlar keşfediyor, bu ucuz ve bayağı duygusallıklarda cinsel dürtüler görerek tatsız tuzsuz saçmalıklardan yeni boyutlara ulaşıyordu.

Hikâyelerdeki olaylara sapkınlıklar atfediyor, olay kahramanlarını çarpıtıyor, bakire rahibeleri şehvetli kadınlara dönüştürüyordu; bu arada kadınsı, neredeyse hadım genç erkekleri ise kızgın boğalar haline getiriyordu. Böylece "Genç Kızlar ve Hanımlar Koleksiyonu" pornografik romanlardan oluşan bir yatak odası edebiyatı olup çıkıyordu.

Aynı şey, ister mezarlıkta arkadaşlarıyla konuşurken olsun ister gazeteleri okurken, heyecanlı kent olaylarını izlerken de oluyordu. Akşam vakti sokak kapısı önünde oturmuş arkadaşlarından en son namus cinayetini, patronu tarafından iğfal edilen kızcağızın hikâyesini dinliyor, sohbet ediyor; kız on beş yaşında ve on bir kardeşi var, maktul ise elli üç yaşında ve beş çocuk sahibi, ikisi doktor, diğer üçü ise evli barklı, tabii bu arada eşi ve bir dolu da torunu var. Marangozluk yapan baba namusunu temizlemek için eline silah alıyor, sosyetenin gözdesi, ahlak ve uygarlık abidesi, muhafazakârların liderine üç kurşun sıkıyor, tam kalbine; adam ölümcül yaralanıyor, saldırgan tutuklanıyor, sinirlerini yatıştırmak için atılan dayaktan sonra hapse tıkılıyor; böylece namusu kanla temizlenmiş oluyor ve toplum adalet istiyor, intikamcının serbest bırakılmasını talep ediyor. Bütün arkadaşları ve komşu kadınlar, kızını hamile kalmış ve namusunun şampanya kadehleri arasında kirletilmiş olduğunu görüp aklı başından giden babaya hak veriyor. Bir teki hariç, her zaman zenginleri haklı gören Dona Dinorá: "O si-

yah fahişeler, daha sonra şantaj yapabilmek için patronlarının koynuna girer." Ama Dona Flor, hafızasında sadece açık saçık ayrıntıları tutuyor, göğsünde ve yozlaşan düşüncelerinde sadece patronunun kollarında keyiften inleyen, doygunluğa ulaşan kızın hayalini muhafaza ediyordu. Koca dehşet tablosunun geri kalan kısımları, arkadaşlarının öfkesine ne kadar katılırsa katılsın, aslında onu pek ilgilendirmiyordu.

Böylece, gün içinde ölçülülüğünü koruyabildiği saatlerin sayısı giderek azalmaya başladı. Bu arada onu evinin içinde gidip gelirken, ocağının başında veya arkadaşlarıyla birlikte gezmeye veya alışverişe gittiğini (ama dul hali nedeniyle kendine yasakladığı eğlencelere asla gitmiyordu) görenler, içinde vermekte olduğu savaşı, geceleri onu yiyip bitiren delice istekleri hayal bile edemezlerdi. Çünkü ondan daha saygıdeğer ve namuslu görünüşlü bir başka kişi daha olamazdı, ağzından ilgiyle çıkan bir erkek adı duyulamazdı, ne de öyle birinin niteliklerine ve karakterine ilişkin tek bir ifade. Eğer önceleri arkadaşları arasında sözde adaylar hakkında şakalar yapmışsa, şimdi adlarının anılmasına bile izin vermiyordu, yeniden evlenme ihtimali sanki gerçekten tamamıyla mezara gömülmüş gibiydi. Mahallede, hatta tüm kentte onun gibi ağırbaşlı ve mütevazı bir başka dul daha bulunamazdı, eğer tabii dünyada ondan daha ağırbaşlı ve mütevazı bir dul varsa. Dona Flor ideal dul modeliydi. Dışarıdan bakıldığında namus abidesi gibiydi. Sakin ve mesafeli çehresi tevazunun maddeleşmiş görüntüsüydü; içeriden ise, istekle yanıp tutuşuyordu, "ateşlerde yanıyordu". Oxum gibi, onun *orixá*'sı gibi! Ah Dionisia, Oxum'un ateşinin geceleri analığını, onun esmer vücudunu, tüysüz karnını nasıl yaktığını bir bilebilse, onun yapraklarla dolu banyoda yıkanmasını sağlar ve ona bir koca getirirdin! Dona Flor rüyalarla dolu gece uykularında ve yalnızlığında giderek daha fazla tedirginleşmeye başlamıştı. Bütün bir gece sakin sakin uyumayı başardığında, bunu Tanrı'nın bir lütfu olarak kabul ediyordu. Ama uykuları çoğunlukla tatlı bir başlangıcın ötesine geçemiyordu, kısa bir süre sonra açık seçik sahnelerle dolu kâbuslar görmeye başlıyor ve bütün bir geceyi göğsünde bir ağırlık, bacaklarının arası sancılı halde yatağında dönüp durarak geçiriyordu. Doğru dürüst uyuyup dinlenebildiği saatlerin sa-

yısı giderek azalıyor, rüyalarla ve arzuyla dişlerini gıcırdatarak geçirdiği zaman uzuyordu. Yoganın bilgece propagandasına göre, "ruhun üzerinde egemen olan madde" idi.

Utanmaz, iffetsiz kadın, rüyalarında dul ağırbaşlılığına ne oldu? Böyle bir şey asla başına gelmemişti: Evliyken ve kocasıyla yataktayken bile kendini kolayca bırakamaz, her seferinde çekingenliğini aşmaya, ihtiyatlılığının üzerinden gelmeye çalışırdı. Ama şimdi rüyalarında sokaklara çıkıp kendini önüne gelene teklif ediyordu, hatta bazen dul bile değil kendini para karşılığı satan bir kadın oluyordu. Aman Tanrım, ne utanç verici! Bir seferinde gecenin yarısında uyanıp eski varlığının, o iffetli, mütevazı, kocasıyla sevişirken bile üstünü çarşafla örten Dona Flor'un arkasından gözyaşları döktüğü bile olmuştu. Şimdi ise, utanmazca rüyalarında şehvetle dolu bir kadın, aç ve ikiyüzlü bir fahişe, uluyan bir dişi kurt, azgın bir kedi, bir orospu olup çıkmıştı. Bazı zamanlar günün yorgunluğuyla sinemada uyuyup kalıyor veya arkadaşlarıyla sohbet ederken başı düşüveriyordu. Ama uykusunun kaçması için geceliğini giymesi yetiyordu: Düşünceleri çarpıklaşıp, derslerin ayrıntıları, alışveriş, gezinti, bir komşunun hastalığı veya onu o kadar kaygılandıran Lita'nın astımı gibi gündelik konuların ve ahlak sınırlarının ötesine taşıyordu. Litacık da onun gibi geceleri gözünü kırpmadan geçiriyor, kendisini boğacak hale gelen çaresiz hastalığına karşı mücadele ediyordu. Dona Flor da boğuluyordu, arzular içinde kıvranarak. Aklı ona itaat etmiyordu; Marilda ve onun sorunları, radyoda şarkı okuma tutkusu ve önündeki bir sürü engel üzerinde düşünmek isterken... birden önünde "Prens" beliriyor, sinema karanlığında kulağına o aynı tatlı aşk sözcüklerini fısıldıyordu. Marilda ve onun sorunları, yasaklı şarkıcılığı, bülbül sesi yok olup gidiyordu.

Çapkın adamın fahişeler arasındaki ünü Dona Flor'a kadar ulaşmıştı. Bu salakça macera hakkında hiçbir şey bilmeyen Dona Dionisia, sahtekârı gazete haberlerinden tanıdığını sanarak "Istıraplar Efendisi" hakkında ona hikâyeler anlatıp eğleniyordu. Dionisia hayat kadınlığı yapmaya başladığında sahtekâr herif fahişeler dünyasında büyük üne sahipmiş. Soluk güzelliği, romantik sesi, baygın bakışları ve yataktaki üstün becerisi nedeniyle. Uzmanlarına

göre gerçek bir azgın, şehvetli bir kuduruk. Dramatik tutkulara sebep olmuş ve bir keresinde iki falanca onun için birbirleriyle kanlı bıçaklı hale gelmiş, biri hastaneye kaldırılmış, diğeri ise hafif yaralama suçuyla hapsi boylamıştı.

Rüyasında Dona Flor bu ikinci kadın oluyordu, sarhoş ve saldırgan, bıçağını Dona Dionisia'ya kaldırmış ve hakaret eder halde: "Kadınsan yaklaş, rezil karı, gel de suratını, deliğini çizivereyim." Ama Dona Dionisia kahkahalara boğuluyor, bütün diğer fahişeler de Dona Flor'a gülüyordu. Yakışıklı delikanlının, "Dullar Prensi"nin onları sadece paraları ve mücevherleri için istediğini bilmiyor muydu? Ne evlilik, ne yatak âlemleri. Bunu bildiği halde Dona Flor neden bu kadar azgınlaşıyor, kendini kaybediyor, tüysüz bedenini ona sunmak istiyordu? Ne ayıp bir durum, nerede kalmıştı dul ağırbaşlılığı?

Geceleri sakin bir uyku vaat eden uyku haplarına başvurdu. Cabeça Sokağı'nın köşesindeki Bilimsel Eczane'nin sahibi doktor Teodoro Madureira'ya danıştı. Doktor Teodoro sadece eczacı olmakla birlikte ilaçtan ziyade tavsiye vermekle tanınıyordu –Dona Amelia'ya göre genel kabul görüyordu–; mesleğinde uzmandı, genel ağrılar konusunda üzerine yoktu: Reçeteleri her zaman işe yarıyordu, tedavi garantisiydiler. Uykusuzluk, asabiyet, rahatsız uyku mu? Mutlaka aşırı kaygılar nedeniyledir: Ağır bir durum değil; kibar eczacının teşhisi buydu, yorgunluğa karşı birebir bazı haplar tavsiye etti; beyni dinlendiriyor, sinirleri yatıştırıyor ve rahat bir uyku veriyordu. Dona Flor bunları endişe etmeden alabilirdi; herhangi bir yan etkisi yoktu, diğer bazı pahalı ve modern, son sıralarda moda olmuş ilaçlar gibi uyuşturucu veya uyarıcı maddeler içermiyordu. "Çok tehlikeli ilaçlar onlar hanımefendi, morfin veya kokain gibi, hatta daha beter." Eczacı ansiklopedi gibi biriydi, müşterileriyle yakından, neredeyse törensel şekilde ilgileniyor, onları şatafatla uğurluyordu. En önemlisi, Dona Flor sonuç hakkında kendisini bilgilendirmeyi unutmamalıydı.

Hiçbir etkisi olmadı Doktor Teodoro. Bütün gece boyunca uyanmadan uyumuştu, bu gerçekti, ta ki derslerin başlamasına az bir zaman kala kapıyı korkmuş halde ısrarla çalan hizmetçisi uyandırana kadar. Uzun bir uyku, evet, ama tıpkı öncekiler gibi,

aynı tutkular, duygusal çılgınlıklar, gece ateşi, sınır tanımaz şehvet; öncesinden daha beterdi, zira bu kez kâbuslardan kurtulabilmek için kendisini uyandıramıyordu da, bütün gece boyunca, bitip tükenmez sevişmeler içinde alev alev yanıyordu. Sabah yataktan bitkin halde kalkıyordu. İlaç kullansın veya kullanmasın uykusunda arzu ateşleri içinde tutuşuyordu. Saplantılı hale gelmişti. Büyülenmişti. Deliliğin sınırlarında mücadele etmesine sebep olan bir büyülenmişlikti bu.

Gündüzleri iş güçle meşgul olduğundan, kentte başıboş dolaşan sekse karşı sağır ve körtü: laf atmalara, arzu dolu bakışlara, çapkınca veya utanmazca sarf edilen cümlelere, sokakta karşıdan karşıya geçerken onu çırılçıplak soyup gözleriyle yiyenlere karşı kapalıydı. Çalışırken, gezinirken, tiyatrodayken dürüst, örnek bir duldu. Ama geceleri yerlerde ve çöplükler arasında, erkek sesleri, yiyip bitirici bakışlar, ahlaksızca fısıldamalar, çapkınca ıslıklar, kaba laf atmalar, yatağa davetler ortasında sürünüyordu. Bazen de kendini hayat kadınları arasında, kendisinin de en ucuz, en kolay orospulardan biri olduğu fahişeler ortamında dolanan erkeklere sunan bizzat kendisi oluyordu. Çirkefle dolu pis bir kuyu. Ama hiçbir erkek ona ulaşmıyor, ne de ona sahip oluyordu. Tam sahip olacaklarken, kızgın seksin doruk noktasında, Dona Flor bunu reddediyor, gergin ve sıkıntılı bir halde hemen uyanıyordu.

Yaşadığı bu beter kafa bulanıklığından kimse haberdar değildi. Herkes onun yaşamının sakince, sorunsuz, ahenkli, hatta keyifli bir biçimde akıp gittiğini sanıyordu. Geçmişte kumarbaz, kötü kocasından çok çekmişti. Şimdi ise halinden memnun, yeniden evlenmeye istekli olmayan ve erkekleri hakir gören bir duldu. Hayranlık uyandıracak ve yorumlara sebep olacak kadar endişesiz görünüyordu. Cabeça Sokağı'nda gururlu ve ciddi haliyle göründüğünde mahalleliler hakkında konuşmaya başlıyorlardı:

"Bu kadın gerçekten hakiki bir dul. Genç ve güzel olmasına rağmen tek bir erkeğe bile bakmıyor..."

"Üstelik dürüst. Belki de erdeminden değil..."

"O zaman neden?"

"Doğuştan dürüst, tabiatı soğuk. Buz gibi soğuk biri, arzuya karşı bağışık. Böyle kadınlar var, heykel gibi güzeller, ama onlar için

arzu diye bir şey yok. İçlerindeki erdem değil, soğukluk. Buzdağı gibiler. Büyük ihtimal, bu da onlardan biri..."

"Öyle ya da değil, kim bilir... Erdeminden olsun veya olmasın gene de şehirdeki en dürüst dul..."

Diğeri ise kuşkucu ve üstün edalı, çirkin bir edebiyatla ısrar ediyordu:

"Buzdağı gibi soğuk biri, inan bana. Mermer gibi. Buzdolabı gibi. Buz parçasının teki."

Ve Dona Flor, şık ama mütevazı kıyafeti, basit ve ağırbaşlı güzelliğiyle ağır adımlarla ilerliyor, aziz heykeltıraşçısı Alfredo'nun neşeli merhaba hanımefendisine cevap veriyor, Mendez'in İspanyol aksanlı iyi akşamüzerlerini kabul ediyor, Vitorina'nın lokma tezgâhının başından gönderdiği tebessümünü yanıtlıyordu. Bütün gece boyunca doğru dürüst uyumayıp kendisini yakıp kavuran arzularla mücadele ederek bitap düştükten sonra bu sakin mağrurluğunu, dingin görüntüsünü korumakta büyük güçlük çekiyordu. Dışardan sütliman görünüyor, ama içinden alev alev yanıp tutuşuyordu.

8

"Büyük kabalık ettin... Ayıp oldu..." dedi Dona Norma içtenlikle. "Enaide haklı olarak kızdı..."

Zé Sampaio'nun doğum gününü kutladıkları kalabalık cumartesi gecesinden sonraki güneşli ve miskin pazar sabahı arkadaşları hâlâ gerginlik belirtileri gösteren Dona Flor'un çevresini sarmışlardı.

"Küstahlıklara izin veremem..."

"Şakaydı ama, başka bir şey değil... sen kötüye aldın... Dona Amelia doktor Alusio'nun davranışında kötü bir şey görmedi."

"Kötü bir şaka..."

Dona Norma enerjik bir biçimde arkadaşlarının görüşünü dile getirdi:

"Özür dilerim Flor ama bak sana söyleyeyim, aman-bana-dokunmayın halindesin. Herhangi bir şey için hemen kızıveriyorsun... Sen hiç böyle değildin, bu kadar burnu havalarda... Ben yok-

tum, ama adam biraz abartmış da olsa sadece oyun yapıyordu. Bunun için o kadar köpürmene gerek yoktu..."

Dona Gisa, noter Pilao Arcado'nun kişiliğini ve tavırlarını açıklayabilmek için bilimsel bir tez geliştirdi:

"Don Alusio tipik bir patriarkal, kadınlara kendi mülküymüş, bir eşyaymış, hayvanmış, birer inekmiş gibi davranan biri..."

"Evet, tamamen öyle..." diye araya girdi Dona Flor... "İnekmişler gibi... Ona göre kadınlar bundan başka bir şey değil... Tabii kendisi de beygir..."

"Beni anlamadınız Flor, Don Aluisio'yu da anlayamıyorsunuz. Onu yaşadığı ortam içinde kavrayabilmek gerekiyor. Taşralı o. Bir latifundist... Bir toprak ağası..."

"Utanmazın teki, başka bir şey değil... Terbiyesiz biri... Biriyle samimileşip hemen istismar etmeye kalkıyor."

"Norma haklı Flor, çok alıngansınız... Doktor Aluisio'nun tek yaptığı elinizi tutmak oldu..." diye görüşünü belirtti Jacy.

"Falınızı okumak için..." diye onayladı Dona María del Carmen. "Neden bütün berbat tipler el falı okuma hikâyesi uydururlar ki?"

"Size de terbiyesizin teki gibi mi geliyor?"

"Şu şey mi... doktor Aluisio mu? Elbette..." deyip bir sorun daha ekledi:

"Doktor mu, değil mi, bilinmez..."

Don Aluisio mu, doktor Aluisio mu? Dona María del Carmen istemeden ciddi bir protokol sorunu atmıştı ortaya.

Sao Francisco bölgesinde, Juazeiro'dan Junuaria'ya, Lapa'dan Remanso'ya ve Sentó Sé'ye kadar –hitabet yeteneğiyle tanınan resmi bir ilmühaber yazıcısı olarak çalıştığı bölge– bütün sonuçlarıyla birlikte doktor olarak anılırdı. Ama başkentte, üniversite diploması olmadığından bu unvanını kaybetmişti. Hikâyemizde kent ile taşra arasında ayrım yapmamak için her iki unvanı da kullanacağız, böylece katı gelenekçiler ile lakayt liberaller arasında taraf tutmamış oluruz. Dona Flor'un salonunda toplanmış arkadaşlarına gelince, hiçbiri bu sorunla ilgilenmiyordu:

"Doktor olsun veya olmasın, altın gibi adam, konuşmasını biliyor, ağzından bal damlıyor... Çok hesaplı biri..." diye özetledi epeyden beri susmakta olan Dona Emina.

Don Sampaio'nun doğum günü partisinde olup bitenler –neredeyse küçük çaplı bir skandal– üzerine konuşuyorlardı. Ayakkabıcı her tür eğlenceye ve kutlamaya karşı olduğundan, Dona Norma hiç istemese de bolca yemek hazırlayıp arkadaşlarını ve komşularını davet etmekle yetinmişti. Don Sampaio uyuşuk biri olmakla beraber boğazına düşkündü, karısına evde bir şey pişirmeyip iki çocuklarıyla birlikte dışarıda yemeğe çıkmayı önermişti (her yıl yaptığı gibi). Çok para harcamadan ve gürültü patırtı olmadan doğru dürüst yiyip içebilirlerdi. Ve gene evlendiklerinden beri hep olduğu gibi Dona Norma bu makul fikre karşı çıkmıştı: Eğer âleme rezil olmak istemiyorlarsa en azından "geniş bir dost çevresine" *Amerikanvari* bir yemek vermeliydiler. Yatağında, kalın parmağı ağzında Zé Sampaio, son savlarını da tükettikten sonra, ona göre tartışılmaz olan yargılarını dile getirmeye başlamıştı:

"Bir dizi nedenle karşıyım, hepsi de geçerli nedenler."

"Söyle bakalım o nedenleri, ama ayakkabı satışları düşüyor hikâyeleriyle gelme, zira istatistikleri okudum geçenlerde..."

"Onunla ilgili değil... Lafımı kesmeden dinle. Birincisi, *Amerikanvari* denen yemek türünden hiç hoşlanmıyorum, herkes ayakta. Ben masada oturup yemeyi seviyorum. İcat ettiğiniz Amerikan ayaklarıyla herkes masanın başında ayakta toplanıyor, tabii ben de utangaç olduğumdan sonuçta artıklarla yetinmek zorunda kalıyorum. Kendime bir şeyler almak için masaya yaklaştığımda tüm kızartmalar bitmiş, hindi göğsü kalmamış, sadece kanatları kalmış oluyor. Üçüncüsü: Bütün bunların benim evimde olup bitmesi; ev sahibi olduğumdan en son ben yemek almalıyım, almaya kalktığımda da hiçbir şey kalmamış oluyor, ellerim bomboş kalıyor, az ve kötü yiyorum... Dördüncüsü: Böyle bir şey restoranda başımıza gelmiyor, oturuyorsun, istediğin yemekleri seçiyorsun, doğum günü kutladığımızdan da herkes bir ikinci seçebiliyor..."

Bu ikinci tabak yemek aileye ve açgözlülüğe verilmiş yürek hoplatıcı bir tavizdi. Dona Norma kocasının savlarını tüketmesini dişlerini sıkarak bekliyordu:

"Sampaio rica ederim saçmalama. Birincisi: Herkes bizi doğum günlerine davet ediyor..."

"Ama ben asla gitmiyorum..."

"Bazen gidiyorsun... Gittiğinde de beş öğün yemek yiyorsun... İkincisi: Amerikanvari yemekte az yediğini, utangaç olduğunu falan söyleme bana. Sırf adam yabancı olduğu için gittiğin Don Barnabó'nun doğum gününde karides suflesinin nerdeyse yarısını sen götürdün, bu arada börekler de cabası... Boğulacaktın neredeyse..."

"Ah!" diye iç geçirdi Don Sampaio, "Dona Nancy'nin yemeği bir harikaydı..."

"Benimkiler de öyle... Kıskanılacak bir tarafı yok. Üçüncüsü: Bu evde en son kendine servis yapan sen değilsin, hep önce kendi tabağını doldurursun, tam bir terbiyesizlik, senin gibisini görmedim. Ne kabalık... Ev sahibi üstelik... Dördüncüsü: Benim vereceğim yemekte hiçbir şey eksik olmaz, Tanrı'ya şükürler olsun. Beşincisi: restoran yemeği..."

"Yeter..." diye yalvardı tüccar çarşafların altına gizlenip. "Seninle tartışılmaz, bak tansiyonum yükseldi..."

Dona Norma'nın yemeği açık büfe usulüydü; eğer yirmi davetlisi varsa, elli kişilik yemek hazırlardı; haklıydı da, çevredeki yoksullar tepsilerde kalanları temizlemeye ve şişelerin dibinde kalanları içmeye gelirlerdi. Bu sefer Don Sampaio'nun doğum gününde bütün komşularını çağırmıştı, hatta Bernabóları bile (Dona Nancy dost çevresine dâhil olmaya çalışıyor, Don Héctor ise iş hayatından bahsediyor, Arjantin'in göstermekte olduğu ilerlemeleri övüp duruyordu). Don Bernabó müthiş milliyetçi bir Buenos Airesliydi, sürekli olarak Arjantin ile Brezilya arasında kıyaslamalar yapıyor ve tabii üstünlüğü kendi ülkesine bahşediyor, lafı sürekli Arjantin'deki ilerlemelere, zenginliklere, ikliminin güzelliğine –birbirinden ayrı dört iklim, buradaki gibi tüm yıl boyunca süren sıcaklar gibi değil–, örnek demiryolu sistemine –burada saati belli olmayan trenler gibi değil– getiriyordu; en mükemmel meyveler, şaraplar, saf buğday unundan yapılan ekmekler, safkan sürülerden elde edilen bol ve lezzetli etler hep onun ülkesindeydi. Dona Nancy kocasının uygarlık meselelerine girdiğini görünce korkup suskunluğunu bozmuş ve onu durdurmaya çalışmıştı:

"Ama Bobó, burada da güzel şeyler var... Bak, ananaslar mesela... Şahane."[4] Dona Nancy ananasa bayılıyordu, ayrıca kocasının milliyetçi bir Brezilyalıya, "ulusal gurur" sahibi bir militana çatıp sorun yaratmasından endişeleniyordu, bu birkaç kez başına gelmişti. Bir seferinde o tip jeo-ekonomik tartışmaların birinde pazarcı Don Chalub (Suriye göçmeni bir ailenin birinci kuşak Brezilyalısı ve bu nedenle de hızlı bir şoven) kendini tutamamıştı:

"Orada sanayi daha gelişkinse, hayat daha iyiyse, tuğla ocağını neden burada kurdunuz?" Böylece Brezilyalı adam, Arjantinlinin seramik fabrikasını ikinci lige havale etmişti.

Ressam Carybé de (Dionisia Oxóssi'yi kraliçe kıyafetleri içinde, elinde koruyucu Tanrı'nın simgeleri *ofá* ve *erurkeré* ile resmeden) bir keresinde birkaç folklorik figürünü onun fırınında pişirip pişiremeyeceğini danışmak için Arjantinliye başvurduğunda, kendini tango ve sambayla ilgili bir tartışmanın içinde bulmuş ve nihayet patlamıştı:

"Hayır efendim... Melezlerin bulunmadığı, sadece çitilenmiş beyazlardan oluşan bir ülke yaşanacak bir yer olamaz... Rica ederim yapmayın!"

Sampaio'nun doğum gününde Arjantin'in yüceliğinin amansız savunucusu son derece kibardı. Zaman zaman laf arasına ülkesini sıkıştırmış olsa da bunları Brezilya'dakilerle karşılaştırmaya kalkmadı. Tam tersine, Bahia halkına, onun karakterine, kibarlığına, iyilikseverliğine iltifatlar etti. Böylece ayakkabıcının partisi sosyal başarıya ulaştı, sadece Dona Norma ve Don Aluisio arasında geçen hadise dışında (ama sonuçları dostlar ve komşu kadınlar çevresi arasında kalacaktı).

Dona Flor doğum günü yemeğine gidip gitmemekte kararsızdı. Bu kadar davetlinin olduğu bir yemek kendisinin matemine ters düşen bir eğlence haline gelmez miydi? Kocasının ölümü üzerinden daha bir yıl geçmemişti. Aslında birkaç gün kalmıştı bir yılın dolmasına, ama dul kadın ilkelerinde katıydı, zira dulluk ideolojisi sekter ve dogmatikti, en ufak bir sapmada yaşlı kadınlar grubu günahkârın başına çöker, onu mahkûm ve teşhir ederdi.

---

4 Dona Nancy bunları İspanyolca söylemişti. Bernabó'nun kısaltılmışı olan "bobo" İspanyolcada aynı zamanda "budala, alık" anlamına gelir – ç.n.

Dona Norma onun bu tereddüdüne güldü: Ne zamandan beri bir yemek, basit bir doğum günü yemeği dullara yasaklanmıştı? Bu bir dans partisi falan değildi; Artur ve onun öğrenci arkadaşları bir iki plak koyup dans edecek olsalar bile bu gençler arasındaki bir eğlence olmanın ötesine geçmezdi, matem süresinin gereklerini bozmayacak masum bir eğlenti olurdu, rahmetliyi mezarında rahatsız edecek bir şey değil. Bu mesele böylece hallolunca Dona Flor günün hemen hemen tamamını Don Sampaio'nun doğum günü hazırlıklarıyla geçirdi. Kendi mutfağında Marilda'nın yardımıyla koca bir kazan *vatapá* ve balık çorbası, bir de tatlı hazırladı, Dona Norma da diğer yiyecekleri. Dona Flor ikna olmuştu ve davete katıldı. Keşke katılmasaydı, tatsızlık çıkmamış olurdu. Ev insanla dolup herkes tabağını doldurmaya başladığında Xame-Xame'den Dona Enaide çıkageldi: bir tepsi çikolatalı kek, Don Sampaio için bir kravat ve kocasının özürlerini getirmişti, cumartesi akşamları müdavimi olduğu poker partisine katılmak zorundaydı, bu nedenle o akşamlar bir başka taahhütte asla bulunmazdı. Ona karşılık yanında Don Aluisio'yu getirmişti, pek çok kişi için doktor Aluisio'ydu, yukarda anılan San Franciscolu ilmühaber yazıcısı yarı bekâr sayılırdı ve akrabası tarafından Dona Flor için aday olarak kabul ediliyordu. Son derece yeni, sıcak koyu renkli takım elbisesi, pırıl pırıl dazlağı, şahin burnu, etrafı tarayan ışıl ışıl gözleri, kolonya banyosu yapıp pudralanmış haliyle tam bir manken. Dona Enaide taşrada etki ve yetki sahibi olan bacanağını herkese gururla tanıştırdı.

"Aluisio, Dona Flor Guimaráes ile tanıştırayım, Bahia'nın en güzel dulu..."

"Enaide, şaka yapmayı bırak..."

Doktor Aluisio elini öpmek için eğilince Dona Flor'u bir parfüm buharı sarmalayıverdi:

"Sayın hanımefendi, hayatımın en heyecanlı anlarından biri bu. Görümcem hakkınızda bana yazmıştı, harika şeyler anlattı... Ama görüyorum ki yetersiz kalmış; sizi ancak bir şair tanımlayabilir hanımefendi..."

Aynı zamanda Dona Flor'u bakışlarıyla soyuyor, elbisesini ve kombinezonunu, sutyenini ve külotunu çıkarıyordu. Dona Flor kendini hiç bu kadar çıplak hissetmemişti; o bakışlar kalçalarının

kıvrımlarını, göğüslerinin sertliğini, göbeğinin kabarıklığını ölçüyordu. Sonra bakışları değişti, incelemeden onaylamaya geçti ve kibar tebessümü tatmin gülüşü halini aldı.

Bütün bunlar elini bırakmadan olup bitmişti, adam Dona Flor'un elini onu soyup yargılarken kendi eli içinde hapsetmişti; yargılıyordu, evet: Aynı anda vücudunu ve ruhunu değerlendiriyor, kolay ve garanti bir av önünde olduğu sonucuna ulaşıyordu. Taşra dünyasının Don Juan'ı olarak yaşadığı deneyimlerden hareketle Dona Flor'un numara yapan biri olduğu sonucuna varmıştı, hem de çok. O, dış görünüşü sakin olan pek çok kadın tanımıştı, yatakta şeytanlaşan ikiyüzlülerdi onlar, hem de dur durak bilmeyen şehvet düşkünleri.

Sertón'un küçük kentlerinde, kadınların haklardan mahrum oldukları ve efendileri kocalarının arzularına tabi hizmetçiler gibi ve evlerinin duvarlarıyla sınırlı dünyacıklarında yaşadıkları yerlerde Don Aluisio, mütevazı bakışların ve gösterişsiz davranışların ardında onun ahlaksızca davetlerine tutkulu yanıtların yattığını görüp şaşırmıştı.

Ah, o durgun suların ardında ne kasırgalar kopuyordu; sade ve yalın matem görünüşünün altında Dona Flor, bu genç ve sağlıklı kadın içinde ne fırtınalar yaşıyordu kim bilir... Don Aluisio aynı mütevazı görünüşte başka kadınlar tanımıştı, hepsi evlerinin karanlığına gömülmüş, kendilerini Ortaçağ yasalarının zincirleriyle bağlamışlardı, ama bir fırsat çıktığında inanılmaz bir zekâyla yasakları ve korkuları bir yana bırakıyorlar, korkulası muhafızlarına boynuz takma işinde ne kadar usta olduklarını gösteriyorlardı. Tabii zaman zaman da ihanete uğramış bir koca birkaç kurşun veya bıçak darbesiyle kendi yasasını uygulayıveriyordu.

Boş zamanlarında –zamanının büyük bölümü boştu, zira masasına çok az iş geliyordu– ilmühaberci vaktini kadınlara, onların davranışlarının, mümkün olduğunca mahremiyetlerinin incelenmesine ayırıyordu, öyle ki Piláo Arcado hâkimi doktor Vival Pitongo onu "fahri psikolog, kadın ruhunun çözümleyicisi ve âlim bir klasik eser okuyucusu" olarak tanımlıyordu. Aluisio'nun okuduğu klasik eserler Yunan mitolojisine ve Roma İmparatorluğu'nda yaşama, genel olarak da düşkün yaşama ilişkin kitapların

ulusal dilde veya Portekizce çevirilerinden ibaretti. Kadınlarla ilgili olarak klinik bir göze sahipti, bu da onun belli maceralar yaşamasını ve dayanılmaz ayartıcı, kocaların korkulu düşü olarak ün salmasını olanaklı kılmıştı. Keline ve çıkık burnuna rağmen, bazı kadınlar onunla günahı, feodal yasayı ve intikam yasalarını yaşamayı tercih etmişlerdi.

İşte Río Sao Franciscolunun bu şahin bakışı derhal Dona Flor'un iç dünyasını, düşüncelerinin içeriğini kapıvermiş, üzerindeki giysileri ve takıları çıkardıktan sonra sırlarını anlayıvermişti. Utanmazca bakışlarının başka anlamı yoktu: Don Aluisio karşısındaki kadını dışından ve içinden soymuş ve ondan hoşlandığı, onun hatta kolayca fethedilebilir olduğu sonucuna ulaşmıştı.

Onun için Dona Flor, Bahia'nın en dürüst ve onurlu dulu değildi, bu sıfatı ona Cabeça barı sarhoşları atfetmişti, bir de komşu kadınlar, hatta bunların en kötücülleri bile bu sıfatın doğruluğu konusunda ellerini ateşe sürebilirlerdi, zira ellerinin yanmayacağından emindiler.

Elden söz açılmışken, yalancı avukatın Dona Flor'un elini hâlâ hafifçe sıkarak, belli etmeden okşayarak avcunda tutmakta olduğunu belirtelim. Dona Flor adamın aynı anda kendisini nasıl soyup dürüst dul sıfatından arındırdığını ve elini avcunda tutmasını ona tamamen sahip olmasının ilk adımı olarak telakki ettiğini anlamıştı. Cüretkâr kaba adam, kibirli ve kendinden emin: Eğer Dona Flor o an tepki göstermezse, adamın kanatlarını kesivermezse, daha sonra daha beter pervasızlıkların önünü alamayacaktı. Hemen ciddileşip sertçe elini çekti. Catundas çapkını anlamazlıktan geldi:

"Bir itirafta bulunmama izin verin hanımefendi... Başkentte bazı işlerim –yönettiğim bazı hisselerle ilgili meseleler– var ve bazı akrabalarımı ziyaret edeceğim ama beni Salvador'a getiren asıl saik sizi tanımak istemem... Enaide mektuplarında..."

Ama Dona Flor, öğrencilerinden ve Sampaioların dostu Dona Dagmar'ın salona girmekte olduğunu görüp Aluisio ustanın sözünü kesiverdi...

"İznizle... Şu arkadaşımla konuşmam gerekiyor..."

Çenesini tutamayan bir boşboğaz olan Dona Dogmar hemen soruverdi:

"O kel herif de kim? Bir talipli mi?"

"Aman boş ver hanım... Enaide'nin bacanağı, doktor Aluisio, bilmem nerenin şef memuru..."

"Ha! Şu adam... Ondan bahsedildiğini duymuştum... Sao Franciscolu yetkili mi nedir... Neyse, ben bir şeyler yiyeyim..."

Yemek salonunda davetliler tabak çanak gürültüleri arasında masalara saldırıyorlar, boşalan tepsiler de mutfağa taşınıyordu.

Don Sampaio'nun doğum günü yemeği çok başarılı oldu. Ev, Dükkâncılar Kulübü üyesi ticaret erbabıyla, akrabalarla, komşularla ve Dona Norma'nın arkadaşlarıyla dolup taşmış, herkes öbek öbek salonda ve balkonda toplanmıştı; mutfak da Dona Norma'nın evlatlıkları, dostları ve çevredeki yoksullarla doluydu. Salonun bir köşesinde, ana masanın hemen yanında Don Sampaio hızlı hızlı tabağındakileri yiyordu, bir yandan da tabağını yeniden doldurmadan önce masadakilerin biteceği korkusuyla yan gözle tepsileri gözlüyordu. Gelip kendisiyle konuşarak vakit kaybettirmesinler diye yarı gizlenmiş haldeydi. Ama Arjantinli Bernabó, *dendé* nedeniyle dudakları sarıya boyanmış halde ve bolca tıkınma nedeniyle geğirerek yaklaşıp ev sahibini tebrik etti:

"*Macanudo, amigo. La comida, deliciosa...*"[5]

Dona Flor bir süre Dona Norma'ya ve yardımcılarına (hepsi komşu kadınlar) yardım etti, ama hareketlilik biraz durunca kendine balkonun köşesinde bir iskemle buldu, oturup olan bitenleri izlemeye başladı: Don Vivaldo, mezarcı, dördüncü tabağını dolduruyor, doktor Ives de tatlıları tıkınıyordu; Don Aluisio ise, dişlerinin arasında kürdan, sanki bilmeden yaklaşıyormuşçasına balkona gelip Dona Flor'un hemen yanında korkuluğa dayandı:

"Roma şölenleri gibi..."

Dona Flor, bir an için yanıt vermemeyi düşündü, ama sonunda konuşmayı tercih etti; kabalık etmenin gereği yoktu:

"Normacık yemek verdiğinde hiçbir şeyden çekinmez..."

Don Aluisio ilgisizce çevresine bakınıp konuşmayı sönümlendirdi. Dona Flor tekrar salondakileri seyretmeye koyuldu. İşte o zaman ilmühabercinin kendisine mırıldanarak söylediklerini işitti:

"Söyle bana güzelim..."

5 (Por.) Şahane dostum. Yemek bir harika...

"Nasıl?" dedi Dona Norma sıçrayarak.

"Buradan çıkıp Abaete Gölü'nde mehtap seyretmeye gitmeye ne dersin? Siz önden çıkın, beni Largo Sokağı'nda bekleyin..."

Ama Dona Flor ayağa kalkmıştı bile, boğazı düğümlenmişti:

"Beni kim sandınız?"

Doktor Aluisio sakince gülümsedi, bu kızgınlığın ne anlama geldiğini biliyormuşçasına bir edayla; bu tip ilk ve sert tepkilere alışkındı.

"Sadece biraz dolaşırız, başka bir şey değil..."

Dona Flor cevap bile veremiyordu; hiddetten yüzü kızarmış, göğsüne bir ağırlık oturmuştu. Bir erkeğe duyduğu ihtiyaç, hissettiği şiddetli arzu, bu denli belli miydi? Nerdeyse koşarak salona girdi.

"Ne oldu Flor?" diye sordu onu fena halde sinirlenmiş, elleri titrer halde gören Marilda.

"Bilmem, biraz çarpıntım var... Önemli değil..."

"Otur şuraya... Bir bardak su getireyim..."

"Gerek yok... Annenle konuşacağım biraz..."

Arkadaşlar grubu arasında bazı davetlilerin açgözlülüğü hakkında yapılan esprileri dinleyip biraz biraz kendine gelmeye, cüretkârın alaycı sırıtışını ve kaba laflarını unutmaya başladı. Arsız adam... Katran gibi karanlık, kapalı bir gecede mehtap seyretmeye davet ediyor! Bir süre sonra konuşmalara katılıp, Dona Amelia ve Dona Emina'nın yorumlarına gülmeye başladı. Dona María del Carmen o zamana kadar hiç Don Sampaio'yu herhangi bir yemekte böylesine iş üzerinde görmemişti, acayip şaşırmıştı. Sohbetin iyice gürültülü ve şen şakrak hale geldiği bir anda, San Franciscolu yılmaz çapkın yengesi Dona Enaide'nin kolunda gelip lafa karıştı:

"Bize de yer var mı? Yoksa erkeklere yasak şeylerden mi söz ediliyor?"

"Buyurun, oturun..."

Dona Flor ilmühabercinin geldiğini fark etmemiş gibi davrandı, adam ise bir süre sonra Dona Amelia'nın el falına bakmaya, şakalarıyla çevresini güldürmeye başlamıştı. Çok zekiydi, öyle ki Dona Flor bile bir iki defa dediklerine güldü. Dona Amelia'nın seyahate çıkacağı ve epey para sahibi olacağı kehanetinde bulundu. Daha

sonra sıra Dona Emina'ya geldi. Çok ciddi bir edayla kadının, hem de pek yakından, yeni bir evlat sahibi olacağını söyledi.

"Allah göstermesin... Zaten zamansız gelen Anita yetmez mi? Tekrar şansızlık mı?"

"Bu seferki erkek... Hiç yanılmam..."

Dona Emina'nın elini okuduktan sonra, sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi Dona Flor'a baktı; gözleriyle onu tekrar soyarken bir yandan da dilini dudaklarının üzerinden geçiriyordu, öylesine terbiyesizce bir davranıştı ki Dona Flor kalbinin durduğunu sandı; bu tip ne kadar ileri gidecekti? Neyse ki, diğerleri farkına varmadılar. Dona Flor'un avcunu almak için elini uzattı:

"Sıra sizde..."

"Böyle şeylerden hoşlanmam... Saçmalık..."

Ama diğer kadınlar kahkahalar arasında onu zorladılar. Israrında devam ederse ne düşünürlerdi? Daha kötü olurdu. İstemeyerek kabul etti. Doktor Aluisio zaferle gülümsedi; kadın ruhu uzmanıydı, asla yanılmazdı.

Sol eliyle Dona Flor'un elini alıp avcunu açtı. Diğer elinin parmaklarını dikkatle avuç içinin çizgileri üzerinde gezdirmeye başladı, çok yumuşak ve nazikçe. Dona Flor gergin, dimdik duruyordu.

"Mükemmel bir hayat çizginiz var... Seksen yıldan fazla yaşayacaksınız..." Bir an için sustu, sanki dul kadının avcunu inceliyormuş gibiydi: "İki büyük yenilik görüyorum..."

"Yenilik mi? Neler?" diye heyecanla sordu arkadaşları.

"Aşk çizgisinde... Yeni bir aşk görüyorum... Büyük bir olay, şiddetli bir tutku..."

"Özür dilerim..." dedi Dona Flor elini çekmek isteyerek. Ama Don Aluisio buna izin vermedi:

"Bir dakika... Henüz bitirmedim... Görüyorum... İç kesimlerden bir bey..."

Dona Flor aniden ayağa kalktı, elini hiddetle sahte avukatın elinden kurtardı.

"Cüretinize müsaade edemem..."

Ve fırtına gibi salondan çıkıp arkadaşlarını hayrette bıraktı, Dona Enaide ise fena halde gücenmişti:

"Ne ayıp... Söyleyin, Aluisio kötü bir şey mi yaptı? Kabalık mı

etti? Eğlenelim diye bir şakaydı... Ben böyle saçmalık yapan insanlara müsaade edemem. Kendini ne sanıyor? Prenses mi?"

Sadece ilmühaberci sükûnetini koruyor, Dona Flor'u mazur görüyordu.

"Zavallı... Onu anlıyorum, çok sinirli... bu bildiğim bir rahatsızlık: Tekrar evlenmeyen tüm genç dulların başına geliyor. Histeriye kadar varan bir yol bu... Küçük şehirler bu tip vakalarla dolu... Her şeyden alınan, ağlayan, bayılıp ayılan bekâr kızlar ve dul kadınlar. Yaşlandıklarında deliriyorlar, ama tehlikeli değiller..."

Dona María del Carmen adamın lafını kesti:

"Bakın ben de dulum, doktor, üzerime alınabilirim dediklerinizi..."

Şarlatan adam, anlar gözlerle kadını inceledi: Kalıbı hâlâ yerinde bir melezdi, hoş yapılı, sıkı etli, birkaç atışa dayanabilirdi. Doktor Aluisio zaman kaybedecek biri değildi; Dona Flor'u kafasında silip ona yöneldi:

"Sol elinizi gösterin lütfen, bir şeye bakmak istiyorum..."

Dona María del Carmen'in avcunu aldı ellerinin arasına, o iğneleyici köylü bakışlarıyla inceledi ve sordu:

"Gerçeği söyleyebilir miyim, yoksa yalan söylememi mi istersiniz?"

Dona Flor evine dönmüştü, Marilda ve Dona Norma onu görmeye gittiler. Gözyaşlarına boğulmuş ve asabi haldeydi. Dona Norma, Piláo Arcadolu Aluisio'nun kehanetini tekrar ederek sordu:

"Ne oluyor Flor, histeriye mi kapılıyorsun?"

9
Dana Flor'un Dersteki ve Düşlerindeki Çağrısı

Matemimde ve yalnızlığımda beni rahat bırakın. Bana öyle şeylerden bahsetmeyin, dulluk halime saygı gösterin. Ocağın önüne gidelim: balık (veya tavuk) *batapá*'sı, dikkatle hazırlanması gereken özenli bir yemektir, Bahia mutfağının en ünlü yemeği. Bana gençsin falan demeyin, ben dulum; öyle şeyler için artık yokum. On kişilik *batapá*, artması gerekir elbette.

Taze iki fener balığı getirin; başka bir balık da olabilir, ama onun kadar lezzetli olmaz. Tuz, kişniş, sarımsak, soğan, birkaç domates ve limon suyu hazırlayın. Dört çorba kaşığı hafif kaliteli zeytinyağı, Portekiz zeytinyağı da olabilir, İspanyol da; Galiçya yağının daha iyi olduğunu duydum, ama bilmiyorum. Hiç kullanmadım, hiçbir markette görmedim. Ve eğer bir sevgiliye rastlasaydım, ne yapardım? Ya merhum ile birlikte mezara gömülen ölü arzularımı yeniden canlandıracak biri çıkageliverirse? Siz genç kızlar, dulların mahremiyetini nereden bilebilirsiniz? Dulun arzusu, sefih ve günah arzudur; ciddi bir dul böyle şeylerden söz etmez, böyle şeyler düşünmez, bu tip şeyler üzerine konuşmaz. Rahat bırakın beni ocağımın önünde. Balığı bütün bu malzemeyle kavurun ve bir miktar suyla, ama çok az, haşlanmaya bırakın. Sonra süzün ve bir kenara ayırın. Devam edelim.

Yatağımı sadece uyumak için kullanıyorsam, başka bir şey için kullanmıyorsam ne önemi var? Her şeyin bu dünyada bir karşılığı var. Sükûnet içinde, rüya görmeden, arzu duymadan, ateşler içinde, seksin alevleri arasında kavrulmadan yaşamaktan daha güzel bir şey var mı? Ciddi ve namuslu bir dulunkinden daha güzel bir hayat olabilir mi, basit, ihtirassız ve arzusuz bir hayat? Ama eğer benim yatağım sadece uyumak için kullanılan değil de, aynı zamanda arzunun yakıcı kumları üzerinde yürüdüğü bir yatak olsaydı o zaman ne olurdu? Siz dulun mahremiyetinden, yalnız yatağından, merhumun geride bıraktığı kederden ne anlarsınız? Buraya yemek yapmayı öğrenmeye geldiniz, dürüst ve namuslu bir dul olabilmek, özlem ve yalnızlık içinde dünya nimetini reddedebilmek için ödenmesi gereken diyetin ne olduğunu değil. Derse devam edelim.

Rendeyi alın, hindistan cevizlerini seçip rendeleyin. Arzuyla rendeleyin, biraz hareket kimseye kötü gelmez (egzersizin kötü düşünceleri uzaklaştırdığı söylenir). Rendelenmiş beyaz hamuru topak hale getirip biraz ısıtın, sonra da sıkın, çıkan süt böylece daha kalın olur, saf hindistancevizi sütü, hiçbir katkı maddesi olmaksızın. Bir kenara koyun.

Kalın sütünü çıkardıktan sonra hamuru atmayın, besinleri sarf edecek zamanlarda yaşamıyoruz. Hamuru bir litre su içinde biraz-

cık kaynatın. Daha sonra tekrar sıkın ve daha ince yağını çıkarın. Şimdi artık geri kalanı atabilirsiniz, posadan başka bir şey değil.

Dul sadece bir kalıntı, inziva ve ikiyüzlülüktür. Hangi ülkede dulu kocasıyla birlikte gömüyorlardı? Hangi ülkede onu merhumun naaşı ile birlikte yakıyorlardı? Öylesi daha iyi, içinden ağır ve yasak ateşte kavrulacağına, istek ve arzularla tutuşacağına, bir defasında yakılıp kül olur. Dış görünüşü ise ikiyüzlülük, kara giysiler, acınası korku ve günah coğrafyasını sarmalayan kara çarşaftır. Dul kalıntı ve acı demektir.

Şu kuru ekmeğin kabuğunu çıkarın, sonra süte banıp hindistancevizi sütünde yumuşatın. Kıyma makinesine (iyi yıkanmış olsun) yumuşamış ekmeği koyup çekin, öte yandan bademleri, kuru karidesleri, kaju kestanesini, zencefili de kıyıp öğütün, bu arada damak tadına göre acı karabiberi de unutmayın (bazıları acılı *batapá* sever, ama öyle olmayanlar da var, o yüzden bir çimdik biber yeter).

Öğütülüp karıştırıldıktan sonra bu malzemeleri kaynamış balığın süzülmüş suyuna ilave edin, ağır ağır karıştırarak, zencefili hindistanceviziyle, tuzu biberle, sarımsağı kestaneyle birlikte, sonra hepsini birden ateşe koyup balık suyunu koyulaştırın.

Batapá insanları etkiler mi? Zencefil, karabiber, badem, cinsel gücü kuvvetlendiren bütün bu malzemeler uykularında insanları azdırmaz mı? Bu tip ihtiyaçları ben nerden bileyim? Asla zencefile veya bademe ihtiyaç duymadım: Onun eli, dili, sözcükleri, dudakları, çehresi, hoşluğuydu... üzerimdeki çarşafları çekip beni çıplak bırakan, çekingenliğimin üstesinden gelen, kendimi onun dudaklarının çılgınlığına terk ettiren, beni yıldızlara yükseltip yakan! Şimdi yatağımdaki yalnız dul düşlerimde beni kim soyabilir, üzerimdeki kara çarşafı çekip atabilir? Eğer onun eli, dudakları, çehresi, kahkahaları, onun kendisi değilse göğüslerimi ve karnımı kavuran bu arzu nerden geliyor? İçimde doğan bu istek neden? Bu kadar sorunun, bir dulun mahremiyetinde olup bitenleri bilmek istemenin nedeni ne? Neden kara matem çarşaflarının yüzümü örtmesini istemiyorsunuz? Bunlar varlığımı, arzu ile tevazu arasında parçalanmış hayatımı örten çarşaflar. Ben bir dulum ve böyle şeylerden bahsetmek doğru değil, benim durumuma uymaz.

Ocakta *batapá* pişiren, zencefil, badem, karabiber miktarlarını ölçen bir dulum. Hepsi bu.

Daha sonra hindistancevizi sütünü ekleyin, incesini ve kalınını ve son olarak da iyi ölçülmüş iki bardak palmiye yağı, şu eskimiş altın renkli olanından ekleyin, *batapá*'nın rengini verecektir. Hepsini birden bir süre ateşte bırakın, ağır ateşte, sürekli olarak da tahta bir kaşıkla karıştırın, hep aynı yönde; karıştırmayı kesmeyin, yoksa dibi tutar, katılaşır. Karıştırın, durmadan karıştırın, tam kıvamına gelene kadar.

Rüyalarım beni ağır ateşte yakıyor, benim suçum yok, ben sadece yarıdan ikiye bölünmüş bir dulum; bir yanım dürüst ve onurlu dul, öbür yanım ise ayılıp bayılan, nerdeyse histeriye kapılmış şehvetli bir dul. Bu inziva örtüsü beni boğuyor, geceleri sokaklarda dolaşıp kendime bir koca arıyorum, bakır renkli, zencefilli ve ballı vücudumun *batapá*'sını tadacak bir koca.

Evet, *batapá* tam kıvamına geldi. Şu güzelliğe bakın! Tadına bakmak için üstüne birazcık ham palmiye yağı serpmek yeter. Pirinç ve mısır püresi eşliğinde servis yapın, kocalarınız ve sevgililerinizin parmaklarını yalayacaktır.

Sevgiliden söz açılmışken, herkese haber verin, bilsinler: Oldukça tatlı ve güzel bir dul var, altın ve bakır karışımı mat ciltli, mutfak ustası, koca şehirde ve Recôncavo'da eşi bulunamayacak denli onurlu ve hoşsohbet, demir yataklı, bakire edalı ve karnı ateşlerde yanan birinci sınıf bir dul.

İlgilenen çıkarsa hemen yollayın, hangi saat olursa olsun, sabah, öğlen, akşam, gece yarısı, sabaha karşı, güneşli veya yağmurlu havalarda, ne zaman olursa, ama evlenme memuru ve rahiple birlikte yollayın, evlilik kâğıtlarıyla birlikte. Acilen yollayın, çok acil olarak.

Bu çağrıyı dört bir yana yapıyorum, denizaltı akıntılarına, ayın ve gelgitlerin dönemlerine, tüm seyir ve kabotaj haritalarına ekliyorum, zira ben zor keşfedilen bir limanım, gizli bir körfez, bir sığınma koyuyum. Kim evlenmek için bir dul arıyorsa söyleyin ona: Dona Flor işte burada, ocak başında, balık *batapá*'sının yanında, ateş ve lanetle kavrulmuş halde.

10

Bir gün artık daha fazla dayanamadı ve Dona Norma'ya açıldı: "Dışarıdan dürüst bir inziva, içeriden ise iğrenç bir çöplük." Arzu içinden doğuyordu, göğsünden, sessizliğinden, tahayyülünden, yalnızlığından, düşlerinden. Nedensiz bir halde, herhangi bir başlangıç noktası olmaksızın, tohumu, kökü olmaksızın. Kendisinden doğuyordu –"kendi kötülüğümden, Normacığım"–, ateşli bedeninden, yokluğa terk edilmiş vücudundan, açlığından, lanetlenmişliğinden; mahkûmiyetinin çirkefinden:

"Mahkûm olmuş gibiyim Normacığım; onu düşünmek istemiyorum ama düşünüyorum; görmek istemiyorum ama görüyorum; rüya görmek istemiyorum ama bütün gece görüyorum. Hepsi irademin dışında, hepsi istemeden oluyor. Vücudum bana itaat etmiyor Norma."

Pek çok kez okuduğu yoga broşüründen bunun, içinde süregiden "kirli madde ile arı ruh arasındaki mücadele" ile ilgili olduğunu öğrenmişti, korkulacak bir durumdu bu. Bedeninin iğrenç maddesi ruhunun arılığına karşı ölümcül bir savaş açmıştı ve hayatının tadını kaçırıyor, dengelerini bozuyordu. İradesi ile içgüdüleri arasındaki uyum yok olmuştu. Her şey çok karışıktı: bir yanda iffet örneği dul, öte yandan aç genç dişi. Ağır bir durumdu, broşüre göre "sıkı bir düşünce yoğunlaşması ve günlük egzersizler" gerektiriyordu.

Ne mistik edebiyat ne de ağır egzersizler bir sonuç vermişti; üstelik topluca ve yuvarlak bedenli Dona Flor'a daha da ağır gelen egzersizlerdi bunlar. Vaat edilen dengeye kavuşabilmek için birkaç hafta boyunca en saçma beden hareketlerini yapmaya çalıştı. Dona Dagmar'dan birkaç ders vermesini rica etti ve sabır ve umutla her dediğini yaptı. Dona Dagmar'ın yoga metotlarına güveni tamdı, harikaydılar, dört kilo zayıflamayı başarmıştı. Ama Dona Flor örneğinde bir işe yaramadılar, zayıflayamadı bile. Dinginlik ve denge yerine elde ettiği sadece daha fazla yorgunluk ve vücut ağrıları oldu ama bunun karşılığında bedeninin açlığı ve harisliği azalmış falan da olmadı.

Dona Gisa'nın anlaşılmaz adlarla, doktorlara özgü laflarla

(kompleksler, libido, bilinçaltı, baskılar, tabular) dolu parlak bilimsel analizleri de bir işe yaramadı.

"Flor, sizin gibi baskılar ve komplekslerle dolu bir dul için, seks bir tabudur."

Tabu veya değil, bilinçli, bilinçsiz veya bilinçaltı olsun, bastırma ve kompleks nedeniyle veya salt kadın arzusu nedeniyle olsun, gerçek şu ki bu, bütün gece boyunca devam eden erotik düşlerle yüklü bir umutsuzluk haliydi. *Gringa*'yla sohbet de bir işe yaramadı. Zira onun dediklerine uymaya kalksa, sokağa çıkıp önüne çıkan ilk erkekle sevişmesi, böylece bütün baskılardan ve komplekslerden kurtulması, banal tabuyu demir yatağına asıp idam etmesi, kendisini ve merhumun anısını kirletmesi gerekiyordu.

Buna karşılık Dona Norma hakiki halk bilgeliğine, hayat deneyimine, insan anlayışına sahipti. Doğrudan konuya girdi:

"Bu demektir ki, bir erkeğe ihtiyacın var güzelim. Gençsin, ağır bir hastalığın yok, bildiğim kadarıyla hadım edilmiş de değilsin, eh ne istiyorsun? Bekârete tahammül edebilmek için rahibeler bile evleniyor –İsa ile evleniyorlar–, gene de efendimize boynuz takanlar bile oluyor," ve gülerek anımsattı: "Desterrolu rahibeyi hatırlar mısın? Fırıncıdan hamile kalmış ve sonunda tiyatro sanatçısı olmuştu. Epeyce önce, hatırladın mı? Herkesin ağzında sakız olmuştu konu..."

Tiyatro sahnesine çıkmış rahibe görüntüsü bile Dona Flor'u neşelendiremiyordu, kendi sorununa dramatik bir biçimde gömülmüştü, dostunun laf arasına hoşluklar sokuşturmasına aldırış etmiyordu:

"Ama Normacığım, ben dulum..."

"Ne olmuş dulsan? Dullar kadın değil mi yani? Bildiği kadarıyla dullar da erkekleri düşünür, erkek hayali kurar, erkeklere bakar... Mesela şu..."

"Biliyorsun ki ben evlenmeye can atanlardan değilim. Hatta bir seferinde beni eleştirmiştin, cüretkârlıkla suçlamıştın..."

"Doğru. Senin akılsız biri olmadığını gayet iyi biliyorum... Ama bak sana açıkça söyleyeyim: Sen ateşlenmiş bir dulsun ve giderek bu durumunu çekemez hale geliyorsun. Dulluğun bir yılını doldurdun ve iyileşeceğine giderek kötüleşiyorsun, sanki daha dün

dul kalmışsın gibi. Önceleri sana biri sevgililikten, evlenmekten bahsettiğinde gülüyordun. Ama bir süreden beri şakasına bile dayanamıyorsun, hemen kızıyorsun..."

"Nedenini gayet iyi biliyorsun... Sahtekâr ortaya çıkana değin..."

"Sadece 'Dük' –'Dük' veya 'Prens'– denilen o adam buralarda dolandığı için mi rahibeden beter hale geldin? Eğer adam seni aramaya geldiyse, iyi bir lokma olduğunu düşündüğünden. Ama bak, sırf Don Aluisio seni şöyle bir denedi diye kendini eve kapattın, hiçbir erkekle yüz yüze gelmiyorsun, sanki erkekler vahşi hayvanlarmış gibi... Üstelik Don Aluisio'nun tek istediği..."

"Onun ne istediğini ben gayet iyi biliyorum..."

"Seninle yatmak istiyordu tatlım... Çok açık... Bunu isteyen, herhangi bir şey için ortalıkta dolanan çok insan var... Sen mükemmel bir dulsun... Ve pusuya yatmış bir dolu şahin var..."

"O utanmazların bu cesareti kendinde görmelerinin sebebi utanmaz suratlı olmam herhalde..."

"Kim demiş onlar yatmak için illa hayâsız kadın arıyorlar diye? Üstelik senin suratın cellat suratı gibi..."

"Ama Normacığım, ne yapabilirim ben?"

"Kadın, senin ihtiyacın içindeki ateşi söndürmek... Doğru dürüst uyumuyorsan, dinlenemiyorsan, huzur bulamıyorsan, bunun nedeni cehennem ateşi içinde kavruluyor olman..."

"Aman sus Norma, Tanrı affetsin..."

"Ama tam da o değil mi? Doğru değil mi?"

"Ama ne yapayım ki? Soysuzlaşıp adi biri haline mi geleyim? Ben sürtük değilim, bu dünyaya sevgili edinmek için gelmedim. Benim için bu gibi şeyler sadece kocayla yapılır... Rüyamda bu saçmalıkları görmektense ölmeyi isteyecek hale geldim... Herhalde hayat kadınına benziyorum ki bana bunları söylüyorsun..."

"Saçmalama, ne dedim ki böyle kızıyorsun?"

"Sen demedin mi?"

"Dedim ve tekrar ediyorum, ateşler içinde yanıyorsun ya da bir arkadaşımın kızının annesine söylediği gibi: 'Anne, şeyim fırına döndü, yanıyor.' Senin durumun da aşağı yukarı aynısı. Ama bu demek değildir ki sen... şey olasın, tam tersine... Sen ciddi birisin, hem de çok, yoksa bu ateşle şimdiye kadar çoktan bacakları-

nı açmış olurdun... Sen ciddisin, hatta fazlasıyla, canavara benziyorsun... Bir adam sana baktığında yüzünün ne hale geldiğinin farkında değilsin..."

"Gülümseyip 'Gel birlikte yatalım..' demem mi gerekir? Ölmeyi tercih ederim. Yatağa sadece kocamla gittim..."

"Ve sadece kocanla gitmelisin..."

"Kocam öldü..."

"Birincisi öldü... Kimse seni bir başka koca edinmekten alıkoymuyor. Gençsin Flor, otuzuna bile gelmedin..."

"Bu yıl sonunda basıyorum..."

"Hâlâ gençsin... Bak kızım, bu sendeki ne hastalık ne de delilik, sadece iki çözümü var: ya evlilik ya hayâsızlık. Ya da bir manastıra rahibe olarak girersin. O zaman da fırıncılara, sütçülere, bahçıvanlara ve rahiplere dikkat etmek gerekir, İsa efendimizi boynuzlamamak için."

"Dalga geçme Norma."

"Dalga geçmiyorum Flor. Kaltağın teki olsaydın hayatına devam edebilirdin, dul kıyafetleri içinorada burada sürter, eğlenir, keyfine bakardın. Ama öyle biri olmadığından evlenmen gerekir, başka bir şey yapamazsın..."

"Bir dulun seks isteği Normacığım, merhum ile birlikte mezara girer. Dulun yatak meselelerini, sevişme gecelerini hatırlamaya bile hakkı yoktur, bırak sevgili veya koca sahibi olmayı veya yeniden evlenmeyi. Bütün bunlar merhuma hakaretten, ona saygısızlıktan başka bir şey değil."

"Eğer deli değilse bir dulun arzusu, genç bir kızınki veya evli bir kadınınkini kadar canlıdır," diye cevap veriyordu enerjik bir biçimde Dona Norma. "Yeniden evlenmek merhumun onuruna bir hakaret değildir; herhangi bir kadın hem merhumun anısına saygı duyabilir hem de ikinci kocasıyla mutlu bir şekilde yaşayabilir. Özellikle o, Dona Flor, ilk evliliğinde acı çekmiş ve pek de mutlu olamamış bir kişi olarak bunu hak ediyor."

Uzun ve yararlı bir konuşma oldu, iki dost baş başa, özellikle aralarında gerçek sevgi bağı bulunan iki kişinin mahremiyeti içinde geçen bir sohbet. İki kardeş bile birbirlerini bu kadar iyi anlayamazdı. Ve sonunda Dona Flor ikna oldu. Belki de daha önce-

den, kendi kendisiyle giriştiği sert tartışmalar sonucunda ikna olmuştu. Ama eğer Dona Norma, üzerindeki önyargı çarşaflarını, arzuyla yanıp kül olan sahte matemi çekip atmasaydı bunu asla itiraf edemezdi...

"Ama Normacığım, tamam desem ne işe yarar? Kim beni gelin olarak ister? Kimse ölünün kalıntılarını yemek istemez ve ben ortaya çıkıp kendimi öneremem... Utançtan ölürüm..."

"At üzerindeki tabelayı, iddiaya girerim altı ay içinde..."

"Ne tabelası?"

"Suratına takındığın tabela: 'Ben ebedi bir dulum, hayatta yokum, asla evlenmem.' Karar ver, tekrar gülmeye başla, herkes gibi ol, sana yemin ederim altı ay içinde..."

Bu konuşma karnavaldan iki gün sonra oldu; karnaval o yıl çok ileri bir tarihe denk geldi, Mart ayına tesadüf etti, Dona Flor'un dulluğunun ilk yılının dolmasından aşağı yukarı bir ay sonrasına.

O hüzünlü yıldönümü sabahında Dona Flor gözyaşları ve çiçeklerle mezarlığa gitti, uzunca bir süre mezarın başında kaldı, sanki içine ferahlık ve sükûnet yayılmıştı. Dul kadının bütün o çalkantılı dönemi içinde en huzurlu günlerden biriydi; sadece merhumun anısı nedeniyle üzgündü, derin ve yatıştırıcı bir nostalji hissediyordu. Karnaval günleri ise ona daha çok acı vermişti. Müziğin ve şarkıların çoğu bir öncekinin aynılarıydı, ona o acıklı pazar gününü anımsatıyordu. Pencereye dayanıp önünden geçen grupları gördükçe Vadinho'yu 2 Temmuz Caddesi'nde yerde yatarken, üzerinde pullar ve konfetiler, Bahia kıyafetleri içinde ölmüş haliyle hatırlıyordu. Deniz Çocukları grubu bütün ihtişamıyla geçerken birden Camafeu'nun düdük işaretiyle Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu önünde durdu ve siyahi Andrea de Oxum denizler kraliçesi asasını kaldırarak *Afoxé* dansına başladı –herkes pencerelere üşüşmüş, sokak tıklım tıklım dolmuş, her taraf alkışlarla inliyordu–; Dona Flor hüngür hüngür ağlamaya başladı, tüm acıları, tüm yalnızlığı, hepsi birden üzerine yıkılmıştı. Bir yıl öncesinde merhumun cesedi yatağa yatırılmış haldeyken hâlâ Dona Norma ve Dona Gisa'nın arkasından aynı grubun dansını izlemek isteyebiliyordu, göğsü aynı anda hem yaşam hem de ölümle dolu bir haldeyken.

Ölümü o denli ani olmuştu ve o denli yeniydi ki, henüz hayata belli bir bağlılığı vardı. Ancak zaman geçtikçe Dona Flor nihayet onun kalıcı yokluğunu fark etmeye başlamıştı.

Bir önceki karnavalda, ölü oracıktayken bile en azından gizlice *Afoxé* dansını izlemişti.

Ama bu karnavalda Deniz Çocukları'nın uygun adım muhteşem geçidini seyredebilecek durumda değildi. Dona Flor, grubun evinin önünde durmasının, Andreza'nın dalgalar üzerinde sallanan gemide dans etmesinin, *Afoxé*'nin bir yıl önce vefat eden grup üyesi merhum dostunun anısına ithaf ettiği bir saygı gösterisi olduğunu fark edememişti, ama gene de kendini tutamamış, hıçkırıklara boğulmuştu: Gördüğü sadece merhumun ebediyete kavuşmuş olan cansız bedeniydi.

O karnaval Dona Flor'a zor gelmişti, tüm hayatı her seferinde daha zor geliyordu. Sanki merhum o gürültülü şenlikten yararlanıp onun tatminsiz arzusunun yarattığı ıstıraba karışmak istiyor gibiydi ve böylece acısı o denli büyüdü ve şiddetlendi ki Dona Flor artık onca yalnızlığa ve sessizliğe dayanamaz hale gelmişti. Sırrını artık daha fazla saklayamazdı, göğsü sıkışıyor, başı zonkluyordu, tükenmişti. Dona Flor tuzla buz olmuştu. İşte o zaman Dona Norma'ya açıldı.

Dona Norma, eğer yalansız dolansız, gerçekten hazırsa en kısa sürede söz kesme ve evlenme garantisi verdi. Bu konuda Dona Gisa'nın onayına başvurdular, ama *gringa* nişana evlenmeye pek önem vermiyordu, bunlar saçma ve insanlık dışı resmiliklerdi; son sıralarda Prens Kropotkin'i okumuş ve psikanaliz ile anarşizmi birleştirmeye karar vermişti.

İngilizce hocasına göre, evlensin veya evlenmesin, Dona Flor'da ona acı çektiren bir "suçluluk kompleksi" vardı, bundan kurtulmasının tek yolu da tabuları yıkarak "kendini herhangi bir şekilde realize etmesiydi". Ne saçma tavsiye! Serbest aşk yaşamak, biriyle birlikte olmak, bir macera yaşamak ve hemen. Oysa Dona Flor ne kazığa bağlanması gereken bir deli ne de dulların en ikiyüzlüsü ve azgınıydı.

Dona Norma ise gerçekten yardım ve teselli sunuyordu: Dona Flor inziva ile herkesten nefret etmekten, dürüstlük ile önyargıla-

rı birbirine karıştırmaktan vazgeçmeliydi ve Dona Norma, dul kadının altı aya kalmadan yeni bir nikâh yüzüğünün, en azından bir sözlüsünün olacağına bahse girebilirdi.

Dona Gisa bahse girmiyordu: Neden Dona Flor onca azaba katlanarak altı ay daha beklesindi ki? Ortalıkta sürüyle boş erkek varken onca saçmalığa ne gerek vardı? Ama eğer bahse tutuşsaydı kaybederdi: Hemen her zamanki gibi, kitaplardan edinilen bilgelik ile hayatın kazandırdığı bilgelik arasında kazanan her zaman hayat oluyordu.

Belki Dona Flor insanileşmesinden, kibar ilişkilerin kuru medeniliğinin ötesine geçerek her zamanki özeni ve saygısı içinde gülümsemeye ve onunla bununla konuşmaya başlamasından ötürü, belki de sadece rastlantı eseri (bu daha muhtemeldi), Dona Norma'yla konuşmasından ve Dona Gisa'yla tartışmasından bir ay sonra Cabeça Sokağı'nın köşesindeki Bilimsel Eczane'nin ortağı Teodoro Madureira'da ona yönelik bir ilginin ve dürüst emellerin olduğuna dair ilk belirtiler ortaya çıktı ve bu durum tanıdıklar çevresinin başlıca sohbet konusu haline geldi. Dona Dinorá heyecanla ve zaferle öngörülerinin doğruluğunun kabul edilmesini talep ediyordu:

"Ben bunu aylar öncesinde bilmiştim, kristal kürede görüp size söylemiştim: önemli bir beyefendi, iyi bir adam, doktor ve paralı. Doğru çıkmadı mı? Kutlarım sizi Dona Flor!"

"Çok iyi bir aday, ne şanslı!" diye ekliyorlardı hep bir ağızdan dostları ve ahbapları, çılgınca bir mırıltı korosu halinde.

11

Eczacının Dona Flor'la tam olarak ne zaman ilgilenmeye başladığını kimse bilmiyordu. Aşkının hangi saat ve dakikada çiçeklendiğini belirlemek zordu, özellikle de bir erkeğin hakiki aşkının, hayatının aşkının, acılı ve ölümcül bir şekilde doğuşunun saatten ve takvimden bağımsız olduğu hesaba katılırsa. Daha sonraları, birbirlerine içten biçimde açıldıkları bir anda doktor Teodoro, Dona Flor'a, utangaçça gülümseyerek, daha dul olmadan önce ona bak-

maya başladığını itiraf edecekti. Eczanesinin dip tarafındaki küçük laboratuvarından onun Largo Sokağı'nda karşıdan karşıya geçerek Cabeça'ya doğru yönelişini görüp izliyordu. "Eğer bir gün evlenirsem böyle güzel ve ciddi bir kadınla evlenirim," diye kendi kendine konuşuyordu deney tüplerinin ve ilaç şişelerinin arasında. Saf ve platonik bir duyguydu bu tabii, yoksa o evli bir kadın nedeniyle altüst olacak ve kendisini asil olmayan düşüncelere hasredip şehvani bakışlar takınacak ya da (bayağı ifadeleri kendi kibar deyişleriyle süsleyebilen eczacının sözcüklerini tekrarlayacak olursak) "iştahlıların suçlu gözleriyle" kadınları süzecek biri değildi.

Eczacının eğiliminin ilk farkına varan Dona Emina oldu, üstelik başkalarının hayatıyla ilgilenmeyen biriydi o: çevrede olup bitenleri bilmekte en geride kalmamak için asgari sayıda dedikoduyla yetinen biri. Her söylentiye aç diğerlerinin yanında Dona Emina kendi halinde ve çekingen biri sayılırdı.

"Tırıs" gününde oldu, Nisan ayı başlarında üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin sokaklarda ve caddelerde ders yılının başlangıcını kutlamak için yaptıkları geçit töreni sırasında. Kıdemli öğrencilerin taşıdıkları sopalar altında gerçekleştirdikleri uzun yürüyüşleri sırasında yeni öğrenciler –kafaları usturayla kazınmış, çarşaflara sarınmış, sıra sıra köleler gibi birbirlerine halatla bağlı halde–, hayat pahalılığı ve politikacıların beceriksizliğini dile getiren pankartlarla hükümeti ve yerel yönetimi eleştiriyorlardı.

Terreiro de Jesús Tıp Fakültesi'nden çıkan kafile Barra yönünde kenti bir uçtan öbürüne geçerken, Castro Alvés Meydanı, Sao Pedro ve Campo Grande gibi belirli yerlerde bir süre duruyordu. Meraklıların kitle halinde toplandığı bu noktalarda kıdemliler eşek sırtında abuk subuk nutuklar çekerek izleyicileri eğlendiriyorlardı.

İki Temmuz Caddesi ve Cabeça Sokağı civarı sakinleri, Sao Bento Yokuşu'ndan gelen trompet ve kornet seslerini duyduklarında Sao Pedro'ya doğru yürümeye başladılar. Dona Norma, Dona Amelia, Dona María del Carmen, Dona Gisela, Dona Emina ve Dona Flor, neşeli bir grup halinde hep birlikte gidiyorlardı.

Dona Emina'nın verdiği somut ve kesin bilgiye göre doktor Teodoro o sırada kendi halinde eczanesinin tezgâhında (trompetle-

re ve eşeklerin tırısına, profesör kıyafetlilere ve izleyici halka ilgisiz halde) dükkân çalışanı ve kasiyer kızla konuşmaktaydı. Onları görünce o denli heyecanlandı ki Dona Emina, doktorda bir tuhaflık sezinlediğinden onu izlemeye, kuşkulu davranışlarını gözlemlemeye başladı. Özünde çekingen ve nazik bir beyefendi olan eczacı, kadınları görür görmez pek de kendine özgü olmayan bir şekilde gerginleşerek tezgâhtan ayrıldı ve neredeyse hazır olda bayanları gür ve kibar bir iyi günlerle selamladı. Önemli bir ayrıntı: Yeleğinin cebinden bir tarak çıkararak siyah saçlarının üzerinden geçirdi, hem de hiç gereği olmadan, zira saçları briyantin tabakaları altında bozulmamış, kaskatı haldeydi. Çekingenliğini üzerinden atmış, bir yeniyetme gibi davranıyordu. "Sırf bizi selamlamak için ceketini giyeceğini sandım," diyecekti Dona Emina bunca heyecan ve coşkunun nedenini merak ederek.

Tertemiz beyaz gömleği ve gri yeleği; yeleğinin bir cebinden diğerine uzanan ve ucunda babadan kalma altın bir saat bulunan gene altından zinciri; bıçak gibi ütülü pantolonu, ışıl ışıl ayakkabıları ve mezuniyet yüzüğüyle müthiş bir tipti, uzun boylu ve sempatik. Eğilerek grubu selamladı.

Kadınlar kibarca yanıt verdiler; eczacı, çevrede tanınan, iyi giyimli, sevilip sayılan biriydi. Gene Dona Emina'nın tanıklığına göre –görüldüğü gibi önemsiz ayrıntılara düşkün–, doktor Teodoro'nun gözleri hep Dona Flor'un üzerindeydi, bir başkasını görmüyordu; iştahlı olmasa da en azından istekli bir bakıştı bu. "Seni gözleriyle yiyip bitiriyordu," diye tanımlıyordu uzman gözcü o bakışın içeriğini Dona Flor'a.

Tezgâhın arkasından kadınları göremez olunca öne, camekânın önüne geçti; sonra kaldırıma çıktı ve nihayet kısa bir tereddütten ve dükkân çalışanlarına işaret ettikten sonra, sokağa, neşeli grubun önüne indi. Gizlice koca Sao Pedro saat kulesinin yanına gelerek kadınlara yaklaştı. Altın zincirini tutup saatini çıkardı ve İsveç yapımı kronometresinin dakikliğinden memnun, gülümsedi. Dona Norma ve Dona Amelia "tırısın" ayrıntılarını kaçırmamak için küçük parktaki bir bankın üzerine çıktılar, diğerleri ise onların etrafında toplanıp parmak uçlarında yükselerek seyre daldılar. Yarı gizlendiği saatin arkasında, bulunduğu yerden Don Teodoro Do-

na Flor'un her hareketini dikkatle izliyordu. Onu kontrol etmekte olan Dona Emina, Don Teodoro'nun "tırısta" ilginç herhangi bir şey bulmadığını ifade edecekti: Yeniler turuncu renkli kıyafetleri içinde tuhaf danslarını yapıyorlardı; kıdemliler ise barlardan ve bakkallardan bira satın almaktaydılar. Eğer Don Teodoro gülümsüyor idiyse, bunun nedeni Dona Flor'un gülümsüyor olmasıydı, ayrıca onun alkışlarına da eşlik ediyordu. Dona Emina, bankın üzerinde ayakta, eşek üzerinde saçmalayan öğrenciyi (bu arada hayvan duruyor olmaktan yararlanarak sokaktaki çöplerin arasından karnını doyuruyordu) alkışlamakta olan Dona Norma'nın eteğini çekiştirdi. Dona Norma başlangıçta arkadaşının eteğini çekerek, gözüyle ve parmaklarıyla yolladığı mesajı kavrayamadı. Ama sonunda, heyecan içindeki eczacıyı gömleğinden fark ederek hayretle Dona Emina'nın sevincini paylaşmaya başladı.

"Kız..." dedi. "Vay be!"

Dona Amelia ve Dona María del Carmen derhal doktor Teodoro'nun şaşırtıcı tavrından haberdar edildiler: Saatin arkasında yarı gizlenmiş halde gözlerini Dona Flor'a sabitlemişti. Sadece Dona Gisa, kendini öğrencilerin pankartlarını okumaya vermiş, uzakta duruyordu; ona göre, öğrencilerin gösterileri kolektif ruhun incelenmesinde eşsiz bir malzeme sunuyordu. Dona Gisa olguları incelemek için hiçbir fırsatı kaçırmazdı, her şeyi bilmek ve açıklamak (modern bilim aracılığıyla) için gelmişti bu dünyaya. Ama öbürleri için en değerli ve açıklayıcı malzeme, eczacının tuhaf davranışıydı.

"Kızlar... İnsan gözlerine inanamıyor..."

Geçit Piedade'ye doğru ilerledi, kadın grubu da onun peşinden. Ama Dona Norma, yapacak bir işi olduğu bahanesiyle arkada kalıp binalar bloğunun çevresinden dolandı: "Bu işi halledelim ve hemen şimdi." Doktor Teodoro saat kulesinin altında bir an için müteredditi kaldı, ama daha sonra arkasına geçip, hiç acelesi olmayan, keyif yürüyüşüne çıkmış biri gibi sakin sakin grubun arkasından yürümeye koyuldu.

Dona Norma ve diğer kadınlar –olup bitenin farkında olmayan Dona Flor ile "kamu sorunlarıyla ilgilenen gençlerin görevleri" üzerine kafa yormakta olan Dona Gisa hariç–, gülmekten kırılıyorlardı. Birden durdular ve Dona Norma işini halledeceği eve

doğru yöneldi. Birkaç metre ötede yürümekte olan doktor Teodoro grubun ani duruşu karşısında şaşırdı, ama yürüyüşüne devam etmek zorunda kaldı. Kadınların yanından onlara bakmamaya gayret ederek, sanki onları görmemiş gibi geçti, ama bu işlerde tecrübesi olmadığından acınacak bir haldeydi: Müthiş heyecanlıydı, alaycı bakışların ve gülüşmelerin hedefinde olduğunu fark ediyor, ellerini nereye koyacağını bilemiyordu, tam bir felaket. Öyle ki bir an her şeyi unutup ilk sapağa doğru hızlanarak ilerledi, neredeyse koşarcasına köşeyi döndü. Grubun yanından geçerken Dona María del Carmen kendini tutamayıp kıs kıs gülmeye başladı.

"Şşşt!" diye uyardı onu Dona Norma.

"Nereye gidiyor doktor Teodoro böyle acele acele?" diye sordu Dona Flor adamın yan sokakta kaybolmakta olduğunu gördüğünde.

"Aptalım, fark etmedin mi? Ne oluyor sana? Hâlâ gizli mi tutacaksın, yoksa dostlarına açıklayacak mısın? Güvenmiyor musun yoksa bize?"

"Ne diyorsun kadın? Boyuna iş icat ediyorsunuz... Bu seferki ne?"

"Hâlâ fark etmediğini söyleme..."

"Nedir Tanrı aşkına?"

"Doktor Teodoro senin için yanıp tutuşuyor..."

"Kim? Eczacı mı? Sizin aklınız sulanmış, hepiniz delisiniz... Nerede görülmüş... Doktor Teodoro, en resmî insan... Saçmalık bu..."

"Saçmalık mı? Tüm resmiyetini bir yana bırakmış durumda canım, aklı başından gitmiş..."

Geçidin ardından şakalarla, alaylarla, gülüşmelerle tekrar yürümeye koyuldular, zavallı Dona Flor ise kendini fırtınanın eşiğinde hissediyordu. Ama geri döndüklerinde Dona Norma dul kadının evinde onunla yalnız kaldı ve ciddi olarak konuştu. Eczacının davranışlarını izlemişti, Dona Flor'un haklı olarak dediği gibi, ciddi ve resmi bir insandı: Müşterilerine istekle baktığına dair hiçbir şey duyulmamıştı, hatta sokağa asla ceketsiz çıktığı görülmemişti, ama bu kez öyle yapmış, heyecanlı yeniyetmeler gibi saçını tarayıp saatin arkasına gizlenmişti. Gözlerini Dona Flor'dan ayırmamış, sürekli onu izlemişti. Bunlar kadın arkadaşların lafazanlığı, icatları değildi; hatta Dona Norma yapılan şakalara katılmamıştı,

zira söz konusu olan ciddi ve doğru bir insandı, bu denli ciddi bir konuyu şakayla, alayla hafife almamak gerekirdi. Böyle bir adaya canım, çok ender rastlanır, diplomalı, doktor unvanlı ve yüzüklü, eczane sahibi, son derece sağlıklı, icat edilmeye kalkılsa ondan iyisi yapılamazdı.

"Benimle ilgileniyor mu dersin Normacığım? Bana kalırsa ilgilenmiyor, kim bayat ekmek, artık yemek, merhumdan geri kalanları yemek ister? Kimse istemez bunu..."

Dona Norma onu baştan aşağı süzdü:

"Tanrı seni korusun..." dedi onaylayıcı bir yüz ifadesiyle.

O an, yeni haberle merak ile utanç arasında heyecanla gidip gelmekte olan Dona Flor, hiç de bayatlamış, ekşimiş bir ekmeğe benzemiyordu; tam tersine, tatlı kıvrımlı ve taze bir vücudun üzerine gerilmiş bakır renkli nefis bir ten; kiraz aromalı parfümlü ve genç bir beden; enfes bir dişi. Kuşkusuz kullanılmış: Kocası vardı, onunla demir yatağında sevişti ve uyudu; bununla birlikte kürdanımsı pek çok genç kızdan daha çekiciydi, zira o denli önemsense ve ün kazanmış olsa da bekâret zarı her şey değildi. Eninde sonunda o kadar da önemli değildi, sadece ince bir zar, bir damla kan, bir ay! Ve özellikle de eski bir önyargı; o denli değer kazanmışsa, bunun nedeni yüzyıllık propaganda ve rahipler ordusu, polis ve fuhuştu, hepsi birden kadının tamponunu yüceltip durmuşlardı. Ama dulunkiyle kıyaslandığında yeniyetme bir genç kızın bihaber, cahilce arzusu neydi ki? Dulun bunaltısı, bilgisinden ve yokluktan, iradesine hâkim olma çabasından ve inzivasından, açlıktan ve iştahtan, arzusunun bilincinde ve cüretkâr olmasından kaynaklanıyordu. "Bak sana söyleyeyim Flor: Senin gibi birinin karşısında sadece doktor Teodoro değil, bilmediğimiz pek çok erkek iştahlanıyordur." Ama Dona Norma'nın bilmek istediği başka bir şeydi:

"Ya sen ne diyorsun? Nasıl görüyorsun? Onu sevebilir misin?"

Başlangıçta, eczacının niyetinden ve bütün bunların bir şaka veya yanılgı olmadığından emin olmadan önce bu konuyu düşünmek bile istemiyordu, zira tekrar hata yapmak ve yeniden kendini aşağılanmış hissetmek istemiyordu, önceden "Prens" olayında ve Aluisio'nun muamelesi karşısında hissettiği gibi. Ama içten bir hoyratlıkla acilen cevap talep eden bir Dona Norma'nın baskısı al-

tında Dona Flor eczacıdan hoşlanmıyor olmadığını itiraf etti. Nazik bir beyefendi, son derece bakımlı ve hoş biriydi, ona ünlü bir sinema oyuncusunu anımsatıyordu; hafifçe benziyordu, ama ona sevimli gelecek kadar da yeterince. Eğer bütün bunlar gerçekse, herhalde, hatta muhtemelen Dona Flor ona... Merhuma duyduğu his kadar mı? Hayır, o başkaydı... Kendisi de başka biriydi, sekiz, neredeyse dokuz yıl önceki, rahmetliye binbaşının partisinde rastlayıp düşünmeden kalbini teslim ettiği zamanki kadın değil (Ve hemencecik keyifle, Largo Caddesi'nin gürültüleri arasında ve plajın karanlıklarında göğüslerini ve kalçalarını teslim ettiği zaman). Onun için deli divane olmuş ve o istediğinde hiç düşünmeden ve karşılığında hiçbir şey beklemeden kendisini verivermişti, hem de ona aşkı ve evlenmeyi, bekâret kaybını yasaklamış olan Dona Rozilda'nın varlığı altında.

Şimdi ise durulmuş ve her şeyi tartan, kendini koyuvermekten aciz, sevgili arama çağına gelmiş bir genç kızda hoş görülebilecek, ama otuzuna gelmiş ve matem karaları giyen bir hanımda kabul edilemeyecek (için için yanıyor olsa bile) duyarlıklardan ve aceleci davranışlardan uzak bir duldu. Bütün bunlarda doğruluk payı varsa, onda aşk duygusunun, karanlık köşelerde veya merdiven altlarında deliler gibi uygulanan gençlik şiddetinden uzak, ölçülü bir sevecenlik ve anlayışla zamanla nasıl yeniden çiçeklendiği görülecekti. Belki de böylesi bir duygu gelişecekti, ihtiyatlı bir sevecenlikle başlayan olgun ve sakin bir aşk. Dona Flor bunun olabileceğini düşünüyordu, zira daha önce de dediği gibi, doktor Teodoro antipatik veya çirkin biri değildi, ona karşı bir hoşnutsuzluğu da yoktu, kendisine oldukça çekici geliyordu, aslında şimdi ona öyle görünmeye başlamıştı. Dona Norma söz kesmeye ve evliliğe doğru yolun açıldığını düşünüyordu ve Dona Flor'un mutlu olacağına inanıyordu, her zaman hak ettiği ama hiç olmadığı gibi.

"Ah canım, ne güzel olacak! Şimdi aptallık yapma, kendini eve kapama, alnını kırıştırma..."

Zira Dona Flor, eczacıya ilgi duyduğunu itiraf etmiş olmakla birlikte hemencecik evden çıkıp kendisini sunmayacağını, eczanenin önünde dolanmayacağını, ihtiyaçlarını belli etmeyeceğini, uykusuz gecelerin bıraktığı izleri, münzeviliğinin, zoraki orucunun

sonuçlarını teşhir etmeyeceğini eklemişti. "Bunu asla yapmayacağım Normacığım."

"Böylesi bir fırsatı kaçırmana izin vermeyeceğim..."

Dul kadını ikna etmek Dona Norma'nın epey vaktini aldı: Aptallık yapmamalı, ona karşı ilgisiz davranmamalıydı. Korlar içinde kavrulan, evlenmeye ihtiyacı olan Dona Flor'un kendisiydi, hem de delirmemek veya sokağa çıkıp kendini ilk önüne gelene teslim etmemek, genelevlere düşmemek, merhumunu hemencecik boynuzlayan dul durumuna yuvarlanmamak için hemen evlenmeliydi. O denli erkek sıcaklığına, yatak oyunlarına ihtiyaç duyuyorsa, ölene kadar sadık, sonsuz mateme yatmış, cicisini kocasıyla birlikte gömmüş, işe yaramaz bir yaprak gibi mezarının ayakucuna bırakmış dul rolü oynayamazdı.

"Sadece işemek için kullandığı..."

Bir an önce yeni bir kocaya sahip olmaya ve onunla birlikte dürüst ve onurlu bir hayat sürmeye karar vermeliydi, aşkla ve neşeyle yeniden doğmalı, mezarında merhumun onurunu ve anısını korumalı, temiz tutmalıydı. Tabii, izleyicisini gücendirmemek için onun adını çok fazla anmadan. Üstelik son aylarda Dona Flor merhumun adını ve soyadını unutmuşa benziyordu. Önceleri, hakkında kötü konuşarak onun anısına hakaret eden ihtiyar kadınlara inat olsun diye Dona Flor bütün gün boyunca onun adı ağzında dolaşırdı ortalıkta. Daha sonra, arkadaşları ve komşuları onu mezarında rahat bırakmaya başladıklarında (onu hatırladıklarında bunu söylemiyorlardı), onu değerli ve ender bir mücevher gibi kendi içine gömmüştü. Ve öylece devam etti, düzenbazın ikiyüzlülüğünün (neden inkâr edelim, aynı zamanda dayanılmaz hoşluğunun) timsali olan tebessümüyle sırıttığı portresini çok doğal bir biçimde salondan çıkardı ve bir bavulun ve kalbinin derinlerine sakladı. Duvarda (sekste) ikincinin portresi bulunmalı... Ama ne ikinci canım! Yaşının kıvamında ne güçlü ve ne seçkin biri!

Hemen evlenmek, koca sahibi olmak, onunla karakterine uygun bir şekilde ve aynı zamanda sorumluluğu gereği dürüst ve onurlu bir hayat sürmek, yalnız başına rüyalarda yanıp tutuşmaktan, dudaklarını ısırmaktan, dişlerini gıcırdatmaktan, sırf korku ve önyargı nedeniyle kendini tutmaktan evlaydı. O, Dona Norma, Dona

Flor'un bu şahane fırsatı kaçırmasına izin veremezdi; bir daha yakalanamayacak bir fırsattı ve bunu sırf yalancı iffeti nedeniyle, aptallık, sersemlik yaparak kaçırmasına müsaade edilemezdi. Hayır, bin kere hayır!

Böylece, Dona Flor'un öğrencilerine "Erkek Kreması" denilen (esprilere sebep olan bir ad – "Ay, ne tatlı bir krema!") jelatinli hindistancevizi tatlısı yapımını öğrettiği akşamüstü dersi bitince Dona Norma gelip çiçek alma bahanesiyle onu Cabeça Sokağı'na sürükledi. Zor bir alışverişti: "Dikkatle" seçilmesi gereken bir düzine melek otu çiçeği alınacaktı. Dona Norma buketi düzenlemekte hiç acele etmiyordu, bir türlü tatmin olmuyordu –satıcı yaşlı siyahi Cosme de Omulu'nun şaşırmış bakışları altında–; zaman geçirmesinin nedeni doktor Teodoro'ydu, zira adam eczanesinin diplerine çekilmiş bir türlü ortaya çıkmıyordu. Çiçekleri, Vitorina'nın lokmaları izledi... Ama bu da işe yaramadı... Eczacı bir türlü tezgâhında belirmiyordu. Ama Dona Norma hemen havlu atacaklardan değildi: Arkasından şaşırmış Dona Flor'u sürükleyerek paldır küldür eczaneye girdi ve tezgâhtardan bir paket pamuk istedi. Dona Norma siparişini neredeyse hiddetle bağırarak veriyor, Dona Flor ise yer yarılsa da yerin dibine girsem diye düşünüyordu. "Böyle bir rezalet nerede görülmüştür?"

Dip taraftaki laboratuvarda, mavi ve kırmızı kavanozların ardında, sanki bir simya kitabı resmiymiş gibi havanda çeşitli tuzlar ve zehirler öğütmekte olan doktor Teodoro'yu gördüler; gözlükleri gözünde, tüm dikkatini oyuncak bir terazide tartmakta olduğu tozlara vermişti. Kendini hazırlamakta olduğu reçetenin gizemine vermiş olduğundan, kadınların dükkâna girdiğini fark etmemiş, gazetelerde çıkan bir olaya ilişkin avaz avaz yorumlar yapan Dona Norma'nın sesini duymamış gibiydi.

Teraziden aldığı öğütülmüş mineral tozlarını bir deney tüpüne koydu, üzerine birkaç damla renksiz bir sıvı ekledi, oluşan turuncu renkli buharlar sanki bir bilim ve büyü buğusu gibi doktorun başının çevresini sarmaladı.

Fırsatı kaçırmayan Dona Norma haykırmaya başladı:

"Şuna bak Flor, doktor Teodoro sihirbaza benziyor, kükürt buharlarıyla örtülü halde... Tanrım şeytanlardan korusun onu!"

Doktor anılan adı, kendi adını değil, Dona Flor'un adını duyunca birden irkildi: Gözlüklerinin üzerinden bakıp (yakın gözlükleri kullanıyordu) ilaçların arasından gözdesinin varlığını fark etti ve bütün bedeni, karnına oturan bir ürpermenin etkisiyle sarsıldı. Yerinden kalkmak istedi, ama o denli sarsılmış ve şaşırmıştı ki tuhaf bir hareket yapıp yere düştü, elindeki tüp paramparça oldu. Neredeyse tamam hale gelmiş olan ilaç (Forca Sokağı'nda yaşamakta olan narin ve yaşlı Dona Zezé Pedrira için hazırladığı bir yatıştırıcıydı) yerde koyu bir leke halinde yayılırken doktorun çehresi kan kırmızısı bir hal almıştı.

"Aman Tanrım..." diye haykırdı Dona Flor.

Sonra hiçbir şey olmadı, kimse de bir şey söylemedi. Dona Norma aldığı pamuğun parasını öderken gülmeye başladı, zira eczacının hali pek komikti, iskemlesinde kaykılmış, eli hâlâ tüpü tutuyormuşçasına havada, gözlükleri burnunun üzerine düşmüş, sessiz ve şaşkın bir durumdaydı.

Dona Flor sersemlemiş ve utanmış halde dükkândan çıkarken Dona Norma romantik eczacıya, sanki bir deniz kazazedesine kurtarma simidi atıyormuşçasına bir suç ortaklığı bakışı fırlattı. Doktor Teodoro bir şeyler söylemek istedi, ama beceremedi.

Dona Norma, Dona Flor'a köşede yetişti: Eczacının niyetinden hâlâ bir şüphesi kalmış mıydı? Yoksa istediği –arzudan yanıp tutuşan, matem hapishanesinde inlemekte olan bir dul için saçma bir istek olsa da– daha oturaklı, daha klas ve daha yakışıklı bir aday mıydı? Bundan daha iyi bir fırsat olamaz canım: diplomalı ve gerçek yakut yüzüklü, dükkân sahibi, endamlı, yeleği ve altın zinciriyle yakışıklı, sağlıklı, mutedil huylu bir beyefendi, kırk yaşlarında mükemmel bir aday.

12

Kırk yaşlarında mükemmel bir beyefendi: Dona Dinorá'nın kristal küresinde ve yağlanmış kâğıtlarında görüp kehanetinde bulunduğu tüm ayrıntılar teker teker çıkıyordu; arkadaşları ve komşuları bütün bunları doktor Teodoro'da tespit etmeye başla-

mışlardı. Paralı ve üniversite diplomalı, sağlam yapılı, hoş çehreli, kibar davranışlı, bütün özellikler; ama kahkahalar atarak böyle birini sokaklarda ve meydanlarda aranırken kimse eczacının farkına varmamıştı. Adam ortalıktayken ve bir bakışta görülebilecek durumdayken, böyle bir saçmalık nasıl açıklanabilirdi? Söz konusu olan, arkadaşlarının ve komşularının bir hatası mıydı, yoksa ayrıntılı tarifleri ileten anlatıcının bir oyunu mu? Ne hata, ne de aldatmaca; bunun nedeni, arkadaşlarının ve komşularının doktoru eczanesinin karanlık dip taraflarında, gözlükleri burnunun üzerine düşmüş, altın zinciriyle ilaçların üzerine eğilmiş, zehirleri iyileştirici çarelere dönüştürürken ve uygun fiyatlarla hastalara şifa dağıtırken keşfetmelerini engellemiş olan, bir tür kolektif takıntıydı.

Dona Flor'un evliliklerinin, acılarının ve mutluluklarının anlatıcısı, doktor Teodoro'yu komşuların önerdiği adaylar listesine dahil etmezken sadece gerçeğe sadık kalmıştı, zira onların hiçbirinin aklına doktor Teodoro gelmemiş, herkes Dona Flor'u teselli etmeye çalışırken onun dulluğuna ilişkin yapılan sohbetlerde adı hiç anılmamıştı. Aslında doktor bu unutkanlıktan bir şey kaybetmemişti; hatta, Dona Flor onu, kendisiyle evlenmek isteyenlerle yaptığı çember dansı rüyasına bile katmamıştı. Ama eczacı için böylesi daha iyiydi: Düşlerde olsa bile rezil olmaktan kurtulmuş ve dul kadının beğenisinde yıpranmamış olarak kalmıştı.

Ama nedendi bu körlük, neden onu unutmuşlar, eczanesinin tezgâhında, mavi ve kırmızı kavanozların ardında, üzerine ilaç kokusu sinmiş halde, elinde yaşlı müşterilerinin kollarına ve kalçalarına batıracağı enjeksiyonuyla onu keşfedememişler, bunca sık gördükleri ve ilişkileri olan bir kişiyi neden fark edememişlerdi?

Onu amansız bir biçimde evliliğe karşı biri telakki ettiklerinden. Bu nedenle sokaktakilerin listesini yaparken onu sanki evli, çoluklu çocuklu biri gibi dışarıda bırakmışlardı. Komşusu ve evlatlığı solgun María için yoğun bir şekilde koca arayan Dona Norma bile, bir an için bile olsun onu düşünmemişti. Doktor Teodoro mu? O ne evlendi, ne de evlenir, onu hesaba katmaya değmez, zaman kaybı olur, bir yuva kurmak istese bile beceremez, ne yazık, zavallıcık!

Ve sanki söz konusu olan son derece iyi bilinen ve kabul edilen bir gerçekmiş gibi, eczacı alayların ve dedikoduların konusu olmamış, Dona Flor'un bu dulluk hikâyesindeki öbür bilinen adayların düştüğü duruma düşmekten kurtulmuştu.

Entrikalar ve kehanetler imparatoriçesi her gün Bilim Eczanesi'nin önünden geçiyor, haftada iki kere de buruşuk kıçını gösteriyordu. Ah! İnsan kibri ve yüceliği ne hızla gelip geçiyordu! Şimdi pörsümüş olan aynı kıç zamanında, gaddarlık okulunun yeniyetme şairlerinden biri olduğu dönemde Mestre Robato'nun şeytani beyitlerince göklere çıkarılmıştı; o dönemde onu görmek ve ona dokunmak zengin tüccarların dolgun çeklerine ve deste deste paralarına mal oluyordu. Bugün ise eczacının önüne romatizmaya karşı iğnelenmek için çıkıyordu. Ama bu halde bile büyücünün gözleri geleceği görebiliyor, gevşek etlerine dokunan doktorun vaat edilen kırk yaşlarındaki beyefendi olduğu kehanetinde bulunabiliyordu. Zira o eczacının hangi noktada bir eş sahibi olmayı reddebileceğini herkesten çok daha iyi biliyordu.

Kadınsı, iktidarsız veya oğlancı olduğu için kadınlardan nefret ediyor değildi. Tanrı korusun, onun hakkında böyle en ufak bir kuşkuya yer yoktu; doktor Teodoro barışçıl, kibar, rahat yaşamayı seven biriydi, ama alışılmış rahatlığını bırakıp erkekliğinden kuşku duyan herhangi bir serserinin burnunu kıracak kadar erillik sınamasından geçmişti.

Kimselere çaktırmadan erilliğini de tatmin ediyordu. Bu konuda kesin ve tartışılmaz bir şahitlik istenecek olursa, Beco do Sapoti'de endamlı melez güzel Otaviana das Dores (başka deyişle Tavita Miskinhanım) ile görüşmesi ve onun seçkin müşteri listesine girip (İkinci Sulh Mahkemesi'nden iki hâkim, Aşağı Şehir'den iki tüccar, laik bir rahip, bir tıp doktoru ve bizim mümtaz eczacımız) randevu alabilmek için epeyce bir para harcaması yeterdi.

Otaviana'yı temizlik, ağız sıkılığı ve ciddiyet konularındaki belirgin nitelikleri nedeniyle –sanki evine misafir kabul eden bir ev hanımına benziyordu– tercih etmiş olan doktor Teodoro her perşembe akşam yemeğinden sonra onu ziyaret ediyordu. Tavita'nın seçkin ve ketum bir elit oluşturan müşterilerinin her biri belirli sabit bir günde (ya da belirli bir gecede) geliyordu, hepsinin kendine

özgü alışkanlıkları ve zevkleri, tercihleri vardı –kimi zaman, dışkı fetişisti hâkim Lameira örneğinde olduğu gibi son derece rafine tercihlerdi bunlar– ve o hepsine profesyonelce ve ustalıkla yanıt veriyor, hepsini tam anlamıyla tatmin ediyordu. Tek tek hepsini, doktor Teodoro gibi normal ve sorunsuz olanları olduğu kadar, yumuşamış yaşlı azgınları, kaka yiyicileri ve göbek emicileri, hepsini tatmin olmuş ve müteşekkir bırakıyordu.

Her perşembe saat tam sekizde doktor Teodoro kapının eşiğinden geçiyor, özel bir şefkat ve kibarlıkla karşılanıyordu. Bebek ayakkabıları örmekte ve meyve likörü içmekte olan –Lapa manastırı rahibelerinin özel yapımı bir likör– Otaviana'nın karşısındaki hamağa yerleşiyor, birlikte gündelik ve yararlı hoş bir sohbete girişerek, haftanın olaylarından, gazete haberlerinden söz ediyorlardı. Aydın beyefendilerle birlikte yaşamaya alışkın olduğundan Tavita bir tür irfan cilası edinmişti, hoşsohbetti, entelektüel havalıydı ve Beco do Sopoti'de ondan sık sık akıl alınırdı. Üstelik çok ahlakçıydı; dönemin alışkanlıklarını, dünyada olup bitmekte olan saçmalıkları, Tanrı karşısında kuşkucu ve hoyrat gençleri eleştirirdi.

Eczacı, sindirim saatlerini böyle, melez kadının yapıcı kavramlarını dinleyerek ve paylaşarak geçirirdi... "Dünya çok bozuldu sayın doktor, kimse düzeltemez." Daha sonra aromatik yapraklar kokulu yatak odasına geçerler ve doktor Teodoro, Otaviana ile birlikte bembeyaz çarşaflarla kaplı yatağa girerdi (*bis* yapma hakkı vardı). Dolayısıyla, bu hakkının olduğunu ve onu her seferinde büyük bir efendilik ve keyifle kullandığını bile bile onun erkekliğinden nasıl kuşku duyulabilirdi?

Ücret bindirmesi olmadığını da ekleyelim, zira Tavita Miskinhanım sefer başına değil gece başına ücret alıyordu; hatta müşterisinin özgürlüğü ailevi denetim bakımından sınırlıysa, herhangi bir yalanla örtebileceği kısa bir zaman dilimini kullanıp aceleyle gitmesi gerekiyor olsa bile bütün gecenin ücretini alıyordu. Tuzlu fiyat, yüksek tarife, pahalı zevk; ama muameledeki incelik ve onca kibarlık ve ustalık bu masrafa değiyordu.

Doktor Teodoro kimi zaman sabaha kadar kalıyor, zaman zaman tertemiz, yumuşak ve sıcacık yatakta kısa bir süre uyukluyor, bu arada Otaviana onun bu dinlenmesine eşlik ediyordu. Git-

meden önce de çikolata renkli ve mağrur fahişe ona "gücünü toparlayabilmesi" için bir kap sütlaç veya kızarmış mısır veya bir kadeh likör ikram ediyor, şımartıcı bir tebessümle kulağına hoş sözler mırıldanıyordu.

Yaşlı kadınlar onu listelerine almamışlardı ne de evliliğe ilişkin şakalarına dahil etmişlerdi, zira doktorun tüm ilgisini oğlundan başka kimsesi olmayan felçli yaşlı annesine hasrettiğini biliyorlardı. Yaşlı kadın beyin kanaması geçirmişti ve o sırada yeni mezun olan doktor Teodoro annesine, hayatta olduğu sürece kendisine bakacağına dair söz vermişti. Annesine olan borcunu ödeyebilmek için de en azından bunu yapmak durumundaydı. Babasını Tıp Fakültesi'ne giriş sınavlarına hazırlanmakta olduğu on sekiz yaşındayken kaybetmişti.

Eğitiminden vazgeçip yaşamakta olduğu Jequié kentinde kalmak ve babasından oldukça yüklü bir borç ve iyi insan şöhretinin yanı sıra kalan küçük araziyi işletmek istemişti. Ama, görünürde kırılgan ama kararlı bir kadın olan dul annesi bu özveriyi kabul etmemişti: Onun bütün amacı oğlunun üniversite eğitimi görmesiydi ve genç Teodoro, hocalarının önemli başarılar elde edeceğine inandıkları çalışkan bir öğrenciydi. Sınavlara girmeli ve meslek edinmeliydi, ailenin işlerini anne üstlenecekti. Sadece bir değişiklik oldu: Tıp fakültesi yerine üç yıl daha kısa olan eczacılığa girdi.

Yaşlı kadın tek başına, gece gündüz demeden, sürekli yorgun halde evi ve işi idare etti, borçları ödedi, üniversitedeki oğluna düzenli aylık gönderdi. Teodoro birkaç kez işe girmek istedi, ama annesi karşı çıktı, tüm zamanını derslerine ayırmalı, çalışmayı ise diploma sonrasına bırakmalıydı.

Doktorasını bitirdiğinde, onu yüzüğü ve diplomasıyla mezuniyet cüppesi içinde gördüğünde o denli sevindi ki, bunca mutluluğa dayanamadı; aynı gece otele döndüğünde beyin kanaması geçirdi. Mucize eseri ölümden kurtuldu, ama felçli kaldı.

Annesini ölümün eşiğinde gören genç eczacı kahramanca bir edayla, ama gerçekten içten bir şekilde, ondan asla ayrılmayacağına ve o yaşadığı sürece evlenmeyeceğine yemin etti. Ertesi gün ilk yaptığı şey sözlüsü Violeta Sá'dan ayrılmak oldu, bir daha da baş-

ka bir sevgilisi olmadı. Tek eğlencesi olarak, Belediye Lisesi'ndeyken çalmayı öğrendiği fagot kaldı.

Mezuniyetinin ardından Jequié'deki işleri satıp, diğer birkaç kişiyle birlikte Salvador Mahallesi'nden uzaktaki Itapajipe'de oldukça dökünтü bir eczaneyi devraldı. Eczanenin sahibi, acı bir sonu olan bir doktordu; çok erken bir şekilde yaşlanıp bir dizi önemli hatalar yapmış ve ailesi tarafından eve kapatılmak zorunda kalmıştı. Doktor Teodoro eczanenin yakınlarında bir ev kiraladı ve kendini tümüyle işine ve tekerlekli sandalyeye mahkûm, kayıp bakışlı, zar zor konuşabilen ve oğluna kıskançlıkla bağlı annesine vakfetti. Geceleri onun yanına oturup fagotunu çalarak hasta kadının yalnızlığını gidermeye çalışıyordu. Böylece yıllar geçti, son derece popüler olduğu ve sevildiği mahallesinden çok ender ayrılıyordu. Müzisyen Agenor Gómez'le tanışınca fagotuyla birlikte, ustanın etrafına toplanmış birkaç doktor, mühendis, avukat, bir hâkim, bir tezgâhtar ve iki tüccardan oluşan amatör müzisyenler grubuna katıldı. Her pazar bir araya gelip içlerinden birinin evinde müzik yapıyor, aletlerinin ve kompozisyonlarının tadını çıkarıyorlardı.

Genç mezunun yönetimi altında eczane eski refahına kavuşmuş ve dürüst ve iyi bir insan olarak doktor Teodoro'nun ünü zamanla giderek artmıştı. Genç eczacının fagotu çevresinde epeyce bir sevgili adayı oluşmuştu, ama evlilik arayan genç kızlara vakit kaybettirmekten aciz ve ciddi biri olan doktor, ne gönül eğlendiriyor ne de herhangi birine bir vaatte bulunuyordu. Sevgililere gösterilebilecek bütün incelikleri annesine hasrediyordu: çiçekler, şekerlemeler, ufak tefek hediyeler ve hatta kompozisyonunu usta müzisyenin yaptığı, "Ana Sevgisiyle Itapajipe Akşamları" adlı bir sonat. Bunak doktor vefat edince doktor Teodoro miras sorunlarının çözülmesinde aileye sanki kendi ailesiymiş gibi yardımcı oldu. Belki de bu nedenle dul kadın onu en genç ve utanmazın biri olan kızıyla evlendirmeyi aklına koydu. Allah'tan doktor Teodoro evlenmemek konusundaki sözünü tuttu, yoksa bir anda kendini bir canavarla evli halde bulacaktı; dul kadın o denli baskın biriydi ki, daha ortada bir şey yokken eczacının kayınvalidesi rolüne bürünüp onun hayatını kendi denetimi altına almaya girişmişti. Dehşete ka-

pılan doktor Teodoro kurtuluşu eczanedeki payını başkasına devredip evlilik derdini başından defetmekte buldu.

Devir işleminden elde ettiği parayla ne yapacağını düşünürken, uzman bir ecza ürünleri temsilcisi olan Rosalvo Madeiros adındaki bir tanıdığına rastladı (onun ve bizim tanıdığımız biri, onu Şili Sokağı'nda arabasının direksiyonunda az daha Dona Rozilda'yı ezecekken, üstelik bir de ona küfürler yağdırırken görmüştük) ve ondan çok önemli bir bilgi edindi: Oldukça iyi işleyen ve çok iyi bir yerde bulunan Bilim Eczanesi, aile içindeki bir miras çekişmesinin konusu olmuştu. Parası varsa çok iyi bir fırsattı, şahane bir alışveriş yapmış olurdu.

Ve doktor Teodoro öyle yaptı, bir miktarı peşin ve geri kalanı taksitlerle ödenmek üzere, beş mirasçıdan ikisinin hakkını satın aldı. Böylece önemlice bir varlık edinmiş oluyordu. Başlangıçta zor zamanlar yaşadı, yüksek faizler gerektiren bazı işlemler yapması gerekti. O dönemde, orkestrasının diğer elemanlarından, bisturisi kadar kemanıyla da ünlü doktor Vanceslau Pires de Viga'nın tavsiye ettiği banker Celestino ile kurduğu iyi ilişkiler işine yaradı. Portekizli, karşısındakinin ciddi bir insan olduğunu hemen anlamıştı, çok iyi koku alır, hiç yanılmazdı. Hemen onun senetlerini yenilemesine yardımcı oldu, durumunu hafifletti.

Tutumlu bir insan olan eczacı (bütün lüksü annesi için tuttuğu bir hemşire, fagotu ve Tavita Miskinhanım'a yaptığı haftalık ziyaretlerden ibaretti), bankerin yardımı sayesinde Cabeça'daki borçlu olduğu ilk dönemini fazla bir riske girmeden atlattı. Dona Flor'dan hoşlanmaya başlamadan bir yıl önce son senedini de ödemiş ve rahatlamıştı.

Artık Itapajipé'de küçük bir eczanenin değil, kentin merkezinde yer alan bir ilaç ve ecza mamulleri işletmesinin ortağı durumundaydı. Küçük ortak olmakla birlikte sermayenin üçte ikisine sahipti ve işletmeyi o yönetiyordu, zira diğer üç kardeş aralarında anlaşamıyorlar ve çok ender olarak Bilim Eczanesi'ne uğruyorlardı (o da sadece hisseleri için bir ön ödeme istemek üzere).

Ayrıca, işletmenin mesleki yetki belgesi ona ait olduğu ve gündelik faaliyetleri o sürdürdüğü için, kârdan ona daha büyük bir pay düşüyordu. O eninde sonunda diğer hisseleri de satın almayı

beklerken, işe yaramaz tembeller sürüsü olan kardeşler ellerine geçen mirası tatlı hayata yatırmışlardı; bu arada doktor Teodoro ise semtte giderek daha fazla hürmet edilmeye ve sevilmeye başlamıştı, hatta yaşlı kadınlar tarafından bile.

Jilet gibi ütülü koyu renkli takım elbisesi içinde, ciddi, uzman ve kırk yaşlarındaki bekâr biri olarak Cabeça'da görülmeye başladığında, yaşlı kadınlar onu görür görmez harekete geçmişlerdi. Mahrem hayatını araştırmışlar, yeteneklerini incelemişler –"iğneyi ne de hafif yapıyor", "pek çok doktordan daha iyi reçete yazıyor"–, annesinin yardımlarıyla tamamladığı eğitiminden ve Jequié'deki işletmeciliğinden fagotuna –delikanlının sanatkârlığı ve hobisi–, beyin kanaması karşısında döktüğü gözyaşlarına ve felçli kadına daha iyi bakabilmek için asla âşık olmayacağına dair verdiği söze kadar özgeçmişinin bütün ayrıntılarına vâkıf olmuşlardı.

En küçük ayrıntıları dahi öğrenme tutkunu, titiz ve kesin yargılı Dona Dinorá araştırma alanını Itapajipé'ye kadar genişletmiş, tekerlekli koltuğa mahkûm hastanın bakıcısı hemşireyle görüşmüştü. Eczacının annesine armağan ettiği sonat –melodisi ve şiiriyle birlikte– yaşlı kadınların kötücüllüklerinin üstesinden gelmiş ve nihayet kadınlar eczacıyı masum alışkanlıkları ve hasta annesiyle birlikte rahat bırakmışlardı.

Onu kendini işine vermiş halde görmeye o denli alışmışlardı ki, aylar önce yaşlı annesi yirmi yıldan beri mahkûm olduğu tekerlekli sandalyesinde öldüğü ve eczacı vermiş olduğu sözden kurtulduğu zaman gerçekleşen büyük değişimin farkına varamamışlardı. Artık evlenmekte özgürdü. Ama eczacı artık yaşlı kadınların, komşuların alaylarında ve dedikodularında yer almıyordu. Onun dışında herkes için dedikodu yapıyorlardı, doktor Teodoro ise "doğru bir insandı."

Bu yüzden eczacının mutfak hocasına ilgi duyduğu haberi patlak verince herkes şaşırıp kalmıştı, sanki dünyanın sonu gelmiş gibi. Ah, hain! Yaşlı kadınlar savaş düzenine girip Bilim Eczanesi ile Mutfak Okulu arasında stratejik konumlara yerleştiler. Doktor Teodoro, ölçülü adımları, kül renkli veya mavi kıyafeti, ciddi ifadesiyle, komşuların bakışları ve tebessümleri arasında, Dona Flor'un saygın beyefendinin selamına hafif ve saygılı, ama tutkulu bir şekilde karşılık vereceği penceresinin önünden geçecekti. "Ah hain, suratsız, iki-

yüzlü herif!" diyordu çaçaronların bakışları ve yüz ifadeleri. Doktor Teodoro uzakta, Itapajipe'deki evinde yaşamaya devam ediyordu, ama artık eczaneyi kapattıktan sonra aceleyle ilk tramvayı ve asansörü yakalayıp ölümün eşiğindeki annesinin yanına koşmayı bırakmıştı, artık onu bekleyen annesi yoktu. Öğlen ve akşam yemeklerini Portekizli Moreira'nın lokantasında yemeye, sanki Dona Flor'un yakınlarından ayrılmak istemiyormuşçasına Cabeça'da, Maciel'de, Sodré'de dolaşmaya başlamıştı. Onu uzaktan, gizlice gözlüyor, kendisini gösterip onu rahatsız etmek istemiyordu. Ama çevrede onca yaşlı ve komşu kadın varken, her adımda Dona Dinorá'nın tahminleri doğrultusunda hareket eden softalardan birine rastlarken, rezerv alanının sınırlarında nereye kadar kendini gizleyebilirdi?

Yalan dolanın düşmanı, dürüst doktor Teodoro kendini rahatsız hissediyordu. Durum dayanılmaz hale geliyordu. Dona Norma bunun farkına vardı:

"Çok üzülüyorum onun için..."

Dona Flor şefkatle gülümsüyordu:

"Zavallıcık..."

"Bu böyle devam edemez... Ben bir adım atacağım..."

Dona Norma, âşık eczacıyla samimi bir sohbete girip sorunu çözmeye karar verdi. Dona Flor da artık doktorun her geçişinde penceresinin başında yerini alarak gösterdiği ilgiyi gizleyemezdi.

"Konuşacağım onunla..."

"Deli misin sen hanım? Seni benim gönderdiğimi, kendini ona buna sunan şıllığın biri olduğumu sanacak..."

"Saçmalama... Sen bana bırak işi..."

Ama Dona Norma planını yürürlüğe koyamadı, zira o akşamüzeri Dona Flor nefes nefese onun evine geldi, elinde birkaç sayfa ve bir zarf vardı. Altın yaldız süslemeli, parfümlü mavi sayfalar.

Seçkin Portekizceden özenlice seçilmiş iltifatlarla dolu, varlığını ve yeteneklerini hanımefendinin ayakları altına seren tam bir ilanı aşk mektubuydu; dürüst niyetler, asil sözcükler ve gerçek tutku esintileri, yazarının karakterini yansıtan mektuba bir aşk çağrısı havası veriyordu.

"Muhteşem!" dedi mektubu hızla ve şevkle okuyan Dona Norma. "Harika!"

13

Dona Flor ilk evliliğini nasıl apar topar, çarçabuk ve sınırlı bir törenle yapmışsa, ikinci nikâhını bu kez nasıl gerekiyorsa öyle, son derece düzenli ve hatta belirli bir oranda parlak bir şekilde gerçekleştirdi. Birincisinde nişan yapılmamış, yataktan kalkıp doğrudan nikâh dairesine gidilmişti. Zira ortaya çıkan tatsız ve şaşırtıcı acil durum, çapkın adamın kızın bekâretine yönelik girişimini devletin ve Kilise'nin kefaletiyle örtmeyi ve böylece ailenin saygın adını korumayı gerektirmişti.

Bu sefer ise nikâh, yazılı davetiyeyle, *Akşamüzeri*'ne verilen bir ilanla –doktor Teodoro'ya "sevgili ve saygın abonemiz" şeklinde yapılan bir iltifatla–, müzik ve ışıklandırmaların eşliğinde, Don Jerónimo'nun hayatının en iyi vaazlarından birini verdiği Sao Bento Kilisesi'nde pek çok, ama pek çok kişinin katılımıyla gerçekleştirildi. Resmi nikâh sırasında da nikâh hâkimi doktor Pinho Pedreira kısa ve sevecen konuşmasında, kendisine özgü latif sözlerle yeni çifte "Tanrıların müziği eşliğinde" huzur ve saadet dolu bir yaşam diledi. Yaşlı ünlü hâkim, Agenór Gómez'in yönetimi altında bir araya gelmiş olan amatör müzisyenler topluluğunda klarnet çalıyordu ve damadın arkadaşıydı.

Böylece Dona Flor, birincisini yitirince ikinci evliliğini yapmış oldu. Damat ile gelinin ricası üzerine Dona Norma'nın yetkin işbilirliği altında gerçekleşen organizasyonda her şey tam istenen anda yerli yerindeydi, her şey son derece kaliteli şekilde ve makul fiyatlarla hazırlanmıştı, komşu kadınlar da gönüllü katılımla başarıya ulaşılmasına katkıda bulunmuşlardı.

Dona Norma'nın başaramayacağı ne vardı ki? Dona Rozilda'nın da hazır bulunup kızıyla barışmasını bile sağlamıştı. Nazareth'ten Dona Flor'un ağabeyi ve görümcesi de gelmişlerdi; tek eksik Rosalía ve Antonio Morais idi, zira makine ustası kayınvalidesinin "cehennemde tatil yapmaya gidene kadar" Bahia'ya ayak basmayacağına dair ettiği yemine sadık kalmıştı.

Bu sefer Dona Rozilda eleştirecek bir şey bulamadı: Kendi istediği türden bir nikâhtı, tören kadar damat da öyle. Ladeira do Alvo'daki o eski günlerde düşlediği modele yaklaşan bir damada rast-

lamıştı nihayet; tamamen değil tabii ki, öğrenci Pedro Borges ile neredeyse ulaşacağı türden mükemmel bir prens değildi doktor Teodoro. Ama nihayetinde doktordu, varlıklıydı, iyi iş yapan bir eczanenin ortağıydı. Onurlu ve saygın biriydi, Rosalia'nın kocası gibi başkalarının otomobili altında kir pas içinde ekmeğini çıkarmaya çalışan bir zavallı değildi; tabii Florípedes'in ilk kocası gibi tembel bir şarlatan hiç değil. Bu doktor Teodoro, hiç utanmadan elit kesimlerin önüne çıkarabileceği kibar bir insan, sağlam bir damattı, hem de varlıklı.

İkinci evliliğin tek eksiği sevgililik dönemiydi, ama haklı olarak, zira dul bir kadının sokak köşelerinde veya kapı aralığında gizlice sevişmesi, kucaklaşıp öpüşmesi, orasını burasını elletmesi, adama memelerini, kalçalarını okşatması doğru olmazdı. Bir genç kızın, tabii erkeğin niyeti ciddi olduğu sürece müsaade edebileceği terbiyesizlikler ve bazı ön ödemeler, dul bir kadın söz konusu olduğunda dayanılmaz ahlaksızlıklar halini alıyordu.

İşte bu nedenle doktor Teodoro'nun o denli asil bir mektupla ilanı aşk etmesi, –akrabaların ve dostların tavsiyesi ve önerisiyle– taraflar arasında birbirlerini tanımaları ve niteliklerini öğrenmeleri, evlenip evlenmemeye karar verebilmeleri açısından saygın ve kısa bir tanışma dönemi başlattı. Dona Flor'un acı deneyimi –yetkili elçi Sampaio'nun deyişiyle– dul kadına ciddi bir başarı garantisi vermeden adım atmasına izin vermiyordu.

Çok ciddi bir adım, öyle ki, çok istekli ve aynı derecede yetenekli olmasına rağmen Dona Norma bile, altın yaldızlı, parfümlü ve tutku yüklü mektuba vereceği yanıta ilişkin olarak arkadaşına kendi başına tavsiyelerde bulunmaya cesaret edememişti. Dona Flor'un gerçek dostu olan, onun sırlarını bilen, dulluğun ağına takılmış genç bir kadın olarak onun ihtiyaçlarına vâkıf Dona Norma için bu evlilik arkadaşının sorunlarının çözümüne yönelik ideal bir çareydi. Ama adayın tutkulu ve kibar talebine verilecek yanıt bir çift sözcüğe sıkıştırılamazdı: "Kabul ediyorum." Ya sonra?

Fırsattan yararlanıp her şeyi yerli yerine koymak, izlenecek yolu, koşulları ve zamanlamayı belirlemek, böylece Dona Flor'un insanların ağzına düşmesini engellemek gerekiyordu; tecrübesiz eczacının bugünlerde sergilediği saçma görüntüyü de fazla uzatma-

mak lazımdı, zira saygın ve onurlu biri olan adamcağız bir anda, sokakta onun adımlarını gözleyip bakışları ve göğüs geçirmeleriyle alay eden yaşlı cadıların alay konusu olan bir palyaçoya dönüşüvermişti. Bu nedenle Dona Norma sadece okumuş ve bilgili, içten bir dost olan Dona Gisa'ya danışmakla kalmadı, aynı zamanda Don Sanpaio'yu da dinlemek ve ondan akıl almak istedi. Başlangıçta Nazareth das Farinhas ve Río, Dona Flor'un annesi ve diğer akrabaları da aklına geldi.

Ama daha sonra Dona Flor ile birlikte, olayın ilk tartışmalarında yaşlı akrabaların yer almasının işe yaramayacağına karar verdiler. Eğer resmi söz kesme anı gelirse, o zaman evet, Lita teyze ile Pôrto enişteninrengârenk çiçekli bahçelerinde damat adayını kabul edip niyetini anlamaları istenebilirdi.

Dona Norma'nın yeni doğum yapmış, beşinci veya altıncı dereceden kuzeninin yatağı başındaki nöbetini devralması için Dona Amelia'ya ricada bulunduğu akşam, onun için zor bir gece oldu:

"Norma'nın gidip onun başında beklemesine gerek yoktu, genç kadının pek çok akrabası var... Sırf kendi kafasına göre hareket ettiğinden, kendi başına gelin güvey oluyor!" diye söyleniyordu Dona Amelia istemeye istemeye hastaneye giderken.

Dona Gisa da bir daveti geri çevirmek zorunda kaldı: Alman arkadaşlarının evinde yarı karanlıkta ellerinde birer kadehle ve huzurlu bir sessizlikte Beethoven plakları dinleyecekleri bir müzikal toplantıya davetliydi. Don Sampaio ise zorla, istemeye istemeye... Başkalarının hayatına karışmak âdeti değildi, hele evlilik gibi son derece kişisel meseleyle ilgili yürek çarpıntılarına uğramayı hiç arzu etmiyordu. Ama söz konusu olan gerçekten sevip saydığı, onurlu bir dul olan –"ama ne böreklerdi, ne tatlılardı", Don Sampaio kötü düşüncelerini savuşturamıyordu– Dona Flor olduğundan meşgalesini ve ilkelerini bir kenara bırakıp evinden çıkmaya ve davete icabet etmeye karar verdi.

Mektubun kısaca ve yüksek sesle, yorumlarla birlikte okunmasının ardından Don Sampaio (bugünün basınında söyleneceği biçimde) zirve toplantısındaki o tarihi konuşmasını yaptı:

"Beğeniyorum onu, yüce duyguların insanı," diye fikrini açıkladı ayakkabıcı.

Bunun ardından Dona Flor'un utangaç kabulü duyuldu:

"Evet, sanırım evet... Neden olmasın? Sempatik biri..."

"Sempatik mi? Gerçek bir erkek, tam bir aslan parçası," diye itiraz etti yarı *gringa* aksanıyla Bahia argosunu tercih eden Dona Grisa.

Sonunda, Dona Norma'nın önerisiyle Zé Sampaio, dulun adına eczacıyla gerekli işlemleri konuşması, koşullu evet yanıtını vermesi konusunda tam yetkili kılındı. Karşılıklı gösterimlere son verilip ihtiyatlı bir arkadaşlık dönemi başlatılmalı, ardından Dona Flor'un huzurunda bir buluşma gerçekleştirilip taahhüt resmileştirilmeliydi.

Bunun ardından doktor Teodoro haftada üç kez, Çarşamba, Cumartesi ve pazar günleri gelin adayını evinde ziyaret edebilirdi. Çarşamba ve cumartesi günleri akşam yemeğinden sonra gelip akşam saat ona kadar kalabilirdi; tüm buluşmalar, doğallıkla, üçüncü şahısların eşliğinde yapılmalı, böylece dul kadının sorumlulukları üzerine dedikoduların yapılması önlenmeliydi. Görüşme rejimi pazar günlerinde biraz daha gevşekti, Dona Flor'un enistesinin Río Vermelho'daki evinde bir kahvaltıyla başlamalı ve Sampaiolar veya Ruaslar eşliğinde bir sinema ziyaretiyle tamamlanmalıydı. O unutulmaz toplantının tutanağı Dona Gisa'nın onca sınırlama konusundaki itiraz şerhi olmadan tamamlanamazdı. Dona Gisa'ya göre onca saçma, Ortaçağ'dan kalma feodal şartlara hiç gerek yoktu. Ama tecrübeli biri olan Don Sampaio, komşusunun adının kirlenmemesi için bu şartların bulunmasını gerekli görüyordu.

Her şey doktor Teodoro'nun iyi bir insan olduğuna işaret ediyordu, o ana kadarki davranışları ve mektubundaki yüce kavramlar bunu gösteriyordu, ama buna rağmen dul kadını herhangi bir istismara karşı korumak gerekiyordu, öyle gece gündüz savunmasız Dona Flor'un evine girip çıkması, oraya buraya, belki uzak yerlere yürüyüşlere ve gezmelere yalnız başına götürmesi doğru değildi, bakarsın pek çok olayda görüldüğü gibi birden bir üçkâğıtçı çıkıverirdi adam. O zaman kadının onurlu ve temiz adı kirleniverirdi. Böyle bir durumda Dona Flor, ciddiyeti ve davranışlarıyla örnek bir dul olmaktan çıkıp müteveffanın lazımlığı gibi görülmeye başlardı, herhangi birinin işeyip gideceği bir lazımlık. Bilgiç Dona

Gisa bu âdetlere gülebilirdi, ama o, Dona Flor'un ahlakı konusunda titiz José Sampaio'ya göre...

Ortaçağ, feodalizm, Kutsal Engizisyon! Otuz yaşında, istediğini yapabilecek durumda, parası olan, emeğiyle geçinen bir kadının, sözlüsünü, kırk yaşlarındaki bir beyefendiyi evine kabul etmek için tanıklara ihtiyaç duyduğu nerede görülmüş? Bu tip bir gerilik ancak Brezilya'da olabilir... Amerika'da herkes güler buna...

Don Sampaio *gringa*'yı sabırla dinliyor, izliyor, aklının dip taraflarında ona hak veriyordu: Tüm bu önlemler, tanıklar, büyük bir saçmalıktı, zira eninde sonunda kendinde olanı verecek olan, istediğini istediğine ve istediği zaman verirdi... Ve *gringa* bunca gevezelikle ve fütürist görüşleriyle keşke teorilerini, geleneklere yönelik aşağılamalarını pratiğe geçirip ona bir şeyler verebilseydi! Ama avcunu yala! Onca laf ebeliği, onca öfke, onca bilim ve edebiyat, sonra taş kesil. Keşke bunun tersine bir kanıt olsaydı. Eğer kendini gizliden gizliye veriyorsa, ne müthiş bir gizlilikmiş bu! Kimse, Dona Dinorá bile en ufak kuşku duymuyordu, tek bir hareketine bile rastlanmamıştı, taliplisi bile yoktu. Boyuna laf, çok güzel, ama hepsi boşuna, sonunda elde var sıfır. Ve *gringa* keyifle gülüyordu, hayatından memnundu, cinsel olarak tatmin olmuş bir insanın fiziksel ve ahlaki görüntüsünü veriyordu, bu nedenle ihtiyar cadılar sürekli iz sürüyor, ama ne kadar uğraşsalar da tek bir kanıt elde edemiyorlardı.

Kim bilir, belki de gerçekten ciddiydi ve kimseyle yatmıyordu... bu da tabii bir teselli, diye düşünüyordu melankolik bir halde Don Sampaio toplantıya son verirken. Ertesi gün bir kez daha alışkanlıklarına aykırı olarak, dükkânına gitmek için evden geç çıktı; doktor Teodoro ile eczanedeki randevusunun saatinin gelmesini bekliyordu, üzerindeki görevi bir an önce sırtından atmak istiyordu.

Başlangıçta utangaçlıkları ve çekingenlikleri nedeniyle biraz zor da olsa, samimi bir görüşme oldu. Don Sampaio meseleye nereden gireceğini bilemiyor, doktor Teodoro ise bu denli nazik bir işe ilk defa girişiyordu. Buna rağmen, karşılıklı iyi niyetleri sayesinde anlaşmaya vardılar; ayakkabıcı davaya sıcak bakıyor, eczacı ise olgun insan aşkıyla tutulduğu dul kadınla evlenmeyle neticelenecek her anlaşmaya olumlu yaklaşıyordu. Görüşme dükkânın dip tarafın-

daki laboratuvarda yapıldı, böylece dedikoducu gözlerden ve kulaklardan ırak olacaklarını düşünüyorlardı. Ama bu sadece bir görüntüydü, zira o saatlerde Dona Dinorá pusuya yatmış Don Sampaio'nun ihtiyatlı adımlarla eczaneye girdiğini ve orada gereğinden uzun bir süre kaldığını gözlemiş (frengi tedavisi bile bu kadar uzun sürmezdi), ardından da romatizma iğnesi vurdurma bahanesiyle içeri dalmıştı (gerçekte ertesi gün akşamüzerine kadar iğne olması gerekmiyordu).

İşgüzar kadının çehresini gördüklerinde komplocuların duyduğu korku bile her şeyi açıklamaya yeter bir itiraf gibiydi; üstelik kadın konuşmalarının bir bölümünü de duymuştu, ayakkabıcının işin niteliğini belli eden bir vurgulamasını:

"Öyleyse sevgili doktor, her ikinizi de tebrik ederim, sizi ve onu... İkiniz de buna layıksınız..."

Haber derhal ağızdan ağıza yayılmaya, çevredeki tüm sokaklara dağılmaya başladı, Dona Flor, daha Zé Sampaio'nun gerçekleştirdiği parlak görevin başarısından haberdar olmadan önce, tebrikler almaya başladı (hatta Don Sampaio, teşekkür kabilinden, dini merasimin vaftiz babası ilan edilmişti).

Cumartesi gecesi, dul kadının damat adayıyla görüşmesi beklenirken, Dona Flor'un kapısının önünde küçük ve coşkulu bir grup oluştu: Komşu kadınlar hiç utanmadan Arjantinlinin dükkânının önünde kaldırımda toplaştılar, oradan Mutfak Okulu'nun salonunu gözlemeye koyuldular. Dona Flor mütebessim ve kibar bir halde heyecanlı ziyareti bekliyordu; çevresi, en yakın akrabaları olan eniştesi ve teyzesi ile en yakın dostlarından (eğer davet edilmezse amansız bir savaş açacağını ilan eden Dona Dinorá da oradaydı) iki üç çift, Dona María del Carmen ve genç Marilda (sanki kendisine söz kesilecekmişçesine heyecanlı) tarafından sarılmıştı; koltukların en mükemmeline de, Kamu İdaresi yöneticilerinden ve aile dostu, bir tür zengin bir akraba sayılan doktor Luis Henrique yerleşmişti. Dışarıda ise davet edilmeyenlerin sayısı ve önemi artmaktaydı.

Doktor Teodoro İsveç yapımı kronometresine uygun bir şekilde tam saatinde geldi, zarafeti görülmeye değerdi: Yakasındaki çiçekle tüm komşu kadınların tüylerini ürperten bir kişilik sergiliyordu.

Lita teyze tarafından törensel bir tarzda kabul edildi, tek tek herkesi selamladıktan sonra sıkı protokol uyarınca kendine ayrılan yere doğru yöneldi, kanepeye Dona Flor'un yanına oturdu.

Dona Flor yeni giysisi içinde ışıl ışıldı, güzelliği ve sadeliğiyle inci gibiydi. Onu o denli sakin ve kararlı bir edayla görenler, içinden ne denli endişeli ve sıkıntılı olduğunu, o umut ve kararsızlık günlerinde iç bunaltılarının ne denli artmış olduğunu tahmin edemezlerdi. Nihayet o zor zamanlar, karanlık geceler, matem ve yalnızlıkla geçen o çöl günleri geride kalacaktı; tekrar bu dünyadan zevk alabilecek, aşkın tadına varabilecekti.

Doktor Teodoro kanepeye iliştikten sonra ortalığı bir dakika süreyle unutulmaz ve sıkıntılı bir sessizlik ve beklenti kapladı. Eczacı gözlerini dolu salondaki herkesin üzerinden geçirdikten sonra Dona Norma'nın teşvik edici tebessümüyle karşılaştı. Bunun üzerine tekrar ayağa kalkıp Dona Flor ile eniştesi ve teyzesine hitaben, "eğer kendisini damat olarak kabul etmeye layık görürse, bu sarp, engeller ve engebelerle dolu, ama onun desteği ve katkılarıyla bir cennete dönüşecek olan bu hayatta onu hayat arkadaşı olarak kabul ederse..." ne denli mutlu olacağını ilan etti.

Tam bir hitabet yeteneği, hatiplere veya politikacılara özgü bir belagat, doktor Teodoro'nun o âna kadar görülmemiş yüzü. "Ne yetenekli adammış bu!" diye düşündü Dona María del Carmen, oradakiler içinde damat adayıyla en az ilişkisi olan oydu. Eczacı, nutkunda orada bulunmakla cennetin eşiğine geldiğini, değerli akrabaları ve dostları arasında bulunmaktan gurur duyduğunu belirtti; keşke kardeşleri, baldızı ve eniştesi, özellikle de Dona Flor'un saygıdeğer aziz annesi de orada bulunabilseydi...

Dona Rozilda'ya bir anda bu şekilde değinilmesi Dona Amelia'nın az daha kahkaha atmasına sebep olacaktı, kendini zor tuttu: "Bekle görürsün, moruğun ne denli bir azize olduğunu anlarsın," dedi içinden, eliyle ağzını örtüp Dona Norma ve Dona Emina'ya suç ortaklığı içinde göz atarak. Özetle, doktor Teodoro, onca değerli tanık karşısında Dona Flor'dan söz kesilmesini talep etti. O denli güzel konuşmuştu ki Dona Norma kendini tutamayıp alkışladı, buna Don Sampaio çok bozulmuştu: "Böyle bir anda, en ağırbaşlı olunacak bir durumda alkışlama nerede görülmüş?"

Ama Dona Flor yeniden düzen ve uyum ortamını sağlayarak ayağa kalktı ve elini damat adayına uzattı:

"Ben de sizinle evlenmek istiyorum..."

Doktor, gelin adayını hafifçe yanağından öptü, ardından ortalık bir anda kucaklaşmalarla, kutlamalarla ve kadınların birbirlerini öpmeleriyle karıştı, bu arada dışarıda beklemekte olan davetsizler eve dalarak doktor Teodoro'yu gülüşerek azarlamaya başladılar:

"Don ikiyüzlü, sahte aziz..."

Tatlı ve tuzlularla dolu bir masa komşu kadınları kendine doğru çekti. Marilda ve yardımcı kadın ev yapımı likörler ikram ediyorlardı: Yumurtadan, menekşeden, frenküzümünden, akasyadan, elma guavadan hazırlanmış likörlerin nefis lezzeti eczacının sevimli bir hata yapmasına sebep oldu:

"Ah! Çok nefis likörler... Lapa manastırı rahibeleri yapıyor, değil mi?"

Zira likörlerin tadı ona bildik gelmişti, bunun gibi sevecen, insan sıcaklığıyla dolu bir başka evde tattığı likörlerin lezzetine çok benziyordu. Davetliler onun bu ifadesine gülüştüler, ama bunu bir varsayım olarak bile kabul etmediler, aksi takdirde bu bir hakaret sayılabilirdi: Dona Flor'un becerilerinden hiç haberi olmamış mıydı? Sadece kimsenin rakip olamayacağı bir aşçı ve eşi benzeri olmayan bir pastacı değil, ama aynı zamanda bir likör ustasıydı; Lapa, Hicret veya Bağışlamalar manastırlarının rahibelerinin yaptıkları ilaç karışımlarına benzer şuruplardır sayın doktor, sözlünüzün likörleriyle yakından veya uzaktan kıyaslanamaz bile...

Hayır, likörler konusundaki ustalığını bilmiyordu; sersemlemiş halde, özeleştiri ve af dileme edasıyla cezalandırılmak üzere elini uzattı. Mutfak konusundaki ünü ona kadar ulaşmıştı, Dona Flor'un çeşniler üzerindeki ustalığı tesadüf değil, aksine onun yeteneğinin bir ürünüydü, o gerçek bir sanatçıydı. Ne yazık ki daha önce o nefis ürünleri tatma fırsatı olmamıştı; ama bunu tamir etmenin zamanı gelmişti. Herhalde fena halde şişmanlayacağı kesindi.

Söz kesme partisi böylece sürdü. Devran dönedursun, doktor kendisini Dona Flor'un yatağının eşiğinde, mutluluğa açılan kapının önünde bulmuştu. Kendini sakar hissediyordu, zira sevgili-

lik ve kalp fethi konularında tecrübesi yoktu, bir kadınla en mahrem ilişkisi Otaviana ile yaptığı haftalık buluşmalardan ibaretti. Eğer eczacı başlangıçta Tavita Miskinhanım'dan tatlı sözler işitmiş ve bunu tırınk akçenin yanı sıra sıcak bir teşekkürle ödemişse, zamanla bu duygusal iletişim sıradan nezakete ve hatırşinaslığa dönüşmüş, çapkınlıktan ve sevgililikten veya aşktan uzak, çikolatalar ve likörler eşliğindeki kibar bir yatak muhabbeti halini almıştı.

Eczacı veda ederken Dona Flor korku ve çekingenlikle, tekrar masum bir öpücük için gergin sözlüsüne yanağını uzattı. Dona Flor onun nemli parmaklarına dokunurken elinin titrediğini fark etmişti. Ve doktor Teodoro'nun da tıpkı onun gibi için için yanmakta olduğunu düşündü.

O gece Dona Flor onu gördü rüyasında ve ona, esmer, kuvvetli, yenilmez, geniş göğüslü bir dev gibi (Dona Gisa'nın ağzını şapırdatarak "tam bir aslan parçası" dediği gibi) geliyor ve onu kaldırıp götürüyordu.

Dona Flor'un söz kesmesi işte böyle oldu. Çevre sokaklarda bundan başka bir şey konuşulmuyordu. Üstelik dedikodusuz ve fitnesiz, herkes onaylıyordu. Tek bir aykırı ses işitilmiyordu, herkes eczacının ve dulun tarafını tutuyordu, genel kanıya göre ikisi de birbirleri için yaratılmıştı.

Başlangıçta Dona Flor nikâh için en az altı aylık bir süre koydu. Bu, damat adayının tartıştığı bir iki koşuldan biriydi. "Neden bunca zaman?" diye soruyordu doktor Teodoro, ne çeyiz hazırlamak zorundaydılar, ne de çözülmesi gereken sorunlar vardı. Dona Flor'un dostları ve komşu kadınlar adama hak veriyorlardı, nihayet o da sözlüsüne hak verdi ve arzuların gemlenmesi süresini üç aya indirdi.

Mutlulukla dolu bir üç aydı, kolaylıkla birbirlerine alışıp karşılıklı her geçen gün daha iyi anlaştıklarını anladılar. Bu dönem süresince, Dona Norma'nın veya bir başka dostun da katılımıyla yaptıkları uzun sohbetlerde, gelecekteki ortak yaşamlarının ayrıntılarını kararlaştırdılar.

Dona Flor'un evinde yaşamaya karar verdiler, sadece doktor Teodor için daha rahat olduğundan değil –eczanesine çok daha yakındı–, ama aynı zamanda Dona Flor damat adayının önerdiğinin

aksine okulunu kapatmayı kesinlikle reddediyordu. Doktora göre eczanenin getirisi iyiydi ve ikisinin de rahatça yaşamalarına yeterdi –böyle gerekçelendiriyordu görüşünü doktor Teodoro–; onu bunca yoran işini sürdürmesinin ne gereği vardı? Ama Dona Flor buna alışmıştı ve aslında öğrenciler, şamatacı gruplar, gülüşmeler, okulu kırmalar ve dönem sonu diploma dağıtımı sırasında dökülen gözyaşları ve kendine ait bir miktar para olmadan nasıl yaşayabileceğini bilemiyordu. Bu asla mümkün değildi, kesinlikle hayır.

Bütün diğer konularda anlaşmaya varılmıştı: Gizli bir sevgi duyduğu demir yatak bile tartışma konusu olmamıştı, antika biçimi çok hoşuna gidiyordu. Gelin adayı, belki de doktor, ilk kocasının ona her seferinde sahip olduğu o yatakta uyumak istemez diye düşünüp korkmuştu. Evi istedikleri gibi döşeyebilmek için ihtiyaç duyduklarının listesini hazırladıklarında (örneğin eczacının not tutabileceği ve kâğıtlarını saklayabileceği bir çalışma masası), eşyaları tek tek gözden geçirip belirli kararlar almışlardı; yatak odasına geldiklerinde damat adayı yeni bir şilte almayı önerdi, zira eskisi topak topak olmuş haldeydi. Onun iyi bir şiltesi vardı, ama tek kişilikti.

Yatağa gelince, boyamak gerekmez miydi, nasılsa evi badana edip bazı mobilyaları boyayacaklardı? Yatak meselesi bundan ibaret kaldı.

Birbirlerine giderek daha fazla alışıyorlardı, Dona Flor bu sakin ve iyi adama karşı sıcaklık hissediyordu, bir o kadar da ciddi ve sistematik biriydi, her şeyin yerli yerinde ve tam zamanında olmasını istiyordu, ama incitmekten aciz ve son derece nazikti, kuşkusuz ona delice âşıktı. Artık gelişinde olduğu gibi vedalaşması sırasında da (ve her gün geliyordu, zira Dona Gisa'nın o denli eleştirdiği haftada üç günlük ziyaret saçmalığına son verilmişti) onu hafifçe dudaklarından öpüyordu. Dona Flor ise onu ısırmaya, ona gerçek bir öpücük vermeye can atıyordu.

Sinemaya gittikleri bir gece, Rualarla gittiklerinde hep olduğu gibi geç kaldılar, film başlamıştı; dolu salonda dördü birlikte oturabilecekleri bir yer bulamadılar, Dona Flor ve doktor Teodoro ön tarafta rahatsız bir yere iliştiler. Rahatsızdı, zira perde aşırı derecede yakındı, ama sırada yalnız başlarınaydılar ve el ele tutuş-

tular. Belirli bir anda doktor dudaklarını hafifçe onunkilere değdirdi, ama Dona Flor dudaklarını açıp onu güçlü bir şekilde öptü. Bu paylaştıkları ilk gerçek öpücük oldu, zira öncekiler sadece birer dokundurmaydı, öpüşme değil. Eziyet döneminin bitmesine, nikâh memuru ve rahibin önüne çıkmaya bir hafta kalmıştı. Bu öpücük mahremiyetlerinin başlangıcını oluşturuyor, ilişkilerini törensel hale getiren o çekingenliği ve utangaçlığı ortadan kaldırıyordu.

Dona Flor her gece o gerçek öpüşmeyi düşlüyor ve içinden Dona Gisa'ya hak veriyordu: Birkaç gün içinde evleneceklerse, onlara işkence çektiren bu açlığa ve susuzluğa neden bir son verilmesindi? Tabii bunu yapmadılar, ne lafını ne de imasını ettiler. Ama o öpücükten sonra sinema karanlığında elleri birbirlerine kilitlendi, başları birbirlerinkine yaslanır oldu. O gece Dona Flor deliksiz uyudu; aylar süren kâbuslardan sonra nihayet dinlendirici bir uykuya dalmıştı.

Dona Flor ikinci evliliğine işte böyle onurlu ve sakin bir şekilde geldi. Ev pırıl pırıldı, sanki yeni yapılmış gibiydi, her taraf yağlıboyayla boyanmıştı, okulun levhası da ışıldıyordu. Eski mobilyalar tamir görmüş, yenileriyle takviye edilmişti, çalışma masası ve iskemlesi de yepyeniydi. Demir yatağa (şimdi mavi renkliydi) son moda esnek bir şilte yerleştirilmişti. Salonun duvarlarında artık Dona Flor ile ilk kocasının renkli resimleri asılı değildi. Onun yerine, nikâhtan hemen önce, eczacının birlikte mezun olduğu grubun fotoğrafı asılmıştı; doktor, arkadaşlarının ortasında siyah cüppesiyle gülümsüyordu.

Müteveffanın evin reisi gibi durması iyi olmaz, diye fısıldamıştı Dona Norma, Dona Flor'un kulağına. Haklıydı, ama Dona Flor duvarda sadece genç kızlığından kalma kendi portresinin bulunmasını istemiyordu. O zamanlar, aklı bir karış havada, ıstırap çekme yaşındaki asık suratlı bir çocuktu, şimdiki Dona Flor gibi biraz daha tombul ve huzurlu, doktor karısı, mutluluğu yakalamak için olgunlaşmış kadın değil.

İstisnasız herkes öyle diyordu –kiliseyi dolduran davetliler grubu–, hatta her zaman meşgul olan, ilk nikâhında olduğu gibi bu kez de törene geç kalan banker Celestino bile; Sao Bento Kilise-

si'ndeki törenin bitmesinin ardından herkes öyle diyordu. O mehtaplı gecenin başlangıcında, gelin ile damat kendilerini kentin dışına, Bahia Körfezi'nin yeşilimsi mavi sularına, yıldızlar altındaki Sao Tomé de Paripé'deki cırcırböcekleri ve kurbağaların müziğine taşıyacak olan taksiye binerken herkes öyle diyordu, hatta Dona Rozilda bile:

"Bu kez mutlu olacak."

Bu kez, evet; istisnasız herkes öyle diyordu.

Dördüncü Kısım

DONA FLOR'UN DÜZENLİ VE HUZURLU, SARSINTISIZ VE DERTSİZ, İKİNCİ VE İYİ KOCASIYLA BİRLİKTE, ECZACILAR VE AMATÖR MÜZİSYENLER ARASINDA, KOMŞULAR KOROSU ONUN MUTLULUĞUNU ANIMSATIRKEN SALONLARDA PARILDADIĞI YAŞAMI ÜZERİNE

(Doktor Teodoro Madureira'nın fagot solosu eşliğinde)

Taveira Pires çifti, Ekselanslarını tüm ailesiyle birlikte, vakıflarının altıncı kuruluş yıldönümünü anma vesilesiyle, gelecek Pazar günü saat 20:30'da Graça Caddesi numara 5 adresindeki saraylarında düzenlenecek konsere davet etmekten şeref duyar.

PROGRAM

Birinci Bölüm

Berger. *Âşık. Vals.*

Franz Schubert. *Askeri Marş.*

E. Gilet. Loin du Bal. *Vals.*

Franz Dradla. Souvenir. Piyano eşliğinde sadece keman için. Solist, Doktor Vanceslau Veiga. Piyanoda: Bay Helio Basta.

Oscar Strauss. *Bir Vals rüyası.* Potpuri.

İkinci Bölüm

Francis Thóme. *Basit İtiraf.*

Othelo Araujo. *Ağıt.* Orkestra eşliğinde viyolonsel solosu. Solist: Sayın Komutan Adriano Pires.

Garziano *Walter. Gemito Appassionato.*

Agenor Gomes. *Florípedes Ninnileri.* Orkestra eşliğinde fagot solosu romansı. Solist: Dr. Teodoro Madureira.

Franz Lehar. *Neşeli dul.* Potpuri.

Piyano ve Şef: Agenor Gomes Usta.

1

Çevrede kol gezen mutlak düzeni ve kusursuz temizliği bir kez daha gözledikten sonra Dona Filo şaşkın obez adımlarıyla odadan çıkmaktaydı:

"Rahatsız olmayın canlarım... İyi geceler dilemeye bile gerek görmüyorum..."

Birini iğnelemek istediğinde bile bunu ancak sevecen ve anaç halde yapabiliyordu. Doktor Teodoro'yu, o daha öğrenciyken, oğlunun, tıp doktoru João Batista'nın arkadaşı olarak tanımıştı.

"Sao Tomé'ye geldiğimizden beri kaç çift balaylarını bu odada geçirdi biliyor musunuz? On yedi... ya da on sekiz miydi? Bilemiyorum artık, tekrar hesap etmem gerekir..."

Dona Flor'un yanağını okşayıp eczacıya göz kırptı:

"Bütün gece rahat rahat uyuyun..." Yanaklarını titreten samimi kahkahası bütün evin içinde çınladı, karşı odadaki doktor Pimenta'nın şikâyetçi söylenmesi duyuldu: ("Filo işte, gene müşterilerin canını sıkıyor.")

"Kadın, gel yat... rahat bırak insanları..."

"Sadece bir ihtiyaçları var mı diye gelmiştim..." ve kapıya son bir göz daha atarak, "Güvercinlerim benim..."

Dona Flor ve doktor Teodoro nihayet koca odanın içinde, gergin ve bastırılmış halde karşı karşıya kaldılar. Bastırılmışlık hali gün boyunca tanıdık kadınların şakaları, öğrencilerin muziplikleri, salakların nükteleri, komşuların takılmaları sonucunda giderek artıp birikmişti. Hem evlendirme dairesinde hem de kilisede her davetli iğnemelerinde diğerlerinden daha muzip ve ısrarcı olmaya gayret göstermişti. Banker Celestino, şu pis ağızlı Portekizli, birbirinden korkunç şeyler söylemiş, taksi harekete geçmişken bile alaycı şamatasını sürdürmüştü. Dulların nikâhlarında hep böyle oluyor; sıradan tekerlemelere, uygunsuz yorumlara tanık olunuyordu. Ama eğer Dona Filo bile, dünyanın en tatlı ve sevecen insanı bile ciddiyetini yitirip şakalar yapıyorsa, gelin eczacıya sabır tavsiye edin. Utanca boğulmuş taşralı köylüler gibi birbirlerine bakmadan öylece sessiz kaldılar.

Doktor Teodoro, kapatmak için bahçeye bakan büyük pencerelere yaklaştı. Pencerelerden gece bütün haşmetiyle odaya doluyordu: ay, yıldızlar, kurbağaların şarkıları, yengeçlerin mırıltıları, balıkların denizin karanlığında çelik safihaya benzeyen ışıltıları, lambaların çevresinde dolanan altın noktalı lacivert kelebekler... Hindistancevizlerinin ve mangoların arasından süzülüp gelen esinti odayı dolduruyor, gölgelerin ve hayaletlerin arasında uçuşan yarasaların çarpıp çekirge ve kurbağa sürülerinin üzerine düşürdüğü hurmaların çıkardığı tok sesler duyuluyordu.

Dona Flor ani bir hareketle –kendilerini ayıran engeli, o ilk ve saçma felç halini aşmak gerekiyordu– kocasına yaklaşıp pencerenin korkuluğuna yaslandı, dışarıyı seyretmeye başladı. Doktor Teodoro, utangaçlığını yenerek onu kollarıyla sardı, göğsüne yasladı; diğer eliyle de uzaklardaki mehtaba işaret etti.

"Görüyor musun canım?" "Canım" derken hâlâ utangaç ve çekingendi. " Orada, en üst tarafta... Güney Haçı..."

Dona Flor, küçüklüğünden beri hep onu görmek istemişti.

"Nerede? Nerede, göster sevgilim?"

"Sevgilim"i sesini yükselterek söylemişti. Doktor Teodoro'nun yüzü ışıldadı.

"Bak, işte orada... sevgilim..."

Neden sevgilim, bu korku, bu ürkeklik? Neden beni kolları-

na almıyor, dudaklarımdan öpmüyor, yatağa götürmüyorsun? Ne denli sabırsızlıkla beklediğimi görmüyor, yüzümdeki açlığı fark etmiyor, kalp çarpıntılarımı duymuyor, arzumu hissetmiyor musun? Dona Flor için yıldızlar da, içindeki gece karanlığının, gizli astronomisinin dışavurumuydu.

Pencerede onun yanında, onu göğsüne yaslamış halde doktor Teodoro, onu üzmeden, onun kendisini hayâsız kadının biri gibi hissetmemesine yol açıp gururunu kırmadan nasıl davranması gerektiğini düşünüyordu. Dikkat Teodoro, tez canlı davranma, acele etme, kabiliyetsizliğin nedeniyle her şeyi berbat edebilirsin; son Serece haysiyetli olan bu kadında bir daha asla düzeltemeyeceğin bir izlenim yaratabilirsin. Yatakta karını, erkekleri tatmin etmek için para karşılığında kendini veren, dolayısıyla da saygısızca ve hayâsızca davranılan herhangi bir hayat kadınıyla, saygısız bir fahişeyle, bir metresle karıştırma. Şehvet işi fahişelerin acıklı mesleğine giriyor. Aşk ise, biliyorsun Teodoro, bin bir farklı ve önemli şeyden oluşur. Bunların arasında arzu, hem ruhsal hem de maddeseldir: Aman onu bayağı ve müstehcen bir şeye dönüştürmemeye dikkat et. Bir erkeğin karısı itinaya layıktır, özellikle de hassas konularda ve gerdek gecesi her zaman mutlu veya mutsuz bir hayatın başlangıç noktasıdır. Ve bu, eğer kadın felaket bir evlilik deneyiminden geçmişse, daha da önemlidir. Anlatılana göre, ilk deneyimi tatsız değil, çok acılıymış, ıstırap ve çileyle doluymuş.

Bu yüzden Teodoro, öylesine nazik ve sevecen bir koca olmalısın ki, eşinin yaralı kalbinden kurbanı olduğu cürümlerin ve aşağılanmaların tüm anılarını çekip atmayı başarabilesin. Evet, o kadınının ihtiyaç duyduğu her şeyi ona asla acı çektirmeden veya aşağılanma duygusu yaşatmadan verebilirdi.

İkisinin de karşılıklı olarak anlayış ve şefkat beklediği, kendi yanlışlarıyla yakalandıkları hatalar yumağından el yordamıyla çıkmanın yolunu aradıkları o dizginlenmiş gerginlik anında, gözü kara astronotlar gibi mavi semaya atıldılar ve böylece yıldızların yörüngesinde ihtiyaç duydukları huzuru ve mahremiyeti bulabildiler.

Doktor Teodoro gök haritasına, evrenin atlasına aşinaydı; takımyıldızların, uyduların ve kuyrukluyıldızların adlarını, gökada-

lardaki yıldızların sayısını ve büyüklüklerini biliyordu. Parmağıyla sonsuzluğun köşelerindeki en arı yıldıza işaret ediyor ve daha sonra ona yaklaşıyordu, sanki irfanı ve koca eliyle onu pencerenin pervazına kadar çekip karısının küçücük eline bırakmış gibiydi.

Gerdek gecesinde o karısına, bir âşığın âşığına asla sunamayacağı şeyi verdi: ilahi ışıklarıyla parıldayan bir yıldızlar takısı ve hem de tam hacimleri ve boyutları, gökküredeki konumları, yörüngeleri ve aralarındaki mesafelerle. Ve ışıldayan yıldızlar Dona Flor'un koynunda pırıl pırıl şavkıyordu.

Şu koca yıldız, şu ufuktaki en büyük, en parlak, mavimsi yıldız da saçların için, ah sevgilim, o Venüs gezegeni, halk içindeki adıyla akşam veya Çobanyıldızı, gece düşmeye başladığında ışıldamaya başlar veya sabahları denizlerin üzerinde halesiyle belirir. Latincede ona, aşkım, *stella-maris* denir, gemicilerin rehber yıldızı...

Bu bilgiççe ve naifçe verilmiş bir astronomi dersi değildi, hayır, tutkulu bir kur, utangaçlığını yenip karısına gecenin ve aşkının ışıltısını iletebilme yoluydu. Yıldızlarla ve bilimle sarmalanmış, başını doktorun göğsüne yaslamış haldeki Dona Flor, şimdi biraz daha ferahlamıştı. Bu bilgilerin kendine verdiği keyfin tadını çıkararak sordu:

"Venüs aynı zamanda aşk tanrıçası değil mi? Kolları olmayan tanrıça?"

Aslında söylemek istediği başka bir şeydi: "Işığı yatağımızın üzerinde ışıldıyor, o bizim yıldızımız; korkma sevgilim, bana sahip olman, beni alevlerle doldurman, Rosalía'nın bana Rio'dan yolladığı giysimi çekip atman, beni yıldızlarla çevrili halde çırılçıplak bırakman ve üzerime binip dörtnala mango ve maun ormanlarına, teknelerle dolu denizlere doğru yol alman beni incitmez.

Ama bunu cesaret edip nasıl söylemeli?

Doktor gülümseyerek cesaretli bir edayla karısının elini sıktı; kendisinin eli titriyordu. "Eğer Yunan mitolojisindeki aşk tanrıçasıysa ve o ünlü heykel klasik dehanın bir ürünü idiyse...".

Dona Flor bir kez daha kocasının kendilerini ayıran duvarı şiddetle yıkabilmek için yeterli cesarete sahip olmadığını fark etti. Onca bilgili böylesi bir adam onu kucaklayıp ona sahip olmayı bilemiyordu. Kendisine gelince, ah Teodoro! Ne kadar isterse istesin

ilk girişim ondan gelemezdi, bu ona düşmezdi. Zaten doğru olan sınırın nerdeyse ötesine geçmişti, zira bir kadının kendisini teklif ederek kocasını heyecanlandırması onu fahişelerle rekabet ediyormuşçasına bir duruma düşürürdü. Bu görev kocaya düşer sevgili Teodoro.

O ise yalpalıyor, kendisini zorluyordu. Yıldızlardan oluşan bir takı hediye ettikten sonra şimdi de ona dünyadaki tekellerin zenginliklerini, ilave olarak halkların trôstlere karşı mücadelelerini sunuyordu:

"Dediklerine göre burada bir petrol yatağı varmış, güçlü bir halk olmamızı olanaklı kılacak kadar zengin bir yatak..."

Petrol ırmakları, kuleleri, kuyuları, hepsini Dona Flor'un ayaklarının altına seriyordu. Bu gerdek gecesi ona neler vermezdi ki?

"Evet, duymuştum bunu... Pôrto enişte sôylemişti, buraları iyi tanır..."

Dona Flor başını tekrar kocasının göğsüne yasladı. Dışarıda gece yasemin kokuları yaymaya devam ediyordu, taksiyle doktor Pimenta ve Dona Filo'nun Paripé'deki Sao Tomé civarındaki evine giderken kendilerine eşlik eden aynı gece. Mehtaplı ve ışıl ışıl parıldayan, sanki birbirlerinden doğuyormuşçasına adsız, ama bilgin ("Bilginlikte ancak Dona Gisa'yla kıyaslanabilir") eczacı tarafından anında tasniflenen yıldızlarla dolu gece... – şuradaki, hemen erik ağacının üzerindeki, avcının kuyruğu...

Mehtap, denizin karanlık ve yoğun sularına –petrol karalığında– batmaya başlamıştı, körfezin durgun bir sükûnet içindeki sularına. Gemilerin lambaları, gezgin ve kızıl kuyrukluyıldızlar gibi Paraguacu Nehri'nin kıyılarında, eski çağ kentlerinin ve köylerinin can çekişmekte olduğu yerlerdeki şekerkamışı ve tütün tarlalarına doğru süzülüyorlardı.

Bir iç deniz, tatlı dinginlikte, ılık ve sessiz sular. Dut ve ekmek ağaçlarının arasından esip gelen hafif meltem. Dona Flor suların üzerindeki mehtabın, kumların, kanoların, teknelerin güzelliğini izledi. Barış ve sükûnet denizi.

Rüzgârlarla süpürülen, azgın ve tehlikeli dalgalarla, sualtı akıntılarıyla ve hain gelgitlerle çalkalanan okyanus suları... fırtınalarla, müthiş boralarla talazlanan, Itapoâ'da sevgililerin haleluyalarla

kurdukları mahrem sığınakları köpürten açık denizlere değil. Zincirsiz şiddet denizi... Bu tatlı yasemin kokulu deniz değil, tersine, azgın dalgaların taşıdığı yosun, istiridye kokularıyla ve tuzla yüklü sular. Hatırlamak neye yarar?

Eğer Paripé'deki gece bütün o yıldızlarla, dolunayla, karanlık ve sakin denizle, şaşkın kocaların sükûnetiyle o denli keyifli idiyse hatırlamak neye yarardı? Teodoro hemen bana başka yıldızlar da göster, sesinle ve bilgeliğinle karanlık, ölü ve gömülmüş bir geçmişin anılarını ört. Senin ışıklı takımyıldızındaki uzun ve sükûnet dolu yolumuzu göster, o sakin nehri, o gölcüğü, o körfez hayatını, bugün yavaş yavaş başladığımız mutlu yaşamı göster. Dona Flor ürperdi, gözleri yaşardı.

"Üşüyorsun sevgilim, titriyorsun. Ne delilik seni böyle açık pencerenin önünde tutmak; çok tehlikeli, grip olabilirsin, üşütebilirsin. İçeri girelim, pencereyi kapatalım." Ve doktor Teodoro gülümsüyordu, iyilik dolu tebessümüyle sorarken bir o kadar da müteredditti: "Geç olmadı mı canım?"

Dona Flor da onun arkasında yarı gizlenmiş halde, yaramazlık ile çekingenlik arasında gülümsedi: "Emir sahibi sensin beyim." O kadar sempatik ve kibardı ki, iyicil bir dev gibi; onun desteğini, korumasını hissetti. Koluna girdi, kocasıydı o: iyi bir adam, güçlü ve sakin, tam onun ihtiyaç duyduğu gibi. Gerçek bir koca, hilafsız.

O körfez suları gibi, hırçın olmayan, yalçın kayalardan ari deniz gibi, ama kim bilir, belki de gizli yıldızları, beklenmedik, öngörülmedik zenginlikleri olan bir deniz.

Birlikte pencereleri kapatıp ahşap takozlarını yerleştirmeye giriştiler.

Odanın içinde gece küçülüp mahrem bir hal aldı, karı kocanın utangaçlık boyutlarına kadar daraldı. "Şimdi ne olacak, aman Tanrım?" diye kendi kendine sordu Dona Flor bitirdiklerinde.

Dona Flor bir şey yapıyor olmak için kendisinin ve kocasının giysilerini dolaba yerleştirmeye başladı. Yatağın ayakucuna iki terlik koydu; yatak örtüsünün üzerine de kocasının pijamasını ve kendisinin, Dona Enaide'nin nikâh hediyesi olarak verdiği, bir nakış başyapıtı olan dantelli ve fırfırlı kombinezonunu. Dona Enaide

bir sanatkârdı ve o son derece ince işiyle dostuyla barışmış, küstah ve bayağı doktor Aluisio olayı da unutulmuş oluyordu.

Doktor Teodoro –ah! İşte o gerçek bir doktordu, diplomasıyla, yüzüğüyle– onun gidip gelmelerini izliyordu. Dona Flor omuzlarından tutup kombinezonunu gösterdi ona: "Çok güzel, değil mi?" O ise bakıp onaylarken ensesinde bir ürperme hissetti. "Dikkat dostum, ani bir hareketle, sert bir lafla her şeyi berbat etme..." dedi damat tekrar kendi kendine. Balaylarının Paripé civarındaki Sao Tomé cennetinde, Pimentaların evinde geçirecekleri yedi gün boyunca dikkatli, ölçülü olmalıydı. Sadece yedi günlük deniz ve bahçe, miskinlik ve cinsellik; ama balayı bütün bir hayat boyu sürecekti.

Bunu söyleyesi geliyordu Dona Flor'a: "Bizim balayımız bütün bir hayat boyu sürecek." Neden bu denli utangaç ve çekingendiler? Sözlüyken zar zor edindikleri tüm mahremiyeti sanki birden tamamen tüketmişler gibiydi. Ama şimdi evliydiler, hem de Sao Bento'nun kutsaması ve sıska müzisyen hâkimin tebrikleriyle evlenmişlerdi; evlenmeden önce sinemada ve evde tutkuyla ve titreyerek birkaç kez öpüşmüşler, bariz bir arzuyla tutkularını ve coşkularını birbirlerine iletmişlerdi. O zaman neden şimdi bu sarsaklık? Neden böyle şaşkınca hareketsiz ve sessiz kalmışlardı, hem de karı koca olarak baş başayken? Doktor Teodoro sevgilisine, "Bizim balayımız bütün bir hayat boyu sürecek," demek istiyordu ama o sıkıntılı sessizlik düğümünü çözebilmek için ancak, "Sen üzerini değiştirirken, ben banyoya..." diyebildi.

Ve sanki kaçarcasına terlikleri ve pijamasıyla birlikte banyoya girdi.

Dona Flor, bir yandan banyodaki su sesini dinlerken hızla aynanın önünde üzerini değiştirdi, kolonya ve kantaşı süründü (Dona Dagmar, onun rengine en uygun olanın bu olduğunu söylemişti). Bedeninin çıplak yerlerine, tüysüz karnına ve nakış işi geceliğinin saydam dantellerine kokular sürdü. Samimi ağırbaşlılığının üzerine neredeyse bir şehvet ışıltısı serpilmiş gibiydi, gözlerini yere indirmiş, titrek ve korkulu. Arzusunun ve güzelliğinin, saydam dantellerin ve fırfırların üzerine, bildik masum lavanta kokulu yatak örtüsünü çekti.

Doktor Teodoro, sapsarı, büyüleyici halde odaya döndü; pijamasıyla daha da irileşmiş gibiydi. Dona Flor, "Amma kocaman!" diye düşündü. Yeni damatlık elbisesini –çizgili pantolon ve koyu gri renkli ceket– astıktan sonra kristal avizenin ışığını kapatıp, aziz heykelciklerinin bulunduğu dolabın üzerindeki gaz lambasını açık bıraktı.

"Geceliğimi çıkardığında beni göremeyecek." Bakire gençler kadar genç bedenini, genç kız göğüslerini –zira emzirmemişti–, gebelik görmemiş, doğum izsiz, dümdüz karnını, bakır renkli göbeğini ve kadifemsi yerlerini göremeyecekti.

Ama ne önemi vardı? Sevişme bittiğinde, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte görürdü vücudunu. Şimdi önemli olan onu genç ve yalaz, ebediyen kendisinin hissetmesiydi. Yanaştığını anlayınca, Dona Flor kalp çarpıntıları içinde gözlerini kapadı.

Aynı anda nasıl olacağını düşündü, zira daha önce de evlenmişti ve hatta evlenmeden önce de azgın deniz ve fırtına eşliğinde sevişmek için yatağa girmişti. Nasıl olacağını tamamen biliyordu, bunu hem kafasında hem de vücudunun her köşesinde sadık bir anı gibi saklıyordu. Bir saniye daha ve o, yeni kocası, pırıltılı terbiyesinin ve ağırbaşlılığının sınırlarını aşacak, örtüyü kaldırıp geceliğini çıkartacak, okşamalar ve fısıltılar eşliğinde ve şehvet dolu dudakları ve elleri aracılığıyla onu utangaçlığı ve çekingenliğinden çekip çıkaracak, onun ıslak gerçeklik bölgesine erişecekti. Yataktaki kocasının bedenini hemen yanı başında hissetti. Onu her seferinde bir kez daha fethedebilmek gerekiyordu. Büzülüyor, arzu hamurunu sert bir kabukla kaplarcasına utanç perdesi arkasında gizleniyordu. Bu eşiği aşmak, dişil yanını, gizlenmiş arzularını yüzeye çıkarmak gerekiyordu. Ama şimdi, bunca aylık dürüst ilişkiye rağmen (Ah! Genç ve arzu dolu), bitmez tükenmez ve uykusuz geçen, onu fahişeler sokağına taşıyan acınası gecelerden oluşan onca süreden, bütün bunlardan sonra o sert çekingenlik kabuğu ince ve kırılgan bir yüzeye dönüşmüş, en ufak bir çağrıya bile dayanamaz hale gelmişti.

Gözleri kapalı, kalp çarpıntıları içinde kocasının sert bir hareketle örtüyü ve kombinezonunu çekip atmasını, kendisini çıplak bırakmasını bekliyordu. Zira, kaybettiği kocasından öğrendiği, ge-

celikle, giyinik halde veya hatta çok ince de olsa dantellerin ardında sevişildiği nerde görülmüştü? Nerde görülmüştü bu kadar saçma bir şey?

Ama bunu görmekte gecikmedi, saçma değil ama farklı bir şey olarak. Onu soymak yerine kendisi de örtündü ve örtünün altından onu kollarına aldı. Başını (neredeyse mavi karalığındaki saçlar) kendisine doğru çekti ve rıhtım büyüklüğündeki geniş göğsünün üzerine yerleştirdi, önce şefkatle yüzünü öptü, daha sonra nihayet dudaklarını, Dona Flor'un çoktan beri arzuladığı bir öpüştü bu.

Kocasının bu beklenmedik hareketi karşısında Dona Flor'un zayıf ve ince utangaçlık kabuğu kırılmaya başladı. Kocasının eli geceliğinin üzerinden kalçasından bacağına doğru kaydı, dantel fırfırın sınırlarına ulaştı ve Dona Flor'un kendisini tamamen bırakıp çekingenliğini üzerinden atmasına fırsat bırakmadan dantelli geceliğini yukarı doğru çekti. Onu soymak ve kendisi soyunmak için veya genelev yatağı türünden alengirli okşamalarla vakit kaybetmeden üzerine çıktı, istekle, kuvvetlice ve zevkle ona sahip oldu. Her şey çok çabuk, tabir yerindeyse, kibarca, Dona Flor'un önceden bildiğinden farklı bir şekilde olup bitmişti; bu yüzden de, o kadar sessiz ve gösterişsiz bir sahiplenme karşısında kocasına yetişememiş, ulaşamamıştı. Zevk ülkesine daha yeni ayak atarken kocasının öte taraftan çok uzaklardaki zafer şarkıları duyulmaya başlamıştı. Dona Flor şaşkın, yüreği sıkışmış, ağlama isteğiyle dolu halde kalmıştı.

Ama bu denli bir uyuşmazlık, doktor Teodoro'nun tüm duygular yelpazesini, tüm inceliğini, acılar ve endişeler metresiyle ölçme fırsatı vermişti.

Bilindiği gibi, doktor Teodoro bekârdı ve evli çift yatağına dair herhangi bir deneyimi yoktu, hatta hemen hemen hiçbir sevgilisi veya flörtü de olmamıştı, herhangi bir taahhüte girmeme sözünü bozma riski üstlenmemek için hep hayat kadınlarıyla yatmıştı. Uzun bir süre tek zevk kaynağı olan, haftada bir erkeklik vasfını uygulamaya koyduğu tek insan olan siyahi ve temiz Otaviana bile onun için hoş bir ilişki veya güzel bir tutku anlamına gelmemiş, sadece ihtiyacına bir cevap olmuş, tek eş doğalı doktor için keyifli bir alışkanlığın ötesine geçmemişti.

Ayrıca, eczacının katı ilkeleri ve ideolojik inançları, kadını hassas bir çiçek, saf ve masum, en büyük saygıyı hak eden bir varlık olarak kabul eden, bugün aşılmış (*Deo gratias*!) olan doktrine yakın olduğunu söylemek gerekir; utanmazcasına şehvet, bedensel keyif için orospular vardı ve bunun için ücret alıyorlardı. Onlarla evet, parasını ödeyerek, sınırsız zevk âlemine girilebilirdi, bu onları küçük düşürmez veya onlara acı vermezdi, zira onlar ekilmeye müsait sahipsiz, kurak alanlardı. Bu, eşlerle asla yapılamazdı, onlarla mahremiyet, arı, güzel ve onurlu (ve bir o kadar da tatsız tuzsuz) aşk yaşanırdı: Bu doktrine göre eş sadece çocuklarımızın anasıydı.

Ama bu tip mutlak dogmaların etkisi altında olsa bile, bu denli sınırlamaya, bu denli cehalete rağmen, Dona Flor'u tatminsiz ve gergin halde bıraktığının farkına vardı. Öte yandan, önce de söylendiği gibi, Otaviana'ya yaptığı haftalık ziyaretler sırasında doktor sık sık faaliyetini hevesle tekrar ediyordu. Pimentaların evindeki gerdek gecesinde de, anıtsal Jacaranda yatağında, aynı şeyi Dona Flor'la da yaptı; üstelik bunu zevkle, zorunlu olarak değil, bir tekrar fırsatına sahip olmanın verdiği keyifle yaptı. Ama şimdi, karısını tekrar zevkin sınırında bırakmamak için daha dikkatli ve sorumluca davranmıştı. Ve bunu başardı. Hesaplı ve ölçülü inceliklerde fazlaca deneyimi olmamasına rağmen gerçekleştirdi, zira Otaviana veya herhangi bir başka kadınla birlikte olduğunda asla kendisinin ona onun kendisine ustaca verdiği zevk kadar zevk verip vermediğiyle ilgilenmemişti zira aradığı ve karşılığını ödediği kendi zevkiydi, kadınınki değil.

Dona Flor'un kendisini bırakma temposunu izleyerek onun zevk oynaşına girmesini, o zamana değin tatmadığı bir haz almasını sağladı; kötücül gecelerde kendi isteğiyle değil ama Tavita'nın kaprislerini tatmin edebilmek için giriştiği, bir erkeğin dünyevi bir kadınla veya bir fahişeyle yapabileceği, ama asla karısıyla denemeyeceği bazı şehvet deneylerine başvurdu. İnsan karısıylayken iş başkaydı, ona temiz malzemelerden oluşan bir aşk, sakin, neredeyse gizli, diyelim ki arı, ağırbaşlı bir sahiplenme sunabiliyordu. Ama böyle olduğu için daha az zevkli değildi, doktor Teodoro bunun öyle olmadığını Dona Flor ona adını müteşekkir tarzda fısıldarken anladı:

"Teodoro, aşkım benim..."

Hemen ona ulaşmak için acele etti, tam zamanında ona erişti, bitirdiklerinde birbirleriyle kucak kucağa karşılaştılar ve kuvvetle öpüştüler. Soluk soluğaydılar, yorgunluğa ve soğuğa gömülmüş haldeydiler, zira mücadelenin en kızgın anında örtü yataktan kayıp düşmüş, onları açıkta bırakmıştı; Dona Flor zevk dünyasından sıyrılırken utanma belirtileri gösteriyordu. "Ve ne güzel, ne muhteşem bir mahcubiyet," diye düşündü doktor Teodoro karısını yan gözle utangaççа gözlerken.

Onca güzelliğe ve zevke müteşekkir halde karısını tutkuyla öptü ve vücudunu süslü ve sıcacık bir örtüyle örttü. Ve nihayet mutlu koca karısına istediği her şeyi, ruhunun bütün gücüyle söylemeyi başardı:

"Balayımız sonsuza kadar sürecek... Tüm hayatım boyunca sana sadık kalacağım sevgilim, asla bir başka kadına bakmayacağım, ölene kadar seni seveceğim."

"Amin!" diye karşılık verdiler Paripé'nin mehtaplı balayı gecesinde bazı otlubağa ve kurbağalar. "Amin! Amin!" Bir fagot solosu gibi.

"Ben de seni, hayatım boyunca," diye onayladı Dona Flor, onayından emindi, tatmin olmuş haldeydi, heyecanlarından kurtulmuştu ve ama yorgun değildi; tam tersine, kocasının istek göstermesi halinde, yeni koşulara çıkmaya hazırdı.

Ama doktor Teodoro örtünün altında giyinmeye başlamıştı bile:

"Çok ilginç... Az önce Dona Filó bizi yemek yemeye zorlarken hiç aç değildim. Şimdi ise tatlı bile yiyebilirim, ne saçmalık..."

"İstersen gidip bir şeyler bakayım. Bir dolu tatlısı ve meyvesi var... Gidiyorum..."

"Hayır, hayır... Hiç gereği yok..."

O an farkına varmıştı: Açlıktan değildi, Tavita'nın gece bittiğinde onu uğurlamadan önce sunduğu şekerlemelere alışmış olmasından ötürüydü, midesi sırf bu alışkanlık nedeniyle tatlı talep ediyordu. Ama insan bir genelevde, bir hayat kadınıyla edindiği alışkanlıkları muhafaza ederek karısıyla ilişkilerini nasıl olup da kirletebilirdi? Tanrı beni korusun. Son (ve tertemiz) bir öpücükle veda etti:

"Uyu canım, yorgunluktan bitap düşmüş olmalısın, o kadar yorucu bir gündü ki..."

Neredeyse, "... O kadar yorucu bir geceydi ki..." diyecek oldu, ama hâlâ onun gururunu kırmak korkusuyla bu şakayı kendisine sakladı, yatağa rahatça yerleşip uykuya dalıverdi.

Dona Flor uykuya geçmekte gecikti; aslında bütün geceyi sabaha kadar, yatakta kurulacak kamp ateşleri ile kilometrelerce uzunluktaki koşular arasında uykusuz geçirmeye kendini hazırlamıştı. Hemen yanında doktor Teodoro'nun güçlü, derin derin nefes alıp verişi duyuluyordu. Horlaması onun erkek olma halini tamamlıyordu: güçlü, asil ve güzel bir erkek, onun kocası.

Eliyle geniş göğsünü ve dingin çehresini okşadı, uyandırmamak için hafifçe. Ona sarılmak, kolları arasında, bacaklarıyla sarmalanmış halde uyumak isterdi. Cesaret edemedi. Her erkek farklıydı, aynısından iki tanesine rastlamak mümkün değildi; epeyce deneyimli bazı öğrencileri söylemişti bunu. Mesela hovarda Maria Antonia şöyle demişti:

"Yatakta aynı olan iki erkeğe rastlanmaz, hepsinin ayrı bir tarzı, ayrı tercihleri, kendilerine özgü vakarları vardır; bazıları deneyimlidir, diğerleri değil. Ama bir kadın bunlardan yararlanmayı bilirse, ah, hepsi iyidir, ister aptal ister akıllı, ister kaba ister nazik olsunlar, pireyi öldürüp çiçeği sulayabilirler..."

Bu başka bir erkekti, farklı biri, bir öncekinin tam tersi. Kibar ve anlayışlı, çok içten, ne kadar nazik! Erkeğin tavrına ve isteklerine uyarlanmak karısına düşerdi. Sonsuza kadar ona uymalıydı. Önceki sefer, öbürüyle bu daha zordu, ama o bunu başarmıştı. Bugün durum çok daha kolayken neden olmasın? Her ikisi de, hem doktor Teodoro hem de Dona Flor, yaşamlarının çok daha tatlı ve çok daha mutlu olması için her şeye sahiptiler. Bunu sadece herkes hep bir ağızdan söylemekle kalmıyordu, Dona Flor'un kendisi de öyle hissediyordu.

Bahçeden pencereye ulaşan kokular parmaklıklardan içeri doluyordu. Dışarıda, körfez gecesi sakin, rüzgârsız, fırtınasız, gürültüsüz sürüyordu; bir sükûnet körfezi. Mutlu, dengeli ve güvenli bir hayat, yoksunluğun olmadığı bir hayat. Nihayet, onca olup bitenden sonra Dona Flor erincin tadına varabilecekti.

"Teodoro..." diye mırıldandı, kalbi neşe ve güvenle doluydu. "Gerçek olacak, gerçekten gerçek..."

Otlubağ'lar ve kurbağalar fagot korosu da aynı fikirdeydi:

"Amin! Amin!"

Paripé gecesiydi o, yıldızları ve gemici fenerleriyle birlikte.

2

Dona Flor her zaman düşünceli bir kadın olmuştu, kendisi de öyle olduğunu düşünüyordu, derli toplu, dakik, dikkatli, iyi bir ev kadını. İyi bir ev kadını ve Mutfak Okulu'nun iyi bir sahibi ve yönetmeni, bütün görevleri üstleniyor, sadece kaba saba ve üşengen hizmetlisi ile yemek tariflerine ve salça yapımına düşkün küçük Matilda'dan başka bir yardımcısı yoktu. O zamana değin herhangi bir öğrencisinden dersliklerde tatsızlık yaratacak bir şikâyet almamıştı. Tabii ilk kocası henüz hayattayken meydana gelen olayların dışında, zira hep biliyoruz, rahmetli asla ders saatlerine, başkalarının işlerine ya da naif kişilerin alınganlıklarına saygı göstermezdi; öğrencilere yönelik takılmaları birçok sefer Dona Flor'a güçlük ve sorun çıkarmış, baş ağrısı, kalp kırıklığı ve mutsuzluk yaratmıştı.

Ah, evet! Aslında Dona Flor ne kural ne de yöntem fikrine sahipti, okulunda ve evinde doğru dürüst bir düzen yoktu, hatta kendi varoluşunda bile olması gereken düzen yoktu. Onun düzeninin anarşi, dikkatinin zayıf ve yetersiz ve her şeyin neredeyse şans eseri, kuralsız kontrolsüz yürüdüğünün farkına varması için doktor Teodoro ile yaşaması gerekiyordu.

Doktor Teodoro herhangi bir kural koymakta, sert bir kontrol uygulamakta acele etmedi; bundan söz bile etmedi. Sakin ve efendi, son derece terbiyeli biri olduğundan, neyin nasıl talep edileceğini bilmiyordu, talep de etmiyordu; ama herhangi bir kargaşaya yol açmadan, diğerlerinin kendilerini mecbur hissetmelerine sebep olmadan istediklerini elde edebiliyordu; eczacımız, kadife eldiven içinde çelik bir ele sahipti.

Balayından bir ay sonra evin halini görmek gerekirdi! Ne büyük fark! Dona Flor da farklıydı, kendini kocasına, ölçülü, adil ve iyi

niyetli efendisine uyarlamaya çalışıyordu. Dönüşüm kendi içinde gerçekleşmişti, sessizce, görünmeden, ama evdeki değişim barizdi, bir bakmak yeterdi.

İşe hizmetli kadından başladı. Dona Flor dul kalmasının hemen ardından almıştı onu yanına; bunda komşularının ısrarlı tavsiyeleri etkili olmuştu: "Genç ve ciddi bir dulun evinde tek başına, yanında herhangi bir olmadan, hırsızlar veya serseriler karşısında savunmasız halde yaşadığı nerede görülmüş ki?" Dona Jacy'nin tavsiyesi üzerine Sofía'yı işe alması şanslı bir seçim olmadı; güçlü kuvvetli, özünde arsız, işini ciddiye almayan, kendine çok güvenenlere özgü ilgisiz bir karaktere sahip olan bu kadın, Dona Flor'un herhangi birini işten çıkarma yeteneğine sahip olmadığını çok iyi biliyordu, hele o kişi bir komşusu veya dostu tarafından tavsiye edilmişse. Dona Flor bu tembel yardımcısından memnun olmasa da zavallı kadına acıdığından durumu idare ediyordu. İşe yaramaz biriydi, bu doğruydu ama kalbi temizdi.

İşler bu haldeyken, Paripé vahasındaki balaylarından –bir haftalık mutlu birlikteliklerinden– dönüşlerinin beşinci gününde Dona Flor'un alelacele Río Vermelho'ya gitmesi gerekti, Lita teyzesi astım krizine tutulmuştu. O gece doktor Teodoro onu götürdü ve bu arada hastayı da ziyaret etti. Ama teyze bayağı ağır hastalandığından ve günlerden cumartesi olduğundan (cumartesileri ders yoktu), Dona Flor yaşlı teyzesi ve eniştesine bakmak için orada kalmaya karar verdi. Eve, Lita teyzesi biraz iyileşip bahçesine tekrar çıkabildiğinde, pazar akşamüzeri döndü.

Dona Flor'un yokluğu üç günden az sürmüştü ama o kısa süre içinde evde sanki bir başka ev haline gelircesine bir dönüşüm gerçekleşti. Hizmetli kadından başlayarak... hem de bu gerçekten başka biriydi. Pasaklı ve tembel Sofía'nın yerini, orta yaşlı, temiz ve kuvvetli, esmer biri olan Magdalena almıştı. Siyahi derili ve kıvırcık saçlı olmasa, doktorun bir akrabası sanılabilirdi, zira onun gibi uzun boylu ve sağlam yapılıydı, kibar davranışları ve çalışkanlığı da ona benziyordu.

Doktor Teodoro ona kibar ama kararlı bir ses tonuyla Sofía'nın işine son vermek zorunda kaldığını anlattı: Tembel biri olmanın yanı sıra, söylenenleri yapmıyor, evin ciddi şekilde temizlenme-

si, her an temiz halde tutulması yolundaki kesin talimatlarına vurdumduymaz tavırlarla ve küstahça protestolarla cevap veriyordu. Hasta teyzesiyle zaten yeterince uğraşmakta olduğu bir anda Dona Flor'a bir de bu derdi çıkarmamak için ona bir şey sormamış, kadının evin içindeki davranışlarına ve kabalıklarına dayanamayıp onu işten çıkarmıştı. Evi süpürmesini istediğinde terbiyesiz kadın söylenerek koridora çıkmış ve ona İshal Doktoru diye hakaret etmişti.

Dona Flor durum karşısında şaşırmıştı, kadının ihmalkârlığına ve tatsızlıklarına rağmen o ana değin aklından Sofía'yı işten çıkarmak geçmemişti bile.

"Zavallıcık..."

Ona acımıştı, üstelik onu tavsiye etmiş olan Dona Jacy'ye herhangi bir izahatta bulunmadan nasıl işten çıkarılabilirdi ki? Öte yandan, doktor Teodoro'ya hak vermemek de olanaksızdı. Sofía'nın, kendisinin de kadın ve sabırlı olması nedeniyle bugüne kadar önem vermediği kabalıklarına, saygın ve mevki sahibi biri olan kocasının izin vermesi mümkün değildi.

"Zavallıcık mı?" diye haykırdı doktor Teodoro: "Küstahın biri o, iyilik yapmaya değmez biri canım... Flor, bazen herhangi biri iyilik yapmak isterken enayi yerine konur... Dona Jacy mi? Eğer biri, özür dilemek zorundaysa o da Dona Jacy'dir, patronunun iyi kalpliliğini istismar etmekle kalmayıp onu salak yerine koyan birini işe almanı isteme yüzsüzlüğünü gösterdiğinden ötürü."

Dona Flor, doktorun böyle konuşmasının nedeninin tartışmak olmadığını anlamıştı; sadece sorunu nasıl çözümlediğini bildiriyordu: Evde, evin efendisi bir erkek var diye düşündü. Gülümsedi: "Benim kocam, benim efendim." İyi yapmıştı, kendisi de kocasına yönelik bir saygısızlığa izin veremezdi. "İshal doktoru": Bu denli bir kabalık nerede görülmüştü?

Öte yandan tartışma götürmez bir nokta vardı: Yeni hizmetli harika biriydi. Doktor Teodoro onu herhangi bir komşunun talebi üzerine almamıştı işe; yazılı referanslar istemiş ve bunları telefonla kontrol etmişti. Düzenli ve etkili olmak işte buydu.

Gördüğü sadece yeni hizmetlinin yaptığı mükemmel temizlik değildi, ayrıca her şey yerli yerindeydi, ama gerçekten hepsi olması gereken yerdeydi, bugün burada, yarın orada gibisinden değil, öy-

le olduğunda sık kullandığı şeylerin nerde olduğunu bir türlü bilemiyor, ders sırasında arayıp durmak zorunda kalıyordu:

"Marilda, yavrum, tarifler kitabını gördün mü? Sofía nereye koyduğunu hatırlamıyor, bulamıyor."

Sos hazırlarken soruyordu:

"Sofía, mikseri nereye koydun? Tanrım, bu evde her şey kayboluyor..."

Doktor her şey için tartışmasız iyi bir yer seçmiş ve hizmetliye kesin bir talimat vermişti: Dersler bittiğinde, mutfağı temizledikten sonra her şey yerli yerine konacaktı, o yerleri de kalemle işaretleyip neye ait olduğunu belirtmişti: "Ekmek bıçağı", "Yumurta kesici", "Rende", "Havan" vb. ama sadece okula ait olanlar değil, ev eşyaları için de hepsinin yerlerini belirten etiketler hazırlamıştı: "Radyo", "Çiçeklik", "Likör bardakları", "Doktor Teodoro'nun gömlek çekmecesi", "Hanımefendinin mahrem çamaşırları çekmecesi."

"Tanrım!" diye haykırdı Dona Flor, "Ben de evi düzenli tuttuğumu sanırdım... Ne keşmekeşmiş meğer. Teodoro, sevgilim, mucize yaratmışsın..."

"Mucize falan değil canım, sadece biraz yöntemli olmak gerekiyordu. Annem felçli kalınca evde ipleri ben elime almak zorunda kaldım, düzenli olmaya alıştım. Evimizde metodik olmaktan fazlasına ihtiyacımız var, zira hem ev hem de okul... Okulu sürdürmeye karar verdiğinden böyle oluyor. Benim açımdan, sana demiştim, köleliğe son vermek gerekir... Buna ihtiyacın yok, yeterince kazanıyorum, her ikimiz için..."

"Bunu konuştuk Teodoro ve tekrar tartışmamaya da karar vermiştik. Neden tekrar tartışalım ki?"

"Haklısın Flor, ısrar ettiğim için kusura bakma... Sen açmadığın takdirde konuya bir daha değinmeyeceğim. Endişelenme sevgilim, affet, seni rahatsız etmek istememiştim..." Sürekli bir "sevgilim", "canım" içtenliği ve kibarlığı gösteriyorlardı, zira doktor Teodoro'ya göre incelik ve kibarlık aşkın vazgeçilmez tamamlayıcılarıydı. Bir erkek karısına mutlaka ilgi ve şefkatle muamele etmeli, ondan da aynı sevgi dolu muameleyi beklemeliydi. Bu son konuda, sahneyi tamamlayacak olursak, karısını yanağından öp-

tü ve tatsız konuyu tekrar gündeme getirmiş olduğu için ondan özür diledi.

Henüz daha sözlülerken, Dona Flor'a –yukarıda değinilmiş olduğu gibi– okulu kapatmasını, derslerden ve öğrencilerinden, diplomalardan ve yemek tariflerinden, sabah ve akşam vardiyalarından vazgeçmesini önermişti. İlaç deposundaki durumu ve gelirlerine dair ayrıntılı bilgi verdikten sonra, iki kere iki dört eder misali okula devam etmenin ne denli gereksiz olduğunu göstermişti; zira Dona Flor'un artık kendi masrafları ve arzuları için paraya ihtiyacı yoktu; geliri, onun zorunlu ve fuzuli ihtiyaçlarını karşılamaya yeterdi, hatta bazı erdemli lüksünü bile, çarçur etmeden ama eli sıkı olmaya da gerek kalmadan. Onun çalışmasına gerek yoktu: Eczacı ona evlenme teklif ederken, onun tüm giderlerini üzerine almaya zaten karar vermişti. Gerisi zaten kolaydı, zira Dona Flor parayı çarçur edecek müsrif bir kadın değildi.

Ama Dona Flor bunu kabul etmedi. Kendi bildiği yolda giderek okulu açık tuttu, sadece Sao Tomé'deki balayı süresince bir iki günlüğüne tatil etti. Fırsatı çıkmışken belirtelim: Çift geri döndüğünde, şakacı öğrenciler öğretmenlerini, sürekli gülüşmelerle, bazen yaramazca, bazen de iğneleyici şakalarla karşıladılar; Maria Antonia'nın şakası ise tatsızdı, iki kocasından hangisinin "aleti daha güçlü ve yumuşak, daha güzel" olduğunu sormuştu.

Ama biz sözlülük sırasındaki doktora dönelim. O dönemde Dona Flor tartışmaya son noktayı koymuştu: Okulu kapatmaktansa dul kalmayı tercih ederdi. Küçük yaşlardan beri çalışmaya alışmış, daha o zamanlardan beri kendi parasına sahip olmayı âdet edinmişti. Öyle olmasaydı, birinci evliliği sırasında ve daha sonra dulken nasıl ayakta kalabilirdi ki?

Ana evinden ayrıldığında bir miktar birikmiş parası vardı ve onunla mobilyaları, evlilik masraflarını, kira sözleşmesini ve ilk günlerdeki harcamaları karşılamıştı. Ve eğer okul olmasaydı, birden dul kaldığında ne yapardı? Rahmetli, borçtan başka bir şey bırakmamıştı: Salvador'da onun zarif imzasıyla verdiği borç senedinin bulunmadığı tek bir banka yoktu, ne de kerkenezin tırtıklamadığı tek bir arkadaş ya da tanıdık. Üstelik tam da karnaval sırasında, büyük, kahredici harcamaların yapıldığı bir anda çekip gitmişti.

Okul olmasaydı Dona Flor çırılçıplak ortada kalırdı, ne defin için ne de sonraki masraflar için tek kuruşu olmazdı. İşine, tasarruflarına, gizli yerlerde para saklamaya özen göstermesinin nedeni buydu. Okul kapanamaz canım, beni seviyorsan Lezzet ve Sanat'la birlikte sevmelisin; sabırlı ol, çok sabırlı, bu isteğini karşılayamam, başka bir şey iste, herhangi bir şey, bin öpücük vereyim, kollarına atılayım, ama çeyiz olarak sana okulu verememem: O benim güvencem. Beni anlıyor musun Teodoro?

Öyle öldüresi bir iş de değildi. Tersine ona zevk veriyordu, dulluğu sırasında zaman boşluğuna dayanabilmesinde ona yardımcı olmuştu, daha öncesinde de, ah, ilk evliliği yıllarında onu umutsuzluğa düşmekten kurtarmıştı. Karanlık ve karamsar günlerinde teselliyi dersleri ve öğrencilerinde bulmuştu. Ocağı ve reçeteleri olmasaydı onca dostu, paradan çok daha değerli olan arkadaşlıkları nerede bulabilirdi? Hayır, yegâne gelir kaynağı olan, erdemiyle zaman geçirebileceği okuldan vazgeçemezdi.

Doktor eczanedeyken (sabah saat sekizden önce çıkıyor, öğlen yemeği ve siestası için eve geliyor, sonra tekrar eczaneye dönüp akşamüstü altıya kadar orada kalıyordu), okul keyifli ve kazançlı bir meşgaleydi. Mutfak dersleri olmasaydı, söyleyin sayın doktor, boş zamanlarımı nasıl doldururdum? Dünya Yargıcı havalarında başkalarının hayatına burnunu sokan Dona Dinorá'nın komutasındaki kadınlarla dedikodu ederek mi? Ya da vitrin mankenleri gibi pencereye yaslanmış halde gelen geçeni gözleyerek, saçmalıkları dinleyerek, onunla bununla gevezelik yaparak ve anında muhabbet tellalı diye herkesin ağzına düşerek mi? Önemli görünmek için bu işi yapmaktan hoşlananlar da var. Bu sokakta bile, hemen köşede, Dona Magnolia zamanını pencerede geçirirdi. Saçını başını boyayıp kendine sarışın havaları veren bir melezdi, yüzüne plastik bebek tebessümü yapıştırır, sol yanağına bir ben kondurur, ölü keçi gözleriyle etrafı süzerdi. Bütün gün orada öylece kendini sergiler, geçenlerle sessizce cilveleşirdi. Yeni bir komşuydu, kocasıyla birlikte mahalleye yeni taşınmışlardı; kocası, etrafa çalım atan ve güzelim boynuzlarını teşhir eden bir sivil polisti. Dona Dinorá'ya ve iyi koku ve haber alan öbür kadınlara göre, dedektif kadının kocası değil, sevgilisiydi; esmer sarışın Magnolia ona, fark-

lı pozisyon ve farklı kaliteden, ama istisnasız hepsi de övgüye layık bir süreklilik ve tutarlılıkla boynuzlanmış bir selefler dizisinden miras kalmıştı.

Dolayısıyla Dona Flor ne pencere ne de entrikalar kadını değilse, zamanını neyle geçirecekti a benim doktorum? Nasıl olmasını isterdi? Okulda öğrencileriyle birlikte olmasını mı, yoksa Ajuda Sokağı'ndan kestirmeden çevre genelevlerine çıkan Şili Caddesi'nde dolanıp kendini teşhir etmesini mi? Fikirleriniz size kalsın, bir daha böyle bir öneri yapmayın; Dona Flor okuluyla, ünüyle, saygınlığıyla iftihar ediyor. Bu şanı elde etmek için çok çaba ve azim gösterdi.

Doktor bunu kabul etmek durumunda kaldı, ama tabii evin ve Dona Flor'un tüm masraflarını kesinlikle kendisinin üstlenmesi kaydıyla. Okuldan elde edilen gelir tamamen Dona Flor'a ait olacaktı, doktor bu paraların çiftin ihtiyaçlarına harcanmasına izin vermiyordu. Doktor ayrıca bu paraya ilişkin başka önlemler de alıyordu. Evde tutulması anlamsızdı, hırsızlara davetiye çıkarmaktı; radyonun içinde veya eski bir ayakkabı kutusunda veya makyaj aynasının arkasında veya yatak şiltesi içinde saklamak, Çingenelerin veya yoksul insanların yöntemiydi. Üstelik şimdi, harcanmayacak olan paranın giderek artacağı, ciddi bir sermayeye dönüşeceği dönemde. Doktor Teodoro Dona Flor'u Tasarruf Sandığı'na götürdü ve eşi adına bir hesap açtırdı, tasarrufları orada toplanacaktı.

"Böylece faiz alırsın canım, yüzde üç, az da olsa bir katkı. Üstelik paran burada emniyette olur, çalınma tehlikesi olmaz."

Bankada saklanan bu parayla ne yapılabilir ya Rabbim. Birden Dona Flor paranın yararsız bir şey olduğunu düşünmeye başladı, zira para elinde değildi, radyonun içinden çıkarıp bir şey satın alamaz, sadaka veremez veya ödeme yapamazdı. Ama bu işlerde uzman olan Dona Norma komşusunun bankalar hakkındaki önyargısına güldü. Hesap defteri veya çek defteri elinde olduğu sürece mesela yeni bir bıçak veya beğendiği bir giysiyi almak veya bir şapka edinmek amacıyla parasını çarçur etmek istediği her an doktora bağımlı olmak zorunda kalmazdı. Böylece sürekli kocasının peşinde dolaşmak, bu tip bir sürü küçük masraf için ondan birkaç kuruş koparmak amacıyla bahaneler uydurmak zo-

runda olmayacaktı; yalvararak edinilen para aşağılayıcı bir hediyeye benzerdi.

Dona Norma bu acıyı biliyordu, zira Zé Sampaio oldukça dırdırcı ve biraz da nekes biriydi. Bu yüzden Dona Norma da, parlak bir finans balerinine özgü yöntemlerle, kemer sıkarak, indirimlerde alışveriş yaparak, hesap kitapla, tasarrufla, bir dizi hileyle, hesaplarda yaptığı oynamalarla, toplama çıkarma dalavereleriyle, yirmi *mil-reis* şuraya, elli oraya, yüz öbür tarafa düzmeceleriyle, hatta gerekirse geceleyin elini, kocasının cebine daldırarak, oldukça yüklü bir hesabın sahibi olmuştu; bu ona bazı canının çektiği şeyleri edinebilme, üstelik özürlü yaşlı insanlardan, işsizlerden, sarhoşlardan ve miskinlerden oluşan koca bir müşteriler kitlesine, ayrıca kendi yavruları gibi sevdiği onlarca çocuğa elini uzatabilme imkânı veriyordu.

"Mesela canım, doktorun yaş günü ve senin beş paran yok. Ona hediye almak için ondan para mı isteyeceksin? Bir düşün: 'Teodoro, yavrum, yaş gününde sana hediye olsun diye bir çift çorap almam için bana para verir misin?' Ben bunu, sevgili dostum, Zé Sampaio'ya yapmaya cesaret edemem."

Dona Flor tabii arkadaşına hak veriyordu; aklına yatmayan paranın bankada durması, elinin altında nakit olarak değil de hesap cüzdanında bir rakamdan ibaret olmasıydı. Tasarruflarının yarısı birden yok oluvermişti; bu soğuk defteri, faize yatırılmış parayı nasıl kullanabilirdi? Ama alışkanlıklarını değiştirmek zorundaydı, dostunun deyişiyle yoksullara özgü, kumarbaz olup üstelik okulun getirilerini çarçur eden, karısının parasıyla yaşayıp kocalıktan çok jigololuk yapan bir memurun karısına has âdetlerini bir yana bırakmalıydı. Bunlar, dayanağı olmayan, işinden elde ettiğiyle ayakta duran, ekmeğini, üstünü başını, kirasını ondan çıkaran dul kadın alışkanlıklarıydı. Doktorun dediği gibi Çingene, fakir insan alışkanlıkları; bankaya koyacak, faize yatıracak parası ve çek defteri olmayan yoksullara özgü alışkanlıklar, diyordu Dona Norma.

Ama şimdi Dona Norma'nın sosyal pozisyonu ve serveti farklıydı. Parasını çarçur edecek kadar olmasa da eskisi gibi yoksul değildi; en azından, abartmadan söylenecek olursa varlıklıydı, olduk-

ça varlıklı. Bir anda birkaç basamak yükselmişti, yoksulluk basamağından daha yükseklerdeki komşularının katına sıçramıştı: seramikçi Arjantinliler, kamu görevinin yanı sıra özel muayenehanesi olan doktor Ives, iyi iş yapan ayakkabıcı dükkânı sahibi Sampaiolar, gıpta edilecek –nihayet ihtiraslarına uygun bir damat sahibi olan Dona Rozilda'nın imrendiği çevre aristokrasisi düzeyinde– imkânları olan Rualar. Don Vivaldo'ya, arkadaşlarının mali durumlarına son derece meraklı güvenilir bir ulak olan şu cenazeciye göre, dengeli, ciddi ve çalışkan biri olan doktor Teodoro daha da yükseklere çıkacaktı:

"Çok geçmez, tüm eczaneyi yutar..."

Dona Flor'un Tasarruf Sandığı'ndaki hesabı işte böyle açıldı ve aydan aya büyür oldu ve gene böylece hayatının ilkelerinde güvenli bir düzenleme başladı.

Eczacının pek doğru olarak söylediği gibi, düzensizlik, kargaşa, başıbozuk alışkanlıklar, çiftler arasında tartışmalara ve anlaşmazlıklara sebep oluyor ve evlilik hayatında uyumsuzluklara, çekişmelere ve çiftin birbirinden uzaklaşmalarına yönelik ilk adımlar haline geliyordu. Dona Norma onu biraz fazla sistematik ve metodik buluyor, her şeyin tıpkı pazarlardaki gibi hep yerli yerinde olmasını istemesi, kendiliğindenliği ve sürprizi reddetmesini aşırı titizlik olarak görüyordu. Bunlar, son derece iyi niteliklere sahip, dürüst, iyi, müthiş terbiyeli ve prenses misali bir karısı olan bir insana ilişkin yegâne "ama"ydı (Dona Norma'nın görüşüne göre, "ama). Bununla birlikte, Dona Norma gibi hep geç kalan, akrep ve yelkovanla ilişkisi olmayan, düzensiz bir anne olmaktansa, böyle katı sistematik biri olmak daha iyiydi.

Dona Flor, arkadaşının doktorun dengelerine ve düzenliliğine ait dizginsiz ve sürekli ajitasyonunu dinleyip gülüyordu: "Onun gibi bir koca, canım benim, her yerde rastlanmaz, gökten düşer." Dona Flor'u feodallikle suçlayan mahallenin bilgin aydını Dona Gisa bile doktorun niteliklerini kabul ediyordu:

"Her şeyden önce güvence arayan senin gibi biri için Florcuğum, ondan daha iyisi olamaz."

Gerçekten de, kocasının kendisinin de hoşuna giden, tüm ayrıntıları ve günün her saatini düzenleyen intizamı, yönetimi ve ko-

ruması altında yaşayan Dona Flor, tüm komşular için örnek hale gelmişti.

Yaşamı huzur içinde, öngörülmeyenlere yer bırakmadan, sakin ve yumuşak biçimde akıp gidiyordu; boşluğu olmayan ve dikkatle planlanmış, mükemmel bir organizasyon şeması halindeki bir yaşam. Haftada bir salı günleri sinemaya, sekiz seansına gidiyorlardı. Eğer ikinci bir film gösteriliyorsa –ki bu izleyicilerde coşku yaratıyordu– o sinemaya iki kez gidiyorlardı, ama asla gece seansına kalmıyorlardı, zira doktor kızlı erkekli gençlerin çıkardıkları şamataya dayanamıyordu.

Haftada en az iki kez akşam yemeğinden sonra doktor fagotuyla çalışıp, orkestranın müzisyenlerden birinin evinde toplandığı cumartesi öğleden sonraları için hazırlanıyordu. Bunlar eğlenceli ve dostça toplantılardı, zengin bir kahvaltı masasının etrafında otururlar –ev sahibesi hizmet etmek için hep ayakta olurdu–, hanımlar serinletici içecekler ve meyve suları, erkekler ise bol bol bira ve hava soğuk veya sıcaksa kimi zaman da *kaçasa* içerlerdi. Bestecinin veya yorumcuların hayranı davetliler, sonatları ve halk müziği parçalarını, valsleri ve romansları dinlemeye gelen bu "nadide topluluk", oturdukları yerden füglerin ve pizzicatoların, tiz ve bas seslerin, iyi çalışılmış soloların keyfini çıkarırlardı. Birkaç müstesna sanat saati.

Geri kalan gecelerde misafirliğe gidiyorlar veya misafir ağırlıyorlardı. İlk evliliği sırasında Dona Flor tanıdıklarından uzaklaşmıştı, şimdi ise onlarla düzenli bir temas halindeydi. Örneğin, ayda iki kez, sabit bir günde çift mutlaka doktor Luis Henrique'nin evine gidiyor, bu arada Dona Flor çocuklara kendi yapımı kekler, kremalı pasta, hindistancevizli tatlılar gibi şeyler ya da en azından şekerlemeler götürüyordu.

Gururdan kasılan doktor Teodoro, aydın dostunun evinde toplanan eski müsteşar doktor Jorge Calmon, Ticaret Odası avukatlarından doktor Jayme Baleeiro, Akademi ve Enstitü tarihçisi José Calazans, Zezé Catarino (adını söylemek yeter), politikacı, profesör ve yazar doktor Ruy Santos ve devlet yönetim kurumlarından, Tarih Enstitüsü'nden, Devlet Edebiyat Akademisi'nden gelen diğer yüksek seviyeli kişilerle birlikte tartışma masasına otururdu.

Doktor Teodoro için, "aydın kişilerle" sohbet ettiği, onları saygıyla dinlediği ve zaman zaman ihtiyatlı bir şekilde derin konuların ele alındığı tartışmalara katıldığı bu geceler yüksek ruhsal haz anlarıydı. Ona göre, "o ulvi tartışmalarda, seçkin aydınların o diyaloglarında, fikirler parıltılı cümlelerin güzelliğinde ışıldamaktaydı." Bu arada Dona Flor eşler topluluğunda dikiş ve yemek konularında sohbet ediyor veya gazetelerde çıkan son cinayetler hakkında yorumlarda bulunuyordu.

Doktor Teodoro için, doktor Luis Henrique'ye yapılan ziyaretler en değerli misafirliklerdi, buna karşılık Dona Flor'un tercihi, eski öğrencilerinden, elit kesimlerin önemli simalarından zengin Dona Magá Paternostro'nun "bungalovundaki", García'daki şalesindeki akşamlardan yana eğilim gösteriyordu. Burada Dona Flor, üst düzeyden kibar ve nazik hanımların moda, protokoller ve sosyete haberlerine ilişkin sohbetlerine katılıyordu; hanımlar başkalarının yaşamına keyifli dalışlar yapıyorlardı. Ama herhangi bir komşunun yaşamına değil, elit kesimlerin, aristokrasinin ve zengin toprak sahiplerinin yaşamına dair hikâyeler, ağıza alınamayacak olaylar anlatılıyordu. Hilafsız hepsi birinci kaliteden rezillik!

İlk evliliğinden gelenler arasında koruduğu yegâne alışkanlık, pazar günleri teyzesi ile eniştesinin Rio Vermelho'daki evlerine öğlen yemeğine gitmekti (tabii ilk evliliği sırasında pek başka bir alışkanlığı da yoktu, her şey öngörüsüz, kargaşa içinde yapılıyordu).

Yeni alışkanlıklarla birlikte hayat sadece giderek canlılık kazanmakla kalmıyor, aynı zamanda istikrara ulaşıyor, daha keyifli ve eğlenceli oluyordu. Komşuların görüşüne göre mutlu bir yaşamdı bu, Dona Flor da aynı görüşteydi. Çarşambaları ve cumartesileri akşam saat tam onda, ne bir dakika erken ne bir dakika geç, doktor Teodoro samimi bir tutku ve daimi bir zevkle ona sahip oluyordu, Cumartesileri kesin, çarşambaları ise tercihe bağlıydı.

Eski âdetleri hatırlayan Dona Flor, yeni (ve muhteşem) esnek şilteli demir yatakta kutladıkları sevişmelere egemen olan ihtiyatlı havayı yadırgıyordu. Ama kısa sürede karakterine özgü tevazuu ve çekingenliği dişilik ihtiyaçlarına, kadınsı arzularına, uygun ve zamanlı bir biçimde uyum göstermeye başladı; doktorun üzerine

örttüğü örtülerin altında deyim yerindeyse saygılı ve kibar, ama aynı zamanda tutkulu ve olağanüstü derecede canlı bir şekilde.

Bir çiftin yatağında (doktor Teodoro'nun görüşüne göre) tutku ağırbaşlılığı engellemez, sevişme ölçülülüğü dışlamazdı, zira çiftin tutkusu ve aşkı onların gizli mahremiyeti içinde bile arı malzemelerden oluşuyordu.

Çarşambaları ve cumartesileri, hiç aksatmaksızın, Dona Flor kocasının karanlıkta her zamanki ihtiyatlı hareketlerini izliyordu. Öylece, sırtında örtü, kolları çıplak ve üzerine yarı eğilmiş haldeyken, kendini bırakmanın o zirve anında bile utancını kadından gizleyen kocaman beyaz bir şemsiyeye benziyordu. Şemsiye! Ne tatsız bir görüntü, ne sıkıntı verici bir imaj, ne kadar yaralayıcı!

Dona Flor bakmamak için gözlerini kapatıyor, Teodoro'sunu koca kanatlı ve güçlü pençeli bir kuş, üzerine binerek onu kucaklayıp göklere çıkaran ve ona orada sahip olan bir kartal veya şahin olarak hayal ediyordu. O yağmacı kuşun üzerine konması için kendini bir çiçek gibi açıyordu. Onu hem esir alan hem de özgürleştiren bir biçimde içine girdiğinde de onunla birlikte, ortak bir zevk halinde göklere yükseliyordu.

Tamamen iffetli bir keyif değildi, zira Dona Flor da zincirlerinden boşandığında düşüncesini de tamamen özgürleştiriyor ve ötelere uçuyordu.

O güzel çiftin aşkları işte böyleydi: cumartesileri mutlaka, çarşambaları ise tercihe bağlı...

3

Uzunca bir süre Bahia'da kaldıktan sonra Nazareth das Farinhas'a dönen Dona Rozilda, Dona Flor'un yeni evlilik hayatının ilk dönemine ilişkin ayrıntılı tanıklık yapmaya girişmişti, ama daha önce bu konudaki kaygıları ve kararsızlıkları hakkında Dona Norma'ya içini açmıştı.

Doktor Teodoro, nereden bakılırsa bakılsın mükemmel bir damattı. Bu konuda kuşkuya yer yoktu. Ama, Dona Flor bu denli yüksek niteliklere sahip eşinin seviyesinde olabilecek miydi? Ne-

den olamasın? – diye sordu şüpheyle, dostu hakkında en ufak bir eleştiriye izin vermeyen Dona Norma. Ona göre Dona Flor kusursuz, çok yakışıklı ve zengin kocasına layık biriydi.

Ama Dona Rozilda meseleye aynı hararetle bakmıyordu. Anne olmasına ve bu yüzden de kızını mazur gösterip ondan yana olmaya hazır olmakla birlikte, onda merdivenin basamaklarını çıkacak yeterli çabayı göremiyordu; sosyal çevresini geliştirmeye, kocasının pozisyonundan, prestijinden, sorumluluğundan, ilişkilerinden yararlanmaya hevesli değildi. Şu an Dona Rozilda doktorun kolunda ortalığa çıkacak olsaydı kolaylıkla salonlara, bahçelere, Graçia ve Barra malikânelerinin mahremiyetine girmiş, Bahia'nın elit insanlarıyla birlikte yaşıyor olurdu, yaşlı hanımefendinin hep düşlerinde olduğu gibi. Dona Flor, Tavieras Piresler'e tanıtılmamış mıydı? Herkesin Yayla Beygiri diye adlandırdığı milyoner Adriano onun elini öpmemiş miydi? Sosyetenin en önde gelenlerinden, zarafet diktatörü Dona Inmaculada'nın iğrenç ve uzlaşmacı tebessümüyle kutsanmamış mıydı? Buna karşılık Dona Flor, doktora, giderek gönenmekte olan eczacıya, bu narin fagotçuya borçlu olduğu fırsatlar karşısında ne yapıyordu?

Hiçbir şey, ama hiçbir şey. Tam tersine, kocasının prestijine zarar veriyor olmasına rağmen (karısı çalışan bir erkek ya hayatta başarılı olamamış biri ya da lanet olası cimrinin biri sayılırdı Dona Rozilda'nın kriterlerine göre), herhangi bir yoksul öğretmencik gibi mutfak dersleri vermeyi sürdürüyordu ve kızı, çok daha geniş ve gösterişli bir sokakta ev sahibi olabilecekken, o derme çatma evde oturmaya devam ediyordu.

Dona Norma affetsindi, zira bunları herhangi birini küçük görmek için söylemiyordu, ama o mahalledeki sokaklar bir zamanlar şık, hatta aristokratik yerler olmakla birlikte, artık birkaçı hariç sıradan insanın barındığı ara yollar haline gelmişti. – Oralarda sosyetede sayılabilecek insanların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu –diye zehrini döküyordu entrikacı kadın. – Arjantinlinin karısı, Dona Nancy, gerçekten klas ve asil biriydi, ama başka kim vardı?– diye soruyordu, kışkırtıcı gözlerle Dona Norma'nın dostuna bakarak. – Geri kalan herkes... ayaktakımıydı...

Sonra tekrar konuya dönüp soruyordu: Yeni çiftin durumu ney-

di? Doktor Teodoro taşınmak için can atıyordu, ama o, Dona Flor, salak kadın, orada kalmakta, o delikte yaşamakta ısrar ediyordu. Dona Rozilda başını sağa sola sallıyordu:

"On kuruşa yaşamak için doğan biri asla liranın yüzünü göremez..."

Dona Rozilda'nın aniden Nazareth'e dönme kararı vermesinin altında bu ev değiştirme sorunu yatıyordu. Bir sabah Dona Flor patlayıverdi:

"Anne, nedir o Teodoro'ya gidip benim taşınmak istediğimi söyleyeceğin? Bilesin ki ikimiz de evimizden memnunuz ve taşınmayacağız."

Dona Rozilda, kibar hanımefendi havalarını unutup tükürükler saçarak çıkıştı:

"Aman bana ne? Her domuz kendi ağılına..."

Dona Flor kendini tutmak için büyük gayret sarf ediyordu:

"Bak anne. Ben biliyorum o daha büyük ev meselesinin nereden geldiğini. Siz benimle yaşayıp her şeyime karışmak istiyorsunuz, ama çıkarın onu aklınızdan. Ben bunu kabul edemem. Ne zaman isterseniz gelip birkaç gün kalabilirsiniz. Samimi olarak söylüyorum: Siz yalnız yaşamak için yaratılmışsınız... Açıkça söyleyeyim..."

Dona Rozilda gerisini duymamak için alelacele odadan çıkmıştı, aslında söylevin geri kalan kısmı daha keyifliydi, zira Dona Flor o denli sert ve samimi biçimde uyardığı annesini teselli etmek için ona küçük bir aylık bağlamaya karar vermişti. Birkaç gün sonra Bahia iskelesine kadar ona eşlik ettiği sırada, "Yapacağınız bağışlar için para anne, hayır işleriniz için," demeyi başarmıştı sonunda.

Dona Rozilda'nın kızıyla birlikte yaşama planları bir kez daha suya düşmüştü; önce, dul kaldığında, onu yanına istememişti ve şimdi yeni evliyken de istemiyordu. İlk seferinde Dona Rozilda kendini aşağılanmış hissedip Dona Flor ile hemen hemen bütün ilişkilerini kesmiş idiyse, şimdi uğradığı hakareti yutup sindirmesi gerekiyordu, zira kızının parlak ilişkilerle ve törenlerle dolu yeni hayatına bir şekilde katılma arzusu çok güçlüydü. Tabii Nazareth'e dönmüştü, ama kızını ziyaretleri de sıklaşmıştı. Gittiğinde Rio Vermelho'daki o "fare deliği"nde kalıyordu, ama kızının evi-

ne çok erken, kahvaltı saatinden önce geliyor ve komşularla dedikodulara başlayıp entrikacılar çetesinin şefliğini üstleniyordu. Rio Vermelho'da, sekiz on gün, çekilmez hale gelmeye ve kız kardeşiyle kavgaya tutuşmaya yetecek kadar bir süre kalıyordu. Oradan Recôncavo'ya, oğlunun ve gelininin hayatını cehennem etmeye geçiyordu. Nazareth'te, diğer meşguliyetlerinin yanı sıra, kendini Dona Flor'u sarmalayan lüks sosyal hayatı tarif etmeye hasrediyor ("ziyafetler ve balolar arasında yaşıyor, Dona Inmaculada Taveira Pires'in yakın dostu"), doktor damadının başarılarını, zekâsından zenginliğine, tavırlarının asaletinden müthiş fagot ustalığına kadar her şeyini anlatıyordu. Ve amatör orkestranın haftalık çalışmalarının tüm ayrıntılarını, yüzünde müthiş bir mutluluk ifadesiyle dile getiriyordu:

"İşte müzik ona denir..."

Aryalardan, romanslardan, Hendel'den, Lehar'dan, Strauss'tan derlenmiş repertuarlı konserlerden, bu bestecilerin yanı sıra Othelo Araújo ve maestro Agenor Gómez gibi o çevrelerde ünlü, ama öbürleri kadar yetenekli bestecilerin eserlerinden söz ediyordu. Bunları aynı zamanda diğer müzik türlerini, sambaları ve ayaktakımının –bunu derken küçümseyerek tükürüyordu– dinlediği şarkıları, kemancılardan ve gitarcılardan, gaydacılardan ve davulculardan oluşan serseri gürültücülerin *modinha*'larını aşağılamak için söylüyordu. Böyle konuşarak amatörler orkestrasının ayrıcalıklı seviyesini vurguluyordu; bu orkestrada yer alanlar, ünlü cerrah doktor Venceslu Pires de Veiga, başkent hâkimlerinden doktor Pinho Pedrira ve Papalık San Silvestre nişanlı milyoner Adriano Pires, "Pampa Küheylanı" idi; bu sonuncusunun bir toptancı şirketi, Graça'da oturduğu bir saray yavrusu ve şoförlü otomobili vardı, karısı ise asilzade Inmaculada hanımefendiydi, (radyo spikeri ve korkulan Odorico Tavares'in gazetesinin "Toplum" bölümünün yazarı Silvinho Lamenha'nın pek güzel dediği gibi) "önde gelenlerin en önde geleni, parlaklığın zirvesi" olan hanım: Yaşlı beygir suratlı ve küstah İsveçli mürebbiye edalı Doña Inmaculada Taveira Pires. Böylece bu orkestranın, orada burada serenatlar vererek dolanan ve ortalığı karıştıran tembel sarhoşlar, serseriler takımından farkı vurgulanmış oluyordu. Kızının ilk evliliği döneminde (buna

evlilik denirdiyse tabii) o tip ayyaşlara ve zıpırlara dayanmak zorunda kalmıştı: Jenner Augusto, Carlinhis Mascarenhas, Dorival Caymmi. Kimi zaman iyi aileden gelen bazı üniversiteliler de bu serserilere katılıyor ve hemencecik onlardan beter hale geliyordu, mesela bunlardan biri, Dona Rozilda'nın dolgun suratını nefretle hatırladığı Walter da Silveira idi. Nazareth'te bu Silveira denen kişinin hukuk bilgisinden övgüyle bahsedildiğini duymuştu, hukuk bilgini ve asla rüşvet kabul etmeyen biri olduğu söyleniyordu. Buna isteyen istediği gibi inansındı, ama o, Dona Rozilda, onu gaydayla *Siri-Bocéta* ezgileri çalarken görmüştü. Utanmaz herif!

Bu ayaktakımı nedeniyle öylesine müzik karşıtı biri haline gelmişti ki, damadının müzik yeteneğinden söz edildiğinde hiddetlenivermişti. "İşe yaramaz biri, telli kabak sazcısı." Salak kızı bir kez daha, utanmadan, serserinin birine sahip çıkacak, kan ter içinde okulundan kazandığı üç beş kuruşu kocasının iptilaları ve metresleri için harcayacaktı. Serenatları ve şarkıları o denli hiddetle hatırlıyordu ki onun hassasiyetlerini ve tercihlerini bilen Dona Flor'un bir komşusunun, dul kadının sözlendiğini duyar duymaz ona yazdığı mektupta müstakbel damadın doktor unvanından ve üniversite yüzüğünden bahsettiğinde bile hiddeti yatışmamıştı. Komşu kadın mektubunda, "Bilgeliğiyle ünlü bir doktor" demiş, ama Dona Rozilda gene de memnun olmamıştı:

"O tip ayyaşlardan biri daha... Salağın parasıyla bütün gece sokaklarda gönül eğlendirecek... Kumarbaz çıkarsa da hiç şaşmam. Tek istediği, midesini doldurup yaşamak... Bizim kız işte, o zevki sefada." Doktor unvanıyla ilgili olarak da çekinceleri vardı:

"Eczacı... Bah! Yarı doktor..."

Üniversiteliler arasında farklı hiyerarşiler vardı ona göre, hepsi aynı seviye ve kategoride değildi:

Gerçek doktorlar, hekimler, avukatlar, inşaat mühendisleriydi. Dişçiler ve eczacılar, tarım mühendisleri ve veterinerler, bunların hepsi ikinci sınıf doktordu, doktorcuklardı... sonuna kadar okumaya aklı, hevesi yetmeyen kişicikler...

Henüz bizzat tanımadığı ama bu denli eleştirdiği müstakbel damadı hakkındaki bu kötücül düşünceleri, onun amatör bir müzisyen olduğunu öğrenmiş olmasından kaynaklanıyordu. Ancak da-

ha sonra Bahia'da eczacının ekonomik durumunun iyi, Carlos Gómez ve Cabeça sokaklarının köşesindeki eczanesinin de (yeri bile bir servet demekti) sağlam bir firma olduğunu, adamın saygıdeğer, efendi ve iyi huylu biri ve şahane bir geniş ilişkiler ağına sahip olduğunu gözlemlediğinde ilk ve yanlış izlenimleri silindi, aydın fagotçuyu dolunay altında serenatlar düzenleyen bayağı mızıkacılarla aynı kefeye koymaktan vazgeçti.

Bunun üzerine damadı onun gözünde hızla yükselmeye başladı. Nehirler, adalar ve kauçuk plantasyonları sahibi, Parálı öğrenci Pedro Borges gibi bin bir gece masallarının o mükemmel Yakışıklı Prensi değildi. Ama, otuz yaşında dul kalmış bir zavallı daha başka ne isteyebilirdi? Beklediğinin de ötesinde memnun olmuş olan Dona Rozilda bunu Dona Flor'a itiraf ediyordu:

"Onunla ben bile evlenirim... Saygıdeğer bir yurttaş..."

Ve o ne büyük kibarlık! Bu sefer iyi isabet etti. Eh artık... Zamanı gelmişti... Çok terbiyeli bir beyefendi.

Müthiş bir terbiye: Doktor Teodoro, kibar ve saygılı bir biçimde ona "sevgili kayınvalidem" diye hitap ediyor ve her an bir isteğinin olup olmadığını soruyordu. Öksürüğü için ona haplar ve kronik nezlesi için şuruplar getiriyordu; vapurdan iniş kargaşası sırasında –Don Gil zamanından kalmış, eski– şemsiyesini kaybettiğini öğrenince de ona yeni bir şemsiye hediye etmişti.

Dona Rozilda kızının nikâhında bulunmak için birkaç günlüğüne gelmişti. Ama damadının özelliklerini anlayınca, çiftin yanı başında olmanın kendisine açacağı olanakları fark edip, Nazareth das Farinhas'ı, rahip Walfrido Moraes'in hayır işlerini, kulübü, kiliseyi ve semtindeki keyifli ve acımasız dedikoducuların başkanlığını terk ederek onlarla birlikte yaşamaya karar vermişti.

Önce de söylendiği gibi, küçük kentte kendini büyük biri gibi görüyordu. Orada bir kimliği vardı, önemli biriydi, serbestçe entrikalar yapabilir, kaprislerini ve hiddetini gelininin üzerine yıkabilirdi; gelini ise sabrının sınırlarına varmış ve azizlerin bu konuda bir mucize yaratmalarından ümidini kesmişti: Azize Dolores yalvarmalarına ve adaklarına rağmen kör ve sağır kalmaya devam ediyordu, onu kurtarabilecek yegâne şey ölümdü. Daha açık söyleyelim: kaynanasının ölümü. Kimi zaman zavallı Celeste böylesi-

ne mükemmel bir olayın hayalini kuruyordu, ah, ne denli sabırsızlıkla beklediği bir matemdi bu! Nazareth'teki en keyifli matem olurdu. Yaşlı hanımefendinin naaşının ne güzel hazırlanmış olduğundan, matem gecesinden, kilisede düzenlenecek ayinden tüm Recôncavo'da söz edilir ve olayın yankıları başkente kadar yayılırdı. Celeste bunun için tüm parasını seve seve harcamaya hazırdı.

Nazareth'teki yaşamından memnundu, ama bu yeni damatla birlikte Salvador'u tercih ediyordu ve orada yaşamak için de Dona Rozilda bir eylem planı hazırlamıştı. Eczacı karşısında tamamen iyi kalpli, yumuşak ve hizmetkâr bir kimliğe büründü. Başlangıçta doktor Teodoro bundan etkilendi. Laboratuvarların temsilcisi arkadaşı Rosalvo Medeiros ile sohbet ederken, evliliğiyle birlikte sadece eşlerin en mükemmelini değil, aynı zamanda ikinci bir anne olarak azize ruhlu yaşlı kayınvalidesini kazandığını itiraf edecekti.

"Kim dedin?" Zengin Rosalvo kulaklarına inanamıyordu. "Kim o azize ruhlu yaşlı kadın? Dona Rozilda mı?" diye sordu, sonra da Dona Amelia'nın söz kesme gününde yaptığı gibi gülmeye başladı. "Dona Rozilda bir azize ha? Zavallı Teodoro. Ne de saf..."

Ama doktor Teodoro bile yanıldığını anlamakta gecikmedi: Dona Rozilda'nın her şeye burnunu sokması, entrika yeteneği ve sürekli kekremsi hali kısa sürede yavşak tebessümlerinin ve tatlı laflarının yerini alınca damat Dona Amelia ile Rosalvo'nun kahkahalarının ne anlama geldiğini anladı. Tam o sırada da Dona Rozilda ona lafı dolandıra dolandıra evin küçük olmasından, pek rahat olmadığından bahsetmişti. Neden imkânlarına ve ilişkilerine daha uygun bir yer kiralamıyorlardı? Daha geniş, daha fazla odalı bir ev.

Bütün yeteneklerini kullanarak Dona Flor'un, rahatsız ve kötü anılarla dolu o evden memnun olmadığını ima etti. Bunu kocasına sadece onu rahatsız etmemek için söylemiyordu.

Doktor Teodoro kayınvalidesinin bu uyduruk iması karşısında şaşırmış, eşinin sözde memnuniyetsizliği konusunda daha da büyük hayrete düşmüştü. O evde yaşamanın olumlu ve avantajlı yanlarını ilk söyleyen Dona Flor'un kendisi değil miydi? Sekiz yıldan beri hiç değişmeyen düşük bir kira, yerinin çok elverişli, eczaneden iki adım ötede olması, ayrıca Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu'nun bilinen adresinin orası olması, gaz fırınlı ve odun ocaklı,

ders vermeye çok uygun mutfağının bulunması... Sadece ikisi için daha büyük bir eve neden ihtiyaçları vardı ki? Eğer şimdiki evlerinden o ve kocası memnunsa, mutluluk ihtiyaçları için gerekli olan yeterli mekâna sahiplerse, neden başlarına daha fazla iş ve gider çıkarsınlardı ki? Henüz daha sözlülerken Dona Flor'un ileri sürdüğü mütevazı ve mantıklı gerekçeler bunlardı.

O halde bu ani değişikliğin nedeni neydi? Neden şimdi kalkıp daha fazla iş ve masraf çıkaracak daha büyük bir eve taşınacaklardı? Olanaklarının ötesi olan böyle bir lüks ihtiyacı nereden çıkmıştı şimdi? Salt bir kibir meselesi miydi acaba?

Dona Rozilda karman çorman dile getirdiği iddiasında, itibar ve "saygınlık"tan söz etmişti. Bu laflar doktor Teodoro'yu etkilemişti, zira başkaları karşısındaki itibarını ve onların kendisi hakkında ne düşündüklerini önemsiyordu, yapılabilecek eleştiriler onu kaygılandırıyordu. Ama bu tip şeyler Dona Flor'un umurunda değildi, –okulla ilgili olarak tartıştıklarında– bir insanın değerinin başkalarının ne dediğiyle, görünüşüyle değil gerçekten ne olduğuyla, bizzat kendi değeriyle ölçülebileceğini söylemişti.

Eğer öyleyse, şimdi neden farklı düşünüyordu, neden şimdi şikâyet edip yeni şeyler istiyordu? Doktor Teodoro kayınvalidesinin saçmalıklarını dikkatle dinledi, ama konuyu onunla tartışmak istemedi:

"Sevgili eşimin bu fikirde olduğunu bilmiyordum sevgili kayınvalideciğim ve bunu tartışmak istemem. Ama size şimdiden her şeyin Flor'un istediği biçimde halledileceğini söyleyebilirim."

Ve Dona Rozilda'yı iyimserlikle dolu halde bırakıp evden çıktı, kaygıyla eczanesinin yolunu tuttu. Dona Flor'un görüş değiştirmesi doktor Teodoro için sürpriz olmuşsa da, bunun kendisine iletilme tarzı hiç hoşuna gitmemişti. Neden kendisi söylemek yerine Dona Rozilda'yı aracı kılmıştı? Neden bizzat kendisi bunu samimiyet ve sadakatle ona bildirmemişti? Eczacı, kendisi ile karısı arasında herhangi bir kuşkunun, en ufak bir yanlış anlamanın olmasını istemiyordu. İmkânları dahilindeki her şeyi, hatta bir fedakârlık gerektirse bile ona vermeye, kapris de olsa bütün isteklerini yerine getirmeye hazırdı. Ama bunun karşılığında samimiyet, doğallık ve güven bekliyordu. Eğer karı koca iseler, neden ara-

larında bir üçüncü kişi, aracı olsundu? Doktor Teodoro, eczanesinin dip bölümünde ıspatulası ve şişeleriyle çalışırken, kimyasal maddeleri ölçüp tartarken kaygılıydı, üzgündü. Bu güvensizlik nedendi? Karı koca arasında sırlar, ilişkilerine aracılık edecek başkaları olmamalıydı. Bizmut nitrat, aspirin, metil yeşili, hindistancevizi tohumu, tam miktarlarıyla, ne bir gram eksik ne bir gram fazla. Evlilik de böyle olmalıydı. Ve sorunu bir an önce açığa çıkarmaya karar verdi.

Akşamleyin odalarında karısıyla yalnız kaldığında, demir yatağın ardında üstünü değiştirirken sordu:

"Sevgilim, senden bir şey isteyeceğim..."

Dona Flor yatağa girmiş gözlerini kapayıp uyumak için kocasının öpücüğünü bekliyordu.

"Nedir Teodoro?"

"Bana bir şey söylemek istediğinde doğrudan bana söylemeni isterim, araya herhangi birini koymadan..."

Doktorun sesinde bir kırgınlık vardı, neredeyse melankolik biçimde konuşuyordu. Dona Flor şaşırmış halde doğruluverdi yatakta. Dirseğine yaslanarak, pijamasını giymekte olan kocasına doğru döndü:

"Neden söz ediyorsun? Ne zaman kimi yollamışım?"

"Bence karı kocanın birbirlerine karşı açık olmaları gerekir, arabuluculara ihtiyaç duymamaları gerekir..."

"Teodoro, sevgilim, lütfen söyle, nedir mesele anlamıyorum..."

Çizgili pijamasını giymiş olan doktor yatağa yaklaştı, onun yanına oturdu:

"Eğer evi değiştirmek istiyorsan, neden kendin söylemiyorsun bunu bana?"

"Evi değiştirmek mi? Ben mi? Kim dedi sana bunu?"

"Annen, Dona Rozilda. Şikâyet edip durduğunu, evden memnun olmadığını, üzgün olduğunu..."

Dona Flor yatağın kenarında oturmuş, son derece ciddi, gözlerinden üzüntü okunan kocasına bakakaldı. İçinden gülmek geldi: "Koskoca adam ve bu denli saflık."

"Annem mi? Ve onu sana benim yolladığımı mı sandın? Sen annemi henüz tanımıyorsun Teodoro. Ben onun ne aradığını bi-

liyorum... Ben neden daha büyük bir ev isteyeyim? Onu isteyen o, kendisi için bir odası olup ömür boyu bizimle yaşamak istiyor. Aman Allah korusun!"

"Ama mesele buysa, annene yer bulmaksa sorun, belki..." Dona Flor gülerek kocasının gözlerinin içine baktı.

"Birbirimize açık olmalıyız diyorsun Teodoro. Söyle, ama gerçekten, yalan söyleme: İhtiyarın bizimle yaşamasını ister miydin?"

Doktor Teodoro yalan söyleyecek birisi değildi, ama başkalarını kırmaktan, özellikle de Dona Flor'un annesini kırmaktan çekinirdi:

"O senin annen, benim de kayınvalidem ve sen ve o anlaşırsanız..."

"Bak canım, sana söyleyeyim, ne istiyorum ne de aynı görüşteyim. Annem o benim, seviyorum, ama burada kalması, bizimle yaşaması, dünyanın bütün hazinesini verseler mümkün değil. Ona dayanmanın imkânı yok Teodoro, sen onu henüz iyi tanımıyorsun."

Kocasının elini eline aldı:

"Bu evde canım, sadece sen ve ben, başka hiç kimse. Buradan ancak kendi evimize çıkarız. Ve eğer mümkünse bu evi satın almak en iyisi..."

Eczacı ferah bir nefes aldı. Dona Flor için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdı, hatta Dona Rozilda'nın dalaverelerine bile katlanabilirdi. Allah'tan her şey açığa çıkmıştı. Dona Flor değişmemiş, isteklerinde mütevazı, harcamalarında dikkatli, mantıklı biri olmaya devam ediyordu. Ama Dona Rozilda hakkındaki yargısı kesin olarak değişmiş, azize kadın zehirli yılana dönüşmüştü. Demek ki kayınbiraderi Morais'in Rio'dan ayrılmaması, Bahia'ya ancak ihtiyar kadının oradan çekip gitmesi durumunda geleceğini söylemesinin nedeni buymuş (umudunu ölüme bağlamış olan bir diğer kişi de oydu, zira ona göre Dona Rozilda'dan kurtulmanın başka bir yolu yoktu. Kayınvalidesi karşısında fazla bir deneyimi olmadığından ve son derece efendi ve iyi niyetli kişiliğinden ötürü doktor Teodoro gene de son bir kibarlık yaptı:

"Yaşlılığın sonucu, zavallı... o yaşta..."

Dona Flor kocasının, o güzel adamın elini sevgiyle okşadı:

"Yaş meselesi değil canım... Hep öyleydi... Annem benim o, hakkında kötü konuşmamam gerekir ama hep aynı karakterdeydi, gençliğinden beri... Babam bile dayanamazdı ona, aziz gibi biri olmasına rağmen. Buraya bir yerleşirse Teodoro, ikimiz birbirimize gireriz."

"İkimiz mi? Asla canım, asla..."

Şefkatle karısına baktı:

"İkimiz asla kavga etmeyeceğiz... Ne de birbirimizden sakladığımız sırlarımız olacak, ne olursa olsun. Birbirimize her şeyi anlatacağız, her şeyi..."

Sonra karısını dudaklarından yumuşakça öptü.

"Her şeyi..." diye fısıldayarak tekrarladı Dona Flor.

Doktor Teodoro tamamen tatmin olmuş biçimde gülümsedi, yataktan kalkıp lambayı söndürdü. "Her şeyi mi Teodoro? En gizli, birinin kendisinden bile sakladığı düşünceleri de mi Teodoro?" Dona Flor kocasının pijamalı gövdesine, geniş omuzlarına, kalın boynuna, adaleli kollarına bakıyordu. Dudaklarını sıkarak düşünceleri kafasından uzaklaştırmaya çalıştı, zira pazartesi olduğundan o işlerin günü değildi... Sistematik biri olan doktor, her şeyde olduğu gibi o işlerde de çok düzenliydi. Ama o kadar iyi ve gönlü bol, o kadar nazik ve özenli, kendisine o kadar düşkün biriydi ki, Dona Rozilda'ya katlanmaya bile hazırdı... Bu denli bağlılık, düzen düşkünlüğünü, saatlere, kurallara ve etiketlere sadakat titizliğini telafi ediyordu.

"Her şeyi değil Teodoro, sen birinin kalbinin ne denli kör kuyu olduğunu bilmiyorsun."

4

Kocasının kolunda Dona Flor, tanımadığı ve varlığından haberdar olmadığı dünyalar keşfetti; o dünyalara girdi, oraların önemli bir siması, Tavieras Pires'in düzenlediği partiyi anlatan, bu konularda kaçınılmaz bir başvuru kişisi olan titiz gazetecimiz Silvinho'nun haklı ve edepli bir biçimde dediği gibi, "sevimli ziyneti" haline geldi. Sadece eczacılardan oluşan, kendi sorunlarıyla haşir

neşir, kendine has dünya görüşü, kendine özgü bir dili, nitratlarla ve tatlı sülümenlerle yüklü kendi atmosferi bulunan böyle kapalı ve büyüleyici bir dünyanın bulunabileceği hiç aklına gelmemişti. Merkezi, kendine ait koca bir daireye sahip Bahia Eczacılık Odası olan, başkalarının emeklerinden yararlanan güçlü ve kendine yeterli bir kast oluşturan tabipler gibi az çok önemli diğer dünyalardan kendini ayıran bir dünya. Elbette, eğer eczacılar olmasaydı tabipler ne işe yarardı ki? – diye soruyorlardı farmakoloji liderleri. O halde neden bu burnu havadalık, bu kibir? Laboratuvar temsilcileri de aynı şekilde azametliydiler; satış anında büyükler karşısında kibar ve mütevazı oluyorlardı, ama küçükler karşısında sallapati davranıyorlar, hatta gecikmiş bir ödemeyi tahsil sırasında kabalaşabiliyorlardı. Valizleri devalarla ve taşra anekdotlarıyla dolu gezgin ilaç temsilcileri ise daha sempatiktiler. Üniversite ve ticaret dünyasının bütün bu insanları, unvanlarıyla, paralarıyla, gururlarıyla, acınacak ücretli geniş bir ilaç mümessilleri ve çalışanları tabakasının üzerinde yükseliyorlardı.

Bilim Eczanesi'nin önünden geçerken, kapısından içeri girerken, bir diş macunu veya sabun satın alırken, Dona Flor o ilaçlar dünyasının keskin kokusunu hiç fark etmemiş, hiç nefesinin içine çekmemişti.

Kocası, sağlam doktor diploması (ve dahası, laboratuvarlar ve tezgâhlardaki uzun deneyimleri sonucunda oluşmuş bilgileri), çalışma kapasitesi ve dürüstlüğü, güvenli mali durumu ve belirli bir bilimsel ünüyle, işte bu dünyanın içinde yaşıyordu. Kocasının bu dünyanın içinde sahip olduğu mütevazı konumu, mütevazı ünü, Dona Flor'a iyotlar ve sülfatlar evreninin kapısını açmaya yetiyor, onun Bahia Eczacılık Odası'nın kültür ve eğlence programlarından yararlanmasına olanak sağlıyordu: kendi merkezlerinde düzenlenen genel toplantılar, bilimsel ve mesleki çalışmalar ve tezler üzerine anlatılar ve tartışmalar; yemekler, partiler, yeni başkanın görev alımı, Eczacılar Günü... yöneticilerin ve üyelerin (aileleriyle birlikte) çevresinde toplandıkları ziyafetler, doktor Ferreira'nın olmazsa olmaz söylevinde hep dediği gibi, gürültülü "meslektaş muhabbetleri." Tabii, Aralık'ta, Noel öncesinde verilen yılsonu balosunu da unutmamak gerekir. Dona Flor, abartmamak kaydıyla be-

lirli bir sıklıkla tez tartışmalarına ve yemeklere katılıyordu. Kocasının bazı meslektaşlarının eşleriyle karşılıklı ziyaretleşmeler yoluyla ilişki kurdu, bu alışverişin sonucunda üç dört arkadaş ve bir öğrenci edinmiş oldu.

Bunlar şunlardı: Oda'nın genel sekreteri ve başlıca etkinlik örgütleyicisi Silvio Ferreira'nın eşi ve sağ kolu Dona Sebastiana: yüksek perdeden bir sese ve bulaşıcı kahkahalara sahip neşeli bir kadın; Santa Rita Eczanesi'nden Tancredo Vinhas'ın eşi Dona Rita: Her ikisi de sıska ve sevimli bir çift, kocası ardı ardına sigara içiyor, kendisi ise akut verem nedeniyle kısık kısık öksürüyordu; Dona Neusa, neşeli bakışlı sarışın Neusoca, R. Mecado & Cia.'nın eşi: şirket ilaç satıcılarından oluşuyordu ve Dona Neusa her yeni işe girenin cazibesine kapılıyordu: Onların koleksiyonunu yapıyor, hepsine en popüler ilaçların adını takıyordu (bir Ñame iksiri vardı, siyahi bir melez; Bromil, neredeyse bebeğe benzeyen ve kırılgan, henüz tecrübesiz ve saf bir genç, tuhaf koleksiyonun değerli mücevheri; bir de sevimli bir genç vardı, adı Emulsión Scott, Galicia topraklarından yeni gelmiş, elma yanaklı bir köylü; küçük Freasa'ya taktığı ad Kadın Sağlığı idi, sarılıktan hasta yatarken onun yanı başında beklemek Freasa'ya düşmüştü; bir de Regulador Gesteira, Yerli Sabunu, bu sonuncusu, Dona Neus'un kendini hasrettiği yegâne kesim olan satış elemanlarına yaptığı bir ihanetti, zira Gesteira mahallede tatilini geçirmekte olan yakışıklı bir rahipti ve açgözlü Neusoca için çifte günah tadındaydı, hem insanların yaptığı yasalara hem de Tanrı Yasası'na karşı işlediği bir günah).

Goiás Eczanesi'nden Angelo Costa'nın eşi Dona Paula, Lezzet ve Sanat Okulu'na yemek pişirmeyi öğrenmek için gelmişti ve bayağı becerikliydi. Eczacılık çevresinden gelen yegâne öğrenciydi. Bir diğeri de Dona Berenice idi, derslere başlamış ama kısa bir süre sonra bırakmıştı, zira bifteği dana budundan ayıramayacak kadar yeteneksizdi.

Gertrudes Becker, Hamburg Eczaneleri zincirinin –yukarı kentte dört, aşağıda bir, bir tane de Itapajipe'de– sahibi, büyük yabancı laboratuvarların temsilcisi, Oda'nın hemen her dönem başkanı ve magnezyum ve ürotropin kralı doktor Federico Becker'in karısıydı; Dona Flor onunla ziyaret alışverişinde bulunmadı. Dona Gertrudes

tahtından yılda sadece bir kez, Aralık balosu sırasında iniyor, kocasının hemen hiç iş yapmadığı küçük burjuva cefakâr emekçilerin ellerini ancak parmak uçlarını değdirecek biçimde sıkıyordu. Doktor Federico ise, Rio Grande'deki şaraplı ve gazozlu yemeklere katılmamakla birlikte, başkanlık ettiği Oda'nın toplantılarını kaçırmıyor ve konu ne olursa olsun son sözü hep o söylüyordu.

Kısa sayılabilecek boylu, mavi gözlü ve yumuşak bakışlı, sert aksanlı bir Alman'dı. Eczacılık tarzına ve unvanına ilişkin söylentiler vardı, diplomasını zaten üç eczanesi olduğu bir sırada uzak bir Alman fakültesinden almıştı. Çocuklardan çok hoşlanıyor, yolda durup onlara her zaman cebinde taşıdığı şekerleri dağıtıyordu.

Dona Flor, Bahia Eczacılık Odası'nın kolonyal Terreiro de Jesús binasının ikinci katındaki salonlarına açılan merdivenleri ilk kez evliliğinin ikinci ayında tırmandı. Oda'nın alt katında bulunan Ruhani İnanç, Umut ve Hayır Merkezi eczacılarla amansız bir rekabet içindeydi, zira medyumlar ve yıldız falı okuyucuları, ilaca ve iğnelere gerek kalmadan her hastalığa metafizik reçetelerle çare buluyorlardı.

Böylece Dona Flor o gece Bahia Eczacılık Odası'nda, odanın saymanı doktor Djalma Noronha'nın sunacağı "Tabiplerin giderek artan miktarda imal edilmiş ürünler kullanmaları, bunun sonucunda hazırlanacak reçetelerdeki azalma ve bunun öngörülemeyecek sonuçları" başlıklı tebliğin etrafındaki sansasyonel tartışmaya tanık olma olanağına kavuştu.

Eczacılar grubu ikiye ayrılmıştı. Bir kısmı Güney laboratuvarlarında imal edilip şişelenmiş olanların, diğerleri ise eczanelerin dip taraflarında hazırlanıp, şişelere ve kasalara yapıştırılmış reçeteleriyle birlikte bizzat eczacının imzasıyla garanti edilmiş geleneksel ilaçların taraftarıydı.

Doktor Teodoro bütün bir hafta boyunca başka bir şeyden söz etmemişti, kendisi geleneksel okul taraftarıydı. "İmal edilmiş hazır ilaçlar olacaksa, eczacıların işi ne? Basit bir satıcıdan başka bir şey olmayacaklar, eczanesinin tezgâhında bekleyen bir satıcı..." diye duyurdu sesini toplantıda acılı bir şekilde.

Karşı taraf ise modern zamanlara uygun olarak ilaçların sanayi çapında ve ileri tekniklerle üretilmesini (hatta millileştirilmesi-

ni) savunuyordu. Dona Flor doktor Sinval Costa Lima'nın –*jurubeba* bitkisinin tedavi edici özelliklerine ilişkin buluşlarıyla epeyce ünlenmişti– konuşmasını, ünlü Emilio Diniz'in akıcı ve etkileyici söylevini dinleme fırsatını buldu. Bu konuda karşıtı olmakla birlikte dürüst biri olan doktor Teodoro, profesör Diniz'in hitabet yeteneğini reddetmiyordu:

"Tam bir Demostenes! Bir Prado Valadares!"

Bizim sevgili Madureira'nın bilimsel mücadele saflarına katılmış olduğu grubun yetenekleri çok güçlüydü. Bunu anlamak için, eczacılık fakültesinin eski dekanı ve bir dizi kitabın yazarı doktor Antiógenes Dias'ı dinlemek yeterdi, seksen sekiz yaşında olmasına rağmen bu ihtiyar adam davasını savunmak için yeterli güce sahipti:

"Benim eczaneme makinede yapılmış ilaç giremez..."

Ama kendisinin eczanesiyle bir alakası yoktu. Yirmi yılı aşkın bir zamandan beri çocukları sadece hazır imal edilmiş ilaç alıp satmakla kalmıyorlar, ama aynı zamanda Sao Paololu büyük laboratuvarların Bahia temsilciliğini yapıyorlardı. "İhtiyar zamanaşımına uğradı," diyorlardı.

Nankörler belki de haklıydılar, zira yaşlı adam hafiften oynatmıştı, kendi kendine gülüyordu. Buna karşılık Arlindo Pessoa ve Melo Nobre –birinci sınıf iki kafa– son derece parlak ve yetenekliydiler; bu mütevazı gelenekler anlatısının başkahramanı diye haksızlık edip adını unutmayalım, doktor Teodoro da öyleydi. Özellikle, karısına konu hakkında tam bir bilgiye sahip olduğunu itiraf edip toplantının önemini bir kez daha vurgulamış olduğu göz önünde tutulursa, Dona Flor bu tarihi tartışmaya tanık olmaktan ötürü son derece mutlu olmuş olmalı.

Tarihi ve tamamen akademik, zira bizzat doktor Teodoro'nun karısına dediği gibi, ne o ne de reçetelerin eczanelerde hazırlanması gerektiğini ateşli bir şekilde savunan diğerleri, eczanelerine ilaç fabrikalarında hazırlanmış ürünleri almaktan geri kalmıyorlardı. O denli moda haline gelmiş o Allah'ın belası ilaçları almasalar eczanelerinin rekabete dayanması mümkün müydü? Bu nedenle de tartışmadaki konumları tamamen teorik, havada, teknik içerikliydi, ticaretin pratik gereklilikleriyle bir alakası yoktu, zira

"Her zaman, sevgili Flor'um, teoriyi ve pratiği birbiriyle uzlaştırmak mümkün olmuyor, hayatın katı kuralları var."

Dona Flor teori ile pratik arasındaki bu çelişkiyi derinleştirmek istemedi, doktorun savını tartışmasız kabul etmekle yetindi: "Tam da onun için hâlâ geleneksel reçeteleri savunanların pozisyonunu alkışlamak gerekir." Kendisine gelince, Dona Flor pek ilaç kullanmayan sağlıklı biriydi, en son ne zaman hastalandığını bile hatırlamıyordu (dul yaşamının uykusuzluklarını bir kenara bırakacak olursak).

Doktor Teodoro'nun dediği ve gazetenin kaydettiği gibi unutulmaz bir gece olmuştu. Gazetede kısa, özet bir haber çıkmıştı – Doktorumuz, diğerlerinki gibi kendi konuşmasının da renksiz bir cümleye dönüştürülmüş olmasından ve adların tam olarak verilmemesinden yakınıyordu: "Tartışmada diğerlerinin yanı sıra Carvalho, Costa Lima, E. Diniz, Madureira, Pessoa, Nobre, Trigueiros söz aldılar." Sadece doktor Frederico Becker'in konuşmasına vurgu yapılıyor, "berrak hitabeti, değerli bilgileri ve savlarının mantıklı oluşu" övülüyordu. Basın neden kültürü bu denli küçümsüyor, neden bu denli az yer veriyor? –diye şikâyet ediyordu doktor Teodoro– hem de en iğrenç cinayetlere ve sinema yıldızlarının çırılçıplak skandallarına, saçma sapan boşanmalarına ve genç kızlarımızın oluşturdukları acınası örneklere sayfa sayfa yer ayrılırken?

Buna karşılık Sao Paulo kaynaklı *Brezilya Eczacılık Dergisi*'nde (Yıl XII, cilt 4, sayfa 179-181) konuya ilişkin uzunca bir haber ve tartışmanın geniş bir analizi yayımlanmıştı. Büyük ilaç şirketlerince finanse edilen dergi, ilaçların sanayi çapında üretiminden yana olan tutumunu saklamıyordu. Ama gene de "saygı duyduğumuz tavizsiz ve bilgili karşıtımız doktor Madureira'nın parlak konuşmasını" haklı olarak vurgulamaktan geri kalmamıştı. "Tavizsiz ve bilgili": Bunu tüm otoritesiyle *Brezilya Eczacılık Dergisi* söylüyordu, doktorun koşulsuz takipçisi olan biz değil.

Dona Flor kızgın tartışmayı takip etmek ve anlamak için büyük gayret sarf etmiş, ama gerçeği itiraf edecek olursak, bu mümkün olmamıştı. Eşine duyduğu sevgi ve kendine duyduğu saygı nedeniyle dikkatini konuşmacılar üzerinde yoğunlaştırmayı isterdi, ama tezleri ve formülleri bilmediğinden ve ölü dillere ait o söz-

cükler ve cümleler kendisine ağır geldiğinden, konuşmaları anlamayı beceremedi.

Düşünceleri başka yerlere kaçıyor, daha az felsefi olan konuların arasında kayboluyor; okulun sorunlarına, oradan Maria Antonia'nın eğlenceli esprilerine kayıyordu (doktor Sinval Costa Lima'nın, şu *jurubeba* mucidinin, ateşli savlarını dinlerken hatırlayıp gülümsemişti); ayrıca Marilda konusunda huzursuzdu, kız mikrofon önünde rol alma kararında giderek daha inatçı ve sabırsız biri hale gelmişti, –doktor Teodoro'ya göre– sinema artistlerinin gençlik üzerindeki olumsuz etkilerinin bir başka örneğiydi. Hazırcevap ve itaatsiz biri olup çıkmış, kenar mahallelerden birinde, radyo programları ve tiyatrolardan söz ederek kendisini kandırmakta olan çapkın Oswaldinho Mendoca ile ilişkiye girmişti. Buna karşılık Dona Maria del Carmen öğrenci kızın her adımını ve her tavrını yakından denetliyor, evden çıkmasını yasaklayarak onu cezalandırıyordu.

Dona Flor'un hiç beklemediği bir anda mikrofonun önüne çıkan Marilda değil, doktor Teodoro oldu. Onun konuşmasını izlemeye ve karşıtlarının kafasını karıştıran savlarını anlamaya çalıştı. Ciddi çehresi, ağırbaşlı görünüşü, tutkulu olmakla birlikte kibar tavırları, kısacası her şeyiyle onurlu, görevini yerine getirmekte olan gerçek bir yurttaş görünümü arz ediyordu; o akşamki görevi eczacılıktı ve (ticari çıkarlarına aykırı olsa bile) diplomasına sadık kalmıştı.

Her zaman görevini yerine getiriyordu, her zaman iyi bir yurttaştı. Bir gece önce yatakta kocalık görevini aynı beceri ve dikkatle yerine getirmişti. Gündüz Marilda'nın eve gelerek gözyaşları ve hıçkırıklar arasında intihar etmekten bahsetmesi nedeniyle –"ya radyoda şakı söylerim, ya ölürüm," fanatik sloganı buydu– bayağı kaygılanmış olan Dona Flor, okşamalar ve cilveler arasında arzusunu kocasına sezdirmişti, günlerden çarşamba olduğundan isteğe bağlıydı bu seçenek.

Doktorun bir an için tereddüt ettiğini hissetmiş, ama artık utangaçlığını ve aşırı ahlak kaygılarını üstünden atmış olduğundan, arzusunda ısrar ettiğini göstermişti. Doktor da bunun üzerine ikircikliği bir yana bırakıp karısının isteğine karşılık vermiş ve görevini ikinci kez zevkle yerine getirmişti.

Dona Flor, tartışma salonunda, kocasının kararsızlığını şimdi anlıyordu: Yorulmamak, bedenini ve zihnini bir gece sonraki Oda tartışması için zinde tutmak istemişti. Doktor zamanını ve gücünü değişik görevleri arasında paylaştırıyordu.

Ama bir gece önceki sevişme onu yormamıştı, zira işte orada, kürsüde sapasağlam Latince laflar ediyordu (yoksa o dil Fransızca mıydı?): "C natablokosit eşittir etanol artı glikoz artı 3 dijitoksosa artı dikoksijenolit" gibisinden formüller ona dehşet verici mısralar gibi geliyordu.

Orada onu kendisini dikkatle dinleyen topluluk karşısında o denli ciddi ve ağırbaşlı halde, parmağı havada, Yunanca ve Latince sözcüklerle dolu konuşmasını yapar halde görünce Dona Flor kocasının öneminin farkına vardı. Dona Rozilda ve komşularının haklı olarak dedikleri gibi herhangi biri değildi. Onunla gurur duyabilirdi, şükürler olsun Tanrı ona bu denli iyi bir koca armağan etmişti, göklerden düşen bir armağan. Üstelik tam zamanında gelmişti, dulluğa artık dayanamadığı, kendisini herhangi bir cüretkâra teslim edecek, evinin kapısını ve bacaklarını, Dullar Prensi Eduardo gibisinden herhangi bir sahtekâra açacak noktaya geldiği bir anda. Tanrı'ya şükürler olsun, kendisini kurtarmıştı!

Eğer eczacı "Acemiler Tırısı" gününde Bilimsel Eczane'nin tezgâhında belirmeseydi, Dona Flor şimdi orada, aydın doktorların kültürlü tartışmalar yaptığı o salonda, ilgiyle sarmalanmış halde olmak yerine, muhtemelen birileriyle el ele otelleri dolaşıyor, sefahat ve bataklık âlemlerine girip çıkıyor, onurunu, dostlarını ve öğrencilerini yitiriyor, kim bilir nerelere düşüyor olurdu... Bunu düşünmek bile tüylerini ürpertiyordu. Doktor Teodoro söylevini bitirdiğindeki alkışları, sadece heyecanla değil, ama aynı zamanda şükürlerle yüklüydü. O, onun kurtarıcısıydı ve saygıdeğer bir insandı. Kocasıyla gurur duyuyor olmalıydı.

Konuşmasından sonra döndüğü başkanlık masasında doktor Teodoro gözleriyle karısını arıyor ve onun yüreklendirici tebessümünü alıyordu, çabasının ve parlaklığının gerçek ödülü oydu. Tartışma devam ediyordu, şimdi kürsüde doktor Nobre vardı, kuşkusuz ışıltılı bir zekâya sahipti, ama alt perdeden, monoton konuşması dayanılmaz bir uyku isteği yaratıyordu.

Dona Flor silkinmek istiyordu, ama gözkapakları giderek daha da ağırlaşmaya başlamıştı. Son umudu, öğrenciliğinden beri ünlü bir hatip olan, *Galenica Digitalis*'in *–communia & stabilisata*, temel bir kaynak– yazarı, ünlü profesör Diniz'di. Gözkapakları ağırlaşan sadece Dona Flor değildi. Dona Sebastiana derin uykudaydı: iri gövdesi inip kalkıyor, horluyordu. Dona Rita'nın gözleri kapalıydı, arada bir gözünü açıyor, sıçrayarak uyanıyordu. Dona Paula bir süre direnebilmişti ama daha sonra başını kocasının omzuna dayayıp uykuya teslim oldu. Sadece Dona Neusa, derin gözaltı halkalarıyla taze ve keyifli görünüyordu. Formüllerin ve kavramların sıkıcılığından ve monotonluğundan tek şikâyet etmeyen oydu, sanki tüm o bilimsel konuşmalar pek alışkın olduğu bir şeymiş gibiydi. Gözleri, Oda'da çalışan, kürsüdeki hatiplerin önündeki bardağa su dolduran genç çocuğun gidip gelmeleri üzerindeydi. Ona da bir ad bulmuştu: 914, belsoğukluğuna çare olan ünlü iğne.

Dona Flor'un kafası düşüp duruyordu, uyku ensesinden yukarı doğru yükseliyordu. Tekrar dikkatini toplamak için çaba sarf etti, evet doktor Teodoro işte ikinci kez kürsüdeydi. Hiçbir şey anlamıyorum sevgilim, kimya ve botanik formülleri, derin savlar. Uykuya dayanamazsam bağışla beni, ben sıradan bir ev kadınıyım, cahilin teki, bu düzeydeki şeylere uygun olmayan biri.

Onu alkışlar uyandırdı, o da alkışladı, kocasına gülümseyerek parmaklarının ucuyla öpücük yolladı.

Oturum kısa bir süre daha devam etti ve ardından, sıkıntıdan kurtulan kadınlar bir araya toplandılar ve gülümseyerek birbirlerini uğurlamaya başladılar.

"Doktor Teodoro harikaydı..." dedi Dona Sebastiana. (Nereden biliyordu ki? Tüm oturum boyunca uyumuştu).

"Doktor Emilio ne müthişti!" dedi Dona Paula, önceki toplantılarda duyduklarını tekrar ederek. "Ve doktor Teodoro, ne kararlı ama!"

Kocasının kolunda merdivenlerden inerken Dona Flor kocasına fısıldadı:

"Herkes seni pek övdü Teodoro. Ne övgüler, ne övgüler. Herkesin hoşuna gitti konuşman, çok iyi olduğunu söylüyorlar..."

Kocası alçakgönüllülükle gülümsedi:

"Meslektaşların inceliği... ama belki de işe yarar birkaç şey söylemişimdir... Ya sen, sana nasıl geldi?"

Dona Flor kocasının kocaman, onurlu elini sıkarak onu kendisine doğru çekti:

"Aşkım benim. Çok bir şey anlamadım, ama hayran kalınacak bir konuşma gibi geldi bana. Seni överlerken de şişinip durdum..."

Hemen hemen şunu söylüyordu: "Sana layık değilim Teodoro"; ama belki de o, tüm Yunanca ve Latince bilgisine rağmen, bunu anlamamıştı.

5

Eğer eczacılar dünyası beklenmedik bir keşif olmuşsa, Dona Flor'un fagotçunun açtığı kapıdan içine girdiği amatörler orkestrasının gizli ve büyülü müzik evreninin ne anlama gelmiş olduğu tahmin edilebilir.

O ciddi ve saygıdeğer beyefendiler, hepsi de dünyalığını yapmış, üniversite mezunu veya ticarethane, şirket, büro sahibi – bir tek, Beirute Mağazası çalışanı olan, melodik kemancı Zavallı Urbano dışında– kişiler olan bu topluluk, dini tarikatlara benzer kapalı bir grup oluşturuyorlardı. ("Âli müzik dini, tınılar mistisizmi, tanrıları, tapınakları, inananları ve peygamberleri besteci ve orkestra şefi Agenor Gomez ile birlikte"), böyle diyordu röportajında Flavio Costa, gönüllü stajını gönlü bol Nacife'nin *Modern Tüccar*'ının sayfalarında yapan genç gazeteci. Amatör müzikçiler hakkındaki röportaj *Dükkâncı*'nın son sayfasında tam boy yayımlanmıştı, üç sütunluk makalenin ortasında, tüm orkestra üyelerinin smokinli halde, komutan Adriano Pires'in saray yavrusunun bahçesinde çekilmiş fotoğrafı yer alıyordu. Öte yandan komutan ertesi gün, kendisininki gibi ciddi bir gazetenin karşılaştığı sayısız zorlukları anlatmak için gelen gazete yöneticisinin sempatik ziyaretini kabul etmişti. Onun gibi Vatikan görevlisi, iyi kalpli ve basının yaşadığı eziyetlere hassas ve cüzdanı şişkin insanların anlayışı olmasa yaşamak mümkün değildi. Röportajın duyurulduğu afişi gösteriyordu: "Yazan

çocuk zeki bir delikanlı, bir yetenek, ama bugünlerde aylık ücreti bir servet olan o yazarlardan komutanım" ve milyoner komutan, kendisini viyolonseliyle birlikte tarikat kardeşlerinin arasında görünce duygulanıp çantasını açıyordu. Yükümlülükleri, alışkanlıkları, katı bir ritüeli ve bülbüllere has haftalık neşesi –her cumartesi öğleden sonra yaptıkları provalar– olan bir tarikat. Oksitlerle ve zehirlerle, cıvayla ve iyotla dolu imbiklerin, havanların, tüplerin, porselen kapların içinden gelen Dona Flor, trillerin, pizzicatoların, pavanların, gavotların, sololaların ve ağır aksakların, hepsi şef Agenor Gomez'in piyanosuna riayet eden viyolonsel ve obuanın, kemanların ve klarnetlerin, baterinin ve kocasının fagotunun oluşturduğu dünyaya dalıyordu. "Ne sempatik bir insan!" Böylece Dona Sebastiana, Dona Paula, Dona Rita ve gözü çalışan çocukların üzerinde olan açgözlü Neusoca'yı bırakıp, bu beyefendilerin eşlerinin oluşturduğu daha da zarif kaymak tabakanın arasına karışıyordu. Banker Celestini (Ah! Bankerlerin hayatı... Dışarıdan bakan biri ne tatlı hayat sürüyorlar diye düşünür, çektikleri sıkıntıları, dertleri tahmin bile edemezdi...) konserleri dinlediğinde o beyefendiler hakkında hep şöyle derdi:

"Şu manyakların her ahenk bozukluğu milyonlar değerinde..."

Bu ciddi beyefendiler cumartesi öğleden sonraları, yükümlülüklerinden ve sorumluluklarından, müşterilerden ve hesap kitaptan, aceleyle ve şevkle kazanılacak paradan özgür, neşeli ve kaygısız çocuklara dönüşüyorlardı. Sosyal mesafeleri bir yana bırakıyorlar, toptancı işadamı düşük ücretli belediye mühendisiyle, ünlü cerrah mütevazı eczacıyla, çok saygıdeğer Hâkim Bey veya Emporios Nortistas'ın –kentteki sekiz dükkân– sahibi küçük bir işletmenin çalışanıyla sarmaş dolaş oluyordu.

Aynı şekilde, o necip ve zarif hanımefendiler evlerinin mahremiyetini diğer müzisyenlerin eşlerine açıyorlar, servetlerine ve sosyal kökenlerine bakmadan hepsini aynı incelikle kabul ediyorlardı, hatta Na Maricota'yı bile (Neden Dona değil de sadece Na? Zira bizzat kendisi bununla övünüyordu: "Ben Dona değilim, sadece Na Maricota'yım, nokta").

Aslında Na Maricota hemen hiç görünmezdi ortalıkta, zira so-

kağının köşe başında Lapinha ve Liberdade'yle gevezelik yaparken dediği gibi, o "boktan asilzadeler"in seviyesine uygun ne kıyafeti ne de sohbeti vardı:

"Ben ne yapayım orada? Sadece partilerden, davetlerden, yemeklerden bahsediyorlar, insanı sinirlendirecek kadar yeme içme meseleleri. Evde bıraktığımız, yemeleri gereken yemek denecek şeyi bile yiyemeyen çocuklardan söz eden yok... Yeme içmeden bahsetmediklerinde de saçma sapan şeylerden konuşuyorlar: Yok bilmem kimin karısı bilmem kimle düşüp kalkıyormuş, yok şu hanım kendini Tanrı'ya ve Şeytan'a teslim ediyormuş, yok şu kadın otele girerken görülmüş. Galiba o hanımlar sadece yemek yemeyi ve yatakta oynaşmayı biliyorlar. Hayatımda hiç böyle bir şey görmedim..."

Dona Maricota kızgındı. ("Ben hiçbir şeyin sahibi değilim, bana sadece Na Maricota deyin, herhangi bir hizmetçi gibi, başka bir şey değilim ben.") Kısacası Na Maricota sözünü asla sakınmıyor, kaba ve gerçekçi dilini hiç tutmuyordu:

"Tek dertleri lüks şeyler, ipekler, paketler... Aman orada kalsınlar, cafcafalarıyla birlikte bok tepesinin üzerinde, benim ihtiyacım yok ona... Urbano gidiyor, zira müziksiz yapamaz... Bana kalsa, o varsılların evine ayak bile basamazdı, burada çalardı, Don Bie'nin tavernasında, Aptal Kurbağa ve İç-Ve-Tükür ile birlikte," diyordu kollarını çaresizce açarak. "Ama ne yapayım işte... Zavallı bir adam..."

Bu bayağı nitelemeyi boyuna tekrarlaması nedeniyle Don Urbano sonunda Zavallı Adam olarak anılmaya başladı. Aşağılayıcı takma adın yaratıcısı Dona Maricota idi. Aptal Kurbağa'ya gelince, o bir gayda ustasıydı, İç-Ve-Tükür'ün ise eski bir akordeonu vardı: Pazarları ikisi de, o kıyı köşelerin en şık topluluğunun bir araya geldiği Don Bie'nin tavernasında kendi "modalarını" çalıyor ve *kaçasa*'larını yuvarlıyorlardı. Don Urbano'da arada oraya uğruyor ve keman çalarak alkış topluyordu, ama gene de izleyiciler Aptal Kurbağa'nın gaydası ile İç-Ve-Tükür'ün akordeonunu tercih ettiklerini belli ediyorlardı. Müzikten anlamayan Na Maricota ise, müzik çalışmaları için kocasının giyeceği yegâne ve eski takım elbisesini (pantolonun kıç tarafı saydamlaşmaya başlamıştı bile) ütülemek zorunda kalıyor olmasından yakınıyordu:

"Onsuz çalamıyorlarsa en azından kola parasını ödemeliler... Bilmem ne orkestrası masraf yaratıyor, zavallı adamın bundan bir şey kazanabileceğini sanmıyorum..."

Tabii ki kazanıyordu. Ruh dinginliği kazanıyordu: Müzik sırasında, sarımsak gözlü, buruşuk suratlı ve geveze, tatsız Maricota'yı aklından siliyordu. Cumartesi çalışmalarında her zamanki partitürleri tekrarlarken, seçilen repertuarı geliştirmek için belirlenen yeni bir parça üzerinde çalışırken Zavallı Adam Urbano, tıpkı öbür süslü, zengin beyefendiler gibi, yaşamın acımasızlığını unutuyordu. Çalışma için kollarını sıvarken bazıları ağırbaşlı edalarıyla, diğerleri tüm resmiyetlerini bir kenara bırakarak, ama hepsi birden, aletlerini ellerine alır almaz aynı iç huzurunu açığa vuruyor ve arı bir esin gündelik hayatın sefilliklerini ve insafsızlıklarını zihinlerinden uzaklaştırıyordu.

Ünlü cerrah Venceslau Veiga, ilk akortların ve ilk bira bardağının ardından yaşamdan ve insanlıktan memnun gülümsüyordu. Bütün bir hafta boyunca ameliyat salonunda göğüsler ve karınlar yararak, hastalara bakarak, ölülerin üzerine eğilerek geçirdiği acımasız ve umarsız günler sırasında biriken yorgunluk, kemanının ilk akort titreşimiyle birlikte hemen yok oluyordu. Doktor Pinho Pedreira, sevgisiz bekâr yalnızlığının zincirlerini kırıyor, flütünde cam yeşili haşarı gözlü gençlik sevgilisinin anılarına rastlıyordu. Adriano Pires, milyoner toptancı tüccar, birkaç bankanın ortağı, bir dizi şirketin ve fabrikanın yöneticisi, Papalık San Silvestre nişanı sahibi Pampa Küheylanı –yüzü ve elleri egzama lekeleriyle doluydu–, orada tevazuuyla kocaman viyolonselini çalarken, haftalık ihtirasların, acımasız darbelerin, müşteri şikâyetlerinin, rakiplerinin ve çalışanlarının –hepsi hırsızdı! – başına açtığı dertlerin, hep daha fazla kazanma hırsının, parasının çalınma korkusunun, bu denli para ve güç hırsı için az zamanının kalmış olmasının ve tabii Dona Inmaculada Taveira Pires gibi felaket bir kadınla yaşama zorunluluğunun acısını çıkarıyordu. Oradayken sadece mütevazı değil, ama aynı zamanda cömert ve insancıl bir hal alıyor, yanındaki yoksul çalışanına gülümsüyordu: Biri sayın hanımefendi Dona Inmacula'dan, diğeri ise Na Maricota'dan kurtulmuş halde oluyorlardı.

Na Maricota gibi Dona Inmaculada da müzik çalışmalarına çok ender olarak gidiyordu. Giysisi ve edicek lafı olmadığından değil tabii; zamanı yoktu, zira yüksek sosyete hanımefendilerinin birinci sırada gelen kişisi olarak tüm vaktini bin tane işe ayırmak durumundaydı, üstelik o müzik çalışmalarından da hoşlanmıyordu, son derece monotondu, aynı akortları binlerce kez tekrarlıyorlar, aylar boyunca hep aynı partitürleri çalıyorlardı, dayanılmaz bir şeydi!

Gitmese daha iyi olurdu, böylece kremlerle örtülü çarpık suratını, mücevherlerle örtülü kıllı göğüslerini ve sinirlendirici acayipliklerini görmemiş olurlardı. Böylesi, Don Adriano için onu gözünden ve aklından uzak tutması bakımından daha kolay oluyordu. Onu, kızlarını ve damatlarını. Kızları birer başarısızlık örneğiydiler: hayatı sadece elbise ve balolara indirgeyen iki zavallıcık. Damatlar ise iki jigolo, Don Adriano'nun kanı, teri ve hayatı pahasına kazandığı paraları biri Rio'ya, diğeri Bahia'ya fırlatıp atan iki döküntü ve utanmaz adam. Orada orkestra ile birlikteyken toptancı tüccar bütün bunları unutuyor, kendine milyonlar kazandıran sıkıntıları bir kenara bırakıyor, ailesinin işe yaramazlığını, egoizmini ve zavallılığını kafasından uzaklaştırıyordu. Orada viyolonseliyle birlikte dinleniyordu. Urbabo'nun yanında. Nasıl o ve Urbano iç gerçekliklerinde eşit idiyseler, sayın hanımefendi Dona Inmaculada ile hırpani Maricota da çirkinliklerinde öyleydiler.

Bu sayın beyefendiler her cumartesi aksatmaksızın bir araya geliyorlar, kendilerini dertsiz kaygısız müziğe ve biraya adıyorlardı, her cumartesi farklı bir yerde toplanıyorlardı. Evin hanımefendisi de onlara öğleden sonra sağlam bir kahvaltı masası hazırlıyordu. Her zaman iki üç müzisyen eşi, bazı dostlar ve bir o kadar da hayran geliyordu, zira "Herkes için atıştırılacak bir şey var," diye mırıldanmıştı Ze Sampaio, eczacının müzik davetlerine icap etmek için gittiği cumartesi buluşmalarının birinden dönerken. İlk zamanlar yorulmaz halde bu toplantılara katılan Dona Flor, içten bir kibarlıkla karşılanmıştı ve tatlı ve nazik halleriyle ışıldar olmuştu.

Bu allameler –bu sıfatı, ona ne anlam yükleniyor olursa olsun kullanıyoruz: İleride göreceğimiz gibi Dona Gisa bunu onaylamıyordu– müzisyenler topluluğunda, yüce duygularla yıkanmış

bu ortamda, para ve sosyal köken eşitsizliğine ne yer ne de imkân vardı; orada sınıf ve zenginlik farkları ortadan kalkıyor, Orfeo'nun Çocukları, sanat kardeşleri, üst kastı oluşuyordu. Herkes birbirine –Zavallı Adam'a bile, oradaki unvanı Müthiş Keman idi– dostane bir içtenlikle, adları ve lakaplarıyla hitap ediyordu: Lalau, Küçük Gitar, Bakır Pası, Esmer Raul, Pampa Küheylanı ve aynı şey hanımlar açısından da öyleydi. Birbirlerini Elencik, Gildocuğum, Sussuca, Toquinhacık diye adlandırıyorlar, Dona Flor'a da "Canım benim, esmer güzeli, tatlım," diye sesleniyorlar, ondan yemek tarifleri ve tavsiyeleri istiyorlardı. Kimi zaman Dona Flor'un, bu çevrenin sıklıkla ele aldığı bazı nazik konular hakkında bilgisi olmadığından sohbetin dışında kalmasında onların bir suçu yoktu. Briç oynamasını bilmiyordu, herhangi bir kulüp üyesi de değildi, ne de sosyetede boy göstermesi zorunluydu. Bu sessizlik anlarında Dona Flor gözleriyle, keyifli bir çehreyle fagotunu üflemekte olan kocasını arıyordu. O zaman gülümsüyor, kadınların sohbetiyle ilgilenmiyor, yalnızlığın ağırlığını üzerinden atıyordu.

Doktor Teodoro ona bir sonraki toplantıyı onların evinde gerçekleştirmeye karar verdiklerini iletince hemen işe koyuldu: Kimseden geri kalmayacaktı. Kocası olan bitenin farkına vardığında Dona Flor çoktan yeri göğü davet etmiş, gerekirse tüm biriktirdiklerini yiyeceğe içeceğe harcamaya karar vermişti. Doktor Teodoro onu sakinleştirmekte güçlük çekti: O zengin kadınlara yoksulların evinde de misafir ağırlanabileceğini gösterecekti.

Doktor Teodoro yiyecekleri azaltmaya girişti: Bolca biranın yanında en fazlasından tatlı ve tuzlu kekler servis edilmeliydi. Eğer şefe ayrıca bir nezaket göstermek isterse, hindistancevizli bir *mungunza* hazırlayabilirdi, Don Agenor'un çok sevdiği bir çeşniydi bu:

"Ayrıca hak da ediyor bunu... Senin için bir sürprizi var... Hem de ne sürpriz..."

Kocasının bu uyarısına rağmen Dona Flor, tıka basa davetliyle dolu evinde muhteşem bir *lunch* hazırladı. Masa dolup taşıyordu: fasulye köfteleri, muz yaprağında pişirilmiş *aratus* yengeçleri, hindistancevizli kekler, mısır kökü gevrekleri, balık kroketleri, peynir tatlıları ve başka daha neler neler; seçip seçip alınacak lezzetli bir dolu atıştırmalık yiyecek. Bir de beyaz mısırdan hazırlanmış *mun-*

gunza tenceresi (müthiş bir manzara!) Bira kasalarını Mendez'in barından getirttiler, limonlu ve çilekli gazozlar ile guarana şişelerini de. Toplantı çok başarılı geçti. Amatör müzisyenlerden sadece ikisinin eşinin, Dona Helena ile Dona Gilda'nın katılmış olmasına rağmen ev insanla doldu: utangaç komşular, heyecanlı öğrenciler ve çılgınca yiyip içen ihtiyar kadınlar (Dona Dinora daha sonra neredeyse hazımsızlıktan ölecekti).

Orkestra salonda toplandı, burada müzisyenlerin yanı sıra üst düzey davetliler de oturabiliyordu: Don Clemente, Dona Gisa, Dona Norma, Arjantinliler (Dona Nancy gala kıyafetiyle, müthiş bir şıklıkta gelmişti, görülmeye değerdi), Doktor Ives; hep öngörülerde bulunan, her zaman her şeyi bilmek isteyen biri olan Don Ives, müzik kurallarını anımsatıyor, opera adları veriyor, Caruso hakkında konuşuyordu: "O gerçek bir sesti." Şef Agenor Gomez elinde çubuğuyla durup bir şey ilan etmek istediğini duyurunca bir sessizlik oldu, ev sahibesine bir sürprizi vardı, bir ithaf. O akşamüzeri ilk kez, bestecisi olduğu bir parçayı, yayımlanmamış ve yeni bir romansı çalışacaklardı, "özel olarak Dona Florípides Paiva Madureira'ya, Orfeo'daki kardeşimiz doktor Teodoro Madureira'nın zarif eşine adanmış" bir parçayı. Tüm dinleyicilerin tüyleri bir anda diken diken oldu ve o ana değin gülüşmeler ve sohbetlerle saygısızca salonu dolduran sesler kesilip ortalığı bir sessizlik kapladı.

İyi kalpli şef gülümsedi: O amatör müzisyenler ailesinin bir uzantısı gibiydi; valslerle, romanslarla yaşamlarının güzelliklerini, sevinçlerini, kederlerini yâd ediyorlardı. Onlardan birinin annesi veya babası öldüğünde, çocuğu olduğunda, eczacı gibi biri evlendiğinde, şef ilham perilerini harekete geçirip o dostu için bir parça besteliyordu.

"*Floripedes'in Fısıltıları*," diye duyurdu şef, doktor Madureira'nın fagot solosu eşliğinde.

Gerçekten bir şaheserdi. Ama çalışma bir çalışma değildi, konser de değil, tam bir gösteriydi. Eksiksiz çaldıklarını düşündükleri bir parça sırasında bile şef araya girip birini veya öbürünü uyarırdı; ama şimdi çaldıkları, adım adım, daha doğrusu nota nota geliştirdikleri, doktor Teodoro'nun da fagotunu büyük bir ustalıkla üflediği bir eserdi. Melodiyi izlemek, onun tadına varmak, adandığı

kişi gibi yumuşak, şefkatli ve nazik güzelliğini hissetmek kolay değildi. Buna rağmen Dona Flor duygulandı: Şefin bu jesti ve eczacının kendini adamışlığı karşısında, müteşekkirliğini kocasına nasıl iletebileceğinin heyecanını yaşamaya başladı. Doktor Teodoro, önünde partitürü, heyecandan neredeyse kaskatı kesilmiş, dimdik başı tere gömülmüş, elleri buz kesmiş haldeydi ama fagotundan yükselen melodiyle başarıya ulaşmış, hayatının en güzel zamanını yaşayan ve hayallerini gerçekleştirmiş bir adamın neşesini aksettirmeye azimliydi: Parası, eczanesi, bilgisi, hitabet yeteneği, dinginliği, düzeni, müziği, güzel ve dürüst bir karısı ve saygınlığı olan bir insandı. O akordu arıyordu, bulması gerekirdi. Dona Flor başını öne eğdi, bu denli itibar karşısında ne yapacağını şaşırmış ve duygulanmış durumdaydı.

Neyse ki sonunda ara geldi, şef iştahla *mungunza*'sını yedi, diğerleri de bol bulamaç yiyeceklerle, bira, gazoz ve meyve sularıyla karınlarını doyurdu. Her şey mükemmeldi.

6
Melodiler Rondosu

Dona Flor, yeni durumunun girmeye mecbur bıraktığı eczacılar ve amatör müzisyenler dünyasında kötü veya utanç verici bir durumda kalmamak için bu ortamların içinde sakin ve kibar, tekrar becerikli ve son derece kibar bir biçimde süzülüyordu. İlk evliliğinden önce, henüz gençken, zenginlerin evlerine, tepelerdekilerin saray yavrularına yoksul biri olarak davet edildiğinde, oradaki genç kızlar arasında en iyi, en zevkli giyinmiş olanıydı; onunla kıyaslanabilecek yegâne kişi ise kardeşi Rosalia'ydı. Ne kadar zengin ve fantastik olursa olsun başka hiç kimse onunla kıyaslanamazdı.

Şimdikiler ise başka ortamlardı, başka sorunlar ve sohbetler, yeni ilişkiler. Yükümlülükleri, taahhütleri vardı; kimi zaman birlikte çay içme, ziyaretlerde bulunma, müzik çalışmasına katılma gibi zorunluluklar yüklüyordu. Eczacılık Derneği'nin bir yöneticisinin veya amatör müzisyenler grubunun önde gelenlerinden birinin evinde. Ve Dona Flor, komşularının coşkulu hayranlıkları arasın-

da, şıklığından gururlu, zarafetinden emin halde davete veya toplantıya icabet ediyordu. Birazcık şişmanlamıştı, otuz yaşında, hoş ve şık bir esmer güzeliydi, bakmaya doyum olmayacak bir kadın:

"Ne tatlı..." diye dişlerinin arasından fısıldıyordu Don Vivaldo, cenazeci: "Taş gibi, popo yusyuvarlak... yeme de yanında yat... Bu şurupçu doktor ne şanslı adam..."

"Ona kraliçe gibi muamele ediyor, her şeyi veriyor, prenses gibi el üzerinde taşıyor," diyordu Dona Dinora; doktor Teodoro'yu kristal küresinde gören oydu ve doktorun hayranlarındandı. "Ne adam ama!"

Mahalleye yeni taşınmış olan komşulardan, sadık bir pencereci ve gelip geçenlerin nitelikleri üzerine hesap uzmanlarından Dona Magnolia uyarıyordu:

"Dediklerine göre aleti de çok büyükmüş, masa ayağı gibi..."

Bunu ona kim söylemişti? Hiç kimse: kendisi bir göz atıyor ve anında ölçüleri çıkarıveriyordu, bu onun sabit ve etkili pratiğinin bir sonucuydu.

"Zaten birbirlerine benziyorlar, hem fiziksel olarak hem de karakterleri itibariyle," diyordu Dona Amelia. "Bu kadar uygun bir evlilik nerede görülmüş? Birbirleri için yaratılmışlar, ama bir araya gelmekte epey geciktiler."

Ama Dona Flor ne bir şey ölçmek ne de bir şey kıyaslamak istiyordu, sadece hayatını yaşamak istiyordu. Nihayet refah ve sükûnetle dolu, iyi muamele görmenin saadeti içinde bir hayat. Neden onu rahat bırakmıyorlardı? Önceleri yakınmalarla ve merhamet gösterileriyle, acıma duygularıyla geliyorlar ve acısını artırıyorlardı. Şimdi ise ortalık övgülerden ve takdirlerden, bu evliliğin ne iyi bir çözüm olduğuna, örnek çiftin mutluluğuna dair yorumlardan geçilmiyordu.

Tüm sokak Dona Flor'un adımlarını yakından izliyordu: kıyafetleri, yüksek sosyeteyle ilişkileri, hayatındaki yeni düzen, ziyaretleri, sinema ve açık hava gezintileri ve Eczacılar Derneği'nin yakındaki seçimleri. Ama komşular asıl müzik konusunda çok heyecanlanmışlardı; hem amatör müzisyenlerin ihtişamlı müzik çalışmaları hem de pedagoji öğrencisi Marilda'nın aynı sıralarda baleye başlamasından ötürü müzik başlıca konulardan biri haline gel-

mişti. Başlangıçta polemik; opera tutkunu doktor Ives ile müşkülpesent Dona Gisa, mahallenin bu iki zirve kişisi arasında patlak veren tutkulu ve şiddetli bir tartışma sırasında ileri sürülen akademik ve gösterişli kavramlarla sınırlı kalmıştı. O sıralarda kızını ziyarete gelmiş olan bozuk ağızlı ve ekşi suratlı Dona Rozilda da katkıda bulunup konuyu hararetlendirmişti. Ama konuya asıl dramatik ve duygusal noktayı koyan Marilda oldu; tartışmayı saf entelektüel düzeyinden çıkarıp, kuşaklar arasındaki, ana-babalar ile çocukları arasındaki, (daha genç kuşaktan bir felsefecinin diyeceği gibi) eski ile yeni arasındaki çatışma gerçekliğine oturttu.

Dona Gisa, amatör müzisyenlerin konserinden sonra, doktor Ives'in valsleri, askeri marşları ve romansları "yüksek müzik" olarak (tam da Dona Rozilda'nın önyargılarına uygun biçimde) tanımlamasını reddederken, genç Marilda –ailesinin sükûneti ve mahallenin dinginliği aleyhine–, Oswaldinho diye biri ve yeni yayına başlamış olan Radio Amaralina'nın ucuz genç yetenekler arayan yöneticisi Mario Augusto ile gizlice buluşuyordu.

Dona Gisa için yüksek olarak tanımlanabilecek yegâne müzik, Beethoven ve Bach'ın, Brahms'ın, Chopin'in, az bulunur ve yüce bestecilerin ölümsüz müziğiydi: senfoniler, sonatlar, sessizce ve huşuyla dinlenecek, büyük orkestraların, ünlü şeflerin, uluslararası çaptaki yorumcuların icra ettiği müzik. Dinlemeyi ve anlamayı bilen izleyiciler için müzik. Kendisi bu tip bir müzik kültürüne sahipti ve onun sekter fanatizmine, aşırı biçimselciliğine göre geri kalan her şey "müzik eğitimi olmayanlara layık" cüruftan başka bir şey değildi.

Ama bir şeyi belirtelim: Dona Gisa bu sert tanımına –"geri kalan her şey"– popüler müziği, halkın yakıcı ve safkan ifadesi olan müziği dahil etmiyordu. Sambalara ve şansonlara, ruhani müziğe, *coco*'lara ve rumbalara saygı duyuyor, onlardan hoşlanıyor, hatta zaman zaman son moda bir sambanın sözlerini o müthiş aksanıyla katlettiği duyulabiliyordu. Ama ne anlamı ne karakteri olan abuk sabuk müziğe dayanamıyordu, o tür müzik güzellikten anlamayan ve büyük ustalardan heyecanlanmayan orta sınıf insanların zevksizliğine hitap ediyordu. Dona Gisa, Alman arkadaşlarının evindeki o ulu haz gecelerinde solgun ışıkta kaliteli plakları din-

lerken heyecana gark oluyordu (ve tabii güzel bir içki ve hoş anekdotlar eşliğinde).

Doktor Ives hayretle ağzını açıyordu: "Ne ukalalık, ne aymaz *gringa*! Operaları nereye koyuyorsunuz, söyleyin Hocahanım: *Rigoletto*, *Sevilla Berberi*, *Palyaço*, bizim ölümsüz Carlos Gomez'imizin *Guarani*'si, anladınız mı Dona Gisa, bizim, Brezilyalı, Campiñas doğumlu, yabancı sahnelere alkışlar arasında sevgili vatanımızın adını taşımış olan müzisyenimiz... Aryalarıyla, düolarıyla, baritonlarıyla ve basbaritonla, *prima donna*'larıylarıyla bu şahane eserleri nasıl sınıflandırırsınız? Eğer bu yüksek müzik değilse, hangisi yüksek müziktir? Yoksa sambalar ve rumbalar mı, şansonlar ve tangolar mı?

Dolayısıyla, sinyora Gisa, sakin olun, zira bu konuda, diğer herhangi bir konuda olduğu gibi, doktor Ives bir otoritedir. Sesini yükselterek, muzaffer bir edayla soruyordu: *Şen Dul*, *Dolar Prensesi* veya *Lüksemburg Kontu* gibisinden iyi bir operetten daha mükemmel müzik olabilir mi?

Daha somut şekilde ifade edilecek olursa, doktorun müzik kültürü konuyu canlı yaşamış olmasından kaynaklanıyordu, zira öğrenciyken bir gezi için Rio'ya gitmiş ve burada bedava girişli Belediye Tiyatrosu kümesinde Büyük "Di Nappoli Müzikali" Kumpanyası'nca hazırlanan ve okunan bazı operaları izlemişti.

Ve gösterilerden, melodilerden, baritonların ve sopranoların, tenorların ve kontraltoların seslerinden müthiş etkilenmiş, hayran kalmıştı. Bunları plaklardan değil bizzat canlı olarak dinlemiş, *La Traviata*'yı, *Tosca*'yı, *Madam Butterfly*'ı, *Il Schiavo*'yu okuyan Tito-Schippa'nın, Galli-Cursi'nin, Jesus Gaviria'nın, Bezanzonni'nin (aynı zamanda bizim Carlos Gomez'imizin, sevgili dostum) sahnedeki yüceliklerini, orada nasıl parladıklarını gözleriyle görmüştü. Ayrıca Jan Kepura ve Marta Egerth'in Nelson Eddy ve Jeanette MacDonald ile birlikte yorumladıkları operetlerle ilgili o şahane filmlerin hepsini, tek birini kaçırmadan izlemişti. Acaba o filmleri Dona Gisa görmüş müydü? Hepsini, bir tekini bile kaçırmadan?

Heyecanla dolu doktor Ives en tanınmış aryalardan bazı parçalar kekeleyebiliyordu, hatta bir bale çalışması bile yapmıştı. Onunla

oyun oynamaya gelmezdi, konuyu iyi bilmek gerekirdi, ona plaklardan falan söz edilmesindi, zira müzik kültüründe kimse onunla âşık atamazdı...

"Ona kültür mü diyorlar!" diye haykırıyordu Dona Gisa ellerini havaya kaldırarak, en meşru görüşlerine hakaret edilmesinden alınmıştı, ama şevki kırılmamıştı. "Kültür başka bir şeydir Doktor Bey, daha ciddi bir şey ve müzik de öyledir, gerçek, ulu müzik... Çok farklı bir şey."

Hakem rolüne zorlanan Dona Norma, tarafsızlığını koruyarak itiraf ediyordu:

"Ben bir şey anlamıyorum... Ben sambadan, marşlardan, karnaval müziğinden vazgeçemem, bak işte onları bilirim... Beni oradan uzaklaştırın, solda sıfır kalırım... Bir keresinde üç beş kuruş toplamak için buralardan geçen, neredeyse sanatçısı falan kalmamış, acınacak haldeki Billoro-Cavallaro Kumpanyası'nın bir operasını izlemiştim. Operanın tamamı bile değildi, *Aida*'dan bazı bölümlerdi."

"Ben de gitmiştim..." dedi doktor Ives bir puan daha kapmak için.

"Anlamıyorum, ama hepsini dinliyorum, zira herhangi bir müzik beni eğlendiriyor. Ölüm çanları bile bana hoş geliyor. Her şeye açığım: Konserler, operalar, tabii operetler, radyodaki herhangi bir müzik programını bile kaçırmam. Ama bir şeyden eminim, Caymmi'nin şansonlarıyla kıyaslanabilecek herhangi bir müzik olamaz. Ama her müzik bana göre iyidir, beni eğlendirir, zaman geçirtir, hatta doktor Teodor'un egzersizleri bile... Yeter ki fazlaca dikkat edilmesin..."

Dona Rozilda için amatörler orkestrasının narin kulaklara layık müziğini, o sümüklü gitarcıların gıygıyıyla karşılaştırmak küfretmek demekti. Dona Norma iyi bir insandı, evet, iyi bir evlilik yapmıştı ve zengindi ama zevkleri ayaktakımı düzeyindeydi... Hocahanım'a gelince, sırf Amerikalıyım diye profesör kesiliyor. Dona Gisa kendi memleketinde daha iyi şeyler görmüş olabilir, daha kaliteli, Orfeo'nun Çocukları'ndan daha üstün şeyler... O, Dona Rozilda, bunu bilemezdi, ama kuşkusu vardı. Ona göre, aksi ispat edilemediği sürece, amatörler orkestrasının üstüne bir şey olamazdı. Son derece kaliteli beyefendiydiler!

Mütebessim ve sessiz, Dona Flor, tartışmayı izliyor, ağzını sadece Dona Gisa'nın "son derece sıkıcı" dediği amatörler orkestrasının çalışmalarını savunmak için açıyordu.

"Abartma..."

"Ama öyle değil mi? Öyle olması da gerekir, zira sadece bir çalışma. İnsanların çalışmayı izlemeye davet edilmeleri nerede görülmüş?"

"Onların bir suçu yok, suç bende, ben davet ettim insanları... Onlar çalışırken isteyen gelebilir, dostlar, aileden insanlar. Konser verdiklerinde seni davet ederim, o zaman görürsün..."

Dona Gisa ise kötümserdi:

"Konserse... olabilir. Ama öyle de olsa bence amatör kişiler, kusura bakma Flor, öyle aman aman bir şeye değmezler..."

Ama değerlerdi, gazetelere, eninde sonunda konudan anlamak zorunda olan müzik eleştirmenlerine kalırsa hem de çok şeye değerlerdi. Onlar, her icrasında –bir radyo istasyonunda veya Müzik Okulu oditoryumunda– orkestrayı göklere çıkarıyorlardı. Tabiri caizse müziğin beşiğinde doğmuş olan –zira Alman kökenliydi– Finerkaes adındaki bir eleştirmen, bir coşku anında Orfeo'nun Çocukları'nı "en iyi Avrupa orkestralarıyla" kıyaslamış, "onları kıskanmaya gerek olmadığını" ve durumun "bunun tam tersi" olduğunu belirtmişti.

Münih'ten geldiğinde bu Finerkaes, görüşlerinde oldukça iddialıydı; ama tropik yaşam onu tamamen ele geçirmiş, böylece adamcağız kasıntı hallerini unutmuş ve bir daha da kendi buzlar ülkesine geri dönmemişti.

Doktor Teodoro'nun konser programlarını, haberleri ve övgüleri, makaleleri, orkestra üzerine yayımlanan her şeyi topladığı bir albümü vardı. Evlendikten sonra Dona Flor koruyordu bu olaylar arşivini, kocasının bu mütevazı başarı dosyasını. Son yapıştırılan bir haberde, şef Agenor'un Madureira çiftine adanmış bir romans, bir şaheser bestelediği, bunun henüz çalışma aşamasında olduğu belirtiliyordu. Orfeo'nun Çocukları, bu eseri icra etmeyi planlıyordu. "Orfeo'nun Çocukları'nı anmışken, bu mükemmel orkestranın, Bahia'daki iyi müzik âşıklarının sürekli talep ettiği bir konseri ne zaman bizlere armağan edeceğini sormamız doğru olur," diyor-

du muhabir. Görüldüğü gibi amatör müzisyenlerin çok sayıda sadık ve fanatik dostu bulunuyordu.

Kendini orkestraya ilişkin polemikleri izlemeye vermiş olan Dona Flor, Marilda'nın sorunlarına yeterli ilgiyi gösteremedi, oysa onun sorunları da müzikle ve şarkılarla ve yasaklı melodilerle ilgiliydi. Genç kız ile annesi arasındaki son haberi de bizzat kızın ağzından dinledi. Oldukça önemli bir olay olmuştu: Marilda, Oswaldinho'nun aracılığıyla yeni kurulmuş olan Radio Amaralina'nın direktörü Mario adında biriyle tanışmıştı. Adam onu dinlemeyi vaat etmiş ve eğer beğenirse haftalık programı için onunla sözleşme yapabileceğini söylemişti, Oswaldinho maalesef ona Radio Sociedade'de bir olanak sağlayamıyordu.

Dona Flor daha sonra olan bitenlerden haberdar olamamıştı. O günlerde çok meşguldü ve Marilda'ya yeterli ilgiyi gösteremiyordu. Bu yüzden ancak dramdan sonra genç kızın mikrofon önündeki denemesinde başarılı olduğunu öğrendi. Mario Augusto kızın sesine (ve daha önemlisi güzelliğine) hayran kalmış ve iyi bir zaman aralığı olan cumartesi akşamları yayına girecek ciddi bir program için onunla sözleşme yapmaya karar vermişti. Kazancı düşük olacaktı, ama yeni başlayan biri başka ne bekleyebilirdi ki? Sözleşme taslağını çantasına koyan Marilda heyecanla eve koşmuştu.

Dona Maria del Carmen kâğıdı yırtıp bir tarafa atmıştı: "Ben seni ahlaklı bir kadın olman, evlenmen için yetiştirdim. Ben yaşadığım sürece..."

"Ama anne, bana söz vermiştiniz..." Marilda, annesinin onu bir amatörler programında şarkı söylerken gördüğünde vermiş olduğu sözü anımsatıyordu: "Demiştiniz ki, 18 yaşıma geldiğimde..."

"Henüz doldurmadın..."

"Sadece üç ay kaldı..."

"Bu çatı altında yaşadığın sürece asla izin vermem. Asla."

"Bu çatı altında mı? Peki, görürsünüz."

"Ne görecekmişim? Söyle."

"Hiçbir şey."

Ve ardından, tavsiyelerini almak, teselli bulmak için sıcakkanlı dostu Dona Flor'a gitmişti. Ama Dona Flor akşamüstü dersini bitirdikten sonra dışarı çıkmıştı, Marilda'nın ise acelesi vardı, zi-

ra akşam geliyordu ve anne baskısı giderek dayanılmaz hale geliyordu. Böylece, evden kaçtı. Bir iki kıyafetini, bir çift ayakkabısını, *Şansonlar Dergisi* koleksiyonunu, Francisco Alves ile Silvio Caldas'ın resimlerini aldı, bunları bir valize koyup annesinin banyoda olmasından faydalanarak tramvay durağına koştu. Doğrudan Radio Amaralina'ya gitti. Mario Augusto onun aile evini terk ettiğini anladığında ve onu gözyaşları içinde karşısında bulduğunda, henüz ergenlik yaşında olmadığını düşünerek sorumlu tutulabileceğinden korktu ve radyo binasında bile bulunmasına izin vermedi: Bir an önce oradan gitmeliydi, başağrısı istemiyordu. Marilda da oradan çıkıp sokaklarda Oswaldinho'yu aramaya başladı. Bir yerden öbürüne seğirtti, Radio Sociedade'den çıkıp Oswaldinho'nun radyonun güçlü sponsorlarından Magalhaesler ile görüşmesinin olduğunu bildiği ticari firmaya gitti. Oswaldinho mu? Şu radyodan olan çocuk mu? Epeyce önce çıktı, muhtemelen stüdyoya gitmiştir. Adresi biliyor muydu? Tekrar Radio Sociedade'ye dönmüştür, Carlos Gomez Sokağı'na. Marilda oradan çıkıp La Cerda Asansörü'ne bindi, Şili Sokağı'ndan yürüdü, Castro Alves Meydanı'ndan geçti ve sonunda nefes nefese, başı döner halde radyonun kapısına geldi. Oswaldinho orada değildi, ama kapı görevlisi orada beklemesine izin verdi, hatta oturması için bir iskemle verdi. Marilda yorgun ve korkmuş, ama hâlâ kızgın ve her şeye hazır halde orada saatlerce hareket etmeden bekledi, ünlü artistlerin ve şarkıcıların giriş çıkışını izledi, bu arada yakasında çiçeği ve parmağında koca bir yüzükle içeri giren Silvinho Lamenha'yı gördü. Bazıları ona bakıyordu; bu güzel kız da kimdi? Kapıcı zaman zaman ona gülümsüyordu (belki de, mutsuzluğuna ve gençliğine acıyıp onu rahatlatmak istiyordu):

"Henüz gelmedi, ama birazdan gelir. Onun gelme saati..."

Saat sekiz civarlarında, yani artık akşam olmuşken, Marilda gözlerinin yanmakta olduğunu hissetti, çok korkmuştu, kapıcıya nerede bir kahve içip sandviç yiyebileceğini sordu. Radyonun büfesine girebilirdi. İçeri girdi, şarkıcıların ve artistlerin, idollerinin seslerini duyunca tekrar gücünü topladı ve yıldız olma hedefine ulaşabilmek için gerekirse bütün hayatı boyunca bekleyebileceğine karar verdi. Tekrar giriş kapısına dönüp düşündü: "Bu saatlerde

annem, zavallıcık, meraktan ölüyordur," diye düşüncesinde kızgınlık ile pişmanlık duygularını birbirine kattı. Bir süre sonra vardiyası dolan kapıcı gittiğinde yerine gelen yenisi Marilda'ya Oswaldinho'nun geleceğini sanmadığını söyledi:

"Bu saatte mi? Artık gelmez..."

Saat neredeyse dokuz olmuştu, Marilda artık gözyaşlarını tutmakta güçlük çekiyordu, o sırada içeri dişsiz biri girdi, kapıcı kürsüsüne dayanıp ısrarla ona bakmaya başladı, bu arada kapıcıyla konuşup gülüşüyor, ona yakındaki Tabaris'te oynanan bir kumara ilişkin anekdotlar anlatıyordu. Marilda birden adamın Oswaldinho'dan söz ettiğini duydu ve arkadaşının akşamüstünden beri rulet oynamakta olduğunu anladı. Dişsiz adamın dediğine göre keyfi de yerindeydi.

"Tabaris mi? Nerede o?"

Adam utanmazca bir iştahla kıza bakarak güldü:

"Şurada, yakında... İstersen seni götüreyim..."

Ona eşlik etmeye hazırdı, zira skandala şahit olmaya, gözyaşlarını ve karşılıklı suçlamaları izlemeye can atıyordu, Oswaldinho kızların felaketiydi.

Meydanı geçtiler, bu arada dişsiz kızla konuşuyor, onun Oswaldinho'nun karısı mı, sözlüsü mü, yoksa âşığı mı olduğunu anlamaya çalışıyordu... Kabarenin kapısında birden, o sırada Palace'a gitmek için oradan çıkmakta olan Mirandão ile karşılaştılar. Mirandão onların yanından geçerken yan gözle genç kıza baktı ve yürümeye devam etti. Ama birden kim olduğunun farkına vardı ve hızla geri döndü:

"Marilda! Ne arıyorsun sen burada?"

"Ah! Senyor Mirandão. Nasılsınız?"

Mirandão dişsizi gayet iyi tanıyordu.

"Puma Nefesi, senin ne işin var bu kızla?"

"Benim mi? Hiiiç... Benden getirmemi istedi..."

"Onu buraya getirmeni mi? Yalancı..." diye yanıtladı kızgınlıkla Mirandão.

Marilda araya girip öbüründen özür diledi, evet o istemişti.

"Seni buraya, Tabaris'e getirmesini mi? Neden? Söyle bakayım."

Marilda sonunda olan biteni anlattı, Mirandão da onu tekrar evi-

ne götürdü, zaten pek uzakta değildi evi. Dona Maria del Carmen kendini yatağa atmış deli gibi çığlıklar atıyor, hüngür hüngür ağlıyor, kızını istiyordu. Yanında Dona Flor, doktor Teodoro, dona Amelia vardı. Dona Norma ise Dona Gisa'nın yardımıyla araştırma ve kurtarma grubunun yönetimini eline almıştı. Ze Sampaio'yu yatağından kaldırmışlar ve Sosyal Servis'in, Polis'in, Morg'un yolunu tutmuşlardı. Kızını görünce Dona Maria del Carmen onu kollarına alıp hıçkırıklar içinde okşamaya başladı. İkisi de ağlıyor, birbirlerini öpüyor ve karşılıklı özür diliyorlardı. Doktor Teodoro kızgınlıkla aniden çıkıp gitti, zira Dona Flor'a rağmen Dona Maria del Carmen'in ilk başta vermiş olduğu, kaçağı görür görmez ona iyi bir dayak atma kararını destekliyordu. Buna karşılık Dona Flor anneyi ikna etmeye, onu Marilda'nın davasına kazanmaya gayret etmişti; o da gençken bu acı şerbetten içmişti, ama bir işe yaramamıştı. Neden Dona Maria del Carmen kızın hevesine bu kadar karşıydı?

"Ne heves, ne heves!" diyordu doktor Teodoro ve dul kadından yana çıkıyordu; kızın aklını başına toplaması ve itaat etmeyi öğrenmesi için iyi bir derse ihtiyacı vardı. Karı koca karşılıklı inatçılıklarıyla tartışmayı bayağı kızıştırmışlardı: Dona Flor Marilda'dan, zavallıcıktan yana, doktor Teodoro ise, prensiplerin, çocukların anne babalarına karşı görevlerinin –kutsal davanın– savunulmasından yana. Ama tartışmayı daha fazla büyütmediler, doktor çok gecikmeden kendini kontrol etti:

"Canım, konuya ilişkin senin kendi görüşün var, ben katılmasam bile. Benim de kendi fikrim var, ben öyle yetiştirildim, aklıma yatan da bu; ikimiz de kendi görüşlerimizi koruyalım. Ama bu nedenle münakaşa etmemeliyiz, zira bizim çocuğumuz yok. 'Ve olmayacak,'" diye eklemek isterdi, zira daha söz kestiklerinde Dona Flor ona kısır olduğunu söylemişti.

Tartışma aralarında herhangi bir iz bırakmadı, ikisi de kızı hemen gelmezse ölmek istediğini haykıran dul kadının acısına saygı gösterdiler.

Sonunda Marilda geldi ve yukarıda anlatıldığı gibi oldu. Yenik düşen Teodoro odadan çıktı. Mirandao, Dona Amelia ve Dona Emina da çekildiler, anne kızın yanında Dona Flor kaldı ve sorun kökünden halloldu: Marilda mikrofon hakkını kazandı. Bu-

nun üzerine Dona Flor onların yanında bir dakika daha kaldı, anlaşmanın kesinleşmesine ve annenin gelecekteki yıldızın projesini kutsamasına yetecek kadar bir süre... sonra Mirandão'nun bulunduğu salona geçti.

"Nerelerdesiniz dostum? Sizi buralarda hiç göremiyoruz. Ne sizi, ne eşinizi ne de oğlanı. Sizi üzecek ne yaptık? Maria del Carmen ve Marilda için yaptıklarınıza teşekkür etmeden sormak istedim. Bana niçin darıldınız?"

"Darılmadım, neden darılayım analığım? Gelemememin nedeni bir dolu iş..."

"Sadece bu nedenle mi, işler yüzünden mi? Kusura bakmayın dostum, ama inanmıyorum."

Mirandão saydam geceye, uzaklardaki gökyüzüne baktı:

"Analığım, biliyorsunuz, karı kocanın arasına kimse girmemeli; bir gölge, kötü bir anı bile girmemeli. Siz analığımın mutlu olduğunu biliyorum, her şeyin yolunda olduğunu. Tek istediğim de bu. Bunu ziyadesiyle hak ediyorsunuz. Buralarda görünmüyorum diye dostluğumuz yok olmaz."

Haklıydı, Dona Flor gülümseyerek dostuna yaklaştı:

"Sizden bir ricam olacak..."

"Rica değil, emret analığım..."

"Yakında Cosme ile Damian'ın *caruru* günü var, şu vaat tarihi..."

"Ben de hatırladım, hatta geçen gün hanıma, 'Bu yıl analığın evinde *caruru* kutlanacak mı?' diye sordum."

"Sizin fikriniz ne dostum? Ne düşünüyorsunuz?"

"Söyleyeyim analığım. Hiç kimse bir yolda aynı anda hem ileri hem de geri yürüyemez. Yükümlülük sizin değil benimdir ve onunla birlikte gömülmüştür; *ibejeler* tatmin edilmiştir..."

Daha sonra biraz susup tekrar devam etti:

"Siz de analığım, aynı şekilde düşünüyorsanız, o zaman içiniz rahat olsun, ne azizlere karşı çıkmış oluyorsunuz, ne de adağınızı yerine getirmemiş..."

Dona Flor düşünceli düşünceli onu dinliyordu, sanki canlı şeyler hakkında hesaplar yapmaya dalmış gibiydi:

"Haklısınız dostum, ama bir insanın karşısında hesap vereceği şey yalnızca azizler değildir. Ben vaadimi yerine getirmekte karar-

lıyım." Mirandão onun kararlılığını dikkatle izliyordu, insanın silemeyeceği şeyler vardı.

"O zaman analığım?"

"*Caruru*'yu siz dostumun evinde yapabileceğimi düşündüm. O gün oğlanı görmeye gelirim, gerekli her şeyi getiririm, ben *caruru* yaparım ve hep birlikte yeriz. Dona Norma'yı da davet ederim, sadece onu."

"O zaman öyle olsun analığım, siz nasıl isterseniz. Ev sizindir. O zamana kadar yeterli param olursa, sizin bir şey getirmenize gerek yok. Ama hangi gece kaybedip hangi gece kazanacağını kim bilebilir? Bilseydim zengin olurdum. O zaman siz gene de sepetinizi getirin, böylesi daha garanti olur."

O sırada içeri sakinleşmiş olan doktor Teodoro girdi. Mirandão'yu adından biliyordu ve ününden ve yapıp ettiklerinden haberi vardı. Kibarca selamlaştılar.

"Kendisi babalığımdır Teodoro, yakın bir dost."

"Daha sık gelmelisiniz..."

Ama doktorun sözleri aslında bir davet değildi, bir kibarlık gösterisiydi: Eğer ziyarete gelirse, sabırlar olsun. Ve Mirandão kendi çıkıp kendi bohem hayatına döndü. Bu arada Marilda annesiyle, ertesi gün sözleşmenin koşullarını ve icra tarihlerini birlikte tartışmak üzere Mario Augusto'nun davet edilmesi konusunu kesinleştiriyordu.

"Haydi gidelim sevgilim..." dedi eczacı.

Geç olmuştu ama buna rağmen doktor Teodoro onca heyecanı ve tatsızlığı unutmak için fagotunu ve notalarını almaya gitti. Dona Flor bir iskemleye oturdu ve her gün gömlek değiştiren doktorun beyaz gömleklerinin manşetlerini ve yakalarını tamir etmeye girişti.

Sakin ve ılık salonda doktor Teodoro, Dona Flor'a adanmış romansın fagot solosunu çalışıyordu. Dona Flor ise dikişinin üzerine eğilmiş onu dinliyordu, aklı uzaklarda gibiydi, karmaşık düşüncelerine düzen vermeye çalışıyordu. Dalgın zihni başka yerlerdeydi, başka bir müzikteydi.

Tamamen sakinleşmiş halde, aletinden çıkan notalara hâkim olmaya, en arı ve içe işleyen sesleri yakalamaya çalışan doktor Teo-

doro gülümsedi: Nihayetinde Dona Maria del Carmen'in haylaz kızını nasıl, doğru mu yanlış mı eğiteceğinden ona neydi? Kendisi dünyanın kırbacı değildi ki ve sevgili karısına, o güzel ve iyi kadına başkalarına ait nedenlerle kızmasına ne gerek vardı. İşte o an en iyi notayı yakaladı, havaya uyumlu ve arı sesler yükselmeye başladı.

Ama Dona Flor başka bir müziğe aitti, Dona Gisa'nın rafine Alman dostlarının loş odasında dinlediği Bach ve Beethoven'in, senfonilerin ve sonatların yüce notalarına değil. O popüler melodilerin, gitarlardan yükselen serenatların, bohemlerin mandolinlerinden, gaydalardan yükselen kahkahaların dünyasına aitti. Şimdi amatörler orkestrasına, obuaların kalın seslerine, trompetlerin, viyolonsellerin ve fagotun tiz akortlarına alışmak durumundaydı. Dikkatini dağıtan, karanlık yollarda kaybolmasına, gizemli kavşaklarda yolunu şaşırmasına sebep olan öbür müziği hafızasından uzaklaştırmalıydı. Fagot çalışmalarında, orkestra icralarında, uzak eski zamanlara ait ölü melodileri gömmeliydi. Fagotun sesleri doktorun gömleklerinde titriyordu.

7

Kadın meseleleri, sadece iki tane. En azından Dona Flor'un kulaklarına ulaşan iki tanesi. Ama kocası adına ellerini ateşe koymaya hazırdı, doktorun hayatında başka kadın meselelerinin olduğuna inanmıyordu. Üstelik bu ikisinden bir tanesi, Mirtes Rocha de Arujo ile ilgili olanı tamamen hayal ürünüydü. Bir yanlışlığın ve hayal kırıklığının ötesine geçmedi. Çok geçici bir hayal kırıklığı, zira öyle yakınmalarla zaman kaybedenlerden değildi. Omuz silkip yoluna devam etti.

Daha yüksek bir maaş ve daha iyi bir mevki ile Bahia'ya atanan bir banka memuruyla evli olan Mirtes, yakın dostlarına yakınmıştı; erkek çekiciliğinden ve zina alanında önemlice bir ün edinmiş olduğu Rio de Janeiro'daki özgürlüklerden yoksun bir kente sürülmüş olmak –dediğine göre– onu kahretmişti. Çocukları, yapacak pek bir işi olmadığından boş zamanlarını ve doğal yatkınlığını bu hoş eğlenceye adıyordu. İyi kalpli, son derece yetenekli ve yakışık-

lı delikanlıların eşliğinde, herhangi bir tehlikeye maruz kalmadan, anlayışlı bir mahremiyet altında geçirdiği akşamüstleriydi onlar.

Buna karşılık Bahia'da nerede bulacaktı mesela Serginho'nunkine benzer bir erkek kalitesini –"bir düş"– ve Dona Fausta'nın konforlu randevu güvenliğini?

Arkadaşlarından birisi, bölgesindeki gelişmelerden gururlu Ines Vazques dos Santos, bu küçük görmeden alınmış, kentinin kocasını aldatmayan kadının bulunmadığı, bunun yapılacağı yerlerden yoksun bir yer gibi gösterilmesinden gocunmuştu. Mirtes neden daha tanımadan Bahia'yı suçluyordu? Üstelik Salvador ne küçük bir köydü, ne de o kadar geri bir yer...

Ines boynuz dikmeye orada başlamıştı ve davaya tamamen hâkim olduğundan, bu tip bir istihsal faaliyeti için son derece uygun koşulların bulunduğunu ve son derece iyi ve bol ürün elde edilebileceğini garanti edebilirdi. Son derece mahrem buluşma evleri, hindistancevizi ağaçları arasında, el değmemiş sahillerde ve deniz esintileri ardında gizlenmiş bungalovlar... Cennet gibi! Delikanlılara gelince... Her türünden!

Bakışları dalgınlaşan, küçük dişleriyle dudaklarını ısıran Ines Vazquez dos Santos anılarının içine gömülmüştü... Ne zengin bir nostalji! Özellikle o kibirli üçkâğıtçı, serseri kumarbaz; ama güreş anında ne müthiş bir yetenekti, ne tutkulu bir adamdı! Gönlü bol Ines, çıplak mahremiyetinde pek çok genç tanımıştı.

"Neyse canım, itiraf etmeliyim ki bugüne kadar ona benzer başka birine rastlamadım. Hâlâ onun kokusunu hatırlıyorum, hâlâ kulağımın arkasında onun dilini hissediyorum, paramı aldığındaki gülüşünü duyuyorum."

"Para mı alıyordu?"

Mirtes hep bir jigolo tanımak istemişti. İyi yürekli Ines de ona bulabileceği kişinin bilgilerini ve adresini verdi: Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu, Cabeça ve İki Temmuz sokakları arasında. Okulun hocası karısı, çirkin değil, hoş bir kadın, düz, bakır rengi saçlı. Mirtes'in yapması gereken yegâne şey okula öğrenci olarak yazılmaktı –dersler ayrıca zaman geçirmeye yarıyordu–, çapkın onu fark etmekte gecikmez, gelir elini sıkardı, sonrası da aman aman!

Daha sonra kendisine yazıp durumu anlatmayı ve teşekkür et-

meyi unutmamalıydı. Ines, bu maceranın olumlu sonuçlar doğuracağından kuşku duymuyordu, bütün taraflar için yararlı olacaktı, hatta kocası için bile, neticede bunun ikramiyesinden yararlanacaktı: Mutfak uzmanı diplomasıyla ona en lezzetli Bahia yemeklerini yapma kapasitesine sahip olacaktı. Hoca birinci sınıftı, sanatının tam bir ustası, mucizevi elleri vardı.

Dona Flor hiçbir şeyden şüphelenmemişti, ne önce ne de şimdi, rahmetli ile o zamanlar sıskanın biri olan, baharatlar konusunda hayli ilgili Ines arasında bir maceranın yaşanmış olduğunun farkında değildi. Mirtes daha sonraları öfkelenip boşboğazlık etmeseydi, müteveffanın bir başka sadakatsizliğini daha öğrenmiş olmayacaktı. Bir fazla bir eksik... O kadar çoktu ki... Ve şimdi Dona Flor bir başka türden biriyle, tartışma götürmeyecek derecede mümtaz biriyle evliydi.

Mirtes, Bahia'ya yerleşir yerleşmez yazılmak için okula gitti. Dona Flor onu yeni dönemde başlaması için ikna etmeye çalıştı, zira şu anda *caruru* yapımındaydılar, karides güveç ve *vatapa*, ayrıca hindistancevizi pastası, *beiju* ve badem ezmesi gibi tatlıların yapımını işlemişlerdi.

Ama Ines'in acelesi vardı, beklemesi imkânsızdı. Salvador'da çok kısa kalacağı, kısa bir süre sonra Rio'ya döneceği, en azından birkaç Bahia yemeği çeşidi öğrenmek istediği, kocasının palmiye yağlı yemeklerden deliye döneceği yalanlarını uydurdu. Dona Flor safı da ona, dinlenme zamanlarında *vatapa*, *çinçim* ve *apele*'nin nasıl yapılacağını öğretme sözü verdi.

Ne onları ne de bir başka yemek öğretebildi, Mirtes okulda çok kısa bir süre kaldı. İlk günler hocanın kocasını göremeyince, üçüncü gün onu bir başka öğrenciye sordu; aldığı cevaba göre, doktoru ders saatlerinde görmek zordu, zira o saatlerde eczanesinde bulunuyordu. "Doktor mu? Eczane mi?" Eczacı olduğunu bilmiyordu, deli Ines sadece onun Bahia sporlarındaki yeteneğinden bahsetmiş, yatak dışındaki işlerinden söz etmemişti. Üstelik hayali gerçek bir jigolo tanımaktı.

Şans eseri o gün doktor Teodoro'nun bir belgeye ihtiyacı oldu ve onu almak için eve gitti. Bin bir özür dileyerek, ciddi ve düşünceli düşünceli öğrencilerin arasından geçti.

"Kim bu?" diye sordu Mirtes.

"Doktor Teodoro, hocanın kocası. Ben de onu görmek zordur diyordum... Bak kim çıkageldi... Bizzat kendisi..."

"Onun kocası mı? Hocanın mı? Bu mu?"

"Başka kim olacak ki?"

Doktor tekrar özürler dileyerek elindeki kâğıtlarla çıkıp eczanenin yolunu tuttu. Mirtes omuzlarına dökülmüş "platin sarısı" saçlarıyla (son moda yapımlı) başını iki yana salladı: Ya Ines delirmişti ya da bu işte bir yanlışlık vardı. Muhtemelen hoca jigolonun sadakatsizliklerinden bıkıp usanmış ve pasaportu eline vermişti ya da adam bir başkasına kaçmıştı. Her ne olursa olsun Dona Flor tercihlerini tam tersi yönde kullanmaya başlamıştı, ciddi ve saygıdeğer birinden yana. Mirtes'e göre bu adam işe yaramazın, çekilmezin biriydi, insanın kusacağı geliyordu; adi adam saçlarının ışıltısına bile dikkat etmemişti, yüzüne bile bakmadan yanından geçip gitmişti. Tabii böylesi daha iyiydi... Salak, koca olarak bile işe yaramazdı, kalitesiz, *fair-play*'siz bir boynuzlu olurdu, şu onurlarını düellolarla koruyan asaratika ve melodramatik tiplerden biri.

Bir daha da okula dönmedi, ne de hocasına bir açıklamada bulunma ihtiyacı hissetti. Üstelik kendisi şu sadece atıştıran, zayıf ve formda kalmak, *Vamp* olmak uğruna doğru dürüst yemek yemeyen tiplerdendi. Kısa bir süre sonra Ines'in ateşli serserisinin öldüğünü ve dul kadının o kör tiple evlendiğini öğrenmesi zor olmadı. Kör, evet efendim, hem de en koyu körlerden, hayata gözlerini kapayan, güneş ışığını ve platin renkli saçların ışıltısını bile algılayamayanlardan biri.

Dona Flor bu oyunun ayrıntılarını arkadaşı Enaide'den öğrendi: Enaide, Ines Vasques dos Santos'un öğrencilikten arkadaşı ve bu dolayımla da Mirtes Rocha de Araujo'nun Bahia'ya dair yanılgısının sırdaşıydı. Mirtes başından geçeni şöyle açıklamıştı:

"Sonunda bir rahmetliyle de macera yaşamış oldum... Listemdeki tek eksiğimdi bu."

Bu cümle aynı zamanda bir yakınmaydı. Doktor Teodoro'yu, "o erkek müsveddesini, o salağı" tanımak için, *aratu* kızartması yapmayı öğrenirken parmaklarını Dona Flor'un ocağında yakmak durumunda kalmıştı. Ne saçmalık!

Ama penceresinden hiç ayrılmayan dikizci Magnolia için, ciddi ve sorumlu olması doktorun çekiciliğini eksiltmiyor, aksine çeşniye acımtırak bir tat, ne bileyim bir şeyler katıyordu. Bu sivil polis kapatması, boynuz ekiminde mağrur Brezilyalı kadar etkili bir emekçiydi ve monotonluktan sıkıldığı için yavuklu seçiminde hep değişiklik yapar, farklı renkten, farklı görünüşten, farklı yaşlardan birilerini bulurdu. Mirtes sekterlik yapıp sadece akılsız gençleri yeğlerken, dogmatizm karşıtı Mirtes tek bir formüle, kalıba takılıp kalmıyordu. Bugün esmer, yarın sarışın, daha sonra bir siyahi ve heyecanlı bir gençten sonra ellilik bir tip. Hep aynı yemeği yemenin, tek bir tarife bağlı kalmanın ne anlamı vardı? Dona Magnolia eklektik biriydi.

"Kırklık mağrur" (Dona Dinora'nın kristal küresine göre) eczanesine gidip gelirken günde en az dört kez, Dona Magnolia'nın gömleğinin üst düğmelerini açıp dolgun göğüslerini tüm hacmi ve çıplaklığıyla sergilediği penceresinin önünden geçiyordu. Yakındaki bir sokakta bulunan Ipiranga Lisesi'nin erkek öğrencileri yollarını hep birlikte değiştirmişler ve hepsini birden emzirmeye yeterli o memeleri görebilmek için onun penceresinin önünden geçmeye başlamışlardı. Dona Magnolia bundan duygulanıyordu: Ne tatlı şeylerdi, o kolej üniformaları içinde ne güzellerdi, en ufakları güzellikleri görebilmek için kalp çarpıntılarıyla ayakuçlarında yükseliyorlardı. "Öğrenmeleri için eziyet çekmeleri lazım," diye düşünüyordu pedagoji ustası Dona Magnolia, memelerini ve tüm göğsünü iyiden iyiye sergileyerek (geri kalanlarını pencereden göstermesi ne yazık ki yasaktı).

Yazık, öğrenciler eza çekiyor, diye söyleniyordu çevredeki zanaatkârlar, nakliyeciler, kalıpçı Roque gibi gençler ve aziz heykelcisi Alfredo gibi yaşlılar. Uzaklardan geliyorlardı, Sé'den, Jiquitáia'dan, Itapagipe'den, Tororó'dan, Matatu'dan, sırf o anılan harikaları görmek için. Öğleden sonra saat tam üçte, güneş altında, dilenci geçerdi sokaktan:

"İki gözü kör bu âmâya bir sadaka..."

En iyi sadaka penceredeki kutsal görüntüydü: foyasının ortaya çıkması pahasına kara gözlüklerini çıkarır ve iki adet fara benzer gözleriyle, polisin mülkiyetindeki o Tanrı vergilerini süzerdi. Po-

lis onun yakasına yapışıp sahte dilenci, dolandırıcı diye kodese tıkacak olsa bile buna değerdi.

Oradan gözlerini kaldırmaya bile tenezzül etmeyip pencereye bakmadan geçen tek kişi, gösterişli beyaz kıyafetleri içindeki doktor Teodoro idi. Başını yana eğiyor, kibarca şapkasını çıkarıp günaydın veya iyi akşamlar diyor, Dona Magnolia'nın daha etkili olsun, o mermerden adamı titretsin, aşağılayıcı sadakatini yerle bir etsin diye sutyenine iyiden iyiye doldurduğu memelerine ilgi göstermeden geçip gidiyordu. Sadece o, esmer, yakışıklı adam, sadece o etkilenmeden, herhangi bir keyif veya heyecan belirtisi göstermeden geçiyordu pencerenin önünden, bir göz atıp bile bakmıyordu o ulu memelere. Ama bu kadarı fazlaydı! Müsaade edilemez bir hakaret, dayanılmaz bir meydan okumaydı bu.

"Tekeşli" diye yorumluyordu doktorun hayat ayrıntılarını iyi bilen Dona Dinora. O karısını aldatanlardan değildi; sınırlı müşteriye sahip olsa bile bir hayat kadını olan Tavinha Manemolencia'ya bile yapmamıştı bunu. Ama Dona Magnolia ziynetlerine güveniyordu: "Sevgili falcı dostum, bir kenara yazın, yazın ne dediğimi: Tekeşli diye bir erkek yoktur, ben de siz de iyi biliyoruz bunu. Kristal kürenize iyi bakın, eğer güvenilir ise doktoru bir otel odasında –daha kesin söylenecek olursa, Sobrinha Oteli'nde– yatakta gösterecektir ve yanında da cilveli cilveli bendenizi, Magnolia Fatima das Neves kulunuzu."

Doktor, komşu kadının baygın gözleri, selamlamalarını yanıtladığı fingirdek sesi, pencereyi dolduran, delikanlıların şehveti ve yaşlıların mırıldanmalarıyla daha da büyüyüp dikleşen memelerinden etkilenmiyor muymuş? Dona Magnolia buna gülüyordu, onun başka silahları da vardı ve onları kullanacaktı, hem de derhal saldırıya geçerek.

Böylece bunaltıcı, biraz esinti için yalvartan ağır havalı bir günde Dona Magnolia, yatak okşamaları ve beşik ninnileri arzusuyla dolu halde, elinde iğne dolu bir paketle, şansını bir kez daha denemek amacıyla eczanenin eşiğinden içeri adımını attı. Üzerinde ince ve hafif yazlık elbisesiyle tüm ziynetlerini sergiliyordu, tam bir sürtük misali.

"Doktor, bana bir iğne yapabilir miydiniz acaba?"

Doktor Teodoro laboratuvarda nitratlar tartmaktaydı; ütülü gömleği onu daha bir uzun boylu gösteriyor, mağrur bilim adamı görüntüsü kazandırıyordu. Kadın gülümseyerek iğne kutusunu ona uzattı. Doktor kutuyu aldı, masanın üzerine koydu:

"Bir dakika..."

Dona Magnolia ayakta onu süzmeye koyuldu. Giderek daha fazla hoşlanıyordu ondan. Çok hoştu, tam yaşında, güçlü kuvvetli. Göğüs geçirdi. Doktor elindeki tozları ve reçeteyi bırakıp müşterisine baktı.

"Bir yeriniz mi ağrıyor?"

"Ay doktor!" diyerek güldü, ıstırap çekmekte ve sebebinin de kendisi olduğunu ima etmek istercesine.

"İğne mi?" diye sordu doktor, iğne ampulünü inceleyerek. "Hımın... Vitamin kompleksi... Dengeyi sağlamak için... Bu yeni ilaçlar... Ne dengesi hanımefendi?"

Ve kibarca gülümsüyordu, sanki bu iğne tedavisinin zaman ve para israfı olacağını ima edercesine.

"Asabiyet nedeniyle doktor. Ne kadar duyarlı biri olduğumu tahmin edemezsiniz."

Doktor Teodoro, sıcak su dolu iğne kabından cımbızla bir iğne çıkarıp şırıngaya yerleştirdi, ampuldeki sıvıyı sakince, hiç acele etmeden şırıngaya doldurdu, her şeyi sırasıyla tek tek yaptı. Masanın üzerindeki bir broşürde işlem ilkeleri açıkça belirtiliyordu: "Her şey sırasıyla tek tek ve zamanı geldiğinde yapılmalıdır." Dona Magnolia bunları okudu, her şeyin sırasıyla ve zamanı geldiğinde yapılması... Ne kadar kendinde bir adam. Müthiş bir tip!

Daha sonra bir parça pamuğu alkolle ıslattı, şırıngayı havaya kaldırdı:

"Kolunuzu sıvayın..."

Dona Magnolia, şımarık, fingirdek bir sesle itiraz etti:

"Koldan değil doktor..."

Doktor perdeyi çekti, Dona Magnolia eteğini kaldırarak doktorun gözlerinin önünde, her gün pencerede gösterdiğinden daha farklı bir zenginlik sergiledi. Kallavi bir kıç.

İğnenin acısını hissetmedi. Doktor Teodoro'nun eli hafif ve güvenliydi. Doktorun parmaklarının ucunda kalçasına bastırdığı pa-

muk hoş bir serinlik duygusu verdi. Bir damla alkol kalçasından aşağı doğru aktı, tekrar göğüs geçirdi.

Ve doktor Teodoro bir kez daha hafif inlemenin anlamını kavrayamadı.

"Nereniz ağrıyor?"

Hâlâ eteğinin ucunu kaldırmış halde, o ana kadar dayanılmaz kabul edilen kalçalarını sergilemekte olan Dona Magnolia, doktorun gözlerinin içine baktı:

"Gerçekten anlamıyor musunuz, hiçbir şey anlamıyor musunuz?"

Hakikaten anlamıyordu:

"Neyi?"

Dona Magnolia hırsla eteğini indirip kıymeti bilinmemiş kalçalarını örttü ve dişlerinin arasından tısladı:

"Gerçekten göremeyecek kadar kör müsünüz?"

Ağzı açık, çehresi hareketsiz, gözleri sabit halde, doktor kendi kendine kadının delirip delirmediğini soruyordu. Dona Magnolia bu denli salak bir heykelin karşısında sorusunu tamamladı:

"Ya da amansız derecede trilayli misiniz?"

"Hanımefendi..."

Dona Magnolia elini uzatıp eczacının parlak çehresine dokundu ve gene baygın ve findirgek bir sesle her şeyi açığa döktü:

"Görmüyor musunuz şaşkın adam, sizin için deli oluyorum? Görmüyor musunuz?"

Ve ona doğru yaklaşmaya başladı, onu orada sessizce sıkıştırmak, en azından bir giriş yapmak istiyordu; onu o şekilde baygın gözlerle dudaklarını uzatmış halde gören bir çocuk bile niyetini anlayabilirdi.

"Uzaklaşın!" diye azarladı doktor, kısık ama kesin bir sesle.

"Yakışıklı melezim benim!" dedi Dona Magnolia ona sarılarak.

"Çıkın buradan!" Doktor o istekli kolları, iştahlı dudakları kesin ilkeleri, tartışmasız inançları doğrultusunda reddediyordu: "Defolun!"

Sarsılmaz erdemi, elinde şırıngası ve üzerinde gömleğiyle doktor bir kaidenin üzerinde duruyor olsaydı, kusursuz bir heykele benzerdi, adiliğe karşı zafer kazanmış bir yüce heykel. Ama adi-

lik, yani şaşkın ve aşağılanmış Dona Magnolia, lekesiz kahramana pişmanlık ve eziklikle değil, nefretle, hiddetle, hınçla bakıyordu:

"Kaba adam! Hadım herif! Ödeyeceksin bunu! İktidarsız herif! İhtiyar bunak!" Ve eczaneden çıktı, yeni entrikalar tasarlamaya başlamıştı bile.

Zavallı Dona Magnolia, aşağılanmış ve şanssız, içine düştüğü bedbahtlık batağında boğulmuş haldeydi, zira entrikasının sonuçlarının bu denli kötü, intikam alma planının bu denli başarısız olacağını beklemiyordu. Gururu kırılmış mütevazı, ciddi kadın edasıyla polise şikâyet etti, "O pis herifin, eczacının peşine düşülmeliydi," utanmaz adam ona tekliflerde bulunuyor, sürekli iltifatlar ediyor, Abaete kumsallarında birlikte mehtap izlemeye gitmeyi öneriyordu. Serseri adama bir ders vermek, uygun bir mariz atmak, belki de kodese tıkmak gerekiyordu, şöyle bir kırbaçlansın ki başka kadınlara saygı göstermeyi öğrensin.

O ana kadar skandal çıkmasın, o iyi kalpli karısına dert olmasın diye bir şey söylememişti. Ama o gün adam işi azıtmıştı... İğne yaptırmak için eczaneye gittiğinde utanmaz herif göğüslerini ellemek istemiş, o da koşarak kaçmak zorunda kalmıştı... Polis onun açıklamalarını sessizce dinledi, Dona Magnolia onu iyi tanıyordu, çehresinde kızgınlığının nasıl anbean artığını gördü, doktor küstahlığının bedelini iyi ödeyecekti, en azından bir gecesini kodeste geçirecekti.

Ama aynı akşamüzeri polis, bir meslektaşıyla yeraltı bahisçilerinden tırtıkladıkları birkaç *mil-reis*'in paylaşılması konusunda tartışmıştı. Tartışma tekme tokata dönüşmüş, Dona Magnolia'nın sevgilisi meslektaşını hırsızlıkla suçlamış, öbürü de şaşırtıcı açıklamalarda bulunmuştu: "Senin gibi boynuzlu olacağıma hırsız olmayı yeğlerim sevgili dostum." Daha sonra da Dona Magnolia'nın bazı maceralarının ayrıntılarını delil olarak göstermişti. Özet olarak, sadece polis arkadaşları arasında sevgili dostunun şakaklarını süsleme görevini üstlenmiş olan beş kişinin olduğunu bildirdi. Tabii Kamu Ahlakı müfettişini de eklemek gerekirdi bunlara. Her boynuzun üzerine bir mum dikilseydi, Largo Se'den Campo Grande'ye kadar şehrin yarısı aydınlanırdı. Bunun ardından da birbirlerine girmişlerdi. Şerefini kavgayla akladıktan sonra arkadaşıyla ba-

rışmış ve diğer gammazlardan da dehşetli bilgiler edinmişti: Mesalina denen birinden bahsedildiğini duymuş muydu? Hayır, buralardan biri değildi, geçmişten bir hadiseydi, ama hâlâ konuşulmaya devam ediyordu. İşte o tip Dona Magnolia'nın yanında ahlak meleği sayılırdı...

Yüreği bunalan, utançlara bürünen polis intikam almaya yemin etti, tıpkı Dona Magnolia'nın eczacıyı tehdit etmesi gibi:

"Orospu! Bunun hesabını ödeyeceksin!"

Bu yüzden onun eczacı hakkındaki gevezeliklerini şüpheyle dinledi ve Dona Magnolia doktorun karşısında haysiyetle savunduğunu iddia ettiği memelerine atıf yaptığı anda da kadının suratına bir şamar indirip her şeyi itiraf etmesini istedi.

Attığı dayak uzmanına layıktı, gayet tecrübeli ve işinden zevk alan kişilere has. Sonunda Dona Magnolia yaptığı ve yapamadığı her şeyi anlattı, hatta polisle ilgisi olmayan eski maceralarını, ek olarak da doktor Teodoro ile olan bütün hadisesini, ama bir noktaya kadar, olayın ciddiyetini hafifletmek için onun hakkında görüş bildirmekten de arda kalmadı: İktidarsızdı, pek fiyakalıydı ama işe yaramaz biriydi, zira o ana kadar eteğini kaldırıp kıçını sergilediği hiç kimse ona haksızlık etmemişti.

Evdeki gürültü sokağa ulaştı, tam bir tantana. Şaplaklar, çığlıklar, küfürler, polisin evinin önünde komşulardan, ihtiyar dedikoduculardan ve öğrencilerden oluşan meraklı ve heyecanlı bir kalabalığın birikmesine sebep oldu. Kadınlar ve genel olarak komşular dayağı alkışlıyorlardı, hak edilmiş uygun bir dayaktı. Sadece bir şeyi eleştiriyorlardı: Çok geç kalmıştı. Okul çocukları ise, yeniyetme yataklarında kendilerine aitmiş gibi düşledikleri o taze ve enfes bedene inen her tokatı sanki kendilerine atılmış gibi hissediyorlardı. Bazı geceler o her yerde hazır ve nazır, genç oğlanların güdücüsü, aşk ustası kadın, aynı anda kırktan fazla gencin yatağında, aynı düşlerin içinde belirmişti...

Ama polisin evine sadece Dona Flor ve Dona Norma girdiler, alkışlamayı ve eleştirmeyi kesmeyen diğerleri ise polisi kınamaya niyetli değildiler.

"Senyor Tiago ne yapıyorsunuz? Zavallıyı öldürmek mi istiyorsunuz? Haydi, kesin artık..." diye bağırdı Dona Norma.

"Hak etmişti bunu bu orospu..." diye yanıtladı sporcu son darbelerini indirerek.

"Zavallıcık... Siz bir canavarsınız..." dedi Dona Flor ufalanmış kader kurbanının üzerine eğilerek...

Zavallıcık mı? Polis bu kadar haksızlığa dayanamazdı.

"Siz bilmiyorsunuz, gelip bana doktorun kendisinin peşinde dolaştığını ve eczanede ona zorla sahip olmaya kalktığını anlattı. Sıkıştırdığımda da bunun iftira olduğunu itiraf etti, bu yalanı ben doktoru tepeleyim diye uydurmuş, asıl doktoru baştan çıkarmaya çalışan kendisi, ama o reddetmiş. Geri kalanından bahsetmeye bile gerek yok."

Sonra acıklı bir sesle sordu:

"Bana ne diyorlar, biliyor musunuz? 'Polislerin yüzkarası'."

O gece sinemaya gitmeye hazırlanırlarken Dona Flor ayna karşısında pudralanırken gülümseyerek doktor Teodoro'yla konuştu:

"Demek doktor, eczanesine iğne yaptırmaya gelen kadınlara el uzatıyor... Dona Mangolia'yı okşamak istemiş..."

Doktor karısına baktı ve bunun şaka olduğunu anladı: Dona Flor ciddi konuşmuyordu, olayı komik bulmuştu. Kocasının sadakat azmini ne kadar yumuşatmaya çalışsa da, onu elinde şırıngayla ve Dona Magnolia'yı da onun karşısında utanmazca onu öpmeye çalışırken hayal edip gülüyordu. Son derece düzgün bir kocaydı, ciddilerin ciddisi. Ama olay bu kadar komikse ne yapabilirdi ki? Bir kahramanlık hikâyesinden çok saçma sapan bir komedi.

"Deli kadın... Hangi hakla gelip benim laboratuvarımı kirletebileceğimi, bir müşteriyi istismar edebileceğimi düşünüyor?"

"Bu durumda istismar söz konusu değil canım. Kendisi teklif etmiş."

Doktor sesini alçalttı (bu tip durumlarda karısının karşısında utangaçlığını bir türlü üzerinden atamıyordu):

"Sen varken ben bir başka kadına nasıl bakabilirim sevgilim?"

Hiçbir iltifat bundan daha sadık ve doğru olamazdı ve Dona Flor dudaklarını uzatıp onu yumuşakça öptü:

"Teşekkür ederim Teodoro, ben de seninle ilgili olarak aynı şeyleri düşünüyorum."

Sokak köşelerinde, Mendez'in barında aperatif saatinde, erkek-

ler marizden ve nedenleri ile sonuçlarından söz ediyorlardı. Dona Magnolia bazı akrabalarının evine geçmişti, polisin çektiği dayakla yüzü şiştiğinden onu tuz banyosuna yatırmışlardı.

Cenazeci Don Vivaldo soruyu ortaya attı: Doktor Teodoro iktidarsız mıydı, değil miydi? Bunu sadece kadın yüksek sesle (çığlık çığlığa) söylemekle kalmamıştı, aynı zamanda –kabul edelim ki– cilveli Dona Magnolia'yı ve onun ziynetlerini ancak hadım biri reddedebilirdi. Bu, hakikaten onun erkekliğinden şüphe edilmesini gerektiriyordu. Kakao tüccarı Moyses Alves ise eczacıyı savunuyordu:

"Yumuşak mı? Utanmaz kadının yalanı bu. Doktor ciddi bir adam, saygın birisi... İşyerinde o şıllıkla aşna fişne yapmasını mı isterdiniz?"

Buna rağmen Don Vivaldo anlamıyordu:

"Öyle bir köfteyi reddetmek... Eczanede olsun, başka bir yerde olsun... Aynı niyetle mezarlığa bile gelse ben reddetmezdim..."

Bir ayrıntıda aynı fikirdeydiler: İster iktidarsızlığından, isterse ağırbaşlılığından olsun, doktor Teodoro randevu vermeden onu eczaneden kovması doğru değildi:

"Tanrı ekmeği dişsizlere bağışlıyor..."

Bu tartışmanın yankıları köşeden köşeye, bardan bara, biranın ve *kaçasa*'nın etkisiyle alevlenerek dolaşmaya başladı, dostlarının ve komşularının hep bir ağızdan ifade ettikleri methiyelerle birlikte Dona Flor'un kulaklarına ulaştı.

"Keşke bütün kocalar onun gibi olsaydı..."

Kocasına atılan iftira onu kızdırıyordu. Kendisini ziyaret edip dedikodu yapmaya gelen eski fındık kırıcı öğrencilerinden Maria Antonia'ya bunu iletti:

"Onun gerçek bir erkek olup olmadığını öğrenmek isteyen varsa gelsin, ben doktora izin veririm erkekliğini göstersin diye..."

"Gerçekten izin verir misin?" diye güldü Maria Antonia şakayla.

Dona Flor da güldü. Dedikodular onu ne denli rahatsız ederse etsin, gülünç durum aklına geliyor, gülmesine mâni olamıyordu.

Bir süre sonra bir sabah Oxóssili Dionisia çıkageldi, analığının duasını alsın diye tombul çocuğunu da beraberinde getirmişti. Son sıralarda ender gelir olmuştu. Kocasının kadın meselelerinin oldu-

ğunu fark etmiş, bundan çok rahatsız olmuştu. Adam kamyonuyla bir oraya bir buraya gidip gelirken Joazeiro'da bir kadına takılmıştı. Dionisia kadının sapkın bir mektubunu görmüş ve hain adamı terk etmekle tehdit etmişti. Sadece bir tehdit anacığım, ama hangi erkek kadınlarla aşna fişne etmiyor ki, hangisi karısını boynuzlamıyor ki? Ama çok üzgündü, hatta bayağı zayıflamıştı; şu sıralarda biraz daha iyiceydi, zira kocası sadece o kadınla ilişkisini kesmekle kalmamış, aynı zamanda Joazeiro'da gecelemeye son vermişti.

Dona Flor onu teselli ediyordu: Bu tip tatsızlıklara kim üzülmezdi ki? O da, Dona Flor da, pek de uzun olmayan bir süre önce kendisini yaralayan, canını acıtan sevimsiz durumlarla karşılaşmıştı.

"Nasıl? Doktor Teodoro da mı yalan dolan peşindeydi? O bile mi? Dediğim gibi, kadın meselelerine bulaşmayan erkek yok..."

"Kim? Teodoro mu? Hayır, benim tatsızlığımın nedeni başka. Dionisiacığım, Teodoro kuralı doğrulayan bir istisna... O ciddi biri, onun için elimi ateşe koyabilirim..."

Dona Flor hemen farkına vardı ve Dionisia'ya, kendisini gerçekten yaralayan ve canını çok acıtan yegâne ihanetin ikinci değil, birinci kocasıyla ilgili olduğunu itiraf etti. Eski bir olaydı, şimdiye kadar da bilmiyordu, Ines Vasques ile merhum arasında geçmişti. Dona Flor, Magnolia veya Mirtes'i hatırladığı anda karşısında çelimsiz ve salak Ines beliriyordu, ikiyüzlü şıllık, orospu!

8

Romans çalışmaları altı ay kadar sürdü, sonunda müşkülpesent orkestra şefi icra için mükemmel hale gelindiğine karar verdi. Şef o parça için her zamankinden daha titiz davranıyordu, zira eserin sahibi oydu ve parça Dona Flor'un zarafetine ve nezaketine adanmıştı, *Floripedes'in Fısıltıları* onun gözbebeğiydi.

Her cumartesi öğleden sonraları, güneş olsun yağmur olsun, birinin veya öbürünün evinde toplanılarak, artık tarihi ve yeri belli olan konser için çalışılmıştı: Bir hafta sonra Traveira Piresler'in malikânesinde icra edilecekti.

O aylar sükûnet içinde geçti, özellikle kayda değer herhangi bir olay olmadı, belki de tek bir istisnayla: Marilda'nın "San Juan'ın en genç ve en çok dinlenen istasyonu Radio Amaralina'da halkın mikrofonu önüne çıkması," mahalleyi ayağa kaldıran ve çevrede heyecan yaratan bir olay. Sanki bütün o caddeler ve sokaklar genç kız aracılığıyla hep birden mikrofona çıkmış gibiydi. Coşku ve heyecan o derecedeydi.

Gürültülü bir delegasyon oluşturup şenlik günü radyoya hazır bulunan taraftarlar grubunun kaptanı Dona Norma idi. Komşular arasında önemlice bir para toplanıp bir hatıra hediyesinin alınmasına karar verildi. Para Samuel Joias'ın ellerinde –mücevher ve bu dünyada ne varsa hepsini satıyordu: kaşmirler, kumaşlar, mobilya, parfüm, kaçak ve ucuz her şey– kol saatine dönüştü, çok şık, modern ve orijinal, altı ay garantili bir saat. "İsveç yapımı, on altı kırat, tam bir kelepir," diyordu Senyôr Samuel, sanki o saati satarak iyi müşterisi Dona Norma'ya bir iyilik yapıyormuşçasına.

Akşamleyin, kendisine bu fevkalade ziynet gösterilen Don Sampaio, Dona Norma'nın, onu yirmi yıldan beri aldatan ve karısının veya kendisinin nalları dikmesine kadar da aldatmaya devam edecek olan ihtiyar tilki tarafından bir kez daha aldatıldığını söyledi:

"Ve eğer ilk ölen o olursa, yaşlı Samuel ona can çekişirken bile kaçak bir kutsal yağ satmayı başarabilir..."

Ne İsveç malıydı ne de o kadar kıratı vardı: San Paolo'da imal edilmişti, ama kötü olmasının nedeni o değildi: "Brezilya sanayisini hep kötüleme alışkanlığından kurtulmak gerekir artık, o da diğerleri kadar iyi," diyordu Ze Sampaio.

Radyodaki ilk icra gününde, Dona Maria del Carmen, sunucu Marilda'yı takdim edip onun niteliklerini sıralar ve "tropik kanarya sesini" överken mikrofonun önünde beliren kızını görünce doğal ve anlaşılır bir şekilde hıçkırıklara boğuldu. Dona Flor da gözyaşlarını siliyordu: Marilda karşısında bir anne şefkati hissediyordu, onu orada görebilmek için mücadele etmişti ve hatta bu yüzden doktor Teodoro'ya kızmışlığı bile olmuştu. Marilda'nın başarısı tüm mahalleye ait olsa bile, esasında Dona Flor'un bir zaferiydi. Bunu kutlamak üzere kızın evinde o akşam hazırlanan masa için tatlılar yapmıştı, hatta bir şişe şampanya bile açılmıştı (Oswaldinho'nun hediyesi).

Genç şarkıcının radyo eleştirmenleri ve halk tarafından sempatiyle karşılanan ilk sahne alışı, Dona Gisa'nın aniden Amerika'ya gidişine rastlamış ve bu gelişme de bir dizi yoruma sebep olmuştu. Geleceği okuma yeteneğine sahip Dona Dinora bile –o bile–, bu haberi tahmin edememişti: New York'ta vefat eden Mister Shelby diye biri tüm mirasını Dona Gisa'ya bırakmıştı. Kimdi bu Mister ve neden tüm servetini otuz yıldan beri Brezilya'da yaşamakta olan Dona Gisa'ya emanet etmişti? Bunu Dona Gisa'ya soramadılar, zira kimselere haber vermeden ve veda protokolünü yerine getiremeden akşamdan sabaha ayrılmıştı.

Müteveffa ve serveti hakkında en tuhaf söylentiler dolanmaya başladı. Adamı, boşanmamış veya hâlâ evli olduğu kocası, eski bir aşkı, sevgilisi yaptılar: Dürüst veya adice pek çok versiyon vardı. Bir şeyde birleşiyorlardı: Dona Gisa müthiş bir servet devralıyordu, milyonluk bir servet, hem de Amerikalı dolar milyoneriydi, *mil-reis* değil.

Dedikodular postacı Dona Norma'ya hava yoluyla gönderilmiş bir mektup getirince sönümlendi; Dona Norma zarfı açmadan önce üzerindeki yabancı pulları ve Dona Gisa'nın çok bildik sert ve doktor tipi kıvrık el yazısını inceledi.

New York'tan yazıyor ve ne zaman döneceğini bildiriyordu: İşlerini halletmiş ve kuzeninin mezarına çiçek götürmüştü. "Kuzen mi? İsteyen istediğine inansın... Kocasıydı, tabii başka bir şeyi değilse," diye fısıldıyorlardı kıyı köşelerde ve barlarda dedikoducu kadınlar ve müptelalar.

Gerçekten miras kalmıştı –tek akrabasıydı– ama miras kullanılmış bir otomobil, bazı kişisel eşyalar ile ev eşyaları ve Ortadoğu petrol şirketinin bazı hisselerinden ibaretti (şirket batakta olduğundan hisseler de tehlikedeydi). Hepsini sattı ve elde ettikleriyle zar zor yolculuk masraflarını karşıladı. Kuşkulu kuzenden kalan yegâne gerçek miras Monseigneur idi, kısa süre sonra Bahia'ya gelecek olan safkan bir at, Dona Gisa onu getirmek için gerekli işlemleri yapıyordu.

O aylar sırasında, Dona Flor ile iki kocası hikâyesinde anılabilecek şeyler bunlardan ibaretti. Bunların yanı sıra, orkestra çalışmaları, Eczacılar Derneği oturumları, okul dersleri, akrabalara ve

dostlara yapılan ziyaretler, sinemaya gidişler, çarşamba ve cumartesi günleri yaşanan sevişmeler vardı.

Dona Flor, orkestra çalışmalarına başlangıçtaki sıklıkta gitmiyordu; bu, çalışmaları diğer orkestra üyelerinin eşlerinin yaptığı gibi sıkıcı ve bunaltıcı bulduğundan değildi. Kocasının ne denli dostu olursa olsun, onun yükümlülükleri ve zevkleriyle ne denli dayanışırsa dayanışsın, kimi zaman orkestra çalışmalarının kalabalığından uzak durup aylaklığı tercih ediyordu. Zira gerçekten de, melodilerin o denli monoton tekrarından iç huzuru bulma ve keyif alma yeteneğine sahip olan yegâne kişiler amatör müzisyenlerdi.

Tezlerin sunulup tartışmaların yapıldığı Eczacılar Derneği toplantılarının da eksiksiz müdavimi değildi. Neden her toplantıya katılmak için kendini o kadar zorlasındı ki? Her gece o hain ve berbat uyku bastırmasına karşı mücadele etmek, dikkatini konuşmalara vermeye çalışmak ve sonunda yenilip başı düştüğünde utanca boğulmak için mi? Doktor Teodoro uyku ilaçlarına ilişkin tezini –"Uykusuzluk tedavisinde bitki çaylarının yerine organik ürünlerin kullanılması üzerine"– okurken bile bütün bir oturuma dayanamamıştı. Ama gene de o gece çok heyecanlı geçmişti, sert tartışmalar sırasında doktorun bilimsel şöhreti sorgulanır olmuştu. Tabii tartışma sabaha kadar sürdü ve kocası sonunda muzaffer ve mutlu bir edayla onu koluna takınca, alkışlar nedeniyle yeni uyanmış olan Dona Flor, neredeyse bir beygire yetecek kadar bitki çayı ve uyku hapı içmiş gibicesine yan gelip uyuduğundan ötürü ondan özür dileyecek oldu. Sadece, "Canım..." diyebildi.

Ama coşkun doktor onun utançtan kızardığını fark etmedi.

"Teşekkür ederim canım. Ne büyük bir zafer!"

Organik ilaçları yerden yere vurmuş, bir yurttaş ve eczacı olarak görevini yerine getirmişti. Eczanesinde o tehlikeli zehirli maddeleri satmak, onların sayesinde iyi para kazanmak zorundaydı, zira o ilaçlar moda haline gelmişti. Bununla birlikte, bilgili ve bilinçli bir eczacı ve aynı zamanda yetenekli ve varlıklı bir eczane sahibi olarak doktor, asil bilimsel ahlak ile pek de o kadar asil olmayan ticari ahlak arasında bulunabilecek herhangi bir çelişkiden rahatsız olmuyordu.

Orfeo'nun Çocukları amatörler orkestrasının Papalık nişanlı viyolonsel virtüözünün evinde düzenlenen konserdeki icrası, gazetelerin sayfalarına yansıyan çok önemli bir olay oldu. Yüksek mevkili yöneticiler arasında da konuşuldu, terzihanelerde ve moda giyim mağazalarında ve salonlarında da yorumlar yapıldı (yarın ne olacağı bilinmez, kim bilir belki de bir gün zengin Adriano Pires'e tekrar başvurmak zorunda kalabiliriz).

O büyük sanat gecesini tüm muhteşemliğiyle anlatabilmek çok zor bir iş, bizim gücümüzün ve bu zavallı stilin ötesinde. Eğer, örneğin kadınların kıyafetleri, onların güzellikleri ve şıklıkları hakkında bilgi edinmek isteyenler olursa onlara şair Tavares'in gezgin koleksiyonuna başvurmalarını tavsiye ederiz, orada bu nazik sorunun hakemi durumundaki parlak Silvinho Lamenha'nın anlatılarını okuyabilirler. Konserin kendisine gelince, meraklıları eleştirmenler Finerkes ile Jose Pedreira'nın gazete yazılarında dile getirdikleri görüşlere bakabilirler, ayrıca, piyanist olarak orkestrada yer almanın yanı sıra edebiyat ve sanat konularıyla uğraşan Helio Basto'nun yazılarına danışabilirler. Dona Rozilda, Nazareth'te olayı anlatan tüm gazete kupürlerini topladı, zira gazeteler genellikle doktor Teodoro ile onun "konserin zirvesini oluşturan, Agenor Gomez'in romansındaki zor fagot solosunu maharetle yorumlamasına" (Coqueijo, "Bir konserin pizzicatisi", *Gazeta de Bahia*) methiyeler düzüyorlardı.

O gece Dona Flor zirveye ulaştı, sosyal merdivenin en üst basamağına yükseldi, yorumlara konu oldu: "Sevimli ziynet... Pek çok önemli hanımefendiyi gölgede bırakan o dökümlü yakalı, hareli kahverengi giysisinin imzacısı acaba hangi Parisli modacıydı?" diye yazıyordu Silvinho, sosyetenin "Çocuk İsa"sı. Yüksek tabakanın kreması, Bahia'nın en önemli şahsiyetleri, politikacılar, para babaları, entelektüeller, başpiskopostan polis şefine kadar herkes oradaydı. Aralarında, snoplar ve bezginler, başta Adriano Pires'in damatları olmak üzere, zengin çeyizlere konma başarısı gösteren kimi düzenbazlar da vardı.

İki Temmuz Caddesi civarlarından, doktor Teodoro'nun yanı sıra, sadece, Cheval Pampa'nın tüccarlar kulübünden meslektaşı ve liseden arkadaşı Don Sampaio davet edilmişti. Ama gitmeyi reddetti.

"Hayır! Tanrı aşkına... Bırakın beni, kolum ağrıyor, istirahat etmem gerekir... Sen yalnız git Norma eğer istiyorsan..."

Tabii Dona Norma gitti ama yalnız değil, Dona Flor ve doktor ile birlikte (Ayrıcalıklı bir davet nasıl küçümsenebilirdi? Böyle bir şeyi ancak şaşkın ve anti sosyal kocası yapabilirdi, vahşi yaratık).

Don Adriano Pires, Dona Inmaculada'ya:

"Her şeyin iyisinin en iyisi olmasını istiyorum..." demişti.

Ve öyle de oldu, Dona Inmaculada bir erkek için çok zor biri olabilirdi ama hakkını yememek gerekir, misafir ağırlamayı iyi biliyordu. Bir dolu para dökûp, orkestranın çalacağı bahçeyi dekore etmesi için mimar Filberbet Chaves ile anlaştılar.

"Parayı düşünme delikanlı, sahne ve her şey, her şeyin iyisini istiyorum. Ne kadar gerekiyorsa harca..."

Hizmetindeki insanlar ve gündelik harcamalar konusunda cimri olan Don Pires kesenin ağzını açmış, çek defterini doldurup duruyordu. Chaves usta için onun dedikleri bal tadındaydı: Hesapsız harcama ona has bir şeydi. Bir servet harcadı, ama ne muhteşemdi! Bahçe, peri masallarındakine benziyordu, sahne ise Bahia'da o ana kadar görülmemiş bir cesaret ürünüydü: "Gilberbet –adı iyi öğrenilsin, bazı ukalaların dediği gibi Gilberto veya Gilbert değil– ultramodern dehasını pratiğe geçirdi" (gene Silvinho, büyük olasılıkla son kez olmayacak).

Dona Flor bahçeye girdiğinde ağzı açık kaldı, hayran kalmış, afallamıştı. Sadece Dona Norma bir şey geveleyebildi:

"Tanrım!"

Dona Inmaculada ve kocası misafirleri karşıladı: Hanımefendi Avrupa menşeli kumaşlarla kendini yenilemiş, tatsız kısımlarını gizlemeyi başarmıştı; eşi ise, kelebek yakalı kolalı gömleğine ve smokinine rağmen hırpani görünüyordu. Elinde fagotuyla doktor Teodoro'yu görünce beyaz lekeli muharip çehresinde gülümseme belirdi:

"Sevgili dostum Teodoro! Bugün not vereceğiz..." diye selamladı eczacıyı, takılmasından ve verilecek konserden memnun halde.

Kasıntı haldeki Dona Inmaculada, erkeklerin öpmesi için parmak uçlarını uzatıyor, karşısında eğilen kadınların elini de gene

parmak uçlarıyla sıkıyordu, hepsi sanki onun tarafından takdis edilmek için gelmişti.

"Süpürge sapı!" dedi Dona Norma, hanımefendinin tuhaflıklarından yeterince uzaklaştıklarında.

"Ama çok iyiliksever biri... Afrika ve Asya Paganlarına Yardım Derneği'nin başkanı... Bununla ilgili olarak bana mektup bile yazdı."

Epeyce bir süre önce doktor Teodoro, hanımefendi tarafından imzalanmış, o kıtalardaki Katolik misyonlarına yardım isteyen bir sirküler almıştı.

Ve orada kolunda kemanıyla, terziden yeni çıkmış smokini içinde (parası, kemancının kıyafeti olmadığı için konserde hazır bulunamayacağını öğrenince Dona Inmaculado tarafından ödenmişti) ışıldayan Zavallı Adam Urbano'yu gördüler (Evden karısının alayları arasında çıkmıştı ve şimdi ağaçların arkasında saklanarak görünmez olmaya çalışıyordu). Doktor Teodoro onu aletlerini bıraktıkları amfitiyatroya sürükledi. Sekiz buçuk diye duyurulmuş olmasına rağmen konser ancak saat dokuzdan sonra, şef Agenor Gomez müzisyenlerini toplamayı başardığında başlayabildi.

Salonlarda ve bahçede kadehlerini atıştıran davetlilerin pek acelesi yoktu. Öyle ki, Don Pires'in mikrofonu eline alıp kızgınca seslenmesi gerekti:

"Konser başlıyor, herkes yerini alsın... haydi... haydi..."

Kim bu çağrıya itaat etmemezlik edebilirdi ki, adeta bir emirdi, davet değil... Sesler dinmeye başladı ve hanımlar ve beyefendiler iskemlelerdeki yerlerini aldılar, pek çok erkek de fırsatını bulduğunda sıvışmak için ayakta kalmayı yeğledi. Gerçek bir zarafet geçidiydi: Kadınlar değerli ziynetlerini, cüretkâr dekoltelerini sergiliyorlardı; erkekler ise jilet gibiydiler, şef de frak giymişti. Birinci sırada, Dona Inmaculada'nın yakınlarında Dona Flor, Dona Norma ve pek yakında kardinal olacağı rivayet edilen başpiskopos oturuyorlardı.

Tepeden tırnağa heyecan içinde olan şef Agenor Gomez ("derisi kalın olması gerekirdi, ama her yeni konserde, sanki ilk defa sahneye çıkıyormuşçasına ayaklarını nereye koyacağını bilemiyordu"), bagetini kaldırdı.

İlk bölüm ilgiyle dinlendi ve alkışlandı. Schubert'in marşı vurgulu ve doğru bir biçimde yorumlandı ve ardından kemancı doktor Venceslau Veiga'nın son derece ustaca icra ettiği Drdla yorumu ortalığın alkışlarla inlemesine sebep oldu, hatta Itazil Benicio gibi –"hem hekim hem sanatçı" Silvinho– bazı müzik tutkunları bravo diye haykırdılar. Şef Gomez terlemişti ama mutluydu.

Ara verildiğinde davetliler aylardan beri bir şey yememiş aç barbarlar gibi büfeye hücum ettiler, burada Dona Flor ve Dona Norma hayatlarında ilk kez havyarı tattılar.

Mutfak ustası damağına sahip Dona Flor, efsanevi havyardan –her gramı bir servetti– hoşlandı: "Tadı tuhaf... ama beğendim." Dona Norma aynı görüşte değildi, ilk tadımının ardından gülerek arkadaşına seslendi (onun asıl hoşuna giden şampanyaydı ve o ana kadar birkaç kadeh içmişti):

"Bunun tadı şeye benziyor... ne bileyim..."

Dona Flor da güldü ve Doktor Teodoro, bir şeyler almaya zorlamak için Zavallı Adam Urbano'yu aramaya gittiğinden, Rio'dan dönerlerken rahmetli eşinin söylediği bir şeyi hatırlattı. Yol sırasında, tam olarak nerede olduğunu anımsamıyordu, havyardan gına geldiğini söylemişti ve Dona Flor ona tadının neye benzediğini sorduğunda da, "Klitoris tadında... Nefis bir şey!" demişti.

Şampanya nedeniyle hafiften gevşemiş olan Dona Norma kahkahalara boğuldu: Ne deli adamdı rahmetli, ağzı bozuk ama ne kadar neşeliydi! "Kızım, rahmetli çok muzip biriydi, o tip tadlardan da iyi anlıyordu..."

Doktor Teodoro, Zavallı Adam Urbano'yu kolundan tutmuş getiriyordu, Dona Flor aceleyle ona bir tabak hazırlamaya başladı, bir parça havyar koymayı da ihmal etmedi.

Konserin ikinci kısmı için davetlileri sahnenin önünde toplamak daha da güç oldu. Müzikseverler hemen yerlerini aldılar, ama servetlerinden başka bir şeyi olmayan ve kendilerini yiyip içmeye vermiş olanların arasında azınlıktaydılar. Ama ev sahibinin enerjik emirlerinin ardından nihayet şef ve orkestra *Simple Aveu*'yü icra etmeye başladı.

Francis Thome'nin bu parçasının ardından konserin zirve noktası geldi: Papalık nişanlı komutan Adriano Pires'in viyolonsel so-

losu. İşte o zaman gerçek bir sessizlik oldu: Büfe ve mutfaktaki çalışmalar bile durdu, garson çocuklar içki servislerine parçanın bitişine kadar ara verdiler. Bizzat Dona Inmaculada o an mutlak sessizliğin olması yolunda kesin emirler vermişti.

O an, Papalık komutanı, suratsız milyoner, tüm dünyayı, onun üzerinde yaşayan herkesi unutmuş, viyolonseliyle neşe ve iyilikle bütünleşmiş, bir anda insan haline gelmişti.

Bitirdiğinde sonu gelmez alkışlar duyuldu. Sahnede, ayağa kalkmış şefi ve orkestra arkadaşlarını işaret ediyor, herkese teşekkür ediyordu. "Bravo" ve "bis" diye haykırılıyordu, ama bağıranlar sadece müzik tutkunları değildi. Herkes bağırıyordu, başta da avuçlarını çırpıp "bravo" diye çığlık atan, ama müzikten tek bir şey anlamayan tefeci Alirio de Almeida geliyordu: İşlerinin geleceği Adriano Pires'in iki dudağının arasındaydı.

Daha sonraları Zavallı Adam Urbano'nun dediği gibi, komutanın icrası konserin en sonuna konulmalıydı, zira onun ardından davetlilerden birçoğu orkestrayı bahçede bırakıp içip sohbet etmek için salonlara geçti. Oturmakta olanlar kalkıp gitmeye cesaret edemediler ve konserin geri kalan kısmını sallapati dinlemek durumunda kaldılar, hatta aralarında sabırsızlık belirtisi gösterenler bile vardı. Arada sırada cesaret edip kalkan, yanındakilerden özür dileyerek sıraların arasından tüyüp saray yavrusuna giren de oluyordu.

Orfeo'nun Çocukları firarların farkında bile olmuyor, aynı tutku ve kaliteyle çalmaya devam ediyordu. Ama gerçek müzikseverler hareketlilikten ve giderek artan gürültüden rahatsız oluyorlardı. Doktor Teodoro (gözlerini Dona Flor'a dikmiş halde) fagot solosuna başladığında Dona Norma arkaya dönerek "şşşt" diye sertçe herkesi sessizliğe davet etti; dikkatli ev sahibesi Dona Inmacula da geriye dönerek sert bir bakış attı. Bu yetti: Bir anda ortalık sessizleşti ve kimse yerinden kalkmaya cesaret edemedi.

Fagotun melodisi havada genişliyor, tüm bahçeye yayılıyor, Dona Flor'un mavimsi siyah saçlarının üzerinde hale oluşturuyordu. O ise gözleri yarı kısık, romansı dinliyor ve melodinin aracılığıyla sevgili kocasının kendisine neler kazandırdığının farkına varıyordu. İşte oradaydı, asla tahmin edemeyeceği bir şeydi bu, Bahia'nın en aris-

tokrat kişisinin bahçesinde oturuyordu, yanında mor beyaz kıyafetiyle Başpiskopos Zatıâlileri zevkle onun kocasını dinliyordu. Ne kadar çok şey kazandırmıştı ona, ne kadar çok! Huzur ve güven, dinginlik, düzen ve konfor, arzulayabileceği ve düşünebileceği her şeyi. Ve hiçbir endişe. Şimdi fagotun kıvrımlarında aşkının, adanmışlığın notalarını seslendiriyordu. Daha iyi bir koca hayal edemezdi.

Alkışlar başladığında Dona Norma arkadaşına baktı: Dona Flor'un yanağından bir gözyaşının süzüldüğünü gördü. "Mutluluktan ağlıyor," diye düşündü gülümseyerek sevgili dostu, o da doktorun başarısından memnundu:

"Doktor Teodoro çok güzel çaldı..."

Dona Inmacula da yakındaki sandalyesinden iltifatta bulunma lütfunu gösterdi:

"Eşiniz mükemmeldi."

Orkestranın son parçası olan *Şen Dul* potpurisi biter bitmez büyük resepsiyon salonunda danslar başladı. Bahçede, başta Don Adriano Pires olmak üzere dinleyiciler şefi ve müzisyenleri tebrik ediyorlardı. Dona Flor henüz gözyaşını silmemişti, doktor Teodoro onu heyecanlanmış halde görünce altı ay boyunca süren çalışmasının karşılığını aldığını düşündü.

Salondan gelip piyanonun başına geçmesi, sambalar, tangolar ve bolerolar çalması için Helio Basto'yu çağırdılar, dans etmek istiyorlardı. Doktor Teodoro kolunun altında fagotuyla çekilmeyi önerdi, saat gece yarısını geçmişti... Ama Dona Flor bir kadeh şampanya daha için beş dakika daha istedi: "Hayranım ona!"

İki kadeh daha içti, takside nedensiz gülüp duruyordu, hayatından memnundu. Dona Flor kocasının, sevgili kocasının ellerini ellerine aldı. Konser ve davet hakkında yorumlar yaptılar, her ikisi de muhteşemdi. Onca yiyecek, onca içecek, her şeyin en iyisi, komutan bir servet harcamıştı.

"Çok abartmışlar..." diyordu doktor, "havyar bile vardı... Hem de gerçek, Rus havyarı..."

Şampanyanın coşkusu altındaki Dona Norma Dona Flor'a göz kırpıp, sadece ikisinin anlayacağı bir muzip ifadeyle doktora sordu:

"Havyarı seviyor musunuz doktor?"

"Tanrılara layık bir yiyecek, bugün denedim, o denli pahalı bir

şeyi tatma fırsatını kaçırmayayım dedim, Ama itiraf edeyim ki Dona Norma, benim damağımın o tada alışması pek mümkün değil..."

"Peki sizce tadı neye benziyor?"

Dona Norma şeytanca gülümsedi, Dona Flor ise başını öne eğdi, belki de alaycı tebessümünü gizlemek için. Doktor Teodoro, kısa bir süre önce denediği tadı neyle karşılaştırabileceğini düşünüyor ama uygun bir şey bulamıyordu:

"Samimi olmak gerekirse, aynı tatta başka bir şey hatırlamıyorum. Aramızda kalsın, kimse duymasın... ne kötü bir tat!"

"Kötü mü?" Dona Norma gülmekten katılıyordu. "Ben de aynı fikirdeyim... Ama ondan hoşlananlar da var... Öyle değil mi Flor?"

Ama Dona Flor gülmüyordu. Çehresi gölgelenmişti, yoksa hüzünlü veya sadece duygulanmış mıydı? Arkadaşının kahkahalarını duymuyormuş gibi geceyi seyrediyordu. Kocasının elini sıkıp yarım sesle konuştu:

"Nefis müzikti, senin yorumun da Teodoro."

"Bundan daha iyisini yapamam... Ben sadece amatör bir müzikseverim."

Neden daha iyisi olacakmış ki? Ben kimim ki senden daha iyisini isteyeyim sevgilim? Benim sana verdiklerim seninkilerin yanında ne kalır ki: Paradan fagot romansına, bilgelikten terbiyeye, arılığa, namusa kadar her şeyi verdin bana. Ben sana hiçbir şey getirmedim, seni zenginleştirebilecek hiçbir şey veremedim sana. Ne saydamım ne sağlam biri, senin ışıltın bende yok, ben gölgelerden oluşuyorum, gecelerin geçici maddelerinden. Senin yanında çok kısa kalıyorum Teodoro.

Tramvay durağının çatısı altında vasıta beklemekte olan Zavallı Adam Urbano onları geçerken gördü. Elinde keman kutusu ve Na Maricota için hazırladığı tatlı ve tuzlu yiyecekler paketi vardı.

9

İhtiyatlı ve otoriter bir insan olan profesör Epaminondas Souza Pinto, atasözlerinden ve vecizelerden hoşlanan biriydi, onlarda asırların bilgeliğini, sonsuz gerçeklerin ifadesini bulurdu. "Mutlu-

luk anlatılamaz, mutlu bir hayattan roman çıkmaz," diye yanıtladı rahmetlinin akrabası Chimbo ona Dona Flor'dan ne haber diye sorduğunda. Yıllardan beri görmüyordu, o saçma sapan karnavaldan ("kaç yıl önceydi, iki, üç?") ve serserinin mutlu ölümünden beri.

"Tekrar evlendi ve mutlu... Aşağı yukarı bir yıl önce, kaderini doktor Teodoro Madureira ile birleştirdi..."

"Hakkında başka bir şey biliniyor mu?"

"Başka bir haberim olmadı..." ve ona fırsat vermeden tamamladı lafını: "Halkın çok güzel dediği gibi, mutluluk anlatılamaz."

Deneyimli bir insan olan Chimbo da aynı görüşteydi.

"Öylesi daha iyi. Bir olay olduğunda mutlaka insanın başına dert açılmış demektir... Bir anlatsam... Dinleyin..."

Ve içini dökmeye başladı arkadaşına: o geçkin yaşında, düşünün profesör, on dokuz yaşında bir kadına takılmıştı... Hayır, bakire değildi, ama neredeyse... Serserinin biri ona evlenmekten falan söz etmiş ve kızı iğfal etmişti, ama acemice, aceleyle, geride bir miktar zar bırakmıştı, o da kızı teselli etmek ve korumak adına; geri kalanı yok etmişti... Sonuç sevgili doktor, kızın karnı şişti, sorumluluk da benim sırtımda kaldı...

Lekesiz bir hayatı olan profesör Epaminondas Souza Pinto, bu aydın kamu insanını teselli edecek veya ona öğüt verecek bir laf bulamıyordu, bu yüzden onu bu "mutlu olaydan" ötürü tebrik etti.

Biz de Chimbo beyefendiye verecek uygun bir akıl veya teselli lafı bulamıyoruz, hatta buna zamanımız ve yerimiz de yok; bu nedenle olayla ilgili olarak sadece atasözünün içerdiği gerçeği kullanacağız: Gerçekten de Dona Flor ile doktor Teodoro'nun mutlu yaşamlarında kayda değer herhangi bir olay olmadı, niyetimiz zaten uzun olan bu anlatıyı, onların gündelik keyifli, monoton ve edebiyat malzemesi oluşturmayan sıradan hayatlarını anlatarak daha da uzatmak niyetinde değiliz.

Ailesi ile yazışmalarında olan biten her şeyi anlatan aynı Dona Flor, eczacıyla evliliğinin birinci yıldönümünün hemen öncesinde kız kardeşi Dona Rosalia'ya gönderdiği bir mektupta, anlatacak bir şeyinin olmadığını yazıyordu.

Mektubumu akrabalarına ve komşularına ilişkin haberlerle doldurdu (o yıllarda Rosalia onları kardeşinin mektupları sayesinde

tanır olmuştu). Lita teyzesi ve ağrılarından, Porto enîştesinin yaşlanmadığından söz ediyordu; Dona Rozilda hep Nazareth'te kalmaya devam ediyordu, zavallıcık! Marilda başarıdan başarıya koşuyordu, şimdi Radio Sociedade'deydi ve kendisine plak doldurma vaadinde bulunulmuştu. Dona Norma'ya ilişkin olarak da hoş bir hikâye anlatmıştı (Dona Norma'yı bizzat tanımalısın, buna değer): bir salı günü Dona Flor ona gelecek cumartesi bir vaftize birlikte gitmeyi önermişti, ama o "Cumartesi bir cenazeye gitmem gerekiyor," diyerek özür dilemişti. "Salı günü, cumartesi bir cenazenin olacağını nasıl bilebilirsin Normacığım?" Bak nasıl oluyor... Mesele şu ki, bir tanıdığı nalları dikmek üzereymiş ve... çok büyük bir ihtimalle bunu, İngiliz haftasından yararlanıp cenazesi muhkem olsun diye cumayı cumartesiye bağlayan akşam yapacakmış...

Dona Gisa, New York'tan dönerken beraberinde bir köpekçik getirmiş, şu "sosise benzeyen" türden ve Dona Flor'a da güzel bir hediye, bir broş. Ama "Tahmin et Rosalia, deli *gringa* Teodoro'ya ne getirdi: Üzeri çıplak kadın baskılı bir tişört! Teodoro'nun böyle bir tuhaf şeyi giydiğinde neye benzeyeceğini düşünebiliyor musun? Çok kibar olduğundan bir şey söylemedi, hatta rahatsızlığını belli etmeden teşekkür etti, ama ben tişörtü benim dolabımın dibine koydum, boyuna görüp Gisa'ya kızıp durmasın diye, ama o işte böyle, çok kibar biri." Evden çıkamayacak kadar hasta olan kişi ise Dona Dinora; "Ne kadar azap çektiğini tahmin edemezsin, eklemleri ağrıyor, ağır romatizma, üstelik olayları üçüncü kişilerden öğreniyor." Yapabildiği tek şey ziyaretçilerine fal bakmak ve herkes için felaketler görmek, hiddetten kahroluyor. Hatta kartlarına bakıp Dona Flor'u bile tehdit etmişti: "Dikkat etmem gerektiğini söyledi, yüz yıl süren mutluluk yokmuş... Yemin ederim, bu kadar şom ağızlı birini görmedim ben."

Bu tip gündelik şeylerin dışında anlatacak bir şey yoktu: "Hiçbir olay olmuyor, yeni bir şey yok, hep aynı hayat." Doktor, yaşadıkları evi almak üzereydi, ama eczanenin mirasçıları kendi haklarını satıp Rio'ya taşınmaya karar verdiler ve eczacı Dona Flor'a sordu: "Hangisi daha akıllıcaydı, evi mi yoksa eczanenin o paylarını mı?" Aynı anda kendi fikrini de söylemişti: Satın alacağı o paylarıyla eczanenin en büyük ortağı haline gelecekti; eve gelince, iler-

de imkânları olunca satın alabilirlerdi. Ev sahibinin evi satmaktan başka seçeneği yoktu, zira aldığı kira çok komik bir miktardı. Aslında doktor kararını vermişti, en iyisi öyle yapmaktı ve eğer Dona Flor'dan akıl istiyorsa bunu terbiyesi ve nezaketi nedeniyle yapıyordu. "Zaman doktorda hiçbir değişiklik yaratmıyor: aynı incelik, aynı sistem, aynı muamele, hep aynı, her gün öyle. Her an biraz sonra ne olacağını biliyorum, saatbesaat, hatta sarf edeceği kelimeleri bile öngörebiliyorum, zira bugün dünkünün aynısı." Hayat böyle akıp gidiyordu, yumuşacık ve sakince, ağır ve değişmez bir tempoyla. Değişiklikten nasıl korkulabilir, Don Adriano Pires'in viyolonseline adanmışlığına benzer biçimde kendini kartlarına hasretmiş yarı felçli falcının kehanetleri nasıl ciddiye alınabilirdi?

Dona Flor'a gelince, o herhangi bir olayın, mutlu ve huzurlu günlerin monotonluğunu bozan bir aksaklığın olmamasından pek de hoşnutsuz değildi: "Onca acı yaşadıktan sonra şimdi yaşadığım hayattan böyle bahsetmek, kardeşim, günaha girmek olur. Aramızda kalsın canım kardeşim ama başkalarını kıskandıracak derecede mutlu hayatıma rağmen bazen nedenini açıklayamayacağım bir endişe kaplıyor içimi... Hak etmediği halde göklerden gelen bu mutluluğun, huzurlu bir yaşamın ve çok iyi bir kocanın değerini anlamayan bu kardeşinin kötücüllüğü olsa gerek bu."

O günlerde, Santa Tereza Kilisesi'nde Don Clemente'nin yönettiği bir pazar ayininden ("Neden Tanrım, insanların yüreğinde huzur yok?") sonra, rahibi evliliğinin birinci yılını kutlamak için evinde vereceği davete çağırmak için kürsüye yaklaştı. Tam bir kutlama olmayacaktı, en yakın dostlarla birkaç kadeh likör içilip bir iki tatlının yeneceği bir toplantı; aynı zamanda doktor Teodoro'nun Bahia Eczacılar Derneği'nin yeni yönetiminde ikinci sayman olarak seçilmesi de kutlanacaktı.

"Zevkle gelirim, sizlerin bu uyumlu evliliğinizi tebrik etmek için, Tanrı katında ideal bir birliktelik..."

Dona Flor ayrıldı ve beyazlar içindeki rahip kendi seremonisinden memnun olmamakla birlikte gülümsedi: İşte burada birisi var, Dona Flor, kalbi huzur içinde, hayatından memnun ve mutlu bir insan, gölgelerle ve kuşkularla yüklü seremoniyi yalanlayan biri.

Dona Flor yarı yolda Santa Clara'nın barok figürü ile rahmetliye çok benzeyen, aynı imkânsız utanmazlık ve aynı sevimlilikle işlenmiş sinik ve naif melek heykelinin oluşturduğu tuhaf grubun önünde durdu.

Zavallı azize, kutsallığınız ne kadar güçlü, erdeminiz ne kadar sağlam olursa olsun, onları ne kadar savunursanız savunun, şu terbiyesizin baştan çıkarıcı bakışına direnemez: Mübarek zavallı teslim olmak, haysiyetini ve hayatını ona terk etmek zorunda kalmış, Tanrı katındaki kurtuluş imkânını kaybetmişti, zira onsuz cennet veya hayat neye yarardı?

Orada, o ahşaptan ve ayartmadan tıraşlanmış garip heykel grubunun karşısında uzunca bir süre kaldı Dona Flor. Ve kilisenin taştan ve kireçten nefi, dev bir gemi gibi demir aldı ve bulutlar arasındaki mavi denizde yelken açarak gökyüzüne yükselmeye başladı.

10

Dona Flor o denli özendi ki sade davet, Bahia Eczacılar Derneği'nin (yeniden seçilen) genel sekreteri Silvio Ferreira'nın çok doğru biçimde dediği gibi, "ikiz canların mutlu birlikteliğinin" birinci yılını taçlandıran görkemli bir şölene dönüştü; genel sekreter "sevgili ikinci saymanımız ve onun asil eşi Dona Flor için, bu değerli ve erdemli çift için" kadehini kaldırarak onları kutlamıştı.

Dona Flor, Don Clemente'ye davette sadece "en yakın bazı dostların" olacağını bildirmişti, ama rahip kapıdan içeri adımını attığında evin dolu olduğunu gördü ve sadece komşularla değil. Doktor Teodoro'nun prestiji ve Dona Flor'a duyulan sevgi dostlar arası bu davete önemli sayıda şahsiyeti de cezbetmişti: Eczacılar Derneği'nin yöneticileri, amatör orkestra arkadaşları, Tüccarlar Derneği'nin temsilcileri, Mutfak Okulu'nun yeni ve eski öğrencileri, ayrıca varsıl hanımefendi Maga Paternoso ve "altın kafa" doktor Luis Henrique gibi bazıları önemli eski arkadaşlar. Don Clemente, çifti selamlamadan bile "ünlü edebiyat adamını" kucakladı: *Bahia Tarihi* adlı eseri Enstitü Ödülü'nü, "özgün bir değere takdim edilen

defne dalını" kazanmıştı (bak. Junot Silveira, "Kitaplar ve Yazarlar", *A Tarde* içinde).

Kültürle ilgili olarak, doktor Fereira'nın belagat tarzı bakımından zengin konuşmasına ek olarak, müzik de vardı. Doktor Venceslau Veiga kemanıyla iki parça çaldı ve alkışlandı. Oswaldinho'nun tefle tuttuğu ritimden başka kendisine eşlik eden başka bir şey olmamasına rağmen, "tropik kanarya sesli" genç şarkıcı Marilda Ramosandrade de alkışlandı, hem de çok.

Bu kendiliğinden oluşan sanat icraatı sırasında doktor Teodoro'nun da ortaya atılması gerçek bir sansasyona yol açtı: Doktor fagotuyla ulusal marşı çaldı ve bitirdiğinde hararetle alkışlandı. Bunun yanı sıra yediler ve içtiler, güldüler ve sohbet ettiler. Dona Gisa'nın seks ayrımının saçma bir "feodal ve İslâmi" ayrım olduğu yolundaki itirazlarına rağmen erkekler misafir salonunda, kadınlar da bir başka salonda toplandılar. Biranın su gibi aktığı ve anekdotlarla sarsılmakta olan erkekler topluluğu arasına katılmaya sadece Dona Gisa ile iki üç kadın cesaret edebildi, ama bu, hâlâ halsiz ve ağrılı ama buna rağmen yılmaz Dona Dinora'nın tepkisine sebep oldu:

"Şu Maria Antonia utanmazın teki... Adamların arasında kalıp bayağı konuşmaları dinliyor... Ve bir de Dona Alice ile Dona Misete'yi de oraya sürüklüyor... Tabii en kötüleri de *gringa*... Şuna bakın, duyabilmek için nasıl da boynunu uzatıyor..."

Buna karşılık Dona Neusa Macedo'ya bakın, kadınların erdemlilik örneği, dengeli ve sağduyulu, seramikçi Arjantinlilerin oğluyla, on sekiz on dokuz yaşlarındaki Ramiro'yu dinliyor. O olmasa çocukla ilgilenen olmayacak, diğer gençler Marilda'nın çevresinde toplanıp ondan sambalar, valslar, tangolar ve halk türküleri isterken o balık avı hakkında konuşmak istiyor.

"Geçende bir alabalık yakaladım, tan beş kiloydu!"

"Deme!" diyordu heyecanla Dona Neusa... "Beş kilo mu? Ne kadar büyük? Başka ne avladın?" (Gözü pek bir balıkçıya ne ad takabilirdi acaba? "Morina ciğer yağı" ona yakışırdı... Böylece Neusa'nın gözleri ışıldıyordu.)

Arjantinli karısı ve çocuğuyla geldiğinde kapıda Vivaldo ile karşılaştı, şu "Çiçekli Cennet" cenazecisi. Birlikte ev sahiplerini teb-

rik etmeye gittiler ve ardından erkekler salonuna dönerken Buenos Airesli Bernabo, görgüsüz olduğu kadar açıkyürekliliğiyle Dona Flor'un şıklığından söz etti, giysisi oradaki kadınları kıskandırıyordu; zaman zaman Dona Jacy'nin evinde temizlikçi olarak çalışan –üstelik mükemmel temizliyordu– ve davetin hazırlanmasında gönüllü olan asabi Miltinho da, "Dona Flor bugün kendini aşmış, çok şık," diye ekledi.

"Bir kadını güzel yapan paradır..." dedi Don Hektor: "Dona Flor'un şıklığına bakın ne kadar da güzel..."

Don Vivaldo dikkatle baktı; kadınlara bakmak, kıvrımlarını, çıkıntılarını ölçmek hoşuna gidiyordu.

"Doğrusu söylenecek olursa, o kadar güzel olmasa da şık ve sempatik, orası doğru. Şimdilerde daha bir kadın, balıketinde ama sanmam ki bu para nedeniyle olsun... Yaşı, dostum, tam yaşında. Küçük kızlardan hoşlananlar akıllarını yemiş. Onunu toplasan tam yaşındaki, elbisesini içeriden patlatan bir kadına karşılık gelmez..."

"Şu gözlere bakın..." dedi Arjantinli. Görünüşe göre o da uzmandı.

Baygın, uzaklara dalmış, nazik düşünceler arasında kaybolmuş gözler. Don Vivaldo, eczacının nasıl olup da, bir salondan öbürüne geçerek nazikçe, kibarlıkla ve sevecenlikle misafirleriyle ilgilenen ev sahibesine o dalgın havayı veren naif düşünceleri ilham edebildiğini soruyordu kendi kendine. Ama bu kendiliğinden olan bir şeydi.

Don Vivaldo, Arjantinlinin koluna girdi: Kadını güzel yapan para değildir Don Bernabo, iyi muameledir, ruhsal huzurdur, mutluluktur. O baygın gözler ve o oynak kalçalar hayatının huzurlu olmasından ötürü öyleler.

Bakışları ilginçti... Önceleri nerede görülmüştü o aynı baygın, sanki yüreğinden gelmiyormuş gibi görünen bakışı? Don Vivaldo hatırlamaya çalıştı ve sonunda buldu: rahmetlinin anma gecesindeki aynı bakışlardı. Bugün kutlamaları kabul ederkenki aynı ifadeyle o zaman başsağlığı dileklerini kabul etmişti, gözleri zamanın ötesine dikilmişti, çevrelerinde ne keder gözyaşları ne de eğlence tebessümü vardı. Güzelliği, diye kavradı Don Vivaldo, içinden geliyordu, onun anlayamadığı bir boyuttan.

Kadınların bulunduğu salonda asıl konu bir kez daha Dona Flor'un şimdiki hayatının mutluluğuydu. Oradaki bazı hanımefendiler, müzisyenlerin ve eczacıların eşleri, onun önceki feci evliliği ve serseri kocası hakkında pek bir şey bilmiyorlardı. Kadın komşular ve dedikoducular ise gevezelik etmekten ve kıyaslamaktan başka bir şey bilmiyorlardı: Ne diğer salonda erkeklerin (ve Maria Antonia gibi utanmazların) açık saçık hikâyeler anlatarak kahkahalarla gülüşmeleri, ne de Dona Maria del Carmen, Dona Amelia ve genç delikanlıların (hepsi Marilda için deli oluyordu) yaptıkları gibi Marilda'dan nostaljik sambalar ve eski valslar istemeceler, bunların hiçbiri dedikodunun verdiği zevkle kıyaslanamazdı. Birinci evliliği, bilin ki, ona cehennem hayatı yaşattı.

Bu, ikinci evliliğinin mutluluğunu daha da güçlendiriyor ve değerli kılıyordu, önceki hatası ise Tanrı'nın sınamasıydı, bir felaketti. Zavallıcık, o canavar heriften, o şeytandan neler çekti, ahlaksız onu dövdü bile.

"Aman Tanrım!" dedi Dona Sebastiana sarsılmış halde elini geniş göğsüne koyarak.

Ne kadar çekmişti! Zavallıcık evi geçindirmek ve dahası serserinin masraflarını karşılayabilmek için çalışırken, aşağılanmış, eziyet çekmişti, ahlaksız herif kumarbazdı ve herkes gayet iyi bilir ki kumar iptilaların en kötüsü ve pahalısıdır. Eğer bugün mutluysa... geçmişte ne kederliydi!

Dona Flor yaşamına ilişkin o hatıraları bulutların üzerinden, bakışları uzak sislerin içinde kaybolmuş halde dinliyordu. Dona Gisa erkek hikâyeleri grubunda, Dona Norma da şarkı severler topluluğu içinde olduğundan, orada ağzını açıp rahmetliyi savunabilecek kimse bulunmuyordu.

Gece yarısına doğru son davetliler de gitti. Dona Sebastiana, yedi yıl süren o felaket evlilik anlatılarından hâlâ çok etkilenmiş haldeydi, nasıl olup da onca dayandın zavallıcık, dedi Dona Flor'un sırtını sevecenlikle okşayarak.

"Ne iyi olmuş da her şey değişmiş, siz de layık olduğunuz hayata kavuşmuşsunuz..."

Yıldız ışıltılarıyla genç öğrencileri deliye döndürmekte olan Marilda, bir anda bir tango söylemeye başladı, şu Dona Flor'un

"Gece yükseklerde, gökyüzü ışıl ışıl, sessizlik sanki bir uyku..." diye akıp giden tangosunu, rahmetlinin dünyasına gömülü olan serenadı.

Doktor Teodoro keyifli bir gülümsemeyle, müziğin bazı hastalıkların iyileştirilmesinde oynadığı rol konusunda bitmez tükenmez bir tartışmaya girişmiş olan gürültücü son davetliler grubunu uğurluyordu. Doktor Venceslau Veiga ile doktor Silvio Ferreira aralarında anlaşamıyorlardı. Polemiğin sonunu kaçırmamak için ev sahibi arkadaşlarına tramvaya kadar eşlik etti. Marilda'nın sesi artık duyulmuyordu.

Yalnız kaldıklarında Dona Flor oradaki her şeye sırtını çevirdi: tatlılara, şişelere, salonun dağınıklığına, kaldırımdaki konuşmaların yankılarına, bir köşede sessizce durmakta olan fagota.

"Sen?" dedi sıcak ama şaşırmamış bir sesle, sanki onu bekliyor gibiydi.

Demir yatakta çırılçıplak Vadinho yatıyordu, karnavalın o pazar günü morg görevlilerinin onun cansız bedenini getirdikleri haliyle; gülümseyerek ona el salladı. Dona Flor da gülümsedi ona; serserinin sevimliliğine, o masum ve sinik ifadeye, o küstah bakışa kim dayanabilirdi? Kilise azizesi dayanamıyorsa Dona Flor, basit bir yaratık, haydi haydi dayanamazdı.

"Güzelim..." dedi içten, yorgun ve ağırdan.

"Neden tam da bugün geldin?"

"Çünkü sen çağırdın... O kadar ısrarla çağırdın ki ben de geldim..." Sanki çağrıları o kadar ısrarlı ve sürekliydi ki mümkün ile olanaksız arasındaki sınırları silip atmıştı. "İşte buradayım canım, şu an geldim..." Ve yarı dikilerek onun elini eline aldı.

Onu kendine doğru çekti ve öptü. Yanağından, çünkü o dudaklarını ondan ayırmıştı.

"Ağızdan olmaz. Yapamam, deli adam."

"Neden peki?"

Dona Flor yatağın kenarına oturdu ve Vadinho tekrar uzandı yatağa, bacaklarını ayırıp her şeyi, bütün o yasaklı (ve güzelim) şeyleri teşhir ederek. Dona Flor o bedenin tüm ayrıntılarından etkileniyordu: Üç yıldan beri görmemişti ama aynısıydı, sanki aradan hiç zaman geçmemiş gibi.

"Aynısın, biraz bile değişmemişsin. Ben şişmanladım."

"İyisin... tahmin bile edemezsin... Tombul soğanlar gibisin, bol sulu, şu insanın ısırası gelen türden... Şu küstah Don Vivaldo haklı... Serseri gözlerini senden alamıyordu..."

"Çek elini oradan Vadinho, yalan söylemeyi de bırak... Don Vivaldo bana hiç öyle bakmaz, her zaman saygılıdır... Haydi, çek elini..."

"Nedenmiş canım? Neden çekeyim elimi?"

"Unutuyor musun Vadinho şimdi evli ve ciddi bir kadın olduğumu? Bana sadece kocam el sürebilir..."

Vadinho çapkınca göz kırptı:

"Ya ben neyim canım? Ben de kocanım... Yoksa unuttun mu? Ben birinciyim, önceliğim var..."

Bu da yeni bir sorundu. Bu Dona Flor'un hiç aklına gelmemişti, ne cevap vereceğini bilemiyordu:

"Sürekli bir şeyler icat ediyorsun... İnsana düşünmeye fırsat bırakmıyorsun..."

Sokaktan eve dönmekte olan Don Teodoro'nun ayak sesleri geliyordu.

"İşte geliyor, Vadinho haydi git... Seni gördüğüme çok sevindim... Sevinmekten öte..."

Ama Vadinho gayet sakin serpilmiş yatmaya devam ediyordu.

"Haydi git deli adam, içeri giriyor, kapıyı kapatacak."

"Neden gidecekmişim, söyle?"

"Şimdi gelecek ve seni burada görecek, ben ne derim sonra?"

"Deli, o beni göremez... sadece sen görebilirsin beni güzel çiçeğim..."

"Ama o yatağa yatacak..."

Vadinho acı ve çaresizlikle başını salladı:

"Bunu engelleyemem, ama biraz sıkışırsak üçümüz de sığarız..."

Bu kez Dona Flor gerçekten kızdı:

"Benim hakkımda böyle mi düşünüyorsun? Yoksa benim kim olduğumu unuttun mu? Neden bana sanki fahişeymişim gibi davranıyorsun, sokak sürtüğüymüşüm gibi? Nasıl cesaret edebilirsin buna? Bana saygını mı yitirdin yoksa? Benim namuslu bir kadın olduğumu gayet iyi biliyorsun..."

"Kızma güzelim... Beni çağıran sensin..."

"Sadece seni görmek ve sohbet etmek istedim..."

"Ama henüz sohbet etmedik ki..."

"Yarın dön, o zaman konuşuruz..."

"Ben öyle boyuna gidip gelemem... Yoksa bunu öyle Santo Amaro'ya veya Feira de Sant'Ana'ya yapılan kısacık bir yolculuk mu sandın? 'Şuraya gidiyorum, hemen döneceğim,' demenin yeterli olduğunu mu sanıyorsun? Eğer gelmişsem burada kalırım..."

"Ama burada olmaz, yatak odasında. Yatakta. Tanrı aşkına. Bak Vadinho, Teodoro seni göremese bile, ben ölürüm, ne yapacağımı bilemem. Yüzüm tutmaz buna," dedi kırık bir sesle... (Vadinho onu asla ağlarken görmek istemezdi.)

"Tamam, salonda uyurum, yarın çözeriz bu sorunu. Ama önce bir öpücük istiyorum."

Doktor gelmiş banyoda yıkanıyordu, su sesi geliyordu. Dona Flor utanarak yanağını uzattı.

"Hayır canım... Gitmemi istiyorsan dudaklarından..."

Doktor her an içeri girebilirdi... Despotu tatmin edebilmek için dudaklarını uzatmaktan başka ne yapabilirdi?

"Ah Vadinho, ah!"

Ve başka bir şey demedi dudakları, dili ve gözyaşları (utançtan mı, yoksa sevinçten mi?). Ama gerçek bir öpücüktü o.

Vadinho tümüyle çıplak halde odadan çıktı, ne kadar da erkeksi ve güzeldi! Altın renkli kılları kollarını ve bacaklarını örtüyordu, göğsü sarı bir kıl halıyla kaplıydı, sol omzundaki bıçak yarası yerli yerindeydi ve küstah bıyığı ve kabadayı bakışı da. Dona Flor'u dudaklarını yakan busesiyle bırakarak çıktı.

Kapıdan içeri giren doktor Teodoro karısına gerekli iltifatları ediyordu:

"Birinci sınıf bir davet oldu canım. Her şey yerli yerindeydi, tek eksik yoktu, her şey mükemmeldi. İşte böylesi hoşuma gidiyor, en ufak bir hata olmadan," dedi. Ve yatağın arkasında üzerini değiştirmeye başladı, Dona Flor da kombinezonunu giyiyordu.

"Tanrı'ya şükür, her şey yolunda gitti Teodoro."

Yıldönümünü kutlamak için, Paripe'deki balayı gecesi giydiği, o zamandan beri de sakladığı, Dona Enaide'nin eseri dantelli geceliğini giymişti. Aynaya baktı, güzel ve arzu edilir hissediyordu ken-

dini. Vadinho'nun da görmesini istedi, sadece şöyle bir göz atmalık da olsa.

"İçeri gidip bir bardak su içeceğim, hemen dönerim Teodoro."

Öbürü belki de yaptığı uzun yolculuk nedeniyle yorgun düşüp uyuyakalmıştır diye onu uyandırmamak için kapıyı sessizce açtı, ayakuçlarında yemek odasına girdi. Sadece onu bir an için görmek, eğer uyuyorsa yanağını okşamak ve eğer uyanıksa geceliğini göstermek (uzaktan) istiyordu.

Tam o kapıdan çıplak halde ve aceleyle çıkarken gördü onu. Donup kaldı, kalbi çarpmaya başlamıştı; git dediği için kızmış da ondan ötürü mü gidiyordu, onu orada sonsuza dek yalnız bırakarak? O zarif yüzünü bir daha hiç göremeyecek, dudaklarını değdiremeyecek, geceliğini bir daha asla ona gösteremeyecekti (o elini uzatsın, kendisi de gülerek onun elini itsin diye). Asla. Gururu kırılmış, o yüzden gitmişti.

Belki böylesi daha iyiydi. Mutlaka böylesi daha iyiydi. Dürüst bir kadındı o... Kocası yeni pijamasıyla (evlilik yıldönümü hediyesi miydi?) onu yatakta beklerken başka bir erkeğe nasıl bakabilirdi, hem de onun gibisine? Böylesi daha iyi, Vadinho'nun bir daha dönmemecesine gitmiş olması daha iyiydi. Onu görmüştü, öpmüştü, başka bir şey istemiyordu. Böylesi daha iyi, diye tekrarlıyordu, böylesi daha iyi.

Oradan ayrılıp yatak odasına dönebilirdi. Neden o kadar erken ayrılıp gitmişti? Eğer zaman ve mekânın içinden geçip geldiyse, neden öyle aniden gidivermişti? Kim bilir... belki de bir daha dönmemek üzere gitmemiştir.

Kim bilir, belki de yürüyüş yapmak, Bahia gecesine bir göz atmak, kumarın nasıl gittiğini görmek, onun yokluğunda neler yaptıklarına bakmak için çıkmıştır... Belki de sadece Palace'ı, Tres Duques'i, Abaixadinho'yu, Ze de Meningite'nin evini, Tabaris'i, Parangua Ventura'nın mağarasını şöyle bir dolaşmak için gitmiştir.

Beşinci Kısım

RUH İLE MADDE ARASINDAKİ AMANSIZ SAVAŞ, BUNUN YOL AÇTIĞI VE SADECE BAHİA KENTİNDE GÖRÜLEBİLECEK GARİP SONUÇLAR VE ŞAŞIRTICI DURUMLAR ÜZERİNE. BURADA ANLATILANLARA İSTEYEN İNANIR, İSTEMEYEN İNANMAZ

(Tamtamların ve agogo'ların
ve Tanrı Exu'nun alaycı şarkısı eşliğinde:
"Şimdi kapıyı kapadım, şimdi açılmasını emrediyorum")

ORIXAS İLAHLARININ BEĞENDİKLERİ VE İĞRENDİKLERİ

(Dionisia de Oxossi tarafından aktarılan bilgiler)

Her çarşamba günü Tanrı Xango *caruru* (tanrılar için *amala*) yer, dinlenme günlerinde de kaplumbağa veya koyun eti (*ajapa* veya *agutan*).

Membalar tanrısı Ewa, *kaçasa*'dan ve tavuktan nefret eder.

Iya Masse, beç tavuğu (*conquem*) yer.

Ogun'a oğlak ve *akiko* adayın, ilahların dilinde horoz demektir bu.

Omulu, yengeçten nefret eder.

Ayna ve yelpaze, incelik ve sevecenlik ile birlikte Oxun, *acara* balığından ve tatlı patates, soğan ve karidesle hazırlanmış *ipete*'den hoşlanır. En sevdiği et olan keçi etini de, palmiye yağlı mısır püresi ve arı balıyla birlikte sunmak gerekir.

Ketu kralı ve avcı olan Oxossi saygı duyulmayı ister ve pek çok şeyden hoşlanmaz. Ormanda yabandomuzuna karşı koyar, ama eğer derisi varsa balık yemez, ne tatlı patates, ne beyaz barbunya yer, evinde pencere olsun istemez; onun penceresi ormandır.

Ne ölüme ne de *egun* ruhlarına inanan savaşçı Yansa'ya kabak sunmayın, ne de marul veya hurma, o fasulye yer.

Oxumare mısır unlu barbunyadan ve Nanan *caruru*'dan hoşlanır.

(Doktor Teodoro'nun koruyucusu Oxala'dır, ciddiyetinden ve tavırlarından hemen anlaşılır bu. Beyazlar giyindiğinde ve eline fa-

gotunu aldığında tıpkı bir Oxolufan'a benzer, *orixas*'ların en yaşlısı, hepsinin babası yaşlı Oxala'ya). Oxala'nın yiyecekleri tatlı patatesli *ojojo*, beyaz mısırdan *ebo*, ayçiçeği ve *acaca* balığıdır. Oxala baharattan hoşlanmaz, ne tuz ne de yağ kullanır.

(Rivayet edilene göre, rahmetlinin yok olmasına sebep olan büyüyü yapan *Asoba* Didi idi ve bu istiridyeler tarafından üç kez doğrulanmıştı: Vadinho'nun koruyucusu Exu idi, bir başkası değil. Acaba Exu, söylendiği gibi şeytan mıydı? Belki de Lucifer'di, yasaya karşı çıkan ve ateşler giyinen kovulmuş melek).

Tadılıp yenilebilecek her şey Exu'nun gıdasıydı, ama sadece tek bir şey içerdi, saf *kaçasa*. Denilene göre Exu geceleri en zor, en dar ve en karmaşık, en kötü yolu seçmek için köşelerde beklerdi, zira onun eğlenmekten başka derdi yoktu.

İlahların en kötüsü, Vadinho'nunkiydi!

1

Krupiye çok geçmeden son topu ilan edecekti, artık sabah olmaya başlamış ve herkes yorulmuştu. Madam Claudette umutsuzca kumarcıdan kumarcıya gidiyor, beleşçi elini ondan ona uzatıyordu. Artık ne mavi gözleri ne davetkâr sesi, ne fingirdek dokunuşları ne de dolgun ödeme vaatleri işe yarıyordu. Kendine saygısını tamamen yitirmiş durumdaydı, sadece açlıktan korkuyordu, açlıktan ölmekten. Artık o saf Parisli aksanıyla "mon cheri", "mon petit coco", "mon chou" demiyordu, sadece bir fiş, o en küçüklerinden, beş *mil-reis*'lik bile olsa bir fiş dileniyordu. Oynamak için değil, değiştirip ertesi günkü yiyeceğini garanti altına almak için.

Kapı görevlisini atlatıp veya onunla oynaşıp içeri girebilseydi (içeri alınmaması emri vardı) fişi rulete yatırıp çoğaltabilir –mutlaka–, böylece farelerle ve karafatmalarla birlikte yaşadığı (kocaman, yatağa tırmanan türden iğrenç karafatmalar) Pelourinho'daki odasının süresi dolmuş kirasını ödeyebilirdi. Dona Inmaculada Taviera Pires'in tahsildarı Kokuşmuş her sabah onu bağırıp çağırmalarla uyandırıyor, odadan atmakla tehdit ediyordu; Dona Inmaculada'ya bu ve başka pek çok izbenin gelirlerini hayır işlerinde kullanması için komutan kocası bırakmıştı.

Kiraya gelince... Kim bilir, eğer Kokuşmuş, kendi deyişiyle, "sorunu yatıştırabilir" ve kadın onun ihtiyaçlarını tatmin edebilirse belki de tahsilatı bir iki gün daha uzatabilirdi. Kokuşmuş'u tanıyanların dediği gibi fahiş bir fiyattı bu (Madam Claudette'i ve onun aşırı sefilliğini biliyorlardı, buna rağmen adamın yanında o parfüm ve çiçek gibi kalırdı).

Madam Claudette altmışlarında –eğer henüz aşmamışsa–, başında neredeyse saç kalmamış, ağzında sadece birkaç dişli ve gözleri kataraktlı biriydi. Artık bir zamanlar kraliçesi olduğu ve müşterilerin kuyrukta beklediği kadınlar pansiyonunda hakkıyla yerine getirdiği onurlu mesleğini sürdüremiyordu. Yirmi beşindeymiş gibi göründüğü kırklı yaşlarının gücüne ve çekiciliğine sahip olduğu bir dönemde, "Paris hissi" veren ve Bahia'nın en yüksek fuhuş merkezi olan San Salvador'a gelmişti – Buenos Aires, Montevideo, Sao Paolo ve Rio üzerinden. Madam Claudette o zamanları hayal meyal hatırlıyordu, ama o dönemlerin ihtişamı şimdi onu neşelendirmeye yetmiyordu.

Zamanla yavaş yavaş düşmüş, sokaktan sokağa, Praga do Teatro'daki en şık, kakao tüccarlarının beş yüzlükler fırlatıp yoğun kurslar alarak sefahatin keyiflerini öğrendikleri Pension Europa'dan çıkıp yavaş yavaş hiyerarşi ve fiyat merdiveninden inmiş, yıllar süren bu yolculuğun sonunda en alt basamak olan, Kokuşmuş Et çıkmazında Juliao ile Pilar'ın inini boylamıştı. Ve nihayet, orası bile değil. O zamandan beri açlığa en sefil odalarda dayanmaya çalışmaktaydı. Gölgelerde dolaşıyor, en berbat köşelerde iki kuruş için gövdesini teklif ediyordu, "Miché de Paris, mon coco." Bir keresinde, sarhoşluğun eşiğindeki bir siyahi ona neredeyse şefkatle bir teklik verip, "Git torunlarını büyüt nineciğim, artık fahişelik çağın geçmiş senin," demişti.

Torunları yoktu, ne de bir akrabası veya bir dostu, hiç kimsesi yoktu. Giyeceği şık bir elbisesi de kalmamıştı, üzerindeki son paçavralar birbirine teyellenmiş yamalardan oluşuyordu ve kir içindeydi. Nesi varsa parça parça satmıştı. En uzun süre koruduğu son takısını da (aile yadigârıydı) altı yıl kadar önce (aşağı yukarı, zira Madam Claudette epeyden beri ayları ve yılları saymayı bırakmıştı) bir sabaha karşı, düşkün halde San Miguel'de mesleğini ic-

ra ederken iyi fiyata satmıştı. Vadinho, salakça ama büyük bir bol gönüllülükle ona yüklü bir para teklif etmiş ve mavi-turkuaz gerdanlığı satın almıştı.

O anda, rulet masasının önünde, tam son topun fırlatılacağı sırada, fişsiz, parasız ve umutsuz Madam Claudette, Vadinho'yu anımsadı. Kazansın veya kaybetsin, gecesi şanslı veya şansız geçsin, asla ona bir onluk fiş verip sırtını sıvazlamaktan geri kalmazdı. Bir keresinde Tabaris'in gazinosunu neredeyse soyup soğana çevirmiş, cepleri parayla dolu çıkıp arkadaşlar çetesiyle birlikte oradan oraya içki içmeye gitmeye koyulmuştu. Her meyhanede, peri masallarındaki krallar gibi etrafa beş veya on *mil-reis*'lik paralar dağıtıyordu, hatta bazılarında yirmilik. Çılgınlık gibi bir şey, kadınlar onu havalara kaldırıyorlardı.

Eğer Vadinho yaşıyor ve orada olsaydı ona en azından bir fiş verir, bir tabak fasulye ile bir paket sigarasını garanti ederdi, üstelik bunu o yaramaz tebessümüyle, küstah sevimliliğiyle yapar, "Emrinizdeyim madam," derdi. Madam da "Merci, mon chou," der ve oynamaya giderdi. Ama, aah ah! Genç, ölmüştü, karnaval sırasında, eğer bulutlu hafızası kendisini yanıltmıyorsa. Tam bunu hatırladığı sırada oldu, tam o anda: Usta krupiye Chastinet, fişleri –yüzlükler, iki yüzlükler ve beş yüzlükler; beş yüzlükler büyüktü, inciden yapılmış nefis bir şey– toplayıp son oyunun ödemesini yapacaktı ki bir şeyler hissetti, bir iç sıkıntısı, sanki gövdesini deliyorlarmış gibi. Kısa ve acı bir çığlık attı, kolları düşüp elleri iki yana açıldı ve fişler halıların üzerinde yuvarlanmaya başladı.

Düzenbazlar aceleyle eğilip fişleri toplamaya başladılar, yerlerde kadınlı erkekli birbirleriyle çekişen gruplar oluştu. Madam Claudette o keşmekeşin içine girmeden, şaşırmış ve umutsuz halde öylece kalakaldı, ta ki Chastinet kendine gelip çömelerek yerde kalanları toplayana kadar. Salonun şefi Granuzo da koşarak gelmiş, geri kalanları kurtarmaya çalışıyordu. Herkes cebine bir şeyler doldurmuştu, bir tek şaşkın kadın dışında.

Madam Claudette birden bir elin göğsüne büyüklerden bir fişi, inciden yapılmış bir beş yüzlüğü sıkıştırdığını hissetti, kirasını ödemeye ve on beş günlük yiyeceğini garanti etmeye yetecek kadar bir fiş.

Bir sesin, "Hizmetinizdeyim madam," dediğini duyar gibi oldu. O da eski âdete uygun olarak, "Merci, mon chou," diye cevap verdi ve fişi paraya çevirmek için kasanın yolunu tuttu, zira bu gizemi açıklayamayacak denli yaşlı ve afallamış haldeydi. Belki de oyunculardan biri, bol gönüllülük ve çabuklukla o çalınmış fişi sokuşturuvermişti koynuna. Kim olursa olsun, "Merci, mon vieux..."

2

Dona Flor sıçrayarak uyandı. Doktor Teodoro çoktan banyosunu yapmış ve tıraş olmuştu, giyinmeye başlıyordu.

"Çok uyumuşum..."

"Doğal canım, yorgunluktan ölmüş olmalısın. Dün geceki gibi bir daveti hazırlamak çocuk oyuncağı değil, üstelik bir de herkesi ağırlamak, onlarla ilgilenmek... İstirahat ermelisin. Neden yatakta kalmıyorsun? Yardımcı kadın her şeyi hazırlar..."

"Yatakta kalmak mı? Hasta değilim ki..."

Ve kalkıp hızla hazırlandı: Her sabah birlikte kahvaltı ediyorlardı ve her ne olursa olsun irmiği ateşe koyan kendisi olmalıydı; onu kocasının sevdiği hafif ve köpüksü kıvamda ancak o hazırlayabilirdi. O kıvamı yakalayabilmek için içine bir tutam tapyoka koyuyordu.

Yorgundu, evet, ama verdiği davetten ötürü değil; eski zamanlarda olduğu gibi kulağı eşikte, sokaktan geç saatlerde gelebilecek tanıdık ayak seslerini bekler halde uykusuz bir gece geçirdiği için. Ayrıca başka bir tedirginliği daha vardı: Parlak yıldönümü kutlamasını aralarındaki mahrem şenlikleriyle tamamladıklarında acaba Teodoro onun davranışlarında herhangi bir değişiklik sezinlemiş miydi? Günlerden ne çarşamba ne de cumartesi idi, ama Dona Flor gerdek geceliğini giymişti ve doktor Teodoro, "Ne nazik bir hatırlatma canım," demişti: "Bazen durum zorluyor, eğer bugün takvim haricinde seni istismar edersem kusura bakma..."

Doktor her zaman böyleydi, dikkatli ve nazik. Hangi kadın onun terbiyesine hayran kalmazdı ki? Dona Flor kabul etti, ama

karmaşık duygularla. Dudakları acıyor, ağzı yanıyor, dili tutuşuyordu, hâlâ Vadinho'nun yakıcı tadını taşıyordu ve doktor faaliyetine başlamadan önce her zaman yaptığı gibi onu öpünce kendini halsiz ve cansız hissetti.

Kafası karışık halde yolunu şaşırdı, onları onurlu ama şiddetli zevk anında birleştiren mükemmel zamanlama koordinasyonunu yitirdi. O şaşkınlık içinde, her zaman yaptığının aksine kocasını adım adım izleyemedi ve ilk boşalan kocası oldu; buna karşılık Dona Flor *bis* sırasında (evet, *bis* yapıldı) kendini gergin sinirlerinin oluşturduğu hapishaneden kurtarmayı başardı. Hiç böylesi başına gelmemişti, bu denli yanlış hesap yapmamıştı, neredeyse Paripé'deki bütün hatalarını tekrarlamıştı. Doktor onu biraz tuhaf ve baştan savmacı gibi hissetmiş olsa da yanlış zamanlamasını ve halsizliğini herhalde yıldönümü kutlamasının yorgunluğuna vermiş olmalıydı.

Sabaha karşı, hâlâ geceyle karışık günün ilk ışıkları duvarlarda uzamaya başladığında Dona Flor sokakta uzaktan gelen ayak sesleri duydu ve ancak o zaman uyuyabildi, sanki uyku ilaçları almışçasına derin bir uykuya daldı.

Şimdi terliklerini giymiş, geceliğinin üzerine sabahlık geçirmiş halde saçını tarayarak mutfağa doğru yürüyordu. Ama salona geldiğinde serseriyi fark etti, tüm utanmazca çıplaklığıyla sere serpe divana uzanmıştı. İrmiği ısıtmaya koymadan önce mutlaka onu uyandırmalıydı (mutfaktan yardımcı kadının yapmakta olduğu kahvenin tatlı kokusu geliyordu). Dona Flor, onun omzuna dokundu, Vadinho tek gözünü açıp mırıldandı:

"Bırak uyuyayım, daha şimdi geldim..."

"Burada, salonda uyuyamazsın..."

"Nedenmiş o?"

"Sana dedim, beni rahatsız ediyorsun..."

Vadinho sabırsızlıkla:

"Bunun benimle ne ilgisi var? Bırak beni..." dedi.

"Yine kabalaşmaya başlıyorsun, değil mi... Lütfen Vadinho..."

Adam gözlerini açıp tembelce gülümsedi:

"Peki, peki, deli kadın. Yatak odasına gidiyorum... Benim ortak gitti mi?"

"Ortak mı?"

"Senin doktor... İkimiz de seninle evlenmedik mi, senin kocaların değil miyiz? Gizli ortaklarız biz canım benim..." Ve suç ortaklarıymış gibi arsızca ona baktı.

"Vadinho! Böylesi terbiyesizliklere izin veremem..."

Sesini yükseltmişti, mutfaktan yardımcı kadın seslendi:

"Bana mı diyorsunuz Dona Flor?"

"İrmiği ben yapacağım diyorum..."

"Kızma güzelim..." diyerek kalktı Vadinho. Ona doğru uzandı! "Aman Tanrım, ne terbiyesizce bir çıplaklık..." diyerek ondan uzaklaştı Dona Flor.

"Sen aklını kaybetmişsin..."

İki erkek koridorda karşılaştılar, birinin girip diğerinin çıktığını gören Dona Flor ikisi için de bir şefkat hissetti, birbirlerinden çok farklıydılar, ama ikisi de hem rahip hem de hâkim karşısında kocasıydı. "İki ortak" diye aklından geçirdi gülerek sevimli herifin laflarını. Sonra hemen toparlandı: "Aman Tanrım, Vadinho'dan bile beter bir ikiyüzlü haline geliyorum." Üstelik, ikiyüzlü adam doktora dilini çıkarıp göz kırpmış, pornografik bir hareket yapmıştı. Bu Dona Flor'un hoşuna gitmedi.

Yok, bu iyi değildi bu tür edepsizliklere, pis şakalara, o tip terbiyesizce davranışlara ve kabalıklara izin veremezdi. Vadinho'nun saygın bir evde nasıl davranılacağını öğrenme zamanı gelmişti.

"Bugün epeyce geç kaldık sevgilim..."

"Aman Tanrım, irmik," diye feryat ederek mutfağa koştu Dona Flor.

3

Sabah dersi bitip öğrenciler *baba-de-moca* tatlısı tepsisini kimin evine götüreceğini belirlemek için aralarında kura çekerken, Dona Flor daha görmeden onun varlığını hissetti.

Onun sadece kendisine görünür olmasına henüz alışamamıştı, masada onu çırılçıplak otururken gördüğünde de birden ürperdi. Ama öğrenciler skandalın farkında olmadığından ayrıcalığı-

nı hatırladı: İlk kocası diğer insanlar için görünmezdi. Böylesi daha iyiydi.

Öğrenciler, sanki, aralarında cascavlak oturmuş, onları klinik bir gözle inceleyen, güzellerin üzerinde daha fazla duran bir adam yokmuşçasına gülüp şakalaşmaya devam ediyorlardı. İşte oradaydı, dersi allak bulak ediyor, eskisi gibi öğrencilere takılıyordu. Tabii bu arada Vadinho'nun ona vermesi gereken bir hesabı vardı, açıklaması gereken bir şey: şu kemik torbası Vasques dos Santos şıllığı meselesi.

Kalkıp sere serpe, hafif adımlarla, sanki dans edercesine, nüfuzlu kodaman Senyör Pelancchi Moulas'ın özel, doğrusunu söylemek gerekirse çok özel sekreteri dolgun kıvrımlı kalçalı, bereketli bronz göğüslü (en azından öyle gözüküyorlardı), Zulmira Simões Fagundas'ın çevresinde üç kez dolandı.

Poposunu beğeni ve övgüyle onayladıktan sonra, göğüslerinin gizemini çizmeye kararlı olduğunu belli etti: Gerçekten bronzdan mıydılar yoksa sadece çok sert olduklarından ötürü mü öyle gözüküyorlardı? Bu sırrı çözebilmek için baş aşağı havaya yükseldi ve *nago* ulusu prensesinin dekoltesinin içini incelemeye koyuldu.

Dona Flor'un şaşkınlıktan dili tutulmuş gibiydi: Onu hiç böyle, yerde olduğu kadar havada da sağlamca ve istediği konumda –yatay veya dikey, eğri veya baş aşağı– durabilir halde görmemişti, şimdi dolgun kadının göğüslerini incelerken olduğu gibi.

Öğrencilere görünür değildi, burası doğruydu, ama havada bir şeylerin hissediliyor olması gerekirdi, zira fazlasıyla heyecanlı biçimde kahkahalar atıp avaz avaz konuşuyorlardı, bazı şeylerin farkındaymışlarcasına. Dona Flor sinirlendi. Vadinho bütün çizgileri aşıyordu.

Ve gerçekten de, gözlemekle yetinmeyip, o ulvi oluşumların hangi ilksel maddeden yapıldıklarını kesin olarak anlamak amacıyla elini kadının göğüs arasına daldırınca da –sahiden etten ve kandan mı yapılmışlardı ya da birer mucize miydiler?– aşmış oldu.

"Ay!" diye inledi Zulmira, "biri bana dokunuyor..."

Bunca serserilik karşısında Dona Flor gazaba gelip patladı ve bağırdı:

"Vadinho!"

"Kim? Ne? Nasıl? Ne oluyor? Neydi o?" Şaşırıp heyecanlanan öğrenciler arkadaşlarının ve hocalarının çevresinde toplandılar. "Ne dediniz Dona Flor? Ya siz, Dona Zulmira?"

Zulmira şımarıkça iç geçirerek açıkladı:

"Biri sanki göğsümü elleyip yokladı gibi hissettim..."

"Acıdı mı?"

"Hayır... Aksine hoş bir şey gibiydi..."

Dona Flor zorla kendini topladı... Onun hiddetli haykırışını duyan Vadinho ortalıktan yok olmuştu.

4

Akşamüzeri Vadinho, müstehzi gülümsemesi ve alaycı ses tonuyla iki üç kez ısrar etti:

"Bakalım kim daha fazla dayanabilecek güzelim... Doktorunla ve gururunla sen mi, yoksa ben mi..."

"Peki sen neyinle?"

"Ben, aşkımla..."

Bu bir meydan okumaydı ve Dona Flor, onun biraz önce verdiği söze güvenerek (ona zorla sahip olmayacaktı, sadece güzellikle, onun arzusuyla) meydan okumayı kabul etti, risk almaya hazırdı, zira karakteri sağlam, kararlılığı güçlü biriydi. "Benim gibi dulluk cehenneminden geçen biri, ne ruhlardan ne ayartıcılardan korkar, kibirli adam."

"Dürüstlüğüm her şeyin üzerindedir..."

Vadinho gülmeye başladı:

"Tıpkı doktor gibi konuşuyorsun canım. Tuhaf bir tarzda, klasik bir ağızla, hocalar gibi..."

Bu kez o güldü:

"Tabii ki hocayım, onu tanımadan önce de öyleydim, seni tanımadan önce de. Üstelik çok takdir edilen bir hoca..."

"Yemek ve kendini beğenmişlik hocası..."

"Sence gerçekten kendini beğenmiş biri mi olmuşum? Değişmiş miyim?"

"Sen asla değişmezsin canım. Senin tek kendini beğenmişliğin,

onurun. Ama onun tadına bakmıştım bir zamanlar ve tekrar bakacağım... Ne kadar hoca olursan ol canım, yatakta benim öğrencimsin. Ve eğitimini tamamlamak için geldim şimdi..."

Böyle gülüşerek, şakalaşarak yemek vaktine kadar sohbet ettiler. Dona Flor gayet havalı ve kendine güvenliydi: Vadinho onun namuslu kadın iradesini asla kıramaz, evli kadın dürüstlüğünün üstesinden gelemezdi. Daha önceden içine kapalı bir genç kızdı, ilk aşkı karşısında duygularını denetleyememiş ve onurunu Itapoã meltemi altında ona teslim etmişti. Ama şimdi kederlerle ve mutlulukla deneyim kazanmış olgun bir kadındı ve her şeyin karşılığının ve anlamının ne olduğunu biliyordu. Vadinho beklemekten yorulacaktı.

Ama Vadinho, onun direncinin yenilmez olduğuna inanmıyordu:

"Kendini beklediğinden daha erken bana teslim edeceksin... Öbür sefer olduğu gibi... Neden biliyor musun?"

"Neden?"

Kendini beğenmiş tarzda cevap verdi:

"Çünkü benden hoşlanıyorsun ve işin aslında, ta derinliklerinde, senin bile göremediğin bir yerinde, kendini bana vermek için deli oluyorsun..."

Vadinho hilelere, abartılı blöflere başvuruyordu. Dona Flor, ağırbaşlılığında sağlam durup yanıtladı:

"Bu kez kaybedeceksin... Zamanını ve serenatlarını boşa harcamış olacaksın..."

Sakin ve güzel bir akşamüzeriydi, zor ve tatsız zamanların başlangıcı olmasına rağmen. Akşam derslerinden sonra Dona Flor banyodan çıkmış, sadece sutyeni ve külotuyla yarı çıplak aynanın önünde saçını tarar ve parfümlerini sürünürken evin bir taraflarından gelen bir mırıltı duyar gibi oldu. Ama banyoya girip çıkmadan önce içeride iki kocasından birinin var olup olmadığını kontrol etmişti; doktor henüz eczanedeydi, Vadinho ise, sabahki skandaldan sonra ortalıklardan yok olmuştu.

Ama işte oradaydı, bacaklarını sarkıtmış gardırobun üzerinde oturuyordu. Gölgede yarı gizlenmiş halde, Santa Tereza Kilisesi'nin koridorundaki melekle aynı ağaçtan yontulmuş gibiydi. Bakışları Dona Flor'un omuzları üzerine dökülüyordu, öylesine şeh-

vetli bakışlardı ki iştahı onun ıslak bedeni üzerinde yağda kayarcasına gezinir gibiydi. "Aman Tanrım!" diye haykırdı Dona Flor, aceleyle geceliğini üzerine geçirmeye çalıştı.

"Peki niye o canım? Sanki seni tanımıyor muyum, her yanını, her yerini bilmiyor muyum? Öpmediğim yerin kalmış mıydı? O saçmalık ne öyle? Ne kadar anlamsız..."

Balerin atlayışıyla –hareketleri ne kadar da hafifti!– gardıroptan indi, çıplak bedeni ışık ve gölgelerin arasından geçip nazikçe demir yatağa, yeni şiltenin üzerine kondu:

"Yavrum, bu yeni şilte bulut gibi, çok güzel... Güle güle kullan..."

Sonra utanmazca gerindi. Şehvetli ve kışkırtıcı çehresindeki tebessümü bir ışık huzmesi gibiydi. Dona Flor, gölgede, ona bakıyordu.

"Gel buraya Flor, gel yanıma yat, biraz sevişelim. Uzan şuraya, bu harika şilte üzerinde yuvarlanalım biraz..."

Öğrenciler arasında yaptıklarına hâlâ kızgın halde –Vadinho'nun elini Zulmira'nın göğüslerine sokması ve şıllığın da bundan hoşlanmış, edepsiz herifi görmemesine rağmen bayılırcasına zevk almış olmasından ötürü– Dona Flor sertçe cevap verdi:

"Yaptıkların yetmedi mi sence? Yetinmeyip bir de gelip beni gizlice seyrediyorsun. O kadar zaman geçti hâlâ tavırlarını değiştirmedin, onca vakit içinde..."

"Kızma canımın içi... Gel buraya, yanıma yatıver."

"Hâlâ bana seninle yatmamı teklif etmeye nasıl cesaret edebiliyorsun? Sen beni ne sanıyorsun? Karaktersizin, namussuzun biri mi?"

Vadinho tartışmak niyetinde değildi:

"Canım benim, bu kızgınlık neden? Aşırı bir şey yapmadım ki... Sadece gözlerim kızın üzerinde biraz bayram etsin istedim... Sadece meraktan, Pelancchi Moulas'ın o fazlalıklarının neden yapıldığını anlamak için... Onlarla patronunu emzirdiği söyleniyor..." Güldü, sonra sesini alçalttı: "Gel canım, buraya, kocacığının yanına oturuver madem yatmak istemiyorsan, korkma. Otur da iki çift laf edelim... Sen değil misin sohbete ihtiyacı olduğunu söyleyen?"

"Otursam beni zorla almak istersin..."

"Ah, keşke öyle olsa... Demek sana zorla, senin kabulün olma-

dan sahip olup seni zinaya mecbur bırakabileceğimi sanıyorsun. Sana zorla asla sahip olmam canım, bir kenara yaz bunu, Vadinho'nun sözü..."

"Beni zorlaman yasaklandı mı yoksa?"

"Yasaklanmak mı? Kim yasaklayacak? Bana yasak koyacak ne Tanrı ne de şeytan var... Bunu sen bilmiyor musun? Benimle yedi yıl birlikte yaşadığını unuttun mu yoksa? Hâlâ beni tanıyamadın mı?"

"O zaman neden?"

"Hiç sana zorla sahip oldum mu? Söyle... Bir kere bile..."

"Hayır, hiçbir zaman..."

"Eh, o zaman? Ben kendim yasakladım bunu kendime, asla bir kadını zorlamak gereği duymadım ve bir keresinde Mirandão, Uniáo Plajı'nda bir siyahiyi zorla mecbur etmeye kalktığında ben buna müsaade etmedim... Bendeniz canım, sadece kendine verileni alırım ve istekle, yürekten verildiğinde... Zorla alınanın ne tadı olur ki?"

Tekrar gülümseyerek uzun uzun Dona Flor'a baktı.

"Sen kendini bana vereceksin güzel Florcuğum, tüysüzünün tadına tekrar varma ânının gelmesi için sabırsızlanıyorum... Ama kendini bana verecek olan, bacaklarını açacak olan sensin, ben seni sadece sen de istediğinde istiyorum. Nefretle olsun istemiyorum canım."

Dona Flor bunun tamamen gerçek olduğunu biliyordu; gurur (ilk) kocasının göğsünde bir hale gibi alev alev ışıldamaktaydı. Ama bir azizin değil, bir erkeğin, tam eril bir erkeğin halesi gibi. Bunun üzerine Dona Flor yatağın kenarına oturdu; uzanmış haldeki Vadinho ona bakıyordu. Dona Flor onun karşısında sinirlerinin gevşediğini, silahsız kalmakta olduğunu hissetti. O oturur oturmaz haylazın eli belinden göbeğine doğru kaymaya başladı. Kızgınlıkla ayağa fırladı:

"Gerçekten adam olmazsın sen... Kalpten konuştuğuna inandırdın beni, sözünü tutacağına. Ama hemen cayıverip elini hareket geçirdin..."

"Peki ama seni zorla almaya mı çalışıyorum? Sırf elimi göbeğine koydum diye mi? Otur şuraya da dinle beni, seni zorlamayacağım, ama bu seni kendini gönüllü olarak bana vermeye ikna edebilmek

için tüm, ama tüm imkânlarımı kullanmayacağım anlamına gelmez. Sana dokunabildiğimde dokunurum, öpebildiğimde öperim. Seni aldatmıyorum Flor'um benim, her şeyi deneyeceğim, her şeyi, hem de aceleyle, zira seni bir an önce yemek için deliye dönüyorum, açlıktan ölmek üzereyim."

Bu bir meydan okumaydı: dürüst kadın onuruna karşı Vadinho'nun cazibesi ve lafazanlığı, cüretkârlığı ve küstahlığı.

"Seni kandırmıyorum Flor, seni kucaklayacağım ve senin doktor daha bir şey anlamadan kafasında boynuzlar çıkıverecek. Ayrıca canım benim, o koca kafası ve uzun boyuyla boynuzlar için en kaliteli cinsten, şahane bir kaide olacak."

Ona meydan mı okuyordu? Peki tamam, sayın birinci kocam ve randevuevlerinin ünlü boğası, bekârların ve evlilerin ayartıcısı, yakışıklı Don Juan: "Kendine ne kadar güvenirsen güven, benim tüysüzümün tadına bir daha asla bakamayacaksın. Ne kadar kurnazlık edersen et, ne kadar dil dökersen dök amacına ulaşamayacaksın: Ben dürüst bir kadınım, ne kendi adımı ne de kocamınkini kirletirim. Düelloyu kabul ediyorum."

Böyle düşündükten sonra bir karar aldı ve tekrar yatağın kenarına oturdu:

"Öyle konuşma Vadinho, çok çirkin... Kocama saygı duy... Öyle laflar etme, ciddi şeylerden bahsedelim. Dediğin gibi eğer seni çağırdıysam konuşmak içindi. Kötü bir niyetle değil. Niye benim hakkımda o denli bayağıca düşünüyorsun?"

"Ben mi? Ne zaman senin hakkında kötü düşündüm ki?"

"Yedi yıl boyunca senin karındım... Sen sokaklarda sürtüyordun... Ve sadece kumarhanelerde değil. Bahia'daki tüm hayat kadınlarının yataklarında uyudun, genç kızlarla ve evli kadınlarla birlikte oldun, en berbatlarıyla bile... Ha şimdi bu saçmalıklardan laf açılmışken söyleyeyim, geçenlerde epey önceleri okula gelen o veremli tipli Ines denen kadınla da birlikte olduğunu öğrendim..."

"Ines mi? Sıska mı?" Adını, şeklini ve şemailini güçlü yavuklular hafızasında aramaya başladı ve tüm cilvesi ve şehvetiyle güzel Inés Vasques dos Santos'u buldu. "O mu? Kemik ve tüy yığını. Önemli bir şey değil, dert etme onu canım benim. Zaman öldürmek içindi, hem de en kötülerinden. Ayrıca, üzerinden o ka-

dar çok zaman geçti ki... Şimdi nereden çıkardın bunu, o kadar eski bir hadiseyi, tarih olmuş bir şeyi?"

"Eski hadise, tarih olmuş bir şey, ama ben daha düne kadar bilmiyordum... Ne kadar utandığımı tahmin edebiliyor musun Vadinho? Sen ölmüşsün ve gömülmüşsün, ben ise yeniden evlenmişim ve senin rezaletlerin hâlâ senin peşinde... Bunun için ve başka şeyler için çağırdım seni, zira hâlâ görülmesi gereken hesaplarımız var. Başka şey düşünesin diye değil..."

"Ama güzelim benim, beni ne için çağırmış olursan ol, işte buradayım, bir dakika sevişsek bunda ne kötülük var ki? Yararlanalım durumdan, bedenlerimize bir iyilik yapalım. Senin buna ihtiyacın var, benim ise haydi haydi..."

"Beni tanıyor olman gerekir, benim kocasını aldatan bir kadın olmadığımı bilmen gerekir. Yedi yıl boyunca bana bütün eziyeti çektirdin, beni her biçimde aldattın. Bütün dünya bunu biliyor, sokaklarda bile konuşuluyor..."

"Sen o dedikoducuların laflarına aldırıyor musun?"

"Sen beni aldattın ve az buz değil, bu ciddi bir şeydi... Başka biri olsaydı seni bırakıp gider ya da boynuzla, utançla donatırdı. Ben yaptım mı böyle bir şey? Hayır, sapasağlam dayandım, çünkü ben dürüst bir kadınım Vadinho, Tanrı'ya şükürler olsun. Sen yaşadığın sürece başka hiçbir erkeğe bakmadım."

"Gayet iyi biliyorum canım..."

"Peki biliyorsan, Teodoro'yu aldatmamı nasıl isteyebilirsin, senin olduğun gibi o da benim kocam ve beni başkasıyla aldatmayacak kadar dürüst bir eş... Asla Vadinho, asla. Bir keresinde, hatta..." Ama kendini tuttu.

"Hatta ne güzelim?" Yumuşak bir sesle sordu: "Gerisini getir..."

"Arkasından koşan pek çok kadın var, o birine bile bakmadı..."

"Gerçekten o kadar var mıydı? Abartma bir tanem, sadece bir tane, Magnolia, Bahia'nın şıllığı, seninki de çok çirkin davrandı. Nerede görülmüş koca bir adamın, bir doktorun bakir çocuk rolü oynaması, bir kadından korkması... neredeyse imdat diye bağıracaktı. Utanç verici... Bu fiyaskodan sonra onu nasıl anıyorlar biliyor musun? Doktor Şırınga..."

"Yeter Vadinho... Ciddi konuşmak istiyorsan tamam, ama bura-

ya gelip kocamla alay etmen, buna izin veremem... Bilesin ki onu çok seviyorum, bana davranışlarını takdir ediyorum ve asla onun adını kirletmem..."

"Lafı açan sensin güzelim. Ama doğruyu söyle... Kim daha çok hoşuna gidiyor senin? Yalan söyleme... Ben mi, o mu?"

Başını Dona Flor'un göğsüne yasladı ve o da onun saçlarını okşadı. Düşünceliydi, zor soruya hemen yanıt vermedi.

"Onu asla aldatmayacağım Vadinho, buna layık değil..."

Vadinho ferahlamış gibiydi, çocuk gibi masumca gülümsedi. Dona Flor onun sarı, tatlı ılık saçlarını okşuyordu. Bu sefer dediği soru değil bir olumlamaydı:

"Daha çok benden hoşlanıyorsun bir tanem... Bundan eminim."

"O benim sevgime layık..."

Dona Flor'un eli bıçak yarasının üzerinde durdu: Daha onunla tanışmadan önce, onun okuldan kaçtıktan hemen sonra giriştiği bir gençler arası kavgada aldığı bu geniş ve derin yaranın anısını hissetmek hoşuna gitmişti. Ne haylaz, serseri bir adamdı bu Vadinho! Ne kadar yakışıklı bir delikanlı!

Akşamüzerinin tatlı havası neredeyse hissedilmez bir meltem olarak odanın loşluğuna doluyordu.

"Güzelim," dedi Vadinho, "benim de geçmişe seninki kadar bir ton toprak gibi göğsümü sıkıştıran delice bir özlemim var. Epeyden beri, beni ilk çağırdığından beri gelmek istiyordum. Ama sen beni Didi'nin sana verdiği *mokan* ile bağlamıştın, ancak şimdi ondan kurtulup gelebildim... Zira sadece şimdi beni gerçekten, istekle, gerçek ihtiyaçla çağırdın..."

"Ben de geçmişi özlüyorum... Kötü biri olman hiçbir şeye yaramadı Vadinho, sen öldüğünde neredeyse ben de ölmüştüm..."

Dona Flor içinde neredeyse gülmek gibi bir şey hissetti ya da ağlamak gibi, her neyse, ama çok sessiz, alçak perdeden bir his. Vadinho, kolunu, boynunu, yüzünü yumuşakça okşuyor, başını onun göğsüne daha rahatça yerleştirmeye çalışıyor, Dona Flor onun ağırlığını ve sıcaklığını bacaklarının üzerinde hissediyordu. Sarı saçlı güzel bir baş. Dona Flor yüzünü yavaş yavaş ona doğru yaklaştırmaya başladı. Vadinho da kendi yüzünü kaldırdı ve bir anda onu öptü ve zorlamadan.

Dona Flor bir anda onun dudaklarından ve kollarından sıyrılıverdi, kendini suç işlemiş gibi hissediyordu.

"Aman Tanrım! Ay! Aman Tanrım!"

Bu herhangi bir yarışma değildi. Bir an bile kendini koyuvermemeliydi, en ufak bir ihmale gelmezdi, eğer ayartıcının amacına ulaşmasını istemiyorsa.

Vadinho, keyifle alaycı bir ıslık çalarak yataktan kalktı ve dolabın gözlerini altüst etmeye başladı. Sırf meraktan mıydı acaba? Yoksa, kim bilir, Dona Flor onun azminin, sarsılmaz kararlılığının izlerine odada kolayca rastlayabilsin diye mi?

5

Doktor yemek saatinde eve geldiğinde, Dona Flor sarsılmaz dürüst eş kimliğinde kendini tamamen toparlamış, kocasına olan sadakati konusunda azmini daha da güçlendirmiş, onun adını ve ününü korumuş ve bin bir fikrin dolanıp durduğu zihnini pürüpak etmiş durumdaydı, alnı açıktı. "Bana verdiğin adı asla kirletmeyeceğim, ne de alnına boynuz konduracağım Teodoro, ölürüm de yapmam."

Önemli olan ona işleri kolaylaştırmamak, fırsat vermemek, kurnazlıkla kendisini duygulandırmasına olanak tanımamak, edepsizce ve bayağı malzemelere başvurarak –aç dulluk döneminde ona yoga propaganda broşürleri göstermiş olduğu gibi– temiz duygularını kirletmesini ve şerefini tehlikeye atmasını engellemekti. Eğer Vadinho onu görmeye devam etmek istiyorsa bu saygı sınırları içinde ve platonik ilişkiler çerçevesinde olmalıydı, kendisi ile önceki kocası arasında bir başka ilişki olamazdı.

Dona Flor rahmetliye, ilk ve büyük aşkına olan duyarlılığını gizlemiyordu, gizlemeye bile çalışmıyordu. Onu hayata uyandıran, Ladeira do Alvo'nun acemi genç kızını alev alev bir şenlik ateşine dönüştüren ve ona neşeyi ve cefayı öğreten oydu. Ona yönelik derin bir sevecenlik, bir duygusallık, ne bileyim, iyi ile kötü karışımı bir şey hissediyordu, tanımlaması zor bir duyguydu bu, kendisi bile açıklayamıyordu.

Serseriyi görmekten, onunla konuşmaktan, icatlarına, saçmalıklarına gülmekten memnundu, mutluydu; hatta o bitmek bilmeyen gecede yürek çarpıntılarıyla uyumadan onun sessiz sokaktan gelecek ayak seslerini beklemekten, eskisi gibi iyisiyle kötüsüyle onunla birlikte olmaktan mutluydu. Ama şimdi bütün bunlar bir sevgi dostluğunun ötesine geçmiyordu, bir başka yükümlülüğü, taahhütü ve yatak edepsizlikleri olmaksızın. Yatak, ah! Evet işte oradaydı tehlike! Çoğunlukla tuzaklarla dolu bir yenilgiler alanıydı yatak.

Şimdi yeniden evlenmişti ve yeni kocasıyla mutluydu, birincisiyle sadece nezih bir ilişkide bulunabilirdi, sanki genç kızlığındaki hayâsız ve ölçüsüz tutkusu, Vadinho'nun ölümüyle birlikte, ölümsüz arı ruha sahip olabilmek için (bu ve başka nedenlerin yanı sıra) bedenin azgın tutkularından arınmış, iffetli bir romantik telaşa dönüşmüştü. Yatak ve bedenin zevklerini tatmak, sadece ikincisiyle, doktor Teodoro'yla çarşamba ve cumartesi günleri (*bis*'ler ve tatlı etkileriyle birlikte) olabilirdi. Vadinho'ya sadece uyku vakitleri kalıyordu, onca mutluluk ya da kimbilir onca aşırı mutluluk arasındaki yegâne boş zaman.

Eğer Vadinho durumu bu haliyle benimsemeyi kabul ederse ve böyle bir anlaşmaya saygı duyarsa ne âlâ: O tatlı platonik duygu ve delikanlının mahrem ve şen varlığı Dona Flor'un hayatına neşe ve renk katabilir, mutluluğunun bir parçası olan bir tür anlamsız tekdüzeliği yok edebilirdi. Filozof ve ahlakçı (bu özellikleri burada yeterince kanıtlanmıştır) Mirandão, bir keresinde tipik Bahia aksanıyla şöyle demişti:

"Mutluluk oldukça sıkıcı, boğucu bir şey: kısacası, kasvetten başka bir şey değil..."

Ama Vadinho bu sınırlar içinde kalmak istemezse Dona Flor onu bir daha görmeyecek, bu ilişkileri tamamen kopartacak, o duyguları bastıracak, hatta günah veya bayağılık olmasa bile iyi ve saygın kocasının ışıl ışıl alnına kara çalma tehlikesi yaratabilecek o masum duygusal tutkuyu silip atacaktı.

Bu düşüncelerle kendini yatıştıran, o melun öpücüğün ağzında bıraktığı biber ve bal tadını gidermek için nane şekeri emerek kendini toparlayan Dona Flor, doktor Teodoro'yu bütün akşamü-

zerleri yaptığı gibi aynı şefkatli öpücüğüyle karşıladı, ceketini ve yeleğini aldı, ona yeni yıkanmış pijama üstlüğünü verdi. Doktor, akşam yemeği için, çalışma masasındaki işleri ve fagot çalışması için, gömleğinin ve kravatının üzerine pijama üstünü giyip rahatlıyordu.

Yemek sırasında Dona Flor kocasının davranışlarında ve sesinde her zamankinden daha fazla bir ciddilik hissetti, neredeyse bir resmiyet. Eczacı, bilindiği gibi çok ağırbaşlı biriydi. Ama o akşamüzeri düşünceli çehresi, sessizliği, ne yediğine dikkat etmemesi kaygılı ve huzursuz olduğunu belli ediyordu. Dona Flor, pilav tenceresini ona uzatıp tabağına fileto dolması (yumurtalı *farofa*, sucuk ve kırmızı biber doldurulmuş) koyarken kocasını gözledi. Kuşkusuz kocasının ciddi bir sorunu olmalıydı, iyi ve dayanışmacı bir eş olan Dona Flor da birden endişelenmeye başladı.

Kahve geldiğinde (yanında tapyoka lokmalarıyla birlikte), sonunda doktor Teodoro bir tür çekingenlikle konuşmaya başladı:

"Canım, seninle çok önemli bir konuda konuşmak istiyorum, ikimizi de ilgilendiren bir mesele..."

"Söyle hemen canım..."

Ama o, utangaç, konuşmakta gecikiyor, söyleyeceği kelimeleri arıyordu. Bu ne tür bir sorun olabilir ki, diye soruyordu kendine Dona Flor, doktoru bu denli kendine güvensiz kılacak kadar zor? Kocasının endişeli halinden kaygılanmış, kendi sorunlarını, çifte evlilik meselesini tamamen unutmuştu.

"Nedir Teodoro?"

Doktor ona bakmaya başladı, öksürdü ve konuştu:

"Ne istersen onu yapmanı, sana hangisi doğru geliyorsa, neyin daha iyi olacağını düşünüyorsan onu yapmanı istiyorum..."

"Aman Tanrım, ne demek istiyorsun? Söyle bir an önce Teodoro..."

"Ev meselesi... Satılık..."

"Hangi ev? Bu yaşadığımız ev mi?"

"Evet. Biliyorsun, sen istiyorsun diye bu evi satın almak için para biriktirmiştim. Ama tam işi bağlayacağımız sırada, tam her şey ayarlanmışken..."

"Biliyorum, eczane..."

"... Eczanenin bir bölümünü satın alma fırsatı çıktı, beni büyük ortak yapmaya, eczanenin mülkiyetini garanti altına almaya yetecek kadar bir bölümünü... Tereddüt edemezdim..."

"Gayet iyi yaptın, doğru hareket ettin... Ne dedim sana o zaman? 'Ev sonraya kalsın.' Öyle değil mi?"

"Evet ama şimdi ev satışa çıkarıldı, hem de çok düşük bir fiyata..."

"Satılıyor mu? Ama bizim seçme hakkımız vardı..."

"Evet, vardı."

Ayrıntıları anlattı: Mal sahibi Conquista'da bir çiftlik işletmeye ve sürü yetiştirmeye başlamış, zebu[1] müzayedelerine bir dolu para yatırmıştı. Dona Flor, "zebu müzayedesi"nin ne olduğunu biliyor muydu? Hiç duymuş muydu? Tamam, bu müzayedelerde, Dona Flor'un sahip olmayı hayal ettiği evi pey olarak sürmüştü. Şimdi evi gülünç bir fiyatla satışa çıkarmıştı. Seçenek meselesine gelince, o hakkın eski kiracıya ait olduğunu söylüyordu, Dona Flor ise anlaşma tam bağlanacakken, iş belgelerin hazırlanma noktasına geldiğinde evi almaktan vazgeçtiği için bu hakkı kaybetmişti. Mal sahibinin, doktor Teodoro karar vermeden önce eczanenin mirasçılarının tüm haklarını satın almasına kadar beklemeye tahammülü yoktu. Hemen satmak istiyordu. Madureira ailesinin neredeyse bedava yaşadığı gülünç kiralı bir ev ne işe yarardı ki? Asıl iyi iş hayvan yetiştirmekti, etin kilosuna dünyanın parasını veriyorlardı. Çiftliğinden ayrılamadığı için satış yetkisini arkadaşı Celestino'nun bankasının gayrimenkul birimine vermişti. Belirlenen fiyatın çekiciliği düşünüldüğünde kuşkusuz alıcılar çıkacaktı. Doktor Teodoro bütün bunları nerden biliyordu? Çok basit: Celestino söylemişti bunları ona banka merkezindeki odasında. Doktoru telefonla çağırmıştı: "İlaçları bırakıp derhal gelin, acildir." Ona durumu anlatmış ve sormuştu: Neden bir gayret evi satın almaya çalışmıyordu? Çok iyi bir fırsattı, bundan daha iyi bir iş olamazdı, deli adam evi neredeyse zebu yarışları hırsıyla bedavaya –bir buzağı sürüsü almaya yetecek bir fiyata– satıyordu.

"Zebu müzayedeleri bittiğinde, doktor Teodoro, pek çok iyi insanın canı yanacak... Bu bankadan bu spekülasyona tek kuruş para çıkmaz... Evi satın alın dostum, düşünmeye gerek yok."

1 (Por.) Hörgüçlü sığır.

Portekizlinin ev ve zebu hakkında söyledikleri doğruydu... Doktorun da buzağılarla, ineklerle, sığırlarla ilgili o deliliklere güveni yoktu. Ama, daha kısa bir süre önce bütün tasarruflarını eczanenin çoğunluk hisselerini almak için harcadığı, ayrıca bunun için Celestino'dan kesin geri ödemeli ek kredi istediğine göre, evi almak için parayı nereden bulacaktı?

Bankacı eczacıyı süzüyordu, dürüst biriydi, son derece erdemli, kimseyi dolandırmayacak biri. Karşılık veremeyeceği bir banka işlemi riskine atılacak bir insan değildi... Doktor Teodoro asla kumar oynamazdı. Celestino tebessüm etti: Hayat ne sürprizlerle doluydu! Sessiz sakin Dona Flor, bütün utangaçlığı ve eşsiz yemekleriyle Dona Flor, birbirine tamamen zıt iki adamla evlenmişti. Kendini, şimdi eczacıya yaptığı gibi, Vadinho'ya borç para önerirken hayal etti. Delikanlı, rulet masasına yatırmak üzere birkaç *mil-reis* kapabilmek için heyecanla kalemi alıp önüne çıkarılan bütün kâğıtları imzalardı.

"Biraz para toparlayın, gerisini aynı evin üzerine ipotek yaparak ben sağlarım. Bakın..."

Kalemi alıp hesaplar yaptı. Eğer doktor birkaç *contos* bulabilirse gerisi kolaydı: İpotek uzun vadeli, düşük faizli olacaktı. Portekizlinin önerdiği, baba ile oğul arasındaki bir ticaret gibiydi: Celestino, Dona Flor'u daha ilk evliliğinden beri tanıyordu, evinde yemek yemişti, ona büyük saygısı vardı. Doktor Teodoro'ya da saygı duyuyordu, iyi, dürüst bir adamdı. Bunları söylerken Vadinho'nun adını anmamaya özen gösterdi, hem doktoru üzmemek, hem de serseri zaten öldüğü için. Ama o an onun hayali ve çapkın tavırları geldi gözünün önüne, bu anının etkisiyle keyifle gülümsedi ve ipoteğin süresini altı ay daha uzattı.

"Teklifinize çok teşekkür ederim. Bu âlicenaplığınızı unutmayacağım değerli dostum, ama şu anda gerekli parayı birleştirmemin imkânı yok. İsteyeceğim herhangi biri de. Çok yazık, Floripides evi almayı çok istiyordu. Ama olanağı yok..."

"Floripides..." diye mırıldandı Celestino içinden, ne saçma bir isim! "Söyleyin doktor, siz ona evde Floripides diye mi hitap ediyorsunuz?"

"Birbirimizleyken hayır. Flor diyorum, diğer herkes gibi."

"Ah, evet!" Bir hareketle doktorun yapmaya devam edeceği açıklamaları kesti; zamanı değerliydi bankerin. "O zaman sevgili doktor dostum, bildiğim kadarıyla Dona Flor'un ya da Dona Floripides'in Caja Economica'da oldukça yüklü bir tasarrufu var... İpotekle birlikte, evi almaya yetip de artacak miktarda..."

Karısının parası doktorun aklına bile gelmemişti:

"Ama o para onun, ben elimi süremem, kutsal bir para o..."

Bankacı bir kez daha karşısında oturan eczacıyı tepeden aşağı süzdü: Vadinho kumara yatırmak için kadının parasını kullanıyordu, hatta kimi zaman zora başvuruyordu. Dediklerine göre dövdüğü bile olmuştu.

"Güzel duygular doktorcuğum, zatıâlinize yakışır aptallıkta..." Banker en ince kibarlıktan tam bir kabalığa doğru geçiş yapıyordu. "Ne var ki siz bir katırsınız, sırtına piyano yükleyip yoldaki taşları kıran cinsten bir katır... Söyler misiniz bana, Dona Flor'un Caja'daki paraları ne işe yarayacak? O ev sahibi olmak istiyor, beyefendi ise boktan –evet bayım, boktan– bir gururla fırsatı kaçırıyor. Evliliğiniz mal birliğine dayalı değil mi?"

Doktor aptal, katır ve bok laflarını kuru kuruya yuttu. Portekizliyi iyi tanıyordu ve ona çok şey borçluydu.

"Onunla bu meseleyi nasıl konuşurum, bilemiyorum..."

"Bilemediğiniz nedir? Yatak saatinden yararlanın, eşlerle iş konuşmanın en iyi ânıdır dostum. Ben bu tip şeyleri hanımla hep yatakta konuşurum ve iyi sonuç verir. Dinleyin: Size yirmi dört saat süre veriyorum... Şimdi izin verin, çalışmam gerekiyor..."

"Bana göre, Caja'daki parana dokunmamalısın Flor..."

"E ne işime yarayacak?"

"Harcamaların için... Kişisel harcamaların..."

"Ne harcamaları Teodoro, sen bana harcama fırsatı vermiyorsun ki? Annemin aylığını bile... Her şeye sen harcıyorsun, protesto ettiğimde de kızıyorsun. Bütün bu zaman boyunca hesaba para yatırmaktan başka bir şey yapmadım, sadece iki kez para çektim, ikisinde de sana şekerleme almak için birkaç kuruş. Bir işe yaramıyorsa o parayı saklamanın ne gereği var? Sadece öldüğümde tabutum için..."

"Öyle saçma şeyler söyleme canım... Sorun tabii, bir koca olarak yükümlülüklerim..."

"Peki evimizi satın almakta benim neden katkıda bulunma hakkım olmasın? Yoksa sen beni her şeye ortak karın olarak kabul etmiyor musun? Sadece evi toparlamaya, elbiselerini yıkamaya, yemek yapmaya ve seninle yatağa girmeye yaradığımı mı düşünüyorsun?" Dona Flor heyecanlanmaya başlamıştı. "Hizmetçi ve kapatma mıyım ben?"

Bu ani patlama karşısında Doktor Teodoro'nun söyleyecek lafı kalmamıştı, yüreğine sanki bir taş oturmuş gibiydi, ucunda lokmayla birlikte tuttuğu çatalı havada kalmıştı. Dona Flor şimdi sesini alçaltmış, şikâyet ediyor gibiydi:

"Eğer beni sevmiyorsan, beni hakir görüyorsan evimizi satın almakta sana yardım etmeme izin vermezsin..."

Doktor Teodoro onca evlilik süresi boyunca belki de hiç o akşam yemeğindeki kadar duygulanmamıştı. Ani bir utangaçlıkla itiraz etti:

"Biliyorsun ki seni seviyorum Flor, sen benim hayatımsın. Nasıl şüphe edebilirsin? Haksızlık etme."

Dona Flor hâlâ heyecanlı, devam etti:

"Ben senin eşin değil miyim, senin karın değil miyim? Öyleyse, yarın bankaya sen gitmeyeceksin, ben gideceğim ve Don Celestino ile anlaşmayı ben yapacağım..."

Doktor Teodoro ayağa kalktı, ona doğru yürüdü ve onu sıkıca, tutkuyla kucakladı. Birlikte kanepeye oturdular, Dona Flor eşinin dizlerinde, yüzleri duygusal bir sevecenlikle birleşmiş halde.

"Sen karıların en dürüstü, en ciddisi ve en güzelisin..."

"En güzeli değil Teodorcuğum..."

Kocasının mutlulukla dolu gözlerinin içine baktı.

"Güzel değil... Ama sana yemin ederim ki ciddi, dürüst bir eşim."

Bunları söyledikten sonra dudaklarıyla doktorun dudaklarına uzandı ve onları bir aşk öpücüğüyle mühürledi: O iyi insan, onun şefkatini ve bedenini hak eden yegâne kocasıydı. Gece salona sızdı. Karanlıkta kaygıyla sahneyi izleyen Vadinho eliyle başını sıvazladı, geri dönüp hoşnutsuz bir şekilde evden dışarı çıktı.

Dona Flor ile doktor Teodoro arasındaki bu konuşmadan sonra olaylar giderek artan bir hızda ve karmaşıklıkta gelişmeye başladı.

O zamanlar kentte, falcılıkla ve büyüyle içlidışlı insanları bile hayrete düşürecek (ve hayrete düşsen) şeyler olmaya başladı. Bunların arasında, her sabah Portos do Carmo'da, "hareket halindeki ruhlar bilimi sistemini uygulayan yegâne kişi" olan –gerçek *habitat*'ı olan Doğu'dan yeni gelmiş– falcı Aspasia; "havaya yükselme ve ektoplasma gibi olayların" ustası, gerçek ötesi mekânlarla ilişkisi iyi bilinen medyum Josete Marcos; Beco do Calafte'de mucizeler dükkânı olan Başmelek Sao Miguel de Carvalho; Beş Esrar Caddesi'nde her türlü hastalığı mıknatıslarla iyileştiren, "Jüpiter Üniversitesi diplomalı" Nair Sacá; Tibetli keşişlerin sırlarından yararlanan ve Yaşayan Buda ile bütünleşmesinden ötürü sürekli baygın halde gezinen, bizzat kendisi "geleceğin üstün vahi" olan ve geleceği okuma yeteneğiyle "kısa sürede zengin evlilikler öngören ve garanti eden ve piyangoda kazanacak numaraları bilen" Mustaripler Tepesi'nden Madam Deborah; kuşkusuz Teobaldo, vadesi oldukça geçmiş Bağdat Prensi de bulunuyordu. Bu otoriteler sadece şaşırmakla kalmadılar. Şaşkınlık Bahia gizemleriyle yakın ilişkisi olan, onlara inanan, onları koruyan ve onların zaman içindeki taşıyıcıları olan başkalarına da ulaştı: büyücüler, ruhani liderler *yalorixa*'lar ve *babaloxira*'lar, *babalaô*'lar ve *iakaré*'ler, *obá*'lar ve *ogá*'lar. Ne *Axe Opô*'daki tahtında oturan Valide Hanım; ne *Axé lamassé*'deki sarayında Menininha do Gantois; *Axe la Nassó*'nun yazlık ikametgâhı Beyaz Ev'deki Massi Teyze, yüz üç yaşının verdiği bilgeliğe rağmen o bile; ne Alaketu'daki terasında dans eden, gururlu ve küstah Olga de Yansá; ne Nézinho de Ewá; ne Simplicia de Oxumaré; ne Ilé Orgunjá'nın rahmetli rahibi Procopio'nun aziz kızı Oxóssili Sinhá; ne Joãozinho do Caboclo Pedra Preta; ne Emiliano de Bogum; ne Marieta de Tempo; Zumino Reanzarro Gangajti beldesinden yerli Neive Branco; ne Luis de Muricoca: Bunların hiçbiri durumu denetleyemedi, ne de yeterince açıklayabildi.

Bu kişiler sokak kavşaklarında, *macumba* ayini gecelerinde, bahçelerde ve gökyüzünün derinliklerinde, odalarda ve kenar köşeler-

de yapılan o ana dek görülmemiş büyüler, ölüm yüklü efsunlamalar ve tılsım hazırlamalar sırasında azizler arasında amansız bir savaşın başladığına şahit oldular. Kızgınlıktan köpüren her türden ve her kökenden *orixá* ilahları bir araya geldiler; öbür yanda ise tek başına *Exú* vardı, sadece kendi isyankâr gücüne güveniyordu, zira kimse ona renkli giysiler sunmamıştı, ne de horoz ve koyun kanı veya bütün bir keçi, beç tavuğu bile sunulmamıştı. *Exú* üzerine arzu kıyafetleri giyinmiş, ölümsüz tutku takılarıyla donanmıştı ve kendisine adak olarak sadece Dona Flor'un tebessümünü ve sevecenliğini istiyordu. *Yansá* bile, ruhları kovan, *egun*'lardan korkmayan ve onlara karşı koyan, ölülere hükmeden, çığlığı meyveleri olgunlaştıran ve orduları yerle bir eden o korkutucu savaşçı bile otoritesini ve cesaretini hâkim kılamamıştı, zira Exu büyücüsü onun kılıcını ve gücünü elinden almıştı. Her şey tersine dönmüştü, zaman altüst olmuştu, geceleri öğlen oluyor, gece yarısı güneş ışıldıyordu.

Dua sırasında secde halinde, *yalorixá*'lar ve *babalorixá*'lar belirli bir andan sonra artık daha fazla müdahale etmek istemediler: Savaş ateşinin ortasında karar vermek efsunlulara düşüyordu. Sadece büyücü Didi müdahale etti, zira Asobá de Omoluluydu, Ifa sihirbazıydı ve *Ossain*'in evinin koruyucusuydu ve en önemlisi de Amoreira'daki *egun* ruhlarının bölgesinde Karikoé Ulukótum'da görevliydi; aşk nedeniyle uykusundan uyanan *egun* ruhunu tekrar zincirlemeye çalıştı. Bunu Oxóssili Dionisia'nın isteği üzerine yaptı, ama ileride görüleceği gibi başaramadı. Ama Cardoso y S.ª'nın ürktüğü söylenemezdi; hayır, o ürkebilecek biri değildi veya korkacak ve kolayca kaçacak biri. Ama bir şok geçirdi, hem de nasıl bir şok, gerçek bu... ve eğer Cardosa y S.ª şaşırdı ve kentin tuhaf tepesinde şoka uğradı dersek her şeyi söylemiş oluruz. O günlerde insanlar kızgın ve haklı olarak yabancı elektrik tekeline saldırıyor ve madenlerin ve petrolün millileştirilmesini talep ediyor, polisleri püskürtüyor ve Fransızca bilmeden *Marseillaise*'i söylüyorlardı. Her şey o sırada başladı. Başlangıçta Dona Flor durumun farkına varmamıştı, buna karşılık Pelancchi Moulas, damarlarındaki Calabria kanıyla, mızraklılar gecesinde olayların anlamını ve hedefini önce sezmiş, sonra da tespit etmişti. Pelancchi'nin bundan emin

olmasına bir iki gün yetti. Ödü patlamış halde –evet, o Calabrialı korkusuz eşkıya, o Chicagovari modern gangster, o amansız kumarbaz–, şoförü ve en güvendiği insan Aurelio'yui Kongo kökenli *yalorixá* Otávia Kissimbi Ana'nın bölgesine yolladı ve kendisi de filozof ve mistik astrolog Cardoso y S.ª'yı aramaya çıktı; onlar, o olağanüstü durumda kendisine yardım edecek, imparatorluğunu ve saltanatını kurtarabilecek yegâne varlıklardı.

Evet, imparatorluğunu ve saltanatını, zira Pelancchi Moulas, Bahia'daki en güçlü trôstün sahibiydi: bu kumar ve kaçakçılar kralı, Pálace'ta, Tabaris'te, Abaizandinho'da ruletin, Fransız damasının, bakaranın yasal patronu; adamlarının zarları ve oyun kâğıtlarını, krupiyeleri ve salon şeflerini dikkatle izledikleri ve kendisine her gün yüklüce paralar getirdikleri küçüklü büyüklü kumarhanelerdeki, yirmi birin ve diğer kâğıt oyunlarının efendisiydi. Kontrolünden kaçan çok ender yer vardı, sadece birkaç tane: Três Duques, Meningite ve Paranaguá Ventura'nın ini. Öbürlerini ise pençelerine almıştı (üstelik bakımlı, manikürlü pençelerdi bunlar, bakımını avukat Tiburcio'nun babası Barreiro'nun yetiştirdiği uzman bir melez kızcağız yapıyordu; Barreiro, hepsi ayrı anadan, birbirinden güzel ve parlak otuz yedi melez kız yetiştirmişti.)

Peki, o müthiş yasadışı (görünüşte) bahisler imparatorluğuna ne demeli? Polisten izinli bahisleri sadece Pellancchi düzenleyebiliyordu ve herhangi bir şaşkın ona rakip bahis düzenlemeye kalksa otorite bütün hıncıyla onun üzerine biniyor ve suçluya en şiddetli biçimde *dura lex, sed lex*[2] kuralını uyguluyordu.

Tüm Bahia eyaletinde ondan daha güçlü, sivil veya asker, başrahip veya piskopos yoktu. Pelancchi Moulas ne isterse yapabiliyordu.

İmparatorlukların en karmaşığının ve en zenginin, kumarhanelerin müdürü ve yöneticisi olan bu zat, salon denetçilerinden, krupiyerlerden, savcılardan, bankerlerden, gammazlardan, orospulardan, ajanlardan, polislerden ve korumalarından oluşan bir hizmetliler ordusunun başında, binlerce itaatkâr müminin, fanatiğin ve kölenin meydana getirdiği bir tarikatın Papa'sı idi. Yönetimindeki beyefendileri, aydınları ve başta polis şefi olmak üzere kolluk

2 (Lat.) Kanun serttir ama sonuçta kanundur.

kuvvetlerini hediyelere boğarak zengin ediyordu. Aynı zamanda hayır işlerine ve kilise inşalarına yardımlarda bulunuyordu.

Onun yanında vali ve belediye başkanı, kara ve deniz –ve denizaltı– kuvvetleri komutanları, asası ve yüzüğüyle başpiskopos kimdi ki? Yeryüzündeki hiçbir güç, bu ak saçlı, hoş tebessümlü ve sert bakışlı, fildişi ağızlığıyla sürekli sigara içen ve Virgilio ve Dante okuyan –kumarın dışında gerçekten hoşlandığı şeyler şiir ve melez genç kızlardı– yaşlı İtalyan'ı korkutamazdı.

7

Siyahi Arigof, bitkin yürüyordu, kötü şansın bu kadarı da fazlaydı. Bir ay kadar önce çatı katındaki bekâr odasından aşağı inerken merdivenlerde ayağı uğursuzluk bohçasına takılıp düşmüş, boynunu incitmişti. Hayatını mahvetmek için yoluna konmuş güçlü bir büyüydü. Bohça parçalandı ve içinden etrafa sarı manyok tozları, siyah tavuk tüyleri, dua kâğıtları, iki bakır metelik ve onun hâlâ kullanmakta olduğu şık kravatının kesik parçaları yayılmıştı. Kravatından bunu kimin yaptığını anlamıştı: bu Zaira'nın, herhangi bir hakarete katlanamayıp hemen cevap vermek isteyen kalpsiz kuru kadının işiydi.

Sükûnetini ve beyefendi kibarlığını kaybettiği bir gece Tabaris'in orta yerinde, ona insanca davranmasını öğretmek ve sabrını daha fazla taşırmaması için bir iki tokat atmıştı. Zaira Müslüman kökenliydi, ama kara büyüyle uğraşıyordu ve *inkice*'ler nezdinde yetileri vardı.

Çok güçlü bir büyüydü, müthiş bir efsun, bu denli etkili bir gözbağını Zaira'ya kim hazırlamış olabilirdi? Mutlaka büyü konusunda bir uzman olmalıydı. Bu büyüyü bozacak hiçbir muska yoktu; muskacı siyahinin benzerini yapıp bir kuyunun dibinde yakmış, o da dilenciler gibi kumarhane kumarhane dolaşarak hepsinde kaybetmişti. En iyi giysilerini satmıştı: halis gümüş yüzüğü, Gine muskalı altın zinciri ve küçük bir fildişi boynuz, sarışın bir denizciden satın aldığı, belki de bir milyonerin kamarasından çalınmış saati; saat o kadar güzel ve görkemliydi ki, mücevherlerden

çok iyi anlayan İspanyol Do Sete hayretten ıslık çalmış, siyahiye onu rehine bırakmak yerine satmak isterse beş yüz *mil-reis*'e alabileceğini söylemişti.

Büyücülüğün ortasına doğmuş olan şeytani yerli Zaira, onun şansını kurutmuştu. Durumdan kaygılanan Arigof kravatının geri kalan parçalarının nerede olduğunu soruyordu. Mutlaka bir *caboclo*'nun veya bir *inkice*'nin ayaklarına bağlanmış ve yanına da onun portresi, kimlik kartından çıkartılmış küçük bir fotoğrafı yerleştirilmiş olmalıydı: altın dişini göstererek gülümseyen siyahi fotoğrafı. Arigof fotoğrafını o kalpsiz kadına aşkının bir nişanesi olarak vermişti ve şimdi çehresini ilahın oyuğunda tüm geleceğini mahvetmek üzere her sabah iğnelerle delik deşik edilmiş halde tahayyül ediyordu.

Yaprak banyosu yapmış ve Epifania de Ogun onun için dua etmişti. *Moró* rahibesi yaprakları üç kez yeniden bağlamak zorunda kalmıştı, zira bedenine değer değmez açılıyorlardı, Arigof üzerindeki büyü o denli güçlüydü.

Bu denli beter bir şansızlıktan bitap düşmüş halde Şili Sokağı'nda yürürken, siyahi adam hayatın acı yanları üzerine düşünüyordu. Restorandan geliyordu ve Teresa'nın evine kadarki yolu yarılamıştı. Son meteliklerini de kaybettiği Zezé da Meningite'nin inindeki felaket bir akşamüzerinden sonra Waldomiro Lins onu yemeğe davet etmişti. Arigof hırstan o denli yemişti ki, kahvaltı, öğlen yemeği ve akşam yemeğinin hepsi kadar bir yiyeceği mideye indirmişti.

"Açlıktan ölmüşsün Arigof... Ne oluyor sana?" diye sordu öbürü bu denli aşırı bir iştahı görünce.

Siyahi tam bir kötümserlikle cevap verdi:

"Bir daha yiyip yiyemeyeceğimi bilemiyorum..."

"Hasta mısın?"

"Kötü şans hastalığı dostum. Biri şansımı bir *caboclo*'nun ayaklarına bağladı, eğer tabii Angolalı bir ilahın ayaklarına değilse, bu *inkice* büyücülerinin işi. Yolun sonuna gelmiş durumdayım dostum."

Kötü şansından, şimdiye kadar onu hiç yanıltmamış olan kalp çarpıntılarının nasıl yok olduğundan ve tek bir kere bile kazanamadığından söz etti. Hep kaybediyordu, zarda, kâğıtta, rulet masa-

sında. Etraftakiler ona artık yan gözle, acaba bize de kötü şans bulaşır mı diye bakıyorlardı:

"Kötü şansım sirayet ediyor dostum..."

Daha sonra bir sürü ayrıntı anlattı, gönlü bol ve neşeli genç arkadaşı belki de ona bu dar zamanında yardım eder, gece seansında oynaması için birkaç yeşil verir umuduyla. Ama umudu suya düştü, zira arkadaşı ona para yerine birkaç nasihat verdi. Kötü şanstan kaçmanın tek yolu vardı; kumardan bir süre uzak durmak. Deli olmamalıydı; şanssızlık dalgasının çekilmesini, büyünün gücünü kaybetmesini beklemeliydi. Dik kafalılık ederse çırılçıplak kalabilir, donunu bile satma durumuna düşebilirdi. Kendisi, Waldomiro Lins, şansa ve şanssızlığa saygı göstermeyi öğrenmişti, bir keresinde oyun kâğıdından, zardan ve rulet masasından üç ay boyunca uzak durmuştu.

Şili Sokağı'ndan tırmanırken Arigof arkadaşına hak verdi: İnatçılığı tam bir aptallıktı, kafasız birinin katırlığı. En iyisi Coğrafyacı Teresa'yı ziyaret etmekti, güçlü kuvvetli siyahilere düşkün ve Zaíra'ya attığı tokatların müsebbibi olan beyaz kadını. Teresa'nın evinde, yatakta beyaz kadının yanına uzanmış halde limonlu *kaçasa* içerken bütün o felaketleri unutabilir ve şanssızlığını kilimin üzerinde dinlenmeye bırakabilirdi. Evet, bu kez siyahi Arigof yenilmişti, utanç içinde geri çekilmekten başka çıkar yolu yoktu. Deneyimli, iyi tavsiyelerde bulunan Waldomiro Lins haklıydı.

Coğrafyacı fahişe Teresa'nın –siyahi düşkünü– evinin yolunu tuttuysa da keyifli değildi. Savaştan kaçmak ne âdetiydi ne de hoşlandığı bir şey, hatta şimdi bile, tam bir umutsuzluk döneminde, kendini daha baştan yenilmiş hissettiği bir anda bile. Bir diğer Waldomiro'yu hatırladı, örnek ve yeri tutulmaz dostunu: Ne yazık ki Vadinho ölmüştü. Yaşıyor olsaydı o mutlaka kendisine yardım ederdi.

Yıllar önce bir gece, haftalar süren aptalca bir şanssızlıktan sonra cebinde ne tek bir kuruşu, ne de borç isteyebileceği biri kalmışken, Agirof Tabaris'e girmiş, o sırada gururla ve cepleri fişlerle dolu olup yüksek oynamakta olan Vadinho ile karşılaşmıştı. Siyahiye bir fiş vermiş ve muzaffer örnek olarak kendini göstermişti ve Arigof birkaç dakika içinde altmış altı *conto* kazanmıştı, böy-

le bir şey hiç görülmemişti. Müthiş bir geceydi: Arigof terzisine yarın düzine elbise ısmarlamış, adamın yüzüne beş yüzlükler fırlatmıştı. Carla'nın evinde unutulmaz bir zevk gecesi yaşanmış, bütün masrafları o ödemişti. Bahia kumar anılarının efsanevi bir gecesi olmuştu.

Ne tuhaf! Vadinho'yu ve onun kibrini anımsarken, onun çapkın sesini mi duyuyordu?

"Hey, korkak siyahi, nerede senin cesaretin? Beyaz kadının kıçında mı? Şansını aramayan kazanmayı bilemez, biliyorsun bunu. Ne zamandan beri Waldomiro Lins'in talebeliğini yapıyorsun? O ilk kez oynamaya başladığında, sen bu işin profesörü değil miydin?"

Arigof Şili Sokağı'nın ortasında hareketsiz kaldı, aptallaşmıştı, Vadinho'nun sesi kulağına o denli yakından ve canlı geliyordu ki. Denizden yükselmekte olan mehtap Bahia kentini altın ve gümüşle örtüyordu.

"Beyaz kadının anatomisini sonraya bırak, korkak siyahi, büyüden korkmuşsun, ama sen Xangó'nun evladı değil misin? Beyaz kadını şanssızlığını kırıp atmanın sonrasına bırak, bu geceyi iyi kutlayacaksın."

Şu deli Vadinho... Tuhaf öngörüleri vardı ve her zaman aynıydı, şansı iyi de olsa kötü de olsa hep aynıydı, hep o aynı çapkın ve mağrur tebessümüyle. Kim bilir... diye düşündü Arigof. Belki de Vadinho mehtabın yukarılarından onu şanssızlığıyla, altın zincirsiz, gümüş yüzüksüz, İspanyol Don Sete'nin pek beğendiği saatinden mahrum haliyle gözlüyordu.

"Nerede senin yüreğin siyah adam? Sapına kadar erkek siyahi Arigof nerede?"

İhtiyatlı ve becerikli kumarbaz Waldomiro Lins, şanssızlık karşısında ısrar etmemesini, kar gibi beyaz ve bir o kadar da bilgiç sevgilisinin yatağında saklanmasını öğütlemişti: Teresa ona ezberinden Çin ırmaklarını, And volkanlarını, en yüksek dağların zirvelerini anlatırdı. Siyahi Arigof'u koskocaman çıplaklığıyla görünce tüm baştan çıkarıcılığıyla Himalayalar'ın zirvesini ve yeryüzünün eksenini aynı anda selamlardı: Ne şıllıktı şu Teresa! Bunca cenabetle Teresa onu beklerken, o gece kumarhaneye dönmek ancak gerçek bir delinin yapacağı iş olabilirdi.

"Haydi yürü, ben sana garanti veriyorum, sarsak siyahi..." diye tekrarlıyordu Vadinho kulağına.

Arigof oralarda mı diye çevresine bakındı, zira neredeyse nefesinin sıcaklığını hissediyordu. Sanki geçmişteki dostu onun elinden tutuyor ve yakınlardaki Abaixadinho'nun merdivenlerine doğru sürüklüyordu.

"Oyun kartlarından asla korkmamışımdır..." dedi siyahi.

Teresa Kanada gölleriyle, Amazon nehirleriyle çevrili halde çikolata yiyerek onu bekliyordu. Cebinde tek meteliği olmayan Arigof Abaixadinho'ya girdi ve *lanskenet*[3] masasına yöneldi.

Krupiye Antonio Dedinho, oyunu başlatmak üzere sekiz destelik kutuyu hazırlıyordu. Çevresindeki herkesin çehresi kaybedenlere has tarzda asıktı, kimse istekli görünmüyordu, şans tamamen kasanındı. Antonio Dedinho açılışı yüz *conto* ile yaptı ve masanın üzerine açık halde iki kâğıt bıraktı: dam ve rua.

"Dama..." diye duydu Arigof, Vadinho'nun emreden sesini.

Ona en azından beş *mil-reis* borç verecek biri yok muydu? İyi kıyafetli, beyaz takımlar içinde, elinde birkaç fiş tutan ve müdavim havalı birine takıldı gözleri ama tanımadık biriydi, belki de iç kesimlerden biriydi. Arigof kravatından kalp süslü, Teresa'nın hediyesi olan gösterişli iğnesini çıkardı. Ama aslında altın değil altın kaplamaydı ve pırlantaları da camdandı, İspanyol Do Sete'nin almayı reddedip moral bozucu bir şekilde hiçbir değerinin olmadığını söyleyeceği türden bir şey. Arigof iğnesini göstererek beyaz elbiseli kalantora hitap etti:

"Sayın bayım, bana bir fiş borç veriniz, herhangi bir tanesini, bu mücevher de sizde kalsın, garanti olarak. Hemen geri öderim, benim adım Arigof, buradaki herkes beni tanır."

Kalantor beyefendi ona yüzlük bir fiş verdi:

"İğneniz sizde kalsın, kazanırsanız ödersiniz... Size bol şans diliyorum."

Arigof fişi masanın üzerine bıraktı ve tek başına bekledi, masanın etrafındaki hiç kimse kendini riske atmak istemiyordu, kaderleri belliydi. Beyazlı adam da oynamadı, oyunu seyretmeyi yeğledi. Antonio Dedinho ilk kartı açtı, dam çıktı. Arigof fişleri aldı ve De-

3 Eski çağlardan kalma bir tür kâğıt oyunu – ç.n.

dinho kartları tekrar dağıttı, tesadüf tekrar rua ve dam çıktı. Arigof gene damın üzerine oynadı.

Antonio Dedinho kutudan bir kart çıkardı ve ne tesadüftür, gene dam çıktı. Tekrar kartlar dağıtıldı ve bu kez tesadüf daha da büyüktü, zira bu kez çok dikkat çekiciydi: Üçüncü kez masanın üzerinde rua ve dam görülüyordu. Arigof damda ısrar etti ve beyazlı adam da onunla birlikte bahse girdi. İlk meraklılar gelmeye başlamıştı. Antonio Dedinho kutudan bir kart çekti ve inanılacak gibi değil, ilk kart üçüncü kez damdı. Üstelik altın damdı, sarışın Teresa'yı hatırlatırcasına. "Aman Tanrım!" diye bağırdı heyecanlı bir kadın.

Sadece üç kez üst üste dam çıkması nedeniyle değil, hep ilk kart olması nedeniyle, üstelik masaya açılan kartlar da üç kez üst üste dam ve rua olmuştu.

Sadece üç kez değil, on iki kez masanın üzerine dam ve rua düştü ve ardı ardına on iki kez Arigof dama oynayıp kazandı, kutudan ilk çıkan hep dam oluyordu. Şimdi sadece beyazlı adam değil, her seferinde izin verilen en yüksek miktar olan üç *conto* süren siyahinin izini takip ederek diğerleri de bahse girmeye başlamışlardı.

Yüzü kireç gibi olup yüreği sıkışan Antonio Dedinho yeni bir kutu hazırladı. Salon müfettişi Lulu şimdi Dedinho'nun yanına gelmiş, kartların karıştırılmasını dikkatle izliyordu. Masanın çevresinde giderek büyüyen heyecanlı insanlar grubu oluşmuştu. Bakaradan ve ruletten oraya insanlar geliyordu.

Antonio Dedinho kutuyu oyunculara gösterdi ve iki kart çekip çıkardı: Çehresinin solukluğu iyiden iyiye arttı, elleri titremeye başladı, zira açılan kartlar dam ve ruaydı. Arigof gülümsedi: Şansızlığını yenmişti, dişiyle tırnağıyla şansını aramaya koyulmuş ve efsunu bozmuştu. Ve Vadinho'yu hatırlayarak yapmıştı bunu. Eğer öbür dünya varsa, konunun bazı uzmanlarının dediği gibi eğer ölüler öte tarafta geziniyorlarsa, o zaman Vadinho denizin ve evlerin üzerine altın ve gümüş yağdıran mehtabın ötelerinden kendisini gözlüyor olmalıydı. Mutlaka Arigof'la, safkan siyahi erkek, gözbağlarını ve efsunları yenen dostunun cesaretiyle gurur duyuyor olmalıydı.

Ama ne var ki Vadinho gerçekten oradaydı, salonda, Arigof'un

hemen yanında ve kızgın, zira siyahi adam bir dizi derin gizli hesabın sonunda kart tercihini değiştirip ruaya oynamaya karar vermişti (tekrar damın gelmesi artık imkânsızdı, tamamen imkânsız). Tam o sırada arkadaşının sertçe emreden sesini duydu:

"Dama oyna orospu çocuğu zenci."

Ve Arigof'un eli iradesinin dışında, sanki bir yüce güce itaat edercesine dama doğru gidip fişleri onun üzerine bıraktı.

Antonio Dedinho, dişleri sıkılı, gözlerinde panik, ilk kartı çekti: dam. Gene heyecan, çığlıklar, sinirli kahkahalar ve olanaksızı izlemek için gelen ve giderek artan sayıda insan.

Kumarhanenin idarecisi Gilberto Cachorraõ, güvensiz çoban köpeği havalarıyla Lulu'nun yanına geldi, hileyi keşfetmeye kararlıydı (koca bir dalavereden başka ne olabilirdi ki bu?). Tuhaf durum birçok kez tekrar etti ve yüz *conto*'luk kasa iflas etti. İlk kart sürekli olarak güler yüzüyle dam oluyordu. Büyük ya da küçük, hile bunun neresindeydi Cachorraõ?

Yenik düşen Antonio Dedinho salon idarecisine dönüp onun emrini beklemeye başladı, ama o bir şey söylemedi, ona kuşkuyla bakınmakla yetindi. Krupiye herkesin önünde ve büyük bir dikkatle kartları tekrar hazırladı:

"Kasa yüz *conto*..."

Çekip iki kart açtı; dam ve rua. Ölüm sessizliği. Şimdi herkes dama oynmak istiyordu. Sansasyonel haberin yayıldığı sokaktan ve Tabaris'ten bile insanlar geliyordu. Yeni kasa da fazla dayanamadı.

Gilbert Cachorraõ'nun emri üzerine Lulu koşarak telefona yöneldi. Salonda imkânsız bir şey olmaktaydı, artık sıkıcı olmaya başlayan bir şey: Hep dam açılıyor ve her seferinde ilk kart dam oluyordu. Beyazlı adam yüksek sesle haykırdı:

"Ben gidiyorum, çünkü bana bir şeyler oluyor... Kalbim buna dayanmaz... On yıldan fazla bir süreden beri Ilhéus'ta, Itabuna'da, Pirangi'de, Agua Preta'da oynuyorum. Pek çok dalavere gördüm, her türden hile, ama bunun gibisini görmedim. Dahasını söyleyeyim: Görüyorum, ama inanmıyorum."

Arigof ona fişini vermek ve Teresa'nın evinde yemeğe davet etmek istedi ama adam kabul etmedi:

"Tanrı beni korusun. Her türlü sihirden korkarım, bu olan biten

de büyüden başka bir şey değil. Fiş sizde kalsın, ben elimdekileri yok olmadan değiştireceğim."

Lulu döndü, hemen ardından onun ve Cachorraõ'nun yanına son derece sakin, yaşlı yerli çehreli, kelebek gözlüklü birisi yaklaştı: Pelancchi Moulas'ın baş kuklası, güvenilir adamı profesôr Máximo Sales.

Lulu telefon ettiğinde kumarhaneler kralı bu saçma sapan hikâyeye inanmamıştı. Mutlaka Lulu tekrar içmeye başlamış olmalıydı, hem de bu sefer iş saatinde, affedilmez bir hata. Kır saçlı başını Zulmira Simões Fagundas'ın ılık memelerine dayamış halde Pelancchi Máximo Sales'i arayıp bu saçma sapan meseleyi aydınlatmasını istemişti. Büyük ihtimalle bu da Lulu'nun saçmalamalarından başka bir şey değildi:

"Eğer sarhoşsa profesôr, lütfen tereddüt etmeyin, hemen işten kovun. Ve bana telefonla neticeyi bildirin..."

Yüz *conto*'luk kasa da Arigof'un ellerinde tuz buz olunca, profesôrün gelişen durumu ve Lulu'nun hiç de sarhoş olmadığını ona bildirmesi çok gecikmedi.

Antonio Dedinho, alnından şarıl şarıl akan terleri silerek karşısındaki üçlüye baktı. Büyütecek çocukları vardı ve başka hiçbir işe de yaramazdı, ay Tanrım! Üçü de yan gözle onu süzüyordu; profesôr Máximo fısıldadı: "Devam et." Mavi takım elbisesi, sapsız kelebek gözlüğü, yakut yüzüğüyle Máximo Sales çalışma odasında ve bilimsel merkezlerde saçlarını ağartmış bir üniversite hocasına benziyordu. Son derece formel ve ciddiydi ki herkes ona profesôr diye hitap ediyordu, Pelancchi bile, oysa diploması kumar hileleri, fişler ve oyun kâğıtları üzerineydi. Ama bu alanda gerçek bir otorite, bir bilgin, bir ordinaryüs profesôrdü.

Kaderine mahkûm olmuş Antonio Dedinho bir kutu daha hazırladı ve her şey gene tekrar etti, bir kâbustaki gibi. *Düşünce Almanağı*'nın ve başka gizemli kaynakların âşığı Amesina'nın dediği gibi (güzel adı babası Ame de Americo ile annesi Sina de Rosina'nın adlarından oluşturulmuştu), olan bitenler "dünyanın sonuna ilişkin beklenen sinyal"di. Máximo Sales, Cachorrão ile Lulu'ya (günahsız nefesini de kontrol etmişti) birkaç soru sordu ve damlar sağanağını bırakıp telefona yöneldi.

Bunun ardından salona Pelancchi Moulas geldi, ardından da Zulmira. Masanın etrafındaki kalabalık, parasının *lanskenet*'te nasıl tarumar olduğunu yakından görebilsin diye ona yol açtı. Yüz *conto*'luk kasa onun gözleri önünde bir kez daha iflas etti.

Pelancchi Moulas bir kral edasıyla Antonio Dedinho'yu yana itti ve herkesin gözü önünde kart kutusunu inceledi: Destenin sonunda on iki rua vardı, son kartlar onlardı. Üç görevli, profesör kılıklı Máximo, çoban köpeği Gilberto ve salon müfettişi Lulu birbirlerine uzman bakışları attılar. Antonio Dedinho kendini mahkûm olmuş bir suçsuz gibi hissediyordu. Pelancchi Moulas soğuk, acımasız mavi gözleriyle önce krupiyeye ve üç görevliye, sonra da çevredekilere baktı; çehreleri gergin oyuncular ise bu tuhaf durumun son sınırında yer alıyorlardı. Bunların başında siyahi Arigof geliyordu: Himalaya Dağı, en yüksek zirve, dünyanın ekseni oydu, coğrafyacı ve siyahi Teresa'nın laflarıyla söylenecek olursa. Tere ve fişe boğulmuş Arigof gülümsüyordu.

Pelancchi Moluas da gülümsedi (dönüp baktığı Zalmira'ya) ve ardından bizzat kendisi yeni bir kart kutusu hazırladı ve sanki şiir okurcasına kasayı ilan etti:

"Kasa iki yüz *conto*."

Ama Pelancchi Moulas kumarhaneler kralı, boğma iplerinin ve hançerlerin imparatoru ve tekrar etmeye değmez bütün öbür şeylerin efendisi de olsa şans değişmezdi, zira artı bu bir şans değil mucizeydi; işte tekrar rua ve dam gelmişti ve ilk kart damdı. Kutudaki kartların daha yarısına gelmeden kasa iflas edince, Pelancchi Moulas kutudaki geri kalan kartları kontrol etti: İşte en sonlarda (gelecek habercisi Amesina "dünyanın sonu..." diye tekrarlayıp duruyordu) işe yaramaz on iki ruanın dizili olduğunu gördü.

Pelancchi Moulas kartları uzatarak Gilberto Cachorrão'nun kulağına bir şeyler fısıldadı, o da yüksek sesle duyurdu:

"Oyun bugünlük iptal edilmiştir..."

Arigof sempati dolu bakışlar altında masadan ayrıldı, peşinden hayranları ve ona yapışık halde hevesli damlar yürüyordu. Fişleri paraya çevirdi, şampanya satın aldı ve siyahi düşkünü, coğrafya ve yatak oyunları ustası beyaz kadının, Teresa'nın evinin yolunu tuttu. Siyahi adam çok havalı ve gururluydu: ne şanssızlık ne büyü

onunla baş edebilirdi, ne de Zaira'nın o kızgın efsunu.

Pelancchi Moulas düşünmeye başlamıştı. Lulu ellerini nereye koyacağını bilemiyordu; Gilberto Cachorrão ise durumu izah edemiyordu, ama Máximo Sales'e katılıyordu: Bir hile, bir tuzak, büyük bir oyun vardı ortada. Bunu aydınlatmak gerekir, diyordu profesör. Pelancchi Moulas omuzlarını kaldırdı: Ne gerekiyorsa yapsınlardı, soruşturma, inceleme, her neyse, gerekirse polisi çağırsınlardı. Onun ise başka bir fikri vardı, Calabria kanı gizemler, gerçek ötesi olaylar karşısında duyarlıydı, Zulmira Simões Fegundes'in bronz ve kadifemsi göğüsleri de öyle. Birden, başsekreter Pelancchi Moulas'ın *prima donna*'sı çapkınca gülmeye, bir yandan da kıvranmaya başladı:

"Göğüslerimde bir şeyler hissediyorum Pequito, biri beni gıdıklıyor, ay! Ne delice bir şey! Sanki öbür dünyadan bir şeyler..."

Pelancchi Moulas istavroz çıkardı.

8

Çok karmaşık günlerdi, koşuşturmalar ve yorgunluklarla, heyecanla dolu günler. Doktor Teodoro ve Dona Flor sürekli bir koşturma içindeydiler, bankadan notere, noterden çeşitli belediye dairelerine gidip geliyorlardı. Dona Flor hafta sonuna kadar derslerini iptal etmek zorunda kalmıştı, doktor ise eczaneye neredeyse hiç uğramıyordu. Celestino, her zamanki Lusitanya doğallığıyla Dona Flor'a tavsiyede bulunuyordu:

"Evi gerçekten satın almak istiyorsanız, o saçma sapan derslerinize biraz ara verin. Yoksa güle güle..."

Evi almak için bir başka aday daha çıkmıştı ve eğer bankerin iyi niyeti olmasaydı Dona Flor bir kez daha işi bağlama fırsatını kaybedecekti. Her şey tekrar son aşamasına gelmiş, iş sadece tapunun yazım işlemine kalmıştı: Noter, yazım işleminin birkaç gün süreceğini bildirmişti. Ama eski mal sahibine, Dona Flor'un Caja Economica'daki tasarruf hesabından kaparo ödenmişti.

Dona Flor o hafta sonu kocasının kolunda, onun gücüne ve bilgeliğine yaslanmış halde Bahia'nın yarısını dolaştı. Yemek ve uyu-

manın dışında tek bir dakika evde durmadı, dinlenecek en ufak bir zamanı yoktu. Vadinho oradayken nasıl yapabilirdi bunu? Eve girer girmez adam beliriyor ve her seferinde daha cüretkâr biçimde onu onursuzluğa, zinaya sürüklemek istiyordu.

"Zina mı? Ne demek zina?" diye soruyordu serseri, "ben senin kocan değil miyim? Meşru kocasıyla yatan kadına zina yaptı demek nerede duyulmuş? Hâkimin ve rahibin karşısında kadın kocasına itaat etmeye yemin etmiyor mu? Platonik evlilik nerede görülmüş, canım benim? Çok saçma..."

Bela herifin lafları tatlıydı, mantıklı ve belagat doluydu; iddialarıyla onun kafasını karıştırmayı iyi biliyordu... Ve sesi mırıltı gibiydi:

"Canım benim, sadece yan yana uyuyalım diye mi evlendik biz? Eh, o zaman?"

Dona Flor hâlâ doktorun kolunun ağırlığını kendi kolunda hissediyor, bürokratları aramaya giderken yokuşlardaki ter kokusunu anımsıyordu. Ama Vadinho'nun sesi onu allak bullak ediyordu... Hep dikkatli olmak zorundayken, tehlikede olmaksızın bir an bile kendini boş bırakamazken, nasıl olur da dinlenebilirdi? Onun sesine kapılma, laflarıyla, hain ellerinin okşamalarıyla, dudaklarıyla sersemleme tehlikesi. Hatırlamak istediği an onun kollarına hapsoluveriyor, kendini kurtarmak için zora başvurmak zorunda kalıyordu. Ama kendini teslim etmemişti ve asla etmeyecekti.

Kendini teslim etmedi veya en azından tamamen etmedi, zira o günlerde o yorucu günlerde bazı şeylere izin verdi: Birkaç hafif ve masum okşamaya müsaade etti. Gerçekten öyle miydi, o kadar hafif ve masumca mıydı?

Mesela bir akşamüzeri, daire daire dolaştıktan sonra yorgun argın eve geldiğinde (doktor bazı ilaçları hazırlamak için eczaneye gitmek zorunda kalmıştı), Dona Flor elbisesini, ayakkabılarını ve çoraplarını çıkardı ve yatağa uzandı, üzerinde sadece iç gömleği ile kombinezonu kalmıştı. Ortalık sessizdi ve evin içine hafif bir esinti giriyordu, Dona Flor derin bir nefes aldı.

"Yoruldun mu canım?" Vadinho yanındaydı. Nereden gelmişti, nerede saklanmıştı ki Dona Flor onu görmemişti?

"Çok yorgunum, bir daireden bir belge almak için bütün bir öğleden sonrayı harcamak gerekeceği hiç aklıma gelmemişti..."

Vadinho onun yüzünü okşuyordu:

"Ama keyiflisin canım..."

"Bu evin benim olmasını hep istemişimdir..."

"Ben de hep bu evi sana almayı istemiştim..."

"Sen mi?"

"İnanmıyor musun? Doğaldır... Ama bilesin ki en fazla istediğim şey bir gün bu evi sana alabilmekti. Günün birinde satın alabilmek için on yedilide çok para kazanmam gerekiyordu... Sana önceden bir şey demeden tapuyla gelecektim eve... Ama zaman olmadı... Yoksa... İnanmıyorsun değil mi?"

Dona Flor gülümsedi:

"Neden inanmayacak mışım?"

Vadinho'nun dudaklarını yüzünde hissetti ve onun kollarından kurtulmaya çalıştı:

"Bırak beni..."

Ama adam o denli ısrar etti ki sarışın başını göğsüne yaslamasına izin verdi. Masumca tabii.

"Sınırı aşmayacağına yemin et..."

"Yemin ederim..."

Çok tatlı bir andı. Dona Flor, Vadinho'nun nefesini boynunda hissediyordu, eliyle de boynunu, saçlarını okşuyor, yorgunluğunu almaya çalışıyordu. Dona Flor o kadar yorgundu ki, uyuyakaldı.

Uyandığında gece karanlığı basmış, doktor Teodoro da gelmişti.

"Uyudun mu sevgilim? Çok yorgun olmalısın zavallım... Biriktirdiklerini harcamanın yanı sıra bir de bu koşuşturmaca..."

"Saçmalama Teodoro..." dedi ve utangaçça örtündü.

Odanın alacakaranlığında gözleriyle Vadinho'yu aradı, ama göremedi. "Mutlaka doktorun ayak seslerini duyunca gitmiştir," diye düşündü. Acaba Teodoro'yu kıskanıyor muydu? Dona Flor gülümsedi. Tabii Vadinho bunu reddediyordu, ama Dona Flor'un bundan şüphesi vardı.

Doktor Teodoro pijama üstlüğünü giyindi, Dona Flor da kalkarak geceliğini aldı üzerine. Doktor onu ellerinden tuttu.

"Ne telaş değil mi sevgilim? Ama değer, şimdi kendi evimizin

sahibi oluyoruz. Ama ipoteği ödeyene ve senin koyduğun bütün parayı Caja'ya geri koyana kadar rahat etmeyeceğim."

Birlikte, neredeyse sarmaş dolaş, eczacının kolu onun belinde, yatak odasından çıkıp yemek salonuna geçtiler. Orada onları Dona Norma bekliyordu, evin satın alınmasına ilişkin yeni haberleri duymaya can atar halde.

"Kumrulura benziyorsunuz..." dedi komşu kadın onları öyle görünce, doktor hemen karısından ayrıldı.

Ertesi gün sabahleyin Dona Norma tekrar gelip bir dikiş meselesi üzerine Dona Flor'la konuşmak istedi. Çıplak boynunu ona doğru uzatarak şaka yaptı:

"Kocanla aşk meselelerin tekrar skandal yaratacak gibi..."

"Nasıl? Ne demek istiyorsun?"

"Dün sizi görmedim mi öyle, seni doktorla öyle, aşk meşk halinde, birbirinize yapışmış yatak odasından gelirken?"

"Benimle Teodoro'dan mı bahsediyorsun?" diye sordu Dona Flor korkuyla.

"Başka kimle olacak? Salaklaşıyor musun ne? Doktor ciddiyetini kaybetmeye başlıyor... Hem de yemekten önce ha? Faaliyet daha sonra da devam etti mi? Tabii, evin alınışını kutlamanız gerekiyordu..."

"Neler diyorsun Normacığım! Faaliyet falan olmadı..."

"Ah öyle mi canım? Boynundaki o izlerle, her biri birbirinden güzel... Bir de bir şey olmadı diyorsun... Doktorun kan emdiğini bilmiyordum..."

Dona Flor elini boynuna koyup odadaki aynaya koştu. Bütün boynu pembe izlerle kaplıydı. Felaket bir şeydi.

Ah Vadinho! Ne hain adamsın sen, ne deli, ne fena biri! Dudaklarını değdirdiğinde o istememişti, ama o boynunu okşamakta ne fenalık var diye sormuştu, bu öpücük bile değildi, sadece dudaklarıyla boynuna dokunuyordu. O okşarken, Dona Flor uyuyakalmıştı! Ah bu Vadinho, adam olmazdı!

Aynadan uzaklaştı ve boynundaki izleri gizlemek için uzun boyunlu bir gömlek giydi. Doktor kendisinin olmayan dudakların bıraktığı o izleri görürse ne derdi, bu tür bir ahlaksızlığı ona nasıl açıklayabilirdi? Sonra salona döndü:

"Normacığım, Tanrı aşkına, Teodoro'ya bu tip şakalar yapma... Biliyorsun utangaç biri... Öyle sıkılgan biri ki..."

"Tabii ki doktora bu tip nüktelerde bulunmam, ama Florcuğum, ama gerçekten ağırbaşlı biri olmaktan uzaklaşıyor... Eskiden çekingen biriydi, şimdiyse belli ki eşiği aşmış durumda... Vadinho bile komşuların farkına varacağı böyle şeyler yapmaktan çekinirdi..."

Dona Flor birinin güldüğünü hissetti, onun varlığını duyumsadı. Allah'tan Dona Norma bunu fark edemezdi: Serseri adam bir anda havada asılı halde belirdi, üstelik üzerinde Dona Gisa'nın Amerika'dan doktora hediye getirdiği üzeri çıplak kadın figürleriyle dolu gömlek vardı. Gömlek sadece boynunu örtüyordu, geri kalan her tarafı orta yerdeydi. Ahlâksızlığın daniskası.

9

"Bunda ne kötülük var canım benim? Neresi kötü bunun? Bırak elim orada dursun, etini koparacak değilim, ne de okşayacak; elim öyle sessiz duruyor... Bunda ne kötülük var?"

Ve elini hafifçe yuvarlak kalçaların üzerinde tutuyordu; ama onun sessiz onayını alınca eli hareketsizliğini bir yana bıraktı, kaba etlerden baldırlara doğru indi... Yavaş yavaş geniş bir bölgeyi fethetti.

Böylece, elleriyle, nefesiyle, dudaklarıyla, asude sözleriyle, bakışıyla, tebessümüyle, hoşlukla; ağlayıp sızlayarak, çekişerek, iltifat ederek Vadinho, Dona Flor'un inşa etmiş olduğu kalenin etrafındaki çemberi yavaş yavaş daralttı ve onur ve iffet duvarlarını yıkmaya başladı. Amansız kuşatması sağlam ve kesintisiz biçimde ilerliyor, savaş alanını her geçen dakika daraltıyordu.

Her karşılaşmada yeni bir pozisyon alıyor, burçları ardı ardına düşürüyor, zorla veya dalavereyle teslim alıyordu: Bilge eli veya bin bir vaat dolu lafları, hepsi boştu: "Sadece bir öpücük canım, sadece tek bir öpücük..." Böylece göğüsler, kalçalar, kaba etler, baldırlar, saten bacaklar teslim alındı. Şimdi hepsi ona aitti, eli geniş bir alanda serbestçe, sansürsüz hareket ediyordu ve aynı şey dudaklar

ve okşamalar için de geçerliydi. Dona Flor durumun farkına vardığında hem kendi iffeti hem de doktorun şerefi en geri siperde sıkışıp kalmış durumdaydı, istila edilmemiş tek bir yerde. Adam, o farkına varmadan alevler içindeki savaş alanını çoktan işgal etmişti.

Dona Flor boynundaki kırmızı lekelerden, ayıp, rezil lekelerden ötürü onu azarlamaya yeltendi; daha fazla ileri gitmesini yasaklamak isteğindeydi, ama o kadını kucaklayıp fısıltılarla veya onun izzeti ve ciddiyetiyle alay ederek kendini mazur gösteriyordu, üstelik bir an sonra kulaklarını hafif hafif ısırmaya ve kadını ürpertecek derecede okşamaya başlamıştı bile. Vadinho geri döndüğünde Dona Flor'un olabilir diye kabul ettiği şefkatin, masum sevgi dostluğunun, platonik duyguların çok ötesine geçen bu yanlış ilişkilere bir son vermek acil ve zorunlu bir hal almıştı. Durumun giderek tehlikeli bir hal almaya başladığını gören dürüst ve sadık kadın bir yandan korkuya kapılırken bir yandan da cesaretini toplayıp bu saçma duruma bir son vermeye hazırlandı. İki kocalı kadın nerede görülmüştü ki? Koltuğa oturmuş bu hassas konuyu düşünüyordu –konuyu onu incitmeden, kırmadan beceriyle dile getirmeliydi, zira neticede kendi çağrısı üzerine gelmişti–, tam o sırada yüzsüz adam beliriverdi ve onu kollarına aldı. Dona Flor konuşmaya nereden başlayacağını ararken, Vadinho elini onun eteğinin altına soktu ve hâlâ teslim alamamış olduğu en son siper noktasına, kadınlık onurunu ve doktorun şerefini koruduğu tahkim bölgesine ulaşmaya çalıştı.

"Vadinho!"

"Ver bana tüysüzümü canım... Hasretim kokusuna... O da bana hasret..."

Birden sinirlenen Dona Flor hiddetle ayağa kalktı. Vadinho da öfkelenmişti ve sohbet kabalaşıp tatsızlaştı. Belki de Dona Flor'dan bu denli sert bir hareket beklemiyor, onu tamamen fethettiğini düşünüyordu.

"Çek elini üzerimden, bir daha dokunma bana... Beni görmek, benimle konuşmak istersen hâlâ, uzakta olmalısın, iki tanıdık gibi, başka bir şey gibi değil... Sana söyledim, ben şerefli bir kadınım ve kocamla çok mutluyum..."

Vadinho alayla cevap verdi:

"Kocasıymış! Şu umacı gibi özürlü herif... Tek özelliği boyu... O sıska adam bu tür şeylerden ne anlar?"

"Teodoro senin gibi cahilin, zevzekin teki değil, kültürlü bir insan o..."

" Çokbilmişmiş... Şurup hazırlamakta yetenekli olabilir... Ama cesaret isteyen işlerde, sevişmekte dünyanın en kafasız insanı olmalı... Bir bakmak yetiyor... İktidarsızın teki..."

O anda Dona Flor, Vadinho ile kesinlikle hesaplaşmanın vaktinin geldiğini anladı, hiç bu kadar kızmamıştı hayatında:

"Bil ki çok yanılıyorsun... Onun yeteneklerini benden daha iyi bilen olabilir mi? Ve son derece memnunum... Ondan daha iyi bir erkek tanımadım. Her anlamda, o anlamda da... Onunla boy bile ölçüşemezsin..."

"Pöh!" dedi Vadinho saygısız ve kaba bir şekilde.

"Rahat bırak artık beni, sana hiç ihtiyacım yok... Ve bir daha da bana dokunma."

Bu kez kararlıydı: Artık bir daha kendisini rahatsız etmesine, kucaklamasına, o ahlaksızca öpüşlerine, "daha iyi sohbet edebilmek için" yanına uzanmasına izin vermeyecekti. Şerefli bir kadın, ciddi bir eşti o.

"O kadar memnunsan neden beni çağırdın?"

"Onun için olmadığını söylemiştim... Şimdi de seni çağırmış olmaktan pişmanım."

Daha sonra, yalnız kaldığında, acaba haddinden fazla kaba ve haşin mi davrandım diye düşündü. Vadinho kızmış, aşağılanmış hissetmişti. Dönüp çıkmış, gün boyunca da bir daha görünmemişti. Akşamüstü tekrar gelirse, nedenlerini daha kibar bir biçimde anlatacaktı. Alaycı ve küstah biri olmasına rağmen Vadinho bazen kendisinden beklenmeyen tepkiler gösterir ve Dona Flor'un haysiyetini ve şerefini korumak için ilişkilerine koyduğu sınırlamaları anlayabilirdi. Bütün akşamüstleri Dona Flor gündelik işlerini tamamlayıp banyosunu aldıktan, parfümlerini sürünüp pudralandıktan sonra birkaç dakikalığına uzanıp dinlenirdi. O zaman Vadinho da hiç değişmeden yaptığı gibi onun yanına uzanır ve alakasız şeylerden sohbet ederdi (konuşurlarken de kaleleri bir bir fethederek onu göğsüne doğru çeker, iradesini kırardı). Dona Flor

itiraz etmeye hazırlandığında, gidip geldiği yerlerden söz ederek onun dikkatini dağıtır ve Dona Flor meraklanıp sorular sorarken kocasını engelleme gücünü kaybederdi.

"Peki oradan bakıldığında manzara nasıl görünüyordu Vadinho?"

"Tanrı gibi masmavi canım."

Ve kararlı girişimci elini onun kalçasına kaydırır veya göğüslerine kadar uzatır, kadın ise o arada sorardı.

"Tanrı nasıldır ki?"

"Tanrı şişmandır."

"Çek elini oradan, benimle dalga geçiyorsun..."

Vadinho güler, eli tombul memelerin üzerinde, dudaklarıyla Dona Flor'un ağzını arardı... Cevaplarının ciddi mi atmaca mı olduğu nasıl bilinebilirdi ki? Nefesi yakıcıydı, tıpkı acı biber buharı gibi, tatlı bir esinti, denizden esen bir meltem gibi... Of! Yalancı ve utanmaz Vadinho... Böylece yavaş yavaş ona sahip olmaya başlar, geriye tek bir cephe kalırdı, asıl hedefi olan bölge. Ama o gün boşuna bekledi, Vadinho gelmedi. Gururu kırılmış da artık hiç dönmeyecek miydi? Dona Flor bu ihtimal karşısında titredi. Yeniden onsuz nasıl yaşayabilecekti? Onun deliliği, onun hoşluğu, onun ayartma çabaları olmadan?

Ama ne olursa olsun, eğer namuslu, dürüst bir kadın gibi yaşayacaksa, onsuz devam etmek zorundaydı. Tek geçerli çözüm buydu, bu umutsuzluktan sıyrılmak için başka bir yol gelmiyordu aklına. Müthiş bir kararlılık, olağanüstü bir sınav ama başka ne yapabilirdi ki? Sert bir kopuşa hazırlamalıydı kendisini: Eğer Vadinho gelip gitmeye devam ederse, ne namuslu kalma iradesi ne erdemli olma kararlılığı kaçınılmaz olanın önüne geçebilirdi. Kendi kendini aldatmak istemiyordu: O okşamalar, o müthiş ama aynı zamanda keyifli mücadelenin amacı değilse neydi bütün o sohbetlerin gayesi?

Vadinho'nun kayboluşuna nasıl dayanılabilir? Tam sahip olmanın dışında kalan her şeyin kötülük içermeyen bir oyun, ne erdemsizlik ne de namussuzluk içeren çocukça bir oyun olduğuna Dona Flor'u Vadinho ikna etmemişti, bizzat kendi öyle inanmıştı. Teslim oluş, erdemsizlik yoktu bunda... Hem kendi onuru hem de doktorun sarsılmaz şerefi sapasağlam ayaktaydı.

Vadinho, tıpkı Rio Vermelho ve Ladeira do Alvo'da cilveleştiği o uzak zamanlarda başını döndürdüğü aynı ninnilerle, aynı şiirlerle bir kez daha nedamet duygusunu uyutmayı başarmıştı. Dona Flor kendini mırıltılara terk etmiş, uyanıp gözlerini açtığında ise Vadinho, Itapaõ denizi sahilinde onun bekâret incirini ve namusunu yiyip bitirmişti bile.

Vadinho bir kez daha limanının son rıhtımına, varlığının en son noktasına kadar yaklaşmıştı. Kadının en ufak bir ihmalinde, karşı durulmaz isteğinin herhangi bir anında, Vadinho sadece onun incirini yemekle kalmaz, ama bir kocanın şerefini ve karısının erdemini de iç etmiş olurdu.

Gıpta edilecek bir eşin, dürüst kocalara örnek bir kocanın, zavallı adamın hiç tahmin etmediği bir anda kafasında boynuzlar çıkmış olacaktı ki bu da haksızlıkların en büyüğü olurdu. Böylesine haksız bir boynuzun tohumlarını Vadinho dudaklarıyla, Dona Flor'da iştah ve günah duygularını uyandıran o erkek sıcaklığıyla serpiştirmişti.

Evet, tek bir çözüm vardı, yegâne ve en emin çözüm; Vadinho geldiği yere dönmeliydi; kadının şerefini ve eczacının temiz başını korumak yalnızca böyle mümkündü. Dona Flor'un yüreği yanacak, çok acı çekecekti, ama başka ne yol, başka ne çıkış vardı ki? Vadinho'ya tatlı tatlı anlatacaktı: "Kusura bakma sevgilim, böyle devam edemeyiz. Her şey benim kabahatimdi, elveda, beni rahat bırak..."

Rahat kalmak mı? Yoksa umutsuzluğa yuvarlanmak mı? Ne olursa olsun, en azından onurlu, dürüst, kocasına sadık kalacaktı.

Vadinho bir daha görünmedi. Ne alacakaranlıkta yatak odasında, ne de daha sonra kahvaltı vakti salonda. Ne âdeti üzerine gelip cilveleriyle, şeffaf geceliği içinde danslar ederek ortalıkta kendisini sergileyen Dona Flor'u gülmemek için dudaklarını ısırmaya zorladı, ne de kocasının arkasına geçip başının üzerinde boynuz işaretleri yaparak onu kızdırdı, ahlaksız herif!

Boynuz yoktu, zira kendisini teslim etmemişti, gerçek şerefini gizlediği son noktayı sağlam tutmuştu (onun dışındaki kalan her şey, Vadinho'nun dediği ve bu tip şeyleri bilen herkesin dediği gibi, önemsiz şeylerdi).

Uyku vaktine kadar bekledi, ama o gelmedi. Vadinho gitmişti, mutlaka izzetinefsine dokunmuştu. Gururlu ve sert biriydi, en haşin sınavlar karşısında başını hep dik tutardı. Kim bilir belki de bir daha geri gelmezcesine yok olmuştu. Ay Tanrım, veda bile etmemişti!

10

Vadinho ortalıktan bir çarşamba sabahı kaybolmuş ve Dona Flor bütün gün boyunca dertli dertli ortalıkta dolaşmış, onu tekrar yitirmenin acısını çekmişti. Aslında çelişkili duygular içindeydi, gerçekte olması gereken buydu, zira yuvasının mutluluğu yalnızca onun yok olup bir daha dönmemesine bağlıydı.

Bu arada bilindiği gibi çarşamba geceleri, cumartesileri olduğu gibi, hep tekrarlayageldiğimiz üzere son derece düzenli bir insan olan doktor eşini şereflendiriyor ve tabii ondan yararlanıyor, eş olarak üzerine düşen sorumluluğunu keyif ve zevkle yerine getiriyordu. Cumartesi geceleri *bis* yapılıyor (bunu unutmayalım) ve saygıyı dışlamayan bu zevk ve keyif ayini gene hep aynı törensel eda ve mahcubiyetle (ve çarşaflar altında) gerçekleştiriliyordu.

Vadinho'nun geri geldiği evlilik yıldönümü akşamındaki hesap hatasının ardından, Dona Flor ile doktor arasındaki yatak ilişkisi normale döndü, Dona Flor alçakgönüllülük ve sevecenlikle kendisini kocasına teslim etti ve karşılığında ondan cumartesi geceleri iki kez olmak üzere tam ve gerçek doyum aldı.

Bunun dışında, Dona Flor son dönemlerde irkıyım eczacıdan elde ettiği keyiften hiç olmadığı kadar memnundu: Doğrusunu söylemek gerekiyorsa, şimdi kendini alçakgönüllükten ziyade sevecenlikle teslim ediyor, doktor ise kendini heyecanlı ve tutkulu hissediyor, bazen ihtiyatlı sakinliğini kaybedip inlemeye, soluksuz kalmaya başlıyordu. Doktor bu tip sevişmelerden ve tatmin oluşlardan giderek daha fazla hoşlanır olmuştu: Zaman geçtikçe karısının ona olan aşkı artıyor ve o da mümkün olduğunca karısını giderek daha çok sevmeye koyuluyordu.

Hatta bir gün, fazladan, belirlenmiş olanın ötesinde bir zevk

gecesi yaşandı: Celestino'nun bankasında ve Marback'ın yazıhanesinde evin alınma muamelelerinin bitirildiği günün gecesinde. Doktor bu olayın kutlanmasının yerine getirilmiş olmasından memnun kalmış, böyle bir nedenle karı koca arasındaki yatak hayatının sistematik düzeninin bozulmasının kabul edilebilir olduğunu düşünmüştü.

O akşamüzeri yatak odasından kolu Dona Flor'un belinde salona çıktığında Dona Flor'un çehresinde çapkın bir tebessüm görmüş, karısından ortama yayılan aşk çağrısını hissetmiş ve içi kabarmıştı. Kendisi de daha önce o günün kutlanması gerektiğini düşünmüş, Kutsal Perhiz'den Paskalya'ya kadar yapılacak bir israfın çiftlerin fiziksel ve ahlaki sağlığına herhangi bir halel getirmeyeceği (tabii âdet haline getirilmediği sürece) inancına varmıştı.

Dona Flor, kocasını kışkırtıp onu uysalca ekstra bir işbirliğine sürüklemesinde evin satın alınmış olmasının etkili olup olmadığından emin değildi. Zira ondaki ateşi yakan banka, ipotek, noterlik işlemleri değildi. Evin satın alınması onu kocasına daha fazla yaklaştırıyor ve hiç kuşkusuz ona olan sevgisini güçlendiriyordu. Ama onu zamansız bir keyif istemeye iten tutkuyu Vadinho'nun okşamaları, sıvazlamaları, öpücükleri, utanmaz adamın sabahın köründe boynunda morarmaya sebep olan dudakları ateşlemişti. Şimdi çarşaflar altında doktor kendisi üzerinde oflayıp puflarken Dona Flor gözleri kapalı halde karşısında dev bir atmaca değil, nihayet onu teslim alan ve inleten Vadinho'yu görüyordu. Tanrım, ne berbat bir kafa karışıklığı!

Dona Flor bu yeni karmaşayı kafasına takmamaya gayret ediyordu, zaten yeterince utanç duymuştu. Doktor ise bu arada her on beş günde bir fazladan bir atış yapmaya karar vermişti kafasında.

Vadinho ile atıştığı o çarşamba gününün gecesinde Dona Flor oldukça sersemlemiş ve içi kabarmış haldeydi, sinirlerini yatıştırmaya ihtiyacı vardı. Vadinho'yu, belki de onun artık bir daha geri dönmeyecek şekilde gitmiş olabileceğini düşünüyordu. Her ikisi de onunla sevişme hakkına sahip iki koca arasında kaldığı ve hatta en çalkantılı anlarda ikisini birbirine karıştırıp ne yapacağını bilmez halde sürüklendiği o gergin dönemden sonra nihayet sükûnet

hâsıl olmuştu. Acaba şimdi Vadinho'nun geri dönüşünden önceki, bedeninin sadece çarşamba ve cumartesi günleri tutuştuğu o sakin gündelik hayatına dönebilecek miydi?

Böylece o çarşamba gecesi, çarşaflar altında Vadinho'nun boynunda yarattığı izi gizleyen ve onun yokluğunun yüreğinde yarattığı korkuyla Dona Flor, kocası Teodoro'yu kabul etti ve ihtiyatlı ve tatlı ayini başlattı. Ama kocası koruyucu bir çadır gibi üzerine çıktığı anda kulaklarında Vadinho'nun kahkahası çınlayınca tüm bedeni sarsıldı.

Onu somyanın ayakucu demirleri üzerinde denge halinde dururken gördüğü anda ilk hissettiği geri gelmiş olmasından ötürü duyduğu sevinç oldu. Dona Flor'un korktuğu gibi bir daha geri gelmezcesine gitmemişti. Sonra, onun ahlaksızca sırıtışını ve yüzündeki acıyıcı, alaycı, cıvık surat ifadesini görünce sevinci kızgınlığa dönüştü.

Serseri adam çarşafı ucundan kaldırıp burnunu içeri daha fazla sokarak eğleniyordu. Dona Flor onun sesini, hayâsızca attığı kahkahaları, alaylarını içinden dinliyordu.

"Sen buna şimdi sevişme mi diyorsun? Şu çokbilmiş doktor mu, orospuların kralı, âlemlerin ustası bu mu? Vay boktan herif... Bu kadar tatsız birini görmemiştim... Senin yerinde olsam ondan bunun yerine bir şişe şurup isterdim: Ne de olsa öksürüğü keser, hem de daha tatlıdır... Zira, canım, bu adamın yaptığı gördüğüm en zavallı şey..."

Dona Flor az daha, "Sana ne, benim hoşuma gidiyor, hem de çok," diyecekti, ama yapamadı. Doktor sona yaklaşıyordu ve kendisini, utançtan (ve zevkten) baygın halde, Vadinho'nun kahkahaları arasında kaybetmiş haldeydi.

11

Dona Flor ıstırap içinde, aklını yitirmiş haldeydi, şerefinden ve yuvasının mutluluğundan endişe ediyordu, her ikisi de tehlike altındaydı. Ya Pelancchi Moulas, o ne durumdaydı? İmparatorluğu sanki deprem veya ihtilal olmuşçasına yıkılmaktaydı.

Dünyanın ve kumarın ortaya çıkışından beri böylesi görülmemişti. Bazen olağanüstü şans veya görülmemiş şansızlık durumları oluyordu, hatta bazen bir kumarcının iflas ettiği görülebiliyordu. Ama bu tip durumlar istisnaydı ve hep belirli sınırlar içinde gerçekleşiyordu. Bir de tabii hileler vardı. Ama hileler sürekli olursa, hep tekrar ederse mutlaka yakalanıyordu. Ne var ki, bu belirsizlikler âleminde, kumar, müşterek bahis, şans oyunları işletmecilerinin kazançlarından daha garanti bir şey yoktu: Çok kazanıyorlar, az kaybediyorlardı, tam birer beyefendiydiler, keyif içinde yaşıyorlardı. Onlardan daha fazla geliri olan sadece cumhurbaşkanıydı.

Ama ne olmuşsa olmuş kartlar, zarlar, ruletler Pelancchi Moulas'a başkaldırmışlardı. Olan bitenin açıklanabilir tarafı yoktu. Saçma, inanılmaz, imkânsız bir durumdu; inanmak için görmek gerekiyordu, ama ne kadar dikkatli bakarlarsa baksınlar insanlar Ilheus'un Arigaf'ın dama turnuvasını gördüğünde söylediklerini tekrarlamaktan kendilerini alamıyorlardı: "Görüyorum, ama inanamıyorum."

Kumar işinde profesör Maximo Sales görülebilecek her şeyi görmüştü, hatta rulette kazanınca kalp krizinden ölen birine rastlamış, kaybettiğinde ilaç içip intihar eden bir başka kişinin feci ölümüne bile tanık olmuştu. Ama açıklanamayacak bir şey olabileceğini asla düşünmemişti; kuşkucu, yere sağlam basan ve uyanık biriydi. Gençken Porto Alegre'de şans oyunları satıcılığı yapmıştı; daha sonra da Manaus'ta yeraltı kumarhanesi işletmeciliği, Rio'da krupiyelik, Recife'de tüyoculuk, Maceio'da da tefecilik. Gırtlağına kadar pokere batmıştı, tüm muammaları, tüm hileleri biliyordu.

"O zaman profesör, buna ne diyorsunuz? Araştırmalarınızın sonucu nedir? Somut olarak nedir bu?" diye soruyordu Pelluchi, gözleri kuşku, yüreği korku dolu halde.

"Somut olarak hiçbir şey..." diyerek Maximo Salinas elini başına götürüyordu. Zarlar ve kartlar son derece ayrıntılı biçimde incelenmiş, aynı şekilde masalar ve kasalar da gözden geçirilmişti... hiçbir ipucu yoktu. Polis de geldi, yeteneğiyle ünlü bir komiser ve birkaç dedektif. Maximo'nun yönetimindeki çalışanları sorguya çektiler. Ayrıntılı bir biçimde, görevlerine, yaşlarına veya patronla olan ilişkilerinin niteliğine aldırmadan. Pelancchi'nin sütkarde-

şi Domingos Propalato'yu bile dışarıda bırakmadılar. Sadece Zulmira bu tip bir aşağılanmadan kurtuldu ama profesörün kuşkulanmadığı bir kişi olmadığından ötürü değil:

"Bu kadın çeteden olmasın sakın..."

Maximo için bu tür olağanüstü bir hileyi ancak son derece organize bir çete yapabilirdi. Uluslararası bir çete, zira bu tip bir işe yerel dolandırıcıların kabiliyeti yetmezdi. Rio ve Sao Paulo'dakilerinki de. Sadece Avrupalı veya Amerikalı, Monte Carlolu veya Las Vegaslı uzmanlar bakarada bu düzeyde bir düzmece hazırlayabilirlerdi: İki gece üst üste aynı bakara masasında Tabaris her seferinde hedefi bulmuş, zavallı yaşlı Anacreon'un kasası tek bir kez bile kazanamamıştı. Ne o ne de bir başkası... Şanslı adamın oyununa ciddi bir kalabalık katılıyordu. Şanslı mı? Maximo'ya göre Anacreon çetecilerle işbirliği yapıyordu.

Kumarhane adına kasada kentin, belki de tüm kuzey Brezilya'nın en iyi bankeri olan Domingos Propalato oturuyordu. Herhangi bir çalışan değil, Pelancchi Moulas'ın cemaat yoldaşı, yakın dostu, sütkardeşiydi. Birkaç gün aralıkla aynı beldede doğmuşlardı, Domingos'un annesi güçlü memeleriyle geleceğin milyonerini emzirmişti. Dostu Pelancchi için adam öldürebilecek veya onun uğruna ölebilecek tıynette olan Propalato, herhangi bir kuşkunun üzerindeydi. Onun karşısında Anacreon daha çok kuşkulanacak biri durumundaydı.

Oynamak için kim onu heveslendirmiş, parayı nereden bulmuştu? Herkes ihtiyarın düştüğü sefil durumu biliyordu: O denli düşmüştü ki Raimundo Pita Lima'nın kafesinde piyango satar duruma gelmişti.

Üstelik –diye sayıyordu parmaklarıyla Maximo–, ihtiyarın önsezisi ve deneyimi vardı. Pelancchi Moulas'ın Bahia'daki imparatorluğunu kurmadan önce Anacreon epeydir gizli kumarhane baskınlarında ün kazanmış, takip edilen biri olmuş ve hatta soyulmuştu. Kâğıt dağıtmakta olduğu kadar zar atmada da ustaydı; rulet masasında, bakara karşısında, yirmi birde veya yedi buçukta ondan daha eski ve sürekli biri olabilir miydi? Tam bir ehil idi.

Yıllar geçiyor, yeni nesiller doğup eskiler kayboluyordu, ama sadece Anacreon aynı kalıyordu, elbette gelgitleri, iyi ve kötü za-

manları oluyordu ama kumarın dışında hiçbir meslek icra etmiyordu.

Onun yanında yetişmiş Zéquito Mirabeau, Guerreiro, Nelito Castro, Edgard Curvelo ve hatta Giovanni Guimarães pek çok genç kumarı bırakmış, ciddi ve saygın kişiler olmuşlardı. Dostlarından birisi, yetkin mühendis Bittencourt, kısa zamanda Su İşleri müdürü olmuş, ama dostunu unutmamış ve ona ihtiyarlık günleri için güvenli bir iş teklif etmişti. Çok duygulanan Anacreon onu kucaklayıp ağlamış ama ne gidip iş sözleşmesini imzalamış ne de işi kabul etmişti:

"Sadece kumar oynamaya yarar, başka bir işe değil..."

Bazıları (Allah'tan çok değillerdi) önemli mevkilere gelmişler veya zengin kadınlarla evlenmişlerdi ve o gençlik ve bohemlik yıllarını anımsamak bile istemiyorlardı. Diğerleri genç yaşta ölmüşlerdi ve Anacreon onların anılarını ve adlarını hatırlayarak yaşamaya devam ediyordu: espriler kralı, şaklaban, herkese takılan neşeli Ju; zengin ve zarif güzel melez Divaldo Miranda; son derece sempatik, samba ve *kaçasa* düşkünü şişko Rossi: Bir keresinde, sarhoş olunca Palace'ın orta yerine hanımların gözleri önünde işemiş ve ancak Anacreon bıçağını çıkarıp ortalığı dağıtması üzerine linç edilmekten kurtulmuştu; en yakın dostu, içlerindeki en delisi ve eğlencelisi, en bıçkını, en vefakârı olan Vadinho, evet, o en vefakârlarıydı! Öyle ki, öldükten ve gömüldükten neredeyse üç yıl sonra bile Anacreon'un kahve köşelerinde sefil ve yıkkın halde şans kuponları doldurmasına gönlü razı olmamıştı. Yerin altlarından çıkan –gerçekten ziyade rüyaya benzer bir durum, zira Anacreon uykuda bile değildi, sadece basit bir öğlen yemeğinin ardından kısaca kestirmişti– Vadinho hemen Tabaris'e gitmesini ve Domingos Propalato'nun masasında bahisi oyuncuya yatırmasını söylemişti ama sadece oyuncuya, asla kasaya değil, o ve ertesi günler, bütün gece boyunca. Hep oyuncu üzerine, kasaya değil. Parayı nereden bulacaktı? Raimundo'nun kasasından borç al, o farkında olmadan; kafenin sahibi iyi biriydi ve birkaç *mil-reis* vermekten kaçınmazdı. Ayrıca, ertesi gün Anacreon cepleri parayla dolu ve artık kumarhane çalışanı değil yeniden kumarbaz olarak, Raimundo'nun bahisçi kafesinden aldığı borcu son kuruşuna kadar ödeyecekti.

Eski ve deneyimli kumarbaz Anacreon, düşlerine ve içgüdülerine sadıktı ve dahası eğer bunlar Vadinho gibi son derece sadık bir dostu tarafından kendisine iletiliyorlarsa sadakati tamdı. Akşamüzeri son bir çıkartma daha yaparak bir dolu parayı cebine indirdi ve iyi insan Raimundo ağzını açıp tek kelime etmedi.

Daha sonra bildiğimiz, tüm kente hayrete ve dedikodulara yol açan şey oldu: İki gece üst üste bakarada estirdiği fırtına tam son anlarına yaklaştığında Domingos Propalato'nun meslekteki uzun yılları içinde ilk defa sükûnetini kaybetmesine sebep oldu ve Maximo Sales'i hayretler içinde koşarak çıkıp Pelancchi Moulas'ı aramaya mecbur etti.

Müthiş bir zafer havasında olan Anacreon ise kendisinin bu denli şanslı ve kasanın o denli şanssız olduğu bir başka durum görmemişti. Ama olan biteni açıklayabilecek durumda değildi: Vadinho'nun ona bahşettiği bu ihsan onur duyulacak bir şeydi, saçma tartışmalara kurban edilemezdi. Geniş ufuklu bir insan olan Anacreon, kadere ve şans yıldızına inanıyordu ve onun için fişler ve kartlar söz konusu olduğunda imkânsız olan bir şey yoktu.

Pelancchi Moulas salona girer girmez Domingos Propalato'nun gözlerindeki paniği fark etti. Kan kardeşinin yanına yaklaştı, kulağına sanki ölüm fermanını okuyormuşçasına fısıldadığı duyuldu:

"*¡Dio cane, Pecchiccio! ¡Siamo fututi!*"

Her zaman kaderin kuklası olan Propalato kartı açtı ve oyuncu çıktı.

12

"Hile var bunda, hile!" diye tekrar edip duruyordu Pelancchi Moulas, Anacreon'dan sonra sıra Mirandão'ya gelince.

Kendi kuşağındaki bütün gençler içinde Mirandão aynı bohem delikanlı havasını koruyan tek kişiydi, zaman sanki onun için geçmiyormuşçasına tüm gecelerini kumar heyecanına hasrediyordu.

Bir pazar sabahı evinde kuşlarını beslerken Mirandão çok net bir biçimde Vadinho'nun mesajını işitti: bu gece, rulette, 17 numara.

Mirandão'nun ondan daha iyi bir dostu yoktu: O ve Vadin-

ho birbirinden ayrılmaz ikiz kardeşler gibiydiler. Öyle ki, Vadinho'nun adı ağzından düşmüyor, anısı da aklından çıkmıyordu. Onun gibi bir başka dostu yoksa onu nasıl unutabilirdi?

Ama o gün söz konusu olan bir başka şeydi. Vadinho'nun anısı sanki ete kemiğe bürünüyordu, sanki orada, kafeslerin yanı başında, kanaryanın sesini taklit ederek Mirandão'ya yardım ediyormuş gibiydi.

Siyahi Andreza Mirandão'yu evinde öğle yemeğine, *sarapatel*[4] yemeye davet etmişti. Oraya giderken ses tüyoyu sürekli tekrar ediyordu, beyaz örtülü ve biber ve domuz yağı sosu kokusuyla sarmalanmış masaya oturduğunda da. 17 Vadinho'nun şanslı numarasıydı, ama Mirandão'ya hiç şans getirmemişti.

Ne var ki o gün tek kuruşu yoktu ve Andreza'nın davetlileri arasında –marangoz Waldemar, gecikmiş maaşlarını dahi alamamış olan taşra memuru Zuca, duvarcı ustası Rufino, öğretmen Pastinha– ona bir miktar borç verebilecek olan belki de sadece Robato Filho idi. Söz Vadinho'dan açıldı ve Robato bira kadehini kaldırarak şair Godofredo'nun kasidesini okudu; ama iş para meselesine gelince tamtakırdı, tek meteliği yoktu.

Kursağı dolmuş ve keyfi yerine gelmiş haldeki Mirandão (bir pazar günü insanın ruhunu açacak şey nefis bir *sarapatel*'den başka ne olabilirdi), birkaç kuruş bulabilmek için umutsuzca sokaklarda dolandı. Yeterli para bulsa 17'de bir şeyler kaybedebilirdi. Onun numarası 13'tü, bazen 32'yi de seviyordu. 17'ye oynamak parayı çarçur etmekti ama bunu dostunun mezarına çiçek bırakıyormuşçasına yerine getirecekti.

Ama pazar günü para nereden bulunabilirdi ki? Herkes ya maçta ya da sinemadaydı, sokaklarda kimsecikler yoktu. Rastladığı iki üç arkadaşı da kötümser kişilerdi, şans oyununu finanse etmek istemiyorlardı.

Umudunu tam tüketecekken aklına dostu Dona Flor geldi. Kumar ihtiyaçları için şimdiye kadar hiç ona başvurmamıştı, sadece birkaç kez çocuklarının hastalığı nedeniyle, bir keresinde de çatısını tamir ettirmek için ondan yardım istemişti, zira ev sahibi sorumluluklarını yerine getirmek istemeyen nekes herifin tekiydi:

4 Domuzun iç organlarıyla hazırlanan bir tür Brezilya yahnisi – ç.n.

"Yağmur evin içine mi giriyor? Çocukların üzerine mi yağıyor? Bana göre senyor Mirandão, yağmur herkesin üzerine yağabilir; duvarlardan, çatıdan, merteklerden içeri sızabilir, bundan bana ne? Ev benim değil mi? Sanki evin sahibi hanımınız sevgili dostum. Altı yılı aşkındır paranızın rengini göremez oldu..."

Ya doktor Teodoro evdeyse? Sevgili dostu Dona Flor evlendiğinden beri Mirandão onu sadece bir kez ziyaret etmişti, varlığıyla eczacıyı rahatsız etmek istememişti, zaten o da kendisini görmek istemiyordu, zira kopyası veya portresi gibi ona benziyordu; fiziksel olarak değil, zira ne sarışın ne de melezdi, ama bazılarının dediği gibi, ahlak açısından onun tıpkısıydı.

Ama o akşamüzeri Mirandão'nun başka çaresi yoktu: Ya dostunu rahatsız edecekti ya da kumar oynamaktan vazgeçecekti.

"Bakın kim gelmiş..." dedi Dona Gisa, Dona Flor'a, sokak kapısının önünde oturuyorlardı.

"Aman Tanrım! Mirandão'ya da görünmüş..." diye düşündü Dona Flor, korkmuştu, zira hemen yanında rahmetli de geliyordu, havalı ve çırılçıplak halde (o kışkırtıcı kadın gömleği yoktu üzerinde).

Hayır, Mirandão onu fark etmiyordu. Neyse. Dona Flor ve Dona Gisa'yı selamladıktan sonra Mirandão doktorun nasıl olduğunu sordu.

"Gayet iyi. Eczacılar Derneği toplantısına gitti."

"Burada böyle tek başına olduğunu bilseydim..." dedi Vadinho, ama onu sadece Dona Flor duyabiliyordu, aldırmazlıktan geldi.

Dona Gisa biraz daha sohbet ettikten sonra İngilizce ödevlerini düzeltme bahanesiyle kalkıp ayrıldı. Onun boşalttığı sandalyeye Mirandão oturdu.

"Kusura bakmayın sevgili analığım, sizi rahatsız ediyorum, ama fena halde sıkışmış durumdayım."

"Evde biri mi hastalandı dostum?"

Neredeyse bir hastalık icat edecekti, çocuklarından biri ateşlenmiş falan, ilaç almak veya doktora götürmek için... Ama para sızdırmanın yanı sıra bir de dostunu neden üzsündü?

"Hayır analığım, hastalık değil söz konusu olan... Gerçekte bir kumar meselesi..."

"Öylesi daha iyi dostum."

Ve Mirandão birden tüm ayrıntıları anlatmaya başladı:

"Onun sesi, aynısı, analığım, bana bugün hemen git oyna diyor. İhmal etmemeliymişim..."

Dona Flor onu orada, pencerenin kenarına oturmuş halde görüyordu, akşamüzeri aydınlığının altında Vadinho kurukafa gözleriyle bakıyordu. Dona Flor ona bakmamak için kıvranıyordu, ama gene de istemeden gözleri adamın çıplak vücuduna, beyaz ve pürüzsüz tenine, altın rengi kıllarına, bıçak yarası izine, kışkırtıcı dudaklarına kayıyordu.

"Ne kadar lazım dostum?"

"Az bir şey..."

Parayı bulmak için içeri gittiğinde Vadinho da arkasından seğirtti ve yatak odasına girdiklerinde onu kucakladı ve öptü. Zavallı Dona Flor bağıramadı bile, Mirandão kapıdaydı zira. Öpücük karşısında direnişi eriyip gitmişti.

"Ay, Vadinho!" diye mırıldandı sonunda, ardından o da dudaklarını ona sundu, ikisi birden kendilerini kaybetmiş durumdaydılar.

Vadinho onu yatağa doğru sürükledi, bir yandan da onu soymaya çalışıyordu. Evin içinde Mirandão'nun ayak seslerini duymamış olsalardı belki de Dona Flor o anda evli kadın, dürüst eş onurunu kaybetmiş olacaktı. Son anda kendine geldi, buselerden ve baş dönmesinden sıyrılıp Vadinho'nun altından kalktı:

"Ne delilik! Dostum şuracıktayken..."

"Dışarıda o..."

"Salonda... Bırak Beni... Ne aymazlık!"

Parmaklarıyla saçlarını düzeltti, üstüne çekidüzen verdi, Mirandão'nun su içmekte olduğu yemek odasına geçti. Terden sırılsıklam olmuş elleriyle parayı ona uzattı.

"Sağ olasın analığım, nasıl teşekkür edeceğim bilemiyorum. Eğer bugün de kazanamazsam asla kazanamam. Çok sağlam bir durum, sanki dostum Vadinho yanımdaymış da bana şans getiriyormuş gibi."

Kapıya geldiğinde Mirandão gülerek planını açıkladı.

"Tabii o bana illa on yediye oynamamda ısrar etti, ama ben üç

ve otuz ikiye oynayacağım, yoksa aptal değilim ben. Bir keresinde analığım, otuz ikiyi dört defa üst üste bildim. Müthişti."

"Aptal!"

"Duydunuz mu analığım? Konuştu, duydunuz mu? Onun sesiydi, değil mi? Söylcyin..."

Dona Flor bayılacak gibi olmuştu, kalp çarpıntıları içinde dili damağı kurumuş halde mırıldanır gibi konuştu:

"Aldırmayın dostum, bazen bana da öyle geliyor..."

Mirandão hiçbir şey anlamamıştı. O gün sonradan olup bitenler son derece karmaşıktı, hiçbir şeye anlam vermek mümkün değildi. Aynı şeyler çökmekte olan akşam için de söylenebilirdi. Birden, hiç beklenmedik bir anda gün batıdan, erken saatte batıvermiş, gece masmavi kesilmişti. Mirandão'nun saati kumar vaktini gösterir olmuştu: Ne tek bir bahsi, ne tek bir şans topunu kaçırmalıydı.

"Hoşça kal analığım, yarın sabah gelip borcumu öderim..."

"Gereği yok dostum. Kazanırsan benim tarafımdan çocuklara şeker alırsın..." Bir an durdu ve sesini alçaltarak tamamladı sözünü: "... Ve dostunun adına..."

Vadinho'nun öpücüğü o mazideki gecenin meltemi gibi yanağını okşadı.

"Hoşça kal canım... Gece seni yataktan çıkartmaya geleceğim... Bekle beni... Mutlaka bekle..."

13

Pazar gecesi. Salonlar tıklım tıklım, orkestra bir foks çalıyor, çiftler dans etmek için piste çıktılar; Mirandao onların arasında Arjantinli Bernabo'yu ve Dona Nancy'yi gördü. Kasa'da Dona Flor'un yüz *mil-reis*'ini fişlere çevirdi. En ufaklarından iki tanesini cebine koydu: "Bunlar Vadinho'nun 17'si için, ama daha sonra." Geri kalanları iki eşit gruba ayırdı: yarısı 3, diğer yarısı da 32 numara içinde. Rulet masasında tebessüm ederek eskiden beri tanıdığı yaşlı krupiye İnek-Eli Lorenzo'yu selamladı. Kararlı bir şekilde elini cebine atıp 3 ve 32 numaralara yatırmak üzere fişleri çıkardı. Ama tam Lorenzo oyunu açarken fişler havada uçup hepsi birden 17'nin

üzerine kondu. Tabii top 17'de durdu. Ve bir daha da oradan ayrılmadı, ta ki Pelancchi Moulas rulet masasında bir aksilik olduğu gerekçesiyle oyunu durdurana dek.

14

Zulmira'nın ofisinde, Pelancchi Moulas melez kadının iri göğüslerine yaslanmış halde profesör Maximo Sales'in anlatısını dinliyordu: Rulet masası döner çarkıyla birlikte parça parça sökülmüş ama ne bir eğikliğe ne de bir kusura rastlanmıştı, ortada şike olabileceğine dair en ufak bir emare yoktu.

"Biliyordum... Nafile..." diye mırıldandı zavallı imparator.

Orada, sadece birkaç kişinin bildiği konularda, kentin sahibi, vilayetin şefi, bir dizi külfetten ve kaygıdan kaçıyordu. Çalışma masasında ("Pelancchi Moulas, yatırımcı") sabahtan akşama sürekli bir geçit töreni yaşanıyordu: Her biri kendi listesi, kendi ilmühaberi, kendi talebi, kendi sorunu, kendi arzusu, kendi hikâyesiyle her çeşit insanlar, her türden komisyonlar gelip gitmekteydi. Hepsi de para bulmaya geliyordu.

Kilise inşa etmek, çan satın almak, hastanelere ve fakirlere yardım etmek, yaşlılar için bakımevi ve çocuklar için yetimhane açmak, güneyden ve kuzeyden gelen öğrencilere yardımlarda bulunmak için para. Hırslı ve doyumsuz gazeteciler ve politikacılar, vatanı, Hıristiyan ahlakını, uygarlığı ve rejimi hainlerin ve tanrıtanımazların karanlık emellerinden ve ölümcül tehditlerinden kurtarmak için para isteyen herkes. Dergi ve kitap yayımlama projeleriyle birlikte edebiyatçılar: "Zatıâliniz kültür, edebiyat ve sanat, şiir sever bir kişisiniz; tıpkı yeniden hayata dönmüş bir Mecenas gibi." (Pelancchi'nin içinden "Mecenas orospu çocuğunun tekiydi" diye cevap vermek geliyordu, ama onun yerine, artık talepkârın genç bir dahi mi yoksa yaşlı bir vodvil yazarı mı olduğuna bağlı olarak cebinden bir onluk veya yirmilik çıkarıyordu). Islahatçılar, ahlakçılar, Katolikler, Protestanlar, efsuncular, kötü âdetlere ve anarşiye, komünizm ve serbest aşk tehlikesine, Portekizce gramer kurallarına riayet etmemeye ve plajlardaki utanç verici dekolte (kalça-

ları bile açıkta bırakan) mayolara karşı mücadele eden herkes. Alkole, fuhuşa ve kumara karşı Sürekli Gözlemci Aile Anneleri Derneği ("aile anneleri" demek, esas olarak o sıralarda parlak mesleğinin başlarında olan Antonio Chinelinha demekti); Ocenia Misyonları Koruyucuları Birliği; Belediye Başkanı Cosme Feria'nın Cehalete Karşı Kampanya'sı; San Genaro Adanmışları ve Cabulalı Neşeli Esmerler Karnaval Kulübü; cüzzamdan kansere, vebadan beriberiye, Chagas'tan San Vito'ya kadarki bütün hastalıkların hastaları, körler, topallar, çolaklar, tabii bu arada deliler ve herhangi bir gerekçesi olmadan para istemeye gelen yüzsüzler.

Bütün bunlardan Pelancchi, ofisine ve Zulmira'nın şimdi her zamankinden daha değerli göğüslerine sığınarak uzaklaşıyor ve dinleniyordu: Üzerine saldıran paniği ancak onların arasında yenebiliyordu. Yardımcılarını oradan dinliyordu, o sıkıcı, aptal herifleri.

Maximo Sales yenilgiyi kabul etmeksizin cüretkâr ve basit planını anlatıyordu: Hazır rulet masası sökülmüşken neden bundan yararlanılmasın ve her şey aydınlatılmasındı? Nasıl? Şöyle... Rulet masasının çarkı öyle ayarlanacaktı ki, topun 17'de durması imkânsız hale gelecekti. Rulet oyununun kendisi kadar eski bir hile. Kuşkusuz tehlikeliydi, hatta ahlaksızca, ama aksi takdirde son bir deneme daha nasıl yapılabilirdi ki?

Maximo başlangıçtaki tavrını koruyordu: Pelancchi'nin kadere bağladığı bütün o açıklamalar saçmaydı, ortada savcıların ve krupiyelerin dedikleri gibi ve Arigof, Anacreon ve Mirandao'nun dahil oldukları, bir çetenin –yabancı bir çetenin!– muazzam bir hilesi vardı.

"Hangi çete, hangi yabancılar... ben bittim, ben mahvoldum!"

Pelancchi Moulas için Maximo Sales'in bütün o gevezelikleri zaman kaybından başka bir şey değildi. Ortada ne çete vardı ne gâvurlar. Durum ondan daha beterdi: Kendisini mahvetmek isteyen düşmanları doğaüstü, kontrol edilemeyen, uhrevi güçlerden söz ediyorlardı.

Hayatı boyunca Pelancchi, her zaman kolay olmasa da, derin nefretler, ölümcül düşmanlıklar ekmişti. Gerektiğinde yumruğu ağır ve sertti, geçtiği yerlerde beddua ve intikam yemini izleri bırakmıştı. Şimdi ise büyü ile sihir arasında kapana kısılmıştı.

Pelancchi insanlara karşı dövüşmekten korkmazdı, amansız bir rakipti. Ama bu modern gangster, bu ışıklar ve teknikler çağının çocuğu, ilk gök gürültüsünde yatağın altına kaçıyor, şimşeklerin yakıcı ışıltılarından ölümüne korkuyor ve bu durumlarda Calabria'nın yeni bir karikatürü, herhangi bir köy delikanlısı, batıl inancın ve sefaletin sıradan bir kulu haline geliyordu.

"*Maldetto, sono stregato!*"[5]

"Tamam," dedi, sadece insanlardan korkan ve başka bir dünyanın ruhlarına inanmayan Maximo Sales; serbest fikirli ve kuşkucu biriydi, her türlü olguya rasyonel ve mantıklı bir açıklama getirmeye gayret gösterirdi: "... tamam, olayı netleştirelim. Ruleti biraz eğelim ve bakalım ne olacak. Yasak ve dürüstçe değil, bu çözüm sizin hoşunuza gitmiyor, benim de. Ama bu son bir çare, üstelik size yapılan çok daha ahlaksızca bir şey, öyle değil mi? Rulet manipüle edilmişken bile hâlâ on yedi gelirse –ve biliyoruz ki bu mümkün değil– sizinle aynı fikre geleceğim ve işte o zaman bunun şeytanın bir işi olduğunu anlar, büyü bozuculara başvururuz."

Pelancchi Moulas omuzlarını kaldırdı: Eğer denemek ve sadece denemek için yapılacaksa Maximo ne gerekliyse yapsın, ruleti manipüle etsindi, ama son derece dikkatli bir şekilde ve kimse bilmeden.

"Tamam ben hallederim, içiniz rahat olsun."

"Ve sadece bir geceliğine."

"Tamam, sadece bu gece."

Maximo ellerini ovuşturarak nazik işi halletmeye gitti. Pelancchi'ye göre bütün bunlar yararsızdı. Servetini ve kaderini Maximo'nunkinden daha usta ellere ve polise emanet etmenin zamanı gelmişti. Bu işin sırrını çözecek bir kişi varsa o da, yüce zihni gerçeğin ötelerine, sonsuzluğun derinliklerine uzanan karizmatik filozof Cardoso idi; onun parlak kavrayışı kozmik uzama girerek geçmişi ve geleceği aydınlatıyordu, zira kendisi aynı anda hem geçmişte, hem bugünde, hem de bir sonraki günde, aydınlık zirvelerde ve karanlık kuyularda yaşıyordu.

Zulmira'nın da kuşkusu yoktu. Olan biten büyücülükten, başıboş gezen şeytanın marifetlerinden ibaretti. Daha fazla kaygılan-

5 (It.) Kahretsin, büyülendim!

masın diye önce söylememişti, zira Paquito'su yeterince endişelenmişti: Palace'ta, sabaha karşı oyun durdurulduğunda, önceden de olduğu gibi hayalet memelerini okşamış ve gıdıklamıştı. Bununla da yetinmemiş –ne felaket Tanrım!– elini eteğinin altına daldırmış ve kalçalarını okşamıştı:

"Bak Paquito... Şuraya bak..."

Sabahlığını kaldırdı. Altta bakır renk teni ışıldıyordu, sevgilisi gözlerini Vadinho'nun parmaklarının bıraktığı morluklara dikti, gaip ellerin kesin kanıtıydı bunlar.

"Amanın!" diye bağırdı Calabrialı ve zayıflığından güç alarak bu karanlık esrarın derinliklerine doğru battı.

15

Terbiyesiz ve küstah! Vadinho hep öyle olmuştu ve yokluğundan beri geçen yıllar içinde de değişmemişti:

"Gece seni yatağından çıkarmaya geleceğim... Bekle beni..."

Sanki Dona Flor onun orospularından biriymiş de yanında kocası uyurken kendini serkeşe teslim edebilecekmiş gibi. Demir yatakta doktor Teodoro uyuyor, adil insanlara ait ünlü düşünü görüyor, saygın bedeni tatlı tatlı dinleniyor, sanki fagotunun ritminde düzenli düzenli nefes alıp veriyordu.

Dona Flor kocasının onurlu çehresini seyrediyordu, bedenini bir şefkat dalgası kapladı: Ondan daha iyi bir adam, ondan daha mükemmel bir koca olamazdı. Güçlü, tertemiz –bir elmas kadar temiz– bir karakteri vardı; Dona Flor artık o bulanık ve dayanılmaz karmaşadan, kendisini küçültücü ve onursuzlaştırıcı durumundan kurtulmaya karar verdi.

Onu salonda beklemeye, geceyi uykusuz geçirmeye karar verdi. Hem daha güvenli olurdu: Kocasının (o zavallı iyi adamın) uyuduğu aynı odada kendini Vadinho'nun kollarında bulma riskine giremezdi. Zira o, duyguların, arzu dolu bedenin, maddi zevklerin kölesi, kendini beklenmedik şekilde teslim etmekten korkuyordu. İradesi artık kendisine itaat etmiyor, Vadinho belirir belirmez gücü kayboluyor ve o yaklaştıkça başı dönmeye başlıyor ve kaderi-

ni baştan çıkarıcının ellerine terk ediyordu. Artık kendi bedeninin efendisi değildi, maddi varlığı kendi ruhuna değil Vadinho'nun arzularına boyun eğiyordu.

Henüz kendini teslim etmemişti, bu doğruydu, ama bu belki de Vadinho'nun son günlerde görünmemesinden, sisler dünyasına, diğer yaşama çekilip ortalıktan yok olmasından ötürüydü.

İşte gece olmuştu. O kadar kesin, o kadar belirgin konuşmuştu ki: "Bekle beni... Mutlaka bekle... Gece seni yataktan çıkartmaya geleceğim." Kadının bunu isteyip istemeyeceğini bile dikkate almamış, söz verip kumarhaneye koşmuştu. Sanki fahişesiymiş gibi. Dona Flor salona doğru yürüdü, pencereyi açtı, birkaç dakika boyunca sokağı gözledi.

Onca aşk yemini, onca tutkulu laflar, hepsi yalandı. İşte oradaydı, tek başına, onu bekleyerek... Ama o tek bir kumar partisinden bile fedakârlık edemiyordu. Hatta gelmek için son rulet topunun dönüşünü bile bekleyebilirdi.

Ama kumar vakti çoktan geçmişti. Dona Flor kumar saatlerini iyi biliyordu, tüm ayrıntıları öğrenmişti. Vadinho'yu bu bekleyişler çok yıllar önce başlamıştı. Şimdi acaba nerelerde dolanıyor, hangi eğlencelere takılıyor, Dona Flor'a verdiği sözü kimlerle yerine getiriyordu? "Vadinho, neden benim duygularımı bu kadar istismar ediyorsun, söz verdiysen neden gelmiyorsun, neden burada beni onurumu ayaklar altına almış halde bekletiyorsun? Onur, şeref, mutlu yuva, asil koca umurumda değil artık... Ben sadece senin gelmeni istiyorum, çünkü bu isteği bende sen uyandırdın."

Sabahleyin okulun mutfağında Dona Flor asabi ve dalgın haldeydi, neredeyse pilavın dibini tutturacaktı. Evin dip taraflarından Zulmira Simões'in heyecanlı heyecanlı bir şeyler anlatan sesi duyuluyordu:

"Kızlar, büyücülerin işi bu, korku içindeyim... Hatırlıyor musunuz, önceki gün burada, sınıftayken, göğüslerim okşanıyor gibi hissetmiştim? Biliyor musunuz, aynı durum devam ediyor..."

Öğrenciler hayretler içindeydiler:

"Ne? Nasıl yani? Anlat..."

"Dün gece Palace'taydım..."

"Palace'ta da hiçbir *soirée*'yi kaçırmıyorsun..."

"İşimin bir parçası bu..."

"Ben de isterdim öyle işi..."

"Anlat Zulmira..."

"Neyse, dün gece patronumla birlikte Palace'taydım, rulette bir olay oldu... hep on yedi geldi..."

Dona Flor düşünceli dinliyordu.

"Ortalık şaşkınlık içindeydi, işte o anda gizemli eli gene göğüslerimi okşamaya başladı, sonra da..." Sesini alçalttı: "... kalçalarımı çimdikledi..."

"Görünmeyen bir elin çimdiklemesi mi? Deme ya..." dedi kuşkucu bir sesle, gizemlere pek inanmayan ve masum kalçalı bir hanım.

"İnanmıyor musunuz? Hâlâ izleri duruyor."

Yalancı demesinler diye Zulmira eteğini kaldırıp, kıç konusunda en donatımlı sınıf arkadaşlarını bile kıskandıracak kalçasını gösterdi. Biraz silikleşmiş de olsa Vadinho'nun parmak izleri işte oradaydı. Dona Flor sessizce salondan çıktı. Gün boyunca hüzünle bekledi onu. Vadinho gelmedi. Ertesi gece de. Tüm tutkusu yalandı, delice aşkı sadece sahte ve ikiyüzlüceydi. O uyumadan onu bekliyor, serseri ise rahat rahat kumarhanelere ya da Zulmira'nın etek altına takılıp kalçalarına çimdik atıyordu. Vadinho, ikiyüzlü ve sorumsuz, sahte ve sadakatsiz adam, kalpsiz... Ve Dona Flor kendini tüm çelişkilerden kurtulmuş, hırs ve arzudan özgürleşmiş hissediyordu. Ama aynı zamanda mutsuz.

16

Zafer anı geldiğinde profesör Máximo Sales hiç böbürlenmedi, tam tersine tevazuuyla başarıyı eski atasözüne, sınanmış formüle atfetti: "Hırsıza karşı bir buçuk hırsız." Böbürlenmeyen bir bilgindi, gerçek bir hümanist. Ama ona, öbür dünya ruhları hikâyelerinden ya da büyü, sihir gibisinden şarlatanlıklardan bahsedilmemeliydi. Bütün büyü iddialarını yerle bir edip hilenin varlığını ortaya çıkarabilmesi için rulet masasını biraz eğmesi yetmişti; şimdi iş sadece sorumluyu, çetenin başını ortaya çıkarmaya ve onunla hesaplaşmaya kalmıştı. Komplonun varlığından habersiz İnek-eli Loren-

zo topu rulet masasına atıyordu: İlk seferinde top 17'de durmuştu, ama daha sonra bütün gece boyunca bir daha 17'ye uğramadı. Pelancchi Moulas'ın çehresi şimdi daha az gergindi. O sadece doğaüstü güçlerden korkuyordu, başka bir şeyden değil. Ama eğer ruletin düzeltilmesinin üzerinden gelemiyorsa o ne biçim bir Kabala büyüsüydü ki? Máximo hilecinin esrar maskesini düşürmüştü ve Pelancchi uzun ve yetersiz koluyla sorumluya ulaşacak ve çaldığı parayı, cüretini, küstahlığını ve en önemlisi de kalbine saldığı korku, panik anlarını faiziyle geri ödetecekti. Yeniden huzura ermiş olan Pelancchi, Zulmira ile Domingos'un arasından oyunculara gülümsüyordu: Bundan daha içten ve tatlı bir gülümseme olamazdı. Bu arada Mirandão, kaçak ve sarhoş halde Carla'nın kerhanesinde onun güzelim pembe renkli özel odasında uyuyordu. Bir gece önce, Pelancchi Moulas çılgına dönmüş halde oyunun durdurulması emrini verdiğinde, krupiye İnek-eli Lorenzo ve o arada orada olan Domingo Propalatos, anlaşılamayan kâbusa şahit olan yegâne kişiler değildiler. O saçma sapan müthiş olaydan, rakamlar denizi içinde şaşkına dönmüş olan Mirandão da etkilenmişti. Rulette top boyuna 17'de durduğunda Mirandão coşku ile dehşet arasında gidip geliyordu. Coşkusunu müthiş şansına borçluyken, dehşete düşmesi o şeytani şansın sınırsızlığından kaynaklanıyordu. O gece kaderin duvarları yıkılmış ve kumarhanedeki tüm fişler Mirandão'nun emrine girmişti. Ama o şans gerçekten kendi şansı mıydı? Sabahleyin kafeslerin yanında, daha sonra *sarapatel* saatinde ve ardından sokakta Vadinho'nun sesini duymasından itibaren her şey çok kuşkulu ve tuhaf biçimde gelişmişti. Daha sonra Dona Flor'a yaptığı ziyaret, onun tuhaf lafları, garip cümleleri ve rahmetlinin hakareti, sanki Mirandão'nun yanı sıra Dona Flor'un da duyması, Vadinho'nun da lafa karışması. Ve sonra da fişlerin büyülü davranışları, o 3 ve 32'ye oynadığında gidip 17'de durması. Gece yarısı Mirandão ürkütücü bir deneme yapmak istemiş, bir dolu parasını tekrar kendi sevgili numaralarına yatırmıştı. Ama fişler kendi başlarına ve kimsenin anlamadığı şekilde gidip 17'de toplanmışlardı. Yani Mirandão neydi? Oyuncu mu yoksa kaderin bir oyuncağı mı? Palace'tan çıktığında küstah bir milyoner haline gelmişti, ama kalbi sıkışmış halde o tip büyük olayların kutlanmasına en

uygun yer, sıkıntılı durumlarda sığınılacak yegâne yer olan Carla'nın kerhanesine yönelmişti. Paralarını son derece dürüst ve ilkeli biri olan şişman İtalyan'a emanet etmişti (tabii şenlikte hasislik yapmadan harcama yetkisini de vererek). Böylece kadınların aşırı şefkat girişimlerinden ya da sarhoş olduğunda bir dolu arkadaşının sevgi selinden kurtulmuştu. Zira o gece Mirandão hayatının gizemini çözmeye, yaşadığı tuhaf yap-bozun parçalarını bir araya getirmeye niyetliydi.

Şişman Carla'nın yönetimindeki eğlence ertesi sabaha kadar sürdü ve Robato Filho ve Áureo Contreiras (hep yakasındaki çiçeğiyle) ile gazeteci João Batista gibi en dayanıklılar kerhanede kahvaltıya kaldılar: nefis bir *feijoada* ile yanında *kaçasa* ve şaraptan oluşan kahvaltıya. Ancak öyle bir maratondan sonra Mirandão çöküp kaldı ve kızlar onu ölü taşırcasına odasına taşıdılar. Onu soyundurdular, ılık bir banyodan geçirdiler, daha sonra parfümleyip pudraladılar ve yatağa yatırdılar. Nihayet, şeref misafirlerine ayrılmış kuştüyü şilteli ve pembe renkli odada uyumaya bıraktılar.

Mirandão ve diğer bazı duyarlı davetliler, örneğin daha önce de değinilen Amesina (Ame babası Americo'dan, Sina da annesi Rosina'dan), ortama eğlenceye hâkim olan karşı konulmaz bir güç havası kazandırmışlardı. Öyle olmasaydı, şişko Carla'nın eteklerini havalarda döndürerek sergilediği o görkemli ve dehşet verici dans gösterisi nasıl izah edilebilirdi?

Máximo Sales de, kuşkucu, gerçekçi ve özgür fikirli biri olmasına rağmen, o akşamüzeri oyun salonunda (sadece Pelancchi'nin sütkardeşi Domingos Propalato'nun yardımıyla) son derece dikkatli ve bilinçli olarak, bir sanatçının kusursuzluğuyla rulet masasını inceleme görevini üstlendiğinde, gözlenmekte oldukları izlenimine kapılmıştı. Bazı anlar bu duygusu o denli güçlü ve tuhaftı ki işi yarıda bırakıp salonda dolaşarak görünmez şahidi aramıştı.

Gece yarısı civarlarında, oyunun en hareketli anlarına ulaşıldığında, Mirandão uykulu, yorgun ve alkolün etkisi altında sabahki sesi yeniden duydu. Başlangıçta hayal meyal, daha sonra daha net olarak; tıpkı Vadinho'nun sesi gibiydi, derhal oyun masasına dönmesini emrediyordu: hemen Palace'a gitmeli ve on yediye, sadece on yediye oynamalıydı. Haydi! Mirandão gözlerini açtığında ken-

dini gecenin karanlığında o sesi duyarken buldu. Korkudan üzerine çarşafı çekip büzüldü, kulaklarına yastık bastırdı. Duymak istemiyordu. Akşam eğlence sırasında Anacreon ona sormuştu: "Sen de Vadinho'nun kulağına fısıldadığını duydun mu? Onun gibi bir başka dost olamaz. Öldüğünde bile bizi unutmuyor."

Mirandão duymak istemiyordu ama elinde de değildi, bütün netliğiyle duyuyordu, ele geçirilmişti, ensesine oturan bir *egun* tarafından büyülenmişti. Hemen Hanım Ana'nın mabedine gidip dua etmeye, *orixe*'lere bir horoz veya belki de bir keçi adamaya ihtiyacı vardı.

Ses yastıkların arasından ürkütücü bir şekilde, neredeyse tehdit edercesine gelmeye devam ediyordu. Mirandão, var gücüyle bağırarak kerhanelerdekinden yardım istemenin dışında daha saygın, daha az aşağılayıcı bir çözüm bulamadı. İyi kadın Carla, üzerinde çabalamakta olan saygın ve yavaş müşterisi yüksek hâkimden özürler dileyerek dehşete düşmüş misafirinin yardımına koştu. Onu kollarına alıp göğüslerinin arasına sakladığında Mirandão anasının ve çocuklarının başı üzerine bir daha kumar oynamayacağına yeminler etmeye başladı. Hayatı boyunca asla. Onu tek bir fişe dahi dokunmaya mecbur edebilecek hiçbir insan gücü (veya insanüstü güç) olmayacaktı.

17

Telefon çaldığında Giovanni Guimarães iki saatten beri uyumaktaydı. Evlendiğinden beri erken yatıp erken kalkmaya alışmıştı, eşine göre bunlar son derece sağlıklı alışkanlıklardı. Sağlıklı olmak ve işte başarıya ulaşabilmek için, özellikle o güne değin kahrolası bir gece hayatı sürdükten sonra, bundan daha gerekli ve yararlı bir yol yoktu. Ünlü gazeteci Giovanni Guimarães'in yaşamı kısa sürede tamamen değişmişti. Deyiş yerindeyse, akşamdan sabaha. Hayırlı ve enerjik, aşırılıklara ve tembelliğe kapalı bir kadınla evlenmenin yararlarına bundan daha iyi bir örnek olamazdı. Giovanni neşesini, yüzünden eksik etmediği tebessümünü, yalanlarını, abartmalarını korumaya devam ediyordu. Görünürde aynı kişiydi,

muhafazakâr, kentteki yaşamın ayrıntılarına vâkıf bir kişi: Politikacılar, tefeciler, zinacılar, herkes biliyordu. Ama sadece görünüşte. Zira pek çok kişi hayretle uslanmaz bohemin, gecelerin serkeşinin, kumarbazın, artık öyle olmadığına şahit oluyordu.

Bekârken bir seferinde ailesi, Bahia'ya Urandi'deki bir latifundiaya vergi toplayıcısı olarak gönderilen bunak lakaplı bir yeğenin getirdiği haberlerden tedirgin olmuştu. Bunak adam Giovanni'nin Piedade'de bekâr dairesinde kalmış ve nazik görevini daha iyi yerine getirebilmek için unutulmaz bir hafta boyunca onun maceralarına eşlik etmişti. Döndüğünde teşhisini iki kelimeyle özetledi: "Adam olmaz!"

En azından öyle görünüyordu: Kazandıklarını, tabii miras gelirlerini de kumarda ve orada burada harcıyordu. Giovanni geceden gündüze değişmişti, bankaya sadece maaşını almak için gidiyordu. Borçtan cebi delik deşik ve kuşkulu fikirlerin sempatizanı olduğu sürece, gazeteci prestiji, zekâsının parlaklığı, herkesin dostluğunu kazanan ışıltılı sempatikliği ne işe yarardı?

Vergileri toplayıp dinine ve ailesine geri döndükten sonra yeğen, Giovanni'nin yola gelmesinin imkânsız olduğuna inanıyordu. O zevkleri, hele de Zaza'nın evindeki Jucundina adlı, daha ziyade Güzel Şey olarak bilinen o tatlı mücevheri terk etmesi için umarsız bir salak olmalıydı. Vergi toplayıcısı salyaları akarak ağlamaklı aileye durumu bildiriyordu:

"Hiç ümitlenmeyin... Ahlaksızın teki... Adam olmaz..."

Ama oldu. Kayıp bir hadise, adam olmayacak biri olarak görülürken aşk gelip onu buldu ve iki ay içinde nikâh masasına sürükledi. Geline acıyanlar vardı: "Zavallı kız, evlendiği güne lanet okuyacak, bu Giovanni delinin teki."

Bunu diyorlardı çünkü genç kadını tanımıyorlardı, sakin hallerine, utangaç edasına aldanmışlardı. Nikâhtan altı ay sonra, tekrar başkente giden yalancı dindar yeğen başını sallayarak "Zavallı Giovanni," demiş ve soluğu Zaza'nın evinde almıştı... Belki Tatlı Şey hâlâ oradaydı ve kendisine taşra hayatının cefasını unutturabilirdi.

Bir başka Giovanni'ydi artık: Kimse onu bir daha kumar masasında ya da herhangi türden bir sefa âleminde görmedi. İki ayda bir on meteliklik bir piyango bileti alıyordu ve hepsi buydu. Ka-

rısı ise filmlerdekiler kadar güzel bir kadındı... Ayrıca şimdi aynı zamanda son derece saygın bir beyefendi, kusursuz bir devlet memuru olmuştu. Sokakta yürürken bir koluna karısını öbürüne kızı Ludmilla'yı takan gerçek bir aile babası. Çok etkileyici bir tablo!

Hafiften keli belirmeye başlamıştı, muhafazakâr fikirlere sahipti, ilkeleri vardı ve toprak ve hayvan sahibi olma hevesindeydi. Görüldüğü gibi tamamen topluma, aileye ve latifundiaya kazanılmış biri olmuştu.

İşte bu Giovanni telefonu çaldığında iki saatten beri uyumaktaydı. Kim olabilirdi?

"Giovanni ile mi görüşüyorum?" diye sordu telefondaki ses.

"Evet. Kimsiniz?"

"Ben Vadinho, Giovanni. Hemen koş Palace'a git ve on yediye oyna, korkmadan oyna, o kazanacak, sana garanti veriyorum. Ama hemen git, koş çabuk..."

"Şimdi gidiyorum."

Gürültü etmemeye çalışarak çabucak giyindi. Karısının uyanmaması daha iyi olacaktı, durumu izah etmeye vakti yoktu. Aceleyle çıkarken, anahtarlarını, kimlik kartını ve cüzdanını almayı unuttu. Köşeden bir taksi geçiyordu, hemen atladı ve ancak ücreti ödeme anında cüzdanının cebinde olmadığını fark etti.

"Cüzdanımı unutmuşum..."

"Önemli değil doktor... Daha sonra gelir alırım..." Giovanni şoförü tanımıştı, sabaha karşı her zaman hazır ve nazır olan Cigano idi.

Şoförü tanımıştı ama kendisini tanıyamıyordu Giovanni Guimarães. Sabahın birinde Palace'ın kapısının önünde ne işi vardı? Bir telefon aramasıyla uyandırılmıştı. Vadinho idi, on yediye oynamasını salık veriyordu. Ama Vadinho yıllar önce ölmüştü, daha kendisi evlenmeden evvel. Herhalde bir rüyaydı söz konusu olan veya halüsinasyon görüyordu. Ama rüya veya kabûs, işte oradaydı ve iş işten geçmişti –evinden gece yarısı ve gizlice çıkmıştı, aman aman, bunun sonuçları kaçınılmaz olacaktı–, yapacağı en iyi şey içgüdüsüne kulak verip ondan yararlanmaktı. Ciğerlerini gecenin ve özgürlüğün havası doldurmuştu ve kumarhanenin mer-

divenlerini çıkarken Giovanni kendisini neredeyse bir kahraman gibi hissetti.

Gece geç olmasına rağmen salonda epey hareketlilik vardı, özellikle de rulet masasının çevresinde. Sıcak selamlamalarla karşılandı:

"Ne mutlu sizi gören gözlere..."

"Bu mucizeyi neye borçluyuz?"

Gazeteci, Pelancchi'ye yaklaşarak sordu:

"Senet yapabilir miyim? Evden öyle acele çıktım ki cüzdanımı ve çek defterimi almayı unutmuşum..."

"Ne isterseniz... Kasa sizindir..."

"Sadece bir şansımı denemek istiyorum... Rüyamda on yediyi gördüm..."

"On yedi mi?"

Máximo Sales'in tebessümü tüm yüzüne yayılmıştı, ama Pelancchi Moulas birden bir önseziye kapıldı. Giovanni senedi hazırladı ve iki fiş alıp 17'ye koydu.

"Bugün bir kere bile çıkmadı ona," dedi birisi.

"Kasa kapandı..." diye seslendi İnek-eli Lorenzo.

Top rulet tamburunda dönmeye başladı... 17'de durması imkânsız gibi gözüküyordu. Máximo Sales'in çehresi bir aziz gevşekliğindeydi, Pelancchi Moulas'ınki ise gergin.

"Siyah. On yedi," diye duyurdu İnek-eli Lorenzo.

18

Cumartesi akşamüzeri, melankoli ve yağmur. Hüznüyle yalnız başına kalmak ona zor geliyordu. Bunu Dona Flor bile başaramazdı. Doktor Teodoro şemsiyesini ve pardösüsünü alıp doktor Venceslau'nun evine provaya gitmişti. Dona Flor özür dilemişti, başı ağrıyordu ve başkalarının hayatları, takıları ve davetleri hakkında laklak etmeye mecali yoktu. Provanın monotonluğu da ona cazip gelmiyordu. Bunu elbette ona söylemedi, tam tersine Agenor Goméz'in dostluk kurduğu Dona Gisa için bestelediği o güzel valsi (*Mississippi'de Mehtaplı Bir Gecede Fısıltılar*) tekrar dinlemek-

ten mahrum kalacağını bildirdi. Ayrıca Dona Gisa biraz önce onu Amaralina kenarındaki bir çöplükte bulunan kümes hayvanlarını ziyaret etmeye davet etmişti; bu koket *gringa*'nın tuhaflıkları da bitmiyordu. Ama nasıl kabul edebilirdi ki? Provaya bile gitmemişti, ne hali vardı ne de keyfi. Bunu hemen her zaman aynı sinemanın cumartesi sabah matinelerine düşkün doktor Ives'e ve Dona Emina'ya da söylemişti. Dona Norma 'da onu davet etmişti:

"Gel konkene takıl, oyun sohbete mâni olmaz."

"Sağ ol Normacığım. Keyfim olsaydı Teodoro'yla giderdim. Ama onu da yalnız bıraktım..."

Dona Norma doğruladı:

"Evet, tramvaya giderken gördüm onu. Mutsuz görünüyordu, suratı asıktı. Senin bu kocan sana hayran Flor'cuğum."

Provaya onunla birlikte gitmemek bir haksızlıktı, kocası onca aşkına ve sadakatine karşılık ondan o kadar az şey istiyordu ki. Halbuki öbürü... Serseriyi aklına getirmek istemiyordu. Birinin kalbi neden bu kadar çelişkili olabiliyordu? Neden onunla yalnız kalmak istiyordu? Doktor Teodoro'nun en büyük keyfi, kendisini dinleyen ve yüreklendiren Dona Flor'un huzurunda fagot provaları yapmaktı. Ve o gitmek istememişti... Bunun nedeni, onun sonsuz kumar gecesinden bir kaçamak yapıp kendisini ziyarete gelmesini beklemekten başka ne olabilirdi?

Belki de öyleydi, evet, ama gerçeği söyleyecek olursak, onu kovmak, onunla bütün ilişkisini kesmek için. Öyle miydi gerçekten? Bu veya bir başka gerçeği söylemek için mi? İki gerçekten hangisini söyleyecekti ona? "Al beni Vadinho, bütün benliğimle al, artık daha fazla dayanamıyorum." Gerçeklerden hangisini söyleyecekti? Of! Ruh ile madde arasındaki savaşta umarsız bir zavallıdan başka bir şey değildi. Yandaki evden Marilda'nın sesi geldi, bir aşk şarkısı söylüyordu. Pedagoji öğrencisi, biriyle yarım yamalak çıkmaya başlamıştı; radyonun genç yıldızı henüz resmen sözlü değildi, zira kakao ve önyargı zengini delikanlı onun radyoyu bırakmasını istiyordu. Sadece onun için şarkı söylemeliydi, başka hiç kimse için değil. Marilda'nın mikrofon önüne ulaşması ve kenti ince melodik sesiyle sarmalaması çok güç olmuştu. Şimdi neden delikanlı için bunca yüksek bir diyet ödeyecekti? Bu konuda içini açıp Do-

na Flor'dan akıl istedi. Ama Dona Flor artık kimseye akıl verecek durumda değildi, öylesine bir kafa karışıklığı içindeydi ki kendisine bile nasihat verecek durumda değildi. Her zamanki o hep aynı, tutarlı kişi değildi; ikiye ayrılmış haldeydi, mesafeli ve oynaş, bir yanda ahlaki doğruları öte yanda maddi ihtiyaçları. Birbiriyle tamamen çelişik durumlar. Doktor Teodoro yağmur altında evden çıkmış, fagotunu pardösüsünün altına saklamıştı, zira onun için bu dünyada sadece iki kutsal şey vardı: Dona Flor ve müzik. Karısı ve fagotunun sesi için, gerekirse eczanesini ve gelirlerini, bilimsel tezlerini ve sosyal konumunu feda edebilirdi. Dosdoğru bir adam, kocalar için gerçek bir örnek. Öbürü ise serserinin, tembelin biriydi, başka bir şey değil. Onu ikinci kez küçük düşürmeye hazır olmasına karşın, bunu elde edebilmek için hiçbir şeyden feragat etmiyordu, zevk âlemlerinden birkaç saati bile ayırmıyordu. Birinci kez de aynı şey olmuştu: Ona hiçbir şey vermemiş, hiçbir şey kazandırmamıştı... Dona Flor'un payına şenliğin kırıntıları kalmıştı. "Bekle beni, gidip hemen dönüyorum," demiş ve dönmemişti. Sahtekârlıkların ve aldatıcı lafazanlıkların kralıydı.

Marilda, Dona Flor'un ayakları dibine diz çöktü:

"Florcuğum söyle bana, ne yapmalıyım? Şarkı benim hayatım, ama annem hayatın evlilik, yuva sahibi, koca ve çocuk sahibi olmak olduğunu söylüyor. Gerisi çocukça kaprislermiş. Sen ne diyordun?"

Dona Flor ne diyebilirdi ki? "Defol Allah'ın belası, bırak kocamla şerefli ve mutlu bir hayat süreyim" mi, yoksa "Al beni kollarına, son kaleme de gir, senin bir busen tüm mutluluklardan daha evladır" mı... ne demeli? Neden her yaratık hep ikiye bölünür? Neden hep iki aşk arasında sıkışır kalır insan? Neden kalpte hep aynı zamanda iki ayrı duygu birbiriyle savaşır?

"İki şeyden birine karar vermelisin: Ya mesleğin ya evlilik."

"Peki neden ikisi arasında seçim yapmalıyım? Neden hem evlenip hem de şarkı söylemeyeyim? Evet ondan hoşlanıyorum, ama şarkı söylemeyi de seviyorum. İkisi de hoşuma gidiyorsa neden aralarında seçim yapmalıyım? Neden, söyle bana?"

Neden Dona Flor? Açık pencereden Marilda'yı çağırmaya gelen âşığın sesi geliyordu, kızın yüzü birden aydınlanıverdi –güzelliğini

bir madalya gibi bezeyerek– ve koşarak çıktı. Dona Flor onu gözleriyle takip etti: Saçlarını dalgalandıran ve bacaklarını sarmalayan rüzgâr değildi, Vadinho'ydu.

"Vadinho! Marilda'yla olmaz, hayır! İzin vermiyorum!"

Vadinho gülerek Dona Flor'un ayakları önünde, Marilda'nın bıraktığı yerde çömeldi ve onun bacaklarını kucakladı, başını dizlerine yasladı.

"Bırak beni..." dedi Dona Flor kızgınca.

"Neden bana böyle davranıyorsun canım? Hep kızgınsın..."

Riyakâr adam hâlâ neden diye soruyordu. Sanki "Bekle beni, gidip hemen dönüyorum," dememiş gibi. Uykusuz geceler, kasvetli günler, tedirgin bekleyişler. Ondan, o deli heriften aldığı tek haber kendisine Zulmira'nın kalçalarından ulaşmıştı. Evet efendim, aynen öyle. Ve hâlâ soruyor.

"Ama sen bana beni bir daha görmek istemediğini, yok olup bir daha geri dönmememi söylemiştin, öyle değil mi? Bu yüzden ben de Pelancchi ile biraz eğlenmeye gittim, harikaydı, gülmekten kırıldım..."

"Pelancchi ile mi, sekreteriyle mi?"

"Kıskandın mı çikolatam benim? Birkaç gün yok olursam Tanrı'ya geri dönmem için dua edersin diye düşündüm. Bu deli kadın kendini bana vermek için deli oluyor, dedim kendi kendime..."

"Kim demiş onu? Yalan. Ben şerefli bir kadınım, çek elini oradan."

Serserinin eli ve dudakları derisini yakıyordu, dudakları dudaklarının, gizli eli karnının altında, son siperinin üzerindeydi. Vücudu mecalsiz haldeydi, son direnişleri de yıkılıyordu. Şerefli ve yıkılmaz biri olduğunu ilan ettiği aynı anda, ağzını ona teslim ediyordu, yokluğunun ve Zulmira'nın iç geçirişlerinin hesabını bile sormadan. Başı dönüyordu, onun ilerlemelerine direnecek, şerefinin son noktasını savunacak gücü kalmamıştı. Ah! Hiç olmazsa imdadına yetişecek biri olsaydı! Vadinho hızlanmaya başlamıştı, kumarhaneye geri dönmeliydi, aceleyle gelmişti: "Gel yatakta sevişelim sevgilim." Dona Flor onun kolları arasında ayağa kalktı... Artık direnmiyordu... Şerefin ve kocanın ne önemi vardı? "Nerede istersen sevgilim."

Ama tam o anda Oxóssili Dionisia kapıdan içeri girdi.

"Ne oldu sana analığım? Yüzün bembeyaz kesilmiş..."

Mucize eseri kurtulan Dona Flor tekrar oturdu.

"Seni bana Tanrı gönderdi. Bana sadece siz yardım edebilirsiniz. Yanıma oturun," diye mırıldandı.

"Ama neyiniz var analığım? Titriyorsunuz..."

Dona Flor, Dionisia'nın koruyucu ellerini ellerinin arasına aldı.

"Analığım, beni Vadinho'dan kurtaracak birine ihtiyacım var, ona gidip bir daha geri gelmemesini ve beni rahatsız etmemesini emredecek birine. Bir süreden beri beni rahatsız ediyor, ben artık ben değilim, ne de artık ne yaptığımı biliyorum, iradem yok oldu."

"Babalığımdan, müteveffadan mı bahsediyorsunuz?"

"Onu Tanrı'nın huzuruna geri döndürün, yoksa başıma ne geleceğini bilemiyorum... Ne de bunu size anlatabilirim... Boyuna benim kendisiyle olmamı istiyor, daha biraz önce, siz geldiğinizde bunu istedi ve ben de az daha gidiyordum onunla... Böyle devam ederse sonunda beni teslim alacak..."

Dionisia çığlık atmamak için eliyle ağzını kapadı.

"Ay, analığım! Acele etmeliyiz, hemen bir şey yapmalıyız. Hemen gidip Didi Baba'yla görüşeceğim. Allah'tan nerede olduğunu biliyorum, görevinin başında. Bu *egun* olayları herkese göre değildir. Sadece *ojé* bastonu olanlar becerebilir. Ay Tanrım, analığım!"

"Didi Baba mı?" Dona Flor, kendisine çiçek pazarında Vadinho'nun mezarı için *mokan* veren zayıf siyahi adamı hatırladı. "Hemen gidin analığım, acele edin. Beni kurtaracak biri varsa o da odur. Yoksa analığım, başım yandı demektir, telafisi imkânsız bir felaket olacak."

"Hemen şimdi."

Ve Dionisia, Oxóssi gerdanlığının koruması altında, korkudan büzülmüş ama analığının hayatını kurtarmaya kesin kararlı halde koşarak çıktı: "Telafisi imkânsız bir felaket..." Bu, ölümden başka ne olabilirdi ki? Çabuk ol Dionisia, *Ifá* hükümdarlığının karanlık ve dar yollarından hızla ilerle, köşede *babalaô*'yu ve onun güçlerini bulacaksın.

"Baba," dedi Oxóssi'nin koruyucusu adamın elini öperek. "Rahmetli, analığımı yanında götürmek istiyor, kurtarın onu, *egun* ru-

hunu onun ölüsü içinde hapsedin." Ve ona hikâyeyi anlattı, kendi bildiği kısmı tabii.

Tam o anda doktor Teodoro sırılsıklam eve dönüyordu. Yağmur nedeniyle prova iptal edilmişti. Gripten sakınmak için bir yudum likör içti, pijamalarını giydi ve fagotunu alıp Dona Flor'a seçkin repertuarından parçalar çaldı. Dona Flor onu dinlerken korkusunu ve hüznünü, zayıf iradeli evli bir kadın olmaktan ötürü kendisine olan kızgınlığını üzerinden atmaya başladı. Artık bir şeyden korkmamalısın Teodoro, ben seni seviyorum ve seninim, sadece senin; bu cumartesi, *bis* yapma hakkıyla birlikte, ve yarın ve her gün. Hiçbir kalpte iki aşk birden bulunmamalı; varlığımın yarısını benden çekip almalarını istedim ve işte buradayım, yeniden sapasağlam, fagotunun müziğini dinliyorum; işte burada Teodoro, senin onurlu karın.

Bahia gecesinin öbür tarafında bir şimşek çaktı ve onun içinde *babalaô*, Oxóssi'nin kızının ricası üzerine salyangoz dansına başladı. Bunun üzerine yağmur fırtınaya dönüştü, gökler gürledi, denizler azgınlaştı ve Asobá'nın çağrısı üzerine ardı ardına yıldırımlar düştü.

Herkes evet dedi, sadece Exu hayır demişti.

19

Pelancchi'nin mesajı gizemli Cardoso S^a^.'ya her ölüm yıldönümünde yaptığı gibi o gün de Paso Kilisesi'ndeki kendi mezarını ziyaret ederken ulaştı. Ölümünden önce Joaquim Pereira diye adlandırılan bu zengin Bahialı, 1886'da Corredor de Victoria'daki evinin bahçesinde vefat etmişti. Kendisi için muhteşem bir cenaze töreni düzenlenmiş, kalabalık bir Mason kardeşler ve toptan tüccar dostları grubunca defnedilmiş, defin sırasında il valisi ile cenaze memurları ve rahipler de hazır bulunmuşlardı.

Aziz Cardoso'nun dünyanın birçok değişik yerinde mezarı vardı: Büyük Piramit'te keşfedilen bir rahibe; Anibal'ın ordularının öncü güçleri geçerken Alpler'in kadim karlarının altında gömülü olarak rastladıkları harika bir müzede; bir diğeri Arabistan çöl-

lerinde, o zamanlar Zalomar diye adlandırılan yerde, zaloma cinsi atının üzerinde. Fransa'da en az iki kez ölmüştü, birkaç kez de İtalya'da; aynı şekilde, İspanya'da da simyacı ve sapkın olduğu için Engizisyon tarafından infaz edilmişti; hem zengin hem fakir, hem kardinal hem dilenciydi; Mısır'da Ramses döneminde Nil Nehri'nin kıyılarında, pazarın kapısında hurma satmıştı; pamuk sakallı bir Yahudi'yken doğu yarıkürede yıldızları gözlemişti; İsa'dan önce doğup ölen ünlü bilgin matematikçi Allhy Fouché idi.

Bahia'da, Passo siyahi kilisesinin yanı sıra, Hint ülkeleri uzmanı kaptanıderya Don Francisco Marinho d'Eça adı altında, Portekiz kralının yakışıklı, güçlü ve hovarda hizmetkârı olarak 1638'de Hollandalılara karşı savaşırken öldüğü Itaparica Adası'ndaki Baiacu Kilisesi'nde yatıyordu.

Bütün bu devasa deneyim –ve dahası da vardı, zira hepsi olaylar ve aşklarla dolu bu dolu dolu hayatı anlatabilmek için ciltler gerekirdi– şimdi belediye arşiv memuru, gizemli bilimler ustası, Süleyman'ın Anahtarı'nın vârisi, evrensel filozof ve kâinat bilgini Antanio Melchiades Cardoso e Silva'nın (seçilmişler için Cardoso S[a]) naif iskeletinde toplanmış durumdaydı.

"Haydi Don Cardoso, patron sizi hemen getirmemi istedi. Adam perişan halde..." dedi Pelancchi'nin şoförü Aurelio.

"Gidelim, ben zaten bekliyordum..."

"Geleceğimi biliyor muydunuz?"

Bilgin bu soru karşısında aleni bir kahkahayla güldü; ondan daha keyifli, daha mutlu biri olamaz gibiydi:

"Benim bilmediğim ne olabilir ki Aurelio? Olumsuz ve gizemli olan her şeyi bilirim ben."

Aurelio ise olumsuz ve gizemli şeyleri tartışmak istemiyordu, zira Cardoso S[a].'nın oradaki varlığı bile onu yeterince tedirgin ediyordu. Şoför mahallinde oturan kâinat bilgini yol boyunca görünmeyenleri selamlamaktaydı.

"İyi akşamlar generalim..."

General neredeydi? İşte orada, denizin kenarına oturmuş, akşamüstü havası alıyordu. Nerede Senyor Cardoso? Aurelio kimseyi göremiyordu, ne üniformalı ne sivil, hiç kimseyi. Herkese nasip olmaz bu değerli dostum, sadece bazılarına.

"Saygılar sunarım sayın hanımefendi."

Onu da mı görmüyorsun? Tüylü şapkası ve kuyruklu elbisesiyle ne kadar da zarif; döneminin en güzel kadınıydı, bambaşka zamanlardı o devirler. Onun yüzünden iki gencecik insan intihar etmişti. Şimdi üçü birden kol kola, gülüşerek, cilveleşerek sahilde dolaşıyorlar. Senin o zavallı gözlerin kör, asaletin en zarif temsilcisi şu kadını bile göremiyorlar.

"Tanrı beni bağışlasın Don Cardoso..."

Âlim adam bir kahkaha patlattı, sokak hayaletlerle doluydu; direksiyondaki endişeli şoförün hoşuna gitmiyordu onca gizem.

"Demek kumarhanede işler yolunda değil?" diye sordu Cardoso aniden.

"Biliyor muydunuz?"

Hakikaten her şeyi biliyor muydu? Ama şimdi Cardoso yüzünü gizlemekteydi. Kimden saklanıyordu? Plaja doğru gitmekte olan şu sarışın sportmen kadından mı acaba? Tam da ondan dostum. Biliyor musun kim o? Jan Dark. Ya Cardoso S^a. kim biliyor musun? Papalığın yetkilisi olan ve bu hanımın ölüm fermanını eli titremeden imzalayan Fransa kardinali Pierre Cauchon'un ta kendisi. İnfazı sırasında o kadının masum gözlerini ve sarışın çehresini tüm ayrıntılarıyla izlemişti.

"Ben o zaman şüpheci, sorumsuz, ahlaksız, korkağın biriydim..."

Zulmira'nın dairesinde Pelancchi sabırsızlıkla Hindistan büyücüsünü, imkânsızı çözebilecek olan yegâne kişiyi bekliyordu.

"Senyor Cardoso gecikti..."

"Ne erken ne geç, her zaman tam zamanında gelirim."

Buharlarla sarmalanmış Zulmira'yı selamladı; Cardoso onu başka bir zamanda, Amazonlular'ın başında çıplak şahane göğüsleri ortalıktayken tanımıştı. Göğüsleri hâlâ şahaneydi, ama şimdi gizliyordu; ne yazık, diye düşündü Cardoso usta, onca reenkarnasyondan sonra tabii hayalet haline gelmişti, ama henüz cezasını çektiği kirli maddi hayatın bazı ihtiyaçları karşısında bütün duyarlılığını kaybetmiş değildi.

"Sizi iki günden beri arıyorum..."

"Neye ihtiyacınız var? Aceleye mi çözüme mi?"

Hareketsiz gözleri uzaklara, sonsuzluğa dikilmiş, alnı terle kap-

lı, sıvılarla çevrelenmiş halde. Konsantre olarak sordu:

"Ruletin içini açtınız, değil mi?"

Pelancchi, "Bak gördün mü, her şeyi biliyor," der gibisinden Zulmira'ya baktı. Hatta Cardoso'nun yoksulluk içinde ve beş çocuğuyla birlikte yaşadığı (yaralı biri için asla tek bir kuruş almazdı) ruhani kulübeye kentteki sôylentiler bile ulaşıyordu ve o günlerde Palace'ta, Tabari'de, Abaixandinho'da, rulet ve bakara masalarında olan bitenlerden başka bir şey konuşulmuyordu. Gizem veya dalavere, hile veya mucize, her neyse o zamana kadar Pelancchi Moulas hakkında bundan daha büyük bir şansızlıktan hiç sôz edilmemişti. Sôylentiler ustanın kulaklarına kadar ulaşmıştı. Ama eğer duymamış olsaydı, gene de bilmez miydi?

"Bu sabah evden çıkmadan önce kendi kendimle konuşurken şöyle dedim: Pelancchi beni çağıracak, sisler içinde, biraz ışığa ihtiyacı var."

"Biraz mı? Hayır, çok ışığa... İçimden intihar etmek geliyor, bitireyim gitsin diyorum..."

İnanılmaz olayları anlatmaya koyuldu; onun karşısında ciddi bir çehreyle oturan Cardoso S^a., hayret verici gelişmeleri dinledi. Zaman zaman da, belki bir fikri onaylamak için belki de kesin bir şeyi öngörürcesine başını sallıyordu. Bazen de, kumarhaneler kralının dramatik anlatısını dikkatle dinlemekte olan Zulmira'nın ince sabahlığının köşesinden gözüken kalçasına kaçamak bakışlar atıyordu. Bu tür bir cinsel görüntü Cardoso S^a.'yı huzursuz etmiyordu, zira güzellik bilgeliği etkilemezdi, bu ne ahlaksızlıktı ne de imana karşı bir şey. Ayrıca gözlerinin dinlenmesine yarıyordu.

Yorgun bakışlar: Gayri maddi gözleri mekânın ötesini görüyor, zamanın ötelerine geçiyor, geride kalanlar ile gelecekte olanlara dikili halde kalıyordu. Pelancchi yediği sayısız şanssızlık darbelerine ilişkin anlatısını bitirince, Cardoso S^a. için her şey vuzuha kavuşmuştu, hem sorun hem de onun bilinmeyen gizemi aydınlanmıştı ve çözüm için cevabı hazırdı:

"Marslılar bunlar..." dedi kesin bir dille.

Ardından da, sanki bunların hepsi büyük bir şakaymışçasına, sanki bütün bunlar Pelancchi'nin kasasına her gün bir servet kaybettirmiyormuşçasına, o müthiş kahkahalarından birini patlattı.

"Marslılar mı? Ne Marslıları? Don Cardoso saçmalamayın... Size güvendim, beni eli boş bırakmayın. Marslıların bununla ne alakası var? Bu düşmanlarımın işi, burası kesin. Bu bir büyücülük işi. Kim bir Marslı görmüş ki? Var olduklarını bilen bile yok. Ama büyücülük var, kötü ruhlar ve nazar da..."

"Siz asla görmüyorsunuz çünkü et yığınından müteşekkilsiniz... Size dediğim gibi bunlar Marslılar... Ne düşmanlar ne de büyücüler. Marslılar çok meraklıdırlar, bir makine gördüklerinde hemen onu incelemeye koyulurlar, her şeyini anlamak isterler ve daha yüksek bir zekâya sahip olan onlar için ne şansızlık vardır ne de tesadüf..."

"Marslılar mı?" diye sordu her zaman her şeyi bilmek isteyen Zulmira: "Yeryüzünde mi? Ne zamandan beri?"

Ama Cardoso S[a].'yı, orada burada kartları ve kristal küreleriyle dolanan kâhinlerle veya sahtekâr müneccimlerle veya el falı okuyucularıyla karıştırmamak gerekir, ne de onlarla karşılaştırmak. Cardoso S[a]. gizem profesörüydü, bilinmezler âlimi, astrofiziğin ve göreliliğin ötelerine geçen bir bilim adamıydı.

"Marslılar yeryüzüne ilk kez çok önceleri indiler. İnişe sadece üç insan şahit oldu..."

"Siz de onlardan biri miydiniz?"

Mütevazı bir şekilde gülümsedi ve devam etti:

"Bugünlerde kendilerini gösterecekler ve o zaman insanlık titreyecek..." İnsanlığı bekleyen bu müthiş korkuyu çok eğlenceli buluyormuşçasına bir kahkaha attı: "Şimdilik görünmez haldeler... Sadece bazı seçilmişler..."

Zulmira merakla sordu:

"Siz onları görüyorsanız, söyleyin nasıl şeyler? Güzeller mi?"

"Onların yanında bizler kokuşmuş yaratıklar gibiyiz."

Melez kadın mest olmuş halde, düşüncelere dalmış, merak içindeydi:

"Yani Senyor Cardoso, beni elleyen ve çimdikleyen bir Marslı mıydı? Amanın! Onlar da mı öyle?"

"Nasıl yani öyle?" diye sordu Cardoso, ayrıntı istiyordu: "Nasıl ellemek, çimdiklemek? Anatominizin neresini?"

Gezegenlerarası ahlaksızlığın, ektoplazmatik ellemelerin günahsız kurbanı Zulmira, hâlâ etkilenmiş halde olan biteni anlattı.

"İzleri gösterdim Paquito'ya, gördü morlukları. Dona Flor'un aşçılık okulundaki arkadaşlara da gösterdim. Dona Flor o kadar etkilendi ki neredeyse bayılıyordu."

Herkese göstermişti, sadece Cardoso Sª.'ya göstermemişti, ondan neden çekiniyordu? Yerinde incelemeden (kardinal Couchon böyle derdi) olayı tanımlamak mümkün olamazdı. Bundan hiç de hoşlanmayan Cardoso yanıtladı:

"Marslılar mı? Sanmam... Onlar sadece düşünce aracılığıyla iletişim kurarlar."

Sadece düşünce aracılığıyla mı? Ne saçma... diye düşündü Zulmira ve tırnaklarını düzeltmeye devam etti. Ama Pelancchi'nin hâlâ şüphesi vardı:

"Marslılar mı? Ya onlar değilse?"

"Siz onu bana bırakın, çözerim ben..."

Pelancchi Cardoso Sª.'ya güveniyordu. Bir seferinde bilgeliğinin büyüklüğüne tanık olmuştu. Ama bu denli karmaşık bir olay için belki de kendisini mistik Hindistanlıyla sınırlamamak iyi olurdu; belki başka gizem bilicilere, mesela Octavia Ana'ya başvurmakta yarar vardı. Cardoso Sª. gözlerini pencerenin ve ufkun ötelerine dikmiş halde piposundaki tütünü tazeledi, ışık huzmesini izleyerek gidiyor gibiydi. Sesi uzaklardan geliyordu:

"Marslılar beni çok sayarlar... Daha dört gün önce onlarla birlikte Mars'a gittim. Tüm gezegeni dolaştım. Tamamen gümüşten yapılı bir şehirleri var, bir diğeri de tamamen altından... Orada balıklar uçuyor, deniz bir çiçek tarlası..."

Artık Zulmira'nın bacaklarına bile bakmıyordu, ne de dekoltesinin içindeki muhteşem göğüslerine. Bir ışık teknesiyle Mars'a varmıştı. "Trans halinde," diye fısıldadı Pelancchi saygıyla ve Zulmira dantelli geceliğine çekidüzen verdi.

20

Cehennemin kapıları açıldı ve isyankâr melek şehvet dolu bakışları, arzulu dudakları ve tamamen çıplak halde Dona Flor'un odasının (ve aşkının) kapısından içeri girdi. O gülücüğün, o çıplak göğ-

sün çekiciliğine bir azize bile dayanamazdı, nasıl dayansın ki Dona Flor? Oxóssi kolyeli Dionisia Ana, neredesin? Acele et Dionisia Ana, yetiş şu düşler gecesinde. Eğer o hâlâ yaşayanlar dünyasında kalmaya devam ederse, Dona Flor şerefini ve doktorun başını koruyamayacak. Tüm hayatı boyunca sadık, örnek davranışlı, ahlaklı, saygın biri oldu ve şimdi herkese kıskançlık veren sermayesi tehlike altında; yarın, erdem abidesi Dona Flor'un o güzel adı herkesin ağzına düşecek, kirlenecek, küçümsenecek. Yarın bir başka kadın haline gelecek, utanç içinde parmakla gösterilecek. Dona Flor azgın adamın bakışlarını varlığının merkezinde hissetti; şevkle daveti kabul ediyor ve kendini sunuyordu. Ama aynı anda tehlikenin farkında ve dikkatli, şerefli ve haysiyetli, iradeli bir Dona Flor'du o, geç olmadan geri adım atabilecek bir Dona Flor. Bunlardan hangisi gerçek Dona Flor'du? Kapıyı çarparak örten mi, yoksa bedeninin kapısını sessizce aralayan mı? Dama yağan yağmurun sesi duyuluyordu.

Cumartesi gecesi, migren, baş dönmesi, Dionisia'nın ziyareti, fagot konseriyle geçen bir öğle sonrasının ardından gelen gece; bütün bunlar ne kadar uzakta kalmış gibiydi! Dona Flor'un zamanı bir mücadele zamanı, artık saatler ve dakikalarla ölçülmüyor; uzun ve eziyetli bir reddediş ve arzu zamanı. Cumartesi gecesi, *bis*'iyle birlikte doktorun gecesi: O şimdi saygın keyif şöleni için banyoda hazırlanıyor. Dona Flor ise yatakta uzanmış itaatkâr ve nazik, onu bekliyor. Ama, amanın! O anda hain adam belirip yatağın ayakucuna yerleşiyor ve parmağıyla işaret ederek emrediyor:

"Bu akşam o at pisliğiyle yatmayacaksın, ortalığı velveleye vermek zorunda kalsam dahi buna izin vermem."

Saçmaydı, çizgiyi aşmaktı, saygısızlıktı, ama insan yüreğinin anlayabileceği bir şeydi... Dona Flor keyiflenmişti, (kızıp onu kapı dışarı atmak yerine) gülüp sordu:

"Onu kıskandın, değil mi? Ya işte böyle... Serseri..."

"Ben seni istiyorum canım," diye cevap verdi sakince, yatağa boydan boya yayılarak: "Yeterince bekledim... Birinin yedi yıl boyunca birlikte yattığı helalinin yeniden gönlünü yapması gerektiği nerede görülmüş? Bitti, artık daha fazla beklemiyorum. Onunla mücadele, rekabet içinde değilsem reçete doktorunu neden kıs-

kanacak mışım ki? Seninle evlendi, senin kocan ve beceriksiz olduğu sevişmenin dışında iyi bir koca olduğunu bile kabul edebilirim. Onun haklarını reddetmiyorum. Ne var ki bu gece özür dilemek zorundayım, bugün sakin sakin bir kenarda duracak, bu gece sevişecek olan bu serseri, işi iyi yapmasını bilen..."

"Daha çok beklersin, çok beklemek zorunda kalacaksın..."

Tamamen çıplak, dudakları alev alev, bakışları yiyici ve eli rotasını izler halde, Vadinho duruma tamamen hâkimdi: Dona Flor artık onun kölesiydi, sadece lafta özgür, söylediklerinin hepsi safsata. Hep böyle olmamış mıydı? Gururu ve sıkılganlığı onun ellerinde yok oluveriyor, geriye kocasının ve sahibinin emrine giren Dona Flor kalıyordu. Gurur, çekingenlik, edep, ahlak, haysiyet, eğer Vadinho onu arzuluyorsa ve onun için gelmişse, bütün bunların ne anlamı vardı? (Nereden geldiğini iyi biliyorsunuz: geri dönüşü olmayan yerden.)

"Derinliklerin dibinde, ellerim ayaklarım bağlanmış halde esirdim; prangalarımdan kurtulup sana gelebilmem için çok uğraşmam gerekti canım benim. Ama sen beni çağırıyordun ve ben ateşleri ve dondurucu soğukları, hiçliği ve olmayanı aşarak buraya geldim ama sen bana ekmek ve su vermeyi reddediyorsun... Neden?"

"Ay, Vadinho!"

"Neden bana böyle muamele ediyorsun, bir köpekmişim gibi? Artık yeter canım. Ya bugün ya asla. Bu salak böcek ortaya çıkınca hep kendini iyi hissetmediğini söylüyorsun, ama bugün olmaz. Artık bu noktada güzel tarlan sürülecek."

"Ah, o olmaz! Ben dürüst ve ahlaklı bir kadınım, kocama ihanet etmeyeceğim, kaç defa dedim sana bunu?"

Doktor temiz pijamasıyla, sabun kokularıyla banyodan çıktı. Kibar görünümlü, içten tebessümlü, dürüst bakışlı. Vadinho, Dona Flor'un mavi gülünü eline aldı. Ah, Dona Flor! Nasıl bu kadar alçalabilirsin?

"Teodoro, sevgilim, affedersin, bugün kendimi iyi hissetmiyorum, müsait değilim. Kızmazsan yarına bırakalım."

Hasta mı? Doktor endişelendi. Öğleden sonra da şikâyet etmişti. Müsait olmamanın ötesinde bir şey mi acaba? Termometre nerede? Ve şurup, haplar, ilaç kutusu? Hiçbirine ihtiyacım yok canım,

endişelenme, uyu, yarın kendime gelirim, tamamen iyileşirim...

"... Ve senin için hazır hale gelirim," dedi ümit vererek Dona Flor.

"Nasıl böyle birdenbire duygusuzlaşabilir, gururumu yitirebilir, aşağılaşıp ahlaksızlaşabilirim?" diye sordu kendine Dona Flor, bir yandan telaşlanan kocası için şefkat duyuyor, diğer yandan da sahtekârı arzuluyordu. Kocasının yanağından öptü. Ama doktor Teodoro bununla yetinemezdi: Bütün gece deliksiz uyuyabilmesi ve yatışmış, dinlenmiş halde uyanabilmesi için etkili bir şeye, birkaç damlaya, bir yatıştırıcıya ihtiyacı vardı. Gidip ilaç ve su alacaktı. Odadan çıkar çıkmaz Dona Flor kendini Vadinho'nun kolları arasına hapsolmuş buldu.

"Deli adam! Bırak beni, bak dönüyor..."

Vadinho tarafsız bir şekilde düşündü:

"Kötü biri değil şu senin ikincin... Tam tersine, biliyor musun sevgilim, bana daha sempatik geliyor... Ayrıca aramızda kalsın, sana iyi bakıyor. O sana göz kulak olması için, ben de sevişmek için..."

Doktor elinde su şişesi, iki bardak ve renksiz sıvılı bir ilaç ampulüyle içeri girdi.

"Kediotu tentürü, yarım bardak suya yirmi damla. Bununla güzel uyuyup dinlenebileceksin sevgilim."

Damlalığı kaldırdı ve dikkatle yatıştırıcıyı suyla karıştırdı. Doktor bir anlığına arkasını döndüğünde birisi bardakları mı değiştirdi? Kim ola ki? Vadinho mu Dona Flor mu? Ama eğer öyleyse, iyi bir eczacı olan doktor nasıl oldu da kediotunun acı tadının farkına varamadı? Bir mucize mi olmuştu? Evet oldu, artık gelişmelerin bu noktasında, bir mucize fazla bir mucize eksik ne kimseyi etkiliyor ne de şaşırtıyor. Belki de bardaklar değiştirilmemiş, Dona Flor yatıştırıcıyı içmemiş ve doktor sadece damdaki yağmurun sesi ve iç huzurunun verdiği etkiyle derin bir uykuya dalmış olabilir. Kocasının yanağına bir öpücük kondurabilmek için zar zor zamanı olmuştu.

"Mayıştı..." dedi Vadinho tam doğru sözcüğü bularak... "Şimdi biz canım..."

"Burada olmaz..." diye rica etti Dona Flor, ikinci kocası için son

hayâ ve saygı fişeklerini tüketerek. "Salona gidelim..."

Ve salonda cennetin kapıları açıldı ve haleluya şarkısı başladı.

"Gecelikle sevişmek nerede görülmüş?" Dona Flor da onun gibi tamamen soyundu ve birbirlerini çıplak bedenleriyle örtüp tamamladılar. Kadının içinden bir ateş zıpkını geçti ve Vadinho onu ikinci kez iğfal etti: İlk kez henüz bir genç kızken, diğeri ise şimdi, evliyken (başka haysiyetleri olsaydı onları da elinden alırdı). Ve birlikte gecenin vadisine doğru ilerleyip sabahın kıyısına kadar ulaştılar.

Kendisini hiç bu tarzda, bu denli serbestçe, bu denli içten, bu denli yakıcı bir oburlukla, bu denli çılgınca teslim etmemişti. "Ah, Vadinho! Eğer sen aç ve susuzsan, ya seyrek ve tatsız tuzsuz bir rejime tabi, saygılı ve ölçülü bir kocanın mülayim bir eşi olarak bana ne demeli? Sokakta ve şehirde dediklerinden bana ne, saygın adım, evli kadın şerefim, bunlardan bana ne? Al bütün bunları o kor gibi ağzına ve yak ateşinle el değmemiş namusumu, kazı mahmuzlarınla çekingenliğimi, kölenim senin, senin fahişen, senin orospunum."

Gidip geldiler, ayrılıp birleştiler, ileri geri salındılar. Onca nostalji, varılması gereken onca hedef, hepsine ulaştılar, bazılarına tekrar ve tekrar.

Arsız ve sevgi dolu, kirli ve hoş, Vadinho'nun ağzı kadına nice edepsizlikler fısıldıyor, başka zamanların güzelliklerini hatırlatıyordu.

"Senin farkına vardığım ilk seferi hatırlıyor musun? Meydanda insanlar dolaşıyordu, sen bana cilve yaptın..."

"İlk sen beni kucakladın, ellemeye başladın..."

Vadinho elini daldırarak incelemeye koyuldu:

"Sütun gibi bacakların, emayelenmiş tunç renkli karnın, avokado göğüslerin. Büyümüşsün Flor, daha zenginleşmişsin, baştan aşağı lezzetlenmişsin. Sana bir şey söyleyeyim mi? Hayatım boyunca pek çok incir yedim, iyi bir hasat yaptım ama hiçbiri seninki gibi değildi, yemin ederim Florcuğum..."

"Tadı neye benziyor?" diye sordu Dona Flor utanmazca ve sinikçe.

"Bal ve biber tadında, bir de zencefil..."

Vadinho konuşuyor ve Dona Flor, "Ay, ay," diye çığırıyordu. Şu Vadinho ne deli, ne sapıktı, hem ateş hem yel. "Bir daha gitme, bir daha asla. Gene gidersen acımdan ölürüm. Sana yalvarsam da, seni reddetsem de gitme; sana rica etsem de, emretsem de beni bırakma..."

21

Pazar geç kalkma günüydü. O yağmurlu pazar sabahında Dona Flor uyandığında doktoru yüzünü kendisininkine doğru eğilmiş, elini karısının yanağına koymuş onu şefkatle inceler halde gördü:

"İyi uyudun mu canım? Ateşin yok..."

Dona Flor gerinerek gülümsedi, bu kadar iyi bir kocasının olmasından, üzerine böyle düşülmesinden memnundu; kollarını onun boynuna doladı ve dudaklarına bir teşekkür öpücüğü kondurdu:

"Şimdi gayet iyiyim Teodoro... Önemsiz bir şeydi..."

Üzerinde bir uyuşukluk hissediyordu... Yan gelip yatmaya, o sıcaklığı ve eczacının adanmışlığını hissetmeye devam etmek istiyordu. Herhangi bir mecburiyetin olmadığı bir sabah, köpük şilte, çatıdaki yağmur, eşinin sadakati, aziz kıvamında bir koca. Onun kollarında şımarırcasına büzüldü:

"Ne uyuşukluk canım..."

"O zaman neden yatakta kalmıyorsun? Dün kendini iyi hissetmiyordun, bugün iyice bir dinlen. İstersen sana buraya kahve getireyim."

Ne iyi insan, ne kadar sevgi dolu:

"Sen de kalırsan kalkmam canım. Sadece sen yanımda olursan kalırım yatakta."

İçinde hiçbir kötülük olmayan Doktor Teodoro, sosyal durumuna, bilgisine, yaşına rağmen tam bir çocuk:

"Şey..." Beceriksizce güldü. "... Yanına yatarsam eğer... şeyin... sorumluluğunu alamam..."

Dona Flor sevimli bir sesle:

"Riski göze al Teodoro..." Ve yüzünü yastığın arkasına gizledi.

Üstü başı biraz dağınıktı, memelerinden biri doktorun göğsü-

nün yanında salınıyor, çarşafın kenarından antika seramik renkli kalçasının kıvrımı gözüküyordu. Doktorun bakışları utangaç ve istekli, eli çekingen haldeydi.

"Yatakta bir yerlere çarpmışsın canım, şu izlere bak... Birden çok... Kötü uyumuşsun."

Dona Flor'un yüreği ağzına gelmişti:

"Nerede?"

"Şurası... Zavallı sevgilim..." Fırsatçı eli kadının kalçasına uzanmış ve yukarı doğru ilerliyordu.

Dona Flor kötü ya da güzel uykusunun (ya da uyumamasının) izlerini kocasının bacakları arasına gizledi. Dudakları birleşti ve Dona Flor ürperdi: Saf ama yakıcı öpücüğün tadı, o kucaklanmanın beklenmedik keyfi, çatıdaki yağmur, yatağın sıcaklığı, doktor Teodoro'nun utangaçlığı, tecrübesiz ve belki de bu nedenle daha hoş eli, onun kısık gözlerindeki arzu, nefes nefese göğsü ve bütün bunlar gün ışığı altında oluyor, amanın! Ne ayıp! Dona Flor tekrar ürperdi: ne zevk. "Kocalar çalışmak ve karılarına bakmak içindir." Sadece bunun için mi? "Her erkeğin zevki ayrıdır," derdi Maria Antonia, eski öğrencisi, erkek ve yatak uzmanı, "hepsinin ayrı bir karakteri vardır, bazıları akıllı, diğerleri değil. Ama bir kadın yararlanmasını bilirse, hepsi iyidir..." Dona Flor kendisini arzu denizine batmış hissediyordu, farklı bir arzu, uyuşukluktan, Teodoro'nun çekingenliğinden, onun ilgisinden kaynaklanan bir arzu.

"Bana borçlusun canım..."

"Ben mi? Nasıl?" diye sordu doktor safça gülümseyerek... Kocaman ve salak bir çocuk değil miydi gerçekten?

Geniş entelektüel alınlı, derin düşüncelerle dolu kafalı bir adam ve ne kadar salak! Dona Flor elini kocasının alnına koyarak hafifçe güldü: Hiç bu kadar yumuşak ve nazenin olmamıştı:

"Evet efendim, dün görevinizi yerine getirmediniz..."

"Haksızlık etme, görevini yerine getirmeyen..."

"Eğer borçlu bensem ödemeye hazırım, borçlu kalmak istemem," dedi ve şımarıkça elleriyle yüzünü örttü.

Asil eczacı bundan başka ne isteyebilirdi ki? Ciddi bir tavırla cevap verdi:

"O zaman faiziyle birlikte alacağım..."

Metodik, yasalara ve törelere sadık biri olan doktor her zamanki pozisyonunu aldı ve eşlerin arasında kalması gereken ölçülü aşkı ve keyfi örtmek için çarşafı üzerlerine çekmeye hazırlandı. Ama Dona Flor ona bu zamanı tanımadı: Birden çarşafı ve onunla birlikte ölçülülüğü ve hürmeti yatağın üzerinden aşağı fırlattı ve doktor kendini onun kolları arasında buldu. O yağmurlu sabah, o mübarek pazar, o kutsal ve bayramsı gün, o benzersiz ekstra, daha kesin bir tanımla ifade edilecek olursa o *süper* ekstra asla unutulmayacaktı.

Sonra, Dona Flor kıvrılıp yağmurun eşliğinde, dudaklarında bir tebessümle gözlerini yumdu, huzurlu ve keyifli, derin bir uykuya daldı.

22

Hiçbir şey değişmemişti, herhangi yeni bir şey yoktu, diğerleri gibi herhangi bir pazar günüydü ve Dona Flor kendini her zamanki gibi hissediyordu. Aynısı. Oysa o cehennemin içinden geçmiş, kendisi için dünyanın sonu geldi diye düşünmüştü. Bu hayat sürprizlerle doluydu... Ama o gün Bilimsel Eczane nöbetçiydi, o pazar farklı bir gündü, zira doktorun bir dolu müşterisine hizmet vermesi gerekiyordu – o kadar büyük bir mahal için sadece tek bir eczane açıktı. Odadan çıktığında kocası gitmişti. Buna rağmen en hareketli sabahlardan birini yaşadı.

Önce, sözlüsüyle beraberliği krizde olan Marilda geldi, bu arada Maria del Carmen sinir krizinin eşiğindeydi: Şarkı söylemeye mi devam etmeli, yoksa evlenmeli miydi? Dona Gisa'nın dışındaki bütün komşu kadınlar aynı görüşteydiler. Ne var ki Amerikalı kadın tuhaf görüşleriyle tanınıyordu, bunlar belki Birleşik Devletler için iyiydi, ama Brezilya için tuhaf, kimi zaman da tehlikeli görüşlerdi. Sadece boşanmayı savunmakla kalmıyor, aynı zamanda yüksek sesle bekâretin demode, hatta sağlık için kötü bir şey olduğunu ilan ediyordu. Amerikalıya göre tımarhaneler bakire kadınlarla doluydu. Düşünün artık siz!

Diğer kadınlar ise ahlaklarından emin, evliliğin kadının yegâne hedefi olduğunu, kadının Tanrı tarafından evini kollamak, ko-

casına bakmak, çocuk yapmakla görevlendirildiğini hep bir ağızdan, kendilerinden emin ve hoşnut halde tekrarlayıp duruyorlardı. Bu müthiş ordunun başında, kızının dünya evine girip hayatını kurduğunu görmek isteyen Dona Maria del Carmen vardı. Her zaman dediği gibi:

"Bu kızın baş göz olup yuvasını kurması gerekir. Radyonun garantisi yok ve tehlikeli."

Tehlikeli mi? Grup hezeyana geliyordu: Elbette çok tehlikeli, kadın şarkıcıların, sanatçıların çevresi tehlikelerle dolu, zaten o ortam çok şüpheli, düzgün olmayan insanlarla dolu, diye düşünüyordu Dona Dinora; kendisi, bilindiği gibi, katı ahlaklı, iffetsizliğe ve seciyesizliğe yılmaz savaş ilan etmiş biriydi. Sanatçılardan, sahnelerden ve radyodan söz edildiğinde duyduğu an derhal savunma silahlarını kuşanıyordu. Erkek yönetmenlere, şarkıcılara, müzisyenlere gelince, onlar ahlaksız, kızlara göz koyup tırnaklarını bilemeye başlayan atmacalardan başka bir şey değildiler.

Daha geçenlerde, çok iyi bir ailenin genç şarkıcı kızı –Dona Enide tanıyordu bu aileyi, "çok kibar insanlardı"– hastaneye kaldırılmıştı, kanaması vardı ve doktor kanamanın nedenini araştırdığında bunun yetkisiz biri tarafından gerçekleştirilmiş kötü bir kürtajdan kaynaklandığını tespit etmişti. Kızcağız eğer ölmediyse bunu, yeteneği herkesçe takdir edilen Zezito Magalhaes'in tedavisine borçluydu. Ölmedi, doktor onu hayata döndürdü, ama bekâret meselesini ne kadar yetenekli olursa olsun doktor Zezito bile halledemezdi. Ne o ne de bir başkası, zira Dona Dinora'nın dediği gibi, "Henüz yedek bekâret zarı icat edilmemişti."

"Ama," dedi Dona Norma, "bunu icat eden herhalde çok zengin olur. Tahmin edebiliyor musunuz? Eczaneye gitmek yeterli olurdu, uzağa gitmeye de gerek yok, hemen şuracıktaki Bilimsel Eczane'ye gidip sipariş verilirdi: 'Bana iki tane amcık verir misiniz lütfen? Biri bana, diğeri de kız kardeşim için... Bir tane de ucuzcasından, hizmetçi için...'"

Hepsi gülüyordu, tabii bunların Marilda ile ilgisi yoktu, komşu kadınların genel kanısına göre o iffetli bir kızdı. Tam da bu nedenle çiftlik sahibi çocukla evlenmek ile radyodan gelecek üç kuruş arasında seçim yapmakta tereddüte yer olamazdı.

Bu nedenle, Dona Flor'un o pazar sabahı karşısında beliriveren Marilda'ya o geri zekâlı ve kendini beğenmiş sözlüsüne yol vermesini ve yakında kendisine daha iyi bir maaş bağlayacaklarından emin olduğu radyoda devam etmesini tavsiye etmesi büyük şaşkınlık yarattı. Kızının bu beklenmedik destekten güç aldığını gören Dona Maria del Carmen, hemen Dona Flor'a gidip ondan hesap sormaya başlamış ve neredeyse onu azarlamıştı:

"Sizin kızınız olsaydı, eminim..."

Tartışma komşuların da katılımıyla giderek kızışmıştı, ama Dona Flor fikrinde ısrar ediyordu:

"Bunlar tamamen geri kafalılık..."

İkisi birden ağlamaya başlamışlar ve Dona Maria del Carmen kızının radyo başarısı ile güvenceli evliliği arasında tereddüt etmeye başlamıştı. Dona Flor çoğunluğun onayını kazanmayı başarmıştı. Dona Norma durumu şöyle özetliyordu:

"Ev kadını olmanın canı cehenneme. Kölelik devri kapandı."

Bunun üzerine Dona Flor öğlen yemeğini hazırlamak için mutfağa geçti –eczanenin nöbetçi olduğu pazarları kocası ile teyzesinin Rio Vermelho'daki evlerine gitmiyordu– ve orada Oxóssili Dionisia ile karşılaştı.

"Müsaadenizle analığım..."

Paraya ihtiyacı vardı, hem de acele: Büyücü harekete geçmişti ve *iawôs* rahibeleri akşamüzerinden gece yarısına kadar dans etmek için onu bekliyorlardı. Bundan önce de yapacak pek çok işi vardı, zira büyü önemli ve karmaşık cinstendi. Büyücü *Babalaô* istiridye kabukları fırlatmış ve *orixás* ilahları buna yanıt vermişlerdi. Dona Flor kendi iyiliği için, herhangi bir kem gözden veya hastalıktan sakınabilmek, aynı zamanda onu ölüme doğru sürükleyen asi *egun* ruhlarını kendinden uzak tutabilmek için önemli bir şeytan kovma ayini düzenlemeliydi, ama basit bir dua veya herhangi bir gözbağı olamazdı bu. Exu, rahmetlinin koruyucusu, isyana kalkışmış, savaşa koyulmuştu. Dionisia büyücüye harcamadan kaçınmamasını söylemişti. Ölüm kalım meselesi olduğundan ve Exu silahlarını kuşanmış bulunduğundan, ne gerekiyorsa harcamak ve acele etmek gerekiyordu: Analığı Dona Flor'un hayatı tehlikedeydi. Bütün bunlar göz önüne alındığında, bizzat

Asobá en acil harcamalar için kendi cebinden para vermişti: bir koç, iki keçi, on iki horoz, altı beç tavuğu, on iki metre bez. Alınacak daha çok şey vardı, hepsi fiyatlarıyla birlikte kahverengi kalemle bir paket kâğıdı üzerine yazılmıştı. Ayrıca, Exu'nun saklandığı ormanın içinde yolu açabilmesi için Ossain'in mabedine yirmi *mil-reis* bağışlanmalıydı.

Ama Dionisia eve geldiğinde karşısında Dona Flor'u o denli huzurlu, o denli keyifli bulmuştu ki, bir gün önceki haline benzer bir yanı yoktu. Bu denli masrafı göze almakla hata mı etmişti acaba?

Doğrusunu yapmıştı, zira dün bizzat Dona Flor'un kendisi ürkmüş halde gerekli her şeyin yapılmasını istemişti kendisinden.

"Size söylediğim bütün işleri yaptığınız için çok teşekkür ederim analığım. Ama şimdi hiçbir şeyin önemi kalmadı. İyi ya da kötü, her şey halloldu."

"Rahmetli sizi rahatsız etmeyi bıraktı mı?"

Dona Flor asabice güldü:

"Ya da ben korkmayı bıraktım. Artık hiçbir şeye ihtiyacım kalmadı."

Ya şimdi? Bütün hazırlıkları bir kenara atmak olmazdı. Dün gece ve bu sabah boyunca hayvanlar kurban edilmiş ve güneşin ilk ışıklarıyla birlikte her *orixá* ilahının önüne her zamanki yemeğinin ilk kabı konmuştu. Her pazar günü rahibeler gece gündüz ilahların önünde ritüellerini gerçekleştireceklerdi. Bu denli güçlü bir büyü karşısında ayini bozmak, yarıda kesmek, sürdürmemek imkânsızdı, bunun öngörülemeyen kötü sonuçları olabilirdi. Ve cadıların amansız cezası karşısında kim hayatta kalabilirdi ki? Basit bir aracı olmasına rağmen, kendisi, Dionisia bile kurtulamazdı.

Şimdi işi sonuna kadar götürmekten başka çare yoktu. Analığı kendini tehditlerden kurtulmuş kabul etse bile, kendi sağlığı açısından büyünün bozulmasında yarar vardı. Zaten masraf edilmişti; ilahlar kurban edilen hayvanların sıcak kanını içmişler, şafak vakti kendilerine sunulan favori etlerini kabul etmişlerdi. Hepsi birden silahları ve amblemleriyle birlikte hazırdılar. Yansá'nın çığlığı ormanda duyulmuştu bile. Bu Dona Flor'a büyük bir güvence sağlıyordu, rahmetli artık bir daha onu rahatsız edemeyecekti zira ölümüne zincirlenmişti.

Dona Flor, Dionisia'ya masrafların parasını ve biraz da bahşiş verdi, bütün zahmetleri için tekrar teşekkür etti. Onu öğle yemeğine davet etti: Koyu soslu tavuk, konyakta hazırlanmış domuz filetosu ve fermente manyok turtası vardı, meyve olarak da mango ve kayısı. Ama Dionisia'nın acelesi vardı, hemen ilahların mabedine dönmeliydi zira Oxóssi sevdiği at etini istiyordu.

Eczanenin nöbetçi olduğu Pazar günleri öğlen yemeğinden sonra (doktor, siparişleri yetiştirebilmek amacıyla bir an önce eczaneye dönebilmek için tadına bile dikkat etmeden yemeğini hızla yiyordu), Dona Flor üzerini değiştiriyor ve kocasının itirazlarına rağmen, çalışmak zorunda kaldığı bu tatil gününde hiç olmazsa ona eşlik etmek için onunla birlikte eczaneye gidiyordu. Tezgâhta onun yanına geçiyor, sanki milyoner Dona Maga Paternostro'yu ziyaret ediyormuş ya da sayın Inmaculada Yaveira Pires'in evinde bir davetteymişçesine kibarca müşterilerle ilgileniyordu. Onca nezaket ve zarafet kocası içindi ve doktor Teodoro bundan hoşnut kalıyordu, hoşnut kalmanın da ötesinde hissediyordu kendisini.

O pazar günü de öyle oldu: Dona Flor'un tüm güzelliği ve çekiciliği, kibarlığı ve büyüleyiciliği üzerindeydi, Vadinho'nun hediyesi eski turkuaz kolye de boynunda. Hiçbir şey değişmemişti, nöbetçi eczanede bütün pazar öğleden sonralarından birisiydi. Her şey aynıydı: sokak, insanlar, doktor ve o. Kimse onu parmağıyla işaret etmiyordu, hiç kimsenin bir şeyden haberi yoktu, kimse onu kocasını aldatmakla suçlamıyordu, burnunu her şeye sokan kötücül Dona Dinora bile. Güneş her zamanki gibiydi, yağmur da öyle (şimdi çiseliyordu), aynı konuşmalar ve aynı gülüşmeler, ona yönelik aynı saygı, hiçbir değişiklik yoktu. Dona Flor kendisinin yolun sonuna geldiğini sanmıştı, hem sokakta hem de kendi içinde: Yüreği paralanacaktı, ölmek daha iyi olacaktı. Ama bunun tersine her şey aynıydı: İnsan kendini bu hayatta nasıl da aldatıyordu.

Tezgâhta bir müşteriyle ilgilenirken, doktor Teodoro onu bütün güzelliği içinde görüp hayranlık ve gururla gülümsedi. O da gülümsedi ve göz ucuyla kocasının alnını inceledi: Boynuz falan yoktu. Ne saçmalık, Dona Flor, bu ani saçmalık da nereden çıktı?

Doktor ile arasında da hiçbir şey değişmemişti. Sadece o sabahki yatak anısı devam ediyordu, bu da nöbetçi eczanedeki o öğle-

den sonrayı daha mahrem kılıyordu. Hafızasında sofadaki o gecenin, yağmur altındaki o alt alta üst üste sevişmenin, Vadinho'nun haleluyasının anısını da saklıyordu. O sakin öğleden sonra, pazar gününün o dingin huzurunda, arzu iğnesi vücuduna saplanmıştı. Tekrar ne zaman gelecekti acaba serseri, eşkıya, aşağılık herif, "birinci kocası." Garanti geceleyin, çalışmaktan yorulmuş haldeki doktor sakin sakin ve mutlulukla uyurken.

O tatlı huzur ortamında, ikinci kocasına sadık, nöbet gününde ona eşlik etme görevini ifa etmekte olan vefakâr eş, "birinciyle" yaşayacağı aşk gecesinin gelmesini bekliyordu. Birden onu bir düşünce huzursuz etti. Analığı Dionisia, Vadinho'nun artık bir daha hiç belirmeyeceğini söylemişti: Kopmaz zincirlerle ölüler evine bağlanmıştı. Aman Tanrım, ya bu doğruysa?

23

Otavia Kisimbi Ana Pelancchi için dua etti. Pelancchi ve Zulmira, hindistancevizi sabunlu yaprak banyosu yaptılar. Kurban edilen horozların tüyleri yol köşelerine serpildi. Otavia Ana dört bir yerde Pelancchi'yi savunuyor ve ona sonucu beklemesini söylüyordu. Ama kumarhane kralının acelesi vardı ve bu nedenle de başka ibadethanelerin kapısını çaldı.

Kâhin Aspasia, Doğu'dan yeni dönmüştü. Sabah esintileriyle birlikte gelmişti ve elinde büyük parayla birlikte ziyaretine gelen Pelancchi'yi kabul ettiğinde henüz (çok sevdiği) falcı üniformasını giymemişti. Niyetçi kadın altın şıkırtısına pek duyarlı olmasa da –göklerin yardımıyla yaşıyordu ve netice itibariyle bu dünyanın şeyleriyle besleniyordu– bir tomar parayı nasıl reddedebilirdi, üstelik kendisinden çok basit bir iş isteniyorsa? Son derece yetkin olduğu "hareket halindeki ruhani bilim sistemi"ne başvurarak maddi dünyanın ötesine geçti ve kısık sesle birkaç laf mırıldandı, sanki kendisini boğuyorlarmışçasına kıvranmaya başladı. Çok hoş bir sahne değildi ve doğası gereği kuşkucu, inatçı biri olan profesör Máximo Sales'in içinden kalkıp gitmek geldi. Ama Pelancchi yerine mıhlanmış halde, Zulmira'nın titrek elini sıkarak gösteri-

yi dikkatle izliyordu. Zulmira ise, görünmeyen yaratıkların kalçalarına (kim bilir belki başka yerlerine de) ilgi göstermesinden beri doğaüstü olaylardan son derece etkilenir hale gelmişti. Patronunun yanında duran sırdaş ve sadık sekreter Zulmira, ıstırap çekenler için bir teselliydi ve ne teselli! Ağzından sular akan, gözleri faltaşı gibi açılmış Doğu rahibesi yıldızlar evreninden geri döndü ve Pelancchi'yi görünce iki büklüm oldu ve göğsünden (bakınca insana acıma hissi veren dümdüz bir ahşap levha) bir çığlık koptu. Ve daha çok para istedi. Ay! Çok eziyetli bir görev üstlenmişti, gerçek ötesi çevrelerde her şey zifir gibi karanlıktı, Pelancchi'nin kaderi gibi kapkara! Görebilmek için para lazımdı. Belki bu yeterince ışık sağlayıp bütün entrikayı aydınlatabilmesine yardımcı olabilirdi. Paraları çekmecesine koydu ve sembolik mumları yaktı ve mumların ışığı altında kadının gözleri Pelancchi'nin düşmanlarını gördü:

"Bir yolun kenarında üç adam görüyorum ve üçü de size kötülük yapmak istiyorlar..."

"Ah!" diye inledi Pelancchi. "Söyleyin hanımefendi, kim onlar?"

Falcı konsantre oldu, daha iyi görmeye çalışıyordu. Ama Pelancchi'nin acelesi vardı:

"Bakın bakalım, biri kel, diğeri de şişman mı? Üçüncüsü de..."

"Bırakın üçüncüyü de o tarif etsin..." diye önerdi Máximo Sales, işgüzar adam burnunu fena sokmuştu işe. "Yoksa ona bileceği ne kalacak?"

Falcı kadın, trans halinde olmasına rağmen, bahşişini tehlikeye atan alçağa bakışlarıyla ateş püskürdü: Kim demiş kolay para kazanıyor diye?

Hırlamaya başladı, bileklerini ısırdı, başına darbeler indirdi: Pelancchi'den para koparmak kolay mı sanki? Zor ve riskli:

"Üç adamdan birincisi," ruhani bir sesle duyurdu, "kel biri".

"Aman ne yeni haber..." diye mırıldandı Máximo, fesat adam.

"İkincisi şişman bir bey, çok şişman..."

"Ya üçüncüsü nasıl?" Yekten tarif istedi Máximo.

"Üçüncüyü henüz iyi göremiyorum, sislerin arasında..."

Pelancchi kendini tutamadı:

"O hep kendini saklıyor, kahrolasıca! Bak bakalım bıyıklı ve burnu kırık mı?"

Falcı kadın duymuyor gibiydi, uzaklarda, gerçek ötesindeydi, görmeye çalışıyordu:

"Şimdi onu görüyorum: Bıyığı var... Burnu da kırık..."

"Bunlar Strambiler, şüphe yok," dedi Pelancchi ve acımasız Strambiler'in yolundan çekilmeleri sağlamak için ne yapılabilir diye sordu.

Onları Bahia'dan kovmak, içlerinde asil özür hisleri yaratabilmek ve en uzak Batı bölgelerine gitmelerini sağlayabilmek için, çelimsiz Aspasia bir o kadar daha para istedi. Pelancchi cüzdanını çıkarmaya başlamıştı bile, ama Maximo Sales, şu pis herif, tekrar işe burnunu soktu ve sıkı bir tenzilat sağladı.

Strambiler, Aspasia tarafından uzaklaştırılmışlardı, ama kumarhanedeki şanssızlık devam ediyordu. Bu yüzden de Pelancchi araştırmalarını sürdürüp kâhinlere ve büyücülere başvurmaya devam etti.

En azından Josete Marcos, Máximo Sales'e göre, hoş ve genç bir kadındı: Tiksindirici yaratıklardan oluşan tarikat içinde bir istisnaydı. Neden –diye soruyordu kendine münafık profesör– öbür dünya bu tip ucubeleri kullanır? Neden kehanet salonları, vahiy tapınakları bu kadar pis oluyor? Gizemin kokusu, ruhun miski neden bu kadar iğrenç? Tek istisna Josete Marcos'tu, güzel, sarışın, temiz! Onları kabul ettiği salonda çiçekli bir vazo ile birkaç tükürük hokkası vardı. Onları dinledikten sonra, yanlarında kocasını ve yardımcısını bırakıp dua etmek üzere yükselme ve kehanet odasına geçti. Onun gibi genç ve diplomalı sahtekârlara has sempatik bir havası olan kocası Mister Marcos, Josete'nin kazandığı paranın hepsini medyumluk yetenekleri aracılığıyla insanlara dağıttıklarını izah etti. Her şeyi bedavasına yapıyordu, zira ruhlar para kabul etmezlerdi ve Josete sadece, her seans sonrasında yorgun düşen sağlığını korumak amacıyla kesinlikle ihtiyaç duyduğu iğneler ve ilaçlar için gereken kadar para alıyordu; zira ilahlarla haberleşme başladığında –ve o sırada, beyefendilerin de bizzat tanık oldukları üzere, Josete kendini hiç sakınmadan bu işe veriyordu–, zaten zayıf olan organizması aşırı derecede zorlanıyor, hayatını tehlikeye sokuyordu. Acıma ve beklenti hisleriyle dolan Pelancchi cömert davrandı ve Mister Marcos paraları cebine indiriverdi.

Diğer salon, kırmızı kadifelerle döşenmiş trans odası, neredeyse tamamen karanlıktı. Üzerinde beyaz bir sabahlıkla divana uzanmış olan Josete, aracı plazmaları oluşturuyordu; bu arada kocası dördüne birden –Pelancchi, Zulmira, Domingos Propalato ve Máximo– zihin akımını oluşturmak için el ele tutuşmalarını söyledi. Ardından da odadaki tek ışık kaynağı olan küçük lambayı söndürdü.

Bir an sonra küçük çıngıraklar çalmaya başladı, miyavlamaya benzer bazı initiler duyuldu ve perdenin çevresinde havada dolanan bir ışık görüldü; Zulmira isterik bir çığlık attı. Pelancchi'nin bağırmaya bile hali yoktu, Propalato ise dişlerini sıkmış, terler içinde titriyordu. O ışık ve o çıngırdamalar Li U biraderden başkası değildi, Ming sülalesinden gelen, tamamen otantik bilge adam. Kül yutmayan Maximo Sales'e göre, ışık ve sesler bilge Li U'dan ziyade, karısının ektoplazma gösterileri sayesinde müreffeh bir hayat süren Marcos'un icadıydı. Ama Máximo Sales kuşkucu gevezenin tekiydi, fikirlerinin bir önemi yoktu, ciddiye alınamazdı ve eğer onu buraya almışsak bu sadece öyküyü tam olarak anlatabilmek içindir.

Asıl ciddiye alınmayı ve güveni hak eden, ektoplazmaya dönüşüp çocuklarınkine benzer tuhaf bir dille, belki eski Çince veya Macao Portekizcesi konuşmakta olan Josete idi, ne dediğini anlamak için bayağı çaba sarf etmek gerekiyordu. Bilge Li U'ya göre bütün karmaşayı yaratan, Pelancchi'nin aldatmış olduğu, kindar bir İtalyan kadındı.

"Sarışın mı esmer mi?" diye sordu Kalabriyalı adam.

"Esmer ve güzel, yirmi beş yaşlarında..."

"Yirmi beş mi? Neredeyse kırkında ve engerek yılanı gibi. Benim bir suçum yoktu, söyleyin lütfen ona dostum, Çinliye söyleyin, benim bir kabahatim yoktu..."

Adı Anunciata idi ve kendine bir koruma arayan saf bir *senyorina*'ya benziyordu: Ama aman Tanrım! Ne orospuymuş meğer, hem de ne orospu! Pelancchi ise o sıralar sadece on yedi yaşında saf bir delikanlıydı, gencecik bir çocuktu...

On yedi yaş acemiliğinin verdiği heyecanla, artık öfkeden mi yoksa sırf kötülük olsun diye mi, nankör kadının suratını kana bu-

lamış, alnına da birkaç kesik atmıştı. O sıralar yaşının ufaklığı nedeniyle Pelancchi hapisten kurtulmuştu, ama o ara Anunciata hastanede ölü ya da canlı intikamını almaya yemin etmişti. Şimdi ise, onca yıl sonra ilk aşkı –minyon orospu!– tekrar karşısına çıkmıştı.

Pelancchi bugün bile pişman değildi. Ona ait bir kadını başkalarıyla paylaşamazdı, hiç kimseyle. Zulmira karanlıkta büzüldü... Bu dünyada ne kadar çok tehlike vardı!

Çinli bilge, birkaç kasa daha iğne parası karşılığında Pelancchi'yi Anunciata'nın anılarından ve nefretinden sildi. Fiyat ve ödeme gibi maddi ayrıntılar, ilahların aracısı ve dükkânın ruhani idarecisi Mister Marcos aracılığıyla halledildi. Ve Anunciata, yüzündeki kan çiçekleri ve alnındaki yara izleriyle uzaklaştırıldı. Ama şanssızlık bir türlü kumarhaneden uzaklaşmadı.

Başmelek Sao Miguel de Carvalho, bir tür çarşafa sarılmış halde ve kafasında bir tür türbanla, fizyonomilerden söz etmedi ne de isim verdi, ama hızlı ve etkiliydi. Pelancchi'nin ellerini ellerine alarak gözlerinin içine baktı: Yıldızlar ortamında onu acımasız bir düşman takip ediyordu, Kalabriyalının fena şekilde gücendirdiği birisi ve bir süre önce tekrar dünyaya inmişti. Başmelek onu meleklere özgü ışığıyla hemen tespit etti:

"Burada, hemen yanınızda duruyor."

Başlangıçta genel bir geriye çekilme oldu, Máximo Sales bile ne olur ne olmaz diye kapının yanına geriledi.

"Yakın bir süre önce mi ölmüş?"

"Evet. Ve nefreti bir kadın yüzünden..." diye devam etti başmelek, mucizevi güçlerini nefesiyle derin derin içine çekerek.

Pelancchi, Diogenes Ribas'ı saptayıverdi. Onun elinden karısını almıştı, gösterişli, melez, müthiş güzel, vahşi köle kadını. Sahibi Diogenes yaralı ve kızgın, elinde bıçakla ortalıkta dolanmaya, tehditlerde bulunmaya başlamıştı. O zamanlar artık güçlü bir kumarhane beyefendisi durumuna gelmiş olan Pelancchi, adamın ağzının kapatılmasını ve –hakaretler ve iftiralarla karalamakta olduğu– melez kadının ricası üzerine, adama iyi bir dayak atılmasını emretmiş ve işi bunun uzmanlarından bir grup üstlenmişti. Ve Diogenes Ribas hastaneden çıkınca bir daha gözükmemecesine ortalıktan kaybolmuştu. Pelancchi ise sadece bir rastlantı eseri onun

son sıralardaki acı ölümünden haberdar olmuştu. Trajedinin kahramanı melez kadına gelince, Pelancchi kalın bir deste karşılığında onu bir İsviçreliyle değiştirmişti.

Başmelek, gösterişli kılıcının yardımıyla Diogenes'i yok etti... Beceriksiz geveze, üçüncü seviyeden zavallı, boynuzlu bir ruh. Çok fazla bir para almadı, zira o müminleri sömüren biri değil, kendine atfettiği üzere, insanlığın koruyucusuydu. Boynuzlu adam sorguçlarıyla birlikte yok oldu, ama şanssızlık sürüyordu, hem de giderek artan oranda.

Doktor hanım Nair Saba –klinik ve ameliyat hekimi–, Jüpiter Üniversitesi'nden başarı madalyalarıyla mezun olmuş, kırk yaşlarında, uğursuzluk verecek kadar çirkin biriydi; hastalarını manyetik etkileriyle tedavi ediyordu. Kabul edilebilir bir ücret karşılığında, yıldızlarla girdiği etkileşim sayesinde Pelancchi'nin en az altı düşmanını tespit etti, son derece düşük bir yanılma payıyla bunların kimliklerini belirledi. Jüpiter hekimi rekor bir zaman içinde bu altı düşmanı yok etti ve bahşiş karşılığında da Pelancchi'nin oniki parmakbağırsağı ülserini ve Propalato'nun ağrılı romatizmasını iyileştirdi. Tek yenemediği, kumarhanede süren şanssızlık oldu.

Madam Deborah altmış yaşlarındaydı ve Máximo'ya göre aldığı ücrete değmez biriydi, ne de gösterisi bir şeye benziyordu: Müspet bir şey söylemiyor, karın ağrılarından söz edip duruyor (yirmi yıl kadar önce ilahlar tarafından gebe bırakılmış ve kendisine Apokalipsis'i doğuracağı vahyi gelmişti), çevresine *kaçasa* buharları yayıyordu, üstelik kronik bir nezleden maluldü ve üstüne Çingene giysileri geçirmişti. Sadece Carmosina diye bir addan söz etti, Pelancchi'nin acımasız bir şekilde terk etmiş olduğu eski sevgilisi. Kumarhaneler kralı çirkin kadınlara uzun süre tahammül edemiyordu. Madam Deborah kadını uzaklaştırmakta güçlük çekti ama öksürük şurubu şişesinden bir iki yudum soğuk bira çekince sonunda bunu başardı. Daha sonra Pelancchi'ye bahisler için kesin tüyolu birkaç önsezi satmak istedi. Doğal olarak şanssızlık devam etti.

Ücret almayan yegâne kişi Bağdat Prensi Teobaldo oldu; saçları tamamen beyazlamış, mavi gözlü ve keskin bakışlı, beyefendi görünümlü, esrarengiz ağızlı çelimsiz yaşlı adam. Ne ücret ne herhangi bir yardım istedi, görünür veya görünmez, erkek veya dişi

bir düşmandan da bahsetmedi. Sadece, ıslak gözleriyle bakıp elini Pelancchi'nin omzuna koyarak şöyle dedi:

"Sizi sadece Anlamsızlıklar Ustası kurtarabilir. Sadece o, bir başkası değil..."

"Peki nerede bulabilirim o beyi?"

Seksenlik ihtiyar daha yirmisindeyken dünyanın sonunun geldiğini ilan etmiş, tüm acımasızlıklara ve takibatlara, hapishaneye ve tımarhaneye dayanmış, asla boyun eğmemişti; *Eski Ahit*'in bu yenilmez peygamberi, Bağdat Prensi Teobaldo:

"Hiç beklenmedik yerde ve anda rastlanır ona..." dedi ve gözlerini kapayarak uykuya daldı.

Zulmira'nın dairesinde Cardoso, düşünürün kendisine özgü yalnızlığı içinde, savaş planının son ayrıntılarını düzene koyuyordu: Marslılardan randevu almayı başarmıştı, aralarında birkaç dostu da vardı.

"Nasıl gitti?" diye sordu Pelancchi'ye.

Yorgun ve kötümser kumarhaneler kralı omuzlarını kaldırdı.

"Acaba Anlamsızlıklar Ustası'nı nerede bulabilirim, biliyor olabilir misiniz? Hiç ondan bahsedildiğini duymuş muydunuz?"

"Anlamsızlıklar Ustası mı? Onunla mı buluşmak istiyorsunuz?" diye sordu gizemci filozof ve bir kahkaha patlattı.

"Acilen."

"O zaman, işte karşınızda duruyor. Anlamsızlıklar Ustası benim."

Bakarada, pokerde, rulette, Arigof, Anacreon, Giovanni Guimarâes ve birçok başkası daha kendilerine verilen tüyoları izleyerek kumarhane kasasını boşaltıyorlar ve asla kaybetmiyorlardı. Bir kez bile.

"Siz mi? O zaman çabuk olun. Bu bir hafta daha devam ederse iflas ederim."

"Çabuk ol Cardosocuğum," diye yalvardı Zulmira da.

Anlamsızlıklar Ustası sekreterin bu mahrem muamelesi karşısında gülümsedi:

"Hiç endişelenmeyin. Şimdi başlıyorum."

"Kartal bakışlı, dayanılmaz," diye düşündü Zulmira.

24

Dona Flor ve doktor Teodoro kol kola akşam yemeğini yemek üzere eczaneden eve doğru gidiyorlardı. Doktor, kısa bir dinlenmenin ardından işe geri dönecekti zira pazar nöbeti akşam ona kadar devam ediyordu, tam bir angarya.

"Zavallı sevgilim..." dedi Dona Flor.

"Sen de bugün erken yatarsın canım, dün çok yorgundun," diye salık verdi kocası.

Dona Flor ise pek memnundu: birdenbire kendisini tek parça, bütünlüklü hissetti; artık çelişkiye yer yoktu, ne de ikiye yarılıp ruhunun maddesiyle didişip durmasına. Sadece bir korkusu vardı: Ya birinci kocası geri gelmezse? Ya onu bir daha göremezse?

Ama doktor eczaneye dönünce (pardösüsü ve şemsiyesiyle birlikte, zira sağanak tekrar başlamıştı) o geldi. Dona Flor ve Vadinho demir yatakta, köpük şiltenin üzerinde sevişmeye başladılar.

"Seni solgun ve yorgun görüyorum, halsizleşmişsin. Uyumuyorsun, hep kumarhane ve eğlence peşindesin. Dinlenmelisin sevgilim."

Bunu, yangın ve fırtına yatışınca başlayan hafif okşamalar sırasında söyledi. Vadinho solgundu, sanki kanı çekilmiş gibiydi, ama gülümsüyordu:

"Yorgun mu? Birazcık. Biraz, başka bir şeyim yok. Ama tahmin edemezsin ne kadar güldüm Pelancchi'ye. Birazdan..."

"Birazdan mı? Tekrar kumara mı gideceksin? Bütün gece benimle kalamaz mısın?"

"Bizim gecemiz şimdi. Sonra canım, sıra dostumda, kocanda."

Dona Flor birden toparlandı ve tekrar dramatik kararlar almaya koyuldu.

"Onunla bir daha asla... Nasıl olabilir? Asla Vadinho. Şimdi sadece ikimiz varız... Görmüyor musun durumu?"

Vadinho içtenlikle güldü ve yatağa boydan boya yayıldı:

"Canım, böyle konuşma... Sen sadık ve ciddi olmaya bayılıyorsun, biliyorum. Ama o iş bitti, neden kendimizi aldatalım? Ne sadece benimle ne de sadece onunla, ikimizle birlikte, düzenbaz Flor'um benim. O da senin kocan ve benim kadar hakkı var. Bu

senin ikinci kocan iyi bir tip, her seferinde daha çok hoşlanmaya başladım ondan... Ayrıca geldiğimde sana üçümüzün iyi geçineceğimizi söylemiştim..."

"Vadinho!"

"Ne var canım?"

"Teodoro'yla seni boynuzlamama aldırmıyor musun?"

"Boynuz mu?" dedi elini solgun alnına dayayarak. "Hayır, kafamda boynuz çıkması için bir neden yok. O ve ben eşit durumdayız, ikimizin de hakkı var, ikimiz de hâkim ve rahip önünde evlendik, öyle değil mi? Sadece ondan biraz daha az hoşlanıyorsun, zira biraz aptal. Ama istersen canım, bizimkisi yasak aşk olsun, böylece daha zevkli olur, ama gene de onunki kadar yasaldır, belgeleriyle, şahitleriyle, doğru değil mi? İkimiz de senin kocansak ve aynı haklara sahipsek, kim kimi aldatıyor olabilir ki? Sadece sen, Flor, sen ikimizi birden aldatıyorsun, zira artık kendi kendini aldatmıyorsun."

"Ben ikinizi birden mi aldatıyorum? Artık kendi kendimi aldatmıyorum mu?"

"Seni çok seviyorum, oh!" Göklerden gelen ses Flor'un içinde yankılandı: "Öylesine bir aşkla seviyorum ki, seni görmek ve kollarıma alabilmek için var olmamayı bırakıp tekrar ben oldum. Ama benden aynı anda Vadinho ve Teodoro olmamı isteme, yapamam bunu. Sadece Vadinho olabilirim ve sana sadece aşk verebilirim, geri kalan neye ihtiyacın varsa onu sana o verecektir: kendi evin, sadakat, saygı, düzen, ilgi ve güvenlik. Bütün bunları sana veren o, zira onun sevgisi asil (ve sıkıcı) şeylerden oluşuyor ve mutlu olabilmen için senin bütün bunlara ihtiyacın var. Mutlu olabilmek için benim aşkıma da ihtiyacın var, bu aşk kirlenmiş, yanlış ve acı veren, şehvetli ve yakıcı şeylerden oluşuyor, bunlar sana ıstırap veriyor. Öylesine büyük bir aşk ki, felaket yaşamımdan sonra bile sürdü, o denli büyük ki, yok olduktan sonra tekrar var oldum ve işte şimdi buradayım. Sana neşe, ıstırap ve keyif vermek için buradayım. Ama daima seninle birlikte olmak, senin hayat arkadaşın, müşfik kocan olmak, sürekli seni kollamak, seni dolaşmaya çıkarmak, haftanın her sabit gününde seni sinemaya götürmek ve hep aynı saatte seninle uyumak için değil. Bunlar seni paylaştı-

ğım asil dostumun işi ve bunlar için ondan daha iyi bir koca bulamazsın. Ben zavallı Dona Flor'un kocasıyım, benliğinin derinliklerindeki arzularını canlandıran koca. O ise hanımefendi Flor'un kocası, senin erdemini, onurunu, saygınlığını koruyan koca. O senin sabahki çehren, ben ise geceki, karşısında kendine hâkim olamadığın, direnemediğin sevgilin. Biz iki kocayız, senin iki yüzün, senin evetin ve senin hayırın. Mutlu olabilmen için ikimize de ihtiyacın var. Bir tek ben olduğumda benim aşkıma sahipsin ama başka hiçbir şeyin yok, nasıl da ıstırap çekiyorsun! Sadece o olduğunda ise her şeye sahipsin, eksik bir şeyin olmuyor ve daha da fazla ıstırap çekiyorsun. Şimdi ise bir bütün halde ayaktasın, tam da olman gerektiği gibi."

Okşamalar giderek artıyor, bedenleri alev alev yanmaya başlıyordu:

"Acele edelim canım, gecemiz kısa. Çabucak sevişelim, birazdan lanetime gitmeliyim, bu benim kaderim, zaten az sonra dostumun sırası gelecek, ortağımın, kardeşimin sırası. Heyecanın, gizli arzun, derinlerdeki edepsizliğin, çılgın çığlıkların benim için. Geri kalan şeyler de, harcamaların ve bakımın, saygınlığın, asil yanın ona. Ve her şey yolunda canım benim, ben, sen ve o, daha ne istersin? Gerisi aldatmaca ve ikiyüzlülüktür, neden kendini aldatmaya devam edesin ki?

Senin onurunla oynamak için geldiğimi sanıyorsun, ama aslında senin onurunu kurtarmak için geldim. Eğer ben gelmemiş olsaydım, ben, senin yasal haklara sahip kocan, söyle bana Flor'um benim, gerçeği söyle, kendini aldatma, eğer ben gelmeseydim ne olurdu? Kendine bir âşık tutup adına ve şerefine leke sürmeni engellemek için geldim.

Bir kez bile olsa düşünmedin mi kendine bir âşık edinmeyi, bir kez bile olsa kendi kendine itiraf etmedin mi bu fikri dürüst kadın, kocalarına sadık eş? Peki 'Dullar Prensi'ne, 'Istıraplar Efendisi' diye adlandırılan şu 'Eduardo Bilmem Ne'ye ne diyeceksin? Onu unuttun mu, direğe dayanmış bekleyen herifi? Pencerenin kenarında durup onu gözlüyordun, eğer ben hemen Mirandão'yu göndermeseydim matemim üzerinde kendini ona teslim ediverecektin, mezarımın üzerine boynuzlardan oluşan bir demet bırakacaktın.

Göklerden gelen sesi, tadı, zencefil, biber, kuru soğan ve yaşam tuzuyla (ve hakiki gerçekle) çeşnilenmiş lezzeti."

"Şimdi her şeyi unut canım, şimdi sevişme vakti ve sevişmek sevaptır, Tanrı'nın inayetidir, haydi gel canım benim."

"Ah şu Vadinho, ne dilbaz, ne günahkâr, ne despot herif... Acele et Vadinho."

25

Cardoso S[a].'nın başı Zulmira Simões Fagundes'in kadifemsi ve bronz göğsüne yaslanmış... Cardoso S[a]. mı? Evet, isim değişikliği gibi herhangi bir aldatmaca veya yanlışlık yok, tersine bu, fiziki şahısların gerçek (ne yazık ki) ve o anki durumları. Başını bütün kullanım haklarına sahip olduğu melez kadının memelerine yaslayıp onların sıcaklığının ve mayhoşluğunun tadına varan kişi kumarhaneler kralı, bahisler imparatoru, hükümetin ve Zulmira'nın sahibi Pelancchi Moulas değil. Bunu yapan, hatta üstelik bunu şaşırtıcı bir rahatlıkla yapan kişi şu bizim sıra dışı Anlamsızlıklar Ustası, cesur Kozmoz Kaptanı, neredeyse tümüyle saf ruhsal varlık. Peki Cardoso S[a]., bu yüceliklere ve devasalıklara nasıl erişti? Tabii ki rica ederek. Pelancchi'nin sorunlarını çözebilmek için, Marslı şeflerle sürekli irtibat halinde (hatta Mars'ın karanlık ve saygın diktatörü Dahi Rehber'le bile görüştü) kumarhane salonlarını gezerken sürekli ve ısrarlı biçimde Zulmira'ya ricalarda bulunuyor, bir yandan da onu göklere çıkarıyordu ve eski formülün etkili olduğu bir kez daha anlaşılacaktı.

Önce görünmeyen yaratıkların "muhteşem Amazon kalçalarında" oluşturduğu izleri görmek istedi – sadece bilimsel merak açısından. İzler silindi diye cevap verdi kadın, sadece anısı kalmıştı geriye. Buna rağmen Cardoso S[a]. (olayı *in loco*[6] inceleyebilmek için) izlerin nerede oluştuğunu görmek istedi, onsuz kesin bir tanıda bulunmak mümkün değildi.

Bunun üzerine kadın görkemli bölgeyi gösterdi ve Cardoso S[a]. hiç acele etmeden (acele bilimin düşmanıdır) havaliyi incelemeye

6 (Lat.) Yerinde.

başladı: Rengi, sertliği, mimarisi; bunların hepsi gerçekten birinci kaliteydi. Zulmira keyifle ve utanarak araştırmaya izin verdi; netice itibariyle Cardosocuk maddenin erdemsizliğinden sıyrılmış, hemen hemen saf bir ruh değil miydi? Hemen hemen.

"Yapısı ve uçurumları itibarıyla Mars'ın dağlarının aynısı," dedi Gezegenler Coğrafyacısı.

Anılan bölgeye ilişkin merakını giderdikten (kısmen) sonra ve memelerin üzerinde olan bitenin ayrıntılarını anımsayarak, bilimsel olanların yanı sıra estetik nedenleri ileri sürerek kadından o şahane uzuvları tüm engebeleriyle kendisine göstermesini rica etti. Pelancchi bu şiirsel güzelliklere zaten alışmış olduğuna göre, bu kibar, herhangi bir adice art niyet taşımayan ve üstelik bu denli doğru bir kişiden gelen ısrarlı yalvarma nasıl reddedilebilirdi? – diye sordu Zulmira kendine... Ve izin verdi.

Saygılı sanatçı Cardoso S^a^. Usta, "Evrenin Ulu Yaratıcısı'nın başyapıtlarını" sadece bir anlığına görmek istedi, ama eser dışarı döküldüğünde, estetik hazzı o denli büyük oldu ki aklı hepten başından gitti. Eğer o, maddesiz saf bir ruh olarak kendini bu maddi heyecana kaptırdıysa, zayıf bir ölümlü olan Zulmira'dan daha kararlı bir tutum nasıl beklenebilirdi? Böylece, rica ile ikram arasında olanlar oldu.

Öte yandan, eğer Pelancchi Moulas gerçekten cömert biri idiyse ve astrolog simyacıdan kendisi için istediği olağanüstü çabayı gerektiği biçimde ödüllendirmek istiyorduysa, Zulmira'yı Cardoso Sa.'ya hediye etmeli, böylece kadını gerek dinlence gerekse mekanografik açılarından sahibiyle ve kumarhaneyle ilgili her türlü zorunluluğundan veya taahhüdünden azat etmeli, sadece aşüftenin masraflarını (oldukça yüksek) kendine saklamalıydı. Zira Ulu Kaptan sözünü tutmuş, Kalabriyalı'nın servetini kurtarmış, şanssızlığına ve Marslıların yarattığı kaosa son vermişti.

Bunda biraz gerçek payı vardı: O günlerde Giovanni Guimarães ortalıkta görünmüyordu, en son çekilen oydu. İlki Anacreon oldu. Nesillerin eğitmeni olan yaşlı patriarka, beyaz saçlı saygın adam, bir gece Parangua Ventura'nın inine uğradı ve bütün kâğıtların işaretlenmiş olduğu o batakhanede kendini yeniden kumarbaz gibi hissetti. Zira sürekli kazanmak kumar oynamak değildi, bu kendi-

si ile şansı arasında bir mücadele, kasaya ve rulet topuna, kâğıda ve zara karşı verilen bir savaş sayılmazdı. Eğer öyle değilse, fiş almanın, onu bir kâğıda veya sayıya yatırmanın, böylece kazanmanın ne tadı olabilirdi ki? Hiç şüphesiz bir mucizeydi bu, ama keyfi yoktu. Kendisi, kusursuz kumarbaz, rulet pedagogu Anacreon olarak bu sarsılmaz şans cezasını hak etmek için ne yapmış olabilirdi? Bu kazanmaktı, kumar oynamak değil. Kumarın heyecanı bilinmezde, riskte, kaybetme kızgınlığında, isabet ettirmenin keyfinde, kazanmakta ve kaybetmekteydi. Ruletin başında topu izlemekte, onun delicesine dönüşünü ve onun öngörülemeyen, her zaman farklı bir numaraya düşüşünü görmekteydi. Şansına tekrar aynı numaraya girince, ne büyük heyecan! Şimdi ise Anacreon, kendisinin fişlerini koyduğu numaraya sadık bir biçimde girmekte olan topa bakmıyordu bile. Kâğıt ve zar oyunlarında da aynı şey oluyordu. Bu cezayı hak etmek için ne suç işlemişti? Yaşlı Anacreon bütünlüklü, dürüst, saygın bir kişiydi; kumarın zevki, bilinmezin zevki, risk almanın zevki için kumar oynayan birisiydi. Şimdi ise hiç riske girmiyor, daha başlamadan sonucun ne olacağını biliyordu. Utanmazca bir durumdu bu.

Kolay edinilmiş kazançlarını birleştirdi ve Paranagua Ventura'nın karşısına çıktı.

"Burası Pelancchi'nin gazinosu değil," dedi siyahi adam: "Saçmalıkların burada işlemez."

İkisi birden gülmeye başladılar; orada şanstan fazlasına ihtiyaç vardı, soyulmamak için yürek ve keskin bakış sahibi olmak gerekiyordu. Ama o gece Anacreon, ister şansın isterse işaretli kâğıtların karşısında kaybetmekten çekinmiyordu. Tek istediği o gece o mucizevi şansın, keyifsiz, mücadelesiz, zevksiz kazanmanın kendisiyle birlikte olmamasıydı. İnsanın doğası işte böyledir.

Diğerlerinden daha önce başlamış olan Arigof ise, kumarın gerçek kumar olduğu, Zeze Meningite'nin batakhanesi Tres Duques'e öbürlerinden birkaç gün sonra uğradı. Nedendi bu gecikme? Saklamayalım: Havadan kazanç Arigof'un düzgün karakterini neredeyse bozulma noktasına getirmişti. Kadına düşkün hale gelmiş, metresi için bolca para harcamaya başlamıştı, hepsini de kibarlık icabı yapıyordu. Teresa'yı hediyelere boğmuş, ona kabartmalı

bir yerküre ve rahat uykuya dalabilmesi için ötücü bir kuş almıştı. Hemen onun ev ve depo kirasını ve diğer masraflarını da üstlenmek istiyordu.

Hayal kırıklığına uğrayan ve kendini hakarete uğramış hisseden coğrafyacı, onun durumun saçmalığını görmesini sağladı: O Teresa Negritud idi, evi ve siyahi erkeği geçindirmesi gereken oydu, zira gururunu ve şerefini korumak durumundaydı. Arada bir hediye olabilirdi, tamam. Kuş hoşuna gitmişti, ama kirayı ödemekmiş, ne saçmalık!

Agirof, Teresa sayesinde önünde açılan uçurumu zamanında fark etti: Artık gazinoya kumar için değil, para için gidiyordu. Neredeydi erkeklik gururu ve kumarcı keyfi? Sonunda onları Tres Duques ininde ve Zeze de Menengite'nin salaşhanesinde tekrar buldu. Ve Teresa, köpükler denizini, ak pak uzanımını ona tekrar açtı.

Mirandão'ya gelince: ona ne olduğu ve bir panik anında ettiği yemin biliniyor. Bohem hayatı yaşamaya, gecelerini maceralarla doldurmaya, kahkahalarını eksik etmemeye ve *kaçasa* başında uzun saatler geçirmeye devam etti, ama bir daha asla kumar oynamadı. Doğaüstünün varlığını tekrar o denli yakınında hissetmek istemedi. Giovanni Guimarães Palace salonlarından çıktığında artık eski kumarbaz değildi: Üst düzey bir memur ve zengin toprak sahibi haline gelmişti. Bu nedenle, isteseydi yaşamının geri kalan kısmını 17 numaraya oynayıp kazanarak ve Pelancchi'nin paralarını arazilere ve sığırlara yatırarak geçirebilirdi. Ama karısı ve toplum onun tekrar kumara dönmesini yasakladı ve sempatik gazeteci, muhafazakârlar sınıfının bu yeni üyesi tercihini yuvasından ve banka kredisinden yana kullandı, tekrar erken yatmaya başladı. Palace salonlarını Tres Duques veya Zeze batakhanelerine veya Paranagua Ventura'nın tekkesine gitmek için terk etmemişti. Nikâh yatağına, saygınlığına geri dönmüştü. Böyle yapmasının çok iyi nedenleri vardı, ama Anacreon'un veya Arigof'unki gibi ahlâki nedenler değildi bunlar.

Böylece üç olgu da birbirine paralel bir biçimde gelişti ve hedefe birlikte ulaştı: Kozmoz Kaptanı'nın Marslılarla yaptığı gezegenlerarası anlaşma, rica ve ikram oyunu, kâhin ile Amazonlunun za-

man öldürmek için giriştikleri masum eğlence ve Vadinho'nun dostlarının bıkkınlığı.

Cardoso S[a].'nın zaferi dik kafalı profesör Máximo Sales'in maddeci inançlarını sarsmadı. Onun açısından her şey açıktı: Şu eksantrik görünümlü ve saçma sapan laflarıyla Cardoso çetenin başı, Zulmira da onun yardımcısı olmalıydı. Kuşkusuz ikisi çok eskiden tanışıyorlardı ve sevgiliydiler, sadece Pelancchi, boynuzlu ihtiyar bunu anlayamazdı. Böyle olmasaydı, o zaman olan biten nasıl açıklanabilirdi? Şaşırtıcı, olağandışı kişilik Cardoso S[a].! Zulmira gibi mahrem dostları için Cardoso'cuk! Aşk meselelerini bu kadar iyi bildiğini kim tahmin edebilirdi? Sadece şu ufacık berbat dünyamızda değil, en yüksek gezegenlerdeki, en besili galaksilerdeki aşk işlerini de iyi biliyordu. Bu tatlı bilgi dalında dikkatli öğrencisini eğiten gerçek bir hocaydı. Dikkatli ve sorgulayan:

"Peki Satürn nasıl bir yer Cardoso'cuğum? Ağızları yoksa nasıl öpüşüyorlar, elleri yoksa nasıl birbirlerini okşuyorlar?"

Cevap gelmeden Anlamsızlıklar Ustası'nın kahkahası duyuluyordu:

"Şimdi sana göstereceğim nasıl..."

Zulmira, Pelancchi'nin bu ruhani aşktan, kardeş ruhlar arasındaki bu mistik ilişkiden haberdar olmasından korkuyordu; sadece bilimsel merakın ve estetik zevkin bulunduğu bir yerde kötülük ve adilik görebilirdi.

"Ya Paquito şimdi içeri giriverip bizi böyle görürse? Bizi öldürebilir. Bir seferinde yemin etti..."

Büyük Âlim onu yatıştırdı:

"Elimle şöyle yaparım ve görünmez hale geliriz."

Eliyle öyle yaptı ve ona Neptünlülerin bazı âdetlerini öğretmeye koyuldu.

26

Her geçen gün biraz daha solgun, biraz daha bitkin görünüyordu. Dona Flor yüzüne doğru eğilerek sordu:

"Sana ne oluyor böyle Vadinho?"

"Kendimi yorgun hissediyorum."

Sesi boğuklaşmış, gözleri donuklaşmış, elleri zayıflamıştı... Dona Flor'a göre bunun nedeni düzensiz, saatsiz, vakitsiz hayatıydı. Bu denli ağır ve sürekli bir yıpranmaya hiçbir beden dayanamazdı.

Önceki sefer bir anda olmuştu: Herkes onu sağlam, sağlıklı, dinç ve enerjik bulurken Vadinho karnavalın orta yerinde Bahia kıyafetleri içinde ve yüzünde maskesiyle zıplayıp oynarken yere yığılıvermişti. Henüz daha çok gençken –genç ve yakışıklı, kendini beğenmiş ve palavracı– kalbi dumura uğramış, bedeni içeriden tamamıyla hırpalanmıştı. Dona Flor, Dona Norma ve Dona Gisa'nın yardımlarıyla maskelerin ve festival kıyafetlerinin arasından kendine yol açarak onun yığılıp kaldığı yere gitmişti. Ulaştığında onun ölüme gülümseyerek can vermiş olduğunu görmüştü. Hemen yanında, Çingene kıyafetleri içinde sessizce duran Carlitos Mascarenhas vardı. Meydanın matemi, davullar, çıngıraklar ve alacalı renklerdi.

Ama bu sefer ölüm adım adım geliyordu; ölüm ya da her neyse. Önce solgunluk ve bitkinlik; ardından morarma ve akışkanlaşma. Evet, akışkan ve neredeyse saydam. Bu hasta insanların çelimsizliği gibi değildi, ağrısı ya da ateşi de yoktu. Yoğunluğunu kaybediyor, bedensiz bir hal alıyor, yavaş yavaş gözden kayboluyordu.

Başlangıçta Dona Flor bu duruma bir önem vermedi. Vadinho muzip ve alaycı biri olduğundan, bunu adamın onun endişelerine gülmek ve korkularıyla alay etmek için yaptığını sandı. Kuşkusuz Vadinho eski âdetlerini yitirmemişti, önceki gibi oyuncu olmuş, her şeye gülüyor ve herkesle eğleniyordu. Dona Rozilda onu iyi tanımlamıştı: şarlatan.

Yaşlı kadın hiç beklenmedik bir anda, uzunca bir misafirliğe işaret eden koca bavullarıyla birlikte beliriverdi. Doktor Teodoro şaşkınlığını yuttu ve her zamanki nazik tarzıyla kayınvalidesini kabul etti, "Bu eve her zaman hoş gelirsiniz." Yıllarla birlikte Dona Rozilda'nın kötücüllüğü daha da şiddetlenmişti ve kendisi sinir küpüne dönüşmüştü. Gelir gelmez evin içine ve sokağa zehir akıtmaya başlamıştı.

"Kardeşin hımbılın, işe yaramazın teki, böcek gibi. Kılıbık herifi kadın idare ediyor. Buraya kalmak için geldim."

"Tanrım, bana sabır ver," diye dua etti Dona Flor, doktor Teodoro ise bütün umudunu yitirdi. Bu devasa tehdit karşısında iki çözüm görüyordu: Ya cadıyı zehirlemek ki o kadarına cesareti yoktu ya da bir mucizenin gerçekleşmesi ki o devirler geride kalmıştı. Ama bildiğimiz üzere doktor yanılıyordu ve pek yakında buna şahit olacaktı.

Eve gelişinin üzerinden daha yirmi dört saat geçmeden Dona Rozilda, sanki cehennem peşinden onu kovalıyormuşçasına Nazareth'e dönmek üzere vapura doğru koşuyordu. Cehennem değil, ama Satanas veya Lucifer veya Balcebu veya iğrenç Can, adı veya sıfatı önemli değil: şeytanların en kötüsü, yıllar önce kendisi ve kızı için bela olmuş olan damadıyla aynı türden bir şeytan. Saçını başını yolmuş, bir keresinde yere bile yıkmıştı. Gün boyunca ona korkunç şeyler söylemiş, ağıza alınmaz hakaretlerde bulunmuş, onu tokatlamakla ve kıçını tekmelemekle tehdit etmiş, hatta ona adice şeyler önermişti.

"Bu ev lanetlenmiş, Tanrım kurtar beni! Buraya bir daha ayağımı basmam..." diye duyurdu nihayet bavullarının yanında.

Yani bir mucize olmuştu –mucizeler çağı artık geçmişte kalmış olsa bile–, diye düşündü doktor alçakgönüllülükle, bu denli bir lütufa layık olmadığına inanıyordu.

"Bela buralarda dolanıyor, beni öldürmek istiyor..." dedikten sonra Dona Rozilda arkasına bakmadan sokağa fırladı.

"Aklını oynatmış..." teşhisinde bulundu doktor Teodoro, gönül rahatlığı ve meslek yetisiyle.

Dona Flor da doktora hak veriyormuşçasına ve onun ferahlamasını paylaşarak, aynı zamanda Vadinho'nun göz kırpmasına yanıt olarak gülümsedi. Kapıda şeytan, artık maddesini neredeyse kaybetmiş ve akışkan hale dönüşmüş olsa bile, kahkahalarla gülüyordu.

Solgunluğu giderek artıyor ve maddesini kaybediyor, neredeyse saydam bir buhara dönüşüyordu ve bir noktada Dona Flor onun bedeninin içinden öte tarafı görür oldu.

"Aman sevgilim! Yok oluyorsun..."

Dona Flor, Vadinho'yu ilk kez tepki veremeyecek kadar güçsüz, şaşkın, yitik halde görüyordu. O ateşli hallerine, küstahlığına, dalavereciliğine ne olmuştu?

"Bilmiyorum canım... Beni götürüyorlar gibi hissediyorum... Bana rağmen. Yoksa sen mi beni artık istemiyorsun? Öyleyse beni kovman yeter. Beni istediğin, beni arzuladığın sürece, beni düşündüğün sürece burada ve canlı kalırım. Ne yaptın Flor?"

O zaman Dona Flor büyüyü, *ebo*'yu hatırladı. Analığı Dionisia onu uyarmıştı. Suçlu oydu, Dona Flor'du, *orixas* ilahlarına koşup Vadinho'yu tekrar ölüme geri götürmeleri için yalvaran kendisiydi.

"Büyü..."

"Büyü mü?" Sesi su sesi gibiydi, fısıltıya dönüşmüştü.

Cumartesi öğleden sonra olan biteni anlattı, Vadinho'nun kollarındayken namusu Oxóssili Dionisia sayesinde kurtulmuştu; ne yapacağını bilmez halde onu çağırmıştı. İşi Vadinho'nun babalığı, onun kaderini koruyan büyücü Didi üstlenmişti. "Ne yaptın Flor, şaşkın Flor'um benim, neden?"

"Şerefimi kurtarmak için..."

Hiçbir işe yaramamış, olması gereken gene de olmuştu. Vadinho'nun dudaklarının uyandırdığı arzu büyüden daha hızlı işlemişti. Olan olduktan sonra Dona Flor işi geri almaya çalışmıştı ama artık çok geçti, kurbanların kanı akmıştı.

"Ah! Beni sen kovdun, sen geri yollamak istedin, artık gitmekten başka çarem yok. Çünkü benim gücüm senin arzun, benim hayatım senin sevgin ve eğer beni sevmezsen ben var olamam. Elveda Flor, gidiyorum, beni bir *mokan*'la çekiyorlar, her şey bitti."

Ve giderek gözden kayboldu ve hiçliğe dönüştü.

27

Vadinho mezarsız ruh *orixas*'ın esiri olarak gittiği yerde, ilahlar arasında müthiş bir savaşa sebep oldu.

Neden bundan yararlanmıyorsun Dona Flor? Şerefini, namusunu, haysiyetini, sokağın, arkadaşlarının, ait olduğun sınıfın ahlak kurallarını kurtarabilmek için bu son olanak, senin son fırsatın. Senin için hâlâ bir çıkış var: Dionisia'dan istediğin ve Büyük Büyücü Didi tarafından gerçekleştirilen büyü. Büyüye ve halkın

kör inançlarına yerleşmiş ilahlara güvenmek ne kadar zoruna gidiyor olsa da, toplumun ve netice itibariyle uygarlığın tehdit altındaki ahlakını, erdemini ve törelerini kurtarmanın başka bir yolu var mı? Önemli olan, Dona Flor, kendini Tanrı katında ve kendi vicdanın karşısında kurtarman, müminler evine arınmış olarak geri dönmendir. Olan biten erkekler için önemli değil, zira onlar senin kirli geçmişinin farkında değiller (çok şükür).

Eğer Vadinho'nun gitmesine izin verirsen, o birkaç gecelik ayıbın, o ateşli sevişmelerin, aşk çığlıklarının unutulması kolay olacaktır. Onların hepsi sadece bir rüyaya, ateşli sayıklamaya, bir halüsinasyona veya yalnızca, gerçekte ahlaklı ve mutlu bir yaşamın önemsiz anlarında akla gelen basit ve saçma düşüncelere dönüşecektir. Herhangi bir ceza çekmeyeceksin, ne de pişmanlık duyacaksın, kocanla ve vicdanınla huzur içinde yaşayacaksın. Dona Flor, erdemli hale gelebilmen, tekrar ahlak ve fazilet dünyasının temel direği olabilmen için bu son fırsatın. Bırak Vadinho ölümün huzuruna yeniden kavuşsun, sen şerefli bir kadın mısın, değil misin?

Nereye gidiyorsun Dona Flor? Onu var olmamaktan kurtarmaya mı?

Aşk olmadan, onun aşkı olmadan yaşayamam. Onunla birlikte ölmek daha iyi. Eğer o yanımda olmazsa, hemen dışarı fırlayıp ortalıktaki tüm adamlar arasında onu aramalıyım; sokaklarda aç bir kurt gibi uluyarak onun her öpücükteki tadını bulmaya çalışmalıyım. Benim hayatım işte bu.

28

İlahlar arasındaki savaş sırasında bütün şehir kaosa sürüklendi ve saatler hem öğleni hem de gece yarısını göstermeye başladı. Bütün *orixás*'lar asi ruh Vadinho'yu ve onun aşkını gömmek için birleşmişlerdi. Sadece *Exu* onun yanındaydı. Şimşekler, gök gürlemeleri, fırtınalar, kılıca karşı kılıç, her taraf kan revan içinde kalmıştı. Çarpışma en son yol ayrımında, hiçliğin sınırlarında gerçekleşmişti.

Okyanusun doruk noktasında, maviler giyinmiş, köpük ve yengeç saçlı Yemanja. Gümüşten kuyruğunda üç seks organı vardı:

biri yosun beyazı, diğeri bataklık yeşili ve üçüncüsü sepya siyahı. Metal yelpazesiyle ölüm rüzgârları salıyordu. Batık gemilerden oluşan bir filoya kumanda ediyor ve bir balıklar ordusu onu sessiz lisanlarıyla selamlıyordu, *iodóia*!

Ormanlar, Ketu kralı avcı Oxóssi önünde eğildiler. O savaşta Oxóssi üç küheylana biniyordu. Şafak vakti bir yabandomuzuna; gurup zamanı beyaz ata; gece yarısı ise atı Dionisia idi, kızlarının içinde en güzel olanı, gözde kızı. Amansız savaş sırasında, okulular ordusu *ofá* ve kırbaçlılar ordusu *erukeré* ile geçtiği her yerde hayvanlar ve var olan her şey ölüyordu. Devasa yılan Oxumaré, gökkuşağı renkleriyle hem eril hem dişil olarak geliyordu. Yılanlarla –piton ve çıngıraklıyılan, boa ve engerek– sarılı halde ve ardında beş hermafroditler taburuyla birlikte. Vadinho'yu gökkuşağı sopasıyla ittiler; içeri girdiğinde dik kafalı bir erkek idi, çıktığında ise munis, yıkık bir genç kız. Exu, üç çatallı mızrağıyla gökkuşağını parçaladı. Oxumaré kuyruğunu ağzına soktu, muammaya ve çembere dönüştü. Ogun demiri dövdü ve kılıçların çeliğine su verdi. *Euá* çeşmeleriyle, *Naná* ihtiyarlığıyla. Savaşlar kralı *Xangó*, *obás* rahipleri ve *ogans* ruhani liderleriyle çevrelenmiş halde, şahane sarayından şimşekler ve yıldırımlar salıyordu. Yanında yardakçısı Oxun dalkavukluğunu icra ediyordu. *Omolu*, müthiş ordusuyla, çiçek hastalığı ve bin yıllık cüzzam, çürümüş kangren ve cerahat, her türlü hastalık yayıyordu. Vadinho, veremli ve vebalı, kör ve sağır. *Exu*, hastalıkları tek tek iyileştiren, Afrika kabilelerinin sağaltıcısı.

Görünmez mızrağı gümüşten *paxoró*'sunu kavramış *Oxalá* aynı anda iki taneydi: genç *Oxoguiá* ve ihtiyar *Oxolufá*. Yapmakta olduğu dansın önünde herkes eğiliyordu. Onun önünde, ölülerin yöneticisi, savaş anası *Yansá* geliyordu. Çığlığı insanları sağır ediyordu ve Vadinho'nun görünürdeki kalbine bir yumruk olarak indi.

Silahları, aletleri, eski yasalarıyla hep birlikte yakın düzende geliyorlardı. Henüz az olduklarını görünce *grunci* ulusunun ve Angola'nın *orixás* ilahlarını, Kongo'nun *inkice*'lerini ve *caboclo*'ları çağırdılar. Kuzeyden güneye tüm uluslar Exu'ya ve onun meleği *egun*'a karşıydılar. Ve son savaş başladı.

Bunun üzerine kentteki bütün genç kızlar soyundular ve sokak-

larda ve meydanlarda kendilerini sundular. Ve aniden çocuklar doğdu, binlerce. Hepsi aynıydı, zira hepsi Vadinho'nun çocuklarıydı, hepsi solak ve kıvırcık saçlı. Denizde evler ve kulübeler, Barra feneri ve Unháo arazileri yüzüyordu; deniz kalesi Terreiro de Jesúsa'a taşınmıştı ve bahçelerde balıklar filizleniyor, ağaçlarda güneşler çiçekleniyordu. Sarı lekeli kızıl gökyüzünün altında Palacio saat kulesi dehşet saatini çaldı. Bunun üzerine genelevlerin üzerinde kuyrukluyıldızlardan oluşan bir hale oluştu ve her hayat kadınının kocası ve çocukları oldu. Ay Itaparica'da mangoların üzerine düştü; âşıklar onu topladılar, yansıması üzerinde öpücükler ve sevişmeler yansıyordu.

Bir yanda yasa, Dona Dinorá ve Pelancchi Moulas komutasındaki önyargı ve geri kafa orduları. Diğer yanda aşk ve şiir, Cardoso'nun cesareti, düşler albayı Zulmira'nın göğüsleri arasında gülüyor. Yamaçlardan koşarak insanlar geliyordu, ellerinde meşaleleri ve grev ve ayaklanma takvimleriyle birlikte. Meydana geldiklerinde diktatörlük kirli bir kâğıt parçası gibi yandı ve her köşede özgürlük ışığı parladı.

İsyanın lideri Can... Ve saat yirmi iki otuz altıda geleneksel feodal düzeni yıktılar. Yürürlükteki ahlaktan geriye sadece kalıntılar kaldı, onları da hemen müzeye kaldırdılar.

Ama *Yansá*'nın çığlığı insanlarda ölüm korkusunu muhafaza etti. Elsiz, ayaksız, bedensiz Vadinho'dan geriye pek az bir şey kalmıştı: kirli bir yoğun duman, etrafa dağılmış küller, savaşta parçalanmış kalbi. Bu, Vadinho'nun ve onun arzuyla ilişkisinin sonuydu. Bir rahmetlinin yeniden canlandığı ve demir yatakta sevişiği nerede görülmüş ki? Nerede?

Ama şans eseri, *Exu* gücünü tamamen yitirip yedi taraftan çevrildiğinde, *egun* tarumar olmuş mezarında ucuz tabutuna girip ancak "Elveda Vadinho, elveda, sonsuza kadar elveda," diyebildiğinde savaş yön değiştirdi.

İşte o zaman göklerden, her konudaki özgür düşüncesiyle tüm çıkmaz yollara giren ve mesafeyi ve ikiyüzlülüğü yenen bir görüntü geçti: Bu Dona Flor'du, çırılçıplak. Aşk inlemesi *Yansá*'nın çığlığını bastırdı. Günün son saatinde, *Exu* dağda dolanırken ve bir şair Vadinho'nun kitabesini yazmaya başlarken.

İşte o zaman, yeryüzünde bir şenlik ateşi yandı ve insanlar yalan devrini ateşe verdiler.

29

Aydınlık bir pazar sabahı Cabeça'da, Mendéz'in barının müdavimleri, Dona Flor'u tüm şıklığıyla ve kocası doktor Teodoro'nun kolunda geçerken gördüler. Çift, Lita hala ile Pôrto enistenin kendilerini kahvaltıya bekledikleri Rio Vermelho'ya gidiyordu. Evli ve nezih bir kadına yakışır şekilde güler yüzlü ama yere bakışlı, ağırbaşlı ve ciddiyetle yürümekte olan Dona Flor saygılı günaydınlara cevap veriyordu.

"Doktor şurubun bu denli becerikli olabileceğini hiç sanmazdım. Hiç öyle görünmüyor, ama işte bak..."

"Nasıl öyle görünmüyordu? Adam eczacı, ama çoğu hekimden daha iyi..." diye lafa girdi heykeltraş Alfredo.

"Kadına bakın... Ne güzel, ne hoş bir kadın! Deniz incisi gibi... görüldüğü kadarıyla da hayatından memnun, ne masasında ne yatağında eksiği var. Sanki yeni bir sevgilisi var da kocasını boynuzluyormuş gibi..."

"Öyle konuşma!" diye protesto etti Moysés Alves, kakao üreticisi: "Eğer Bahia'da tek bir dürüst kadın varsa o da Dona Flor'dur."

"Doğru, kim bilmez onun dürüst bir kadın olduğunu? Demek istediğim, şu aptal suratlı doktor kurnazın teki. Kutlarım kendisini, şansının bu kadar iyi olacağını tahmin etmezdim. Böylesine edalı, çekici bir kadın için çok yetenekli olmalı."

Ve parlayan gözleriyle lafını tamamladı:

"Bakın nasıl da kırıtıyor. Suratı ciddi, ama ya kalçalar –bakın, bakın!– nasıl da sallıyor, sanki arkadan biri okşuyormuş gibi... Şu doktor ne şanslı..."

Kocasının kolunda Dona Flor uysalca gülümsüyordu: Ah şu Vadinho ne deliydi, sokakta göğüslerini ve kalçalarını okşuyor, sabah meltemi gibi çevresinde dolanıp duruyordu. Bu tertemiz pazar sabahında Dona Flor, hayatından memnun, iki aşkıyla birlikte mutlu, gezintiye çıkmıştı.

* * *

Ve burada Dona Flor ve iki kocasının, tüm ayrıntıları ve gizemleriyle, hayatın ta kendisi gibi açık ve gizli yanlarıyla anlatılan öyküsü bitiyor. Olan bitenlerin hepsi gerçekti, ister inanın ister inanmayın. Bunlar Bahia'da oldu, bu ve başka büyülü şeylerin gerçekleştiği ve hiç kimsenin şaşırmadığı yerde. Eğer kuşkunuz varsa Cardoso S[a].'ya sorun, o size bunların doğru olup olmadığını söyleyecektir. Ona Mars'ta veya şehrin herhangi bir köşesinde rastlayabilirsiniz.

Salvador, Nisan 1966

***Dona Flor ve İki Kocası*, Latin Amerika edebiyatının usta ismi Jorge Amado'nun fantastik romana yeni bir soluk ve açılım getiren başyapıtı.**

Çapkın, kumarbaz ve sorumsuz kocası Vadinho'nun bir karnaval eğlencesi sırasında ansızın ölmesiyle dul kalan Dona Flor merhum kocasına karşı karmaşık duygularla geçirdiği günlerin ardından kendini aşçılık okuluna ve öğrencilerine verir. Bir süre sonra, çevresindekilerin ısrarları sonucu tekrar evlenme fikrine ikna olan Dona Flor'un yaptığı ikinci evlilik doğaüstü olaylarla sarsılmaya başlarken, biri hayatta diğeri vefat etmiş olan iki kocası arasında kalır. Latin Amerika'nın büyülü gerçekçilik geleneğini sürükleyici bir aşk ve ihanet anlatısıyla harmanlayan Amado, *Dona Flor ve İki Kocası*'nda 20. yüzyılın unutulmaz eserlerinden birini sunuyor.

"Amado, hafızadan kolay kolay silinmeyen anlatılarıyla Latin Amerika'nın en yetenekli yazarlarından biri."

ALBERT CAMUS

"Jorge Amado, kitaplar yazmadı, koca bir ülkenin hayatını yazdı."

MIA COUTO

iletişim

ISBN 13: 978-975-05-2765-4
9 789750 527654

KDV'DEN MUAFTIR